ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ
VENDREDI 1er MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9544
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9544

ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՍԳԱՒՈՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԴԱԳԱՂԻՆ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ 60.000 ՀՈԳԻ

ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ԽՕՍԱԾ ԵՆ.— ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ, ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ., ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԸ ՀԱՆԳՉԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԸ

Նոր ստացանք Պէյրութի Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրուան թերթերը, որոնք կը նկարագրեն այն մեծաշուք յուղարկաւորութիւնը որ կատարուած է Շաբաթ օր։ Ամբողջ ժողովուրդ մը հետեւած է իր աննման Հայրապետին դագաղին, Ս. Նշանէն Անթիլիաս, «թախծոտ սրտերով, փլուած հպարտութեամբ, տխուր երկինքի մը տակ» ինչպէս կը գրէ «Ազդ»ի թղթակիցը։ Վաթսուն հազար հոգի, լուռ, վշտահար հոգիներով իր վերջին հանգիստին կ'առաջնորդէ Ան՝ որուն սիրտը շատ ցաւած էր, Ան՝ որ միայն սէր էր եւ չհասկցաւ ատելութիւնը, Ան՝ որ միայն բարութիւն էր եւ չհասկցաւ ոխը, Ան՝ որուն մահը զգաստութեան կոչ մըն է մարդոց։ Անբասիր եկեղեցականը, քաջ հովիւը յաւէտ կը հանգչի եւ «յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»։

×

ՇԱԲԱԹ ՕՐը արարողութիւնները կը սկսին ժամը 8.30ին։ Կը պատարագէ Յունաստանի առաջնորդը՝ Սահակ Եպիսկ. Այվազեան։ Հոն են Կիլիկիոյ բոլոր թեմական առաջնորդները եւ Եղիշէ պատրիարք։ «Ողջոյն»էն առաջ կը սկսի օծումի տպաւորիչ արարողութիւնը։ Եղիշէ Պատրիարք եւ Խորէն Սրբազանը կ'օծեն Վեհափառին ճակատն ու Աջը։ Ժողովուրդը չի կրնար զսպել իր արցունքները։ Ապա Եղիշէ պատրիարք կը խօսի իր դամբանականը զոր կը հրատարակենք առանձին։ Յետոյ, Եղիշէ Արք., Խորէն Արք. եւ միւս եպիսկոպոսները, հայրերը եւ քահանաները կը համբուրեն Զարեհ Ա.ի Աջն ու ճակատը, ծնրադիր ու երկիւղած խոնարհութեամբ։

«Շնորհք, Սէր եւ Աստուածային...», Սահակ Եպիսկ.ի յուզիչ ձայնին հետ դագաղը խորանէն կը բերուի իր նախկին տեղը եւ «Հայր Մեր»ին կը յաջորդէ Խորէն Արք. Բարոյեանի վեհիմաց դամբանականը զոր պիտի հրատարակենք Կիրակի օրուան մեր թիւով։

Թափօրը կը կազմուի։ Հայ երեսփոխաններ ու Ազգային իշխանութեանց ներկայացուցիչներ ուսամբարձ, դագաղը եկեղեցիէն դուրս կը հանեն։ Կարգապահութիւնը անթերի է։ Առջեւէն՝ Մեծ Խաչը կրող արեղայ մը որուն կը հետեւի կաթողիկոսական Աստն կրող արեղան։ Երկու արեղաներ սեւ բարձի մը վրայ շարուած կը տանին Զարեհ Ա.ի շքանշանները։ Կը հետեւի զինուորական նուագախումբը, մահերգներ հնչեցնելով, զինուորական պահակագունդը զէնքերը խոնարհած կ'առաջնորդէ Ս. Նշանի երկսեռ դպրաց դասը որուն կը հետեւին դպրեվանքի սաները։ Այնուհետեւ կուգայ ձիաքարշ մեռելակառքը որուն անմիջապէս ետեւէն երիտասարդներու խումբեր ուսամբարձ կը տանին բաց դագաղը։ Երկու կողմերէն կը յառաջանան վարդապետներ, արեղաներ եւ սարկաւագներ։ Ետեւէն՝ բարձրաստիճան հոգեւորականութիւնը առանձին խումբով, քաղաքական եւ ազգային դէմքեր։ Թափօրին առջին մասէն մինչեւ յուղարկաւորներու բազմութիւնը ճամբուն երկու կողմերը շղթայ կազմած կը քալեն հայկական բոլոր վարժարաններու աւելի քան 3000 աշակերտները իրենց ուսուցիչներով եւ ուսուցչուհիներով, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Սկաուտներ ու Արենոյշները, արծուիկներ, քահանայ հայրեր։ Սկաուտներու ամբողջական շարք մը թափօրի այս մասը մօտ հարիւր մեթրի վրայ կը բաժնէ յուղարկաւորներու ծովածաւալ բազմութենէն։ Անոնք որ Պէյրութը կը ճանչնան կրնան փոքր գաղափար մը կազմել երբ ըսենք թէ թափօրին գլուխը Պուրճ Համուտ հասած էր երբ տակաւին ժողովուրդը նոր կը սկսէր շարժիլ Ս. Նշանի առջեւէն։

Թափօրի անցքին, ճամբուն երկու կողմերը փակ են բոլոր խանութները։ Արմաւենիի ճիւղեր եւ սեւ դրօշակներ կախուած են ամբողջ ճամբուն երկայնքին պատշգամներէն։ Բոլոր շէնքերուն վրայ կը տեսնուին սեւ երիզներով՝ վեհափառին նկարը։ Տանիքներն ու պատշգամները սեւցած են մարդկային բազմութեամբ։ Ճամբու ամբողջ երկայնքին, հայկական եւ քոյր համայնքներու բոլոր եկեղեցիներու զանգակները կը ղօղանջեն։

Հայոց Կաթողիկոսը կը թաղուի։

Տեղատարափ անձրեւը կը սկսի Պուրճ Համուտ։ Վեհին բաց դագաղին վրայ անձրեւին դէմ շղարշ մը կ'անցընեն ու կը հասնին Անթիլիաս։ Նախապէս որոշուած էր որ Տորայէն ետք դագաղը մեռելակառքով փոխադրուի մինչեւ Անթիլիաս։ Բայց հակառակ տեղատարափ անձրեւին եւ ընդառաջ երթալով ժողովուրդին փափաքին, թափօրը քալելով շարունակած է մինչեւ Անթիլիաս, դագաղը միշտ ուսամբարձ։

×

ԿԻՐԱԿԻ, վաղ առաւօտուն Անթիլիասի եկեղեցին կը լեցուի։ Վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ կը ներկայացնէ Հանրապետութեան նախագահը, որ երկուշաբթի ժամը 12ին, անձամբ կը ներկայանայ Անթիլիաս իր ցաւակցութիւնները յայտնելու։ Կը պատարագէ Ամերիկայի Հայոց թեմական առաջնորդ Հրանտ Եպիսկ. Խաչատուրեան։ Ներկայ են օտար եւ հայ բոլոր հոգեւոր պետերը եւ պետական անձնաւորութիւնները։ Միացեալ Նահանգներու, Սպանիոյ, Յունաստանի, Ֆրանսայի, Իրաքի, ԱՄՀ.ի, Մեծն Բրիտանիոյ, Քանատայի, Ֆինլանտիոյ, Պելժիոյ դեսպանները ներկայ են, ինչպէս նաեւ նախարարներ եւ երեսփոխաններ։ Պատուիրակութիւններ եկած են Սուրիայէն, Պարսկաստանէն, Կիպրոսէն եւ Յունաստանէն։ Տաճարին աջակողմեան եւ ձախակողմեան դասերը գրաւած են Հայ Կաթողիկէ, Աւետարանական, Մարոնի, Յոյն-Կաթողիկէ, Յոյն-Օրթոտոքս, Սիրիան — Օրթոտոքս, Ղպտի հոգեւոր պետերը։ Ներկայ է նաեւ Լիբանանի մեծ Միւֆթիին ներկայացուցիչը։

Դպրեվանքի տեսուչը՝ Գարեգին վարդապետ Սարգիսեան դամբանական մը կը կարդայ ֆրանսերէն, ոգեկոչելով մեծ հոգեւորականին կեանքն ու գործը։

Պատարագէն ետք, դագաղը վարդապետներու կողմէ կ'առաջնորդուի դէպի իր վերջին հանգստարանը։ Աննկարագրելի յուզումի մը մէջ, Զարեհ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ երիտասարդ Կաթողիկոսին դագաղը կ'իջեցնեն դամբարին մէջ։

Հայ ժողովուրդը երիտասարդ Կաթողիկոս չէր թաղած։ Հրաժեշտի վերջին խօսքը կ'արտասանէ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ՝ Ղեւոնդ Արք. Չէպէյեան։

ՅԱՆԿԱՄ ՏԵՍՆԵԼ ՉԻՄ ԿԻԼԻԿԻԱ

Վերջին պահն է։ Ընդհանուր յուզումին մէջ, սրտաբուխ պոռթկումով, միաբանութիւնն ու ժողովուրդը, արցունքով, կ'երգեն Կաթողիկոսին այնքան սիրած հայրենաբաղձ «Կիլիկիա»ն։

×

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Յունաստանի Փօլ թագաւորը հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է.—

Խորապէս յուզուած եմ Ն. Սրբութիւն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի մահով եւ կը յայտնեմ իմ ամէնէն անկեղծ ցաւակցութիւններս։

Էջմիածնական Թեմի վարդապետ Հողչ. Գպրըլեան հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է.—

Կուգամ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետութեան Միաբանութեան հետ վըշտակցելու երջանկայիշատակ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման առթիւ։

× Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած են նաեւ Էջմիածնական Թեմերու Առաջնորդներ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Սիոն Արք., Պաղտատի առաջնորդական փոխանորդը։

Էջմիածնայ հեռագիրը որ Երեւանէն ղրկուած է Փետրուար 19ին ժամը 23.40ին, Պէյրութ հասած է Փետրուար 22ին։ Հեռագրին վրայ նշուած է թէ առաքումը յապաղած է «Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուպլիքաների Միութեան մէջ»։

Էջմիածնէն ցաւակցական հեռագիր ղրկած է նաեւ Հոգեւոր խորհուրդի անդամ՝ Հայկազուն Արք. Աբրահամեան։

× Յուզիչ տեսարան մը պարզուած է Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, երբ երջանկայիշատակ Հայրապետին հայրն, քոյրը եւ եղբայրները (Հալէպէն) եկած են համբուրելու իրենց զաւկին ու եղբօր սրբազան ճակատը։

× Շաբաթ եւ Կիրակի փակ մնացած են Պուրճ – Համուտի եւ Նոր – Հաճընի հայկական թաղերու բոլոր խանութները։ Յետաձգուած են բոլոր հանդիսութիւնները։

× Ուրբաթ օր Պէյրութ հասած է Նշան Փալանճեան Ճեմարանի վաստակաւոր տնօրէնը՝ Ընկեր Սիմոն Վրացեան որ Ամերիկա էր քանի մը ամիս է։

× Փոխան ծաղկեպսակի կը թելադրուի նուիրատուութիւններ ընել Վեհափառին դամբարանի շինութեան ֆոնտին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՌԿՈՒ ԲԱՆՏ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

Մինչ Վենսէնի Արդարութեան զինուորական ատեանին առջեւ, պաշտպան փաստաբանները կը փորձէին, օգտուելով Առկուի ձերբակալութենէն, յետաձգել տալ դատավարութիւնը, անդին նախկին գնդապետը հարցաքննութեան կ'ենթարկուէր։

Պոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, նախ կը ճնշուէր թէ Առկու քաղաքական ապաստան չէ ուզած դաշնակցային Գերմանիայէն։ Այդ պարագային պէտք է իր բուն անունին տակ ապրէր Գերմանիա ինչ որ չի թուիր իրականութեան համապատասխանել։ Ամէն պարագայի մէջ, գերմանական իշխանութիւնները քննութիւն մը բացած են, Միւնիխի մէջ, ճշդելու համար թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ Գաղտնի Բանակի պետը առեւանգուած է։ Ըստ իր յայտարարութեան, երկու հոգի որ իրենք զիրենք ներկայացուցած են իբրեւ գերմանացի ոստիկաններ, եկած եւ Առկուն կառքի մը մէջ դրած տարած են։

՝ Քննութեան ընթացքին, Միւնիխի դատարանը կը փորձէ նաեւ ճշդել թէ ի՞նչպէս աւստրիացի լրագրողը՝ Վիլհելմ Մաշէնքօ տեսակցութիւն մը ձեռք ձգած էր Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան պետին հետ։ Լրագրողը կը յայտնէ թէ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Միւնիխի մէկ պանդոկին մէջ, կը ճշդէ թէ ինք չէ որ նախաձեռնարկ եղած է այլ՝ միւնիխցի ուսանողուհի մը որ եկած ու առաջարկած է այդ հանդիպումը։ Ուրիշ ոչ մէկ բան ծանօթ է Առկուի շրջապատողներուն մասին։ Կը թուի թէ իտալական մայրաքաղաքն ալ բնակած է ատեն մը, կնոջը հետ։

Ըստ Լոնտոնի Իվընինկ Նիուզին, Բրիտանական ոստիկանութիւնը Ժորժ Պիտօն կը փնտռէ, որ ըստ վերջին տեղեկութիւններու Անգլիա է, այս միջոցին։ Բրիտանական պաշտօնական շրջանակները կը վախնան որ ան ալ առեւանգումի զոհ երթայ։

× Առկու երեք փաստաբան ընտրեց՝ Թիքսիէ – Վինեանքուր, Լը Քորոլէր եւ Ռիպեռօ։ Ամէն պարագայի մէջ ոչ ոք այլեւս կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Գաղտնի Բանակի դժգոհ տարրերն են որ Առկուն ոստիկանութեան յանձնած են, բացայայտ է որ ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց գործն է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱԿԱՆ կառավարութիւնը բողոքեց ֆրանքօ-գերմանական դաշնագրին դէմ եւ իր «խոր մտահոգութիւնը» կը յայտնէ այս առթիւ։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն համաձայնութիւն մը ձեռք ձգուած է Իրաքի կառավարութեան եւ Քիւրտերու միջեւ, Քիւրտիստանի ինքնավարութեան համար։

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ յայտարարեց թէ Փեքին իր քաղաքականութիւնը պիտի չփոխէ։ «Այս քաղաքականութիւնը ճիշդ էր անցեալին, ինչպէս դէպքերը ցոյց տուին։ Միւս կողմէ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը շարունակէ իր յարձակումները Խրուշչեւի վրայ։

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ապահովութեան Ատեանը հաստատուած է հանդիսաւորապէս։ Ներկայիս ուրեմն երկու բացառիկ ատեաններ կան Ֆրանսայի մէջ քանի որ Արդարութեան զինուորական Ատեանը (Վենսէն) կը շարունակէ իր գործունէութիւնը շնորհիւ կառավարութեան օրինագիծին խորհրդարանական վաւերացման։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարեց թէ պէտք չէ նոր զիջումներու սպասել ապազինման մարզին մէջ։ Ծանրօրէն քննադատեց Ֆրանսան եւ ֆրանքօ-գերմանական դաշնագիրը։ Ըստ իրեն ֆրանսական շրջանակները ցարդ չեն հասկցած այն դասերը զորս գերմանացի ռազմապաշտ տարրերը տուած են իրենց։ Կրկնած է թէ եթէ Քուպա, ժողովրդական Չինաստան, Հիւսիսային Քորէա, Արեւելեան Գերմանիա կամ ուրիշ որեւէ ընկերվարական երկիր յարձակման ենթարկուի, Խորհ. Միութիւնը պիտի «ճզմէ» յարձակողը։

ՀՌՈՄԻ մէջ Խրուշչեւի փեսան, որ խմբագրապետն է Իզվեստիայի կը փորձէ Վատիկանի հետ շփումներ ստեղծել։ Իլ Պոոկէզէ շաբաթաթերթը որ միշտ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ձախ ազդեցութիւնները որ կան Պապին անմիջական շրջանակին մէջ, կը խորագրէ.— «Խրուշչեւ Վատիկանի մէջ»։

«ՀԱՍԱՆ ԱՊՈՒ ԱԼԻՆ ԱՅԾԸ ԳՈՂՑԱՒ»

Այսպէս կ'երգէր Ռիհանիի խումբը բացօթեայ թատերաբեմի մը վրայ: Քառասուն եւ հինգ տարի անցած է այծին գողցուելէն ի վեր: Հիմա չեմ ալ յիշեր թէ ո՞ւր կը գտնուէր թատրոնը: Այնքան մեծ է թիւը բազմայարկ շէնքերուն՝ որոնք բարձրացած են Գահիրէի մէջ վերջին տասնամեակներու ընթացքին, բայց կարեւորը թատրոնը չէ, ոչ ալ գողցուած այծին սեւ կամ ճերմակ ըլլալը, այլ կեանքի եւ աշխարհի տեսիլքներուն չփոթեցուցիչ փոփոխութիւնը, որուն հետ այլայլած է կարծես ցոլքը մեր հոգիներուն:

Երբ Հասան Ապու Ալին այծը գողցաւ, ես դեռ մէկ երկու տարի կար որ ընթացաւարտ եղած էի Ֆրանսական լիսէէն: Երիտասարդ եւ խանդավառ՝ անցած էի այն սեմէն անդին՝ ուր բնականոն եւ խաղաղ ժամանակաշրջանի մը մէջ, երջանկութեան խոստմնալից երազը պիտի ժպտէր ինծի:

Բայց իմ ցեղիս կրած ողբերգական տառապանքները մթագնած էին հոգիս: Անոր խաչելութեան արիւն արցունքի փոթորկայայզ ծովին մէջ նաւաբեկուած էին բոլոր յոյսերը:

Ամէն քայլափոխիս հետ կը հեռանայի չարունակ ուրախութեան աղբիւրներէն եւ չարիքի դաժան եւ անողոք սատուածները դառնահամ բաժակներ միայն կը մատուցանէին ինծի:

Հիմա, երբ կը փորձեմ իրականացնել անցեալ օրերուն տեսիլքը, դժուարին կացութեան մը առջեւ կը գտնուիմ: Ո՞ւր են անոնք որոնցմով շրջապատուած էի սիրոյ եւ խանդաղատանքի մթնոլորտի մը մէջ: Ծնողքս, մտերիմ ընկերներս, բարեկամներս: Ահաւոր մրրիկ մը ցրուեր է զանոնք մահուան եւ մոռացութեան մռայլ երկինքին տակ:

Ոչ իսկ անոնց սփոփարար ստուերը կը տեսնեմ չուրջս:

Այն ատեն արեւի պարտէզին մէջ Իսիս աստուածուհին կ'իշխէր եւ իմ յոյսերուս եւ երազներուս լուսակերտ մեհեանին մէջ կը պաշտուէր դիցուհին ոսկեծղի:

Ուրախութեան եւ հաճոյքի օրերը վայելքի վերածելու առիթներ յաճախ կը ներկայանային ինծի, բայց ամէն անգամ կը խուսափէի անոնցմէ եւ ժամանակս կ'անցընէի գիրքերու մտերմութեան մէջ, հաւատարիմ, սեւ քողերով ծածկուած քրոջ մը հետ՝ որ տխրութիւնն էր: Ան միայն կը տեսնէր արցունքներս եւ կը լսէր սրտիս ցաւագին մրմունջները՝ որոնք Յոյսին համար հիւսուած աղօթքով մը կը վերջանային միշտ:

Բարեկամացած էի Երուանդ Գասպարեան անունով նկարիչի մը հետ՝ որուն կը հանդիպէի գրեթէ ամէն օր: Գիշերները յաճախ մինչեւ ուշ ատեն մեր տունը կ'ըլլար ան: Հին Գահիրէի գերեզմաննոցներէն բերուած երիտասարդ կնոջ մը գանկը մոմով մը լուսաւորուած ճրագն էր մեր հսկումի ժամերուն՝ որոնք ընդհանրապէս նուիրուած կ'ըլլային բանաստեղծական ընթերցումներու: Կը կարդայինք Տէրեանը, Մեծարենցը, Սիամանթօն, Վարուժանը: Բարեկամս կը փափաքէր որ Ֆրանսացի քերթողներն ալ հրապուրէին գիշերական լռութիւնը զոր մենք կը զգուշանայինք խզել: Ռեմպոյի «Գինով նաւը», Պոտլերի «Գինիները» կ'արբեցնէին մեզ եւ պահ մը մոռցնել կուտային մեզի մեր ցեղին ողբերգութիւնը:

Գիշեր մը նկարիչ բարեկամս առաջարկեց որ երթայինք Ռիհանիի թատրոնը: Ուրախութեան եւ խնդուքի այդ լուսահեղ մթնոլորտին մէջ սկսան աւելի սաստկօրէն կոտտալ մեր սրտին խորունկ վէրքերը:— Բան չհասկցանք, ըսաւ ընկերս, երբ կէս գիշերին դուրս ելանք թատրոնէն:

— Ի՞նչպէս թէ, ըսի ես, տեղեկացանք որ Հասան Ապու Ալին գողցեր է այծը:

Ուրիշ աշխարհ մը կար այն ատեն. գրեթէ կէս դար առաջ: Աշխարհ մը՝ որուն մէջ բերկրանքի աղբիւրներ կը հոսէին ամէնուրեք: Մարդիկ տարբեր արժէք մը կուտային անցնող ամէն մէկ օրուան: Առաւօտները աւելի ջերմավառ արեւներով կուգային հալածելու գիշերային խաւարը: Ուղիղ ճամբով միայն սիրտերը կը միանային սիրտերու: Եւ յետոյ, կարծես քիչով կարելի կ'ըլլար ստեղծել վայելքը: Հոգեկան հորիզոնները այսքան հեռաւոր չէին եւ ընկերոջ մը ձեռքին մէջ պահուած դաշոյն չկար:

Ես այդ նկարիչէն ետք՝ կրնամ խոստովանիլ որ բարեկամ չեմ ունեցած եւ անոնք՝ որոնց հետ կարծած եմ կապուած ըլլալ սրտագին կապերով, ճշմարիտ բարեկամութենէն դերիվեր համարած են նիւթը եւ նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող հաշիւները:

Հիմա որ մարդկութիւնը անդոհանքի մատնուած՝ կը սպասէ ահաւոր անդունդի մը եղերքը, կը յիշեմ որ կ'անցնէի փողոցներէ որոնք վերջալոյսէն քիչ ետքը ամայի կ'ըլլային գրեթէ: Ջիու կառքեր եւ ցայգանուագող իտալացիներու կամ Յոյներու խումբեր միայն կը վրդովէին լռութիւնը:

Կէս դարը բաւական եղած է որ բոլորովին փոխուի պատկերը: Այն ատեն ապրողներուն մեծամասնութիւնը քաղաքէն դուրս հեռաւոր տեղ մը կը ննջէ հիմա անզարթուն քունով: Իսկ անոնք որոնց անունները կը վրիպին առ այժմ վերին մունետիկին յիշողութենէն, հոս են տակաւին եւ գիտեն որ ատենօք Հասան Ապու Ալին գողած էր այծը:

Բայց ինչե՛ր գողցուեցան մեր երիտասարդ տարիներէն: Ոչ իսկ դոյզն երջանկութիւնը ունեցանք աշխարհը ողջունելու երազներով եւ յոյսերով: Երբ անոր սեմին վրայ բաղկատարած աղօթքի կեցանք, անէծք կար միայն մեր շրթունքին վրայ եւ մեր սրտին մէջ ահեղօրէն կը բորբոքէր արդար վրէժի կրակը: Բզկտեցին մաքրափայլ ձեռքերով հիւսուած ծիրանի պատմուճանները եւ մահասարսուռ մերկութեան մէջ միայն կարողացանք պաշտել սիրատոչոր գեղեցկութիւնը:

Տրջուած ջահերը աւելի թանձրացուցին խաւարը մեր գիշերներուն եւ մեր առաւօտները ոչ թէ լոյսի եւ բերկրանքի խոստումներ եղան, այլ չարչարանքի տեսիլքներու անդոհանքը բազմացուցին մեր հոգիին մէջ:

Յիսուն տարի առաջ էր: Երիտասարդութեան հրդեհը կը բարձրանար կեանքի խաղաղ ճամբաներուն վրայ եւ ոսկեհնչուն ծնծղաները հրաւէր կը կարդային մեզի:

Յիսուն տարի առաջ էր: Ես խորշակահար պարտէզներէ անցայ, երբ մոխիրի արիւնախառն անձրեւ մը կը տեղար հորիզոնէ հորիզոն:

Ցամքած էին ուրախութեան եւ սիրոյ բոլոր աղբիւրները: Դառնահամ բաժակ մը ձեռքիս մէջ՝ մահուան ծարաւը կը զգայի միշտ:

Եւ հիմա, երբ հոգիս խռովակոծ է դեռ, եւ անցեալը ամէնէն ցաւատանջ հեղնանքով իր յարուցեալի պատանքը կը թօթուէ, կը տեսնեմ Ռիհանիի խումբը՝ որ կ'երգէր.

« Հասան Ապու Ալին այծը գողցաւ...»:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՍՆԱՀԱՒԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դժբախտաբար, դեռ կան մարդիկ, որոնք գերի են սնահաւատութիւններուն: Որքան ալ զարմանալի ըլլայ, անոնք կը հաւատան թէ երազին մէջ իրենց տեսած հում միսը նախազգացումն է գալիք հիւանդութեան, չունին ոռնոցը՝ տան անդամներէն ոեւէ մէկուն մահը, եւայլն: Կամ կ'ըսեն թէ եթէ հայելին կոտրի, փորձանք մը պիտի գայ:

Առնենք վերջին օրինակը: Ո՞ւրտեղէն մէջտեղ եկած է այս սնահաւատութիւնը: Նախապատմական մարդը ջուրին մէջ իր պատկերը տեսնելով, կարծած է թէ այդ իր ոգին է: Երբ ջուրը պղտորելուն պատճառով պատկերը անհետացած է, վախցած է, որ իր ոգին թռաւ եւ ինք պիտի մեռնի: Երբ ԺԶ. դարուն հնարուեցան հայելիները, այս անհեթեթութիւնը տարածուեցաւ նաեւ հայելիներուն համար: Սնահաւատ մարդիկը հայելիին կոտրիլը բացատրեցին իբրեւ ոգիին ցաւ պատճառող նշան մը:

Ճամբան կտրող եւ անցնող սեւ կատուին հետ կապուած սնահաւատութիւնը ծագում առած է հին դարերուն, երբ մարդիկ կը վախնային մութ, անանցանելի անտառներէն եւ գիշերուան մութէն:

Սեւ գոյնը սկսաւ նկատուիլ դժբախտութեան նախանշան: Ասկէ նաեւ այն [...] հաւատութիւնը թէ «չար ոգիները» [...] կութիւն կը հաստատեն կենդանիներ[...] մէջ. սեւ կատուները հետզհետէ նկա[...] ուեցան իբրեւ «չար ոգիներու» ապա[...] տանարան: «Ձեր միջեւ սեւ կատու ան[...] ցած է» խօսքը ցոյց կուտայ, որ մ[...] դիկ գժտուած են, իսկ սկիզբները այս [...] նշանակէր թէ անոնց յարաբերութիւն[...] րուն մէջ «չար ոգի» մը մտած է:

Նախանշանները, որոնց կը հաւատ[...] սնահաւատները, շատ են եւ անհեթեթ[...] թիւններով լեցուն: Հնադարեան ժող[...] վուրդները կը հաւատային թէ կան «չ[...] աչք» ունեցող մարդիկ: Իտալիոյ [...] այապիսիներուն կը ստիպէին մութ [...] ակնոցներ դնել: Եւրոպացիներուն [...] սեւ աչքերը միւս գոյնի աչքերէն [...] վտանգաւոր կը նկատուէին: Սնահաւատ[...] ներուն կարծիքով, «չար աչքի» [...] մարդը իր մոգական ուժով կրնայ [...] րիշներուն հիւանդութեան կամ [...] այլ աղէտի մը պատճառ դառնալ:

Սնահաւատութիւններէն մէկը կապ[...] ուած է պայտին հետ, որ իբր թէ երջա[...] կութիւն կը բերէ եւ աղէտները կը խա[...] փանէ: Ճամբուն վրայ գտնուած պայտ[...] կը բերէին տուն եւ դրան սեմին կը զա[...] մէին, որպէսզի աղէտը եւ դժբախտու[...] թիւնը մուտք չգործեն այնտեղ: Զրկ[...] նորդները իրենց նաւակներուն մէջ պայ[...] կը պահէին՝ յաջող որս ընելու համար: Վաճառականները իրենց խանութներու[...] դուռներէն պայտ կը կախէին, որպէս[...] գողութիւն չըլլայ:

Ո՞ւրկէ կուգայ այս սնահաւատութի[...] նը: Նախ՝ պայտին ձեւը կը յիշեցնէ [...] սալուսինը, որ հին Բաբելոնի եւ Եգիպ[...] տոսի մէջ Աստղատ եւ Իզիտա [...] ուածուհիներուն խորհրդանիշն էր: Յետ[...] պայտը շինուած է երկաթէ, որ հին ժա[...] մանակներէն ճանչցուած ըլլալով իբր[...] հրաշագործ մետաղ, կարող ուժ էր «չա[...] ոգիներուն» դէմ պայքարելու համար:

Սնահաւատները Երկուշաբթի եւ Ուր[...] բաթ օրերը ծանր օրեր կը նկատեն: Անոնք, օրինակ, խորհուրդ չեն տար, [...] Երկուշաբթի օրերը որեւէ գործ սկսի[...] պնդելով որ անյաջողութեան պիտի դա[...] տապարտուի: Ասոր արմատները պէտք [...] փնտռել աստղագուշակութեան մէջ: Ըս[...] աստղագուշակներուն, չաբթուան ամէ[...] մէկ օրուան վրայ կ'իշխէ երկնային մար[...] միններէն որեւէ մէկը: Երկուշաբթի օր[...] ուան վրայ, օրինակ, կ'իշխէ լուսինը, [...] իսկ ասիկա, անոնց կարծիքով, թախի[...] եւ արտասուք բերող երկնային մարմի[...] մըն է. ան է, որ կը ղեկավարէ գէշ գոր[...] ծերը, նոյնիսկ կը հովանաւորէ գողերը:

Գոյութիւն ունին նաեւ «բախտաւոր» եւ «դժբախտ» թիւեր: Եգիպտացիներու[...] համար ամէնէն դժբախտ թիւը՝ ամ[...] ամսու 25 էր, իսկ 7ը բոլոր հնադարեա[...] ժողովուրդներուն պէս Եգիպտացիներու[...] համար ալ՝ բախտաւոր:

Ինչո՞ւ: Քրիստոսի ծնունդէն երկու [...]

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ (*)

Թումանեան հայրենասէր էր բառիս լաւագոյն իմաստով: Հայի հայրենիքը, հայ ժողովուրդը իբրեւ ազգային ուրոյն հաւաքականութիւն, հայկական հանճարի հին արտադրութիւնները, մեր ազգային մշակոյթի ներկան ու ապագան անխզելիօրէն կապուած էին Նրա հոգու հետ: Անկեղծօրէն հրճւում էր, երբ մի լուսաւոր բան էր յայտնագործում մեր անցեալի կամ ներկայի մէջ եւ խորապէս ցաւում մեր հին ու նոր կեանքի յոռի կողմերի վրայ:

Այս հայրենասիրութիւնը պլատոնական չէր, այլ խիստ գործօն, որովհետեւ նա խթանւում էր չարունակ հանրային գործ կատարելու մի տրամադրութեամբ, որ խիստ տիրական էր Թումանեանի մէջ եւ Նրա նկարագրի երկրորդ յատկանշական գիծն էր կազմում: Հակառակ մեր բազմաթիւ գրողների, որոնք, քաշուած հանրային գործերից, սիրում էին անձնատուր լինել գրչին ու թղթին, Թումանեան ամէն առթիւ նետւում էր հասարակական կեանքի եռուզեռի մէջ եւ մինչեւ անգամ յաճախ ինքն էր առիթներ ստեղծում հանրային գործերով պարապելու համար: Ինչպէս ամէնքը, նոյնպէս եւ ինքը Թումանեան քաջ գիտէր, որ այս գործերը վնասում են իր գրական աշխատանքներին. բայց հանրային գործչի ջիղը Նրա մէջ աւելի զօրեղ էր, քան գրողի աւիւնը:

Հայ ազատագրական շարժումները 90-ական թուականների վերջերից սկսում են ծաւալուել Կովկասում. Թումանեան նրանց մէջն է: Եկեղեցական կալուածների բռնագրաւման եւ հայ-թաթարական կռիւների ժամանակ, մենք տեսնում ենք Նրան խիստ գործօն դերի մէջ: 1912ին Թիֆլիսում կազմւում է Ազգային Բիւրօ Թրքահայ ժողովրդի քաղաքական պահանջները պաշտպանելու համար՝ Թումանեան անդամ է Ազգային Բիւրոյին: Համաշխարհային պատերազմի սկզբին առաջանում են հայ-կամաւորական շարժումները՝ Թումանեան նրանց մէջն է յորդորողի եւ խրախուսողի դերում: 1915ին, ռուսական զօրքերի նահանջի հետեւանքով, Վասպուրականի եւ Տուրուբերանի աղէտահար ժողովուրդը թափւում է Արարատեան դաշտ՝ Թումանեան իբրեւ առաջիններից մէկը՝ նետւում է ճոլերայով ու բծաւոր տիֆով վարակուած այդ գաղթական բազմութիւնների մէջ՝ նրանց ցաւերն ամոքելու համար:

Զինադադարից յետոյ, Թիֆլիսում կազմւում է հայկական մի նոր Բիւրօ՝ որոշելու համար թէ ինչ վնասներ է կրել անդրկովկասեան Հայութիւնը Թրքական արշաւանքներից, եւ մենք տեսնում ենք Թումանեանին այդ Բիւրոյի նախագահի պաշտօնում: Հայ-վրացական պատերազմի ժամանակ, Թումանեան ոտ-ձեռ ընկած աշխատում է օր-առաջ վերջ տալ ընդհարումներին: Թրքական երկրորդ արշաւանքի ժամանակ (1920) նա կենդանի աջակցութիւն է ցոյց տալիս այն բոլոր գործիչներին, որոնք Վրաստանում հայ կամաւորներ էին ժողովում Հայաստանի բանակն ուժեղացնելու համար: Փետրուարեան ժողովրդական ապստամբութեան ժամանակ, նա շտապում է Հայաստան՝ պայքարող կողմերի կրքերը հանդարտացնելու եւ խաղաղութիւնը վերականգնելու համար: Վերջապէս, խորհրդային իշխանութեան օրով, երբ հարկ է տեսնում արտասահմանի Հայութեան մէջ օժանդակութիւն կազմակերպել սովահար Հայաստանի օգնութեան համար, Թումանեան, չնայած իր հիւանդոտ վիճակին, ստանձնում է Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէի նախագահութիւնը եւ համապատասխան առաքելութեամբ գալիս արտասահման:

Բացի այս կարգի գործերից, Թումանեան կենդանի հետաքրքրութիւն ունէր դէպի մեր ազգային-մշակութային ձեռնարկները — մամուլ, դպրոց, կրթակ[...] բարեսիրական ընկերութիւններ եւայլ[...] Յիշատակութեան արժանի են, մասնա[...] ւորապէս, Նրա թափած ջանքերը՝ [...] Գրողներու Ընկերութիւնը կեանքի կոչ[...] լու եւ պահպանելու համար: Նրա նպա[...] տակն էր այս ընկերութեան միջոցով [...] պահովել ապագան հայ գրականութեան[...] որ նա մեր ազգային մշակոյթի հիմքն [...] թաղնուպսակն էր համարում միաժամա[...] նակ:

Բոլոր այս մատնանշումները դեռ [...] լրիւ պատկերը չեն տալիս այն աշխա[...] տանքներին, որոնց մէջ արտայայտու[...] են Թումանեանի հայրենասիրական [...] հանրային գործչի տրամադրութիւննե[...] Բայց դրանք էլ բաւական են՝ գաղափ[...] տալու համար այդ տրամադրութիւննե[...] ուժգնութեան մասին:

Սակայն, Թումանեանի հայրենասիր[...] թիւնը ոչ մի առնչութիւն չունէր թբ[...] ազգայնականութեան կամ շովինիզ[...] հետ: Նա բարեացակամ վերաբերմու[...] ունէր դէպի բոլոր ժողովուրդները [...] խորապէս վրդովւում էր որեւէ ժողովր[...] վերաբերմամբ կատարուած անարդարու[...] թեան դէմ:

Ա. ՉԱՄԱՆ[...]

(1 Շար.)

(*) Սկիզբը տես Յառաջ՝ Փետրու[...] 24:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ձեռնամուխ եղած է Եղիշէ Չարենցի երկերուն հրատարակութեան՝ վեց հատորով, որ պիտի լրանայ մինչեւ 1966:

Հատորներուն մէջ պիտի ամփոփուին Եղիշէ Չարենցի ժառանգութիւնը ամբողջութեամբ, մէջն ըլլալով անտիպ գործերը :

×

Ժիւլ Վեռնի բոլոր գործերը լոյս պիտի տեսնեն տասը հատորով: Հատորները դասաւորուած են հետեւեալ ձեւով .— Առաջին հատոր՝ «Հինգ շաբաթ օդապարիկում», «Երկրից դէպի լուսին»: Երկրորդ հատոր՝ «Լուսնի շուրջը», «Տակն ի վեր», «Ուղեւորութիւն դէպի երկրի կենտրոնը»: Երրորդ հատոր՝ «Նաւապետ Կրանտի որդիները»: Չորրորդ հատոր՝ « 20·000 լիոյ ջրի տակ»: Հինգերորդ հատոր՝ «Խորհրդաւոր կղզի»: Վեցերորդ հատոր՝ «Աշխարհի շուրջը 80 օրում», «Աշխարհի տիրակալը», «Պլեֆ» (Ամերիկեան բարքեր): Եօթներորդ հատոր՝ «Տասնըհինգամեայ նաւապետը», «Սեւ Հնդկաստանը»: Ութերորդ հատոր՝ «Պեկումի հինգ հարիւր միլիոնը», «Արշիպելակը կրակի մէջ»: Իններորդ հատոր՝ «Թռչուր Նուաճողը», «Լողացող կղզին»: Տասներորդ հատոր՝ «Հեքթոր Սերվատակ», «Ջենոլեր», «Ուղեւոր Ժ· Բ· Կազալոնի օրագիրը», «Տոքթոր Օքս» :

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Փետրուարին Պաքու, ապա Հայաստան ժամանած են ներգաղթող վաթսուն Պարսկահայեր: Պարսկահայ երրորդ կարաւանն է այս :

ԽԱՂՈՂԸ ԿԸ ՓՃԱՆԱՅ

Հազարաւոր թոն խաղող փճացած է, կը գրեն «Սով· Հայաստան»ի մէջ, «Փրաւտայի» եւ «Ս· Հայաստան»ի թղթակիցները՝ Գ· Առաքելեան եւ Կ· Տօնոյեան: Պատճա՞ռը: Պէտք եղած թիւով գործարաններ եւ պահեստներ չկան: Արդարեւ, մինչ խաղողի բերքը տարուէ տարի կ'աճի մեծ քանակութեամբ, գինիի եւ խաղողի մշակութեան գործարաններուն թիւը կը մնայ նոյնը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԲԱՂՁԱՆՔԸ

«Գրական Թերթ», Փետրուար 8ի իր թիւով կը յայտնէ թէ խմբագրութիւնը բազմաթիւ նամակներ ստացած է Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ղարաբաղի իր ընթերցողներէն, որոնք բոլորն ալ շնորհաւորելէ ետք «Գրական Թերթ»ի հաղորդումը՝ արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ տեղի ունեցած Հայ Գրերու Գիւտի ստեղծման 1600ամեակի տօնակատարութեան մասին, կը խնդրեն, որ խմբագրութիւնը շարունակէ լայն տեղեկութիւններ հաղորդել սփիւռքահայ կեանքի մասին:

ՃԱՓՈՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԸ

Ճափոնի Խորհրդային Միութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը՝ Խ· Եամատա եւ իր կյորդը Երեւան այցելած են երկու օրուան համար : Երեւանի մէջ այցելած են Մատենադարանը, ապա մեկնած Էջմիածին եւ Զուարթնոց :

ՄԱՆԿԱՄՍՈՒՐ – ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

«Երեւան» թերթի փետրուար 14ի թիւին մէջ ոմն Եղ· Սարգսեան դիտել տալէ ետք թէ «մանկական հիմնարկութիւններու շինարարութիւնը անցեալ տարի ընթացաւ չափազանց անկազմակերպ, որուն հետեւանքով գործը փաստօրէն ձախողեցաւ», փաստերու հիման վրայ կուգայ հետեւեալ եզրակացութեան, «խառնաշփոթիւն, անորոշութիւն, եւ այդ անորոշութեան մէջ միայն մէկ բան որոշ է: Սկսած է անցեալ տարուան պատմութիւնը: Թերեւս անկէ աւելի գէշը ...»:

« ՍԱՍՈՒՆ »

205 էջերէ կազմուած համանուն գրքի մը մէջ Եղիազար Կարապետեան ազգագրական տեղեկութիւններ կուտայ Սասնոյ ժողովուրդին մասին: Գիրքը ունի յաւելուած մը՝ «Սասնոյ հարսանիք» եւ բառարան մը :

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՄԲԱԿ

Հայ գիտնականները յաջողեցան երկաթաքարէն (պազալթ) հանքային բամբակ ստանալ :

ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՉ «ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ»ԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ներկայիս ուրախութեամբ կը հաղորդենք մեր հայրենակիցներուն եւ համայն Հայութեան, թէ «Արաբկիրի Պատմագիրք»ի աշխատանքները, որոնք տեւեն մը ակամայ դադար առեր էին, այժմ կը շարունակուին եռանդուն թափով, Պատմագիրքի Յանձնախումբի առաջնորդութեամբ: Նոյնպէս, գոհունակութեամբ կը հաղորդենք, թէ Պատմագիրքին խմբագրութիւնը յանձն առած է երիտասարդ մտաւորական եւ խմբագիր Պ· Անդրանիկ Փօլատեան: Կը յուսանք որ հատորին խմբագրական աշխատանքները պիտի աւարտին 1963ի վերջը եւ ձեռագիրը տպարան պիտի յանձնուի յառաջիկայ տարուան սկիզբը :

Հետեւաբար, իբրեւ վերջին կոչ, սրտագին կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն մասնաւորապէս եւ մտաւորական ազգակիցներէն ընդհանրապէս, Ամերիկա եւ արտասահման, որ եթէ իրենց քով մեր հայրենի քաղաքին վերաբերեալ որեւէ նիւթ եւ նկար ունին, թող բարի ըլլան մեր տրամադրութեան տակ դնելու զանոնք, որպէսզի կարելի ըլլայ մեր ծննդավայրին ժառանգութիւնը փրկել կորուստէ եւ հրատարակել ամբողջական, արժէքաւոր հատոր մը: Մասնաւորաբար կ'ուզուին տարազներու (արանց եւ տիկնանց), ձեռագործներու եւ ազգագրական բնոյթ կրող իրերու նկարներ, ինչպէս նաեւ՝ արաբկիրցի գրողներու, մտաւորականներու, եկեղեցականներու եւ արուեստի ու գիտութեանց նուիրուած անձերու լուսանկարներ, որոնք օգտագործուելէ վերջ, անաղարտ վիճակի մէջ, պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն :

«Արաբկիրի Պատմագիրք»ին վերաբերեալ նիւթերն ու թղթակցութիւնները ղրկել ստորեւ տրուած հասցէին.—

ARABKIR UNION, Inc.
P. O. Box 4, Madison Sq. Station
NEW YORK 10, N. Y.

բեք հազար տարի առաջ Միջագետքի քուրմերուն յայտնի էին միայն եօթը երկնային լուսատուներ, որոնց կ'երկրպագէին իբրեւ սրբութիւններ: Յետագային եօթը թիւը մտաւ բոլոր կրօնքներուն մէջ եւ ամէն հրաշալիք սկսան չափել 7ով: Օրինակ, Աստուած աշխարհ ստեղծած է վեց օրէն, իսկ եօթներորդ օրը հանգստացած է: Կը հիանային աշխարհի եօթը հրաշալիքներուն վրայ: Աստուածաշունչին մէջ նկարագրուած Փարաւոնը իր երազին մէջ տեսած է 7 կով եւ 7 հասկ: Ամէն օրուան տէրը եղած է երկնային լուսատուներէն մէկը, որ յառաջացած է երկնքին եօթը բիւրեղեայ մասերուն մէջէն: Եօթներորդ երկինքը ամէնէն երջանիկ եւ սրբագործուած մասը կը համարուէր: Եւ հակառակ անոր, որ հին ժամանակներէն հազարաւոր տարիներ անցած են, եւ երկնային բիւրեղեայ 7 մասերուն ոչ ոք այլեւս չի հաւատար, այսուհանդերձ, մինչեւ այսօր ալ կը գործածուի «Ես զիս կը զգամ եօթներորդ երկինքին մէջ» դարձուածքը :

Մարդոց բոլոր սնահաւատութիւնները մէջտեղ եկած են հազարաւոր տարիներ առաջ, երբ մարդիկ չէին կրնար բացատրել բնութեան բնական երեւոյթները :

Տարբեր բան է, եթէ նախանշանները կը վերաբերին եղանակներու փոփոխութեան, բերքին եւայլ խնդիրներու: Արդարեւ, գիտենք, որ բնութեան երեւոյթները կապուած են իրարու հետ: Փորձառութեամբ մարդիկ շատ բան սորված են բնութեան վերաբերեալ: Օրինակ, կ'ըսեն, որ եթէ արեւը ամպերուն վրայ նստի, յաջորդ օրը ամպոտ կամ անձրեւոտ եղանակ մը պիտի ըլլայ: Ասիկա ճիշդ է: Եթէ քամին արեւմուտքէն ամպեր քշէ, բնական է, որ երեկոյեան արեւմուտքի մէջ երեւցող ամպերը կրնան յաջորդ օրուան համար ամպոտ կամ անձրեւոտ օդ մը պարգեւել, եւայլն ...:

Ա· Ս·

ՍՐԱՄԻՏ ԽՕՍՔԵՐ

Հացկերոյթի մը ընթացքին, ամերիկացի ծանօթ գրագէտ Հեմինկուէյ նստած էր անձի մը քով, որ հարցումներով շարունակ կը ձանձրացնէր զինքը :

— «Ո՞րն է ձեր կարծիքով, գրելու լաւագոյն եղանակը», հարցուց ան այս անգամ հանրածանօթ գրագէտին

— «Ձախէն դէպի աջ», հանդարտ պատասխանեց Հեմինկուէյ :

×

Ռուսիոյ մէկ նահանգին թատրոնին մէջ դերասաններու խումբ մը «Եւգենի Օնեգին» թատերախաղը կը ներկայացնէր: Մենամարտի տեսարանին մէջ Եւգենի կոխեց զէնքի ըլթակին վրայ, բայց ոչ մէկ պայթումի ձայն լսուեցաւ: Այսուհանդերձ Լենսկի ինկաւ գետին, իսկ Օնեգին, ըստ դերին, հարցուց.

— Գնդակահարեցի՞ զինք :

Կացութիւնը փրկելու համար դերասաններէն մէկը պատասխանեց.

— Ոչ, սրտի բաբախում ունեցաւ եւ յանկարծամահ եղաւ :

×

Յայտնի է թէ Ալպէռ Այնշթայն ուշադրութիւն չէր դարձներ իր հագուստներուն: Անգամ մը Նիւ Եորքի փողոցներուն մէջ մեծ գիտնականը պատահական կերպով կը հանդիպի իր ծանօթներէն մէկուն :

— Պարոն Այնշթայն, բարեւելէ յետոյ ըսաւ բարեկամը, պէտք է անպայման նոր վերարկու մը գնէք, հագածնիդ շատ մաշած է :

— Ինչո՞ւ համար· Նիւ Եորքի մէջ ոչ ոք կը ճանչնայ զիս, պատասխանեց Այնշթայն թեթեւ ջղայնութեամբ մը :

Տարիներ յետոյ Այնշթայն կրկին կը հանդիպի իր այդ բարեկամին: Մեծ գիտնականը, որ արդէն համաշխարհային հեղինակութիւն կը վայելէր, հագած էր միեւնոյն վերարկուն: Շատախօս բարեկամը կրկին թելադրեց նոր վերարկու մը գնել :

— Ինչո՞ւ, պատասխանեց գիտնականը, այստեղ ամէն մարդ գիտէ ով ըլլալս :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Այս ձախողանքը չէր կրնար երբեք վհատութիւն առթել Վիշապի անդամներուն, որոնք, ամէն վտանգ եւ ամէն պատահականութիւն աչքի առջեւ ունենալով, կը շարունակէին իրենց գործը:

Առանց բաւականանալու մասնագէտներու տեսական ծանօթութիւններովը, ռումբերուն պատրաստութիւնը գործնական գետնի վրայ դրուած էր, արտասահմանի ամէն անկիւններէն կը հասնէին քաջալերիչ լուրերը, եւ այդ կողմէն մտահոգութիւն մը չկար :

Ռումբեր նետելու պաշտօնով, Եըլտըզի հիւրանոցը մտնողները պատկառելի թիւ մը պիտի կազմէին :

Գլխաւոր դերակատարներէն Գաղօ Եուվանովիչի յուշատետրին մէջ յիշուած են անունները դաւադիրներուն, որոնք պիտի մտնէին Եըլտըզի հիւրանոցը.—

Սամուէլ Ֆայն, ռուս վաճառական·
Ռուպինա Ֆայն, Սամուէլին աղջիկը·
Սաֆօ, ռուս մեծատուն մը·
Մառի Զայձ, Սաֆոյի կինը·
Աշոտ, ռուս դրամատէր մը·
Տիկին Էլիզապէթ, իր կինը·
Տոքթ· Գրիգոր Սայեան, Ռումանացի·
Կարօ, Ռուս·
Քրիս, Իտալացի :

Այս հիւրերը, զանազան դեսպանատուներու քարտերով պիտի յաջողէին մտնել տաղաւարը, ուրկէ միանուագ պիտի նետէին ռումբերը, մինչ, միւս կողմէն, ուժանակներով լեցուն դժոխային կառքը պիտի պայթէր :

Արդ, ռումբերը պատրաստելէ յետոյ, կառքը պիտի գնուէր եւ կառապան մը պիտի նշանակուէր :

Կառապանը պատրաստ էր, Զարեհը, Ծօրճ Վարշամովիչ կեղծ անունով, թէեւ կասկածուած, ինչպէս յայտնի է, 1896ի Պանք Օթօմանի Դէպքով: Անդամներէն Թորգոմ առաջարկեց կառապան կարգել նախ Մկրտիչ Ղարիպեանը, որ պարտաւոր պիտի ըլլար սորվեցնել Զարեհին, որպէս զի այս վերջինը, մահափորձի գործադրութեան պահուն գտնուի պաշտօնին գլուխը:

Պատասխանատու Մարմինը լըջօրէն ձեռք առած էր խնդիրը, որոշեց Քրիստափորը Պուլկարիա ղրկել, թէ ռումբերուն պատրաստութեան, թէ կառքին ուսումնասիրութեան համար :

Քրիստափոր, առանց որեւէ առարկութեան, ստանձնեց իրեն վստահուած պաշտօնը, եւ 1904 Նոյեմբերի 12ին մեկնեցաւ Պուլկարիա, իր աղջկան (?) Ռուպինայի հետ: Եւ Վիշապի անդամները մնացին միայն չորս հոգի· իսկ Օժանդակ Ընկերներէն Տոքթոր Գրիգոր Սայեան, բժշկութեան արհեստը մէկդի դրած, հովանոցավաճառի խանութ մը բացած էր Ղալաթիա, Եուքսէք Գալտըրըմ, Տեւտոնիայի դէմացը, յետոյ Պէշիկթաշ փոխադրուելու եւ հոն ուրիշ խանութ մը վարձելու պայմանով :

Պոլսոյ մէջ անգործ կը պտըտէին օժանդակ ընկերներէն Զարեհ, Կարօ, Արամ ու Քրիս :

Ուսումնասիրութեան համար, Վիշապի Մարմինը կը մտածէր կառք մը վարձել ու պահել, միշտ տրամադրելի ըլլալու :

Վիշապի անդամներէն Սաֆօն ու Աշոտը կ'երթան Կէնի Չարշը, Վաֆիյատիս անուն Յոյնին քով : Առաջինը կը ձեւանայ միլիոնատէր Ռուս մը, իսկ Աշոտ՝ անոր թարգմանը: Կը սակարկեն, եւ ամսական քսան ոսկիով կառք մը կը վարձեն: Եւ որպէսզի Յոյնին կասկածը չհրաւիրեն իրեն վրայ, Աշոտ այդ սակարկութենէն երկու ոսկի միջնորդչէք (?) կը ստանայ : Վաֆիյատիս իր կառապաններէն մէկը կ'առաջարկէ վարձուած կառքը վարելու, բայց Աշոտ ու Սաֆօ կը հակառակին, առարկելով թէ իրենք ունին կառապան մը, եւ Յոյնը կը ստիպուի համակերպիլ :

Աւելորդ է կրկնել, Մկրտիչ Ղարիպեան պիտի ընէր կառապանութիւնը, մինչեւ որ վարժուէր Վարշամովիչը: Ղարիպեան բաւական վարժ էր արդէն, իրեն յանձնուեցաւ այս կառքը:

Այն տարին խիստ ձմեռ մը կար, ցուրտը սաստիկ, փողոցները սառ կապած: Ամէն մարդ իր տունը քաշուած, բարեկեցիկները մանաւանդ, վառարանէն չէին զատուեր: Դաշնակցականներուն կառապանը, առանց կարեւորութիւն տալու խածնող ցուրտին ու եղանակին խստութեանը, ամէն օր կառքը դուրս կը հանէր ախոռէն ու կը բերէր զայն կը կեցնէր կամ Աշոտի, կամ Սաֆոյի բնակարանին դուռին առջեւ :

Սաֆօն իր կնոջ Մառի Զայձի հետ կը նստէր կառքը, երբեմն ալ Գաղօ Եուվանովիչ՝ Մառի Անչքովայի հետ, ու պըտոյտի կ'երթային Պէշիկթաշի կողմերը :

Այսպէս, մէկ քանի օր կրկնուեցան այս պտոյտները, մինչեւ որ, օր մըն ալ, կառքը կոտրեցաւ, այնքան քաջավարժ (?) ու փորձ (?) էր կառապանը ...:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կուգայ ծանուցանելու Թաղիս եւ շրջակայի բոլոր հաւատացեալ ժողովուրդին՝ թէ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի նորոգ վախճանեալ երջանկայիշատակ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

յիշատակին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գադ – լըկեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագա – ներուն ընկեր Յ. Գադլըկեանի դառնա – ղէտ մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբէլեան (ծընեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԷԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները ներկայ գտնուիլ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 295 Րիւ Պուալօ :

×

Վահէ Փարթամեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Սէն Լու – կըան փէն Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14–ին կը վերաբացուի դպրոցը, եկեղեցիին մօտիկ :

ECOLE ST. LOUIS
11, Rue Henri Barbusse, Mairie des Lilas

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէ – պի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ
Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսփորի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պի – պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լո – գում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – ճերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, ուրուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)
ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արա – րողութիւնը պիտի սկսի այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի : Հոգեհանգիստնե – րը կը կատարուին ժամը 10·45ին : Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeuse et aide-coupeuse pour chemisiers et ensemble. Entrepreneurs et ouvrières à domicile.

MAISON JASMINE
(BALTAYAN)
19, Rue du Fbg. Saint-Denis, PARIS (10e)
Tél. : TAI. 58-33

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ – Սէն Ժերոմ — Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ժողովատեղի կ'ըլլայ նախապէս որոշուած հաւաքավայրը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին :

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին :

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, ճախկիններուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն : Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ճէմպօրիէն :

ՊԻԻՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Նրախանրուն մուտքը ձրի

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ Թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Լօքում Հէլվա Թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ — SAMEDI 2 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9545 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9545

«...ԱՅՐ ՑԱՒՈՑ»

Ստորեւ կը հրատարակենք Եղիշէ Պատրիարքին դամբանական խօսքը, արտասանուած Շաբաթ, Փետրուար 23ին, Փէյրութի Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան :

×

«Առոյգ էի եւ գեղեցիկ եւ արարեր զիս այր ցաւոց» :

Որքան կը պատշաճին այս խօսքերը Անոր, իր տակաւին արեւ Հանգուցեալին վրայ :

Ոչ եւս է Զարեհ Կաթողիկոսը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ :

Սգաւոր է Կիլիկիոյ Աթոռը, սգաւոր է Հայաստանեայց Ս. եկեղեցին, տխուր ենք ազգովին եւ անմխիթար :

Վստահ եմ ցաւագնօրէն, թէ ուր որ Հայեր կ'ապրին, որոնց որ գուժած բօթը աճաւոր լուրը տարաւ ի խոր խոցուած են : Իր հօտը, իր ժողովուրդը կը զրկուի անփոխարինելի առաջնորդէ մը :

Զարեհ Կաթողիկոսը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, իր ժողովուրդին Թանկագին արժանիք մըն էր, որ այսպէս վաղահասօրէն կը բաժնուի մեզմէ :

Օրերէ ի վեր իր դագաղին շուրջ այսքան բազմութիւն, այսքան լաց ու կոծ, պերճախօս փաստեր են իր արժանիքին :

Ծնչուած սրտով եւ խորտակուած հոգիով կը յիշեմ, իբրեւ անդրանիկ պատուը Կիլիկիոյ Աթոռին, իր պարթեւահասակ կերպարանքով :

Բերիոյ Թեմի իր առաջնորդութեան տարիներուն, հակառակ տիրող դժուարութիններուն, կրցաւ արտաքին եւ ներքին ճակատին վրայ ըլլալ առաջնորդ, իբրեւ ճշմարիտ հայ եկեղեցական : Կրցաւ տալ կայսերն կայսեր եւ Աստուծոյն Աստուծոյ :

Իր կաթողիկոսութեան եօթը տարիները եղան եօթը վէրքեր, եօթը տարիներու խաչի ճամբայ ու ինկաւ այս ժողովուրդին համար :

Զարեհ կաթողիկոս խոցուեցաւ իր անձնական ու բարի սիրտէն : Իր բարութիւնը անսահման էր : Սրտի տէր մարդ էր : Սէրը տեսակ մը կեանք էր իրեն համար :

Բարեկամներ չահիլ գիտէր եւ գիտէր բարեկամ ըլլալ ուրիշներուն :

Հանգուցեալին ամենամեծ արժանիքն էր սէրը : Ունեցաւ իրապէս բարեկամներ, որոնք երկար պիտի սգան իր կորուստը : Եւ հիմա որ իր դագաղին առջեւ կեցած եմ, չեմ կրնար հաւատալ որ Զարեհ Կաթողիկոս յաւէտ պիտի բաժնուի մեզմէ :

Ա՜խ, ի՜նչ տխուր է տեսնել երազին ծիրը խորտակուած, տեսնել մշակը՝ ինկած իր կիսահերկ դաշտին վրայ :

Օրհնէ՛ զմեզ Հայրապետ բարի եւ անրիծ :

Յանուն Երուսաղէմի Միաբանութեան, յանուն Երուսաղէմի ժողովուրդին իմ զգացումներս ու ցաւս կը յայտնեմ Բարձր. Տ. Խորէն Արքեպս. բարեկամիս, Կիլիկիոյ Միաբանութեան ու ժողովուրդին, որոնց համար դառն է այս կորուստը :

Կ'աղօթեմ առ Աստուած որ իր հոգին երանաշնորհ հայրապետներուն դասին արժանացնէ :

Արցունք եւ խունկ հոգիիդ պատուական Հայրապետ, սիրելի՛ Հայրապետ եւ սիրելի՛ եղբայր» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԿՈՒ ԿԸ ԽՕՍԻ

«ՉԵՄ ՃԱՆՉՆԱՐ ՎԷՆՍԷՆԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ»

Կ'ԸՍԷ ԴԱՏԱՒՈՐԻՆ

'Գնդ. Բըսթուլ անգամ մը եւս հարցաքննեց Առկուն որ մերժած էր պատասխանել առանց փաստաբաններուն ներկայութեան : Անդին սակայն Վէնսէնի դատավարութեան մէջ դիւանապետը բոկրաւ կարդալ Առկուի հարցաքննութեան ատենագրութիւնը : Հոն ալ Առկու չէշտած է թէ չի պատասխաներ առանց փաստաբաններուն : Խօսք կ'առնէ մեթր Լը Քորոլէռ որ կը յայտնէ թէ գրաւոր դիմած են Հանրապետութեան դատախազին ճշդելու համար այն պայմանները որոնց մէջ ձերբակալուած է Առկու : Կ'աւելցնէ թէ հեռուէն տեսնելով, գիտած են որ մարդկային կերպարանք չունի : Զօր. Կերթհօֆըր կ'ուզէ որ Առկուի հարցը չխառնուի Փըթի – Քլամարի խնդրին : Իրեն համար անկախ հարցեր են, բայց պաշտպան փաստաբանները կ'ուզեն նախ Առկուի հետ տեսնուիլ եւ նիստը կ'ընդհատուի ու Թիքսիէ – Վինեանքուռ եւ Լը Քորոլէր Ֆուէնի բանտը կ'երթան դատաւոր Բըսթուլի հետ :

Յաջորդ նիստը կը բացուի ժամը 3ին : Դիւանապետը կը կարդայ նոր հարցաքննութեան ատենագրութիւնը :

Առկու կ'ըսէ թէ չի ճանչնար Վէնսէնի ամբաստանեալները : Կը մերժէ խօսիլ յանուն «դիմադրական Ազգային Խորհուրդին» որ «ազգային հաւաքական կազմակերպութիւն մըն է եւ որու անունով միայն իր նախագահը՝ Ժորժ Պիտօ համգամանք ունի խօսելու» :

Կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ սակայն : «ԴԱԽ»ը (Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդ ՍԷ ԷՆ ԷՌ) միտք չունէր որ Կոլը սպաննելու քանի որ իր նպատակն է զայն դատի քաշել օրպէսզի ազգին առջեւ պատասխանէ իր բոլոր ոճիրներուն համար : Ուրեմն Պասթիէն – Թիրիի յայտարարութիւնները կը համապատասխանեն ճշմարտութեան, կ'ըսէ Առկու : Կ'աւելցնէ նաեւ թէ չի ճանչնար Վաթէն անուն մարդ մը որ յայտարարած է թէ կ'ուզէր որ Կոլը սպաննել : Կ'ենթադրէ որ ինքնապլուխ գործող մէկն է :

Պաշտպան փաստաբանները նոր ջանքեր կը թափեն օրպէսզի յետաձգուի դատը «յաւելեալ տեղեկութեանց» համար, կը մերժուի եւ պաշտպան փաստաբանները կը սկսին : Կիպօ կը պաշտպանէ Կոնսդանթենը : Կ'ըսէ թէ «վերը անշուշտ շատ աւելի տեղեակ են քան ոեւէ մէկը թէ ալժերական ողբերգութիւն սեղծեց : Կը յիշէ Ֆրանսական քաղաքականութեան սնանկութիւնը Ալժերիոյ մէջ : Կիպոյի համար Կոնսդանթեն Ալժերիոյ մարտիրոսութեան վկան, արդար ըմբոստացում մը ունեցած է եւ կը պահանջէ որ ազատ արձակուի : Մէթր Տամիէն կը պաշտպանէ նոյն ամբաստանեալը : Միւս պաշտպանողականները կը յաջորդեն իրարու : Մէթր Վարօ կը պաշտպանէ Մակատը, կը վերլուծէ Պատմութիւնը «Հոչ Վանտէի շրջանը չխաղաղեցուց որպէսզի Անգլիոյ տայ, Հանրի Դ. Փարիզը չգրաւեց որպէսզի Սպանացիներուն տայ... : Քաղաքացիական պատերազմներու քառուղիին վրայ, իշխանութիւնը որոշեց յաւիտենականացնել պառակտումը .— Ներում Եուէֆ Սաատի համար, բայց Հայրենիքին կորուսեալներուն համար՝ դժոխքի ծակը եւ բանտը» : Վառկայի պաշտպաններն են Սիկեթթի եւ Փրեվօ : Հունգարացի է, 14 տարեկանին փախած է Հունգարիայէն, ուր ունի համայնավարութեան դէմ, կը յիշէ Փեշտայի սեւ օրերը : Անոր համար Պալ Իլ Իւէար նոր Փեշտա մըն է, պէտք է պայքարիլ ազատութեան համար : Ֆրանսա, իր երկրորդ հայրենիքը, պէտք է ներէ իրեն :

Պաշտպանողականները կը շարունակուին : Հինգ ժամ կը նախատեսուէր Թիքսիէ – Վինեանքուռի համար :

ԲՈՂԸ ՄԵՆՔ ՁԵՆՔ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՊԻ ՄԻՆԻՍՏՐ ԸՆԿ. Թ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻՆ

Յարգելի ընկեր Մինասեան,

Աւելի քան մէկ տարի առաջ մենք Ձեզ նամակ էինք գրել այն մասին, որ մեր ռեսպուբլիկայի սահմաններում հայերէն տրուող հեռագրերը մեքենագրւում են ռուսերէն տառերով եւ աղաւաղումներով են յանձնւում հասցէատէրերին : Յայտնի է, որ ռուսական այբուբենում չկան հայկական հնչիւններն արտայայտող մի շարք տառեր, հանգամանք, որ շատ է վնասում հեռագրերը ճիշդ հաղորդելուն : Կարելի է բազմաթիւ օրինակներ բերել, ցոյց տալու թէ ի՛նչ այլանդակութիւններով են տեղ հասնում հայերէն հեռագրերը :

Ելնելով սրանից, մենք առաջարկել էինք, որ մեր փոստ – հեռագրատան բաժանմունքներում, գործածութեան մէջ դրուեն նաեւ հայերէն գրամեքենաներ եւ գրանով կանոնաւորուի ռեսպուբլիկայի սահմաններում հայերէն տրուող հեռագրերի վայելուչ յանձնումը հասցէատէրերին :

Մեր այդ առաջարկը մինչեւ այսօր մնացել է ձայն բարբառոյ յանապատի :

Մենք դժուարանում ենք այդ վերաբերմունքի մէջ տեսնել արհամարհանք Հայոց լեզուի եւ հայերէն հեռագրեր տուող եւ ստացող քաղաքացիների նկատմամբ, սակայն եւ չենք կարողանում բացատրել այդ հարցը կարգաւորելու նկատմամբ ձեր անտարբերութիւնը :

Այս բաց նամակով մենք կրկին հարկ ենք համարում յիշեցնել Ձեզ մեր առաջարկը, եւ յոյս ունենք, որ շուտափոյթ կերպով միջոցներ ձեռք կ'առնէք եւ մեր Ռեսպուբլիկայի փոստ – հեռագրատան բաժանմունքները կ'ապահովէք հայերէն գրամեքենաներով :

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ
ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ
ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ

«Գրական Թերթ»
Երեւան Փետր. 15 – 1963

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Կարմիր դրօշակը» նոր յարձակում մը կը կատարէ Իտալիոյ համայնավար պարագլուխ Թոլիաթթիի վրայ : Չինացիք կ'ըսեն թէ համայնավարներու տարակարծութիւնները չեն կրնար լուծուիլ «միութիւն, միութիւն» պոռալով, ինչ որ իրականին մէջ «պառակտում, պառակտում» կը նշանակէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆինլանտական դեսպանատան մէկ ընդունելութեան ատեն Խրուշչեւ հոտուըտալով մերժած է իրեն տրուած գաւաթը, յայտնելով ժպիտով մը թէ ուիսքի չի սիրեր, շամփանեը կը նախընտրէ թէեւ ան ալ «կապիտալիստ» խմիչք է ... :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸՆ ԱԼ ԸՆՏՐՈՒԱԾ Է

Պէյրութէն հասած թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Երկուշաբթի օր, Խորէն Արք.ի տեղապահական ընտրութիւնը տեղի ունեցած է դռնփակ նիստի մը մէջ : Լիբանանի Հայոց Առաջնորդը տեղապահ ընտրուած է քանի վրայ 19 ձայնով : Նախապէս, իբրեւ երեցագոյն անդամ, Խորէն Արք. շրջաբերական մը հանած էր զոր կը հրատարակենք առանձին :

Տեղապահին փափաքով ու թելադրանքով ընտրուած է նաեւ երեք հոգինոց տնօրէն ժողով մը որուն անդամ ընտրուած են .— Գարեգին Վրդ. Սարգիսեան, Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան եւ Վարդան Վրդ. Տէմիրճեան : Յետագային, իր դիւանը կազմելով, ատենապետ ընտրուած է Գարեգին Վրդ. իսկ Վարդան Վարդապետ՝ ատենադպիր :

Այս ընտրութիւնները հեռագրով հաղորդուած են՝ Էջմիածին, Պոլիս, Երուսաղէմ, Կիլիկեան բոլոր Թեմերուն, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան :

× Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին մարմինը կը հանգչի Անթիլիասի Մայր Տաճարին Արեւելեան կողմը : Ըստ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աւանդութեան, 7 օր շարունակ, ամէն առտու արարողութիւն կը կատարուի, ապա միայն կը գոցուի գերեզմանը :

×

Ֆրանսայէն հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրները ղրկուած են .—

Զարեհ. Ա. Կաթողիկոսի վախճանման առթիւ, կը բաժնենք սուգը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնենք : Կ'աղօթենք իր հոգւոյն հանգստեան համար :

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԶՈՒՀԱՃԵԱՆ
ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՀԱՄԱՅՆՔ

×

Կ'ողբանք Ն. Ս. Զարեհ Ա.ի դառն կորուստը, կը բաժնենք համազգային սուգը :

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՊՈՄՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
(Պանտիկեան – Տէր – Վարդանեան)

×

Ձեզի հետ ի սրտէ կ'ողբանք եւ կը սգանք Մեծի Տանն Կաթողիկոս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի դառնաղէտ վախճանումը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

×

Խորապէս կ'ողբանք մեծազոյն եկեղեցականին՝ Զարեհ Ա. Հայրապետին կորուստը :

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԼՈՒԻ
ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

×

Հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուած են անցեալ Կիրակի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ ինչպէս նաեւ Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ մատրան մէջ :

×

Մարսէյլի Լը Փրովանսալը հրատարակելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի վախճանման լուրը եւ նկարը, կը շեշտէ թէ այս բարձրաստիճան եկեղեցականը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր բովանդակ Միջին Արեւելքի եւ Միջերկրականեան երկիրներու հայ համայնքներու մէջ :

ՎԵՀԱՓԱՌԸ

Ամէնէն աւելի իրե՛ն կը վայլէր այս վերադիրը՝ Վեհափառ, որ շողշողուն ըլլալուն համար նուազ իրական չէ սակայն :

Քիչ մարդիկ կան, մեր եկեղեցականներուն եւ աշխարհականներուն մէջ, որոնք իրենց անձով կը մեծցնեն իրենց տիտղոսը եւ ոչ թէ տիտղոսով կը մեծցնեն անձը :

Այս քիչերէն էր մեր Վեհափառը :

Սակայն «Վեհափառ»ը դադրած էր նուիրապետական վերադիր մը ըլլալէ եւ դարձած էր անձ մը: Պիտի ըսեմ նոյնիսկ՝ անանձնական անձ մը :

Արդարեւ, Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը անձ մը չէր, այս բառին աշխարհական իմաստովը, այլ խորհրդանշան մըն էր, անուանձ զիւուրեալ մը, զոր Եկեղեցին կ՚ընտրէ Բանին սպասարկուներուն մէջէն, անոնց շնորհելով Մեծ Վարդապետին ստորոգելիներէն մէկը կամ միւսը :

Պարթեւական տոհմէ կը սերէր,— պիտի ըսէի իրեն համար ալ, եթէ պատմական սխալ մը ըրած ըլլալու վախը չունենայի: Թերեւս «պարթեւական» չէր տոհմով, բայց, յամենայն դէպս, պարթեւական էր անձով :

Արարատի պէս տոկուն էր ու վեհանիստ: Կը թուէր, թէ Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը գտած էր հաստատուն առաքինութիւններով օժտուած երիտասարդ վարդապետ մը, որուն հովանին երկար ատեն պիտի մնար կանգուն ու ամրապինդ :

Աւա՜ղ, այս արի Հովուապետը զգայուն սիրտ մը ունէր, որ յանկարծ, արեւածագէն իսկ առաջ, դադրեցաւ բաբախելէ : Մեր հաւատքը դառն պատրանք մըն էր ուրեմն: Մինչ կը կարծէինք, թէ հաստարուն կաղնի մը գտած էինք Հայաստանեայց Եկեղեցիի այս իշխանին մէջ, Աստուած դիւրաբեկ եղէգ մը միայն տուած էր մեզի :

Հոգին առողջ էր միշտ, բայց սիրտը փշրուած բաժակ մըն էր : Նուրբ, փափուկ, տարօրէն դիւրազգած, ժամանակ իսկ չունեցաւ իր զգայնութիւնը պաշտպանելու տաքին ու պաղին դէմ եւ իր ապխցած վէրքերը բուժելու լիովին:

Չեմ կարծեր, որ սխալ բան մը ըսած կ՚ըլլանք, եթէ մեր Վեհափառը կոչենք նաեւ մեր Նահատակը: Աստուած խաչ մը դրած էր իր ուսերուն եւ եօթը տարի շարունակ այդ խաչը կրեց «ճղնողական համբերութեամբ», ինչպէս որ պիտի ըսէր Երեմիա Չէլէպին: Աղմուկի մէջ գահ բարձրացաւ, լռութեան մէջ իջեցաւ: Ոչ այն լռութեան, զոր ամայութիւնը կը ստեղծէ, այլ այն միւսին, որուն անունն է ստեղծագործութիւն: Մեծ գործերը լռութեան մէջ կը կատարուին, ըսեր է չեմ գիտեր ո՛ր իմաստունը: Այս տեսակ լռութեան, ստեղծագործ ու բազմաքանդակ լռութեան մէջ կ՚ապրէին Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը, Տանն Կիլիկիոյ գահակալը, Տանն Կիլիկիոյ ուխտապահները :

Նետուած սերմերը սկսած էին ծաղկիլ եւ ուռճանալ: Սերմնացանը բացաւ ածուները, լիաբուռն սերմանեց, բայց հունձքը չտեսաւ: Գրե՛թէ չտեսաւ: Ճակատագիրը անողոք եղաւ իրեն հանդէպ :

Մեր Վեհափառին տեսակարար կշիռը անոր մէջ չէ, որ երիտասարդ տարիքին իսկ իրեն տրուեցաւ հասնիլ մեր եկեղեցական նուիրապետութեան բարձրագոյն Աթոռներէն մէկուն, այլ անոր մէջ է մանաւանդ, որ կրցաւ Գահակալին շահերը զոհել՝ Աթոռին շահերը պաշտպանելու համար: Ուստի՝ պիտի ըսենք իրաւամբ, թէ Աթոռը իրմով բարձրացաւ եւ ո՛չ թէ ինք՝ Աթոռով :

Իրեն համար ալ դիւրին էր Աթոռին շահերը զոհել՝ պաշտպանելու համար Գահակալին շահերը: Պատահեցաւ ճիշդ հակառակը· զիջումներ ըրաւ Գահակալին անունով, բայց նուազագոյն զիջումն իսկ չըրաւ Աթոռին անունով :

Կաթողիկոսները կուգան ու կ՚երթան, Աթոռները կը մնան,— մտածեց անշուշտ Տանն Կիլիկիոյ արի Հովուապետը ինքն ալ :

Ասոր մէջ է իր մեծութիւնը :

Մեր Վեհափառը անձ մը չէր, նկարագիր մըն էր: Իր ստեղծած աւանդութիւնները պէտք է, որ պահուին ու յարգուին սրբութեամբ : Եւ կասկած չունինք, որ պիտի պահուին ու յարգուին :

Հաւանաբար այս կտակը ըրած է Վեհափառը ամենավերջին պահուն :

Իր կտակը պիտի յարգուի անշուշտ :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Տասնամեակի մը գրական անդրադարձով շնորհաւորելի ձեռնարկ մըն է Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքը», որուն առաջին հատորը լոյս տեսաւ 1954ին, 1500 տպաքանակով, իսկ ահա՛ տասներորդը, 1963ինը՝ «այդ տպաքանակին կրկնապատիկով», ինչպէս սրտի հասկընալի գոհունակութեամբ գիտել կուտայ հեղինակը :

Օգտակարն ու հաճելին միասնաբար ներկայացնող այս տարուան թիւն ալ կը բացուի «Գրական Աշխարհ»ի բաժինով : Արձակ եւ չափածոյ ընտիր էջեր՝ հայաշխարհի շատ մը գրողներէ, մեծ մասը անտիպ. իսկ մնացեալը բարեխիղճ ճաշակով ընտրուած, ինչպէս եւ երբեք չտպուած կամ մոռցուած էջեր, լուսատիպ ձեռագիրներով, որոնք գրասէր ընտիր հասարակութեան ճաշակը բաւարարելու կոչուած են: Հայրենի գրագէտներէն հոն են Ստ. Զօրեան, Պարոյր Սեւակ, Համօ Սահեան, Գուրգէն Մահարի, Սարմէն եւ նորերու հոյլ մը: Արտասահմանի գրողներուն հարուստ էջեր ստորագրած են Արամ Հայկազ, Համաստեղ, Կ. Մեհեան, Մ. Իշխան, Արսէն Երկաթ եւ անոնց շարքին՝ կարգ մը ուրիշներ : Գրութիւնները՝ արձակ թէ չափածոյ, ունին բոյր, յատուկ բովանդակութիւն, մաքուր ճաշակ ու մանաւանդ ինքնատիպ են: Անոնք կը խօսին հաւասարապէս գրագէտներուն եւ «Ամէնուն Տարեգիրք»ի հեղինակին բծախնդիր նախասիրութիւններուն մասին:

Տարեգիրքի այս թիւն ալ ունի «փոշիներու մէջէն» լոյս — աշխարհ հանուած հարուստ ու հետաքրքրական նիւթեր : Եղերաբախտ Զարենցի քանի մը անտիպ նամակները, նամակ մը Աւ. Իսահակեանէ, անտիպ քերթուածներ բանաստեղծ եւ երգահան Գէորգ Կոտալարենցէ, «Ազատամարտ» եւ «Բագին» շաբաթաթերթերէ քաղուած հատընտիր էջեր՝ Հրանդ Նազարեանցէ, ու վերջապէս Նահատակ Ռուբէն Սեւակի «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր»ուն շարքը կազմող երեք անտիպ պատմուածքներէն վերջինը՝ «Տօքթօր Բօզմօզ»: Ասոնց շարքին, շատ անգամ իրենց բնագրին լուսանկարներովը զետեղուած են մեր նորագոյն պատմութեան մէջ ընտիր էջեր արձանագրած Պետրոս Սէրէմճեանի՝ Խոփնէի բանտէն, Նիկոլ Դումանի՝ Եգիպտոսէն, ինչպէս նաեւ Սիամանթոյէն Ականիի, Տօքթ. Ն. Տաղաւարեանէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեան ուղղուած նամակներուն շարքը. Նաեւ՝ պատմական ծանօթագրութիւններով զեղուն Հ. Յ. Դ. Կարմիր Կնիքներու շուրջ տրուած տեղեկութիւններ, գեղեցիկ յուշեր կամ տպաւորութիւններ արթնցնող լուսանկարներ :

Շահեկան մանրամասնութիւններով լի է «Հայ կեանքը երէկ եւ այսօր» բաժինը: Սիմոն Զաւարեանի մահուան յիսնամեակին առիթով տասնեակ մը խօսուն էջեր նուիրուած են Դաշնակցութեան մեծ առաքեալին յիշատակին: Էջեր նաեւ Մալխասի, Պ. Սէրէմճեանի եւ այլոց : Յուշագրութիւններ եւ ծանօթագրութիւններ, հարուստ տուեալներ, հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կուգան ամբողջացնել այս բաժինը եւ դարձնել շահեկան, բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին մեր ժամանակակից պատմութեամբ :

Նոյն տպաւորութեան դէմ յանդիման կը գտնուի ընթերցողը, թերթելով տարեգիրքին յաջորդական գլուխները : Նորութիւններով հարուստ՝ ներկայացուած են արուեստի աշխարհին մեր «ծուխին» բերած նպաստը, մեր արուեստագէտներէն շատերը: Իւրաքանչիւրը իր գործունէութեան, մտերմութեան կամ արուեստի պրիսմակին մէջ շրջանակուած : Ալան Յովհաննէս, Աշոտ Մալաքեան եւ ուրիշներ :

Մեսրոպեան խանդավառ հանդիսու[թիւններ], Սեւանը ջրառատ դարձնել[ու] ծրագիր, ծանօթ գիտնականներու կենս[ագ]րականներ եւ այլ տեղեկութիւններ ... վիճակագրութիւններ կ՚ամբողջացն[են] Տարեգիրքին վեցերորդ բաժինը՝ «Հա[յ]աստան» :

«Ամէնուն Տարեգիրք»ի այս թիւ[...] Կարօ Գէորգեան կը շարունակէ վիճակ[ա]գրական եւ պատմական նօթագրութի[ւն]ներով ներկայացնել Ամերիկայի հայ գա[ղ]ութը, անոր երէկը եւ այսօրը, դէմքե[ր]ը ու դէպքերը: Մօտ 250 էջերու մէջ [...] կանատեսի իր վկայութեան կը միացն[է] հարցարաններու միջոցաւ իր քաղ[ած] պաշտօնական տեղեկութիւնները՝ ազգա[յ]ին, կուսակցական, հայրենակցական, յարանուանական կեանքին շուրջ: Տեսա[կ] մը խտացուած համայնապատկեր Ամերի[կ]այի հայ գաղութին :

Ապագայ պատմաբանը մեծ բան պի[տի] պարտի «Ամէնուն Տարեգիրք»ին հեղին[ա]կին անթուլ այլ յողնատանջ աշխատան[ք]ին պտուղը եղող այս բաժինին, որու[ն] մէջ ամէն տարի, յաջորդաբար, ներկա[յ]ացուած է արտասահմանի մեր գա[ղ]ութներէն մէկը :

Զանազան բաժիններով այլազան նի[ւ]թեր կը շօշափեն Տարեգիրքին մնացեա[լ] մօտ երկու հարիւր էջերը: Էջեր՝ բժշկ[ա]կան, էջեր՝ ծիծաղի, էջեր՝ անցնող տա[րե]շրջանի անցքերու ու վերջապէս էջեր զարմանազան հարցերու նուիրուած. Մէկ խօսքով՝ նախորդ հատորներուն ն[ը]ման, թանկագին առձեռն «համայնագի[տ]արան» մըն է 1963ի «Ամէնուն Տարե[գ]իրքը»: Ճաշակ, նկարագիր, համ [...] հոտ ունեցող օգտակար ու միաժաման[ակ] հաճելի «ընկեր» մը բոլորին համար անխտիր :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵ[ԱՆ]

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ամսոյս 24ին Կիրակի, Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տօնախմբութիւնը, նախաձեռնութեամ[բ] «Քառասուն Մանկունք» եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ մասնակցութեամ[բ] ազգային բոլոր կազմակերպութեանց այս տարի եւս, ընդհանուր խանդավա[ռ]ութեան մէջ, ոգեկոչուեցաւ Հայկակ[ան] Տան երդիքին տակ :

Առաւօտուն, Ջօն Եպիսկ. Տէր-Յ[ա]կոբեան պատարագ մատոյց, որու ըն[թացքին] վեր հանեց ճակատագրական հե[րո]սամարտին իմաստը, Թափառել[...]

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Մասնաւորապէս բարեացակամ էր Նրա վերաբերմունքը դէպի մեր հարեւան ժողովուրդները, որոնց ճակատագրին նա սերտօրէն կապուած էր համարում հայ ժողովրդի բախտը: «Տուտուց վրացի կամ տգէտ թաթար ենք ասում ու անցնում, չմտածելով, որ առանց վրացու եւ թաթարի բարեկամութեան ու գործակցութեան մենք ոչ հանգիստ օր կարող ենք ունենալ եւ ոչ բարգաւաճում»— ասում էր նա այն օրերին, երբ Թիֆլիսում Հայերի ու Վրացիների կրքերը շատ բորբոքուել էին, անդրկովկասեան բազմարուեստից դպրոցի վայրի ընտրութեան խնդրով(*) :

Եւ, մեր հարեւանների հետ մերձեցում ու բարեկամութիւն հաստատելու համար, Թումանեան աշխատում էր մեծ անկեղծութեամբ եւ եռանդով :

Վրաց գրողներից եւ մտաւորականներից շատերի հետ նա լաւագոյն յարաբերութիւնների մէջ էր եւ աշխատում էր, որ այդ լաւ յարաբերութիւնները երկուստեք ընդհանրանան: Հայ — վրացական վէճերի գլխաւոր պատճառը նա տեսնում էր փոխադարձ անհասկացողութեան մէջ եւ սրա մեղքը վերագրում էր, ամէնից առաջ, երկու կողմի մտաւորականներին : Հայ — վրացական մերձեցման եւ գործակցութեան ջերմ կողմնակիցներից մէկի՝ Պ. Տիսսամիձէի տանը 1913ի աշնանը կայացած մի հաւաքոյթի ժամանակ, նա դառնօրէն գանգատւում էր, որ հայ եւ վրացի մտաւորականները յաճախ եռանդ չեն խնայում ուսումնասիրելու ոչ միայն ռուս այլեւ շատ աւելի հեռաւոր ժողովուրդների մշակութային եւ քաղաքական կեանքը, մինչդեռ անմիջական հարեւանի կեանքի ու ձգտումներին մնում են կատարելապէս անհաղորդ :

Այս անպատեհութեան դէմ պայքարելու համար էր, որ Թումանեան Հայ Գրողների գրական — գեղարուեստական երեկոյթներից մի քանիսը յատկացրեց վրացական գրականութեան եւ երաժշտութեան : Գլխաւոր դերակատարները այդ երեկոյթներում Վրացիներն էին :

1918ի հայ — վրացական զինուած ընդհարումը չշմեցրել էր Թումանեանին բառիս բուն իմաստով: Նա գիտէր, որ մեր զօրքերը զէնք էին բարձրացրել Վրացիների դէմ՝ վերջիններիս կողմից բռնագրաւուած Լոռին, որի համար ինքը պաշտամունքի զգացմունք ունէր, Հայաստանին վերադարձնելու համար: Նա չէր ժխտում նաեւ, որ վրաց կառավարութիւնը, իր վրդովեցուցիչ ոտնձգութիւններով, համբերութիւնից հանել էր հայ ժողովուրդը: Այնուամենայնիւ, նա չէր ներում Յ. Քաջազնունուն, որ կռուի հրաման էր տուել մի երկրի դէմ, որի հետ Հայաստան տասնեակ դարերով ապրել է խաղաղութեան եւ բարի հարեւանութեան մէջ: Որովհետեւ ես էլ, իբրեւ Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ, նոյն տեսակէտն ունէի հայ — վրացական ընդհարման մասին, ուստի Թումանեան այդ օրերին գրեթէ ամէն երեկոյ եւ առաւօտ ինձ մօտ էր գալիս զանազան առաջարկներով եւ թելադրութիւններով՝ թշնամական գործողութիւնները ժամ առաջ կանգնեցնելու մասին: Այս ուղղութեամբ Թումանեան աշխատանքներ էր կատարում նաեւ վրաց մտաւորականների շրջանում, սակայն, դժբախտաբար, վերջիններս այդ օրերին գլխովին վարակուած լինելով վրաց կառավարութեան ներարկած ազգայնական թոյնով՝ ընդառաջ չէին գնում նրա հաշտարար ձգտումներին :

Կովկասեան Թաթարների հանդէպ Թումանեանի այս բարեդրացիական տրա[մա]դրութիւնը ակնբախ կերպով արտա[յ]այտուեց հայ — թաթարական ընդհա[ր]ումների առթիւ: Նա խորապէս ցաւ[ում] [...] պարտում էր այդ ընդհարումները [...] բախում բոլոր դռները՝ նրանց առա[ջը] առնելու համար: Տեսնելով, սակայն, [...] կռիւներն ու վայրագութիւնները ծաւա[լ]ւում են տարերային թափով, Թումանեան իր ուշադրութիւնը կենտրոնացր[եց] Լոռու վրայ: Նրա բուռն ցանկութի[ւն]ն էր, որ իր հայրենի գաւառը գոնէ զ[երծ] մնայ ընդհարումների պատուհասից :

Լոռում իր կատարած դերի մասին, ն[ա] 1906ի գարնանը, գրում է իր բարեկա[մ]ներից մէկին :

«... Շատ լաւ գիտէի, որ խառնա[կու]թիւններ են պատահելու: Գիտէի, [...] մեր գաւառում անիշխանութիւն եւ [...] անկարգութիւն կարող է լինել, եւ [...] շատ պէտք կը գամ.— բայց պատահ[ա]ծը իմ սպասածից էլ աւելի եղաւ...

Ա. ՋԱՄԱԼԵ[ԱՆ]

(2 Շար.)

(*) Վրացիք պահանջում էին, որ այդ բարձրագոյն մասնագիտական դպրոցը շինուի Օրթաճալա կոչուած վրացական թաղամասում, իսկ Հայերն ուզում էին, որ նրան տեղ յատկացուի հայկական Հաւլաբարում :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

պատմական անցեալին մէջ, մի առ մի յիշելով Մամիկոնեան տոհմին քաջարիները: Լսեցինք Մուշեղի, Մանուէլի, Համազասպի, Վաչէի, Վարդանի, Վասակի, Հմայեակի եւ Վահանի անունները, որոնք իրենց կեանքի բովանդակ ընթացքին, պաշտպանները հանդիսացան հայրենիքի եւ կրօնքի:

Յետմիջօրէին, ժամը 17ին, տեղի ունեցաւ հանդիսութեան դրական – գեղարուեստական մասը:

Նախ քան յայտագրին ներդաշնակ պարզման, Պ. Ստեփան Սրապեան, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի, ապա օրուան պատշաճ խորհրդածութիւններով՝ բացման խօսք արտասանեց:

Վեց փոքրիկներ, երգեցին «Ժամամուտ Վարդանանց»ը, ապա, Պ. Նուպար Պօղապալեան կարդաց Վահան Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց» քերթուածը, որուն յաջորդեց երկսեռ երգչախումբը, որ նախ հանդէս եկաւ «Իմ Հայրենեաց Հողի Վարդան»ով, ապա մեծ յաջողութեամբ եռաձայն երգեց Գուրգէն Ալեմշահի «Պլպուլն Աւարայրի»ն:

Եդուարդ Սուքիասեան պատանին, կարդաց Ղեւոնդ Ալիշանի ««Պլպուլն Աւարայրի» բանաստեղծութիւնը, որուն բառերուն վրայ է որ Գ. Մ. Ալէմշահ յօրինած է իր վերոյիշեալ երաժշտական կտորը: Գեղեցիկ էր ու իմաստալից բանաստեղծի եւ երաժշտի այս հանդիպումը ազգային – կրօնական բնոյթ կրող մեծ հանդիսութեան ընթացքին: Երգչախումբին վարիչն էր Պ. Հրանդ Բամպակեան, դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Բնարիկ Եղիկեան:

Բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Զգօն եպիսկ. Տէր – Յակոբեան, որ այս անգամ թափառեցաւ պատմական դէպքերու եւ դրուագներու մէջ, հանդիսութեան եզրեր գտնելով Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց 66000 ռազմիկներուն, Լէոնիտասի 300 քաջարիներուն եւ Յուդա Մակաբէի 800 զինուորներուն տարած հերոսամարտերուն միջեւ: Յորդորեց ներկաները հաւատարիմ մնալ հայրենիքի եւ կրօնքի անյեղլի գաղափարներուն, որովհետեւ այդ գաղափարներուն յաղթանակին համար է որ 66000 Հայորդիներ իջան փառքի եւ մահու դաշտին վրայ, 1036 նահատակներու սուրբ արիւնով նուիրագործելով իրենց դարէ դար արձագանգող դիւցազներգութիւնը:

«Հայր Մեր»ի միահամուռ երգեցողութեամբ վերջ գտաւ հանդիսութիւնը:

Ա. ՍՐ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԸՆԴՅԱՏԱԿԵԱՑ» ՇՈՒԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

«Երեւան» թերթի մէջ (16/Բ.) երկու երեւանցիներ՝ Հ. Առաքելեան եւ Ս. Մելիքեան, ի մէջ այլոց, հետեւեալը կը գրեն Երեւանի սեւ շուկայի մասին.—

«Գեղեցիկ է եւ հրապուրիչ մեր քաղաքամայր Երեւանը: Բայց կայ բան մը, որ դեռ կը մթագնէ քաղաքին հմայքը, փայլէ կը զրկէ անոր գեղեցկութիւնը: Անիկա կիրակնօրեայ շուկան է, փողոցի չարժական առեւտուրը: Դժուար է ըսել թէ ո՞ւրկէ կը սկսի Երեւանի կիրակնօրեայ այդ շուկան: Արթննալով արեւածագէն առաջ, շուկան քայլ առ քայլ դուրս կը յորդի քաղաքին զանազան մասերէն, կը մտնէ Հոկտեմբերեան պողոտան եւ հեղեղելով քովընտի փողոցները եւ անցքերը, կ'երթայ կը թափուի կոլտնտեսային թիւ 2 շուկան:

Որքան տհաճելի եւ վիրաւորական է, երբ պողոտաներուն վրայ անցուդարձ ընողներուն մէկ մասը իրենց ձեռքին կը կրեն զանազան շապիկներ, հին բաճկոններ եւ այլ ապրանքներ: Այս փողոցը մտնող ամէն մարդ, գնորդ ըլլայ թէ ոչ, ուզէ չուզէ բախում կ'ունենայ չարժական շուկան բանեցնող վաճառորդներուն հետ, իսկ անոնցմէ զգուշանալու համար ստիպուած է դիմելու ինքնապաշտպանութեան:

— Լաւ նարտ մը տամ, ձայն կուտայ վաճառորդներէն մէկը, բացուած խաղատախտակին վրայ չխկչխկացնելով խաղաքարերը:

— Ո՞ր թիւը կ'ուզես, կը պոռայ կօշկակարը եւ ճամբան կտրելով ցոյց կուտայ կնկայ զոյգ մը կօշիկ: Այս արդէն ապա, «օրինականացած» շուկայ մըն է, որ ցերեկով, քաղաքին կեդրոնը:

Բայց կայ նաեւ «ընդյատակեայ» շուկան, ուր կը գործեն աւելի կատարելագործուած, հմուտ եւ մեծ չահագէտներ:

«Երքաղարդար»ի ձայնասփիւռի ապրանքներու թիւ 11 խանութին առջեւ կը գտնուի այդ շուկային «մասնագիտականացուած ճիւղերէն» մէկը: Անիկա ելեկտրական գործիքներու, պատկերասփիւռի եւ ձայնասփիւռի հաստատուն է, ուր ապրանքներու փոխարէն կը տեսնուին վաճառորդները: Հոս գնորդներուն հետ գործառնութիւններ կը կնքուին:

Ինկելսի փողոցին մէջ բոյն դրած է «մասնագիտականացած» միւս շուկան: Ատեն մը, այդ շուկան կատարեալ ցուցահանդէսի մը երեւոյթը ստացած էր, ուր կը ցուցադրուէին աշխարհի գրեթէ բոլոր գործարաններուն արտադրած մեքենաները: Սակայն մեծ գործարարները նեղեցին, անոնք ալ փոխեցին իրենց գործունէութեան եղանակները: Ներկայիս շուկան անցած է «ընդյատակ», եւ այստեղ խաղաղ անցուդարձ ընող չահագէտները այլեւս չեն կրնար մեղադրուիլ ինքնաշարժներու ապօրինի առուծախին համար:

Նոյն ձեւով «մուշտարիներու» որս կը կատարուի նաեւ կահ – կարասիի «շուկային» մէջ, որ կը գտնուի Շահումեան փողոցի թիւ 70 խանութին դիմաց: Առտուն կանուխէն մինչեւ երեկոյ հոս կը վխտան բազմաթիւ առեւտրականներ: Կահ – կարասի ծախողներէն շատերը այնպիսի «կատարելութեան» հասցուցած են առեւտուրը, որ ծախուած ապրանքին փոխարէն կը ցուցադրեն անոր լուսանկարները միայն»:

Յօդուածի շարունակութեան մէջ՝ Հ. Առաքելեան եւ Ս. Մելիքեան կը յիշատակեն փաստեր եւ մանրամասնութիւններ ու հուսկ ուրեմն հարց կուտան.—

«Ի դէպ, ի՞նչ արդիւնք տուաւ այսպէս կոչուած սեւ շուկային վերցուիլը: Հասկնալի է, որ ատոր նպատակն էր վերցնել մասնաւոր առեւտուրը: Բայց ի՞նչ արդիւնք տուաւ: Մենք առեւտրականներուն եւ չահագէտներուն առջեւ փակեցինք փոքրիկ շուկան եւ ատոր փոխարէն անոնց տրամադրութեան տակ դրինք քաղաքին բազմաթիւ փողոցները եւ հրապարակները: Առաջները շուկան կը գործէր միայն Կիրակի օրերը, իսկ հիմա բաց է Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը եւ խանութներուն մօտերը աշխատող առեւտրականներու կարելի է հանդիպիլ շաբթուան գրեթէ բոլոր օրերուն: Իսկ ինչո՞ւ: Որովհետեւ մենք հաշտուած ենք այն մտքին հետ թէ առեւտուրը պէտք է տեղի ունենայ քաղաքին փողոցներուն եւ ոչ թէ այդ նպատակին յատկացուած յատուկ շուկաներուն մէջ: Մենք թոյլ տուած ենք, որ սեւ շուկան, դուրս գայ իր շրջապատէն եւ սեւով մրոտէ ամբողջ քաղաքը»:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, Մարտ 3ին, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը, կազմակերպած է իր 32րդ տարեկան հանդէսը:

Այս տարուան հանդէսը կը զուգադիպի սկաուտական միջազգային կարեւոր տարիի մը հետ:

Օգոստոս ամսուն, Մառաթոնի շրջանին մէջ (Յունաստան) տեղի կ'ունենայ համազգային սկաուտական ճեմպօրին, ուր երեսուն հազար սկաուտներ, 75 ազգերէ եւ երկիրներէ պիտի մասնակցին 15 օրուան բանակումի մը:

Հայ Արիներու Միութիւնը այս անգամ ալ պիտի մասնակցի կարեւոր պատուիրակութեամբ մը եւ սկաուտական խումբով մը: Ճեմպօրիէն վերջ հայ արիները շաբաթ մը հիւր պիտի ըլլան յունական սկաուտական միութեան եւ պիտի մասնակցին զանազան հանդիսութեանց. Ճեմպօրիին պատրաստութիւնը եւ հայ արիներու մասնակցութիւնը մեծ ծախքերու կը կարօտի, եւ մեր տղաքը պիտի ջանան իրենց աշխատութեամբ անոր մեծ մասը ապահովել: Այս տարուան հանդէսին հասոյթը պիտի յատկացուի օժանդակելու հայկական պատուիրակութեան մասնակցութեան, որը կը յուսանք պիտի արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը:

Կարելի է լաւատես ըլլալ, որովհետեւ անցեալ տարուան ընթացքին, տղոց թիւը շատցաւ, նոր խմբակներ կազմուեցան, եւ շատ մը նախկին արիներ եւ խմբապետներ իրենց գրական աջակցութիւնը պիտի բերեն ճեմպօրիին պատրաստութեան եւ մասնակցութեան:

Վստահ ենք որ այս տարի ալ ինչպէս միշտ, մեծ թիւով հայրենակիցներ եւ բարեկամներ կուգան մեզ քաջալերելու:

Հ. Ա.

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԵԼԷ

Թունաւորում յառաջ կը բերեն գէշ կըլայեկուած կամ զինկով պատուած ամաններ, լաւ չեփուած կամ գէշ տապկուած ձուկը, հիւանդ անասուններուն միսը, աղտոտ կերակուրները, ինչպէս նաեւ չուտուող սունկերը կամ հատապտուղները:

Թունաւորումի նշանները սովորաբար կը յայտնուին քանի մը ժամէն ետք: Թունաւորուածը կը թուլնայ, սիրտը կը խառնուի, փորը կը ցաւի, երբեմն՝ գլուխը եւ տաքութիւնը կը բարձրանայ:

Այսանկ պարագաներու մէջ պէտք է լուալ ստամոքսը, այսինքն՝ խմել 5 – 6 գաւաթ տաք ջուր կամ հինգ առ հարիւր սոտա պարունակող լուծոյթ եւ այս ձեւով արհեստական փսխուք յառաջ բերել: Այս գործողութիւնը քանի մը անգամ ընելէ ետք, խմել անգլիական աղ:

Շատ զօրաւոր ցաւերու պարագային, անհրաժեշտ է դիմել բժիշկին: Եթէ ցաւը կապ ունի ստամոքսի խոցին, կոյր աղիքի բորբոքումին եւ կամ ուրիշ հիւանդութիւններու հետ, ստամոքսը լուալը կրնայ օգուտին տեղ վնաս հասցնել:

×

ՔԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ Է ԵՐԿԻՐԸ

Կարելի՞ է արդեօք գիտնալ մեր մոլորակին ճշգրիտ տարիքը: Երկար ժամանակ անիկա անհաւանական կը թուէր: Սակայն գիտութեան նորագոյն յաջողութիւնները թոյլ տուին լուծելու բնութեան այդ խորհրդաւոր գաղտնիքը: Շողարձակումներու դրութեամբ պարզուեցաւ, որ հանքանիւթերուն քիմիական տարրերու բաժանումը գրեթէ կարելիութիւն կուտայ սահմանելու այդ հանքանիւթերուն տարիքը, քանի որ բաժանումին արագութիւնը միշտ միատեսակ է: Այս ձեւով ալ ճշդուեցաւ երկրին տարիքը: Պարզուեցաւ, որ մեր մոլորակը 4.5 միլիառ տարեկան է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Բան մը չէր սակայն, երեք ոսկի տուրք տալով նորոգուեցաւ կառքը:

Անցորդները կը զարմանային երբ կը տեսնէին Աշոտը կամ Սաֆօն, միշտ կնիկով, բաց կառքի մէջ նստած, ի՞նչ կը նշանակէր այդ ցուրտին պտոյտի ելլել, ինչ խելք է, կ'ըսէին իրարու, միամիտները, չէին գիտեր թէ այդ կարծեցեալ դրամատէրները (?), Ապտիւլ Համիտի մահափորձը կը պատրաստէին այդ պտոյտներուն շնորհիւ, որովհետեւ, այդ կառքին մէջ, ուր կը բազմէին փոքրիկ արքաներու պէս, ուսումնասիրելու շատ մը բաներ ունէին:

Օրէ օր կ'աւելնար իրենց ծանօթութիւնը, ամէն օր նոր գիւտ մը կ'ընէին– օրինակի համար, կը նկատէին թէ ինչ ձեւով շինուած էր կառքին կոնակի մասը, եւ թէ քանի քիլօ ուժանակ պիտի կրնար պարունակել ան:

Աշոտ, ի բնէ հնարագէտ եւ միեւնոյն ժամանակ յաջողակ գծագրող, կառքին կոնակի մասը շինեց խաւաքարտով, որպէս զի կարենայ գաղափար մը կազմել պարունակութեանը վրայ: Հաշուեցին եւ գտան թէ այդ խաւաքարտը պիտի կրնայ հարիւր յիսուն քիլօ ուժանակ պարունակել: Արդար ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ թէ՝ այս ուսումնասիրութիւնները դիւրին չէին, Աշոտ օրերով կ'առանձնանար, կ'երթար Շիշլիէն դուրս, ամայի տեղեր, եւ հոն կ'առնէր չափերը:

Ահաւասիկ թէ ինչպէս պատմուած են այս իրողութիւնները Գաւլօ Եուվանովիչի յուշատետրին մէջ.—

«Կառքին սեփականատէրը, կառքը կոտրուելէ յետոյ, դիտողութիւններ ըրաւ մեր կառապանին դէմ, ըսաւ, կառապանութիւն չի գիտեր, վաղը կրնայ ձիերուս վնասել, եւն.: Իր կողմէն առաջարկեց ուրիշ կառապան մը տալ միասին, մինչեւ որ մերինը լաւ մը վարժուի: Մտածեցինք այդ առաջարկը մերժել, սակայն ուրիշ ճար չկար արդէն ուսումնասիրութիւնները վերջացուցած էինք եւ նոր կառապանին ուշադրութիւնը գրաւող որեւէ բան մը չունէինք:

«Մեր նոր կառապանը թուրք մըն էր, Մէհմէտ անունով, քիչ մըն ալ հայերէն գիտէր, մէկ շաբաթ աշխատեցաւ Մկրտիչին հետ միասին: Եւ երբ ամիսը լրացաւ, կառքը տիրոջը տուինք ետ, աւելորդ ծախքեր չընելու համար:

«Քրիստափորի փորձերուն յաջողութեան սպասելով, միեւնոյն ժամանակ, ամէն Ուրբաթ օրերը կ'երթայինք Ելտըզ, եւ տեղւոյն վրայ, Սուլթանին դուրս ելլելը ներս մտնելը կ'ուսումնասիրէինք վայրկենաչափերով: Քանի անգամներ, քայլաչափով ալ հաշուած էինք մզկիթի դռնէն մինչեւ կայսերական կառքին կենալիք տեղին հեռաւորութիւնը: Եւ, մեր ուսումնասիրութիւններէն հետեւցուցինք թէ՝ Համիտի մզկիթէն դուրս ելլելու րոպէն յարմարագոյն ժամանակը կը համարուէր մահափորձը գործադրելու.. որովհետեւ այդ միջոցին ամբոխը ցրուած հեռացած կ'ըլլար եւ խիստ չէր ըլլար հսկողութիւնը, այնպէս որ կառքերն ալ կրնային բաւական առաջ երթալ, կարծել տալով թէ՝ պալատական մը պիտի նստի:

«Այս սպասումի, այս անգործութեան շրջանը շատ կը նեղէր մեր օժանդակ ընկերները, որոնք անգործ նստած, ամսական ութ ինը ոսկի ծախսել միայն գիտէին եւ այնչափ տեղեակ չէին մեր ներքին գործերուն: Այդ կեանքը շատ անտանելի էր իրենց համար, ինչ ընելնին չէին գիտեր խեղճերը:

«Տօքթոր Գրիգոր Սայեան, Եիւքսէք Գալտըրըմի իր հօվանոցավաճառի խանութը ծախելով, հեռացաւ Պոլսէն»:

Այս վիճակը բնականաբար չէր կրնար տեւական ըլլալ, մանաւանդ օժանդակ ընկերներուն համար, որոնք կը տառապէին անգործութենէ: Սակայն, մահափորձի նախապատրաստութիւնները մութի մէջ առաջ կը տարուէին, առանց կասկած արթնցնելու, այնքան գաղտնի կը կատարուէին բոլոր ուսումնասիրութիւնները, փորձերը, նաեւ յարակից գործողութիւնները:

Պուլկարիայէն հասած լուրերը քաջալերիչ էին, Քրիստափոր Միքայէլեան կը գործէր հոն, յառաջ կը տանէր ռումբերու փորձերը, եւ յաջողութեան մասին ամէն ապահովութիւն ստանալէ յետոյ է որ պիտի վերադառնար Պոլիս:

ԺԸ.

Պուլկարիայէն վտարուած օժանդակ ընկերներէն մէկ քանիները կը դեգերէին Յունաստանի մէջ, սպասելով նոր հրահանգներու, որպէս զի մտնէին Պոլիս ու մասնակցէին Մահափորձին:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կուգայ ծանուցանելու Թաղիս եւ շրջակայի բոլոր հաւատացեալ ժողովուրդին՝ թէ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի նորոգ վախճանեալ երջանկայիշատակ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

յիշատակին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբլեան (ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները ներկայ գտնուիլ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 295 Րիւ Պուալօ :

×

Վահէ Փարթամեանի *մահուան Բ. տարելիցին առթիւ , այս Կիրակի Սէն Լուկրան Փէն Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ հոհեգանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի :*

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Տէր եւ Տիկին Միսաք Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Պապիկեան կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր՝

ԶԱՄԻԹԱ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 2040 *տոլար Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն իր օգափոխութեան կայանին բարեզարդման համար :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31*ին,* Մեզոն տը լա Շիմիի *սրահին մէջ :*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Վիչէն Տէր Ղուկասեան կը նուիրեն քսան ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն իրենց պարագաներուն հոգեհան – գստեան առթիւ:

Տիկին Զապէլ Ալթունեան կը նուիրէ 10 *ֆրանք Անտէր հիւանդներու ֆոնտին, իր ապաքինման առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատան բժիշկներուն կողմէ:*

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին կը նուիրեն .—

Պ. Ալէմեան (Նիս) քսան ֆր., Տէր եւ Տիկին Տօնապետեան (Սէն Շամօն) քսան, Պ. Կարապետ Գոճապաչեան (Մարսէյլ) 10, *Պ. Տիգրան Հաճեան (Նիս)* 10, *Պ. Շահմիրեան (Պուլօներ), Պ. Պալիտեան, Տիկին Ճէվիզեան (Անթիպ), Տիկին Ս. Սարգիսեան (Մոնմորանսի), Պ. Տավուտեան (Մէօտօն), Պ. Խանճեան (Անկէն)* 10*ական ֆրանք :*

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)
ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւնը պիտի սկսի այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի : Հոգեհանգիստնե – րը կը կատարուին ժամը 10·45*ին : Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» *կոմիտէին ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը* 20·30*ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» *կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը* 20·30*ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :*

ՄԱՐՍԷՅԼ – *Սէն Ժերոմ .—* Հ. Յ. Դ. *Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը* 21*ին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ժողովի տեղի կ՚ունենայ նախապէս որոշուած հաւաքավայրը :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչական ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 4*ին, Մշակոյթի Տան մէջ :*

32 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն , գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՅՑԱԳԻՐ .— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպորիէն :

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 փրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, *Պէյրութ Թղթակազմ*	17·50 Ֆ
լաթակազմ	20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 *էջ*	7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ , Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ , Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ , *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,*	40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. *Ս. Գարամանճեան , Պէյրութ,*	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ , *Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ*	40 Ֆ
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիգրայր Ֆրունճեան, *Միւնիխ*	45 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

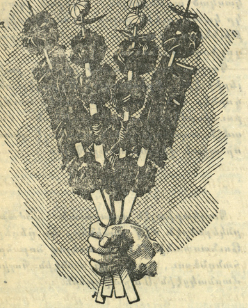
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 3 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9546 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9546

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

«Անկաւ պսակն ի գլխոյ մերոյ, վա՛յ մեզ, վա՛յ մեզ»

Ստորեւ կը հրատարակենք խորէն Արք. Բարոյեանի դամբանականը, արտասանուած Շաբաթ, Փետրուար 23ին, Ս. Ներշան եկեղեցւոյ մէջ, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան առթեն :

×

«Անկաւ պսակն ի գլխոյ մերոց,
վա՛յ մեզ, վա՛յ մեզ» :
(Ողբ. Երեմ. Ե. 15)

Սգաւոր եւ վշտահար ժողովուրդ Հայոց,

Ողբի ու կոծի այս տրտմաթախիծ բառերը, Երեմիա Մարգարէի գրիչէն փրթած, անհուն ցնցումով կ'արձագանգեն այսօր մեր հոգիներուն մէջ : Ցուրտ ու վիշտէն խորտակուած մեր սիրտերը անզօր են այլեւս տոկալու այն ճնշող ու ճմլող զգացումին, որ խռովայոյզ ալիքի նման կը հարուածէ ողջ էութիւնը մեր հայ ժողովուրդին ի սփիւռս աշխարհի :

Մեր սրտերուն մէջ կսկիծ, մեր հոգիներուն մէջ խռովք ու մեր աչքերուն մէջ արցունք կայ այսօր, քանի որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ մեր յոյժ սիրեցեալ Հայրապետը Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս, մեր գլխուն թագն ու պսակը, ինկաւ մեր գլուխէն, վա՜յ մեզ, վա՜յ մեզ :

Ինչպէս պատմել հոս կսկիծը սրտիս, որուն մէջ ամբողջ 32 տարիներ ապրեցաւ ան ամէնէն մտերիմ կեանքով : Հայ լեզուի բառարանին մէջ չկայ բառ, որով կարելի ըլլայ հաղորդել ձեզի իմ սրտին տառապակոծ բարախումները : Բայց վստահ եմ որ հոգիի աչքերով եւ սգալից նայուածքներով պիտի կարենաք կարդալ խորքը այն բոլոր մտածումներուն եւ ապրումներուն, որոնք այս պահուս իմս են եւ ձերինը միանգամայն :

Մեր անզուգական Հայրապետը՝ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս տիրական ու փառաւոր տեղ է գրաւած հայ ժողովուրդի սիրտին մէջ : Ահա թէ ինչու այնքան ծանրօրէն ճմլուեցաւ այդ սիրտը : Ահա թէ ինչու արցունքի անսպառ աղբիւրի վերածուեցան մեր ժողովուրդի աչքերը : Ահա թէ ինչու ծովածաւալ բազմութիւններ օրերով անցան իր դագաղին առջեւէն խոնարհած գլուխով, կոտրուած սիրտերով եւ սուգի սեւ հանդերձներով :

Ինծի համար դառնագոյն տառապանք է հիմա կենալ իր դագաղին առջեւ եւ խօսիլ իր մասին իբրեւ մեզմէ յաւէտ բաժնուած անձի մը : Բայց եղբայրական վերջին պարտականութեան ձայնը կը մղէ զիս սիրոյ ու յարգանքի այս տուրքը կատարելու :

Մաքուր ու անբիծ ՍԻՐՏ մը ունէր ան, լեցուն սիրով : Ոչինչ ճանչցաւ իր սիրտը բայց միայն սէր եւ բարութիւն : Արդարեւ, ըստ սրբազան շարականագրին «հայրապետ սուրբ եւ անբիծ» էր անիկա : Բայց չհասկցան զինք շատեր : Ուրիշներ սխալ ըմբռնեցին զինք : Անարգեցին զինք, նախատեցին եւ հալածեցին : Բոլորին պատասխանեց իր սրտին միակ զգացումովը՝ սիրով : Բայց մարդ էր վերջին հաշուով : Տառապեցաւ ու օր մըն ալ ահա յանկարծ այդ մեծ սիրտը պայթեցաւ :

Այժմ երանութեան մէջ հանգչող մեր պաշտելի Վեհափառը իր ամբողջ կեանքով ինքզինք յայտնեց որպէս ազնիւ եւ վեհ ՀՈԳԻ մը : Իր հոգին անհաղորդ էր չարին : Անհուն բարութեամբ էր օծուած իր հոգին : Եւ իր այս բարութիւնը, ներողամտութիւնը եւ անյիշաչարութիւնը յաճախ անհասկնալի եւ նոյնիսկ ընդվզեցուցիչ կը թուէին շատերուն՝ չարութեամբ լեցուն այս աշխարհին մէջ :

Հանգուցեալ Վեհափառը եղաւ նաեւ պայծառ ՄԻՏՔԻ տէր անձ մը : Իր մտածումներուն մէջ եղաւ միշտ յստակատես ու անկեղծ : Իր գաղափարները արտայայտեց յստակօրէն, ուղղակի, առանց քօղի եւ մշուշի : Կացութիւններու առջեւ միշտ խոհական, հանդարտ կեցուածք ունէր : Զէր տարուեր արագ, հապճեպ տրպաւորութիւններով : Գիտէր հարցերը հանդարտօրէն քննել եւ յստակ լուծումներու հասնիլ : Տարիներով եղաւ Ազգային Վարչութեանց մէջ առաջնորդող դէմք մը իր ողջմիտ տեսակէտներով, քաջարի եւ արդարակորով կեցուածքով :

Մեր սիրեցեալ Հայրապետը եղաւ բառին բովանդակ իմաստով մեծ եկեղեցական դէմք մը ոչ միայն Հայ ժողովուրդի մէջ, այլեւ ամբողջ Միջին Արեւելքի քրիստոնէական եկեղեցիներու կեանքին ու գործին մէջ : Մեր եկեղեցւոյ դիրքը իր անձով բարձրացաւ ամէնուրեք : Իր կաթողիկոսութեան եօթնամեայ կարճատեւ այս շրջանին, պայքարի ամէնէն դժուարին պայմաններու տակ իսկ յաջողեցաւ մեր եկեղեցւոյ անունը եւ վարկը բարձր բռնել միջազգային եկեղեցական կեանքին մէջ : Կիլիկիոյ մեր դարաւոր Աթոռը իր անձով փառաւորուեցաւ եւ միջազգային դիրք գրաւեց : Բոլոր օտար այն բարձրաստիճան հոգեւորականները, որոնք իրեն հետ կը տեսակցէին՝ կը գրաւուէին իր անձին հմայքովը, կը սիրէին զինք ու մեծապէս կը գնահատէին իր մտածումներն ու տեսակէտները :

Այս բոլորէն վեր երանաշնորհ Վեհափառը եղաւ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՃՇՄԱՐԻՏ ՄԱՐԴԸ : Աստուծոյ ուժը իր մէջ զգաց աղօթքով : Աւետարանի ճշմարտութիւնները իրեն համար եղան բացարձակ համոզում : Համոզումէն անդին՝ իր կեանքն ամբողջ ապրեցաւ քրիստոնէական սուրբ կրօնի սկզբունքներու հետեւողութեամբ : Աստուծոյ խօսքը, Ս. Աւետարանը գերագոյն հրամայականն էր իրեն համար :

Քրիստոսի վարդապետութիւնը ապրեցաւ քարոզէ առաջ եւ ապրելով քարոզեց :

Այնպէս կը սիրէր Հայց. Եկեղեցին որ իրեն համար առօրեայ ապրում էր եւ ինչ քաղցր ապրում — հայ աղօթքին, հայ խունկին, հայ շարականին եւ հայ խորանին պաշտամունքը : Աւանդապահ հոգեւորական էր ինք : Իրեն համար Հայց. սրբազան հայրապետները ու բոլոր կրօնական ստեղծագործութիւնները հմայիչ ուժ մը ունէին :

Բայց, շատ կը ցաւիմ ըսելու, որ այսքան մեծ արժանիքներով, բարի հոգիով, մաքուր սիրտով, պայծառ միտքով օժտուած մեծ հոգեւորականը իր կարողութիւններու եւ արժանիքներու լիութեան մէջ չգնահատուեցաւ ոմանց կողմէ : Յաճախ մարդիկ չհասկցան զինք : Ու ինք իր աչքերը փակեց այն ցաւով որ չկրցաւ իր ամբողջ հոգին, սիրտն ու միտքը տալ իր ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտրաբար : Ուզեց, ճգնեցաւ, բայց մարդիկ փակեցին իրենց լուսամուտները իր լոյսին առջեւ :

Իր դագաղին առջեւ ի՞նչ կրնանք ըսել, եթէ ոչ խաչուած Յիսուսի շրթներէն փրթած եւ իր կեանքով անգամ մը եւս ճշմարտուած խօսքը կրկնել . «Հայր, թող դոցա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն» (Ղուկ. Իգ. 34) : Ինչ ուժ որ կայ տակաւին մեր սրտերուն մէջ այդ ամբողջ ուժով կը մաղթենք որ, ինչ որ զլացուեցաւ մեր պաշտելի Վեհափառին տեսնել իր կեանքի ընթացքին՝ զայն տեսնէ շուտով իր երկնային աչքերով իր յաւիտենական հանգիստէն, այսինքն հաշտութիւնը եւ միութիւնը իր սիրած ու ծառայած ժողովուրդին : Մեր գերագոյն մաղթանքն է որ իր չարաղէտ մահը վերածուի բարիքի, իր կեանքի խորհուրդին պէս : Ինչ որ եօթը տարիներու իր կաթողիկոսութեան շրջանին տառապանքով ծակծեց իր հոգին եւ սիրտը — այսինքն իր ժողովուրդի պառակտումը — ալ վերջ գտնէ իր մահով ու հրճուի ինք իր անդենական հանգիստին մէջ :

Սգաւոր ու վշտահար ժողովուրդ Հայոց,

Խօսքս փակելէ առաջ, սրտիս բոլոր ուժովը կոչ կ'ուղղեմ ձեզի որ իւրաքանչիւրը ձեզմէ իր յարգանքին եաք, անդրադառնայ իր ՊԱՐՏՔԻ մասին : Եթէ իսկապէս կ'ուզէք յարգել յիշատակը այս անձնդիր մեծ Հայրապետին զոր այնքան սիրեցիք, բայց չկրցաք լիօրէն վայելել, փարեցէք ձեր հոգիին ամբողջ ուժովը, ձեր նուիրումի եւ զոհողութեան գերագոյն չափովը Հայց. մեր Մայրենի Սուրբ Եկեղեցիին եւ Կիլիկեան տառապահար այս Աթոռին : Ծաղկումի այս նոր շրջանը որ սկիզբ առաւ հանգուցեալ մեր Հայրապետի գահակալութեամբ պէտք է շարունակուի նոր եւ ուժեղ թափով : Ցաւի եւ սուգի զգացումին պէտք է յաջորդեն քաջութեան, նուիրումի եւ տենդագին աշխատանքի տրամադրութիւններ, առաւել եւս փայլ տալու համար հանգուցեալ Վեհափառ Հայրապետով փայլ առած մեր նուիրական Աթոռին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան :

«Ընդ երեկոյս հանգիցին լալիք
Առաւօտու եղիցի ուրախութիւն» :

Եւ այն ատեն իր հոգին կը ցնծայ. չըվարձատրուած իր անձը լիովին կը գոհանայ :

Վեհափառ Տէր,

Դեռ հող չմտած, քու անշունչ մարմնիդ առջեւ բայց կենդանի հոգիիդ ներկայութեան մէջ կ'ուխտենք մենք բոլորս, Թեմակալ Եպիսկոպոսներս, Կիլիկեան Միաբանութեան ուխտեալ անդամներս, Ազգային Իշխանութեան անդամներս, եւ համայն ժողովուրդս միշտ բարձր բռնել ու ծաղկեալ պահել Հայրապետական գաւազանդ : Լոյս մեզ, Վեհափառ Տէր, ու հանգիստ ննջէ : Քու ոգիդ, քու հայեցողութեանդ, քու ներկայութեանդ բարիքը անպակաս պիտի ըլլայ մեր կեանքին ու գործին մէջ : Մարմնէդ անդին ու վեր եղող հոգիդ յաւէտ մեզի հետ պիտի ըլլայ եւ կ'ուխտենք հաւատարմօրէն ընթանալ ձեր գծած լուսեղէն ճամբէն եւ իրականացնել ձեր բոլոր եկեղեցանուէր ծրագիրներն ու նպատակները :

Լոյս, խաղաղութիւն ու փառք Քեզի Սիրելի Վեհափառ,

Ուժ, կորով եւ պարտք մեզի ժողովուրդ Հայոց :

Եւ յաւէտ փառք եւ գոհութիւն Ամենակալ Աստուծոյ՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐԶԱՆԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵԹԷ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԱԽՈՂԻՆ, ՊԱՏԵՐԱԶՄ Է Կ'ԸՍԷ ՔԻՒՐՏ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ

ՖԻԿԱՐՈՅԻ Պաղտատի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է քիւրտ պարագլուխ՝ Զօր. Պարզանիի հետ : Թղթակիցը կը պատմէ թէ այնքան ալ դիւրին գործ չէ Պարզանիի հետ տեսնուիլ, իր զինուորական կեդրոնը գաղտնի է եւ միշտ կը տեղափոխուի : Շօվէլ, երեք օր ոտքով եւ ջորիով ճամբայ կտրած է որպէսզի գիւղի մը Քալա — Տիզէհի հիւսիսային կողմը, հանդիպէր Պարզանիի որ հոն կ'անցընէր այդ գիշերը :

Քիւրտը գոհ չէ : Կը գտնէ թէ խօսակցութիւնները կ'երկարին եւ նոր կառավարութեան նախարարները ուրիշ գործ ունին ընելիք քան թէ Ալժէ ու Գահիրէ պտըտիլ : Կը յայտնէ թէ համաձայն չէ եղած Ճալալ Թալապանիի Գահիրէ մեկնումին : Զայնասփիւռէն լսած է : Թալապանի Քիւրտերու կողմէ Պաղտատ ղրկուած բանագնացներէն մէկն էր : Թղթակիցը կը հարցնէ թէ Նասրի միջամտութիւնը չի՞ կրնար օգտակար ըլլալ Քիւրտերուն : Պարզանի հաւատք չունի եւ կը խորհի թէ Նասր գործ չունի այդ պատմութեան մէջ.— «Պաղտատի մէջ է որ որոշումները պէտք է տրուին : Կը պահանջենք մեր ինքնավարութեան ճանաչումը իրաքեան Հանրապետութեան մէջ : Արաբ ազգայնականները չիման մէջ մտան ինծի հետ Փետրուար 8ի պետական հարուածէն առաջ : Ուզեցին գիտնալ թէ զօրավիգ կ'ըլլա՞յի իրենց Քասըմի դէմ պետական հարուածի մը պարագային : Պատասխանեցի թէ եթէ յանձն առնէին ինքնավարութեան մեր իրաւունքը ճանչնալու, զօրավիգ կ'ըլլայինք» : Գրաւոր համաձայնութիւն չէ եղած, բայց բարոյական յանձնառութիւն մը եղած է : «Եթէ մեր իրաւունքներու ճանաչումը ձեռք չձգենք սահմանափակ ժամանակի մը ընթացքին, պատերազմը կը վերսկսինք եւ հաւանաբար կը ստիպուինք մեր անկախութիւնը հռչակել» : Այս խօսքը իսթիգլալ (անկախութիւնը) թարգմանուելու պէտք չունի, Ֆիկառոյի թղթակիցը անմիջապէս հասկցած է : Պարզանի պայմանաժամ տըուած էր մինչեւ Մարտ 1, բանակցութիւններուն համար, եթէ արդիւնք չըտան, պատերազմ է կրկին : Պարզանի կը յայտնէ թէ ազատ արձակած են բոլոր գերիները որոնց թիւը 10·000 էր, ներկայիս 500 հոգի պահած են : Զուզեր արտայայտուիլ Արաբ միութեան մը շուրջ «ինչ որ կ'ընեն Արաբները, ինծի չի վերաբերիր» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արեւելքի մարզպանը՝ Անրի Փոնսօ մեռաւ առջի օր : Թուրքիոյ դեսպան ալ եղած է, ապա 1945էն եաք Գաղթականներու Միջազգային Կազմակերպութեան քաղաքական խորհրդատուն էր :

ԱՃՈՒՊԷՅ, Խրուշչեւի փեսան, մամուլի ասուլիս մը տուած է Հռոմի մէջ եւ շեշտած թէ պէտք է նկատի առնեն Վատիկանը : Անդրադառնալով Պապին եւ Խրուշչեւի տեսակցութեան մը հաւանականութեան, Իզվեստիայի խմբագրապետը ըսած է «Պապը չի խածներ, ոչ ալ մենք» : Պապը, խորհրդային խմբագրին համար, ոչ միայն եկեղեցւոյ մը այլեւ պետութեան մը ղեկավարն է :

ԱՂԱՒԱՂՈՒԱԾ ՈՒՂՈՒ ԵՒ ԿԵՂԾ ՋՂՋՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածը լոյս տեսած է «*Սովետական Հայաստան*»ի փետրուար 8ի թիւին մէջ, առանց ստորագրութեան եւ արտատպուած է «Երեւան»ի փետրուար 17ի թիւին մէջ։ Քիչ անգին կը հրատարակենք խաչիկ Դաշտենցի խնդրոյ առարկայ քերթուածները, յօդուածին վերջին մասը եւ միւս քերթուածները մեր յաջորդ թիւով։ Պէ՞տք է մտածել Էվտուշենկոյի հետ թէ չեն մեռած տակաւին «Սթալինի ժառանգորդները»։

Մեր գրողներն իրենց ստեղծագործութիւններով դաստիարակչական մեծ դեր են կատարում՝ սովետական մարդկանց մէջ զարգացնելով նոր աշխարհը կառուցողի վսեմ յատկութիւնները։ Սովետական գրականութեան գլխաւոր գիծը ժողովրդի հետ կապերի ամրապնդումն է, աշխատաւորութեան երազանքներին, իղձերին հարազատ գաղափարներ արտայայտելը։

Այս տեսակէտից էլ բոլորովին քննութեան չի դիմանում «Սովետական գրականութիւն» ամսագրի ԺԲ. համարում ընթերցողի ուշադրութեանը յանձնուած Խաչիկ Դաշտենցի բանաստեղծութիւնների շարքը։

Դաշտենցը մեր այն հեղինակներից է, որոնք իրենց ճանաչում գտած գործերով համակրանք են շահել, եւ որից մենք իրաւամբ կարող ենք սպասել գեղարուեստական բարձր մակարդակով, ընթերցողին հոգուն ու մտքին սնունդ տուող գործեր։

Եւ ահա, նախապէս բարեացակամ տրամադրուած, կարդում ենք։ Սակայն շարքը հէնց սկզբից տարակուսանք է առաջացնում, իսկ յետագայում տարակուսանքը վեր է աճում խոր ցաւի՝ բանաստեղծի ստեղծագործական անյաջողութեան համար։

Հէնց առաջին «Տան հիմքը» ոտանաւորը գեղարուեստական ցածր մակարդակով անախորժ տպաւորութիւն է թողնում։ Փորձում ենք յաղթահարել այդ տպաւորութիւնը եւ առաջ անցնել։ «Կորած հաւքը» ոտանաւորում բանաստեղծութեան հերոսը կեանքի երեւոյթների հանդէպ մի փասիվ (կրաւորական) էակ է. նա ափը պարզած կանգնել եւ սպասում է, որ ափի մէջ իր կորցրած հաւքը դնեն, ապա ափին զարկեն, այդ հաւքը փախցնեն... Բանաստեղծութեան հերոսը միայն տխուր հայեացք է գցում փախչող հաւքի ետեւից ու յետոյ էլ քարէ քար ընկած լալիս, եւ այդպէս էլ մութ է մնում թէ այդ ի՞նչ հաւք էր, ի՞նչ էր խորհրդանշում, արժէ՞ր արդեօք նրա համար լալ կամ գուցէ չարժէ՞ր, որ այդպէս, առանց որեւէ ջանքի նա բաց է թողնում ձեռքից ու յետոյ էլ, յուսակտուր սպասում թէ՝ «էլ ո՞վ կը բերի այդ չքնաղ հաւքը»... Իսկ եթէ չարժեր, ապա ո՞ւմ էին հարկաւոր տարտամ, անորոշ տրամադրութեամբ գրուած այդ տողերը։ Սակայն, եթէ այդ ոտանաւորի մէջ փասիվութիւնը կարելի է այսպէս թէ այնպէս ներել, ենթադրելով թէ դա բանաստեղծի համար պատահական տրամադրութիւն է, ապա «իմ ուղին» ոտանաւորը ցոյց է տալիս, որ կեանքի երեւոյթներին բաց ճակատով նայելուց, այդ երեւոյթների մասին սեփական խօսքըն ասելուց խոյս տալը բանաստեղծի համար սկզբունք է, որի մասին նա պարծանքով յայտարարում է՝ որպէս գովասանքի արժանի մի առաքինութեան։

Հպարտ անցայ իմ ուղին,
Ձեր (?) շարքերին խոնարհած,
Պաշտամունքի խորանին
Ոչ մի պատրոյգ չվառած։

Բանաստեղծի «հպարտութեան» պատճառը մեզ համար պարզ չէ։ Անձի պաշտամունքին սոսկ տուրք չտալը դեռ եւս մի այնպիսի հերոսութիւն չէ, որի համար նա պարծենայ։ Անհասկանալի է նոյնպէս, թէ ո՞ր շարքերից խորթանալու մասին է գրում հեղինակը։ Ենթադրելով թէ յետագայ տողերը պարզաբանում կը մտցնեն հարցի մէջ՝ անցնում ենք առաջ։ Յաջորդ քառատողում իմանում ենք, որ, այնուամենայնիւ, իր գործերով այդ խորանին նա մի քիչ ճարպ կաթեցրել է, միայն թէ այդ ինքը չի արել, խմբագիրներն են արել։ Ո՞ւմ է հարկաւոր ինքնարդարացման մանկավայել այս փորձը։ Անհասկանալի է թէ այս մտքերից յետոյ տրամաբանական ինչպիսի՞ հետեւութեամբ է բանաստեղծն ինքն իր հանդէպ յարգանքով լցուած, բացականչում.

Ու զնում եմ այն (?) օրից,
Ոտքս ամուր մեր հողին...

Ու դեռ ճակատն էլ, ինչպէս ինքն է ասում, զարդարում է արեւով։ Մտածում ես, թերեւս այդպիսի պարգեւի նա արժանի է, եւ այդ կ'երեւայ ոտանաւորի շարունակութեան մէջ։ Եւ ահա յաջորդ քառեակում նա յայտնում է.

Անաղմուկ է իմ կեանքը,
Անսովոր է իմ ճամբան...

Հաւատում ենք, որ անսովոր է։ Մեր օրերի մտածողի, բանաստեղծի համար, ի՞նչ խօսք, որ անսովոր ու տարօրինակ է անաղմուկ կեանքը, երբ իւրաքանչիւր օրը իր հետ բերում է այրող հարցեր, վիթխարի խնդիրներ, որոնց մօտով լռութեամբ անցնելն առնուազն աններելի է։ Առայժմ չգտանք սեփական անձը արեւով պարզեւատրելու պատճառը։ Դարձեալ անցնենք առաջ։

Եւ ահա իր առաքինութիւնների թուարկումը շարունակելով, նա յայտարարում է՝

Տարիներով լռում եմ՝
Երբեմն յուզուած ու տխուր,
Չեմ շտապում ամէն տեղ
Ու չեմ բախում ամէն դուռ։

Լա՜ւ։ Ահա թէ ինչո՞վ է հպարտանում բանաստեղծը։ Եւ ինքն իր մասին տուած այսպիսի բնութագրից յետոյ գոհ ինքնավստահութեամբ, նա աւարտում է ոտանաւորը.

Փոյթ չէ, կ'երթամ ես առաջ
Կապուած իմ մեծ մայր հողին,
Քանզի այդ է ճշմարիտ
Բանաստեղծի սուրբ ուղին։

Ըստ ընկեր Խ. Դաշտենցի, դուրս է գալիս, որ բանաստեղծի սուրբ ուղին այդ իրականութիւնից երկչոտաբար խուսափելն է, ժամանակի կարեւոր հարցերի կողքով լռութեամբ անցնելը եւ մէկ մէկ էլ սրա նրա կամքին թուլամորթօրէն հնազանդուելով մեղք գործելը («խմբագիրներս են արել»)...։

Այստեղ հարկ լինի յիշեցնել, որ նման տրամադրութիւնը աչքի չի ընկնում նոյնիսկ ինքնատիպութեամբ։ Բարձր գնահատելով Ի. Էրենպուրգի «Տարիներ, մարդիկ եւ կեանք» մեմուարային (*յուշագրական*) *աշխատութիւնը, մեր մամուլը նշեց գրքի մի շարք թերութիւնները։ Դատապարտուեց Էրենպուրգի աշխատութեան էջերով անցնող այն միտքը թէ իբր գրողին անհրաժեշտ է լռելու ունակութիւն ունենալ, լռել պատմական ծանր ու դժուարին որոշ հանգամանքներում, ատամները սեղմած լռել՝ այդ հանգամանքների հանդէպ ինչ որ ներքին մի հնազանդութեամբ։ Բարեբախտաբար, նման մտքերը մեր գրողների ստեղծագործութիւնների մէջ հազուադէպ են պատահում, բայց երբ պատահում են, ապա յատկապէս մեր օրերում, տարակուսանք են առաջացնում։*

Պարտիայի (*կուսակցութեան*) *Ի. համագումարը սուր կերպով առաջ քաշեց անհատի պաշտամունքի եւ նրա հետեւանքների դէմ լայն ճակատով պայքարելու անհրաժեշտութիւնը։ Այդ պայքարին այսօր իրենց մասնակցութիւնն են ցուցաբերում մեր հասարակութեան ամենատարբեր խաւերի բոլոր գիտակից ներկայացուցիչները եւ այսօր լռելու յատկութեան այդպիսի գովաբանութիւնը հնչում է խորթ ու տարօրինակ։*

Ընկեր Դաշտենցը փորձում է պարծենալ նրանով թէ իբր դեռեւս անձի պաշտամունքի տարիներին գիտէր դրա ողջ արատաւոր էութիւնը եւ լռում էր։ Գիտակցո՞ւմ է արդեօք ընկեր Դաշտենց, որ այդպիսով նա ծանր եւ ուղղակի վիրաւորանք է հասցնում մի ամբողջ սերնդի։ Չգիտենք, ընկեր Դաշտենց հասկանո՞ւմ է թէ՝ չէ, բայց մենք լաւ գիտենք որ պարտիայի Ի. համագումարն էր, լիովին վեր հանեց ճշմարտութիւնը Սթալինի պաշտամունքի օրերի մասին, մերկացրեց անօրինակութիւններն ու լենինեան նորմերից (*կանոններէն*) *կատարուած շեղումները։ Անձի պաշտամունքի մասին ճշմարտութիւնը չէր կարող լիովին պարզ լինել այն տարիներին, որոնց մասին բանաստեղծը գրում է։ Այդ չհասկանալ, նշանակում է սխալ, աղաւաղուած պատկերացնել պատմական մի ամբողջ շարք իրադարձութիւններ։*

Այս բոլորից յետոյ առանց վարանելու պէտք է յայտարարել ընկ. Դաշտենցին.

— Բանաստեղծի ձեր ուղին սխալ է դատապարտելի, հրաժարեցէ՛ք այդ ուղուց։

Մնում է խոր ցաւ յայտնել «Սովետական գրականութիւն» ամսագրի խմբագրութեան, որ այդ խօսքը առաջինը չի ասել հեղինակին եւ իր էջերը տրամադրել է նրա ձախողուած գործերին։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄ ՈՒՂԻՆ

Հպարտ անցայ իմ ուղին,
Ձեր շարքերին խորթացած,
Պաշտամունքի խորանին
Ոչ մի պատրոյգ չվառած։

Եթէ որոշ տողերում
Մի քիչ տաք ճարպ է ծորել,
Այդ էլ ես չեմ մեղաւոր,
Խմբագիրներս են արել։

Ու զնում եմ այն օրից,
Ոտքս ամուր մեր հողին,
Եւ ճակատս արեւոտ,
Եւ հայեացքը իմ ուղիղ։

Իմ թիկունքին ես չունեմ
Քննադատներ պահապան,
Անաղմուկ է իմ կեանքը,
Անսովոր է իմ ճամբան։

Տարիներով լռում եմ՝
Երբեմն յուզուած ու տխուր,
Չեմ շտապում ամէն տեղ
Ու չեմ բախում ամէն դուռ։

Փոյթ չէ, կ'երթամ ես առաջ
Կապուած իմ մեծ մայր հողին,
Քանզի այդ է ճշմարիտ
Բանաստեղծի սուրբ ուղին։

Խ. ԴԱՇՏԵՆՑ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

«Ես, ինչպէս տսի, յանկարծ այդքան մեծ պաշտօնի(*) *մէջ յայտնուելով եւ ձեռքիս ունենալով ուժ — ամէն ջանք գործ եմ դրել մեր գաւառներում խաղաղութիւնը պահելու եւ կոտորածների առաջն առնելու։ Եւ այսօր ես այնքան գոհ չեմ, որ գրականութեան մէջ մի որ եւ է բան եմ արել, որքան գոհ եմ, որ ակներեւ կարողացայ իրար դէմ կանգնած ժողովուրդների սրերը պատեան դնել տալ եւ շատ ու շատ անմեղների ազատել այս գազանական կոտորածից* (*տես «Նոր Ուղի»*, 1929, *թիւ* 2 – 3)։

Տաքարին Լոռեցիների մէջ այն օրերին այսպիսի մի խաղաղարար դեր ըստանձնելու համար մարդ պէտք է Թումանեանի պէս հեռու լինէր ազգայնական ատելութիւններից...

Սակայն, կայ մի ազգ, որի դէմ Թումանեան լցուած էր եւ մինչեւ վերջը լցուած մնաց ատելութեան թոյնով։ Դա Թուրք ազգն էր։ Թուրքին նա մարդ չէր համարում, այլ «մարդակերպ գազան»՝ անընդունակ որեւէ մարդավայել քաղաքակրթութեան։ Այս անընդունակութեան ամենապերճախօս ապացոյցը Թումանեան տեսնում էր այն փաստի մէջ, որ Թուրք ժողովուրդ դարեր շարունակ անընդհատ շփման մէջ լինելով քաղաքակիրթ ազգերի հետ՝ չկարողացաւ այլ բան իւրացնել նրանից, բայց եթէ թալանելու, աւերելու եւ կոտորելու արհեստը։ — Վայրենի Հոնը հունգարական տափաստաններում եւ ֆինլանտական ժայռերի մէջ մարդ դարձաւ, իսկ Վոսփորի գեղածիծաղ ափերին հաստատուած եւ յոյն-հռովմէական մշակոյթի ամենափայլուն յիշատակարաններով շրջապատուած Թուրքը էլի էն բարբարոս Թուրքը մնաց ասում էր նա յաճախ։

Բուռն ատելութեամբ էր արտայայտւում Թումանեան Թուրքերի մասին մանաւանդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ տեղի ունեցած հայկական կոտորածների առթիւ։

Լաւ յիշում եմ հետեւեալ դէպքը. — 1915ի ամառը, Սասունի մարտիկների կողմից Թիֆլիս ղրկուած Մարտիրոս Վարժապետը Ազգային Բիւրոյի մէկ նիստին կռւողների վիճակի մասին զեկուցում տալով, ի միջի այլոց, պատմում էր եւ կոտորածների մասին։ Այդ ժամանակ մենք արդէն գիտէինք, որ Թրքահայաստանում տեղահանութիւններ ու ջարդեր են եղել, բայց նրանց ծաւալի եւ ձեւերի մասին որոշ գաղափար չունէինք։ Մարտիրոս Վարժապետը շատ հանգիստ ձեւով խօսում էք կտրուած կուսական ստինքների, պատռած արգանդների եւ այլ զարհուրելի խժդժութիւնների մասին, որոնց ականատես էր եղել իր երկարատեւ թափառումների ընթացքին՝ Սասունից մինչեւ ռուսական ռազմագիծը հասնելը։ Ամէնքս ցնցուած էինք, իսկ Թումանեանի դէմքը սպիտակ ծեփի գոյն էր առել։ Երբ Մարտիրոս Վարժապետը սկսեց պատմել թէ ինչպէս մէկ հայ կնոջ ստիպել էին խմել սեփական զաւակի արիւնը սուլթանի կենացը՝ Թումանեան ելաւ տեղից եւ դողդոջ քայլերով մեկնեց նիստից։ Մի ամբողջ շաբաթ նա հիւանդ էր։ Այս դէպքի ազդեցութեան տակ է գրուած նրա մի ոտանաւորը, որից յիշողութեանս մէջ մնացել են միայն վերջին երկու տողերը.

Եւ մարդն ամաչի շնից ու գէլից,
Որ մարդ է ծնած իրեն նմանից...

Ոտանաւորի իմաստն այն էր, որ եթէ Թուրքը իր կատարած անլուր գազանութիւններից յետոյ եւս մարդ պիտի համարուի, ապա կը նշանակէ, որ մարդը շնից ու գայլից էլ ստոր մի արարած է։

Թուրքի հանդէպ ունեցած այս ատելութիւնը որոշիչ դեր էր կատարում Թումանեանի կուսակցական նախասիրութիւնների եւ քաղաքական հակումների մէջ։

Թումանեան մինչեւ Դաշնակցութեան դատի վերջը պաշտօնապէս համարւում էր Դաշնակցական։ Թէ երբ է մտել մեր կուսակցութեան մէջ — ինձ յայտնի չէ։ Սակայն, գիտեմ, որ նա 1905 Կովկասեան առաջին Թայոնական ժողովին (ապրիլ) մասնակցում էր իբրեւ Թիֆլիսի, կամ «Մեծ Քաղաքի» կենտրոնական Կոմիտէի անդամ։

Թէեւ այդ ժամանակները ես բոլորովին նորընծայ էի Դաշնակցութեան մէջ, բայց եւ այնպէս տեսնում էի, որ Թումանեանի կուսակցական լինելը միանգամայն թիւրիմացութիւն է։ Օրակարգի վրայ դրուած ծրագրային եւ կազմակերպական այնքան լուրջ խնդիրները բան բնաւ չէին հետաքրքրում։ Նա կարծէք չէր էլ հասկանում նրանց իմաստը. Այսպէս, օրինակ, նա ժպտալով «ձայն տուեց», որ Դաշնակցութիւնը Կովկասում ընկերվարական սկզբունքներով դասակարգային պայքար սկսի, որովհետեւ Աղբալեան, որ Թումանեանի մօտ էր նստած, «զոռով» բարձրացրեց նրա ձեռքը։ Սա կատակ չէ, այլ փաստ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(3 Շար.)

(*) Այդ անիշխանութեան օրերին, Թումանեան Լոռում դարձել էր քաղաքացիական եւ զինուորական մենատէր։ ժողովուրդը նրան վերաբերում էր իբրեւ «կեներալ կուպերնաթորի» (ընդհ. նահանգապետ) եւ մինչեւ իսկ իբրեւ «թագաւորի»։

ՑԻԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

ԱՌԱՋԻՆ ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Առենոք՝ աղքատ այր ու կին մը կար՝ որ զաւակ չէին ունենար: Օր մը, խեղճ կինը փայտ ժողվելու գնաց անտառ: Փայտ ժողված միջոցին, յանկարծ, պառաւ մը ելաւ դիմացը: Կինը խօսքի բռնուելով անոր հետ, պատմեց իր ցաւերն ու իր թշուառ վիճակը: Պառաւը ըսաւ անոր.

— Տուն գնա, դդում մը առ, ճեղքէ, մէջը կաթ ու ջուր լեցուր, խառնէ եւ խմէ: Երբ ասիկա ընես, ատեն մը վերջ, պիտի ունենաս մանչ մը, որ երբ մեծնայ՝ հարուստ եւ շատ երջանիկ մարդ մը պիտի ըլլայ:

Այս խօսքերէն ետք, պառաւը անհետացաւ:

Աղքատ կինը հաւաքած փայտերը շալկեց, տուն գնաց եւ անմիջապէս ըրաւ պառաւին ըսածները:

Ինը ամիս յետոյ, աղքատ կինը շատ գեղեցիկ եւ շնորհալի մանչուկ մը ունեցաւ: Բայց, անբախտ կինը երկար չապրեցաւ իր տղան վայելելու համար, որովհետեւ, ատեն մը վերջ հիւանդացաւ ու մեռաւ: Քանի մը տարի յետոյ, ամուսինն ալ հիւանդացաւ ու մեռաւ:

Տղան երբ քսան տարեկան եղաւ՝ մտածեց.

«Առանց ստացուածքի եւ առանց գործի ինչպէ՞ս պիտի ապրիմ այս գիւղին մէջ: Գլուխս պիտի առնեմ ու պիտի երթամ: Հեռու պիտի երթամ, աշխարհ պիտի շրջիմ, մինչեւ որ բախտս գտնեմ»:

Երիտասարդը գիւղը ձգեց եւ պանդխտութեան գնաց: Հոս գնաց, հոն գնաց, գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք անցաւ, բայց, որեւէ տեղ չկրցաւ բանի մը տէր ըլլալ: Վերջապէս հասաւ մեծ քաղաք մը, ուր կար հռչակաւոր թագաւոր մը, որ հրաշալեղ աղջիկ մը ունէր: Հայրը, թագաւորը, որոշած էր զայն ամուսնացնել միայն այն ատեն, երբ գտնէր փեսացու մը, որ ընէր այնպիսի նշանաւոր բան մը, զոր մինչեւ այն ատեն ոչ ոք ըրած ըլլար արար աշխարհի մէջ: Շատ մը փեսացուներ, նշանաւոր ու հարուստ մարդիկ, թագաւորի եւ իշխանի զաւակ, թագաւորին աղջիկը ուզած էին, բայց, թագաւորը բոլորն ալ ճամբած էր, որովհետեւ, չէին կրցած իրեն ներկայացնել բան մը, որ եղած չըլլար:

Խեղճ երիտասարդը երբ ասիկա լսեց՝ մտածեց.

«Ինչո՞ւ ես ալ չերթամ եւ թագաւորին աղջիկը չուզեմ: Պիտի երթամ եւ ինչ որ ըլլայ թող ըլլայ: Ի՞նչ պիտի կորսնցնեմ»:

Այս ըսելով ճամբայ ելաւ, պալատ գնաց եւ թագաւորին ներկայանալով ըսաւ.

— Վեհափառ տէր, կը փափաքիմ աղջկադ կնութեան առնել: Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, որպէսզի զայն ինծի տաս:

Թագաւորը շատ զայրացաւ անոր այս յանդգնութեան համար եւ բարկացած պատասխանեց.

— Առանց ամչնալու եկեր կը հարցնես թէ ինչ պէտք է ընես: Չե՞ս գիտեր որ, աղջիկս կնութեան առնել պիտի համարձակի միայն ան՝ որ պիտի կրնայ արտասովոր բան մը ընել, բան մը՝ որ մինչեւ հիմա տեսնուած չըլլայ ամբողջ աշխարհի մէջ: Բայց քանի որ յիմարութիւնն ու յանդգնութիւնն ունեցար ինծի ներկայանալու եւ այդպիսի հարցում մը ընելու, քեզ բանտ պիտի նետեմ, որպէսզի հոն մեռնիս:

Թագաւորին պահակները անմիջապէս զայն բռնեցին ու նետեցին մութ զնդան մը:

Երբ բանտին դուռը փակուեցաւ, անակնկալօրէն ցոլք մը լուսաւորեց բանտարկեալին մթին սենեակը եւ իր առջեւ ներկայացաւ Մաթուլյան, պարիկներու թագուհին: Անուշ անուշ խօսեցաւ եւ զայն սփոփելով ըսաւ.

— Մի նեղուիր, երիտասարդ: Թագաւորին աղջիկը դուն պիտի առնես: Ահաւասիկ, առ այս տուփը եւ այս ճպոտը: Մազերէս ալ քանի մը թել առ, զանոնք տուփին փոքր ճեղքուածքին վրայ լարէ եւ ճպոտին երկու ծայրերուն ամրացուր:

Երիտասարդը պարիկին ըսածը ըրաւ եւ երբ տուփն ու ճպոտը լաւ մը պատրաստեց՝ պարիկը կրկին խօսեցաւ.

— Ճպոտին վրայի լարուած թելերը քսէ տուփին վրայի լարուած թելերուն:

Երիտասարդը ըրաւ եւ պարիկը ըսաւ անոր.

— Այս տուփը ջութակ պիտի ըլլայ եւ անով՝ ուզած ատենդ, մարդիկը պիտի տխրեցնես կամ պիտի ուրախացնես:

Յետոյ, տուփը ձեռքը առաւ եւ անոր բացուածքին մէջ խնդաց: Վերջն ալ ըսկըսաւ լալ եւ անոր արցունքները տուփին մէջ ինկան:

Պարիկը երիտասարդին ըսաւ.

— Նայէ որ, ճպոտը լաւ քսես տուփի լարերուն:

Պարիկին ըսածին պէս ըրաւ երիտասարդը եւ այն ատեն տուփին մէջէն ելաւ գեղեցիկ երաժշտութիւն մը, որ մերթ կը տրտմեցնէր եւ մերթ կը հրճուեցնէր սիրտը:

Պարիկին անհետանալէն վերջ, երիտասարդը կանչեց պահակը եւ ըսաւ.

— Զիս թագաւորին մօտ առաջնորդէ անմիջապէս: Նշանաւոր բան մը ցոյց պիտի տամ իրեն:

Պահակը թագաւորին մօտ առաջնորդեց բանտարկեալը, որ անվախօրէն ըսաւ.

— Վեհափառ տէր, հիմա պիտի տեսնես ու պիտի լսես թէ ինչ ըրած եմ:

Եւ անմիջապէս, ճպոտով սկսաւ տուփին վրայ նուագել: Թագաւորը երբ լըսեց՝ ուրախութենէն խենթեցաւ: Եւ իսկոյն. աղջիկը կնութեան տուաւ երիտասարդին: Եւ այսպէս, անոնք երկար տարիներ ապրեցան հարստութեան ու երջանկութեան մէջ:

Այս է աշխարհի վրայ շինուած առաջին ջութակին պատմութիւնը:

Թարգմ. Վ. Ն.

ՏԱՆ ՀԻՄՔԸ

Աչքդ ուշադիր կտուրիդ պահիր,
Բայց եթէ հողմը քո ծածկը տանի,
Հոգ չէ, կը շինես մի ամուր տանիք,
Տան հիմքը պատն է, դու հիմքիդ նայիր:

Աչքդ միշտ զգոյշ քո շէմքին պահիր,
Բայց եթէ բուքը դուռդ սասանի,
Հոգ չէ, կը շինես մի նոր, ամուր դուռ,
Պատիւը շէմքն է, դու շէմքիդ նայիր:

Իսկ եթէ ընկաւ քո միջնապատը,
Էլ քո տանիքին մի նայիր ի զուր,
Աւերուեց ուրեմն քո ամբողջ տունը,
Շէնքը ամուր է, երբ հիմքն է ամուր:

Աչքդ միշտ զգաստ տան հիմքին պահիր,
Որ քո երկիրը մնայ ամրակուռ,
Քո հայրենիքն է հիմքերի հիմքը,
Քո ուշքն ու միտքը հայրենիքիդ տուր:

Խ. ԴԱՇՏԵՆՑ

×

ԿՈՐԱԾ ՀԱՒՔԸ

Մի հաւք ունէի անտառում կորած,
Իմ ձեռքից թռած մի շքեղ թռչուն,
Սարից սար ընկած որոնում էի,
Դարձած տարագիր ու դարձած գնչու:

Ու գտան մի օր, հեւիհեւ բերին,
Ու ձեռքս դրին, կարծես երկնքից,
Անզգոյշ խինդով բուռս բաց արի
Ու հաւքը նորից թռաւ իմ ձեռքից:

Կողքից նախանձով զարկեցին թեւիս
Հարեւան բակի մանուկները գող,
Որ յայտնի էին մեր ամբողջ թաղում
Որպէս հաւքերի բները քանդող:

Մի վայրկեան միայն նայեցի նրան,
Թեւով իմ յոգնած ճակատը սրբած,
Էլ ո՞վ կը բռնի այդ չքնաղ հաւքը,
Ու ես լալիս եմ քարէքար ընկած...

Խ. ԴԱՇՏԵՆՑ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՓԻՂԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Փղոսկրի վաճառականները քանի մը հարիւր տարիէ ի վեր Ափրիկէի մէջ կ'երազեն գտնել «փիղերու գերեզմանոց» մը: Ի վերջոյ դժուար է պատկերացնել, որ մինչեւ չորս ու կէս թոն ծանրութիւն ունեցող կենդանիի մը լէշը կրնայ անհետ կորսուիլ: Այսուհանդերձ, դեռ մինչեւ վերջերս, թաւուտներու մէջ անկարելի եղած է գտնել սատկած փիղ մը: Բայց ահա վերջերս Ռոտեզիայի Մերու արգելանոցին մէջ պատահած դէպք մը որոշ լոյս սփռեց սատկած հսկաներու խորհրդաւոր անյայտացման վրայ: Արգելանոցին շրջակայ դաշտերը գիշերները կ'ենթարկուէին փիղերու յարձակումին: Արեւածագին փիղերը կը վերադառնային արգելանոց, ուր ոչ ոք չէր համարձակեր հետապնդել զանոնք: Երկար տատանումներէ ետք, արգելանոցին տնօրէնը ստիպուած եղաւ համաձայնիլ ընկերներուն հետ՝ սպաննել առաջնորդ փիղը եւ այդպէսով փիղերը հեռու պահել դաշտերէն:

Հետեւեալ օրը արգելանոցին աշխատողները նկատեցին, որ բոլոր փիղերը հաւաքուած են իրենց առաջնորդին դիակին շուրջը եւ կը փորձեն բարձրացնել զայն: Բայց չյաջողելով, անոնք իրենց կնճիթներով փոս մը փորեցին եւ առաջնորդին դիակը մէջը դրին, յետոյ ծածկեցին հողով եւ մօտակայ ծառերէն կտրուած ճիւղերով: Շուտով արուեստական մեծ բլուր մը գոյացաւ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁՄԵՌՆԵՐԸ

Երեւանի եւ ամբողջ Արարատեան դաշտին մէջ տաք, չոր, սակաւաձիւն ձմեռներ յաճախ եղած են: Վերջին 70 տարուան ընթացքին ամէնէն տաք ձմեռը եղած է 1938 – 39ին: Սակաւաձիւն եղած էին նաեւ 1923ի, 1954էն 1958ի ձմեռները: Եղած են տարիներ, երբ օդին նուազագոյն ջերմաստիճանը — 10էն վար չէ իջած, իսկ ցերեկները տաքութիւնը հասած է + 12 – 16 աստիճանի:

Սակայն եղած են նաեւ խստաշունչ, ձիւնառատ ձմեռներ, ինչպէս, օրինակ, 1886, 1887, եւ 1961 տարիները, երբ Յունուարին օդին ջերմաստիճանը հասած է — 25էն 27 աստիճանի: Երեւանի մէջ ամէնէն ցուրտ օրը ըրած է 1933 Յունուար 31ին (— 27,3 աստիճան):

Կարգ մը տարիներ ալ առատ եղած է ձիւնը եւ մնացած 100 – 125 օր (1932 – 33, 1941 – 42 եւ 1956 – 57): Ձիւնին խաւը երբեմն հասած է 45 – 50 սանթիմեթրի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԵԸԼՏԸՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

Ասդին, Վիշապի անդամները չողելինդ յառաջ կը տանէին պատրաստութիւնները, միեւնոյն ժամանակ, մատակարարելով հեռուէն Ոսկեհանքի գործերը:

Ոսկեհանքը Դաշնակցութեան Զմիւռնիան էր, ուր, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Մարթինը դրկուած էր իբրեւ գործիչ:

Մարթին, իր ընկերներուն յաճախ յարուցած խոչընդոտներէն զզուած, հրաժարած էր պաշտօնէն եւ դուրս ելած՝ Իզմիրէն:

Ընկերները կարող գործիչ մը կը պահանջէին, ուստի, Վիշապի Մարմինը, թղթակցելով Լեւոն Կիւլիւմեանի հետ, որ Յունաստանի մէջ ղեկավար օժանդակ ընկերներէն էր, համոզեց եւ Իզմիր ղրկեց զանի:

Սակայն աս ալ չկրցաւ երկար ատեն մնալ հոն եւ պատճառաբանելով հրաժարական մը ղրկեց:

Ոսկեհանքի գործերը բարդութիւններ կը ստանային հետզհետէ, այդ շրջանի ընկերները շատ պահանջկոտ էին եւ յաւակնոտ, իրենց գլխէն վեր գործեր կ'ուզէին ընել: Վիշապի Մարմինը կը գանգատէր ասոնց ընթացքէն, որ մեծ մտահոգութիւն սկսած էր պատճառել:

Քսանութ հազար ֆրանքի գումար մը յատկացուած էր նախապէս այդ կողմերուն. այդ գումարը յանկարծ երեսունութ հազարի բարձրացուցին, առարկելով թէ աւելին, խոշոր ծրագիր մը պիտի գործադրէին իրենք, եւն.: Բաւական երկար տեւեցին Վիշապէն դէպի Ոսկեհանք եւ Ոսկեհանքէն դէպի Վիշապ թղթակցութիւնները, կարելի չեղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ. վերջապէս, Վիշապի պատասխանատու մարմինը, նկատելով թէ՝ բանը բանէն անցած էր, այսինքն թէ պահանջուած գումարին մեծագոյն մասը ծախսուած էր արդէն, հարկադրըուեցաւ ընդունիլ Ոսկեհանքի ընկերներուն պահանջը, որ այնքան ապօրինի էր եւ չափազանց:

Ասիկա զիջում մը նկատելով Վիշապի կողմէն, Ոսկեհանքի անդամները սանձարձակ կ'ուզէին գործել այնուհետեւ, օրինակի համար, առանց պատկառելու վերջին Պատգամաւորական Ժողովին որոշումներէն, առանց գոնէ կանխաւ ըստանալու Վիշապի Մարմինին հաւանութիւնը, եւ իրենց պահանջներուն ընդունելութենէն քաջալերուած, սկսան բռնի, մահուան սպառնալիքի տակ դրամներ հանգանակել:

Այս արարքը կազմակերպական կանոնին դէմ յայտնապէս կը մեղանչէր, ինչպէս ըսինք, երբեք իրաւունք չունէին այդ կերպով դրամ հաւաքելու, որովհետեւ Ոսկեհանքը գործելավայր մըն էր, եւ կարօտ ալ չէր դրամի, քանի որ Կազմակերպութիւնը կարեւոր գումար մը տրամադրած էր իրենց:

Աւելի կայ, Ոսկեհանքի ըմբոստ ընկերները, կանոն, կարգապահութիւն, ամէն ընկերային յանձնառութիւններ կոխոտելէ ու ծաղրելէ յետոյ, կը յանդգնին գրելու Վիշապի պատասխանատու մարմնին թէ՝ յաջողած են իրենք առանց աղմուկի երկու հազար երկու հարիւր ոսկի հաւաքել սպառնալիքով մէկ քանի անձերէ, ուստի, կը խնդրեն որ ընդունուած երեսունութ հազար ֆրանքի գումարին մնացորդն ալ ղրկուի իրենց:

Այս նոր պահանջին վրայ, որ դարձեալ Ոսկեհանքէն կու գար, Վիշապի պատասխանատու մարմինը նիստ մը գումարեց: Նիստին մէջ թէր ու դէմ կարծիքներ փոխանակուեցան:

Աշոտ բուռն կերպով կը բողոքէր այս աններելի գործողութեան դէմ, եւ կը պնդէր կամ տէրերուն վերադարձնել բռնի հանգանակուած երկու հազար երկու հարիւր ոսկիները, եւ կամ, քանի որ անգամ մը հանգանակուած էր, Ժընեւ, Արեւմտեան Բիւրօ փոխադրել այդ գումարը, եւ յանձնել զայն Դաշնակցութեան Առաջին Խորհուրդին:

Վիճաբանութիւններէ վերջ, որոնք նիստին մէկ քանի ժամը գրաւեցին, ընդունուեցաւ Աշոտի առաջարկը, եւ որոշուեցաւ նոյն ոճով եւ իմաստով նամակ մը գրել Ոսկեհանքի անդամներուն:

Այս վերջինները, երբ կը ստանան Վիշապի նամակը, կը բռնկին ու բացարձակապէս կը մերժեն Վիշապի Պատասխանատու Մարմինին որոշումը, կը պահանջեն անպայման լրացնել իրենց երեսունութ հազար ֆրանքի պահանջին մնացորդը, եւ կը պնդեն որ իրենց տրամադրութեան տակ մնայ իրենց բռնի հանգանակած երկու հազար երկու հարիւր ոսկին, իբրեւ անձեռնմխելի գումար մը, որուն մէջէն մէկ սանթիմ իսկ չեն ուզեր ղրկել Արեւմտեան Բիւրոյին:

Այս պատասխանին վրայ, վերստին խորհրդակցութեան մտան Վիշապի անդամները:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Մարիամ Ակոնայեան քսան Փր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Պ. Վահէ Պուրմայեանի յաւայլի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՁԷՅԹՈՒՆԻ ՄԵԾ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ երեկոյ, 9 Մարտ, ժամը 21ին

Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կը խօսին՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏ-ԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ծանօթ արուեստագէտներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքի կանխուած թուականով տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88, Րիւ տ'Օպան-եր, *խնամուած ճոխ յայտագիրով։ (Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը եւ չխաչաձեւել)։*

× Երեւանէն Գրիգոր Գէորգի եւ Գէորգեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր տղան Կարապետը (որդի Արթինի եւ Հայկուհիի, Սունկուրլուցի) Խօտէմիշէն Մարսէյլ գաղթած։ (Դիմել եկեղեցի)։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին դրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 14ին։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 *պատկերազարդ էջեր։ Ճոխ բովանդակութիւն։*

ՋԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Եշխարհներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — Երգիծանք։

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատուն։

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Փր., թղթակազմ 17·50 Փրանք։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Պիտի ներկայացուի

Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտք 6 եւ 5 փրանք

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար։ Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝

CABINET TCHAKARIAN

Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

SOURENE EXERJEAN

40, La Canebière — MARSEILLE

Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի *սրահին մէջ։*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ընկեր Գ. Թուֆանեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ.Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան» կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,

SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Կը նախագահէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ։ Երգ՝ Փարիզի ՍԷՆԹ ԷՕՍԹԱՇ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ

Յայտագիր՝ Բաբաջանեան, Խաչատուրեան եւ մասեր Կոմիտասի պատարագէն

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ. — *Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին։*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, *Պէյրութ թղթակազմ*	17·50 Ֆ
լաթակազմ	20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չագմաքճեան, Պէյրութ*	40 Ֆ
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, *Միւնիխ*	45 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ

MARDI 5 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9547

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9547

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ

Երկուշաբթի օրուան նիստէն ետք ուր Խորէն Արք. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ տեղապահ կ'ընտրուէր եւ կը ստեղծուէր տնօրէն ժողով մը: Նորընտիր տեղապահը հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէր. —

« Խորապէս ազդուած եմ միաբանութեան եղբայրներուս, ինծի հանդէպ ցոյց տուած այս եղբայրական ջերմ ըղձացումներուն եւ ունեցած վստահութեան համար:

« Կը զգամ այն ծանր բեռը, որ ստիպեցիք դնել իմ ուսերուս: Կը զգաք նաեւ դուք, թէ որքան դժուարութիւններ կան մեր առջեւ մեր կաթողիկոսական ընտրութիւնը կատարելու համար:

« Մինչեւ հիմա ինչպէս գիտէք, ինչ պաշտօն որ տրուած է ինծի, ինչ պաշտօն որ ստանձնած եմ կատարած եմ մեծ սիրով եւ իմ կարողութեամբս:

« Այս պահուս ալ կը խոստանամ կատարել ձեր ինծի վստահած այս ծանր պարտականութիւնը եւ կատարել ամենայն խղճմտութեամբ:

« Կը խոստանամ, համաձայն կանոնագրի կատարել կաթողիկոսական ընտրութիւնը քառասուն օրուան սուղէն ետք, անմիջապէս եւ ոչ այնքան ուշ քան վեց ամիս: Վստահ եմ որ ինծի պիտի օգնեն իմ միաբանակից եղբայրներս, որոնք պիտի դառնան գործակիցներս մեր կաթողիկոսական ընտրութեան գործին մէջ:

« Կը կրկնեմ շնորհակալութեան խօսքերս ուղղուած բոլորին եւ կը մաղթեմ որ Աստուած մեր Աթոռը անսասան պահէ եւ մեր սիրելի ժողովուրդին խաղաղ ու բարգաւաճ կեանք պարգեւէ »:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Նորընտիր տեղապահը ծնած է 1914ին, Նիկոսիա (Կիպրոս): Աւազանի անունով Մեսրոպ, իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Ազգ. Մելգոնեան վարժարանին մէջ: 1931 Հոկտեմբերին, կը մտնէ Անթիլիասի դպրեվանքը, որուն ընթացքը կ'աւարտէ 1936ին:

1937 Մայիս 16ին աբեղայ կը ձեռնադրուի: Վարդապետական գաւազանի իշխանութիւն կը ստանայ 1938 Հոկտեմբեր 8ին: 1936-40ին կը վարէ կաթողիկոսարանի քարտուղարի եւ դաւազանակիրի պաշտօնները: 1940-41, կը վարէ դպրեվանքի փոխ-տեսչութիւնը:

1942 Փետրուար 2ին Ճեզիրէի առաջնորդ կ'ընտրուի, մեծապէս գնահատուելով սուրիական իշխանութեանց եւ հայ ժողովուրդին կողմէ:

1946 Մայիս 16ին, եպիսկոպոս կ'օծուի ձեռամբ Գարեգին Կաթողիկոսի: 1947ին կը ստանձնէ կաթողիկոսարանի լուսարարապետի եւ Դրան եպիսկոպոսի պաշտօնը զոր կը վարէ չորս տարի:

1951 Դեկտեմբեր 25ին Լիբանանի Թեմի առաջնորդ կ'ընտրուի:

1955ին կ'արժանանայ Լիբանանի Մայրիներու Արժանեաց հրամանատարի շքանշանին: 1955 Հոկտեմբեր 23ին կ'ընտրուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տեղապահ: Այդ պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1956 Փետրուար 20, Զարեհ Ա.ի ընտրութեան օրը:

1963 Փետրուար 25ին, երկրորդ անգամ ըլլալով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ տեղապահ կ'ընտրուի:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը Զօր. Ֆուատ Շեհապ ցաւակցական մասնաւոր այցելութիւն մը տուած է Անթիլիաս, Փետրուար 25ին, ժամը 12ին: Այցելութեան ներկայ եղած են նաեւ Եղիշէ պատրիարք, Կիլիկեան Թեմերու առաջնորդները ինչպէս նաեւ հայ երեսփոխաններ եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ:

Զօր. Շեհապ շեշտած է երանաշնորհ Հայրապետին ծառայութիւնները Հայութեան եւ Լիբանանի: «Անոր մահը մեծ կորուստ է Լիբանանի համար» յայտարարած է նախագահը::

ԶԱՐԵՀ Ա. ԵՒ ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԱՄԻՍԸ

Զարեհ Ա. ծնած է Մարաշ, 1915 Փետրուար 14ին:

Բերիոյ Թեմի առաջնորդ ընտրուած է 1940 Փետրուարին: Եպիսկոպոս օծուած է ձեռամբ Գարեգին Կաթողիկոսի 1947 Փետրուար 16ին: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ընտրուած է 1956 Փետրուար 20ին:

Վախճանեցաւ 1963 Փետր. 18ին:

× Զարեհ Ա.ի սենեակը բացուած է անցեալ Չորեքշաբթի եւ գոյքերը ցուցակագրուած են:

Վանական եւ վարչական իրաւասութիւնները փոխանցուած են տեղապահին: Այս որոշումը հաղորդուեցաւ պատկան իշխանութեանց:

× Պոլսոյ պատրիարքը շնորհաւորական հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Խորէն Արք.ի Տեղապահի պաշտօնին իր ընտրութեան առթիւ:

Սրտագին շնորհաւորութիւնք ձեր տեղապահ ընտրութեան առթիւ: Կը մաղթենք յաջողութիւն ձեր նոր պաշտօնին մէջ:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ, ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿ

Ընկերային տագնապին առաջքը կարելի չեղաւ առնել եւ կառավարութեան հրովարտակը զոր տը Կոլ ստորագրեց Կիրակի օր, բան մը չփոխեց կացութենէն: Արդարեւ մինչ հանքերու բանուորները գործադուլ կ'որոշէին, կառավարութիւնը իր կարգին կ'որոշէր պարտադրել աշխատանքը (ռեքիզիսիոն) ինչ որ գործադուլի իրաւունքի բռնաբարում կը նկատուէր բոլոր սենտիքաներուն կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ ինչ կը վերաբերի Լօռէնի շրջանին, 96,3 առ հարիւրը գործի չէր եկած Երկուշաբթի առտու, բայց միայն Երեքշաբթի յայտնի պիտի ըլլար Հիւսիսի հանքերու բանուորներուն դիրքը, նկատի առնելով որ Երկուշաբթի օր չեն աշխատիր:

Ընկերային հոգերու կողքին կայ նաեւ Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան հոգերը: Դաշնակցային հանրապետութիւնը դիմում ըրած է ֆրանսական կառավարութեան որպէսզի օգնէ իրեն լուծելու համար Առկուի առեւանգումի անծանօթ պարագաները:

Օտար գործակալութիւն մը կը յայտնէ թէ Առկու հետեւեալ ձեւով պատմած է իր առեւանգումը, թէեւ պատմութիւնը կարելի չէ եղած ստուգել: Փետրուար 25ին, ժամը 23.30ին երբ էտէն-Վոլֆ պանդոկին վերելակը կը մտնէր, երկու հոգի զորս գերման ոստիկան կարծած է զինքը հրաւիրած են որ իրենց հետեւի, ապա հրմշտկելով, կառք մը նետած են: Փորձած է ազատիլ, բայց հարուած մը ստանալով, գիտակցութիւնը կորսնցուցած է եւ կառքէ կառք փոխադրուելով հասած է Փարիզ:

Լոնտոնի մէջ կը հերքեն թէ Պիտօ Անգլիա ըլլայ:

Վենսէնի դատավարութիւնը շարունակուեցաւ Շաբաթ ամբողջ օրը, բայց վճիռին կը սպասուէր միայն երկուշաբթի իրիկուն ուշ ատեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ Շուկայի գործադիր յանձնախումբին նախագահը՝ Վալթէր Հալշթայն տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահ Քենետիի հետ: Նախքան այդ հանդիպումը, Քոլումպիայի համալսարանի անդամներու եւ գործի մարդոց առջեւ ճառ մը խօսելով, յայտարարած է թէ «Երրորդ ուժ Եւրոպա մը, ոչ ալ Ատլանտեան հաւաքականութիւն» կարելի է ստեղծել, հաւասար զետնի վրայ, ընկերակցութիւն մը պէտք է միայն:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, որոնց աղբիւրը Գահիրէի ձայնասփիւռն է, զինուորական ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած է Սուրիոյ մէջ: Բանակի միաւորներ Դամասկոսի իշխանութեանց դէմ ըմբոստացած են: Այս շարժումին գլուխը կը գտնուի Գնդ. Ջիատ էլ Հարարի զոր ուզած էին հեռաձայնել երկրէն, դեսպան նշանակելով, բայց մերժած էր Սուրիան ձգել:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ինը հանրապետութիւններու մէջ երեսփոխանական ընտրութիւններ տեղի ունեցան Կիրակի օր: Հարիւր միլիոն քաղաքացիներ քուէարկեցին ընտրելու համար ինչպէս միշտ միակ թեկնածուն որ ընտրուած է Խորհ. Միութեան «լաւագոյն տղոց եւ լաւագոյն աղջիկներու միջեւ»: Մնացեալ վեց հանրապետութիւններու (մէջն ըլլալով Հայաստան) ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մարտ 17ին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ Թրքական լուծէն ազատագրուելուն 85րդ տարեդարձը տօնած է: Այս առթիւ Իզվեսթիա կը շեշտէ թէ Օսմանեան կայսրութիւնը մերժած էր Պուլկարիոյ ինքնորոշման իրաւունքը, բայց Սան-Սթեֆանոյի դաշնագիրը (1878 Մարտ 3) ազատեց Պուլկարիան:

ԿԻ ՄՈԼԷ ճառ մը խօսեցաւ ընկերվարական քաղաքապետներուն առջեւ եւ յայտնեց թէ Խրուշչեւի հակաստալինեան դիրքը ժողովրդապետական ոգիի յաղթանակ մըն է: Բանուորական միասնականութիւնը անհրաժեշտ է, ըսած է ընկերվարական պարագլուխը, բայց ներկայիս կարելի չէ դաշինք ստորագրել համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներուն հետ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Պունտըսռաթը վաւերացուց ֆրանքօ-գերմանական դաշինքը, որ Յունուարին ստորագրուեցաւ Փարիզի մէջ: Պունտըսռաթը դաշնակցային խորհուրդն է որու մաս կը կազմեն դաշնակցային Հանրապետութեան տասնըմէկ լանտերներու ներկայացուցիչները: Ոչ մէկ դէմ քուէ, միայն ութ շրջաններու ներկայացուցիչներ (22 ձայն) ձեռնպահ մնացին:

ՓԵՐՈՒԻ մէջ երկրաշարժ մը պատահած է, առջի օր, ցարդ երեք հարիւր է մեռեալներու նուազագոյն թիւը:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ հետ իրենց յարաբերութիւնները բարելաւուած են:

ՓԵՔԻՆԻ «Կարմիր Դրօշակը» կը գրէ թէ միայն ամբողջական ընկերվարութիւնը կրնայ ջնջել պատերազմները: Պարբերաթերթին յօդուածաշարքը չին համայնավար կուսակցութեան մանիֆեստը կը նկատուի:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

Մինչ կը սպասուէր որ Սիլվա Կապուտիկեան, Միջին-Արեւելք կատարած իր շրջապտոյտէն ետք պիտի կարենայ 8-10 օր ալ Փարիզ մնալ, բանաստեղծուհին հազիւ 48 ժամ մեր մէջ մնաց: Արդարեւ Ուրբաթ իրիկուն կը հասնէր Փարիզ եւ Հայրենիք կը վերադառնար Երկուշաբթի առաւօտ իսկ: Այս պայմաններու մէջ հազիւ կարելի եղած էր հապճեպ ընդունելութիւն մը կազմակերպել Կիրակի իրիկուն Լիւթեսիայի սրահներուն մէջ, ուր սակայն կարելի եղած էր հաւաքել 5-600 հոգի, ողջունելու համար ծանօթ բանաստեղծուհին: Վերջին պահուն կարելի չէր եղած մամուլով տեղեկացնել հանրութեան եւ լուրը տարածուած էր բերնէ բերան ու հեռախօսէ հեռախօս:

Հաւաքոյթին կը նախագահէր Կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան որ ներշնչուած ճառով մը բացաւ երեկոյթը: Յայտնեց թէ վերջապէս մեր գաղութն ալ կը վայելէ Սիլվա Կապուտիկեանի շնորհալի ներկայութիւնը: Ողջունեց բանաստեղծուհին յանուն Ֆրանսայի ամբողջ Հայութեան եւ մասնաւորաբար Փարիզի Հայութեան: Անդրադարձաւ հայրենիքի վերելքին որ կը խանդավառէ բովանդակ արտասահմանը եւ շեշտեց թէ Սիլվա Կապուտիկեան կ'երգէ ոչ միայն մեր Հայաստանը այլեւ մեր Վասպուրականը, որ հիմա լքուած է եւ այդ Վասպուրականը մաս կը կազմէ Սիլվա Կապուտիկեանի երգերուն, յոյսերուն, երազներուն եւ եզրակացուց «կը մաղթեմ որ այդ երգերը, այդ յոյսերը, այդ երազները իրականութիւն դառնան եւ ունենանք ամբողջական Հայաստան ամբողջական ժողովուրդով»:

Օրուան հաւաքոյթը կազմակերպող երկու միութիւններու կողմէ (Մշակութային եւ Ժաֆ) խօսեցան երկու ներկայացուցիչներ, ապա խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Լեւոն Մանասարեան բերաւ դեսպան Վինոկրատովի ողջոյնի խօսքը, յայտնելով թէ դեսպանը Փարիզէն բացակայ ըլլալով չէ կրցած ներկայ ըլլալ երեկոյթին, ողջունելու համար բանաստեղծուհին, բայց կարդացած ըլլալով անոր բանաստեղծութեանց ռուսերէն թարգմանութիւնները, պարտականութիւն տուած է Լ. Մանասարեանի յայտնելու թէ շատ մը ռուս բանաստեղծներ կրնան հայրենասիրութեան եւ բանաստեղծական վարպետութեան դասեր առնել Ս. Կապուտիկեանէն: Լ. Մանասարեան խօսքը վերջացուց կրկնելով Խորհրդային Միութեան ողջոյնը «որովհետեւ չկայ Սովետական Միութիւն առանց Հայաստանի», որ արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Արտաշէս Գմբէթեան որ իր ծանօթ տաղանդով, գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ հեղինակին (Ս. Կապուտիկեան) ձգել իր բանաստեղծութիւնները արտասանելու պատեհութիւնը եւ արտասանեց Յովհաննէս Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ» հայրենաշունչ կտորը եւ Աւ. Ահարոնի «Չունենալ ոչ մէկ բան, ընկեր, բայց ունենալ հայրենիք» փառաւոր բանաստեղծութիւնը: Նոյն գաղափարը չունեցան Իրիս Պիւլպիւլեան եւ Ֆնտըքեան որոնք երգեցին Հայաստանի հեղինակներէն:: Ուրիշ առիթով ալ ըսած ենք որ հայրենիքէն եկող մտաւորականներու կամ արուեստագէտներու համար աւելի շահեկան է լսել Սփիւռքի հեղինակները եւ մեր արուեստագէտներուն կ'իյնայ Սփիւռքը ներկայացնել անոնց որոնք եկած են մեզի ներկայացնելու Հայաստանը:

Ժամը եկած էր լսելու Սիլվա Կապուտիկեանը, որուն խօսքը՝ յաջորդով:

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒԹ

Ա.

Պատկերասփիւռի (թելեվիզիոն) գիւտէն առաջ, երկար ատեն խօսուեցաւ անոր բարիքներուն մասին։

Գիւտը տեղի ունեցած է այժմ եւ պատկերասփիւռի գործիքները դրուած են վաճառատուներու ցուցափեղկերուն մէջ։ Հարիւր հազարաւորներու կը հասնին ամէն տեղ պատկերասփիւռ ունեցողները։ Զայն կը գնեն հարուստներ եւ աղքատներ հաւասարապէս։

Դաստիարակչական գործին մէջ՝ անոր հասցուցած վնասներուն շուրջ վիճումները արդէն ծայր տալ սկսած են սակայն։

Այդ վիճումները կը յիշեցնեն առածը, որ կ'ըսէ.

Ամէն չարիք բարիք մը կը ծնի։ Պատկերասփիւռը իբրեւ բարիք հրապարակ հանուեցաւ, տեղ տեղ չարիք դառնալ սկսաւ կարծես։

Պատկերասփիւռէն կը գանգատին օտար ծնողքներ ու կրթական մարմիններ, որոնց լեզուով, դէթ մեր ապրած միջավայրին մէջ, տեղի կ'ունենան շատ մը հեռարձակումներ ու ժապաւէնումներ։

Կը գանգատին անոր համար, որ երկու սեռէ փոքրիկներ դպրոցէն տուն վերադարձին, փոխանակ իրենց դասերը պատրաստելու, կը նստին պատկերասփիւռին առջեւ ու կը դառնան իրենց հաճելի կայանին կոճակը։

Անոնք ժամերով գամուած կը մնան իրենց աչքերուն առջեւ թաւալող տեսարաններուն առջեւ, որոնցմէ շատերը հեռու են բարոյական խորքէ, ուստի նաեւ կրթիչ ըլլալէ։ Մերթ աւազակային դէպք մըն է տրուածը, մերթ սիրային տարփական տեսարան մը, մերթ Զաչա, Թուիսթ կամ Րօք էնտ րոլ խօլապարերու շարք մըն է չդիմայղերծուածը կամ մանուկներու անմեղ հոգին խոցող ծեքծեքումներով հարուստ էջերու տողանցում մը։ Քիչ անգամ կը հանդիպինք պատկերասփիւռի վրայ փոքրիկներու հոգին կրթող ժապաւէններու։

Ամէն տեղ իշխանութիւններու պահանջին վրայ չարժապատկերներու սրահներուն մէջ արգիլուած է մուտքը 13էն վար երկու սեռէ պատանիներու, երբ տրուածը անոնց բարոյականը խաթարելու բնոյթ կրող ժապաւէն մըն է։

Այս արգելքը գանց առնուած է պատկերասփիւռին համար։

Պատկերասփիւռը խստամբեր հակակշիռ մը ենթարկելու պարագային, պիտի դառնար մասամբ անհրաժեշտ գործիքը ու մուտք պիտի չգտնէր բազմաթիւ ընտանեկան յարկերէ ներս։

Ճիշդ է, որ անոր վրայ կը տրուին, որոշ պատկերափողերէ (ճանալ), մանուկներու կամ փոքրիկներու համար յատկապէս պատրաստուած կրթիչ նիւթեր ալ, բայց քանի՞ ծնողք հակակշիռ տակ կը պահէ գործիքը եւ թոյլ չի տար որ տղաք հետաքրքրուին իրենց տարիքին անյարմար հարցերով։

Մնաց որ կարգ մը ծնողքներ պատկերասփիւռը իրենց տուները մտցուցած են պարզապէս փողոցէն հեռու պահելու համար փոքրիկները։ Եւ որովհետեւ օրուան բոլոր ժամերուն փոքրիկներու համար յայտագիրներ չկան, անոնք, ձգած ամէն գործ, կը դարձնեն պատկերասփիւռի կոճակը՝ ի խնդիր իրենց սիրած մէկ տեսարանին։

Տան մէջ գլխացաւանք մը պակաս ըսելով, մայրեր եւ տնեցիք թոյլ կուտան, որ պատկերասփիւռի առջեւ նստած, փոքրիկներ ժամերով դիտեն մարդասպանութեան, աւազակութեան, կռուի եւ, լաւագոյն պարագային, կափամարտի մը կամ ընդախաղի մը անշահ տեսարաններ։

Պ. Ալրէսի ձայնասփիւռի կայանները վերջերս արձագանգը եղան սա լուրին։

Պատկերասփիւռի վրայ կախուած մարդ մը տեսնելով, տղեկ մը տան մէջ չուանով մը կը փորձէ կրկնել եղածը ու կը մնայ մահացած օդին մէջ։

Տղոց այս ձեւի ժամավաճառութենէն դպրոցը մեծապէս պիտի տուժէր։

Արդարեւ, երբ կրթական մշակներու կողմէ գանգատներ ծայր կուտան, անոնք նկատի ունին աշակերտութեան դասերուն մէջ տկարացումը։

Պարզ է երբ սերունդ մը իր ժամանակին կարեւոր մէկ մասը կ'անցընէ պատկերասփիւռի գործիքին առջեւ ու կը մոռնայ ատենին պատրաստելու իր դասերը, կրթական գործն է որ պիտի տուժէ։

Պատկերասփիւռի առջեւ իրենց թանկագին ժամանակը անցընող փոքրիկներ տակաւ կը մոռնան գիրքերը։

Էր երբեմն, որ շատ մը փոքրիկներու ձեռքը կը տեսնէինք իրենց համար յատկապէս պատրաստուած կամ հրատարակուած պատկերազարդ թերթեր։

Այսօր անոնք տեղի տուած են պատկերասփիւռի հրապուրիչ տեսարաններուն առջեւ։

Ներանձնացած ու կեդրոնացած աշխատանքը այլեւս չի խօսիր շատերուն։

Նոյնն է ցաւը մեծերու համար ալ։

Գիրքերու եւ լուրջ ամսագրերու ընթերցումը տաղտկալի կը թուի ալ հասուն տարիքի շատ մը անձերու, որոնք երբեմն իրենց ժամանակին մէկ մասը կը յատկացնէին կարդալու։

Ընթերցանութեան սէրն է որ ինկած է երկրորդ աստիճանի վրայ, որմէ տուժողը կ'ըլլան գիրքերը։

Անձնական նախաձեռնութեան ոգին, տաւել կեդրոնացումով ու ճիգով միտքը դարբնելու կամքը տակաւ տեղի կուտայ դիւրագնի հաճոյքներու, որոնք եթէ չսահմանափակուին, կրնան աղիտաբեր դառնալ նորերուն համար։

Կ'ապրինք մեքենականացած դարու մը մէջ։

Ամէն ինչ արագ կատարելու տենչը գրաւած է մարդուն միտքը։

Արագութեան դարն է մերինը, ըլլալով մեքենականութեան եւ հիւլէական գիւտերու դարը։

Անջրպետներու տիրապետութեան հետամուտ մարդը համբերութիւն չունի կարծես խորասուզուելու իր հոգիին խորերը, փնտռելու համար հոն երբեմն սերունդները յուզող եւ խանդավառող գաղափարական հարցերու պատասխանները։

Սահմանափակ հաճոյքներ, վաղանցուկ եւ չնչատ յուզումներ կը բաւեն իրեն։ Ի՞նչ պէտք կայ թաղուելու պատմութեան, իմաստասիրութեան, բանաստեղծութեան եւ գիտութեան մթին բաւիղներուն մէջ։

Մեքենականացած դարը կրնայ մէկ օր մեզ ականատես դարձնել տակաւին ուրիշ չարիքներու։

Հեւասպառ արագութեան մէջ մարդը կորսնցնելու վրայ է խորացումի եւ կեդրոնացումի դգայնութիւնն ու առաքինութիւնը։

Դաստիարակութեան գործը կրնայ հիմնովին յեղաշրջման ենթարկուիլ, եթէ չսանձուին մարդկային հոգին անբանացնելու կոչուած վաղանցուկ հաճոյքները։

Երբ առօրեայ հացին հնհնուքով գալարուող ընտանիքներ անգամ ամխներ իրենց վաստակն ու խնայողութիւնը կը յատկացնեն վարկապարագի հաճոյքներու, ինչպէս պատկերասփիւռի մը գործիքին, կարելի է ենթադրել ուրեմն, թէ ի՞նչ աստիճան տարածուիլ կամ ծաւալիլ սկսած է հրաշալի այս գիւտը, որ սակայն ըրիչեր պիտեն բարիքի աղբիւր դարձնել։

Խօսելով առանձնապէս հայ դպրոցականներուն մասին, ըսինք, թէ պատկերասփիւռը անոնց համար կը մնայ առայժմ աւելի չարիք, քան բարիք։

Բացատրենք ինչո՞ւ։

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՂԱԽԱՂՈՒԱԾ ՈՒՂՈՒ ԵՒ ԿԵՂԾ ԶԳԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ Խ. Դաշտենց լսելու ունակութեան գովքն է կատարում, ապա մեր բազմավաստակ բանաստեղծներից մէկ ուրիշը՝ Սարմէն «Երեւան» թերթի փետրուար 3ի համարում տպագրած «Զղջում» ոտանաւորի մէջ այլ տեսանկիւնից է զարմանք ու տարակուսանք պատճառում։ Այստեղ չենք հանդիպում ուղի կամ ճանապարհ բառերի յիշատակութեան, սակայն, ըստ էութեան, սա նոյնպէս բանաստեղծի խօսքն է իր անցած ուղու մասին։

Անդորր կրակըս դու մի բորբոքիր,
Թող հանգիստ հանգչեն յուշերս անգին,
Ինչպէս իր զոյգը կորցրած արագիլ,
Տխուր է այսօր իմ խաբուած հոգին։

Այս տողերով է սկսում նա իր զղջումը։ Թողնենք մի կողմ այն փափուկ հարցը, թէ ի՞նչ անգին բան է գտնում իր յուշերում պոետը, երբ խաբուած է նրա հոգին։ Համարենք այդ ճաշակի եւ բանաստեղծի սուբիեկթիւ (ենթակայական) մտածողութեան արդիւնք։ Բայց ոտանաւորի յետագայ տողերը ցոյց են տալիս, որ նա սոսկ անմեղօրէն խաբուած չի եղել, այլ՝

Շատ եմ ճչացել, խնկարկել եմ շատ,
Ծափ տալուց է այս ձեռքս կոշտացել,
Երբ պէտք էր լինել որոտմունք ու շանթ,
Զօներ եմ բաշխել ես առատաձեռն։

Այստեղ պարզւում է, որ նա արդէն ոչ փաստիվ խաբուած է եղել, ոչ էլ խմբա[...] գիրները կամ այլօք են նրա գործեր[...] ճարպ աւելացրել, այլ նա ինքնակամ տուրք տուել անհատի պաշտամունքին. Աւելին, նրա ափերը կոշտացել են կեղծ ծափերից, նա չի խորշել կեղծ ձօներ շռայլելուց։ Բանաստեղծը շարունակում է այս ոգով առաջ գնալ եւ յաջորդ քառատողից իմանում ենք, որ նա «լուսազարդել» է ամէն ինչ, չափազանց վատն էլ «խօսքի պատիւը»։ Տեսէք թէ ինչպիսի ինքնաձաղկում. պարզւում է, որ նա գիտակցաբար «չարն ու բարին» իրար «խառնել», աշխարհին «մակերեսից» նայել եւ այդպիսով («էւրեկա», գտանք [...]) գործած յանցանքների բուն պատճառ[...] «հէշտ ճամբով ձեռք բերել անուն»։

Ո՞ւմ է հարկաւոր այս ոտանաւորը եւ վերջապէս, եթէ թափանցենք [...] խորքը՝ ապա ինչպիսի հետեւութիւն կ'անենք։ Առաջին դէմքով գրուած գրական գործ ընթերցելիս, մենք չենք մտածում թէ հերոսը ինքը՝ հեղինակն է. «ես»ը բոլոր դէպքերում սոսկ արտայայտութիւն եղանակ է։ Ոտանաւորի մէջ [...] թէ «ես»ը «դու»ով փոխարինուի, [...] փաստօրէն կը փոխուի պոետի միայն ար[...] տայայտչական միջոցներից մէկը, եւ [...] թէ կերպարը։ Իսկ ո՞վ է այդ կերպարը, ի՞նչ է ներկայացնում նա իրենից եւ որտեղի՞ց է նրան յայտնաբերել պոետը։ Մեր կարծիքով, այդ կերպարը [...] մի կապ չունի մեր իրականութեան հետ [...] բոլորովին ինքնահնար է։ Կա՞յ [...] արդեօք մեր շարքերում մէկը, որ հանգիստ խղճով խաչ քաշի մեր անցեալի վրայ։ Անցեալ, որ լի է մաքառումի յաղթանակի, կառուցման բազում լուսաւոր էջերով։ Ի՞նչպէս կարելի է չտեսնել [...]

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Միակ խնդիրը, որ նրան զբաղեցնում էր այդ ժողովում՝ դա հայ ժողովրդի ինքնապաշտպանութեան խնդիրն էր։ Բայց այստեղ էլ նա այնպիսի մի դիրք էր բռնում, որի հետ մեր այն ժամանակուայ ըմբռնումները եւ զգացողութիւնները հաշտուել չէին կարող։

Դաշնակցութիւնը արդէն բացայայտ պայքարի ճակատ էր պարզել ցարիզմի դէմ։ Եկեղեցական կալուածների բռնագրաւման առթիւ տեղի ունեցած խաղաղ եւ զինուած ցոյցերին յաջորդել էին ահաբեկչական լայնածաւալ գործողութիւններ, որոնք սարսափի էին մատնել կովկասեան իշխանաւորներին՝ փոխարքայից սկսած մինչեւ յետին ոստիկանը։ Միւս կողմից՝ ռուսական յեղափոխութիւնը օր աւուր ուռճանում էր ահաւոր չափերով։ Այս կացութիւնից տրամաբանական անհրաժեշտութեամբ բխում էր, որ Դաշնակցութիւնը ամբողջ հոգով փարի ռուսական յեղափոխութեան եւ իր ուժերի չափով աշխատի արագացնել ցարիզմի անկումը։ Ժողովի մեծամասնութինը այսպէս էլ տրամադրուած էր։

Սակայն, Թումանեան վտանգ էր տեսնում սրա մէջ։— Պաքուի մայթերի վըրայից դեռ չէ ցամաքել հայկական արիւնը, հայ–թաթարական շրջանները չորացած ծղօտի պէս մի կայծի են սպասում բոցավառուելու համար, իսկ դուք ինչի՞ վրայ էք — ասում էր նա։ Նրա միտքն այն էր, թէ ռուս յեղափոխականների վըրայ յոյս դնելով կովկասեան իշխանութիւնը թուլացնելը մեզ համար վտանգաւոր է։ — Ի՞նչ գիտէք, որ վաղը էլի էդ իշխանութեան փէշից պէտք չէ բռնենք, մեր ժողովուրդը թաթարական յարձակումների դէմ պաշտպանելու համար, բացագանչում էր նա բորբոքուած։

Թումանեանի այս ելոյթը վրդովմունք էր պատճառում ժողովականներից շատերին, մանաւանդ այն պատճառով, որ նա, ռուսական յեղափոխութեան հետ կապուած մեր յոյսերը ծաղրելիս, արհամարհական արտայայտութիւններ էր անում ռուս յեղափոխականների հասցէին։ Առանձնապէս վրդովուած էր նրա դէմ Բժ. Յովսէփ Տէր–Դաւթեան, որ շարունակ խանգարում էր նրա ճառը՝ իր կցկտուր բայց հատու բացագանչութիւններով, մինչեւ որ Թումանեան ստիպուած եղաւ ընդհատել իր ճառը եւ ասել Տէր–Դաւթեանին.

— Յովսէփ, էդ չեղաւ. ես էստեղ խօսք եմ խօսում, իսկ դու էդտեղ շարունակ բոնթ (խռովութիւն) ես անում...

Իր այս ըմբռնումներով Թումանեան չէր կարող մեծ դեր կատարել Դաշնակցութեան մէջ յետագայ տարիների յեղափոխական թոհ ու բոհի ժամանակ։ Բայց եւ այնպէս, մինչեւ Դաշնակցութեան դատի վերջը, նա մնաց մեր կուսակցութեան շարքերում։

Այդ դատից յետոյ — չեմ յիշում Կովկասեան Ռայոնական Ժողովի թէ «Մեծ Քաղաքի» Կենտրոնական Կոմիտէի որոշումով — Թումանեան, մի քանի ուրիշ ընկերների հետ միասին, հեռացուեց Դաշնակցութիւնից։ Պատճառն այն էր, որ նա, դատավարութեան ժամանակ, ուրացել էր իր Դաշնակցական լինելը։ Այն ժամանակ, բոլշեւիզմի բերած բարոյական ըմբռնումները դեռ եւս չէին աղտոտել մարդկանց հոգիները, եւ կուսակցական ինքնութիւնը չխոստովանելը ծանր յանցանք էր համարւում յեղափոխականների աչքում...

Սակայն, Դաշնակցութիւնից հեռացուելուց յետոյ եւս Թումանեան իր բոլոր համակրանքներով մնաց Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցականների հետ։ Նա օրն ի բուն մեզ հետ էր եւ ազգային–քաղաքական բնաւորութեամբ որեւէ հարց ծագելու դէպքում անմիջապէս մեր խորհուրդին եւ աջակցութեանն էր դիմում։

Ուրիշ կերպ լինել չէր կարող։ Որովհետեւ Թումանեանի հայրենասիրութեամբ պայմանաւորուած ազգային մտահոգութիւնները — Թրքահայ դատ, հայկական ինքնապաշտպանութիւն, ազգային մշակութային արժէքների սատարում եւ այլն — միմիայն Դաշնակցութեան մէջ եւ Դաշնակցականների կողմից կարող էին կենդանի արձագանգ գտնել։

Թումանեանի մահուանից յետոյ, համայնավարները ճգնում են սեփականացնել, իրենցը դարձնել ամենայն հայոց բանաստեղծին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ նրանք, ակներեւ աճպարարութեամբ, իրենց հաշուին են գրում Հայաստանի Հանրապետութեան եւ մինչեւ իսկ ցարական իշխանութեան շրջանից մնացած մշակութային հաստատութիւններն ու արժէքները։ Նրանք ուրանալ չեն կարող, ի հարկէ, որ Թումանեան ապրել եւ ստեղծագործել է Դաշնակցութեան շունչով, բայց առասպելներ են տարածում թէ նա, Հայաստանի խորհրդայնացումից յետոյ, իր համակրանքները կապուել է խորհրդ. իշխանութեան։

Այս առասպելները հիմնաւորում են երկու [...] բեք հանգամանքով։ —

Առաջին՝ որ Թումանեան Հօկի գործով արտասահման գալուց յետոյ՝ նորից վերադարձաւ Հայաստան, մինչդեռ նա կարող էր մնալ արտասահմանում՝ տարագիր Դաշնակցականների հետ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(4 Շար.)

ԴՈՒՄԸ

Վարակիչ հիւանդութիւն ունեցողնե– րուն պէտք չէ այցելել : Արդարեւ, ասի– կա ընկերասիրութիւն չէ երբեք, ընդհա– կառակն, ընկերասիրութիւնը եւ մարդա– սիրութիւնը կը պահանջէ, որ կանխուի վարակին տարածումը :

Կան հիւանդութիւններ, որոնց յարու– ցիչները կրնան աճիլ եւ բազմանալ ար– հեստական միջավայրերու մէջ, իսկ դումի (կրիփ) յարուցիչը հանդիսացող ռուիչանց մանրէն (վիրիւս փիլթրաճ) կը զարգանայ կենդանի բջիջներու մէջ մի– այն : Ուրեմն, եթէ կարգ մը այլ հիւան– դութիւններով (որովայնի տիֆ, թանչ, եւայլն) կարելի է վարակուիլ նաեւ եր– րորդ առարկայի մը միջոցաւ, ապա դու– մի տարածման հիմնական աղբիւրը հի– ւանդ մարդն է :

Ուստի պէտք է խիստ հսկողութիւն առնմանել, որպէսզի հիւանդը, մինչեւ իսկ «թեթեւ» դումի պարագային, աշ– խատելու չերթայ, մնայ տունը, բժիշկ կանչէ : Ասոնք անհրաժեշտ են առողջա– պահական եւ խնայողութեան տեսակէ– տէն : Ահա թէ ինչու : Նախ՝ ոտքի վրայ անցընող այդ «թեթեւ» դումը շատ յա– ճախ իր բարդութիւններով դժուար վի– ճակի կը մատնէ թէ հիւանդը եւ թէ բը– ժիշկը : Մէկ – երկու օրէն բժշկուելիք դումը կրնայ օրեր եւ շաբաթներ տեւել : Միւսը՝ տնտեսականը : Աւելի լաւ է աշ– խատանքէ բացակային քանի մը հոգի քանի մը օրով, քան թէ բազմաթիւ վա– րակուածներ շաբաթներով :

Վարակին տարածումը կանխելու հա– մար հիւանդը պէտք չէ երթայ հիւանդա– նոց, այլ պէտք է բժիշկը կանչէ տուն :

Քանի մը խօսք ալ դումի ախտանիշե– րուն մասին : Վարակուելէն ետք թաքուն շրջանը կրնայ տեւել քանի մը ժամէն մինչեւ 1–2 օր : Կը բարձրանայ հիւանդին տաքութիւնը (յաճախ մինչեւ 39 – 40 աստիճան), գլխացաւ, դող, սարսուռ կը զգայ, կը ցաւին նաեւ մարմնին տարբեր մասերը, «ջարդուածքներ» կը զգայ ոտ– քերուն, մէջքին, յատկապէս յօդերու շրջանին մէջ : Ասոնց վրայ կ'աւելնայ նա– եւ հազը, փռշտալը, «կ'այրի» չնչափողը, կը ցաւին ականջները : Բարդութիւն– ներ չըլլալու պարագային, սովորաբար, այս երեւոյթները կ'անցնին 4 – 5 օրէն :

Դումը յատկապէս վտանգաւոր է մա– նուկներուն համար : Ահա թէ ինչու մա– նուկները պէտք է զերծ պահել այդ վա– րակէն : Շատ մեծ սխալ կը գործեն այն ծնողքները, որոնք իրենց փոքրիկը գըր– կած կ'այցելեն դում ունեցող հիւանդի մը :

Ծծկեր երախային՝ մայրը պէտք է մօ– տենայ քիթը եւ բերանը բարակ քօղով ծածկուած :

Տան մէջ հիւանդը կարելի եղածին չափ պէտք է «մեկուսացնել» առողջներէն : Ա– սոր համար հիւանդը պէտք է պառկեցնել առանձին սենեակի մը մէջ, կամ հիւան– դին մահճակալը շրջապատել վարագոյ– րով . հիւանդին ամանները, գործածած թաշկինակը, իրերը, ճերմակեղէնը պէտք է եռացնել : Դումի մանրէին վրայ զօրաւոր հակազդեցութիւն կը գործէ օ– ճառին լուծոյթը :

Հիւանդութեան տարածումը կանխելու (եւ ոչ միայն դումին) չափազանց կարե– ւոր է հանրային վայրերու, գործարան– ներու, խանութներու մէջ առողջապահա– կան կանոններու գործադրութիւնը : Ան– հրաժեշտ է յաճախ փոխել աշխատասեն– եակներուն օդը, ջանալ, որ փոշի չգոյա– նայ :

« Այս ի՞նչ է, շատ մը վտանգաւոր հի– ւանդութիւններ ի սպառ վերցան, իսկ դումը կը շարունակէ անհանգստացնել մեզ», շատ իրաւացի կերպով դիտել կու– տան հիւանդները : Իրաւունք ունին : Ար– դարեւ, դումը կը շարունակէ մնալ ամէ– նէն շատ տարածուած հիւանդութիւննե– րէն մէկը : Մարդոց յիշողութեան մէջ տակաւին թարմ է 1957–58ի համաճա– րակը, որու ընթացքին աշխարհի մէջ հի– ւանդացան երկու միլիոն անձեր : Զա– նազան երկիրներու մէջ դումի համաճա– րակները սովորական երեւոյթ են :

Զմոռնանք աւելցնելու, որ թէեւ այս օրերուն դումը որոշ չափով «աշխուժա– ցած է», սակայն վախնալու պատճառ մը չկայ : Արդարեւ, այս տարուան դումը բաւական թեթեւ է եւ վարակուածները ընդհանրապէս «ոտքի վրայ» կ'անցընեն հիւանդութիւնը :

մեր այսօրուան Երեւանը, մոխիրներից վեր ելած Հայաստանի գեղեցիկ քաղաք– ներն ու գիւղերը, մեր բարձր զարգացած կուլտուրան (մշակոյթը), ժողովրդական տնտեսութիւնը : Այդ բոլորը ստեղծուել է խորհրդային մարդկանց ջանքերով : Այն մարդկանց, որոնց ափերը չեն կոշտացել կեղծ ծափերից, այլ կոշտուկներով են պատուել ստեղծագործ աշխատանքում : Այդ մարդիկ այսօր ոչ ոքի թոյլ չեն տայ անտեսել իրենց ձեռք բերած նուաճում– ները : Այստեղից եզրակացութիւն . Սար– մէնի ոտանաւորի հերոսը նրա նեղ, սու– բիեկտիւ մտքերի արտայայտիչն է, հետե– ւաբար ոչ ոքի հարկաւոր չէր մեր մա– մուլի էջերում այդ ոտանաւորին տեղ տալը : Սարմէնը՝ ինքը հեղինակն է մեր կեանքի լուսաւոր էջերի շնչով տոգոր– ուած բազմաթիւ յաջողուած բանաստեղ– ծութիւնների, եւ «Ձգձում» ոտանաւորին մենք չենք ուզում հաւատալ : Գուցէ հե– ղինակը մի օր զղջայ «Ձգձումի» համար :

Պէտք է ցանկալ, որ այդ շուտ կատար– ուի : Ցաւօք, աւելի արդաշարժ է դա– տուել «Երեւան» թերթի խմբագրութիւնը, որ, չպատսելով դրան, շտապել է տպա– գրել սովետական մարդկանց սրտին խորթ հնչող այդ ոտանաւորը :

«ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Փետրուար 8
եւ «Երեւան» Փետր. 17

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Խորհրդահայ թերթերու ներկայացու– ցած ցուցակէն կը պարզուի, որ երեք հայ գիտնականներ միայն արժանացած են այս տարուան Լենինեան մրցանակին : Յ. Բախչինեան, Մ. Խաժակեան եւ Ա. Ցարութիւնով : Գրականութեան եւ ար– ուեստի ցանկին մէջ ոչ մէկ Հայու անուն կայ :

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԸ

Խորհրդային Միութեան վարժարան– ներու բարձրագոյն կարգերու մէջ այսու– հետեւ պիտի օգտագործուի Ակադ. Ալ. Ցակոբեանի «Քիմիական թերմօտինա– միք» գիրքը :

ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒԳԷԻ ՄԷՋ

Ռուպէի Սամտի – Քոնֆերանս ընկե– րակցութեան հրաւէրով, Պ. Հրանտ Թո– րոսեան դասախօսութիւն մը ըրած է Փե– տրուար 23ին, այս ընկերակցութեան սը– րահին մէջ, Պուլվար տը Պէլֆոռ : Նիւթն էր Ֆրիտրիխստորֆի պատմութիւնը, այս գերմանական գիւղին Հիւկնոներու կողմէ 1687ին հիմնուելէն մինչեւ այսօր : Անոր բնակչութիւնը բաղկացած է, ինչ– պէս ծանօթ է, Լուդովիկոս ԺԴ.ի օրով Նանթի Հրովարտակին ջնջումէ ետք, Ֆրանսայի զանազան նահանգներէն Գեր– մանիա գաղթող ֆրանսացի բողոքական– ներէն, որոնք, մինչեւ այսօր, ըստ բա– ւականին կը պահեն իրենց լեզուն, բար– քերը, սովորութիւնները, եւայլն :

ՁԳՁՈՒՄ

Անդորր կրակը դու մի՛ բորբոքիր,
Թող հանգիստ հանգչեն յուշերըս անգին,
Ինչպէս իր զոյգը կորցրած արագիլ ,
Տխուր է այսօր իմ խաբուած հոգին :

Շա՜տ եմ ենչացել, խնկարկել եմ շատ ,
Ծափ տալուց է այս ձեռքըս կոշտացել ,
Երբ պէտք էր լինել որոտմունք ու շանթ ,
Զօներ եմ քաշխել ես առատաձեռ :

Լուսազարդել եմ կեանքում ամէն ինչ ,
Ամէն փայլուն բան կարծել եմ ոսկի ,
Ծով է թուացել ամէն կապոյտ լիճ ,
Շռայլ վատնել եմ պատիւը խօսքի :

Իրար եմ խառնել ես չարն ու բարին,
Չեմ մտել կեանքի խորոշներն անհուն ,
Մակերեսից եմ նայել աշխարհին ,
Հեշտ ճամբով եմ ես ձեռք բերել անուն :

Զգում եմ հիմա յանցանքըս խորին ,
Ու ապրում եմ մի այրող ամօթանք ,
Սիրտ իմ, օ՜ սիրտ իմ, արի աշխարհին
Երգերի շնչով մեր կրակը տանք :

Թող երգն այդ լինի հոգիներ այրող ,
Մերթ մարտի դրօշը՝ գրոհող վաշտի,
Մերթ ծովի յորձանք ամենակարող ,
Մերթ սփոփիչը մայրական վշտի :

Թող երգն այդ լինի սիրտ, կենդանի
սիրտ ,
Որ մերթ մռնչայ, մերթ մեղմ բաբախի,
Նրա մէջ շողայ ե՛ւ արցունքի շիթ ,
Ե՛ւ սիրոյ համբոյր, ե՛ւ բոյրը հողի :

Թող երգն այդ լինի ինչ որ կամենայ ,
Միայն թէ սրտից, սրտից բխի նա :

ՍԱՐՄԷՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ ԱՐՁԱՆԸ

Հայ արուեստագէտները հինէն ի վեր շատ փորձեր կատարած են մարմնացնե– լու համար մեր պատմահայրը՝ Մովսէս Խորենացի : Համեմատելով այս բոլոր գործերը քանդակագործուհի Ուրարտուի գործադրած Խորենացիի արձանին հետ, առանց վարանելու կրնանք ըսել, որ այս վերջինոյն շինածը ամէնէն յաջողն է : Ար– ձանը զետեղուած է Երեւանի Մատենա– դարանի ցուցասրահին մէջ : Յաջողու– թեան հիմնական պայմանը եղած է այն, որ քանդակագործուհին շատ լաւ ձեւով պատկերացուցած է Խորենացիին տիտան– եան մեծութիւնը, անոր հռչակաւոր «Հա– յոց պատմութիւն» գործին եզակի տարո– զութիւնը՝ Հայութեան ազգային գիտակ– ցութիւնը արթնցնելու դերին մէջ :

Ինքնավստահ, բայց ոչ երբեք ինքնա– հաւան կեցուածք, տպաւորիչ գլուխ, տարիներու կնճիռներով ակօսուած լայն ճակատ, խոշոր եւ խորունկ աչքեր, ի– մաստուն եւ արծուէնի հայեացք, ահա Ուրարտուի Խորենացիին յատկանիշերը :

Ամուր եւ հաստատ բազմած գահաւո– րակի մը վրայ, մագաղաթեայ մատեանը ձեռքին մէջ, մտախոհ՝ ան կարծես կը պատրաստուի գրել իր նշանաւոր տողերը հայ ժողովուրդին պատմական դառն ճա– կատագրին եւ անոր կատարած մեծ գոր– ծերուն մասին : Ինքնատիպ շարադրու– թիւն մըն է, որու գուցէ ներշնչարան է եղած, ու առաւելն, անհաս Միքէլան– ճելոյի «Մովսէս»ը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

Սաֆօ կ'արդարացնէր իր մտքին մէջ Ոսկեհանքի պարոնները, եւ կ'աշխատէր համոզել իր ընկերները, որպէսզի կա– տարուած խրոզութիւն մը նկատեն այս գործը, եւ ալ չպնդեն նախկին որոշման վրայ :

Անդամներէն Թորգոմ, որ սկիզբները հակառակ էր Սաֆոյի, յանկարծ իր դիրքը փոխեց եւ անցաւ Սաֆոյի կող– մը, որ կը կրկնէր շարունակ :

— Ընկերներ, ես իրաւունք կուտամ մեր Ոսկեհանքի պարոններուն :

— Ի՞նչպէս, կը հարցնէր Վռամշա– պուհ Քենտրեան, որ Աշոտի պէս կը խորհէր :

— Մարդիկը, շարունակեց Սաֆօ, այսպէս կամ այնպէս, դրամ հանդանա– կեր են, յողներ են, իրենց մորթը վը– տանգեր են, չէ՞ :

— Է : այո, բացագանչեց Աշոտ, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, Սաֆօ : –

— Ըսել կ'ուզեմ թէ, շարունակեց Սա– ֆօ, իրենք են հաւաքեր, ինչպէս ուզեն, այնպէս կրնան գործածել այդ դրամը :

— Ինչո՞ւ կը մոռնաս, Սաֆօ, կշտամ– բեց Աշոտ, վերջին ընդհանուր ժողովին որոշումը :

— Ո՞ր որոշումը, հարցուց Սաֆօ :

— Չէ՞ որ ապառնալիքով դրամ հան– գանակելու դրութիւնը մերժուեցաւ, պա– տասխանեց Աշոտ :

— Բայց եղածը եղած է, շարունակեց Սաֆօ, եւ յետոյ, մենք իրաւունք չու– նինք ձեռք դնելու ոչ միայն այդ երկու հազար երկու հարիւրին վրայ, այլ նաեւ, պարտաւոր ենք ժամ առաջ իրենց ղրկել մնացորդ պահանջը ... :

Եւ վիճաբանութիւնները տակաւ սաստկացան, այնպէս որ անկարելի ե– ղաւ դտնել համաձայնութեան գետին մը :

Թորգոմ ու Սաֆօ մէկ կողմէ, Աշոտ ու Վռամշապուհ միւս կողմէ, իրարու տրա– մագծօրէն հակառակ կէտերու վրայ կը պնդէին : Գլուխները տաքցան եւ խնդիրը լուծուելէ հեռու, աւելի սուր հանգամանք մը ստացաւ :

— Ընկերներ, առաջարկեց Վռամշա– պուհ, կը տեսնէք, կարելի պիտի չըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել այս խնդ– րոյն շուրջը, եղբերը շատ հեռու են ի– րարմէ, մերձեցումը դժուար է, ասիկա սկզբունքի հարց մըն է :

— Այո, ընդմիջեց Աշոտ կրքոտ շար– ժումով մը, ճիշդ այդ պատճառով է որ կը պնդեմ . սկզբունքը պէտք է միշտ գե– րադաս բռնուի պէտք չէ խոնարհինք պա– րագաներուն առջեւ :

— Ի՞նչ Աշոտ, ակզբունքի համար Ոս– կեհանքէ մը զրկուի՞ Դաշնակցութիւնը, ըսաւ Սաֆօ :

— Յեղափոխութեան մէջ այդ հաշիւ– ները չեն մտներ, հեգնեց Աշոտ, ապօրի– նութիւն մը գործուած է եւ դուն կ'ուզես նուիրագործել զայն :

— Ներեցէք, յարեց Վռամշապուհ, գիս ընդմիջեցիք, թոյլ տուէք որ աւար– տեմ խօսքս, կ'աղաչեմ, հասկնանք զի– րար, աղմուկի մէջ մի խեղդէք ձայնս :

— Խօսէ, Վռամ, խօսէ, յարեց Սաֆօ, սակայն, ժամավաճառ պիտի ըլլանք :

— Նոյնը պիտի ըսէի ես ալ, շարու– նակեց Վռամշապուհ, քանի որ երկու մասի բաժնուած են կարծիքները, կ'ա– ռաջարկեմ խնդիրը երկու զատ զատ նա– մակներով հաղորդել Պուլկարիա, մեր ե– րէց ընկերոջ՝ Քրիստափորի, եւ խնդրել այդ մասին իր կարծիքը, պայմանաւ սա– կայն որ երկուստեք ընդունուի այն :

— Շատ լաւ, ըսաւ Աշոտ, ես կ'ընդու– նիմ Վռամին առաջարկը, մենք ալ կը գրենք, դուք ալ կը գրէք, տեսնենք ինչ կը պատասխանէ պարոն Քրիստափոր :

— Մենք ալ կ'ընդունինք, յարեցին Թորգոմ ու Սաֆօ :

— Չէ՞ որ հինգ է Վիշապի անդամնե– րուն թիւը, դիտել տուաւ Աշոտ, եւ մէ– կը բացակայ է .

— Այո, ըսին ներկաները, ի՞նչ ըսել կ'ուզես :

— Ըսել կ'ուզեմ թէ, շարունակեց Ա– շոտ, Քրիստափորին պատասխանը վերջ– նական պիտի ընդունուի, անիկա պիտի փակէ վիճաբանութիւնները, եւ անով պիտի կազմուի մեծամասնութիւնը :

— Այո, այո, հաստատեցին միւս ըն– կերները :

Եւ նոյն նիստին մէջ, անմիջապէս խմ– բագրուեցան երկու նամակները, որոնց մէ մէկը՝ ստորագրուեցան Աշոտէն ու Վռամշապուհէն, իսկ միւսը՝ Սաֆոյէն ու Թորգոմէն, իւրաքանչիւր կողմը պաշտ– պանելով իր կարծիքը :

Նիստը փակուեցաւ եւ երկու նամակ– ները յանձնուեցան Սաֆոյի, իր կնոջ ձեռքով նամակատունը տարուելու հա– մար :

Սակայն Սաֆօ, նիստը փակուէ ու ըն– կերներէն բաժնուելէ յետոյ, վստահու– թեան զեղծում մը գործեց :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Օր. Ա. Մ. քսան ֆրանք նուիրած է Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին ի յիշատակ իր սիրելի ծնողքին :

×

Մարսէյլէն ընկեր Ղազարոս Պօղոսեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Դի-ւան Թանգարանի բարեզարդման :
(Սատանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Վարդան Պանտիկեանի ապաքինման առթիւ 50 ֆրանք Միութեանս կարօտեալ եւ հիւանդ ընտանիքներու համար :

Ս. ՅՈՎՀ. - ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

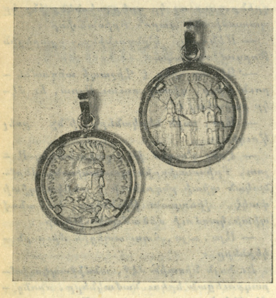
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ :

Ի նպաստ Իսիի խրիմեան վարժարանին :

Բանախօսութիւն՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ Ի-ՓԷՔԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Մ. Պօղոսեան (երգ), ընկերակցութեամբ Կ. Ափրիկեանի : Օր. Վարժապետեան (դաշնակ), Օր. Շաքէ Պէնկեան (երգ), ընկերակցութեամբ Մեսումենցի, Պերճար Տէտէեան նուագախումբը իր երգերով եւ պարերով :

Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Քէօշկերեանի :

Արտասանութիւններ՝ Օր. Շալեան եւ Արայ Գրիգորեան : Ժ. Պալանցեան պիտի նուագէ եւ երգէ իր կիթառով :

Դերասան Հապէշեան պիտի բերէ իր մասնակցութիւնը արտասանութեամբ :

Խօսնակ՝ Պ. Գրիգորեան :

Պիտի մասնակցի նաեւ զաւեշտով (ԳԻԳԵՐԱՇՐՋԻԿԸ) :

Դպրոցականներուն կէս գին

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ
Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա — Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին : Պոսֆորի ձուկով «չիրոզ» :

ԵՒ ՄԻՇՏ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», « պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում», «սագըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԸ [illegible]

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie
28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՑՍՊԻՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »
ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
Մուտք 6 եւ 5 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքի կանխուած Թուականով տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 27 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88, Րիւ տ'Օպաներ, խնամուած ծրագիրով : (Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս Թուականը եւ չխաչաձեւել) :

× Երեւանէն Գրիգոր Գէորգի եւ Գէորգեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր տղան Կարապետը (որդի Արթինի եւ Հայկուհիի, Սունկուրլուցի) Լոտէմիշէն Մարսէյլ գաղթած : (Դիմել եկեղեցի) :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆ — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ընկեր Գ. Թուֆանեանի բնակարանը : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ. եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի եւ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ :

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տը Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21 ժամը 16էն 19 :

Մուտք ու նախընթրիք 8 Ֆրանք, փոքրիկները կրնան ծպտուիլ :

Le Célèbre
BALLET RUSSE
IRINA GRJEBINA
CHANTS ET DANSES
Russie, Ukraine, Caucase, Bessarabie-Tzigane
35 ARTISTES — 300 COSTUMES
SE PRODUIRA :
Marseille — THEATRE DU GYMNASE — MARDI, 5 MARS A 21 HEURES
Valence — THEATRE MUNICIPAL — MERCREDI 6 MARS A 21 HEURES — LOCATION A LA CONCIERGERIE DU THEATRE
Grenoble — THEATRE MUNICIPAL — DIMANCHE, 10 MARS — MATINEE A 15 HEURES ET SOIREE A 21 HEURES
Location à partir du vendredi 8 Mars
de 9 h. à 11 h. 45 et de 13 h. à 18 h.
— et par Téléphone : 44.06.13 —

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ

MERCREDI 6 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9548

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9548

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲՌՆԱԿԱԼԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

(ՍԹԱԼԻՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 10ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տասը տարի անցաւ այն պատմական թուականէն ի վեր, — 5 Մարտ 1953 — երբ խորհրդաւոր պարագաներու տակ մեռաւ ա՛ն, որ շուրջ երեսուն տարի իր «պողպատեայ» ձեռքին մէջ էր առած հարիւր միլիոնաւոր մարդոց ճակատագիրը։

Վրացի գիւղացիի զաւակ, Եոսէֆ Վիսարիոնովիչ Ճուղաշվիլի, ծնած 1879ին Գորիի մէջ, սահմանուած էր կրօնական ասպարէզն ընդգրկելու։ Սակայն բախտը տարբեր տնօրինած էր։ 19 տարեկանին զարձած յեղափոխական՝ գործօն մասնակցութիւն կը բերէ ցարիզմի դէմ մղուած պայքարին։ Քանիցս կ'աքսորուի։ Ճուղաշվիլին կը դառնայ ըՍթալին (պողպատեայ)։

1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը նոր ասպարէզ մը կը բանայ իր առջեւ։ Առաջին օրերէն իսկ կը դառնայ գործակիցներէն մէկը Լենինի, որուն աջ բազուկն էր Թրոցքի։

Սթալին հետզհետէ կ'ամրապնդէ իր դիրքը, ասպարէզէն քշելով այս վերջինը։ Լենինի մահէն վերջ իր աստղը կը սկսի փայլիլ։ Կը դառնայ քարտուղար համայնավար կուսակցութեան, փաստօրէն ձեռք առնելով Խորհրդային Միութեան ամբողջ ղեկը։ Կը հաստատէ բռնատիրական վարչաձեւ մը, զրեթէ աննախընթաց համաշխարհային պատմութեան մէջ։

Թրոցքիէն վերջ կը մաքրագործէ իր վաղեմի ընկերներն ու գործակիցները՝ Զինովիեւ, Կամէնեւ, Բուխարին, Րիքով, որոնք կրնային հաւանական մրցակիցներ ըլլալ իրեն։

Անթիւ ու անհամար են իր գործած ոճիրները։ Կոթնած ամենազօր Չեկայի վրայ, եւ աւելի կասկածամիտ քան Սուլթան Ապտիւլ Համիտը, բանտերն ու աքսորավայրերը լեցուց պարկեշտ ու անմեղ մարդերով, որոնց յանցանքն էր եղած իբրեւ ատտուած չպաշտել զինքը եւ օրն ի բուն իր փառաբանութիւնը չընել։

Քաղաքական դէմքերէն վերջ մաքրագործեց նաեւ զինուորականները։ 1937ին կեղծ ամբաստանութեամբ իբրեւ դաւաճան գատի ենթարկեց կարմիր բանակի հրամանատարը մարէշալ Թուխաչեւսկին եւ ընկերները, զորս գնդակահարել տուաւ։

Նոյն այդ օրերուն կազմակերպեց բոլշեւիկեան Մեծ Եղեռնը Հայաստանի մէջ, գործակցութեամբ իր հայրենակից միւս դահիճին, որ կը կոչուէր Լաւրենտիա Բերիա։ Այս ոճրագործը 1936ին Թիֆլիզի մէջ սպաննած էր Հայաստանի կոմկուսի քարտուղար Աղասի Խանջեանը, որ կը պահանջէր ընդարձակել Հայաստանի սահմանները։

Իբրեւ ազգայնական «տենդենց» ունեցող, աքսորուեցան ու ջարդուեցան 3500 հայ մտաւորականներ, — գրագէտ, բանաստեղծ, հանրային գործիչ, կուսակցական վարիչ, եւայլն։

«Հայաստանասէր»ները Սթալինի այս Բրբարարոյ ոճիրներէն վերջ ալ շարունակեցին լրբնաշուրթն փառաբանել «հանճարափայլ»ը, «տէօթան»ներ նուիրել անոր, հայ ժողովուրդի «ազատարար» հռչակելով զայն։

1939 Օգոստոս 23ին Հիթլերի հետ դաշնակցելով, Սթալին պատճառ դարձաւ պատերազմի պայթելուն։ 1941ին դարձաւ վարչապետ, 1942ին վերին հրամանատար, գործնապէս իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելով ամբողջ իշխանութիւնը։ «Անձի պաշտամունքը» հասցուց իր գագաթնակէտին։ ... բաղոյն ատրճանին։

Տեսաբանական հարցերէ վերջ լեզուաբանութեան, երաժշտութեան, գիտութեան եւ արուեստի մարզերուն մէջ եւս ուզեց հեղինակութիւն ըլլալ, ծիծաղելի դառնալով։ Անխնայ հալածուեցան անոնք, որ իր տեսակէտները չէին բաժներ։ Մեր «փոքր ածու»էն Արամ Խաչատուրեան, Հրաչեայ Աճառեան զոհերն եղան այս նոր քաղաքականութեան։

Իր խորամանկութեամբ յաջողեցաւ խաբել Ռուզվելթն ու Չըրչիլը եւ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին բոլշեւիկեան վարչաձեւը պարտադրել Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ։ Իսկ Եուկոսլաւիա եւ Ալպանիա թէեւ խզեցին իրենց կապերը Մոսկուայի հետ, սակայն համայնավարական սկզբունքներով կը կառավարուին դեռ։

«Համաշխարհային յեղափոխութիւն»ը որուն հող չահեցաւ չնորհիւ Սթալինի։ Սակայն կարմիր բռնակալութիւնը աչքերը բացաւ գերի ազգերուն, որոնք անդէտ կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի ողջունեն ազատութեան արշալոյսը։

Իր մահէն տասը տարի չանցած Սթալին խայտառակաբար վար առնուեցաւ ա՛յն պատուանդանէն, որուն վրայ բարձրացած էր հարիւր միլիոնաւոր մարդոց հոգիները սարկացնելով։ Դուրս նետուեցաւ կարմիր հրապարակի այն դամբարանէն, ուր Լենինի կողքին հազարաւոր հիացողներու այցելութիւնը կ'ընդունէր ամէն օր։

Տարպեան ժայռը ցցուած է Կապիտոլի կողքին։

Սթալին, որ Կրեմլին — Կապիտոլի բարձունքէն աշխարհ դղրդեցուցած էր, Տարպեան ժայռէն թաւալգլոր վար նետուեցաւ անփառունակ։

Լայն շունչ մը քաշեց ազատատենչ մարդկութիւնը։

Պատմութիւնը տուաւ իր վճիռը։

Ա՛յս է վախճանը բոլոր բռնակալներուն։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑ ՄԱՀԱՎՃԻՌ

ՈՐՈՆՑ ԵՐԵՔԸ՝ Ի ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վէնսէնի դատավարութեան 26րդ եւ վերջին նիստը երկար տեւեց։ Զինուորական ատեանը երկու ու կէս ժամ խորհրդակցեցաւ եւ տուաւ հետեւեալ վճիռները.—

Մահուան կը դատապարտուին.— Պասթիէն – Թիրի, Ալէն Պուկրընէ տը լա Թօքնէ եւ Ժաք Փրեւօ։ Ի բացակայութեան մահուան կը դատապարտուին՝ Ժորժ Վատէն, Սերժ Պէռնիէ եւ Լայոս Մարթէն։

Ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած է Ժերար Պուիզինէս, Լուի տը Բոնտէ եւ Ժան – Փիէռ Նօտէն ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած են, ի բացակայութեան։ Փիէռ Մակատ եւ Փասքալ Պերթէն՝ 15 տարի ոճրային դերդարգելութեան դատապարտուած են Լաչլօ Վառկա – երիտասարդ հունգարացին տասը տարի բերդարգելութեան եւ 10 տարի բնակութեան արգելքի, Ալֆոնս Կոնստանթէն եօթը տարի բանտարկութեան եւ Էթիէն Տիւքաս՝ երեք տարի։

Այս վճիռներէն կը պարզուի առաջին անգամ որ թէ Ատեանը նկատի իսկ չէ առած առեւանգումի տեսակէտը զոր յայտնեց Պասթիէն – Թիրի եւ դատած է մարդիկ որոնց նպատակն էր նախագահը սպաննել։ Պաշտպանողականները օգուտ չունեցան, յատկանշական է նոյնիսկ դիտել թէ Ատեանը չէ հետեւած դատախազ Կէրթհոֆէրի որ ցկեանս բերդարգելութիւն ուզած է միայն Փրեւոյի համար որ մահուան դատապարտուեցաւ։ Հաւանական է որ Ատեան մը դատախազին պահանջէն աւելի տայ։

Երկուշաբթի օր, փաստաբաններու պաշտպանողականները կը շարունակուէին։ Մէթր Անկրան, Թօքնէի պաշտպաններէն մէկը, կը սկսէր շարքը։ Իրեն կը յաջորդէր Տիւփիւի որ կը խօսէր Պասթիէն – Թիրիի մասին։ Կը պատմէր անոր կեանքը, կը խօսէր զինուորին մասին, մարդուն մասին։ Ծնած 1928ին, առաջին տագնապը կ'ապրի 1940ին երբ գերմանական բանակը Ֆրանսա կը մտնէ։ Կը լսէ Լոնտոնի ձայնը որ պատուի մասին կը խօսի։ 1947ին Բազմարուեստից Վարժարան կը մտնէ եւ կ'աւարտէ 1950ին, բայց չի փնտռեր դիւրին ճամբաներ։ Կը մնայ զինուոր։ Ամուսնացած է, ունի երեք անուշիկ աղջնակներ 6 – 5 եւ 3 տարեկան։ Այդ կնոջ եւ այդ պզտիկներուն ճակատագիրն է որ խնդրոյ առարկայ է։

Փաստաբանը դեռ կը բացատրէ թէ ինչ անցած – դարձած է Պասթիէն – Թիրիի մտքին մէջ։ Ան կը խորհի թէ Ֆրանսա արդարութեան վճռակ մը չապրիր։ «Ո՞ւր է ճշմարտութիւնը, ո՞վ պիտի ըսէ զայն, ոչ դուք, ոչ ալ ես։ Հոս չենք անիկա ըսելու համար։ Պատմական ճշմարտութիւնը պատմաբաններու գործն է, որոնք հարիւր տարի ետք կ'ըսեն»։

Վերջին պաշտպանողականը կ'արտասանէ մէթր Թիքսիէ – Վինեանքուր։ Կը յայտնէ թէ կը խօսի իբր փաստաբան ուղղմնակից։ Կ'անդրադառնայ Կէրթհոֆէրի մէկ մէջբերումին ուր դատախազը Լիօթէյի մէկ խօսքը կը յիշէր։ Թիքսիէ – Վինեանքուր կ'ըսէ թէ այդ խօսքը քաղած չէ Լիօթէյի ամբողջական գործերէն այլ՝ տը Կոլի բերնէն երբ մառեչալին աճիւններու փոխադրութեան առեն արտասանած ճառին մէջ, անիկա Լիօթէյի այդ խօսքը կ'ըսէր։ Փաստաբանը կը կարդայ Լիօթէյի վաւերական խօսքերը որոնք տարբեր են։ Կը կարդայ անոր հեղինակներուն բնագիրերը ուր ուրիշ բան կ'ըսուի։

Թիքսիէ – Վինեանքուր կ'ոգեկոչէ 1958 Մայիս 13ը, Ալժէրի մէջ։ 150 հազար հոգի, Զօր. Սալան պատշգամէն կը պոռայ «կեցցէ՛ Ֆրանսական Ալժերիան»։ Քանի մը վայրկեան սպասումէ ետք «կեցցէ՛ տը Կոլ» վասնզի, կ'ըսէ փաստաբանը ինք է որ իշխանութիւնը տը Կոլին տուաւ։

Փաստաբանը ապա կը պարզէ իր տեսակէտը Գաղտնի Բանակի մասին։ Կը խօսի Պապ Էլ Ուէտի մասին, զոր կը բաղդատէ Վարշաւայի Կեթթոյին։ Կը զարմանայ թէ ի՞նչպէս դատախազը կրցած է երեք մահապատիժ պահանջել երբ դատավարութեան տեւողութեան, ամէն օր նկատած է թէ շատ ծանր յանցանքներ գործուած են ալժերական քաղաքականութեան մէջ։ Խօսքը կրկին Կէրթհոֆէրի ուղղելով կ'ըսէ «իբրեւ թէ ԴԱԽի (Դիմադրական Ազգ. Խորհուրդ) մը մասին խօսեցաք, բայց անոր պետը նոյնն է քան 1941ին եւ եթէ այդ ճամբան ընտրած չըլլար այսօր հաւանաբար Արտաքին նախարար կ'ըլլար։ Նոյնն է պարագան Սուսթէլի համար։»

Թիքսիէ – Վինեանքուր երեքուկէս ժամ խօսած է, կարճ դադար մը կ'ուզէ որպէսզի հանգստանայ։ Ժամը 18.45ին, փաստաբանը կը շարունակէ։ Այս անգամ կը խօսի ուղղակի Փըթի – Քլամառի դէպքին մասին։ Չի հասկնար, ի՞նչպէս այդքան պատրաստութեամբ նախագահը չէ սպաննուած։ Ուրեմն նպատակը սպաննել չէր։ «1963 Փետրուար 13ին, Ազգ. Ժողովը կը քուէարկէր Արդարութեան Ատեանին վերջնական երկարաձգումը։ Տասնըութ երեսփոխաններ օրինագիծ մը առաջարկեցին ջնջելու համար մահապատիժը։ Այդ առաջարկին հեղինակները ստիպման տակ դրուեցան զայն ետ առնելու։ Տարակոյս չկայ թէ եթէ մահավճիռ արձակէք անոնք պիտի գործադրուին։ Չեմ կարծեր որ կարելի ըլլայ, չեմ կարծեր որ մարդկային ըլլայ»։

Թիքսիէ – Վինեանքուր յուզուած է, վերջին փորձ մը կ'ընէ «գիտեմ թէ այս դատավարութեան սկիզբէն ի վեր, ըլլայ Սէն – Ժաք տը Լիւնէվիլի մէջ, ըլլայ շատ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ, պատարագ մը կը կատարուի որպէսզի Նախախնամութիւնը ձեզի լուսաւորէ եւ օգնէ ձեր խորհրդակցութեան ընթացքին։ Խուլ պիտի չըլլաք, պարոններ, Ս. Հոգիի ոգեկոչումին, որ ամէն առաւօտ կը ծնի վաղ արշալոյսին ու կը վերածնի։ Այս խօսքերը զորս կը չեշտեմ, իմ յուզումիս ամէնէն խորերէն.— Էք ին թէռա փաքս հոմինիպուս Պոնայէ Վոլոնթաթիս (աշխարհի վրայ, խաղաղութիւն բարի կամեցողութեամբ մարդոց)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հերքեն թէ զինուորական ապստամբական շարժում մը տեղի ունեցած ըլլայ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Քարամանլիս Փարիզ է քանի մը օր է։ Ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ։ Յունաստանի վարչապետին այցելութիւնը անհատական բնոյթ ունի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ պատկերասփիւռը Ժորժ Պիտոյէն տեսակցութիւն մը սփռեց առջի իրիկուն։ Պիտօ յայտնեց թէ Անգլիա եկած է կարգ մը մարդիկ տեսնելու համար։ Մանրամասնութիւններ չէ տուած իր յարաբերութիւններու մասին Իտընի եւ Չըրչիլի հետ։ Չէ ուզած նաեւ ըսել թէ ուրկէ դրամ կը ստանայ, բայց անգլերէն լեզուով հաստատած է թէ յաջողելու պայմանները աւելի լաւ են այսօր իրեն համար քան 1940ին Չըրչիլի համար։ Փարիզի պաշտօնական շրջանակները կը զարմանան որ անգլիական պետական ձայն – պատկերասփիւռը նման տեղ տայ կազմակերպութեան մը որուն նպատակն էր ի վերջոյ պետութեան նախագահը սպաննել։

ԻՐԱՔԻ նոր ղեկավարը՝ Գնդ. Արէֆ հանդիպում մը ունեցաւ Պարզանիի հետ, բայց ցարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած է այդ տեսակցութեան արդիւնքը։ «Բարի կամեցողութիւն կայ երկու կողմէն ալ, պէտք է լուծում մը գտնել», կ'ըսէ Արէֆ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ կը շարունակուի հանքերուն մէջ։ Ոչ մէկ բանուոր պատասխանած է պարտադիր աշխատանքի հրահանգին։ Երեքշաբթի օր, մեթրօն եւ հանրակառքերը քառորդ ժամը (17էն 17.15) գործադուլ ըրին համախոհութեան համար։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկան տարեկան նստաշրջանը բացաւ ներգաղթելու համար Իսրայէլի պօյքոթը։ Արար. Մ. Հանրապետութիւնը չի մասնակցիր։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանաստեղծութեան «Անտառակ Որդին» Եվտուշենկօ Մոսկուա վերադարձաւ։ Յայտարարեց թէ Ֆրանսա միայն կրնայ հրապուրել բանաստեղծ մը։ Միտք ունի նորէն գալու։

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ, օթոպիւս մը յետքայլ ընելով վար ձգած է երկու կիներ որոնցմէ մէկը՝ Տիկին Սիրանոյշ Պօյաճեան, չորս զաւկի մայր, տեղն ու տեղը մեռած է։ 47 տարեկան էր։

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օտար հորիզոններու տակ հայ մանուկը զրկուած է իր մայրենի լեզուն տիրականօրէն սորվելու հնարաւորութիւններէն :

Հոն, ուր ան օրուան մէկ մասը կը յաճախէ տեղական դպրոցին, — ինչպէս Արժանթինի մէջ, — կէս օր միայն ունի մայրենի լեզուն իւրացնելու համար :

Տեղական լեզուին ընտելացած հայ փոքրիկներուն համար անգամ հայ վարժարաններու մէջ — գրօսանքներուն — օտար լեզու խօսիլը դարձած է հիւանդագին ախտ մը : Մինչ անոնք հայ վարժարան կուգան միայն Հայերէն խօսելու համար : Գործ դրուած հսկողութեան միջոցները յաճախ կը մնան ամուլ, քանի մը պատճառներով :

Առաջին՝ Հայախօս փոքրիկներուն կը խառնուին օտարախօս հայ նորեկ աշակերտներ, որոնց հետ յարաբերելու համար, բնական է, անոնց լեզուէն հասկցող տղաք պիտի մղուին այդ լեզուով կապեր պահելու :

Երկրորդ՝ օտար լեզու խօսելու ունակութիւնը ունեցող փոքրիկներ միշտ կերպը կը փնտռեն անկիւն մը քաշուած իրենց հասակակիցներուն հետ խօսելու այդ լեզուով, երբ մանաւանդ ընդարձակ է դպրոցին գաւիթը կամ պարտէզը եւ հսկիչին արթուն աչքերն անգամ ի զօրու չեն հակակշռելու բոլորին շարժումներն ու խօսածները :

Երրորդ՝ տեղականէն զատ լեզու մը եւս սորվեցնելու բաղձանքը մեր կարգ մը դպրոցականներու Հայերէն պահերէն շաբաթական նուազագոյն երկու ժամ խըլած է :

Պարզ. դպրոցական պահերը ներկայիս պէտք է հաշուել շաբաթական տասը ժամ :

Տասը անոր համար, որ գեղագրութեան դասի համար յատկացուած մէկ կամ երկու պահը Հայերէն լեզուն զօրացնող ոչինչ ունի, թէպէտ վայելչագրութեան համար կարեւոր է :

Բեղուն եւ արդիւնաւոր դառնալու համար յիշատակուած տասը ժամերը պէտք է գործածուին մեծ բծախնդրութեամբ : Մինչ կը պատահի, որ մերթ Հայերէնի ուսուցչին չինածը կը քանդէ պատմութեան կամ աշխարհագրութեան եւ այլ դասի մը ուսուցիչը կամ ուսուցչուհին, թոյլ տալով տղոց ոճական եւ լեզուական բարբարոս սխալները, առանց սըրբագրելու կամ ուղղելու զանոնք :

Արդ, նման շատ մը աշակերտներու տուներուն մէջ կան պատկերասփիւռի գործիքներ : Տղաքը փոխանակ տան մէջ իրենց Հայերէն դասերը պատրաստելու, պատկերասփիւռին առջեւ կը դիտեն ռամիկ տեսարաններ կամ պատկերներ :

Աւելին, ժամերով իրենց ականջները կը լեցնեն օտար բառերով ու խօսակցութիւններով :

Ընտանիքը, որ պէտք է դառնար օժանդակ մը դպրոցին ու տան փոքրիկը մղէր Հայերէն խօսելու եւ արտայայտուելու, կամովին կը ստեղծէ արուեստական միջոցներ, որ ժամերով օտար լեզու մը լսէ ան :

Որոշ է, տուժողը մայրենի լեզուն պիտի ըլլայ, որուն համար դպրոցին յատկացուած ժամերը պիտի դառնային արդիւնաւոր, եթէ ծնողքները անձամբ օժանդակէին վարժարանին :

Մեր միջավայրին մէջ բազմաթիւ փոքրիկներու համար օտար լեզու մըն է նաեւ մայրենիքը, երբ դպրոց կուգան առանց բառ մը Հայերէն գիտնալու :

Եւ որովհետեւ լեզու մը սորվելու եւ խօսելու համար զայն շատ երկար ատեն լսել ու կրկնելը պայման է, ուրեմն դըպրոցին մէջ կամ տունը պէտք է ստեղծել առիթներ՝ այդ ուղղութեամբ վարժութիւններ ընելու համար :

Ճիշդ հակառակն է որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս :

Այսպէս չէր քանի մը տարի առաջ, երբ գոյութիւն չունէր պատկերասփիւռը : Այդ օրերուն դպրոցէն տուն վերադարձող տղաք մերթ կը փնտռէին փողոցը, իսկ աղջիկները կամայ – ակամայ կը մընային տուն եւ կը լծուէին իրենց դասերու պատրաստութեան : Ներկայիս, երբ կայ պատկերասփիւռը, լաւագոյն պարագային նախապատուութիւնը կ'երթայ այլ դասերու :

Հայերէնը կը մնայ երկրորդական մակարդակի վրայ, եւ աշակերտներէն շատեր դպրոց կ'երթան գրեթէ առանց դաս պատրաստելու :

Հայ վարժարանին հասցուած ծանրագոյն հարուածն է ասիկա :

Պատկերասփիւռը ունի մեծագոյն բաժինը այս չարիքին մէջ : Անշուշտ գիտութեան այս հրաշալիքին չէ մեղքը, այլ այն ծնողքներուն, որոնց անկշռադատ ճառատենչութիւնը նկատի առած չէ հետեւանքները ժամերով պատկերասփիւռի առջեւ, փոքրիկները առանձին ձգուելուն :

Երէկ կը գանգատէինք, թէ հայ դըպրոցներուն մէջ աշակերտներէն ոմանք կը խօսին օտար լեզուով, այսօր կամովին թոյլ կուտանք, որ դպրոցէն ետք տունը քանի մը ժամ փոքրիկները կանգ առնեն պատկերասփիւռի պատկերներուն առջեւ ու լսեն օտար լեզուով խօսակցութիւններ :

Այլ պիտի ըլլար մեր վերաբերումը պատկերասփիւռին նկատմամբ, եթէ մանկավարժական ծրագրով եւ յայտագրով Հայերէն ժապաւէնումներ տեղի ունենային :

Պատկերասփիւռը հայրենի հողին վըրայ, հայ լեզուով եւ յատկապէս փոքրերու համար պատրաստուած խաղերով ու յայտագրերով, կրնայ դառնալ մեր լեզուն զարգացնող, մեր մշակոյթին եւ արուեստին, մեր պատմութեան եւ անցեալին արժէքները նորերուն մատչելի ու սիրելի դարձնող անգուգական գործիք մը, երբ անոր վրայ ամէն ինչ կը տրուի հայ լեզուով : Ոչ մէկ տարակուսութիւն այդ մասին :

Ան կրնար դառնալ անգուգական սատար մը դառնալ ուսուցման գործին համար, եթէ մեր ձեռքը գտնուէին պատկերասփիւռի որոշ պատկերափողեր (քանալ) :

×

Երբ կը խօսինք ձուլման վտանգի մասին, կ'անդրադառնանք մեր լեզուին հանդէպ նորերու անտարբերութեան :

Որդիներէ աւելի այս ցաւալի երեւոյթին մէջ պատասխանատու են ու յանցաւոր ծնողքները, երբ օտար լեզուով կը խօսին իրենց զաւակներուն հետ, երբ իրենք արդէլք կ'ըլլան անոնց հայկական վարժարան յաճախելուն, երբ տեղի անտեղի կ'ընդառաջեն իրենց տղոց անիմաստ առարկութեանց ու հայ դպրոցի դասերը կը համարեն վնասակար անոնց առողջութեան համար : Իրենք կը ստեղծեն արուեստական առիթներ, որ իրենց հոգեհատորները նստին պատկերասփիւռի գործիքին առջեւ ու սպառեն իրենց թանկագին ժամանակը ապարդիւն տեսարաններ դիտելով եւ նոյնքան լպիրշ խօսակցութիւններ ունկնդրելով : Կը նըշանակէ ուժ կուտան ձուլումին, որուն անունով հաւար կը փրցնէ հայ քաղաքական միտքը ահա շուրջ քառասուն տարիներէ ի վեր :

Պատկերասփիւռը այս տեսակէտէն բարիք մը ըլլալէ աւելի սկսած է չարիքի աղբիւր մը դառնալ մեր յարկերէն ներս :

Պիտի ուզէինք, որ ծնողքները անդրադառնային այս ճշմարտութեան եւ գտնէին կերպը նուազագոյնի իջեցնելու վըտանգը հոն, ուր գոյութիւն ունին պատկերասփիւռի գործիքները :

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐԻ ՄԸ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Հիւսէյին Ճահիտի վերջին տարիներուն, նոր դէմք մը մէջտեղ ելած է Պոլսոյ մէջ, — Նեճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէքը : Այս Թուրքը հրապարակագիր է, քանի մը թատերգութիւններ ալ յօրինած է, բայց բեմական մարդէն աւելի կը փայլի իր խուժանավարութեամբ : Կ'երեւի չի բաւեր մինչեւ հիմա ճինկիզ խանի շառաւիղներուն ձեռքէն մեր քաշածը, ատեն ատեն անոնցմէ մէկը հրապարակ կ'իջնէ, կը ճգնի բացայայտ իրողութիւնները գլխիվայր շրջել, անթեղուած վէրքը վերարծարծել չնականօրէն, յետադիմական դանգուածները ցցելու համար ընդդէմ մեր հանճարեղ ժողովուրդին :

Մօտաւորապէս վեց տարի առաջ, Հիւսամէտտին Էրթիւրք ժպրհած էր մեր վըտաչարչար ժողովուրդին սիրտը խոցել, աստուածացումը կատարելով տխրահռչակ Իթթիհատ թերաքքըին : Ինք վերին պետը եղած էր «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի, որուն գերագոյն նպատակը եղած էր արեւելեան նահանգներու ամբողջ Հայութիւնը բնաջնջել, Թուրքիոյ բանտերէն արձակուած ոճրագործ – աւազակներու գործակցութեամբ : Թալէաթին թափած արցունքները Կարմիր Սուլթանին գաղաղին վրայ, նորութիւն մը եղած էր մեզի համար, որ զուարճալիքին հետ զարշանքի անդիմադրելի զգացումը արթնցուցած էր մեր մէջ :

Հայ մամուլէն անոր դէմ չըլթայազերծուած խաչակրութիւնը, որուն ես ալ մասնակցած էի «Հայրենիքի» եւ «Յառաջ»ի սիւնակներէն, դժբախտաբար անզօր է խելքի բերելու այս տիպի անոպայ խուժանավարները :

Զարմանալին այն է, որ անոնք մեզ կը մեղադրեն ժամանակավրէպ ու նոյնիսկ ծիծաղելի քարոզչութեամբ, վկայ Ռուբէն Դարբինեանի ուղղուած նամակը Ամերիկայի Թուրք դեսպանին կողմէ, բայց իրենք են որ կրակին վրայ անընդհատ իւղ կը լեցնեն եւ մարդակեր վայրենիներու պէս կը պարեն մեր բիւրաւոր նահատակներու ոսկրաբուրգին շուրջ :

Լուսամիտ մտաւորականութիւն մը, – ինչպէս Ջեթին Ալթըն, Ազիզ Նեսին, Իլհան Սելճուք, Հայրի Ալփիար, կարմրած երկաթով կը տաղեն յետաշրջութիւնը, անբարոյութիւնը, մոլեռանդութիւնը եւ մոնկոլեան վայրագ բնազդները իրենց ժողովուրդին, նոյնիսկ չարաչար կը խոշտանգուին եւ տապարով գլուխնին կտրելու սպառնալիք կը ստանան տարին տասներկու ամիս, եկուր տես որ սօֆթաճիութիւնը գլուխն առեր կ'երթայ երանելի Թուրքիոյ մէջ :

Ջեթին Ալթըն, «Հուրիյէթ»ի Յունուար 17ի թիւին մէջ, պերճախօս գրիչով մը կը պատկերացնէ մտայնութիւնը կաղապար սօֆթաններուն :

«Մերթ ընդ մերթ, նախակրթարան անգամ չաւարտած մարդու ձեռագրով սպառնագրեր կը ստանանք : Մարտ 31ի ժառանգորդներուն կաղկանձիւններն են ասոնք : Աչքը դարձած, փրփուրը բերնով արարածներ, որոնց նմանը եթէ քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ բռնուի, գառանցի մէջ կը ցուցադրուի ժողովուրդին, իբրեւ մարդու եւ անասունի միջնեակ մը : Ի՞նչ է այս գալիք օրը, գալիք կարգը : Կացիններով, դանակներով, տապարներով պիտի բնաջնջուին փողկապ կրողները, իրենց կիները հոլանի վիզեկով պտըտցնողները, յառաջդիմականները, Աթաթիւրքճիները, յեղափոխա-

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Երկրորդ՝ որ նա, «Սովից վատթարը» վերնագիրը կրող մի յօդուածով խարանել է Վոլկայի սովի առթիւ չարախնդութիւն ցոյց տուող հակայեղափոխականներին, եւ

Երրորդ՝ որ նա իր յայտնի «Բաց նամակով» բողոքել է «Դաշնակցութեան փետրուարեան աւանտիւրայի» դէմ :

Այս պատճառաբանութիւններից ոչ մէկը տարրական քննութեան իսկ չի կարող դիմանալ : —

Որ Թումանեան, Հօկի առաքելութիւնն արտասահմանում վերջացնելուց յետոյ, վերադարձաւ Հայաստան՝ դա փաստ է ի հարկէ : Բայց ինչո՞ւ պիտի չվերադառնար, երբ այնտեղ որեւէ հալածանք չկար իր դէմ : Չէ՞ որ ամենակատաղի եւ ամենահակահամայնավար դաշնակցականն էլ մօքից չէր անցնի արտասահման գալ կամ այստեղ մնալ, եթէ չլինէին այն տմարդի հալածանքներն ու բռնութիւններ, որոնց ենթակայ է ամէն մի Դաշնակցական իր Հայրենի երկրում :

Երկրորդ պատճառաբանութեան մասին խօսելն իսկ աւելորդ է : Զգիտենք՝ ո՞վ քեր են այն հրէշները, որոնք չարախնդում են, որ մի վատթար իշխանութեան երեսից ժողովուրդը սովահար է լինում : Դաշնակցականների մէջ գոնէ այդպիսի հրէշներ չկան : Նրանցից ամէն մէկը առանց վարանումի կը ստորագրէր նմանօրինակ անմարդկային արարքների դէմ ուղղուած որեւէ գրութեան տակ՝ բնաւ չմտահոգուելով, որ անխելք կամ նենգ մարդիկ դրա մէջ բոլշեւիկեան համակրութիւններ կարող են տեսնել :

Գալով «Փետրուարեան աւանտիւրայի» դէմ գրուած «Բաց Նամակին»՝ հայ համայնավարները մեզնից շատ լաւ գիտեն, որ այդ նամակը թիւրիմացութեան արդիւնք է : Թումանեան գրել է այդ նամակը Թիֆլիսից, հաւատալով համայնավարների ասերին, թէ Հայաստանի ապստամբութիւնը մի քանի արկածախընդիր Դաշնակցականների գործն է : Սակայն, նոյն համայնավարների յորդորով գալով Երեւան եւ տեղեկանալով իրականութեանը՝ ահա թէ ինչ է հեռագրում նա այդ ապստամբութեան մասին անդրկովկասեան այն ժամանակուայ սատրապ Օրջոնիկիձէին .

« 24 Մարտ 1921, Երեւան .

Թիֆլիս, Օրջոնիկիձէին

« Հինգերորդ օրն է ես Երեւանում եմ : Ծանօթանալով գործերի դրութեան՝ բոլորովին համոզուեցի, որ մեզ մօտ՝ Թիֆլիսում կազմուած համոզումը Հայաստանի դէպքերի մասին չի համապատասխանում իրականութեան : Շարժումը սկսուել է գիւղացիութեան մէջ, զանազան շրջաններում, տարածուել է մինչեւ Երեւան եւ իր յետեւից քաշել է մտաւորականութիւնը : Ստեղծուել է հետեւեալ դրութիւնը . զէնքը ձեռքերին միմեանց դէմ են դուրս եկել մի կողմից Հայաստանի բանուորներն ու աշխատաւոր գիւղացիները, միւս կողմից՝ համայնավարների զինուած խմբերը, եւ հոսում է արիւնը առանց որեւէ հիմքի թշնամութեան եւ փոխադարձ բնաջնջման համար : Ռազմաճակատում ընկեր համայնավարները որոշ կերպով ասում էին, որ ամբողջ յեղափոխութեան ընթացքին Կարմիր Բանակն աւելի անմիտ կռիւ չի վարել : Այդ պատճառով ջերմօրէն խնդրում եմ ձեր հեղինակաւոր միջամըտութիւնը, որպէսզի շուտափոյթ կերպով վերջ դրուի ոչ ոքի համար պէտք չեղած այս արիւնահեղութեան : Անհրաժեշտ եմ համարում աւելացնել, որ յեղաշրջումից յետոյ ձերբակալուած համայնավարներից եւ ոչ մէկը եւ ոչ մի ռազմագերի այստեղ գնդակահարուած չէ : Նման հաղորդագրութիւն անում են եւ ռազմաճակատում գտնուող ընկեր համայնավարներին : Եթէ պահանջուին յրացուցիչ տեղեկութիւններ, խնդրում եմ կանչել ինձ ձայնասփիւռի մօտ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

1921ին Պոլսում ես առիթ ունեցայ խօսելու Թումանեանի հետ Փետրուարեան ապստամբութեան մասին, եւ նա ոչ միայն հաստատեց վերոյիշեալ հեռագիրը (Այս հեռագիրը՝ թարգմանուած ռուսերէնի Յ. Քաջազնունու ձեռքով եւ ստորագրուած Յ. Թումանեանի ձեռքով, գտնւում է ընկեր Ս. Վրացեանի մօտ), այլ եւ աւելացրեց .

— Օրջոնիկիձէն Երեւանում տեղեկանալով ապստամբութեան մանրամասնութիւններին, ասաց ինձ . «Զարմանալի չինչ չկայ, որ հայ ժողովուրդը զէնք բարձրացրել խորհրդային իշխանութեան դէմ, որովհետեւ այդ իշխանութեան ղեկն իրենց ձեռքն առած հայ համայնավարները մարդիկ չէին, այլ վայրենի գազաններ »...

Թէ որքան էր զարշում Թումանեան համայնավարների արիւնռուշտ գործերից, այդ մասին գաղափար կարող տալ եւ հետեւեալ դէպքը .—

1920ի Օգոստոսին, Ռուսաստանի խորհրդային իշխանութեան ներկայացուցիչ Լըկրանի հետ զինադադար կնքելու համար, Թիֆլիս էի եկել : Այդ առթիւ, Բժ. Սաղեանի հետ միասին գնացինք այցելութեան Թումանեանին, որ գտնւում էր Կոջոր ամարանոցում :

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(5 Շար.)

կանները, եւ անշուշտ փոքրամասնութիւններն ալ, Թէքքէները պիտի բացուին, փաթթոցները, ֆէսերը, կանաչ գօտիները մէջտեղ պիտի հանուին, համրիչներով եւ չարականներով Շերիաթը պիտի գործադրուի: Կիները, աղջիկները չարշաֆներու մէջ, վանդակներու ետեւ պիտի դրուին, մանուկները Քուրանի գպրոցները պիտի ղրկուին փալախայով, լատինական տառերու տեղ արաբական տառեր պիտի ընդունուին, յետոյ ճիհատ պիտի բացուի անհաւատներու աշխարհին դէմ եւայլն»:

Դեռ քանի մը ամիս առաջ, երբ Ազիզ Նեսին կը խօսէր հրապարակի մը վրայ, մոլեռանդ խաժամուժին կողմէ ծեծ կերած էր, առանց ոստիկանութեան միջամտութեան: Իսմէթի ոստիկանութիւնը սուտ քուն ձեւացուցած էր նմանապէս, այն ատեն երբ կանաչ դրօշակիրներու ուրիշ վոհմակ մը դրոհ կուտար նորակազմ աշխատաւորական կուսակցութեան ակումբին վրայ, քար քարի վրայ չձգելով: Ակումբը հաստատուած էր Թալէաթ փաշա պողոտային վրայ, երկրորդը Անգարայէն վերջ, հակառակ Ուլուսայի եւ Ճիհատ Պապանի բուռն յօդուածներուն, ընդդէմ դահճապետին եւ Իթթիհատական աւազակախումբին:

Տօքթ. Ֆայըլ Քաքըրէք պախըեանը կը հանդիսանայ մոլեռանդութեան շարժումին, գրգռիչ յօդուածներով եւ գաղտնի կազմակերպութեամբ: Երկրին ամէն կողմը ցանցեր ունէր այդ կազմակերպութիւնը, մինչեւ հեռաւոր Պարսկաստան, այն շրջանին երբ կրօնապետ Քաշանիին անունը կը խառնուէր յետաշրջական դաւադրութեան մէջ:

Մոլեռանդութիւնը սուր յիշողութիւն ունի, անկարեկիր ու վրէժխնդիր է, երբեք չի մոռնար «դաւաճանութիւն»ը, զոր գործած էր Ահմէտ Էմինը 1919ին, ջատագովելով «անկախ Հայաստանի մը ստեղծումը, — եթէ նոյնիսկ խնդրոյ առարկայ չըլլար, — միանգամ ընդմիշտ զերծանելու համար հայ ժողովուրդի քինախնդրութենէն եւ գրգռութիւններէն»:

Իմաստուն առաջարկը դիւր չի գար Տօքթ. Ֆայըլի, որ մօտաւորապէս հինգ տարի առաջ իր «զոլամները» կը ղրկէր Մալաթիա, ահարեկման ենթարկելու համար արձակուրդի գացած ծերունի լրագրապետը: Ծանրօրէն կը վիրաւորուէր, բայց ողջ կը մնար եւ վախէն յետոյ կոչում կ'ընէր գերման հեղինակի մը լոյս ընծայած յուշերուն կապակցութեամբ:

Մենդերէս այդ մահափորձին առթիւ դարձեալ բանտարկեց Տօքթ. Նեճիպը, բայց ան անսասան մնաց կանաչ դրօշակիրի պաշտէնին վրայ: Երբ Կիւրսէլի կառավարութիւնը քննութեան կ'ենթարկէր անկեալ վարչակարգին գաղտնի յատկացումները, բանից դուրս կուգար որ առիւծի բաժինը անոր ինկած էր, քառասուն հազար ոսկիով ...

Տօքթ. Ֆայըլ Քաքըրէքի չնական բարբանջանքներուն չեմ ուզեր անդրադառնալ, Հրատ-Սամուէլ անոնց մասին խօսած է հանգամանօրէն, բայց կը զարմանամ այն ոչխարամիտ Հայուն խելքին, որ կ'ելլէ մեղայագիր մը կը ղրկէ խուժանավար Թուրքին, «կականաբարձ եւ արտասուանօք հեծութեանց՝: Աչք մը նետելով իր «Մէա-քուլփա»ին վրայ, լոյս տեսած անոր «Իսթիքլալ» թերթին մէջ, այն եզրակացութեան կը յանգինք թէ ստրկութեան միքրոպը դեռ չէ մեռած հայ հոգիներու մէջ:

Թրքական զուլումներու շարանը Ենիչէրիներու օրէն կուգայ, երբ ոչ Կոմիտէճի, ոչ բարենորոգման եւ ոչ ալ ինքնավարութեան հարց գոյութիւն ունէր:

Գացէք Ելլադա, գացէք Պուլկարիա եւ Պալքաններէն մինչեւ մեր եղերաբախտ երկրին յետին ծայրագաւառը, հոն պիտի տեսնէք քանդումները, աւերակոյտերը, եկեղեցիներու մէջ ճենճերած նահատակներու ոսկորները: Ծիծաղելի բան է Վանայ ապստամբութիւնը յառաջ քշել, ամէն ինչ վճռուած էր Սելանիկի ժողովին մէջ: Զաւէն պատրիարքի լոյս ընծայած տեղեկագիրները մեր մարմինը կը փշաքաղեն Իթթիհատական եղեռնական ծրագիրներու յաճախանքով: Օտար հեղինակ մը՝ Ալէն Միւրհէտ, Տարտանէլի պատերազմի իր յուշերուն մէջ, ամէն ինչ կը պարզէ խիզախ անկեղծութեամբ մը.— Թալէաթի եւ Իթթիհատ Թերաքքըի կողմէ կազմակերպուած դրութիւնը, որ կը կիրարկուէր, հիմնուած էր Հայերը նախապէս գրգռելու եւ ապա զանոնք ընդդիմութեան մղելու սկզբունքին վրայ»:

Դաշնակից գերմանացին, երբ անկեղծութիւնը կ'ունենայ այս ճշմարտութիւնը յայտնելու բարձրագաղակ, ոչ սատանան, ոչ ալ հրեշտակը կրնան մեղադրել հայ ժողովուրդը, որ հարկադրաբար փարած է զէնքին, իր կեանքը, պատիւը եւ ստացուածքը պաշտպանելու համար:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՐԵՀ Ա.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Կիրակի, Փետրուար 24ին, Լոնտոնի Սուրբ Սարգիս եկեղեցիին մէջ, տեղի ունեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յիշատակին:

Լոնտոնի Հայութիւնը եկած էր իր ցաւակցութիւնն ու խոր յարգանքը յայտնելու երջանկայիշատակ Վեհափառին: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, սուգը համազգային էր:

Եկեղեցւոյ խորանին դիմաց դրուած էին ծաղկեպսակներ՝ Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեանին՝, եւ Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

Պատարագի ընթացքին, Պսակ Եպիսկ. Թումայեան, խոր յուզումով խօսեցաւ սիրելի Հայրապետին մասին եւ շեշտեց. «խոր ցաւով իմացանք վախճանումը Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի: Իր կորուստը զգալի է բոլոր հայ եկեղեցականներուս մօտ»: Ապա խօսեցաւ Վեհափառի արժէքներու եւ առաքինութիւններու մասին. Եպիսկոպոսը յայտնեց որ՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր մտերիմ հոգեւոր բարեկամը եղած է: Երիտասարդ տարիքին մէջ, մեզմէ ընդմիշտ հեռանալը, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին համար մեծ կորուստ մըն է: Պսակ Եպիսկոպոս անդրադարձաւ համերաշխութեան եւ եղբայրութեան. «Մենք թիւով փոքր ազգ մըն ենք, եւ չենք կրնար դիմանալ բաժանումներու»:

Առաջնորդին խօսքերը շատ յուզիչ էին, խորիմաստ եւ հարազատ: Պատարագէն յետոյ, տեղի ունեցաւ շատ տպաւորիչ հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏ ՓՈԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

Հայկական «Կիլիկիոյ Խաչելութիւնը» պատմող վերջին Ֆրանսացի ձայներէն մէկն ալ մարեցաւ՝ մահատուր լռութեամբ:

Անցեալ Շաբաթ օր, Ն. Տ. Տիւ Պոն Սըքուր հիւանդանոցին մատրան մէջ կատարուեցաւ Փոլ տիւ Վէուի թաղմանական թիւ պատարագն ու արարողութիւնը: Ֆրանսացի անձնաւորութեանց կարգին, ներկայ էին Կաթողիկէ Հայոց Թեմակալը՝ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Հայ Առաքելական Առաջնորդարանի կողմէ Տէր Գիւտ եւ Ներսէհ, Նախկին Ռազմիկներու Միութեան պատուիրակութիւն մը՝ դրօշակով եւ ծաղկեպսակով, հանգուցեալին կեանքին եւ գործունէութեան ծանօթ Հայեր:

Թաղմանական արարողութեանց վերջաւորութեան, Եկեղեցւոյ մուտքին առջեւ՝ յանուն Հայ գաղութին ալ, Ռազմիկներու Միութեան փարչութենէն Պ. Պ. Զպուքճեան եւ Ակոբօֆ սրտագին ցաւակցութիւն յայտնեցին սպաւոր ընտանիքին եւ վերջին հրաժեշտի խօսք մը արտասանեցին հանգուցեալին ուղղեալ:

Դագաղը փոխադրուեցաւ Թիէի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ զետեղուելու:

Հոծ բազմութիւնը, լռութեամբ և վըշտաբեկ աղօթեց սիրելի Վեհափառի յիշատակին:

Հոգեհանգստեան այս օրը, Լոնտոնի Հայութեան կողմէ պիտի յիշուի երկար ժամանակ: Իսկ սիրելի Վեհափառին յիշատակը սերունդէ-սերունդ պիտի յարգուի, եւ յաւիտեան պիտի մնայ անթառամ:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ԸՆԿ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՄԱՀՆ ՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Փետրուար 18ին տառապալից եւ ծանր հիւանդութենէ յետոյ իր մահկանացուն կնքեց հանրային եւ յեղափոխական աղնիւ գործիչ, ծանօթ եւ սիրուած մտաւորական Վարդան Յովհաննէսեան:

Հանգուցեալը իր ամբողջ կեանքի ընթացքին եղած է աշխատունակ, պարտաճանաչ քաղաքացի ոչ միայն իր հարազատ ընտանիքի և զաւակներուն հանդէպ, այլեւ վերին աստիճանի բծախնդիր վերաբերմունք ունեցած է հանրային կեանքի, մասնաւորապէս կուսակցական աշխատանքներու մէջ:

Գիրն ու գրականութիւնը մօտ էին իր զգացումներուն եւ Վ. Աստղունի ստորագրութեամբ բազում յօդուածներ եւ գրախօսականներ տպագրած է տեղական եւ արտասահմանեան հայ մամուլի մէջ:

«Լուսաբեր» մանկական ամսագրի հիմնադիր անդամներէն մէկն է եղած ան եւ զանազան ինքնուրոյն գրուածքներով եւ թարգմանութիւններով զարդարած է «Լուսաբեր»ի էջերը մինչեւ իր մահը:

Թաղումը տեղի ունեցած է Չորեքշաբթի, Փետրուար 20ին, մասնակցութեամբ իր հարազատներու, կուսակցական բազմաթիւ ընկերներու, մամուլի ներկայացուցիչներու եւ իր անձնական բարեկամներու ու յարգողներու:

Առաւօտուն յուղարկաւորներու ուղեկցութեամբ, ազգային եռագոյնի նուիրական դրօշը դագաղի վրայ «Ալիք» թերթի խմբագրատունէն ուսամբարձ դագաղը տարուած է Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր հանդիսաւոր պատարագէն յետոյ, դագաղը դրուած է եկեղեցիին բակին դրուած մահարձանի վրայ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ «Ալիք» օրաթերթի կողմէ կուռ դամբանականով Պ. Աւետիս Պուլուղեանը վեր հանած է հանգուցեալի բարեմասնութիւնները, որպէս կուսակցական անբասիր գործիչ:

Խորհրդաւոր լռութեան մէջ յուղարկաւորները գացած են ազգային գերեզմանատուն, ուր եւս կրօնական արարողութենէն յետոյ, բանաստեղծ Արամ Գառոնէն, «Լուսաբեր» մանկական ամսագրի խմբագրական կազմին եւ անոր անթիւ մանկուհակ ընթերցողներուն անունով յուզումնալից դամբանականով մը հանգուցեալը ներկայացուած է որպէս անգնահատելի լաւ Մարդ եւ լաւ Հայ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Երկու խմբագրուած եւ ստորագրուած նամակները, փոխանակ իր կնոջ՝ Մառի Զայքի ձեռքով նամակատունը յանձնելու, վար դրաւ, եւ ընդօրինակեց երկուքըն ալ. յետոյ, ստորագրուածները քովը պահելով, ընդօրինակուածները ղրկեց Քրիստափորին:

Յաջորդ օրը, Վիճակի անդամները գիբար գացան:

Սաֆօ դառնալով իր ընկերներուն:

— Գիտէ՞ք, ըսաւ, ստորագրուած նամակները չղրկեցի:

— Ինչո՞ւ, բողոքեց Աշոտ:

— Սպասէ՝ վերջացնեմ, շարունակեց Սաֆօ:

Միւս երեք ընկերները կախուեցան Սաֆօյի շրթունքէն. արդեօք ինչո՞ւ չէր ղրկած նամակները:

— Մտածեցի թէ, շարունակեց Սաֆօ, նամակներուն ստորագրութիւններէն պիտի նախապաշարուէր Պ. Քրիստափոր, ուստի, երկու նամակներն ալ ընդօրինակեցի եւ ղրկեցի առանց ստորագրութեան, ինչ կ'ըսէք դուք այս գիտիս:

— Բայց իրաւունք ունէի՞ր, բողոքեց Աշոտ, փոխելու մեր նամակները, այդ առարկութիւնը թող նիստին մէջ յայտնէիր:

— Այո, իրաւունք ունէի, չեշտեց Սաֆօ, ես ուզեցի ազատ ձգել Քրիստափորը, չէ՞:

— Դուն կրնաս այդպէս խորհիլ, շարունակեց Աշոտ, բայց իրաւունք չունէիր փոխելու, չրեելու համար խեղաթիւրելու ժողովի մը մէջ տրուած որոշում մը:

— Ես որոշումը չեմ խեղաթիւրած, բողոքեց Սաֆօ, խոշոր աչքերը բացած, զոռոզ նայուածք մը շանթելով Աշոտի, եւ դուն ո՞վ ես որ պիտի յանդգնիս քննադատել իմ արարքս...:

— Կը ներես, Սաֆօ, կը ներես, ընդմիջեց Վռամշապուհ, գլուխը ճօճելով, երբէ՞ն ի վեր ձեռք բերած ես ընկերներդ նախատելու մենաշնորհը...:

Սաֆօն գունաթափ, ինքզինք կորսնցնելու աստիճան կատղած էր:

— Պարոն, յարեց Աշոտ սպառնացայտ դէմքով մը, ես այն եմ ինչ որ դուն ես, մեր Կազմակերպութեան մէջ գոյութիւն չունի կամայականութիւնը, եւ դուն, Վիճակի մէկ անդամը, երբեք իրաւունք չունիս ժողովի մը որոշումը փոխելու, ուր մնաց թէ քեզի տարակարծի ընկեր մը նախատելու. քեզի կը վերադարձնեմ ուրեմն քու բառերդ...:

— Աշոտ, միջամտեց Թորգոմ, Սաֆօյի վարմունքը չեմ կարծեր որ դիտումնաւոր ըլլայ, ինք այնպէս կարծեր թէ ստորագրուած նամակները վար դնելով եւ միայն ընդօրինակուածները ղրկելով՝ Քրիստափորի միտքը կաշկանդած չըլլար, եւ այնպէս ալ է, հետեւաբար, այդքան բռնկելու տեղը չէ:

— Դարձեալ գլխար չենք հասկնար, դիտել տուաւ Վռամշապուհ, Սաֆօն պարտաւոր էր իրեն յանձնուած երկու նամակները նոյնութեամբ ղրկել, իրաւունք չունէր ընդօրինակելու զանոնք, ոչ ալ ստորագրուածները վար դնելու:

Այդ օրը սրդողած բաժնուեցան իրարմէ:

Հազիւ անցած էր շաբաթ մը, երբ հասաւ Քրիստափորի պատասխան-նամակը:

Վիճակի չորս անդամները միջոցին նիստ մը գումարեցին եւ վերահասու եղան այդ նամակի պարունակութեանը:

Քրիստափոր կը պաշտպանէր Աշոտի եւ Վռամշապուհի կարծիքը, բոնի հանգանակուած երկու հազար երկու հարիւր ոսկիի գումարը ղրկելու Ժընեւ, Արեւմտեան Բիւրոյին, յետոյ, նոյն նամակին մէջ, աւելցուցած էր հետեւեալ պարբերութիւնը. «Եթէ Իզմիրցիները չհնազանդին այդ որոշման, խզելու է անոնց հետ ամէն յարաբերութիւն եւ ղրկելու չէ ոչ մէկ սանթիմ»:

— Տեսա՞ր հիմա, Սաֆօ, դիտել տուաւ Աշոտ, ահա բացակայ ընկեր մը, որ կը խորհի ճիշդ մեզի պէս հիմա ի՞նչ պիտի ըսես նայիմ...:

Սաֆօ կատղած էր, երեսէն թոյն կը հոսէր, պահ մը խորունկ լռութիւն մը պահեց, յետոյ, յանկարծ ոտքի ելլելով, գոչեց.

— Աշոտ, Աշոտ, գիտցած ըլլաս, պատասխանատու ես յառաջիկայ փորձանքներուն:

— Ի՞նչ փորձանքներ, հեգնեց Աշոտ, ի՞նչ, Ոսկեհանքի պարոններո՞ւն յանձնուած է Դաշնակցութեան ճակատագիրը:

— Վաղը կը տեսնես, շարունակեց Սաֆօ, հեռատես դիւանագէտի մը հովեր առած, ինչ սոսկալի վտանգներ պիտի ծագին:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին, Միհրան Փափազեան, Այրի Տիկին Ղազար Շաթէր, Այրի Տիկին Գէորգ Գէորգեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂԱՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 2ին, իր բնակարանը՝ 32 Րիւ Լուի Մենառ, Սեւրան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 7ին, ժամը 16–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչութեան նախկին դանձապահ եւ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի պատ. անդամ ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Րիւ ժան Կուժօն:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիկէռ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14.30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիզ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէչամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա:

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի:

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 Փրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ:

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Հանգստեան ձայնաւոր պատարագ Գերպ. Գրիգոր Պահապանեանի հոգւոյն համար ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՁԷՅԹՈՒՆԻ ՄԵԾ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ երեկոյ, 9 Մարտ, ժամը 21ին

Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կը խօսին՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ծանօթ արուեստագէտներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ:

Ի նպաստ Իսիի երիմեան վարժարանին:

Բանախօսութիւն՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ: –

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Մ. Պօղոսեան (երգ), ընկերակցութեամբ Կ. Աֆրիկեանի: Օր. Վարժապետեան (դաշնակ), Օր. Շաքէ Պէնկեան (երգ), ընկերակցութեամբ Մեսումենցի, Պերնար Տէտէճեան նուագախումբը իր երգերով եւ պարերով:

Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Քէօշկերեանի:

Արտասանութիւններ՝ Օր. Շալճեան եւ Արայ Գրիգորեան: Ժ. Պալանցեան պիտի նուագէ եւ երգէ իր կիթառով:

Դերասան Հապէշեան պիտի բերէ իր մասնակցութիւնը արտասանութեամբ:

Խօսնակ՝ Պ. Գրիգորեան:

Պիտի մասնակցի նաեւ զաւեշտով (ԳԻԳԵՐԱՇՐՋԻԿԸ):

Դպրոցականներուն կէս գին

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տարբեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »
ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
Մուտք 6 եւ 5 փրանք

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Հայ Մտաւորականներու դամբարանին յուշարձանին հանդիսաւոր բացումը պիտի կատարուի Կիրակի Ապրիլ 28: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, հանգուցեալ Հայ Մտաւորականներու համար, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ նոյն օր առտուան ժամը 11ին:

Յաւարտ պատարագի խմբովին այցելութիւն պիտի կատարուի Պանեէօյի գերեզմանատունը, ուր կը գտնուի դամբարանը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի եւ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԽՆՋՈՅՔ

ՓԵՏՐ. 18Ի ԱՌԹԻՒ, ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը:

Ձուկ պլաքի, հայկական տաք մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ.— Անդամական հաւաքոյթը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Միութեան սրահին մէջ, 11, Սքուար Ալպոնի: Կը խօսի Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան, նիւթ ունենալով «Մեր կանոնադրական տարակարծութիւնները Նիւ Եորքի «Պորտ»ին հետ»: Սիրով կը հրաւիրուին Միութեան բոլոր անդամները:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինէքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Կոանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 Փրանք, փոքրիկները կրնան ծպտուիլ:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան» կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,

SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Կը նախագահէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ: երգ՝ Փարիզի ՍԷՆԹ ԷՕՍԹԱՇ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

Յայտագիր՝ Բաբաջանեան, Խաչատուրեան եւ մասեր Կոմիտասի պատարագէն

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

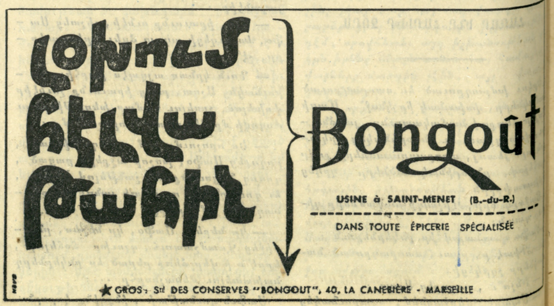
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է՛:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ

JEUDI 7 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9549

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9549

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադա-րին, երբ Թնդանօթները լռեցին, երբ Մեծ Եղեռնի ոճրագործ հեղինակները լե-ղապատառ փախան Օսմանեան մայրաքա-ղաքէն, ուր յաղթական մուտք կը գոր-ծէին դաշնակիցները իրենց նաւատորմով եւ բանակներով, լայն շունչ մը առինք : Ու նստանք հաշուի, «զէն ու շահը» քըն-նելու համար :

Չորս տարուան ընթացքին մէկ միլիոն զոհ էինք տուած : Հարիւր հազարներ արմատախիլ էին եղած : Այրիներու եւ որբերու բանակ մը ունէինք : Անհամար վէրքեր կային դարմանելիք :

Ասիկա վնասի (զէն) կողմն էր :

Մեր արցունքները սրբեցինք եւ սուգի հագուստները մէկ կողմ նետեցինք, մեր հոգիները ցնծացին գերագոյն ուրախու-թեամբ, երբ տեսանք, որ անկախ Հա-յաստան մը կազմուած էր սահմանին միւս կողմը եւ հայկական ինքնավար «օ-ջախ»ի վերածուելու վրայ էր ցանկալի Կիլիկիան :

Մեր այրած սրտերը մխիթարուեցան, ի տես Հայուն դարաւոր երազներու իրա-կանացման :

Ասիկա ալ շահի կողմն էր :

Երկար չտեւեցին ցնծութեան օրերը : Նոր փոթորիկ մը խեղդեց անկախ Հա-յաստանը : Ու մեր հայրենիքը կրկին ին-կաւ օտար լուծի տակ :

Հազար տարի առաջ, 1071ին, երբ Մեծ Հայաստան կործանեցաւ Ալփասլանի հարուածներուն տակ, Կիլիկիոյ Հայու-թիւնն է, որ Հայոց անկախութեան դրօ-շակին տէր դարձած՝ ամբողջ երեք հա-րիւր տարի հպարտօրէն զայն բարձրա-ցուցած էր Միջերկրականի ափերուն եւ Տաւրոսի բարձունքներուն վրայ :

1920–21ին յուսացինք, որ պատմու-թիւնը պիտի կրկնուէր : Հաւատացինք որ Հայաստանի Հանրապետութեան քան-դումէն ետք նոր հայրենիք մը պիտի կազմուէր Կիլիկիոյ մէջ, հովանաւորու-թեամբ ազատական Ֆրանսայի :

Հայաստանի անկախութեան բարձու-մէն տարի մը վերջ յօդս պիտի ցնդէին ինքնավար Կիլիկիոյ փայլուն երազները :

Օրուան ֆրանսական իշխանութիւնները կ'որոշէին պարպել Կիլիկիան եւ Թուր-քին յանձնել այդ հրաշալի երկիրը, նա-խընտրելով առանձնել հողատարութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի, ուսկից պիտի հե-ռանային քառորդ դար վերջ, անդառնա-լիօրէն :

Ֆրանսա ինչո՞ւ պարպեց Կիլիկիան՝ համաձայնելով Անգարայի ըմբոստ կա-ռավարութեան հետ 1920 Հոկտեմբեր 21-ին, Սեւրէն երկու ամիս վերջ, երբ տա-կաւին Լոյտ Ճորճ «աւազակ» կը կոչէր Մուսթաֆա Քեմալը եւ դաշնակիցները պաշտօնապէս կը ճանչնային միայն սուլ-թանն ու Պոլսոյ դահլիճը :

Շատ բան գրուած է այս հարցի մասին չորս տասնեակ տարիէ ի վեր : Գաղտնի-քին բոլոր ծալքերը չեն բացուած դեռ :

Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ բա-ցառական դիրք բռնած էին ընկերվարա-կանները — Լէոն Պլում, Մարիուս Մու-թէ —, արմատական – ընկերվարական-ները — Տալատիէ եւ ընկերները, երբ երեսփոխան Պէլէ իր պերճախօս ճառով կը հրաւիրէր Պրիանի կառավարութիւնը չմեղքել արեւելքի քրիստոնեաները :

Բազմաթիւ փաստաթուղթեր կարելի է գտնել Լա Փասիոն տը Սիլիսի գրքին մէջ, որու հեղինակն՝ Փօլ տիւ Վէուի մահը առիթ տուաւ անդրադառնալու այս ցաւոտ հարցին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՄԻՇՏ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

—o—

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ԾԱՆՕԹ ՉԷ

Փետրուար 18ին, Պաղտատի մէջ, խօ-սակցութիւններ կը սկսէին Իրաքի նոր ղեկավարներուն եւ քիւրտ պատգամա-ւորներուն միջեւ : Ճալալ Թալապանի, Պարզանիի բանագնացը վերադարձած է առանց դոհացում ստացած ըլլալու : Պաղտատի մէջ պարզ ղեկոյց մը կ'ող-ջունէր արաբ եւ քիւրտ ժողովուրդներու եղբայրութիւնը : Թալապանի կը յայտ-նէր սակայն թէ Իրաքի ղեկավարները ընդունած էին որ Քիւրտերը ազգ մը կը կազմեն եւ ազգային իրաւունքներ ունին, բայց այդ մասին ոչ մէկ բան բունեցաւ հրապարակաւ :

Այս պայմաններու տակ, ի՞նչ պիտի ը-նեն Քիւրտերը : Ֆիկառոյի աշխատակցին համար, որ վերջերս տեսնուած էր Պար-զանիի հետ, կռիւները պիտի վերսկսին եւ հաւանական է նոյնիսկ որ անկախ Քիւրտիստան մը հռչակուի Իրաքի հիւ-սիսը : Խորհ. Միութիւնը կրնայ նոյնիսկ ճանչնալ այդ անկախ պետութիւնը. դաս մը տալու համար, նախ Պաղտատի հա-կահամայնավար պետերուն, ապա՝ Նաս-րին որ շատ կը վայելէ ամերիկեան «հո-գատարութիւնը», այս վերջերս :

Քիւրտ ազգային օճախի մը ստեղծումը կրնայ նաեւ խլրտումներու դուռ բանալ քիւրտ այլ փոքրամասնութեանց մէջ ո-րոնք կը գտնուին Պարսկաստան եւ Թուր-քիա :

Ֆիկառոյի աշխատակիցը յիշելէ ետք քրտական հարցին ծագման պայմանները առաջին աշխարհամարտին վաղորդայ-նին, կ'անդրադառնայ ներկայ կացու-թեան : Քիւրտիստանի ժողովրդապետա-կան կուսակցութիւնը որու հիմնարկու-թիւնները ինչպէս՝ քաղաքական Բիւրօն եւ Կ. Կոմիտէն կը յիշեցնեն համայնա-վար կուսակցութեան կառոյցը, կանո-նաւոր կերպով նախագահութեան բերած է մոլլա Մուսթաֆա Պարզանին : Բայց ծեպելներու այս հին ռազմիկին եւ քըր-տական երիտասարդ Ինտելիկենցիային միջեւ տարակարծութիւններ կան : Նոյն ձեւով չեն տեսներ հարցերը : Երիտա-սարդներն են որ ապստամբեցան 1961 Օ-գոստոսին Սուլէյմանիէհի մէջ, հակա-ռակ Պարզանիի կարծիքին որ չէր կար-ծեր թէ առեննէ : Հիմա հաւանաբար Պարզանի ուզէ ամէն բան վերջացնել, մինչ Թալապանի կը նախընտրէ սպասել եւ օգտուիլ ներկայ վարչակարգին տկա-րութիւններէն որ ի վիճակի չէ դէմ դնե-լու քրտական ինքնավարութեան կազմա-կերպութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դեսպանը՝ Ապտերհա-ման Էլ Ազէմ Փարիզ հասաւ առջի օր : Ա-ռաջին դեսպանն է 1956էն ի վեր, երբ Ֆրանսա եւ Սուրիա խզեցին իրենց դի-ւանագիտական յարաբերութիւնները Սուէզի դէպքերու պատճառաւ :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հերքեն Գահիրէի լու-րերը ըստ որոնց առաջքն առնուած է Հիւսէյն Թագաւորին դէմ դաւի մը : Ար-դարեւ, Գահիրէի ձայնասփիւռը կ'ըսէր յէ «յորդանանեան բանակին ազատ ըս-պաները» դաւ մը կազմակերպած էին տապալելու համար միապետական վար-չակարգը եւ հաստատելու համար հան-րապետական կառավարութիւն մը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Մարտ 5ին, ոգե-կոչուած է Սերժ Փրոքոֆիեւի մահուան տասնամեակը : Անծանօթ մը փունջ մը միմոզա դրած էր Սթալինի դերեզմանին վրայ, ինչ որ միակ յարգանքի արտա-յայտութիւնն էր բռնապետին մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ : Մամուլը մի-այն խորհրդային երաժիշտին մահը կ'ո-գեկոչէ իսկ արբանեակ պետութեանց մէջ միայն Ալպանիան պաշտօնապէս տօնած է Սթալինի մահուան տասնամեակը :

ՊԱՊԸ առանձին ունկնդրութիւն պիտի չշնորհէ Աճուպէյի : Կը կարծուի թէ Նա-փոլիի մէջ, Խրուշչեւի փեսային մամուլի ասուլիսը որոշ յուսախաբութիւն պատ-ճառած է վատիկանեան շրջանակներուն : Արդարեւ, Աճուպէյ ըսած է.— «Խրուշ-չեւի ընթացքը մտածել տուաւ Խորհ. Մի-ութեան եւ Եկեղեցւոյ մերձեցման մը : Բայց կը սխալիք, Խրուշչեւ Պապին ուղ-ղեց իր խօսքը միայն որովհետեւ Վատի-կանի Պետութեան պետն է եւ որովհետեւ կը յայտարարէ համաշխարհային խաղա-ղութեան անհրաժեշտութիւնը : Բայց խորհրդային քաղաքացիները Լենինա-նիստ են եւ Լենինիստ պիտի մնան միշտ : Համայնավարութիւն եւ Եկեղեցի գաղա-փարական երկու անհաշտ եւ ներհակ ըմ-բռնումներ են» : Կրնայ ըլլալ սակայն որ Աճուպէյ ընդունուի Վատիկան, խումբի մը հետ :

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

—o—

Շաբաթ մը ի վեր Պէյրութ կը գըտ-նուէր Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, որ եկած էր մասնակ-ցելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հոգելոյս Հայրապետ Զարեհ Ա.ի յուղարկաւորու-թեան :

Նկատի ունենալով Երուսաղէմի Նուի-րապետական Աթոռին բացառիկ կարեւո-րութիւնը ազգային թէ միջազգային գետնի վրայ, շահեկան նկատեցինք տե-սակցութիւն մը ունենալ Պատրիարք Հօր հետ, որ գրաւոր կերպով պատասխանեց մեր հարցումներուն :

Պատրիարքի տուած տեղեկութիւններ-բէն ուրախութեամբ կ'իմանանք, որ Ս. Յակոբեանց վանքը վերագտած է իր բը-նականոն կեանքը եւ Ս. Յարութեան Տա-ճարի վերանորոգման աշխատանքները գոհացուցիչ ընթացքի մը մէջ են :

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ձեր գահակալութեան շրջանէն ի վեր, Երուսաղէմի Պատրիար-քութիւնը ուշագրաւ նուաճումներ ունե-ցա՞ւ :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Մեր վերադարձին, մենք Հայ Երուսաղէմը գտանք իր տնտե-սական, ժողովրդային եւ բարոյական քայքայման մէջ : Վանքին անունով դրա-մատուներու մէջ դրուած գումարները նախորդ վարչութեան օրով, անհետացած էին, վանքը նոր պարտքերու ներքեւ էր, եւ տակաւին օրուան հակառակորդները ամէն աշխատանք տարին որ դուրսէն ե-ղած նպաստները ցամքին եւ Պատրիարքն ու Վարչութիւնը դժուարութեան մատ-նուին. այս շրջանը տեւեց շուրջ մէկ տարի :

« Չորս տարիներէ ի վեր ստեղծուած պայքարին պատճառաւ, Երուսաղէմի փոքրիկ գաղութը, կողմերու բաժնուած, ստեղծած էր շատ տխուր եւ անշնչելի մթնոլորտ մը, ոտքի կոխան ընելու չափ բոլոր նուիրականութիւնները, ինչ որ յաճախ կը պատահի նման պարագանե-րուն, քիչ մը ամէն տեղ :

« Այժմ փառք Աստուծոյ կիրքերը խա-ղաղած են եւ Հայ Երուսաղէմը գտեած է իր հին օրերու խաղաղութիւնը, մեր տնտեսական վիճակը աւելի բարւոքած է, ամէն ինչ իր բնական կարգ ու սարքին մէջ է, եւ այս բոլորը շնորհիւ նախ մեր կառավարութեան աջակցութեան եւ ա-պա մեր ժողովուրդի ողջմտութեան :

Հ.— Սուրբ Յարութեան տաճարի վե-րանորոգման աշխատանքները ի՞նչ վի-ճակի մէջ են :

Պ.— Շուրջ տարիէ մը ի վեր, համա-ձայն Ս. Տեղեաց իրաւատէր երեք Պատ-րիարքութիւններու որոշումին, (Յոյն, Լատին եւ Հայ) Ս. Յարութեան նորո-գութիւնները սկսած են արդէն եւ յա-ռաջ կը տարուին Եւրոպայէն եկած մաս-նագէտներու շնորհիւ, երեք Պատրիար-քարաններու ճարտարապետներու հսկո-ղութեան ներքեւ : Ընդհանուր նորոգու-թեան համար նախատեսուած ծախքը կը հաշուուի մէկ միլիոն տոլար, որուն մէկ երրորդը՝ հոգալու պարտաւոր է Երու-սաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը : Գա-լուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հարիւր հազար սթէրլինով իր իշխանա-կան մասնակցութիւնը բերած է արդէն նորոգութեան այս գործին : Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ամիսէ մը ի վեր այս ձեռնարկին համար պէտք եղած աշխա-տանքները կը տարուին եւ մեծ յոյս ու-նինք որ կարելի պիտի ըլլայ գոյացնել նորոգութեան համար մեզի բաժին ին-կած ծախքը :

Հ.— Երուսաղէմի Պատրիարքութեան տնտեսական կացութիւնը այժմ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ. նպաստներ կը ստանա՞ք դուրսէն :

Պ.— Պատրիարքարանիս պիւտճէն որ Պաղեստինի տագնապէն ի վեր մեծ բաց մը ունէր, մօտ է հաւասարակշռուելու, շնորհիւ վանքապատկան կալուածներու նոր եւ յաւելեալ արժեւորումներուն :

« Դուրսէն, երեք տարիներէ ի վեր կա-րեւոր նպաստներ չենք ստանար, եթէ չհաշուենք Հարաւային Ամերիկայի մէջ տարի մը առաջ ի նպաստ Երուսաղէմի ե-ղած հանգանակութիւնը եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան տարեկան նպաստը մեր կրթական եւ խնամատարա-կան գործին :

Հ.— Պոլսահայ թերթի մը մէջ չարա-միտ գրոյցներ արձագանգ գտած են վան-քապատկան կալուածներու վաճառման մասին. ի՞նչ է իրականութիւնը :

Պ.— Վանքապատկան կալուածներու վաճառման համար ժամանակէ մը ի վեր շրջան ընող զրոյցները ծանօթ մարդոց կողմէ յերիւրուած առասպելներ են բա-ցարձակապէս : Նախ մեր բոլոր կալուած-ները Ուագըֆ են, չեն կրնար ծախուիլ : Երկրորդ՝ վանքապատկան որեւէ հող մի-այն Միաբ. Ընդհ. Ժողովը կրնայ ծա-խել, եթէ ան ալ կարելի ըլլայ :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք Կիլիկեան Աթո-ռի առաքելութեան եւ կացութեան մա-սին :

Պ.— Կիլիկեան պատմական Աթոռը նոր չէ որ կը կատարէ ի մեծ եւ բարե-բար դերը արտասահմանի Հայութեան համար : Իր վերջին քառորդ դարը արդէն իսկ ապահովութիւն մըն է այս մասին : Միւս կողմէ սակայն պէտք չէ մոռնալ որ Հայ Եկեղեցւոյ կաղնիին մէկ կարեւոր ճիւղն է նուիրապետական այս Աթոռը, եւ հետեւաբար պէտք է շարունակէ իր կեանքն ու գործը, առանց բաժնուելու Հայ Եկեղեցւոյ բունէն եւ հակադրուելու մեր եկեղեցական եւ ազգային շահերուն :

« Արտասահմանի Հայութիւնը աննա-խապաշարօրէն պէտք է իր դուրգուրան-քին առարկայ ընէ Միջին Արեւելքի հա-մար մասնաւորաբար եւ ընդհանուր ըՍ-փիւռքի համար ընդհանրապէս, կրօնա-կան եւ մշակութային կեդրոն հանդիսա-ցող այս Աթոռը որուն պատմական դե-րը, նոր ժամանակներու հետ միասին, նախախնամական դառնալու վրայ է :

«ԱԶԴԱԿ»

«ՔՈ ՄԱՅՐ ԼԵԶՈՒՆ ՉՄՈՌԱՆԱՍ»

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Սիլվա Կապուտիկեան անծանօթ մը չէ Ֆրանսայի Հայութեան, որ տարիներէ ի վեր ամէն օր կը կարդայ ու բեմերէն կը լսէ իր խօսքը : « Խօսք իմ որդուս » քերթուածը հաւանաբար վերջին տարիներու ամէնէն տարածուած կտորն է Չարենցի « Ես իմ անուշ Հայաստանէն » ետք :

Ուրիշ բան է սակայն ճանչնալ բանաստեղծը իր գրուածքներէն, ուրիշ բան է զինքը ճանչնալ դէմքով, դէմ դիմաց գրողն ու իր ընթերցողը: Անհրաժեշտ չէ ընդհանրապէս ճանչնալ հեղինակները, յաճախ յուսախաբութեան առիթ կու տան, աւելի յաճախ կը փակեն պատրանքներու դուռը: Հարցը կը տարբերի սակայն Սիլվա Կապուտիկեանի պարագային : Ան հրապոյր մը ունի արտասահմանի Հայութեան համար : Ան հայրենիքէն կուգայ եւ ուրիշ հրապոյր ունի հայրենիքէն եկողը :

Սիլվա Կապուտիկեան գիտէ իր այդ առաւելութիւնը որուն կը միացնէ ուրիշ մեծ առաւելութիւն մը՝ իր արձակը նոյնքան բանաստեղծական է որքան չափածոն :

Խօսքը իրեն տալէ առաջ, ըսենք մեր տպաւորութիւնը: Կասկած չկայ թէ Սիլվա Կապուտիկեան, որ եկած է Երեւանի խօսքը ըսելու մեզի, աւելի տրամադիր է մեր խօսքը լսելու Երեւանին: Շատ տպաւորուած է Սփիւռքէն: Յայտնութիւն մը եղած է իրեն համար արտասահմանի Հայութիւնը, կը կարծէր փնտռել լքուած պողոտաներու վրայ կորսուած ազգ մը, գտած է դպրոց, գտած է լեզու, գտած է մշակոյթ, մամուլ, եկեղեցի, հայրենակցական միութիւն, մէկ խօսքով գտած է Հայութիւն մը, որու Հայ մնալը շատ աւելի հերոսական է քան հայրենիք երգելը Արարատի դիմաց:

Սիլվա Կապուտիկեան զաւակ Վասպուրական աշխարհի, հասկցած է այդ Հայութեան ոգին եւ իր ճառին մէջ, որ, ի դէպ, շատ չէր տարբերեր Արեւելքի ճառերէն իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, ամէնէն յատկանշական խօսքը ըսաւ, յայտնելով թէ Երեւանի իր ընկերներուն պիտի թելադրէ որ ինչպէս բիւր տօներ կ'ոգեկոչուին ամէն օր, օր մը յատկացուի, պանծացնելու համար արտասահմանի Հայութեան Օրը, այն հերոսական աշխատանքին համար զոր կը տանի հայապահպանման ի սպաս :

Սիլվա Կապուտիկեան յիշեց թէ երկու ամիս առաջ, Դեկտեմբեր 20ին երբ Փարիզէն կ'անցնէր եւ իրեն կ'առաջարկուէր խօսիլ, ձայնը «խզուած ըլլալով» ըսած է « ձայնս Պէյրութի կը պահեմ» : Այն ատեն իրեն պատասխանած են. «Սիրտով խօսիր»: Կը թուի թէ, կ'ըսէ բանաստեղծուհին, այդ խօսքը պատգամ մը եղած է իրեն համար, դարձած է իրականութիւն եւ ձայնը բացուած է երբ հասած է Պէյրութ: « Ձիս ամէն տեղ ընդունեցին աննախընթաց, ինչպէս իրենք ասում են՝ ջերմութեամբ : Ես ինքս զգացի թէ ինչ երջանիկ հայ բանաստեղծ եմ բաղդատմամբ այն միւս հայ բանաստեղծներին, որոնք աշխարհ են թափառել որպէսզի պատմեն թէ մի ժողովուրդ է մեռնում, օգնեցէք նրան »: Սիլվա Կապուտիկեան յիշեց Անաթոլ Ֆրանսի նշանաւոր խօսքը. « Այնտեղ մեռնում է մի ժողովուրդ որ մեր քոյրն է եւ մեռնում է նրա համար, որ մեր քոյրն է »:

« Մեր ժողովուրդը հիմա տառապած ժողովուրդ չէ, մենք ունենք բարգաւաճ հայրենիք, քիչ տարիների ընթացքին, ունենք հարուստ մշակոյթ, արուեստ ծաղկած գիւղատնտեսութիւն, օտարները գալիս են, միշտ հիանալու եւ յաճախ սովորելու: Ներշնչման ուժն է որ թոյլ է տալիս դա եւ մենք տառապանքներից սովորեցինք աւելի խոր հասկանալ աշխարհը: Շինարարութիւն ամէն տեղ է լինում, տեսայ Լիբանանում որ կարծես մի ցուցահանդէս է, բայց մենք երբ կառուցում ենք մեր հայրենիքը, երբ կառուցում ենք Երեւանը, միայն Երեւանը չէ որ կառուցում ենք, այլ այդ վերածնունդն է Անիի, Արտաշատի, Դուինի եւ միւս մայրաքաղաքների : Գործարանի ծուխը որ բարձրանում է, միայն գործարանի ծուխը չէ այլ եղեդնեայ ծուխն է: Մեզ համար մանուկը որ կը ծնի պատասխան է այն ճակատագրին, որ ուզեցին մեզ տալ՝ որ մնայ մի Հայ եւ էն էլ թանգարան դրուի : Սասունցի կինը որ ծնում է 14 զաւակներ խորհուրդն է մեր ապրելու, մեր յարատեւելու կամքին »:

Սիլվա Կապուտիկեան, ապա յիշեց թէ յաճախ թերի տպաւորութիւնը կայ որ ազգային ոգին կը պակսի Հայաստանի մէջ: Եւ իբրեւ փաստ, յիշեց իտալացի ծանօթ վիպագիր՝ Ալպերթօ Մորավիան որ իր նկարագրութեանց մէջ, խօսելով Հայաստանի մասին կը գրէ թէ այնպէս վառ է ազգ. ոգին որ «պարզ կոնեակն իսկ դառնում է մի ուրիշ բան »:

« Թող համեմատութիւններ չփնտրուեն, աշխարհում կայ Փարիզ, Նիւ Եորք, Լոնտոն, բայց մեզ համար, Հայաստանը ենթակայօրէն մեծ է, չքեղ է : Եղայ բոլոր շրջաններում, տեսայ շատ ու շատ ծալքեր, երեւոյթներ, որոնց համարեա անծանօթ էի: Վիթխարի ճիգով է որ գոյութիւն ունի Սփիւռքը, ամէն օր, ամէն ժամ, ջանքեր են թափւում, որպէսզի պահպանուի լեզուն, նկարագիրը, ես շնորհակալութեան ու հիացման խօսք ունեմ բոլոր անոնց, ուսուցիչ, քահանայ, հողաբարձու, լրագրող, թաղական, մարզական կամ հայրենակցական միութեան անդամ, որոնք այդ աշխատանքն են տանում: Զգացի թէ ինչ դժուարութիւնների են յաղթահարում : Գիտեմ նաեւ ձեր գաղութի պատմութիւնը: Ծիգի եւ ջանքի մեծ բաժին ունէք, այստեղ աւելի դժուար է: Ես գիտեմ մեր ժողովուրդը, զգացի որ ամէն տեղ կան իսկական հայրենասէրներ որոնց մտահոգութիւնները անկեղծ են եւ բխում են սրտից, Հայաստան բառը արցունք է ցոլացնում իրենց աչքերի մէջ, գիտեմ թէ ամէն օր երբ նոր քար է աւելանում մեր քաղաքում, ուժ է ներարկւում արտասահմանի ժողովրդին : Ձեր հիմնական մտահոգութիւնը դա է: Ի՞նչ միջոցներ գտնենք հայապահպանման համար: Նոր ակումբներ ստեղծել, նոր թերթեր հրատարակել, բայց գիտեմ որ հայապահպանման գլխաւոր դերը վերապահուած է հայրենիքին: Մեր հայրենիքը Ազգ. հպարտութիւն կարող է ներշնչել: Համբարձումեան միայն աստղեր չի ստեղծում երկնքում, այլ՝ աստղեր է վառում իւրաքանչիւր Հայի աչքին մէջ : Երեւանը միայն Երեւան չէ, հայ երիտասարդը կարող է հպարտ լինել իր Երեւանով ու նաեւ այն գաղափարին համար որ հայրենիք ունի: Կ'ուզենայի որ հայրենիքի հանդէպ, գոյութիւն ունեցող թերահաւատ վերաբերմունքը գնալով տեղի տար ճշմարտութեան (ընդգծումները մեր կողմէ, պիտի անդրադառնանք քիչ ետք): Պէտք չէ ալ գունազարդել իրականութիւնը, դա քիչ է օգնում մեր գործին ինչպէս մրոտումը քիչ է օգնում :

« Երբ երազի գոյներով է ներկւում իրականութիւնը, վնասում է: Ես քիչ առաջ եղայ Պէռ Լաշէզում կոմունայի յուշարձանին: Ես երեւակայում էի մի ինչ որ բարձր պատ, յաճախ էղպէս է պատահում: 1946 – 47ին շատ վարդագոյն ցոյց տուին հայրենիքը, որ վեց սենեակնոց յարկաբաժիններ են սպասում, մի ինչ որ դրախտային տեղ, հանգստեան տուն: Ես, հայրենադարձի պէս, եղայ Պաթումի եւ հայրենադարձների հետ, գնացքով երբ գնում էինք դէպի Երեւան — Երբ Երեւան մտնենք նախ լեռներ ենք տեսնում — ասացին՝ ո՞ւր է Հայաստանի լեռները: Բայց ամէն տեղ լեռը լեռ է, հօ, դա էլ վարչակարգի հարց չէ : 46–47ին եղած են շատ անարդարութիւններ, որոնք դաս եղան »:

« Ամէնէն էական հարցը Սփիւռքի համար գոյատեւման հարցն է, մեր լեզուն անթառամ պահել: Այս գործի մէջ վճռական դեր է վերապահուած հայրենիքին : Բոլոր շրջանները մտահոգ են այս խնդրի մասին եւ պէտք է յստակ նայել իրականութեան: Կարծեմ Սփիւռքի իրականութեան մէջ կան տարբեր խմբակցութիւններ, տարբեր ըմբռնումներ, բայց կենդանի պահելու համար Սփիւռքի Հայութիւնը, ինձ թւում է թէ համերաշխութիւն է յարկաւոր: Անհրաժեշտ է որ անձնական շահերը մէկ կողմ դնենք ունենանք մի մտահոգութիւն: Յոյս ու– նեմ որ իմ այցելութիւնը մտածել կուտա մարդկանց այդ ուղղութեամբ: Երբ հա– նեմ Երեւան, կը պատմեմ հիացումի դացումս Սփիւռքի Հայութեան հերոս– կան աշխատանքի հանդէպ եւ թելադրե– լու եմ որ տօնենք տօնը այն մեծ աշխա– տանքին, հերոսական աշխատանքին կատարւում է Սփիւռքում »:

Վերջացնելով իր խօսքը Սիլվա Կապու– տիկեան շեշտեց.— « Հայաստանը նմ է մի սրտի որ պէտք է արիւն ներարկ աշխարհի բոլոր իր զաւակներին, պէտ է տաք լինի այդ սիրտը »:

Սիլվա Կապուտիկեան ապա արտասա– նեց իր գործերէն՝ «Երեւանի ձայնը» « Սայաթ – Նովա », «Լինել թէ չլինել» եւ անշուշտ «Խօսք իմ որդուս»,... «Թ մօրդ անգամ մտքից հանես, քո մայր լ– զուն չմոռանաս »:

×

Սիլվա Կապուտիկեանի խօսքեր կարգ մը խորհրդածութիւններ կը թել– դրեն մեզի :

Յիշողը կը յիշէ թէ Սիլվա Կապուտի– եաններէ առաջ, 46 – 47ին այս թերթ առաջին էջին, առաջին սիւնակէն «Ա– նայն Հայոց խմբագրապետը» շատ բա է «Իր խօսքը» ներգաղթը կազմակերպո– ներուն եւ Հայաստանը «հանգստեա– տան» վերածողներուն: Այն ատեն զա– ճանութիւն նկատուեցաւ սեւին՝ սեւ ճերմակին ճերմակ ըսելը: Այդ խօսքը սողներուն կ'ակնարկէ նաեւ Սիլվա Կա– պուտիկեան երբ «թերահաւատ վերաբեր– մունք»ի մասին կը խօսի : Հայրենիք հանդէպ, ոչ ոք թերահաւատ վերաբեր– մունք ունի եւ մանաւանդ ոչ անոնք ո– րոնց կ'ակնարկէ բանաստեղծուհին Ինք՝ Պէյրութէն Փարիզ տեսաւ եւ գի– ատիկա, վստահ ենք , իսկ մենք շա– տոնց ըսած ենք թէ «հայրենիքը պան– դոկ չէ» :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳ

Դարերէ ի վեր Հնդիկները համոզու– էին ու կը հաւատային , թէ չորս հազ– մեթր բարձր Հիմալայայի լեռնաշղթան իր ձիւնապատ գագաթներով ու կիրճե– րով՝ անանցանելի պատնէշ մը, անխոցե– վահան մըն էր երկրին համար :

Աշխարհի վրայ գոյութիւն ունեցող բո– լոր պաշտպանողական գիծերէն ու միջո– ներէն գերիվեր զօրութիւն ունեցող ան– րեւակայելի պատուար մըն է Հնդկաստա– նի եւ Չինաստանի միջեւ : Բնութեա– պարգեւած հզօր դաշնակիցը:

Բայց, Չինացիները լուծեցին այս վար–

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Մեր հանդիպումը, ինչպէս ստորեւ կը տեսնենք, շատ սրտագին էր եւ շատ ուրախ : Բայց երբ խօսակցութեան ընթացքին Թումանեան տեղեկացաւ, որ համայնավարները Զանգեզուրում դաժանաբար սպաննել են Վահան Խորէնուն՝ նա, մռայլուած ինչպէս գիշեր, բացագանչեց.

— Սրիկաներ... եթէ իրենց սկզբունքների մէջ մի կաթիլ սրբութիւն կար, էդ էլ աղտոտեցին էնպիսի ոճիրներով, որ մարդ միայն զզուանք կարող է զգալ համայնավար խօսքը լսելիս ...

Ահա այս մարդուն են ուզում հայ համայնավարները իւրացնել, իրենց գործերին համախոհ դարձնել ...

Ի հարկէ, համակերպելով անհրաժեշտութեան՝ Թումանեան, շատ ուրիշների պէս, ենթարկուել է խորհրդային իշխանութեան, բայց թէ ինչ սրտով — այդ կարելի է տեսնել Պօղոս Մակինցեանի հետեւեալ տողերից :

« Բոլշեւիկների Թիֆլիս մտնելու առաջին օրերին, Նորեկներին ի պատիւ տեղի է ունենում պանքէ: Թումանեանին ընտրում են թամատա :

— Զօռեցին: Շատ չեմ ու չում արի, տակիցը չկարողանայ դուրս պրծնեմ : Վերցրի առաջին բաժակն ու ասի՝ ձեր կենացը, բայց վրան մի առակ պիտի պատմեմ : Լինում է չի լինում մի թագաւոր: Շատ վատն է լինում: Ժողովուրդն սկսում է աղօթել, որ Աստուած դրա հոգին առնի: Թագաւորը վեր է ընկնում մեռնում: Թախտի վրայ սրա ժառանգն է նստում, հօրից առաւել չար ու դաժան : Ժողովուրդը դարձեալ սկսում է աղօթել, որ Աստուած սրանից էլ ազատի : Սա էլ է վեր ընկնում մեռնում: Գահ է բարձրանում սրա ժառանգը եւ չարութեամբ ու խստութեամբ գերազանցում հօրը, էլ ուր մնաց թէ պապին: Ժողովուրդն այստեղ խելքի է գալիս եւ աղօթում, որ Աստուած սրան երկար կեանք տայ, խորհելով, որ սրանից յետոյ եկողը — սրանից «բէշէթար» պիտի լինի »... («Նոր Ուղի», Երեւան, 1929 թիւ 2–3, էջ 200) :

Հացկերոյթին ներկայ եղած համայնավարներն, անկասկած, բթամտօրէն կոնծում են Թումանեանի առաջարկած «կենաց բաժակը»: Բայց ընթերցողի համար պարզ է թէ մեր բանաստեղծը ինչ թոյն էր դրել այդ բաժակի մէջ: Իր շինական առակով, նա բացայայտօրէն յայտարարում է, որ թէեւ համայնավար իշխանութիւնը աւելի սատոր է քան նախորդները, բայց ինքը ստիպուած է համակերպուել նրան, իբրեւ անհրաժեշտ չարիքի, որովհետեւ երկիւղ ունի, թէ նոր քաղաքացիական կռիւները կարող են նոր պատուհասներ բերել ժողովրդի գլխին : Այստեղ եւս Թումանեան ամբողջովին կանգնած է մնում Դաշնակցականների տեսակէտի վրայ, որոնք թէ մինչեւ Փետրուարեան Ապստամբութիւնը եւ թէ նրանից յետոյ, ամէն ջանք գործ են դրել, որ Հայաստան — թէկուզ եւ համայնավար լուծը թօթափելու համար — նոր քաղաքացիական կռիւների թատերաբեմ չդառնայ :

Դրա համար էլ, միանգամայն իրաւացի է համայնավար Պօղոս Մակինցեան, որ ճիշդ է, տհաճութեամբ եւ վարանումներով, բայց եւ այնպէս, վերջիվերջոյ, մէկդի է նետում Թումանեանին «համայնավարացնելու» կամ «խորհրդայնացնելու» ամուլ ճիգերը՝ ասելով .

« Թումանեանն դուրս է գալիս Դաշնակցութիւնից, բայց իր ողջ աշխարհայեցողութեամբ, իր ազգային մտայնութեամբ եւ ներքին զգացողութեամբ մնում է Դաշնակցական ընդմիշտ » (Երեւանի « Նոր Ուղի», 1929, թիւ 2–3) :

Անձնական տրամադրութիւնների տեսակէտից, տիրական գիծը Թումանեանի նկարագրի մէջ մեծատունի հոգեբանութիւնն էր: Ինչպէս հայրենասիրութիւնը, նոյնպէս եւ այս հոգեբանութիւնը զգալի չափով պայմանաւորուած էր նրա համ– զումով կամ զգացումով թէ ինքը մի հի ազնուական տոհմի ժառանգ է :

Ազնուական մեծատունի բնորոշ գծերի մէկն է լայն ու արձակ ապրելու տրա– մադրութիւնը, որով Թումանեան օժտ– ուած էր մեծապէս: Նա հանդուրժել չէ կարողանում չքաւորի կեանքը : —

« Ես շատ առաձգական բնաւորութի ունեմ — գրում է նա 1898ին մի նամա– կում: Կը տանեմ ամենադաժան զրկա– զուարթ եւ անսասան, որպէս թէ ա սարի գլխից մի սեւ ամպ է անցկացել, բայց չեմ կարող ապրել զրկանքների մէջ: Ես չեմ սիրում չքաւորութիւնը: Եթէ մ օր ինձ զգամ չքաւոր, սիրտս կը պատ– ռի: Ես միշտ համոզուած եմ, որ չ հարուստ մարդ եմ, միայն հարստութի– նրս այս րոպէիս մօտս չի եւ ամենաշա– միայն ափսոսում, որ այս րոպէիս չկա– րողացայ այս անել կամ այն, կամ զայ– րանում ու վշտանում եմ, որ այս րոպէ– ները երկար են տեւում »:

Դժբախտաբար, դառն իրականութիւ– չէր ներդաշնակում Թումանեանի ա– տենչին: Գիւղական համեստ ընտանիք մի զաւակ, նա կեանքի ասպարէզ էր ի շատ սահմանափակ միջոցներով :

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱ

(6 Շար.)

կածը, եւ անխոցելի համարուած պատնէշը ճեղքելով ներխուժեցին Հնդկաստան :

1962 Հոկտեմբեր 20ի արշալոյսին, յանկարծ, Չինացիներու ականջը խլացնող ու սարսռազդեցիկ փողեր կը հնչեն, հրետանիի մրճահարող ձայները օդը կը թնդացնեն : 2500 քիլոմեթր սահմանագլուխի երկայնքին վրայ չինացի զինուորներու վայնասունները, պոռչտուքները եւ կանչերը երկինքն ի վեր կ'արձագանգեն : Ալիք ալիք երկինք բարձրացող բոցերը, սեւ ծուխն ու մուխը մթնոլորտը անշնչելի կը դարձնեն : Զրմբան խիտ ցուրտին հարիւր հազար զինուորներ թեւ թեւի, արմուկ արմուկի, մահ սփռող գնդացիրները իրենց ուսին կը յառաջանան : Չորս օրուան ընթացքին Հնդկական բոլոր ամրութիւնները կը քանդեն, դիմադրական ուժեր կը ճզմեն, ռազմագիտական ու հաղորդակցութեան բոլոր գիծերը կը խանգարեն : Ծանր հրետանիներով, թնդանօթներով ու ռմբաձիգ օդանաւերով օդը կը հանեն քիչ թէ շատ ապահովութիւն տուող զինուորական կազմածները : Զինուորական ռազմագէտներու համար աներեւակայելի երազ մը, հրաշք մը կը համարուի այս արարքը :

Չինացիներու տասը տարուան գաղտնի, յարատեւ ու տաժանակիր աշխատանքի, անսրակելի ջանքի արդիւնքն է այս յաջողութիւնը, որ ոչ ոք իմացաւ : Ասիական առածը կ'ըսէ .— Չինացիի թի մը եւ բրիչ մը տուէք, ան կը յեղաշրջէ հողը :

1952էն 1962, Չինացիները սրբագրեցին Հիմալայայի աշխարհագրական դիրքն ու ներնաշխարհը : Թիպէթը՝ մինչեւ 1952 անընակելի քարակոյտերու անապատ մըն էր · խուզարկուներու եւ հետազօտողներու յաճախավայր մը, գայլերու, այծեամներու, յովազներու բնակավայր էր : Չինացիները տասը հազար մեթր երկար՝ երկու ուղղութեամբ ճամբաներ, բազմաթիւ կամուրջներ տասնութը օդակայան, փապուղիներ շինեցին յաղթահարելու համար Հիմալայա լեռներուն : Ամբարտակներ կառուցին՝ ջրձանքերն ու հեղեղները պապելու համար : Հողը ոռոգեցին, նոր երկիր մը շինեցին, քաղաք մը կանգնեցին : Չինացիներուն՝ 1962ի յառաջացման ու յաջողութեան առաջին գաղտնիքն էր այս :

1962ի առաւօտեան ոչ ոք կը սպասէր օփիոմ ծամող Չինացիներու անակնկալ յարձակման ու միջամտութեան մասին : Ասիոյ մէջ առհասարակ լրտեսական կազմակերպութիւնները շատ զօրաւոր եւ լաւ կազմակերպուած են : Փաքիստանի գաղտնի սպասարկութեան գրասենեակը, Հոկտեմբերի սկիզբը տեղեկացած էր, թէ ժողովրդական Չինաստանի 9000 հանրակառքերը — իրենց ունեցած կառքերուն մէկ վեցերորդը, կկոցի պէս կ'երթեւեկեն Մաօ - Ցէ - Թունկի երկրին եւ Հիմալայայի հնդկական սահմանագլուխին միջեւ · Թնդանօթներ, ուտեստեղէն, ռազմամթերք, զօրագունդեր, օդաչուներ, լեռնային կռիւներու մասնագէտներ կը տեղափոխեն դէպի սահմանագլուխ : Փաքիստան լուր մնացած էր, որովհետեւ իր ալ ցանկութիւնն էր որ Հնդիկները տկարանան :

Թիպէթի ճամբաներուն վրայ վառելանիւթ մատակարարող կայաններ չկան, ամէն մէկ զօրագունդ ունէր իրեն հետ մասնաւոր քարիւղատար կառքեր : Ամէն հինգ Չինացի զինուորի կ'ընկերանար անգէն մէկ մարդ, անոնց ինչքերը եւ զինամթերքը փոխադրելու համար : —Այս հնարքը եւ փորձառութիւնը ունեցան եւ կատարելագործեցին Քորէայի պատերազմի ընթացքին : Զինուորի մը վիրաւորուելու կամ սպաննուելու պարագային՝ զէնքերը առնելով անոր տեղը կ'անցնէր ու կռիւը կը շարունակէր անոր ընկերացողը :

1962 Հոկտեմբեր 20ի, Շաբաթ օրը երբ պատերազմի փողը հնչեց, ամէն ինչ մանրակրկիտ կերպով քննուած ու ճշդուած էր, կոճակ մը իսկ մոռցուած չէր : Պատրաստուած վերարկուներ եւ տաբատներ, ջրարգել անթափանց ներբաններ, խոնաւութիւնը չէզոքացնող ջրարգել երկայնավիզ կօշիկներ եւայլն : Բերած էին ցուրտի ու չոր կլիմայի, բուքին հովերուն, թանձր մառախուղի, մշուշի եւ փոշիներու վարժ յատուկ զինուորներ :

Կռուախնձոր հողամասը» 1914էն առաջ Անգլիացիներու կողմէ սահմանագծուած՝ արժէք չներկայացնող, սառած ձիւնապատ՝ 127,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ երկրամաս մըն էր : Երեք անգամ աւելի մեծ քան Հոլանտան, չորս անգամ աւելի քան Պելժիան : Տասը տարուան բանակցութիւններով չկրցան վէճը խաղաղութեամբ լուծել : Որովհետեւ տարակարծութիւններու եւ բախումներու պատճառները շատ աւելի խոր էին :

Հնդկաստան, Չինաստանէն ետք աշխարհի երկրորդ հսկայ երկիրն է, ժողովուրդը Չինաստանի պէս անհամեմատ չափերով կ'աճի, երկիրը տակաւին նախնական վիճակի մէջ է, սնունդ եւ գործ պէտք է բնակչութեան համար, 15 միլիոնէ աւելի անգործներ ունի : Ամերիկացիները կ'օգնեն իրենց : Չինացիները չեն հանդուրժեր որ Հնդկաստանը զօրանայ, կ'աշխատին անոր ճարտարարուեստականացման, զարգացման եւ կազմաւորման Բ · ծրագիրը ձախողեցնել : Չինաստանի մէջ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 67 հոգի կ'ապրի, իսկ Հնդկաստանի մէջ 148 հոգի : Այս տնտեսական տագնապը եւ ճգնաժամային վիճակը ամենածանրն է Հնդկաստանի պատմութեան մէջ :

Մաօ Ցէ Թունկ Նեհրուի կ'ըսէ .— Մեր երկու ժողովուրդներն ալ աճման, ծաւալման, կազմաւորման շրջան մը կ'անցնեն : Երկուստեք չէզոքութեան եւ խաղաղութեան պէտք ունինք, մեր ծրագիրներն ու նպատակները իրականացնելու եւ անօթութեան դէմ պայքարելու համար : Այս մտքերը մամուլով, թռուցիկներով, ձայնասփիւռով եւ պատկերասփիւռով կը տարածեն ամենուր, մինչեւ իսկ յետին՝ եղեգով ծածկուած հիւղակները, թաղերը եւ դաշտերը բնակող ժողովուրդին մէջ : Շատ գէշ ազդեցութիւն կը գործէ միամիտ եւ անգրագէտ Հնդիկներու մտքերուն մէջ : Ամենագէշ զէնքն է որ կը գործածեն՝ երկպառակութիւն ստեղծելու, Հնդիկ ժողովուրդը ըմբոստութեան եւ յեղափոխութեան հրաւիրելու, իրենց համայնավարական գաղափարները տարածելու համար : Բանաւոր ու գրաւոր քարոզչութեամբ, օրինակներով եւ փաստերով կ'ապացուցանեն թէ, Ամերիկան եւ Անգլիան կը շահագործեն Հնդկաստանի քարիւղի 97 առ հարիւրը, ձգախէժի 93 առ հարիւրը : Կանեփի 89 առ հարիւրը, թէյի 86 առ հարիւրը եւ նոյնիսկ բամպակի ճարտարարուեստը :

Հնդկաստանի ազգային ճարտարարուեստի 21 առ հարիւրը օտարներու կողմէ կը շահագործուի : 1948 Յունիսին օտարներու կողմէ տրուած է 2 միլիառ րուբլի : 1962 Յուլիսին եօթը միլիառի բարձրացած է այդ գումարը : 1949էն 1962 Ամերիկացիներուն օգնութիւնը Հնդկաստանին եղած է 6595 միլիոն տոլար, վեց առ հարիւր տոկոսով, այս գումարը տարիներու ընթացքին կը բազմապատկուի : Նեհրու այս դժուարութիւններուն յաղթելու, եւ ներթափանցող յեղափոխութեան առաջքը առնելու համար ժողովուրդէն կը պահանջէ խիստ խնայողութիւն : Մաօ Ցէ Թունկի համար Նեհրուի երկրին սնանկութիւնն ու քայքայումը վաղանցուկ շահեր են : Չի փափաքիր որ Հնդկաստանը բոլորովին խոնարհի, առերես կ'ուզէ օգնել անոր իր սադայէլական միտքերը, նենգամտութիւններն ու սադրանքները պարտկելու համար : Չինացիները եթէ ուզեն՝ Նոր Տելհին եւ բոլոր մեծ ու կարեւոր քաղաքները կը քանդեն՝ ինչպէս քանդեցին ու գրաւեցին չորս օրէն Հիմալայայի բեւեռային արծուաբոյնը : Բայց իրենց նպատակն է ճնշում բանեցնել՝ ոչ թէ բոլորովին ընկճել :

Չինացիները կ'ըսեն .— Այն զօրութիւնն ու յաջողութիւնը որ ձեռք ձգեցինք մեր տասը տարուան, գիշեր ու ցերեկ մեր տքնաջան ճիգերուն արդիւնքն է :— Դուք ալ մեր օրինակին հետեւեցէք, ու կ'աւելցնեն .— Եթէ մեր երկու երկիրներուն միջեւ մերձեցում մը, ուխտ մը, աւելի ճիշդը դաշնակցութիւն մը տեղի ունենայ, աներեւակայելի ուժ մը կը ներկայացնենք : Մէկ միլիառ հարիւր միլիոն մարդ : Կրնանք ամբողջ մոլորակը նուաճել : Բայց այս միաւորման, եւ լծակցութեան խօսքն իսկ ահուդողի կը մատնէ երեսուն միլիոն գրել կարդալ գիտցող Հնդիկները : Անոնք կ'ըսեն .—

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

Փարիզի Ուսանողական Միջազգային Ոստանին՝ Մառի Նուպար Հայ Ուսանողաց Տունը, հիւրասիրութեամբ Հ · Բ · Ը · Մ · Եւրոպայի Կեդր · Յանձնաժողովին եւ Տան նորընտիր տնօրէն Պ · Նուպար Արփիարեանի, ակադեմական եւ յոտընկայս սեղանի ընդունելութեամբ մը նշեց նոր տնօրէնի անուանումը եւ այս պատեհ առիթով, Հայկական Տան ներքին առաւել ինքնավարութեան մը հաստատումը :

Հանդէսին կը նախագահէր Միջազգային Ոստանին վարչական խորհուրդին նախագահը՝ ակադեմական Անտրէ - Ֆրանսուա Փոնսէ : Իրենց ներկայութեամբ օրուան փայլը կ'ընդգծէին՝ հիմնադրին տոհմէն՝ Օր · Մառի - Աստղիկ Նուպար, Փարիզի Համալսարաններու, գիտական, գրական եւ այլ մասնագիտական Ուսումնարաններու ծանօթ անձնաւորութիւններ, 3 յարանուանութեանց պետերը, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ հայրը : Սրահը լեցուն էր բարձրագոյն ուսմանց տէր բազմաթիւ Ֆրանսացի եւ Հայ հրաւիրեալներով եւ տնաբնակ ուսանողներով :

Հիւրասիրող Միութեան նախագահին գրաւոր ուղերձէն եւ ակադեմական Անտրէ - Ֆրանսուա Փոնսէի զուարթ ու սրբամիտ ճառէն ետք, յաջորդաբար կուռ խօսքեր ըսին Մանուկեան Արք · եւ Ամատունի Եպիսկ ·, յորդորելով հայ ուսանողները որ հայկականութեան ամուր անդրադարձներով ուսանին եւ ապրին Միջազգային Ոստանին մէջ, ի յիշատակ իրենց Տան հիմնադիր մեծ Հայուն եւ ի պատիւ հայ անունին :

Նորընտիր տնօրէնին շնորհակալիքի եւ առաջադրութեանց հուսկ բանքով փակուեցաւ ճառերու բաժինը, որու յաջորդեց յոտնկայս սեղանի կոկիկ ընդունելութիւնը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ

Չինացիները մեզ պիտի կլլեն, փճացնեն : Կանուխ կանխատեսուած չէր այս վտանգը : Նեհրու նախատեսած էր, բայց ժողովուրդը տղէտ էր : Անգլիա ու Ամերիկա միջամտեցին : Իսկ Մոսկուայի մտածել կուտայ : Ասիական միութիւն, Ռուսիոյ տկարացում : Սպիտակ ցեղի քայքայում :

Ո՞վ պիտի կեցնէ այս ափ մը բրինձով գոհացող՝ բայց հին փառքերով վերապրող Չինացիները, եւ անոնց յարուցած վտանգը :

Թ · ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԵՐԼՏՐՁԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ի՞նչ պիտի ծայլի, պարոն Սաֆօ, հարցուց Վռամշապուհ, այսօր մեր բացակայ ընկերոջ կարծիքը կայ, որուն դիմած էինք մենք, այդ կարծիքը յարեւնման է մերինին, հետեւաբար, ինծի համար փակուած է խնդիրը, Ոսկեհանքի պարոններուն եռանդը զսպելու է, եւ կարգապահութեան ոգին վառ պահելու համար մեր կազմակերպութեան բոլոր շարքերուն մէջ, պէտք է օրինակելի դաս մը տրուի այդ յաւակնոտ ըմբոստներուն, որոնք, իրենք իրենց գլխուն գործելու մարմաջէն բռնուած, անգիտակցօրէն պիտի վարկաբեկեն Դաշնակցութիւնը · ու, ընկերներ, պէտք է անգամ մըն ալ, եւ վերջին անգամ մը, գրել այդ Իզմիրցի պարոններուն եւ յիշեցնել իրենց պարտականութիւնը հանդէպ կազմակերպութեան :

— Սակայն, Վռամ, առարկեց Սաֆօ, կազմակերպութիւնը մեծամեծ շահեր կ'ակնկալէ Ոսկեհանքէն, մեր Քրիստափորը թեթեւօրէն վերաբերուեր է դէպի այս գործը, ան չէ խորհեր տխուր հետեւանքները, որոնք անմիջապէս պիտի յաջորդեն խզումին · հաւատացէք, ընկերներ, ես գործը, միայն գործը կը մտածեմ, մենք հոս ինչեր, ինչեր ունինք կատարելիք · այսպիսի սնոտի վէճերով գիրար կը վիրաւորենք, իրարու սիրտ կը ծակենք, ընկերներ, հաւատացէք, Ոսկեհանքի գործերէն շատ կը վախնամ, եթէ մենք, հետեւելով Քրիստափորի խորհուրդին, այսօրուընէ խզենք մեր յարաբերութիւնը, գիտցած ըլլաք, ինքնասպանութիւն մը գործած պիտի ըլլանք, ի՞նչ կ'ըսէք, կարելի՞ է թողուլ Ոսկեհանքը, Դաշնակցութեան Հնդկաստանը :

— Ինչպէ՞ս, ի՞նչպէս, կրկնեց Վռամշապուհ, լաւ չհասկցայ :

— Զհասկնալու ի՞նչ կայ, պատասխանեց Սաֆօ, այսօր տիեզերական ճշմարտութիւն մըն է թէ՝ Անգլիան, այն թզուկ կղզին՝ հսկայ Ատլանտեանին մէջ, իր այսօրուան մեծութիւնը, հարստութիւնը, պատկառելի եւ ահարկու զօրութիւնը կը պարտի Հնդկաստանի տիրապետութեան :

— Մտիկ ըրէք, ընկերներ, ծաղրեց Աշոտ, աշխարհագրութեան դասը կ'աւանդուի :

— Հեգնէ, Աշոտ, յարեց Սաֆօ, բայց մտիկ ըրէ, ես աշխարհագրութիւն չեմ աւանդեր, այլ իրականութիւններ կը խօսիմ ... :

Սաֆոյի այս վերջին խօսքերը տպաւորիչ էին, ընդդիմադիր ընկերներէն Վռամշապուհը, կատաղի հակառակորդ մը, տակաւ սկսաւ թուլնալ, պարտութեան նշաններ ցոյց կուտար, դարձաւ ըսաւ Աշոտի :

— Աշոտ ճան, գիտե՞ս, գործը շատ լուրջ է, ես կը յարգեմ քու ողջմտութիւնդ, սկզբունքին համար ամէն բան գիտես զոհել · բայց, գործնական կեանքին մէջ, ընկերային յարաբերութիւնները միշտ չեն առաջնորդուիր սկզբունքներէ, ոչ ալ օրէնքներէ, մարդկային ընկերութիւնը յաճախ բնազդով կամ խղճմտանքով կը կառավարուի, օրինապաշտ ժողովուրդները, օրէնքի տառին կառչող կառավարութիւնները չեն որ կ'առաջդիմեն, կեանքը բազմաձեւ ու բարդ է, միջավայրի ազդեցութիւնը փոքրիկ դեր մը չի կատարեր, գիտես, արդ, մեծագոյն չարիք մը խափանած ըլլալու համար, պէտք է համակերպութեամբ դիմաւորենք փոքրագոյնը · Ոսկեհանքը չիտակ է, սովորական, հասարակ, աննշան շրջան մը չէ · Դաշնակցութեան կաբեւորագոյն ուժերէն, կամ աւելի ճիշդը, յոյսերէն է ան · Հետեւաբար, վտանգաւոր է խզումը, մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ :

— Դուն Իզմիրցիները չես ճանչնար, առարկեց Աշոտ, պատուական քաղաքացիներ են, Իզմիր եղած է միշտ մեծ գաղափարներու, մեծ ձեռնարկներու, վեհ գործերու հայրենիքը · կը յիշեմ, յաճախ լսած եմ հեղինակաւոր անձերէ, Զմիւռնահայը քաղաքակրթութեան յառաջապահը հանդիսացած է Միջերկրականի այդ ասիական ծովեզերքի վրայ · Պոլսահայէն առաջ, շատ առաջ արթնցած է ան, եւ իրաւունք ունի հպարտանալու իր զանազան հիմնարկութիւններով · խանդավառ, ճկուն, Արեւմուտքի գաղափարները վայրկենապէս ըմբռնող, ընդգրկող միտք մը, հանճարներու ծնունդ տուող ժողովուրդ մըն է վերջապէս, կը հասկնա՞ք :

— Հասկցա՞ք, հեգնեց Սաֆօ, եզրակացութիւնը :

— Եզրակացութի՞ւնը, յարեց Աշոտ, այդպիսի ազնիւ, յեղափոխութեան սիրահար ժողովուրդի մը սիրտը վիրաւորելու չէ : Բռնի հանգանակուած այդ երկու հազար երկու հարիւր ոսկիները վերադարձնելու է տէրերուն եւ անգամ մըն ալ հաստատելու է թէ՝ Դաշնակցութիւնը մէկ սկզբունքի համար պիտի զոհէ աշխարհիս հարստութիւնը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար ·)

Այրի Տիկին Հրանոյշ Յակոբեան եւ զաւակները՝ սրտի կսկիծով կը ծանու – ցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր,

ՀՐԱՆԴ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
(Մեծ – Նոր գիւղէն)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 8, ժամը 3·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նուարդ Օհանեան (ծնեալ Ֆր – ընկեան) զաւակները եւ Թոռնիկը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի յաւարտ պատարագի (ժամը 10·30–ին) իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան տարելիցին առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Ղազար Պօղոսեան մէկ տա – րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քեռայրին Յարութիւն Տէրոյեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկնանց Միութեան Որբ. Օգն. Մար – մինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Օհանեանէ 40 Ֆրանք իր եղբօր Վահէ Ֆրէնկեանի մահուան տա – րելիցին առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա – րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու – քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի *սրահին մէջ :*

ԽՆՃՈՅՔ

ՓԵՏՐ. 18Ի ԱՌԹԻՒ, ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ձուկ պլաքի, հայկական տաք մթնո – լորտ :

Մուտքը ազատ է :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ :

Կոանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 Ֆրանք, փա – փաքողները կրնան ծպտուիլ :

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբ – թի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունե – նայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ Գերպ. Գրիգոր Պահապան – եանի հոգւոյն համար ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ
ՄԵԾ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ երեկոյ, 9 Մարտ, ժամը 21ին

Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կը խօսին՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏ – ԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին ծանօթ արուեստագէտներ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսսի մասնաճիւղին կողմէ:

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Իսիի խրիմեան վարժարանին:

Բանախօսութիւն՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ Ի – ՓԷՔԵԱՆ : –

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ – ցին — Մ. Պօղոսեան (*երգ*), *ընկերակ – ցութեամբ* Կ. Աֆրիկեանի : Օր. Վար – ժապետեան (*դաշնակ*), Օր. Շաքէ Պէնկ – եան (*երգ*), *ընկերակցութեամբ* Մեսու – մենցի, Պերնար Տէտէեան *նուագախում – բը իր երգերով եւ պարերով:*

Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբը ղե – կավարութեամբ Օր. Քէօշկերեանի :

Արտասանութիւններ՝ Օր. Շալեան *եւ* Արայ Գրիգորեան : Ժ. Պալանցեան *պիտի նուագէ եւ երգէ իր կիթառով :*

Դերասան Հայպէշեան *պիտի բերէ իր մասնակցութիւնը արտասանութեամբ :*

Խօսնակ՝ Պ. Գրիգորեան :

Պիտի մասնակցի նաեւ զաւեշտով (Գի – ԳԵՐԱՇՐՋԻԿԸ):

Մուտք՝ 3 եւ 5 Ֆրանք:

Դպրոցականներուն կէս գին

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան » կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,

SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Կը նախագահէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ: երգ՝ Փարիզի ՍԷՆԹ ԷՕՍԹԱՇ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

Յայտագիր՝ Բաբաջանեան, Խաչատուրեան եւ մասեր Կոմիտասի պատարագէն

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ. — *Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 *Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :*

Պիտի ներկայացուի

Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Հայ Մտաւորականներու դամբարանին յուշարձանին հանդիսաւոր բացումը պի – տի կատարուի Կիրակի Ապրիլ 28: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ հոգեհան – գստեան պաշտօն, հանգուցեալ Հայ Մը – տաւորականներու համար, Փարիզի Հա – յոց եկեղեցիին մէջ նոյն օր առտուան ժամը 11ին:

Յաւարտ պատարագի խմբովին այցե – լութիւն պիտի կատարուի Պանթէոյի գե – րեզմանատունը, ուր կը գտնուի դամբա – րանը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ *Սէն – Թիէռ տիւ Թուվէի*, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամ – փիթատրոնին մէջ, ժամը 14·30ին, հո – վանաւորութեամբ Փարիզի համալսարա – նի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրո – ֆէսիոնէլ *խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիզ տը Լիզ (Սպանիա), Նէշամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրնե – րը՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովա – քիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա :*

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սա – մուէլ – Մուրատեան *վարժարանի երգչա – խումբը, ղեկավարութեամբ* ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի *պարախումբը ղե – կավարութեամբ* ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹ – ՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ *նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱ – ՆԻ :*

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկա – վարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի :

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 Ֆրանք, կը ծախ – ուին Սորպոնի ղռնապաններուն մօտ :

ASSURANCES
AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝

CABINET TCHAKARIAN

Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

SOURENE EXERJEAN
40, La Canebière — MARSEILLE
Մասնագէտ
ապահովագրական
բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի փողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Բոլորին ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլ – լան Շրջ. Կոմիտէի եւ Կ. Կ.ի ներկայա – ցուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում – բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Միշակոյթի Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. անդա – մական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեանի ակումբը: Բոլոր ընկերնե – րու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կա – րեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւն մէջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւի – րէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Երկու – շաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մշա – կոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ.— Անդամա – կան հաւաքոյթը այս Շաբաթ, ժամը 21 – ին, Միութեան սրահին մէջ, 11, Սթուա Ալպոնի: *Կը խօսի Տոքթ.* Ա. Պիւյիւքեան, *նիւթ ունենալով «Մեր կանոնագրական տարակարծութիւնները Նիւ Եորքի «Պոր – տ»ին հետ»: Սիրով կը հրաւիրուին Մի – ութեան բոլոր անդամները :*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առա – քում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէ – պի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուի – ցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ հա – մեղ *փաստրմա*.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մե – ծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսփո – րի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «Թուրշի», « պի – պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», « լո – գում», «սազըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), *Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ,* (քարավան եւ մոգա), *համեմներ* մահլէպ, սալէպ, *ծիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումագ, թարամա, լա – քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տե – րեւ եւայլն :*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա – ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ

VENDREDI 8 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9550

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9550

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

Ամիս մը անցաւ Փետրուար 8ի յեղափոխութենէն ի վեր, որ հիմնական փոփոխութիւն առաջ բերաւ Իրաքի ներքին կացութեան մէջ :

1958 Յուլիս 14ին զօրավար Քասըմ եւ ընկերները յաջողեր էին քանի մը ժամուան մէջ հաշուեյարդարի ենթարկել Հաշէմիններու երեսունեւութ տարիէ ի վեր հաստատած կարգուսարքը :

Երիտասարդ ազգայնականներ, համալսարանական ուսանողներ,— մեծ մասամբ Նասրի կողմնակիցներ —, ինչպէս նաեւ համայնավարներ զօրավիգ եղած էին յեղափոխական զինուորականներուն : Ժողովուրդն ալ առանց ընդդիմութեան ընդունած էր կատարուած իրողութիւնը :

Այս անգամուան յեղափոխութիւնը աւելի արիւնալի եղաւ :

Քասըմ իր բացարձակ իշխանութեան չորս տարիներու ընթացքին կարգ մը սխալներ գործած եւ բազմաթիւ թշնամիներ չահած էր : Սակայն ունէր կողմնակիցներ ալ, որոնք Պաղտատի եւ Ամարայի մէջ փորձեցին ընդդիմանալ մառեչալ Արէֆի :

Այս վերջինը առաջին վայրկեանէն իսկ սկսաւ անխնայ հալածել համայնավարները : Միջազգային մամուլը արձագանգ դարձաւ հարիւրաւոր ձերբակալութեանց եւ գնդակահարումներու :

Խորհրդային թերթերը չափազանցուած լուրեր հաղորդեցին, գնդակահարուած համայնավարներու թիւը «հազարաւոր»ներու հասցնելով :

Եւ սակայն Կրէմլին ամէնէն առաջ փութացած էր ճանչնալ Պաղտատի նոր կառավարութիւնը, յուսալով անշուշտ իր ազդեցութեան ենթարկել զայն, մաքիավէլական դիւանագիտութեամբ :

Իրաքցի համայնավարներու դէմ տարուած հալածանքի քաղաքականութիւնը անակնկալի բերաւ Մոսկուան : Խորհրդային մամուլն ու ձայնասփիւռը սկսան յարձակիլ նոր կառավարութեան վրայ : Բոլշեւիկեան քարոզչական մեքենան շարժման մէջ դրուեցաւ : Բողոքի ձայներ սկսան հնչել ամէն կողմէ :

Պաղտատի կառավարութիւնը հակայարձակման անցնելով, այժմ կը սպառնայ փոխել իր քաղաքականութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ, եթէ Կրեմլին չդադրեցնէ իր քարոզչութիւնը Իրաքի դէմ :

Տր. Ատնան Փաչաճը, Իրաքի ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ, Նիւ Եորքի մէջ միջազգային մամուլին առջեւ յայտարարած է թէ զօրավար Քասըմ տապալեցաւ, որովհետեւ «գաղտնի դաւադրութիւն մը կը պատրաստէր՝ իշխանութիւնը ամբողջովին համայնավարներուն յանձնելու համար, ու նաեւ անոր համար, որ հետզհետէ կը հեռանար արաբական միւս երկիրներէն» :

Ստուգուած է, որ Իրաքի համայնավար կուսակցութիւնը հրաւիրած է ժողովուրդը օգնութեան փութալ Քասըմին : Ուրեմն դաւադրութիւնը կասկածէ դուրս է : Փաչաճը յիշած է, որ 1959ին Մուսուլի, Պաղտատի եւ Պասրայի մէջ համայնավարները հազարաւոր մարդիկ սպաննած են : Ըստ իրեն, 4 – 500 համայնավարներ միայն ձերբակալուած են, անոնց մեծ մասն ալ ազատ արձակուած է արդէն :

Նոր կառավարութիւնը երկրին մէջ իր դիրքը ամրապնդելու եւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար ծրագրած է կարգադրել քրտական հարցը :

Բանակցութիւնները չեն խզուած դեռ եւ պատուաւոր ելքի մը հեռանկարը չէ կորսուած բոլորովին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ՈՉ ՄԷԿԸ Կ'ՈՒԶԷ ԶԻՋՈՒՄ ԸՆԵԼ

Կառավարութիւնն ու բանուորական ընկերակցութիւնները կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ : Մինչ առաջինը կ'ուզէ խօսիլ միայն այն ատեն երբ աշխատանքը վերսկսի, բանուորները որոշած են աշխատիլ միայն երբ բանակցութիւնները սկսին : Պէտք է ընդունիլ անշուշտ թէ կառավարութիւնը առաջին զիջում մը ըրաւ, չգործադրելով պարտադիր աշխատանքի որոշումը զոր տուած էր, յատուկ հրովարտակով : Նոր պայմանաժամ մը կուտայ, մինչեւ Երկուշաբթի, եթէ այդ օրն ալ բանուորները բացասական դիրք բռնեն, կառավարութիւնը որոշած է գործադրել պարտադիր աշխատանքը, այլ խօսքով զինեալ ուժեր պէտք է տանիլ երթան բռնի աշխատանքի տանելու համար բանթողները : Փափաքելի է անշուշտ որ նախքան այդ, կարգադրուին հարցերը, ցաւալի նախընթաց մը չստեղծելու համար ընկերային կեանքին մէջ : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ տը Կոլ պատրաստ էր եւ տրամադիր անմիջապէս գործադրելու պարտադիր աշխատանքը, բայց ԻՒ ԷՆ ԷՌ նախարարները շատ խնդրած են որ այդքան անզիջող չըլլայ :

Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, Ալէն Փէյրըֆիթ յայտնեց լրագրողներուն թէ ճարտարարուեստի նախարարը պարզած է ածխային հանքերու վիճակը, որմէ ետք մտքերու փոխանակութիւն տեղի ունեցած է : Տեղեկատուութեան նախարարը ըսած է նաեւ «որքան ալ բացատրելի ըլլան հանքագործներուն մտահոգութիւնները ինչ կը վերաբերի իրենց արհեստին եւ փափաքներուն ամսաթոշակներու համար, որքան ալ արդարացի ըլլան իրենց փափաքները որ ընկերակցական պատասխանատուները խօսին հանրային իշխանութեանց հետ, կառավարութիւնը կը գտնէ որ հանքերու մէջ աշխատանքը դադրեցնելը ծանր հետեւանքներ ունի ընկերային կեանքի եւ գործունէութեան համար : Մանաւանդ ծանր եւ երկար ձմեռէ մը ետք որ սպառեց վառելանիւթի պահեստը : Արդ, կառավարութիւնը 3,02 առ հարիւր յաւելում մը բրած էր Յունուար 1ին, հինգ առ հարիւր յաւելում մը ածխային տարուան համար տուաւ եւ տրամադիր էր կրկին քննելու հարցը յառաջիկայ Սեպտեմբերին : Կառավարութիւնը առանց միջամտելու արձանագրեց 48 ժամուան գործադուլը, բայց երբ աշխատանքի շարունակական եւ անսահման դադարի մը հեռանկարին առջեւ գտնուեցաւ, կառավարութիւնը որ ազգային շահուն պատասխանատուութիւնն ունի, այդ իսկ պատճառաւ, իրաւունքն ու պարտականութիւնն ունի պահանջելու հանքային արտադրութեան օժանդակութիւնը, օժանդակութիւն որ այսօր աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է Ֆրանսական արտադրութեան, ինչ որ ալ ըլլան այն փափուկ դժուարութիւնները զորս կրնայ ներկայացնել նման որոշում մը, կառավարութիւնը զայն կը պահպանէ եւ կը խորհի թէ Ֆրանսայի հանքագործները պիտի չերկարաձգեն իրենց մերժումը » :

Ինչպէս այս յայտարարութիւնը ցոյց կուտայ, կառավարութիւնը վճռած է տեղի չտալ : Ի հարկին, Փոմփիտու կրնայ ճառ մըն ալ խօսիլ մինչեւ Շաբաթ : Կը նախատեսուի նոյնիսկ կոչ մը նախագահ տը Կոլէն :

Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, Փէյրըֆիթ յայտնած է թէ պարենաւորում մը անկարելի չէ (կաթ եւ ածուխ) եթէ գործադուլը շարունակուի :

Ամէն կողմ «բարեկամական» շարժումներ կան : Ուրբաթ Առտու 10էն 12 կայի եւ ելեկտրականութեան գործադուլ կը նախատեսուի, հանրաժողովները իրարու կը յաջորդեն մինչ բանթողները ցուցատախտակներով կը տողանցեն «Շառլօ, տէ Սու », «Շառլօ, տէ սու» :

Լոռէնի մէջ, կը մերժեն աշխատանքը սկսիլ բանակցութիւններէ առաջ :

« Վճարանութեան անմիջական բացումը կը պահանջենք ազգային դաշնակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ : Ո՛չ կ'ըսենք պարտադրուած աշխատանքին : Մեր դիրքերուն վրայ կը մնանք : Կաղանդ Պապային չենք հաւատար : Ալ ձանձրացանք անորոշ խոստումներէ : Կը պահանջենք որ բանակցութիւնը սկսի եւ լուծուին ստանանք ինչ կը վերաբերի մեր եկամուտներուն» : Այսպէս խօսած է Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան (Սէ Ժէ Թէ) բանբերը : Իրեն յաջորդած է քրիստոնեայ ընկերակցութեան պատուիրակը որ գերմաներէն խօսելով, յայտնեց .— « Մեր շարժումը զուտ արհեստակցական է : Փորձեցին զմեզ բաժնել, բոլոր այդ ջանքերը աւելի ամրապնդեցին մեր որոշումը : Վճռական քայլ մը առինք ընկերային ազատութեան համար : Նահանջ չկայ այլեւս : Աշխատանք չկայ եթէ մեր պահանջներուն գոհացում չտրուի » :

Հիւսիսի եւ Փա Տը Քալէի մէջ դիմադրութեան կամքը չէ տկարացած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԷՅՋԱՆԻ գերագոյն ատեանը չորս հոգի մահուան դատապարտեց եւ 17 ուրիշներ բանտարկութեան գեղծումներու համար :

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՔԱԶԱԹԻ մեռած է առջի օր Ֆռէնի զարմանատան մէջ : 13 ամիս Սանթէի բանտը մնացած է, բայց բժշկապետը մերժած էր զինքը խնամել հակառակ անոր որ հիւանդ էր : Գիշեր մը ստիպուած եղած են Ֆռէնի զարմանատունը փոխադրել ուր խնամուած է, բայց վիճակը ծանրացած ըլլալով հարկ էր Քօշէնի հիւանդանոցը փոխադրել : Հետեւորդներու խումբը վեց ժամ յապաղումով հասած է սակայն եւ հրամանատարը մեռած է : Քոմպա, յիշելով թէ Քազաթի վեց տարի Հնդկաչին կռուած էր, չորս տարի ալ Ալժերիա, կ'ըսէ թէ հրամանատարը կրնար արժանանալ, առնուազն, պատերազմական դերիի մը ընծայուած անհրաժեշտ խնամքներուն : Ձերբակալուած էր իբրեւ անդամ Գաղտնի Բանակի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը յայտարարութիւն մը բրած է Փարիզի «Լը Մոնտ»ին եւ չեշտած թէ Յորդանան, Սուրիա եւ Իրաք այլեւս նոյն նպատակները պիտի հետապնդեն եւ պայքարին հասարակաց գաղափարականներու համար : Թագաւորը ըսած է նաեւ թէ ժամանակը Արաբներուն համար կ'աշխատի եւ ինք վստահ չէ որ Նասր պիտի յաջողի Եմէնի մէջ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՈՅԻ հարցադրոյցը կը շարունակէ աղմուկ հանել : Ցիւսուն երկիրներ կ'ուզեն իրենց կարգին սփռել, Նորվեկիա եւ Դանիա արդէն ըրած են : Լոնտոնի երեսփոխանական ժողովին մէջ սակայն բուռական խնդիր եղած է : Աշխատաւորականները շատ դժգոհ են : Բայց մամուլին մեծ մասը համաձայն է ձայնապատկերասփիւռին հետ : Կը կարծուի թէ Պիտօ ներկայիս Գերմանիա է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ տնտեսութեան կարեւորագոյն դէմքերէն մէկը՝ Անրի Լաֆոն, «Փարիզեան Միութեան Դրամատան» նախագահը, սպաննուեցաւ առջի առտու, ժամը 10.30ին Նէօյի մէկ բանուկ պողոտային վրայ, իր տան առջեւ : Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Գաղտնի Բանակի գործն է, հիմնուելով այն վարկածին վրայ որ Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութիւնը վերջերս նիւթական անցուկ վիճակ մը կը բոլորէ եւ զանազան մարդոց դիմած է դրամ պահանջելով : Այդ պարագային այս սպանութիւնը տեսակ մը ազդարարութիւն կ'ըլլայ անոնց որոնցմէ « մի քիչ փող» ուզած են : Լաֆոն 68 տարեկան էր եւ շատ փայլուն ասպարէզ մը ունեցած է : Վարիչն էր նաեւ կարգ մը այլ ընկերութեանց ինչպէս՝ Փեշինէ, Իւենզա, Քարիւղներու Ֆրանսական Ընկերութիւն : Երբեք քաղաքականութեամբ չէր զբաղած : «Փարիզեան Միութեան Դրամատունը» գլխաւորաբար բորսական դրամագլուխ է :

ԽՈՐՀՐԴ. մամուլի Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ բախումներ պատահած են Խորհրդային Միութեան հարաւային սահմանին վրայ խորհրդային զինեալ ուժերու եւ զինեալ «թշնամական տարրերու» միջեւ :

ԱՃՈՒՊԷՅԻ իտալական ճամբորդութիւնը կը շարունակէ հետաքրքրական բնոյթ ունենալ : Զրոյցներն ալ չեն դադրած : Կը խօսուի հաւանական հանդիպումի մը մասին Խրուշչեւի եւ Բենըլլի միջեւ յառաջիկայ Մայիսին կամ Յունիսին, Վենետիկ : Կ'ըսուի նաեւ թէ Խրուշչեւ կրնայ Պապին հետ ալ տեսնուիլ նոյն շրջանին :

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ գրաւուած է Ալժէի մէջ :

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէկ քաղաքի մը տիրոջ այրին կ'ուզէ քաղաքէն արտաքսել տալ 150.000 բնակիչները : Երեսուն տարի է որ այս կինը կ'ուզէր ճանչցնել տալ սեփականատէրի իր իրաւունքները : Ի վերջոյ Գերագոյն Ատեանը իրեն իրաւունք տուաւ :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիան տրամադիր է պատերազմի մտնելու եթէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը շարունակէ իր յարձակումները :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին կցորդը՝ Ռալֆ Պունչ Գահիրէ հասաւ առջի օր եւ յայտարարեց թէ Սալլալ տէրն է ամբողջ Եմէնի : Որոշ շրջանակներ ցաւ կը յայտնեն որ Պունչի տեղ Ու. Թանը անձամբ չէ գացած Եմէն, նկատի առնելով որ Պունչ ծանօթ է իր կողմնակալութեան համար : Արդարեւ, լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Սալլալ միայն կարգ մը քաղաքներու տէրն է :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ համայնավարներու նոր դաւադրութիւն մը սկսած է «զինուորական Խորհուրդի» մը առջեւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սէնեի Մարոք կ'այցելէ :

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Ամսոյս 3ին, Կիրակի, Զգօն Եպիսկ. Տէր – Յակոբեան հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց նորոգ վախճանեալ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի յիշատակին, տալով միաժամանակ մեզմէ առյաւէտ բաժնուած հայրապետին կենսագրական գծերը, ի մասնաւորի ծանրանալով մտքի եւ սրտի դերընտիր արժանիքներով օժտուած բարձրաստիճան եկեղեցականին բարեմասնութեանց շուրջ : « Քառասուն Մանկունք» եկեղեցին լի էր հաւատացեալներով :

Ա. ՄՐ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱՅԻ ՏԱՂԵՐԸ

Սայաթ–Նովայի անմահ վաստակը այսօր իրօք աշխարհինն է : Այս՝ հայ լուսեղծագործ ոգիին աւանդն է մարդկութեան եւ դարերուն :

Մեծ աշուղին անունին հետ անխզելի կերպով կապուած է բանաստեղծ Գէորգ Հախվերդեանի անունը :

Հազար անգամ իրաւացի էր բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեան, երբ կէս դար առաջ մամուլի մէջ եւ հրապարակային դասախօսութիւններու ընթացքին գովելով Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութիւնները, կը յայտարարէր թէ անմահ աշուղին նուիրուած ամէն մէկ հանդէս կը ծառայէ նաեւ բանաստեղծ Հախվերդեանի յիշատակը յաւերժացնելու գործին, քանի որ «ժամանակի ամենակուլ բերանից» փրկեց գուսանին գործերը, զանոնք դարձուց Հայութեան եւ աշխարհին սեփականութիւնը :

Ռուսիոյ պատերազմի նախարարին անձնական բժիշկ՝ Գէորգ Հախվերդեան 1846ին կը հրաժարի արքունի ծառայութենէ եւ, ձգելով Պետերբուրգի ազնուական կեանքը, իր չքեղութիւններով եւ պերճանքով, կը շտապէ հայրենիք, ծառայելու համար իր ժողովուրդին : Կը հաստատուի Թիֆլիզ :

Հախվերդեան Խ· Աբովեանի դառնութիւնները կը ճաշակէ : Արդարեւ, Աբովեան իր շատ ծանօթ «Վէրք Հայաստանի» քնարական մեծ շունչով յառաջաբանին մէջ կը գրէր · «Եւրոպիումն էլ որ չէի կարդում բազի գրքերում, թէ հայ ազգը պէտք է, որ սիրտ չի ունեցած ըլի, որ էնքան բաները գլխովն անց են կացել, մէկ մարդ էլա չի դուս էկել, որ մէկ սրտի բան գրի» : Նոյն այդող մտքերը չարժառիթը կը դառնային, որ Գ· Հախվերդեան իր «Գուսանքի» յառաջաբանին մէջ գրէր · « Վաղուց լսում եմ օտարականներուցն ու ազգակիցներուս նախատինքն՝ թէ Հայերը զուրկ են պոլետական (բանաստեղծական) զգացմունքից, էնդուր որ չունենք մէկ երեւելի քերթուած կամ ազգային աշխոյժ երգեր, որն որ վկայում լինի մեր բանաստեղծական ոգուն » :

Օտարներու եւ ազգակիցներու այս կըշտամբանքին ծանրութեան տակ երկու հայրենասէր գործիչները նոյն մղումով, բայց տարբեր դիրքերէ ասպարէզ նետուեցան փաստելու համար հակառակը : Հախվերդեան մօտեցաւ ժողովուրդին, յայտնաբերելու համար անոր բանաստեղծական ոգին «երեւելի քերթուածները» : Ամէնուրեք, մասնաւորաբար Թիֆլիզի արհեստաւորներու շրջանակին մէջ, պանդուխտներու իջեւաններուն մէջ կ'ունկնդրէր եւ գրի կ'առնէր «հայերէն տաղ, տառծ, վիճակախաղ ու ամէն տեսակ խաղեր » : Այս առթիւ մէջտեղ կը հանէ գեղեցիկ, սրտաբուխ, յուզիչ բանաստեղծութիւններ՝ հայ ժողովուրդին « Պոետական զգացմունքի» անսպառ ապացոյցները :

Այս պրպտումներուն ժամանակ անոր ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ «ազգային երգիչներու կամ աշուղներու » երգերուն վրայ, «որոնք պահպանել է ազգն աւել պակաս թէ աւանդութէնով, թէ գրով» :

Հախվերդեան կը հաւաքէ աշուղներու «գրով» պահպանուած նմոյշները : Տարիներու ընթացքին կը կուտակէ Թիֆլիս, Երեւան, Գանձակ, Շամախ, Հաշտարխան ապրող մօտ 40 աշուղներու գործերը : (Այժմ Երեւան կը գտնուին իր տետրակները) :

Միեւնոյն ատեն գրի կ'առնէ «աւանդութինով» բերնէ բերան տարածուած երգերը : Ահա այս ձեւով ան կարուստէ կը փրկէ ԺԸ· – ԺԹ· դարերու հայ աշուղներու գործերուն մէկ կարեւոր մասը :

Բարեդէպ դիպուածով Հախվերդեան տէր կը դառնայ Սայաթ – Նովայի տափթարին : Բժ· Յովհաննէս Պօնտոյեանց, Թիֆլիսի Ջղրաշէն եկեղեցւոյ աւագ քահանայ՝ Տէր Մովսէսէն «աղաչանքով» ձեռք կը ձգէ քահանային մեծ հօր երգարանը, որ նոյնինքն Սայաթ – Նովայի տափթարն էր եւ զայն կը յանձնէ Հախվերդեանի : Աշուղը մեռած էր աւելի մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ եւ իր երգերն ալ գրեթէ կորսուած էին :

Բարեխիղճ բանասէրը այս «տափթարին մէջ կը գտնէ Սայաթ – Նովայի 114 Թուրքերէն եւ 46 հայերէն բանաստեղծութիւնները եւ քանի մը վրացերէն երգերը : Մեծ բարեխղճութեամբ կը վերծանէ եւ կ'ուսումնասիրէ հայերէն 46 երգերը · « Թէ որքան եմ տանջուել վրացերէն տառերով գրուած այդ հայերէն երգերի վերծանման համար, միայն Աստուծուն է յայտնի» կը գրէր այդ մասին իր մէկ բարեկամին :

Համեմատաբար կարճ ժամանակուան մը մէջ կը յաջողի պատրաստել Սայաթ – Նովայի հաւաքածոյին բնագիրը, կազմել բառարան մը : Միեւնոյն ատեն կը գրէ գուսանին կենսագրականը :

Իր ուսումնասիրութեան մէջ Հախվերդեան ցոյց կուտայ, որ «խս հանճարեղ յանկարծախօսն» ժողովուրդին մէջ կատարած է «հոգեւոր բժշկի պաշտօն », ամենուրեք բարի խրատ եւ ուրախութիւն է «ցանել» ու ազնուացուցած, վեհացուցած է իր ունկնդիրներուն հոգին : Երգելով սէր ու գթութիւն, «հեռու է մնացել հեշտասէր ցանկութիւնից», մարդոց հեռու պահած է «մարմնական զգացմունքից », ուստի բանաստեղծին հոգին «ձըճի (ձիւնի) տակէն նուր (նոր) դուրս եկած արիւ (արեւ) դիբած (դպած) սմբուլի պէս պայծառ ու մաքուր է» :

1852ին Մոսկուայի մէջ լոյս կը տեսնէ Հախվերդեանի պատրաստած « Գուսանք, Ա· գիրք, Սայաթ – Նովա» հաւաքածոն :

Այսպիսով լոյս աշխարհ կուգայ հայ մեծ աշուղը, ընդմիշտ գրաւելով իր պատուանդանը մեծերու կարգին :

Գ· ՄԱՏՈՅԵԱՆ

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲԵՐՆՈՎ

ԽԱՉԵՑԵԱԼԻՆ ՄԱՀԸ

Գերմանիոյ Քէօլն քաղաքին մէջ, դասախօսութեան նիւթ ընելով «Քրիստոսի չարչարանքները բժշկին տեսակէտով », Բժշ· Մէօդդեր քննած է խաչուածի մը մահուան բուն պատճառները : Այս նիւթով զբաղելու թելադրութիւնը եկած է աստուածաբաններէ, որոնք ուզած են իմանալ Յիսուսի խաչելութեան հետ կապուած մանրամասնութեանց գիտական մեկնաբանութիւնը, քանի որ Դ· դարէն ի վեր արգիլուած է խաչելութեամբ մահապատիժը եւ այս մասին եղած պատմութիւնները կրնան մտացածին եղած ըլլալ :

Դասախօս բժիշկը պարզ փորձով մը ցոյց տուած է խաչեցեալի մը մահուան բուն պատճառը : Մէկ բազուկը վեր բարձրացուցած է եւ միւսը վար կախած : Տասը երկվայրկեանի մէջ բարձրացուցած բազուկը գունատած, իսկ վար կախուած բազուկը կարմրերանգ գոյն մը առած է : Ուրեմն բարձր բռնուած բազուկին արեան շրջանառութիւնը խանգարուած էր : Այսպէս կը պատահի խաչուած մարդուն ալ, որ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ անզգայութեան մէջ կ'իյնայ եւ կը մեռնի :

Բժիշկ Մէօդդէր իր փորձերը կատարած է ուսանողներու վրայ եւ հասած հետաքրքրական եզրակացութիւններու : Այսպէս հաստատած է որ արինաքամութիւնը չի կրնար մահուան պատճառ եղած ըլլալ, որովհետեւ ափէն գամուելով, ինչպէս ցոյց կը տրուի խաչելութիւնը, կարելի չէ խաչին գամուած մընալ, քանի որ ափին մկանային կազմը թոյլ չի տար մարմնին բեռը կրելու : Կարելի է գամել ձեռքի արմատի ոսկորէն, ուրկէ սակայն շատ քիչ արիւն կրնայ վազել :

Նոյնպէս կարելի չէ դանդաղ խեղդուիլը մահուան պատճառ նկատել խաչին վրայ :

Ինչպէս բազուկի պարզ փորձը ցոյց տուած է, ամէնէն հաւանականն այն է որ, խաչուած մարդուն արիւնը չուռով մարմնոյն վարի մասերը կը խուժէ[ն], թեւերը, սիրտը եւ ուղեղը արիւնէ պարպուելին, բազկերակին զարկը կը սկսի դանդաղիլ եւ տասներկու վայրկեանի մէջ՝ խաչուածը կը կորսնցնէ իր գիտակցութիւնը :

Ուրեմն, կարելի է մտածել թէ խաչին վրայ մեռնիլը շատ չարչարանքի հետ կապուած չէ : Բայց այդպէս չէ : Հին դարու դահիճները վարպետներ էին մահուան չարչարանքը երկարաձգելու : Անոնք խաչին վրայ ձող մը դնելով նստելու կարելիութիւն կը ստեղծէին եւ ոտքերուն տակն ալ կրթնելու փայտ մը կը հաստատէին : Խաչեցեալը կը փորձէր անոնց վրայ կրթնելով մարմինը վեր քաշել եւ արեան շրջաբերութիւնը մասամբ հաւասարակշռել · այսպէսով քիչ մը կ'երկարէր իր կեանքը, բայց նաեւ իր չարչարանքը : Բժշկականօրէն չի բացատրուիր թէ ինչպէս Յիսուս կեանքի վերջին վայրկեանին՝ խաչին վրայէն, բարձր ձայնով կրցած էր խօսիլ, թերեւս այս բացառիկ երեւոյթն էր պատճառը որ — կ'ըսէ դասախօսը — Հռովմէացի զօրապետը, որ այդ գործին վարպետն էր, դարձի եկաւ :

Արդի բժշկութիւնը հաստատած է Յովհաննէս Աւետարանիչի այն բացատ[րութիւնը] թէ Յիսուսի կողէն արիւն եւ ջուր վազեց : Չարչարանքով մեռածներու քով այս երեւոյթը հաստատուած է բժիշկներու կողմէ :

Ուրիշ հարցերու կարգին բժիշկը կը բացատրէ այն խօսքը թէ Յիսուս «արիւն քրտնեցաւ» : Այս բացատրութիւնը պէտք է թերեւս այնպէս հասկնալ, թէ քրտինքը վէրքի մը արիւնին պէս թանձր էր, ինչ որ հաւանական է :

Ինչ կը վերաբերի փշէ պսակին, պէտք է ենթադրել որ ան զինուորներուն կողմէ կատարուած խեղկատակութիւն մըն էր «Հրկաներուն Թագաւորը» ծիծաղելի դարձնելու համար միայն եւ զայն չարչարանքի ենթարկելու համար չէր :

Հապա ծանր խաչը, զոր Յիսուս կրեց ինքը դէպի Գողգոթա : Հաստատուած է որ հին ժամանակները խաչին ուղղահայեաց գերանը տեղին վրայ կը ձգէին եւ միայն թեւերուն գերանը ամէն անգամ նոր կը գամէին : Հաւանական է ուրեմն որ Յիսուս ոչ թէ ամբողջ խաչը, այլ թեւերուն գերանն է որ կրած ըլլայ դէպի Գողգոթա :

Դասախօս բժշկին այս բացատրութիւնները կը լուսաբանեն եւ կը հաստատեն Յիսուսի չարչարանքներու պատմութիւնը, զոր Աւետարանիչները հաղորդած են մեզի :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ներսիսեան դպրոցը կիսատ ձգելով՝ նա ստիպուած էր, իր ապրուստը հայթայթելու համար, ձեռք առնել ամէնէն աննախանձելի աշխատանքների — գործակատարութիւն, եկեղեց· վերին ժողովի գրագրութիւն եւ մինչեւ իսկ տիրացութիւն՝ քահանայ դառնալու ակընկալութեամբ :

Սակայն, «բախտը» հալածում էր նրան այս բոլոր գործերի մէջ : Բախտ ասածն էլ իր «մուսան» էր, կամ բանաստեղծական խառնուածքը, որ անպէտք էր դարձնում նրան ամէն մի գործնական զբաղմունքի համար : Այդ շրջանում ունեցած իր վիճակն ու ապրումները Թումանեան տաղանդաւոր կերպով ներկայացրել է « Պօետն ու Մուսան» երկի մէջ : Բայց այս երկը լրիւ կերպով չի տալիս նրա ապրումների պատկերը : Մի նամակի մէջ նա գրում է :

« Ոչ տէրտէր եմ, ոչ վաճառական, ոչ վարժապետ, ոչ արհեստաւոր, ոչ զինուորական, ոչ երկրագործ, ոչ նոյնիսկ աւազակ, — չէ՞ որ այս էլ կեանքի ճամբաներից մինն է : Մի խօսքով, ինչպէս ճիշդ նկատել են, երբեք չեմ եղել կեանքի մարդ··· Բայց (լաւ լսիր) դու եկած ես կեանքի ամէն ճամբաներից, եւ այն բոլոր մարդիկ, որ այդ ճամբաներով են գնում, չեն կարող քեզ հետ լինել, այլ զարմանում են քեզ վրայ, յանդիմանում են քեզ, կռւում են, վշտացնում են, հալածում են, մի խօսքով՝ «Պօետն ու Մուսան», բայց ոչ իմ գրածը, այլ իմ ապրածը, այսինքն՝ աւելի մեծ չափով » :

Եւ իրօք, Թումանեանի այս շրջանի կեանքը մի կատարեալ դիւցազներգութիւն է՝ համեմուած ամենազաւեշտական միջանկեալ պատմութիւններով : Առանձնապէս հարուստ էր այսպիսի պատմութիւններով նրա տիրացութեան շրջանը : Նմոյշի համար յիշատակեմ սրանցից մէկը ·—

Թումանեան տիրացութիւն է անում Թիֆլիսի եկեղեցիներից մէկում : Այդ եկեղեցում երկու քահանայ կար, որոնք մահացու թշնամիներ էին իրար : Նրանք միմիանց հետ չէին խօսում, բացի այն դէպքերից, երբ կռւում էին եւ հայհոյում իրար՝ ամենափողոցային խօսքերով : Ծննդեան ճրագալոյցին, պիտի պատարագէր այս քահանաներից մէկը, իսկ միւսը պիտի սարկաւագութիւն անէր : Վերջինս, ժամերգութիւնից առաջ, գալիս է եկեղեցի եւ խորանից տանում թաքցնում պատարագի բոլոր նոր եւ փայլուն զգեստները : Պատարագիչ քահանան, հարկադրուած, զգեստաւորւում է հին ցնցոտի շուրջառով եւ սաղաւարտով, բայց «եռում ու էփւում էր ինքն իր մէջ»՝ հասկանալով թէ բանն ինչումն է : « Գիտէինք, որ մի բան պիտի պատահի», ասում էր Թումանեան : Այդպէս էլ լինում է : Պատարագիչը դուրս է գալիս խորանից կարմրած երեսով ու աչքերով եւ ջղայնօրէն խնկարկում շուրջը՝ ձեռքի բուրվառով : Երբ հասնում է իր հակառակորդ քահանային, խնկարկելու պատրուակի տակ, բուրվառով մի քան ուժգին հարուածներ է հասցնում նրա հաստըլէկ փորին եւ անցնում : «Տեսա՞ք, ինչ արաւ էդ լիրբը»— փրփրած շշնջում էր հարուածների ենթարկուած քահանան : « Հիմա էլ սպասում էինք, թէ սա ի՞նչ պիտի անի» : Իսկ սրա արածը լինում է հետեւեալը · Ժամերգութեան կէսերին, երբ նա, իբրեւ սարկաւագ, պիտի վերցնէր պատարագիչի սաղաւարտը՝ «մէկ էլ տեսնեմ, պատարագիչը դէմքը ծամածռած, ոտքերը վեր ու վար է անում : Դու մի ասել, էդ անիծուած « սարկաւագը, սաղաւարտի հետ միասին բռնել էր պատարագչի քունքերի մազերը եւ ուժգնօրէն վեր էր քաշում » : Սրանով, սակայն, «միջադէպը» չի սպառւում : « Ժամերգութիւնից յետոյ, մի սոսկալի գոռոց լսուեց խորանից : Մտնեմ ներս եւ ի՞նչ տեսնեմ ·— Պատարագիչը մինչեւ ծունկը թրջուած ոտքը գետին զարկելով, էլ հայհոյանք չկայ, որ չթափի միւս քահանայի հասցէին : Դու մի ասել, էս անպիտանը, բեմի վրայ կատարածը բաւական չհամարելով, մտ[ել] էր խորան եւ ծածուկ ջուր լցրել պատարագչի ճիտկաւոր կօշիկների մէջ եւ ծը[...]կել : Պատարագչի կատաղութիւնը մեծ էր մանաւանդ այն պատճառով, որ ուրիշ կօշիկ չունէր, իսկ թաց կօշիկներով պիտի չկարողանար այդ երեկոյ տնօրհնէք կատարել հարուստների մօտ :

Նման պատմութիւնների մի անվերջ շարան է ներկայացնում եւ Թումանեանի գրագրութիւնը Թիֆլիսի առաջնորդարանում :

90ական թուականների կէսերին մեծ բանաստեղծը վերջնականապէս հրաժարւում է այս կարգի բոլոր աշխատութիւններից եւ նուիրւում գրականութեան : Հետզհետէ նա ամուր դիրք է գրաւում մեր գրականութեան մէջ իբրեւ «կոչեցեալ բանաստեղծ » : Այս հանգամանքը ինքնին բարելաւում չէ բերում նրա նիւթական կեանքի համար — Հայոց գրականութիւնը ե՞րբ է վայելուչ ապրուստ տուել իր մշակներին — բայց հնարաւորութիւնն է ստեղծում պարտքեր անելու կամ զանազան միջոցներով ունեւոր [...]ջաններից օգնութիւն ստանալու :

Ա· ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(7 Շար·)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԼԱՌՈՒՍԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Վերջերս «Մէգան մը Ֆրանս»ը Լառուս հրատարակչական ընկերութեան ցուցադրութիւնը սարքած էր, որ տեւեց Յունուարէն մինչեւ Փետրուարի կէսը: Իր գլխաւոր էլ. ակցընատարը, ամէն մէկ գրքի կողքին վրայ, շուտով տպաւորեց եւ ծանօթացուց գերման հասարակութեան այդ հըրատարակչականը, հին եւ նոր նուաճումներով, իբր ֆրանսական ամէնէն անուանի հրատարակիչ ընկերութիւններէն մէկը, որուն հանրագիտարանը, «Մեծ Լառուս»ը միայն ծանօթ էր գըրգացած կամ ֆրանսագէտ դասուն: Այժմ կը ցուցադրուէին նաեւ քերականներն ու դասական գործերու տպագրութիւնները, որոնք աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր կը հրատարակուին եւ ամբողջ աշխարհի մէջ կը տարածուին Լառուսի կողմէ:

Այցելուները առանց բացառութեան կը հիանային մանաւանդ «Լառուս էլեկտրոնիք»ին վրայ, որ հանրագիտարան գործիք մըն է եւ հարցումներին մեքենաբար պատասխան կուտայ մինչեւ 1200 հարցումներու՝ գիտելիքներու ամէն բաժինէ: Այս գործիքը 1958ին Պրիւքսէլի միջազգային ցուցահանդէսին առաջին անգամ ցոյց կը տրուէր եւ տակէ ծանօթ է անոր ստեղծած հետաքրքրութիւնը հանրութեան մէջ:

Լառուսեան գործերու թարգմանութիւններ կան 16 լեզուներով: Ամէնէն շատ իտալերէն (48) եւ անգլերէն (33) թարգմանուած են: Գերմաներէնի թարգմանուած են 16 գրքեր:

Փիէռ Աթանաս Լառուս (1817 – 1875) գիւղի ուսուցիչ մըն էր. ընկերանալով իրեն նման ուսուցիչ Օկիւստէն Պոյեռի, միացեալ աշխատանքով սկսաւ նորոգ խմբագրել դասական գործեր եւ հրատարակել 1852ին: Քաջալերուելով այս հրատարակութեանց ընդունելութենէն, մտածեց հանրագիտարանի մը պատրաստութեան մասին, «որուն մէջ կարելի ըլլար գտնել այբբենական դասաւորմամբ ամէն գիտելիք, որ մարդկային միտքը կը ճոխացնէ»:

Այսպէս է որ 1865 – 67 հրապարակ եկաւ Լառուս հանրագիտարանը, որուն յարդ հրատարակուած 17 հատորները գրադարաններու ամէնէն կարեւոր գրքերն են. եւ օգտակար են՝ գիտական, ծանօթագրական եւ լեզուական բազմակողմանիութեամբ ամէն դասէ հարցասէրներու:

Լառուսի ցուցադրութիւնը մեծ յաջողութիւն մըն էր այստեղ, ֆրանսական մշակոյթի այս մարզին ծանօթացման համար: Նորէն ու նորէն այցելուները կը թղթատէին «Մեծ Լառուս»ը, փնտռելով թէ նոյնիսկ այսինչ բառը կամ անունը կը գտնուի անոր մէջ, թէեւ Գերմանացիներն ալ ունին իրենց Բրոքհաուզը, Մայերը եւ այլն, որոնք հանրագիտական բառարաններու մէջ իրենց պատուաւոր տեղը ունին:

Պ. Ֆ.

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հայ բեմերու մեծանուն դերասանուհի հանճարեղ Սիրանոյշի կեանքին ու գործին մասին գրուած են եւ տակաւին կը գրուին հատորներ:

Մեծ դերասանուհին, իր բացառիկ տաղանդին կողքին, ունեցած է նաեւ մարդկային տկարութիւններ, եղած է չափազանց դիւրագրգիռ ու բարկացոտ, եւ երբեմն, այդ վիճակին մէջ գտնուած պահուն գործած է արարքներ որոնք ապշեցուցած են զինքը շրջապատող եւ իրեն հանդէպ մանաւոր գուրգուրանքի ու պաշտամունքի զգացումներ տածող իր ընկերակիցները:

Ինչպէս ծանօթ է, մեծ դերասանուհին լաւագոյն դերերէն մին է եղած Համլէթը, որ Սիրանոյշ մեծ յաջողութեամբ մարմնաւորած է, երբ արդէն վաթսուն եւ հինգ տարեկանը թեւակոխած էր:

«Համլէթ»ի մասնակցողներէն մէկը հետեւեալ դէպքը կը պատմէ, ուր, թէեւ երեւան կուգայ Սիրանոյշի բնաւորութեան բացասական մէկ կողմը, եւ սակայն, ցայտուն կերպով կ'արտացոլայ նաեւ հանճարեղ արուեստագիտուհիին վեհոգ եւ խոնարհ նկարագիրը դէպի հաւաքական գործին յաջողութիւնը:

Օր մը, կը պատմէ ականատեսը, Սիրանոյշ շատ վատ տրամադրութեամբ մը եկաւ փորձի: Ցայտնապէս կ'երեւէր որ անոր ջիղերը չափազանց լարուած էին: Այդպիսի պահերուն ընդհանրապէս բոլորը կը խուսափէին անոր հակառակ խօսիլ եւ կամ որեւէ կերպով անոր ուշադրութիւնը հրաւիրել իրենց վրայ:

Այդ օրը, փորձի ընթացքին, հետզհետէ աւելի եւս ջղագրգռուելով, Սիրանոյշ բոլորովին կորսնցուց իր հաւասարակշռութիւնը: Չեմ յիշեր, ի՛նչ խօսակցութիւն տեղի ունեցաւ Սիրանոյշի եւ Գէորգ Պետրոսեանի (Արեւելահայ թատրոնի անուանի դերասաններէն) միջեւ, միայն նկատեցի որ Սիրանոյշի խորունկ եւ ծափ աչքերէն շանթեր կը ժայթքէին:

Յանկարծ, Սիրանոյշ ոտքի ցատկեց, աւելի մօտեցաւ Պետրոսեանին եւ առանց բառ մը արտասանելու ապտակեց զայն...

Բոլորս քարացած մնացինք: Կարծես գերբնական ուժ մը մեզ գամեց յատակին...

Գէորգ Պետրոսեան, Մոսկուայի մէջ ուսած համալսարանաւարտ, բազմաճիւղ զարգացումի տէր եւ վերին աստիճանի քաղաքավար ու կենցաղագէտ անձնաւորութիւն մը, ոչ մէկ շարժում ըրաւ կասեցնելու համար Սիրանոյշի տգեղ արարքը, շշուկ մը իսկ դուրս չելաւ անոր շրթներէն: Հանդարտ ու անայլայլ բեմէն հեռացաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի ելքի դուռը:

Սիրանոյշ, վայրկենապէս ուշքի գալով, զգաց իր արարքին տգեղութիւնը, արագօրէն ցատկեց բեմէն, հասաւ Պետրոսեանի ետեւէն, բռնեց անոր ձեռքերը, եւ իյնալով իր ընկերոջ կուրծքին, սկըսաւ դառնօրէն արտասուել...

Անոր արցունքէն խեղդուող կոկորդէն կը լսուէին հետեւեալ բառերը.

— Գէո՛րգ, սիրելի՛ս, նե՛րէ, նե՛րէ ինձ...

Գէորգ Պետրոսեան գրկեց Սիրանոյշը, տարաւ նստեցուց բազմոցին վրայ եւ ըսկսաւ հանդարտեցնել զայն: Երբ Սիրանոյշ բաւական հանդարտեցաւ, փաթթուեցաւ Պետրոսեանի պարանոցին ու ըսաւ.

— Գէորգ ջան, դու ինձ ներեցի՞ր, դու բարկացա՞ծ ես ինձ վրայ:

Իսկ Գէորգ Պետրոսեան, կարծես ոչինչ պատահած ըլլար, պատասխանեց.

— Դատարկ բան է, շարունակենք փորձը:

Այսպէս էին Հայ Թատրոնի երբեմնի գործիչները: Մեծ էին անոնք երբ նոյնիսկ երբեմն ակամայ սխալանքներու մէջ կ'իյնային:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ

Այս Կիրակի երեկոյ, նախագահութեամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Շոփէն սրահին մէջ կը կատարուի Վարդանանց Ասպետներու Ընկերակցութեան կազմակերպած «Հոգեւոր Համերգը»:

Հիմնուած Ամերիկայի մէջ, 1917ին, Ընկերակցութեան նախաձեռնողները եղած են առաւելապէս եկեղեցականներ, որոնց կարգին՝ Կիւլէսէրեան Սրբազան, Պատուելի Ա. Ա. Պետիկեան եւ ուրիշներ, անոր հիմնական նպատակ սահմանելով Վարդանանքի գաղափարաբանութեան եւ անձնազոհ ոգիին պահպանումն ու տարածումը իր անդամներուն միջեւ:

Ամերիկայի մէջ Ընկերակցութիւնը ունի արդէն հազարաւոր անդամներ եւ 38 մասնաճիւղեր: Միացեալ Նահանգներէն դուրս, առ այժմ իր միակ օտարերկրեայ մասնաճիւղը կը գտնուի Փարիզ, հիմնուած եօթը տարի առաջ, որուն անդրանիկ հրապարակային ձեռնարկն է՝ Կիրակի օրուան համերգը:

Յայտագիրը ճոխ է.— Դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեանի մատներուն տակ այնքան խօսուն ստեղնաշարով, հանդէսը պիտի բանան Յ. Ս. Պախ, Լ. Պէթհովէն, Ա. Խաչատուրեան եւ Ա. Բաբաջանեան:

Ղեկավարութեամբ երգիչ Արշամ Ճիգմէճեանի, «Սէնթ Լօսթաշ» եկեղեցւոյ անուանի ֆրանսական երգչախումբը պիտի երգէ, հայերէն, բազմաթիւ խմբերգներ.— Ո՜վ Մեծասքանչ դու լեզու, Տէ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս, Կոմիտասի պատարագէն հատուածներ եւ այլ հոգեպարար շարադրութիւններ:

Ներկայ կ'ըլլան օտար հիւրեր: Հայ հասարակութեան կը մնայ, իր ճշդապահ, խուռն եւ կարգապահ ներկայութեամբ վկայել թէ ի՛նչ որ հայկական է՝ նուիրական է դեռ Հայոց սրտին ու մտքին:

Վ. Ա.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին Սալ տը լա Շիմիի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի 32րդ տարեկան ցերեկոյթը: Ինչպէս նախորդ տարիները այս անգամ ալ ծնողքներու եւ բարեկամներու բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը:

Հանդէսին ներկայ էին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, հայկական կազմակերպութեանց վարչութեան անդամները, ինչպէս նաեւ ֆրանսական սկաուտական միութեանց պետերը, Մխիթարեան վարժարանի աշակերտները, եւն.:

Հանդէսը սկսաւ հայ արիներու դրօշակներու եւ սկաուտներու ներկայացումով, եւ հայ արիներու բարի գալուստի խօսքերէն վերջ, ներկայացուեցաւ Քանատայի Ճեմպորիին գունաւոր ֆիլմը, որուն մասնակցած էին նաեւ Հայ Արիները:

Արիները եւ գայլիկներ բեմին վրայ ներկայացուցին «բանակումի կրակ» մը, որու ընթացքին տղաքը արտասանեցին եւ երգեցին հայերէն, տուին քանի մը սկաուտական խաղեր, տեղի ունեցան խմբակային մրցումներ, փոքրիկ գայլիկները շատ յաջող կերպով ներկայացուցին երկու ներկայացումները նուագով: Սկաուտները եւ գայլիկները նուագեցին եւ սկաուտական զանազան կանչերով եւ երգերով խանդավառեցին ներկաները:

Փօլ Սէկեան որ կը ղեկավարէր բանակումի կրակը, ընկերակցութեամբ Ժաք Մուրատեանի, նուագեց իր յղացած նուագի կտորները, Փասքալ Ժապուրեան երգեց նոյնպէս մեծ յաջողութեամբ:

Միջնարարը առիթ եղաւ որ մեր բարեկամները հանդիպին իրարու, պիւֆէին եւ վիճակահանութեան սեղաններուն շուրջ, որոնք իսկապէս յաջող էին, շնորհիւ Փարիզի շրջանի վարչութեան եւ ծնողքներու աշխատութեան եւ աջակցութեան:

Հանդէսին երկրորդ մասին, Օր. Իրէն Ֆարչեան նուագեց դաշնակի վրայ ինչպէս միշտ, մեծ հմտութեամբ եւ յաջողութեամբ:

Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Բժ. Գուրգէն Մեծատուրեան, երկու խօսքով ներկայացուց այս տարուան հանդէսը հանդիսականներուն, եւ շեշտեց տարուան կարեւորութիւնը, քանի որ Հայ Արիները այս տարի պիտի մասնակցին Յունաստանի համաշխարհային Ճեմպորիին:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան որ խանդավառ ճառով մը բացատրեց սկաուտական շարժման կարեւորութիւնը մեր հայկական մեծ կազմակերպութեան, եւ եկեղեցիին կողքին, եւ անգամ մը եւս կոչ ըրաւ Փարիզի Հայութեան քաջալերելու Հայ Արիներուն այսքան օգտակար եւ յարատեւող շարժումը:

Պ. Ռոպէռ Միւնիք, ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց սրտագին շնորհաւորութիւնները բերաւ նոր յաջողութիւններ մաղթելով Հայ Արիներուն: Նախկին Հայ Արիները ներկայացուցին հայկական զաւեշտ մը «48 Օխանոց փորձանք» մը որ լաւ մը խնդացուց հանդիսականները:

Հանդէսին վերջին մասն էր, կովկասեան պարերու շարք մը, ղեկավարութեամբ Ժան Աչըքկէօզեանի, որ այս տարի ալ գերազանցեց իր նախկին տարուան պարերը: Բոլոր սկաուտները եւ գայլիկները միասին եւ առանձին, մասնակցեցան բոլոր պարերուն շատ յաջող, ընկերակցութեամբ նուագախումբին:

Այս պարերը պիտի ներկայացուին այս ամառ Ճեմպորիին ընթացքին Յունաստան:

Հանդէսը վերջացաւ գոհ ձգելով մեր բոլոր բարեկամները եւ հայրենակիցները, մանաւանդ որ այս տարի իբր նորութիւն գայլիկներու նոր խումբ մը կազմուած էր, սկաուտներուն թիւն ալ աւելցած: Բոլոր կազմակերպիչները, պետերը և նախկինները, գայլիկները եւ Արիները շնորհաւորելի են իրենց աշխատանքին եւ արդիւնքին համար:

ՀԱՅ ԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Աշոտ, առարկեց Վռամշապուհ, այդքան պատկառելի գումար մը տէրերուն վերադարձնել առնուազն յիմարութիւն մը պիտի ըլլար. տէրերը, բնականաբար, աշխարհիկ ու կենցաղասէր ջոջեր են, ով գիտէ ուր պիտի թափէին այդ ոսկիները, կրնա՞ս երաշխաւորել թէ անոնք ամէն գիշեր ոսկիներ չեն վատներ քարափին երկայնքի խաղատուն մը կամ... հանրատուն մը. ինչ կ'ըլլայ, ազգային յեղափոխութեան պէս նուիրական գործի մը համար մէկ քանի ոսկի տուած են, այն ալ՝ բռնի. ախ, Աշոտ, այսքան սրբութիւն, այդքան արդարադատութիւն ու փափկանկատ վերաբերում Իզմիրի ջոջերուն հանդէպ՝ չափազանց աւետարանական կը գտնեմ...

— Վռամ, կշտամբեց Աշոտ, կ'երեւայ թէ չըմբռնեցիր տեսակէտս. գիտե՞ս ինչ է մտահոգութիւնս.

— Ի՞նչ է, հարցուց Քէնտիրեան:

— Իզմիրցիները, շարունակեց Աշոտ, ինչպէս քիչ առաջ ըսի, արթնամիտ, խանդավառ ու դիւրազգած մարդիկ են, պէտք չէ զանոնք հեռացնել յեղափոխութենէն. եթէ այդ բռնի հանգանակուած գումարը գոնէ ղրկուի Արեւմտեան Բիւրոյին, մեր գործիչներուն պարկեշտութիւնը ապացուցուած պիտի ըլլայ, դրամին տէրերը պիտի համոզուին թէ՝ հաւաքուած գումարը Դաշնակցութեան սընտուկը մտաւ, եւ Ոսկեհանքի տղաքները պիտի կրնան ուրիշ անդամներ, եթէ հարկը պահանջէ, պարզերես ձեռնարկել նըման հանգանակութիւններու, ոչ սակայն բռնի միջոցներով ու սպառնալիքներով. ահա իմ կարծիքս, եթէ այդ գումարը ետ պիտի չտրուի տէրերուն, գոնէ պէտք է ղրկուի նոյնութեամբ Արեւմտեան Բիւրոյին:

— Աշոտ, յարեց Սաֆօ, դուն շատ լաւ կը խօսիս, բայց առաջարկդ գործնական չէ:

— Ի՞նչպէս, բացատրէ նայիմ, ըսաւ Աշոտ:

— Մտիկ ըրէ, շարունակեց Սաֆօ, եւ առանց կիրքի, պաղարիւնով, Ոսկեհանքի մեր տղաքները, ես ալ համամիտ եմ քեզի, օրինազանց գտնուած են, ճիշդ է, Ընդհանուր Ժողովին վերջին որոշման դէմ մեղանչած են, բռնի դրամ հանգանակած են, բայց, այսօր, կատարուած իրողութեան մը հանդէպ կը գտնուինք, անշուշտ կը յիշես թէ ինչ գրած էին, ոչ միայն այդ գումարը կ'ուզեն իրենց քով պահել, այլ նաեւ երեսուն ութ հազար ֆրանքին մնացորդն ալ կը պահանջեն. եթէ մերժենք, խզում առաջ պիտի գայ. իրաւ է, Քրիստափոր ալ քեզի պէս խորհած է, խզում առաջարկած է, սակայն, Աշոտ, լաւ խորհէ, ասոր հետեւանքը ծէչ է. ես չեմ ուզեր վշտացնել մեր տղաքները:

— Բայց Իզմիրի ժողովուրդը հոգդ չէ վշտացնել, հեգնեց Աշոտ ընդմիջելով:

— Իզմիրի ժողովուրդը չի վշտանար, շարունակեց Սաֆօ, քանի մը ջոջեր չեն որ Իզմիրի հայ բնակչութեան զանգուածը պիտի ներկայացնէին, ո՞վ գիտէ ինչ անխիղճ վաշխառուներ, ի՞նչ կեղեքիչներ, ինչ աւազակներ են անոնք...:

— Սաֆօ, Սաֆօ, գոչեց Աշոտ, դուք մի ջանար զիս տարհամոզել, ես չեմ կրնար փոխել կարծիքս. հոգ չէ, առանձին թող մնամ: դուք որոշեցէք, վերջացուցէք...

Վիճաբանութիւնները շատ երկարեցան,

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Տոնաքանեան քսան ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Պասմաճեան վեց ամսական Յառաջ կը նուիրէ իր կնքամօր Տիկին Էմմիյեանի (Կուաէնվիլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հնարաւորութիւն չունենալով անձամբ պատասխանելու այն բոլորին, ովքեր բերին իրենց մասնակցութիւնը իմ յոբելեանի կազմակերպմանը, ինչպէս եւ նրանց, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ նամակներով շնորհաւորեցին իմ 83ամեակը, այսու գալիս եմ այս պատուական թերթի միջոցով, յայտնել իմ խորին շնորհակալութիւնները :

ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Թադէոս Տիրատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (Մարսէյլ) իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԿԱՐԻՆԷ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Տիկին Նուարդ Օհանեան (ծնեալ Ֆրէնկեան) զաւակները եւ Թոռնիկը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւարտ պատարագի (ժամը 10·30-ին) իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժեռմէի Խաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Կիւլիւզար Յովսէփեանի մահուան առթիւ : Գաբրիէլ Տէր Նահապետեան եւ Բարութիւն Պօյաճեան 15ական ֆրանք, Յակոբեան Համբարձում, Սարգիս Ահարոնեան տասնական եկեղեցւոյ, Պետրոս Սարաճեան քսան ֆր. եկեղեցւոյ, տասը ֆր. Կապ. Խաչին եւ տասը ֆր. Աղքատախնամին :

Տիկին Փառանձեմ Մանկասարեանի մահուան առթիւ Պառ Անթուան, Գրիգոր Մարուքեան, Կարպիս Աճէմեան, Տէր Մինասեան եղբարք եւ Այրի Տիկին Պիտոյեան տասնական ֆր., Պօղոս Յակոբեան հինգ ֆր. եկեղեցւոյ, Բարգէն Բրուտեան տասը ֆր., Յարութիւն Փանոսեան, Ոսկիան Շէրպէթճեան եւ Սամուէլ Տէր Միքայէլեան հինգական ֆր. դպրոցին, Կարապետ Ճանիկեան տասը ֆրանք Կապոյտ Խաչին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ :

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին

Ի նպաստ Իսիի խրիմեան վարժարանին :

Բանախօսութիւն՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ Ի – ՓէՔԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .— Մ. Պօղոսեան (երգ), ընկերակցութեամբ Կ. Աֆրիկեանի : Օր. Վարժապետեան (դաշնակ), Օր. Շաքէ Պէնկեան (երգ), ընկերակցութեամբ Մեսումենցի, Պերնար Տէտէեանի նուագախումբը իր երգերով եւ պարերով :

Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Քէօշկերեանի :

Արտասանութիւններ՝ Օր. Շալճեան եւ Արայ Գրիգորեան : Ժ. Պալանճեան պիտի նուագէ եւ երգէ իր կիթառով :

Դերասան Հայպէշեան պիտի բերէ իր մասնակցութիւնը արտասանութեամբ :

Խօսնակ՝ Պ. Գրիգորեան :

Պիտի մասնակցի նաեւ զաւեշտով (ԳԻԳԵՐԱՇՐՋԻԿԸ) :

Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆրանք:

Դպրոցականներուն կէս գին

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Հանգստեան ձայնաւոր պատարագ Գերպ. Գրիգոր Պահապանեանի հոգւոյն համար ժամը 10ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՉԷՅԹՈՒՆԻ ՄԵԾ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ երեկոյ, 9 Մարտ, ժամը 21ին

Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կը խօսին՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ծանօթ արուեստագէտներ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան» կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,

SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Կը նախագահէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ: Երգ՝ Փարիզի ՍԷՆԹ ԷՕՍԹԱՇ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ

Յայտագիր՝ Բաբաջանեան, Խաչատուրեան եւ մասեր Կոմիտասի պատարագէն

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի

Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Հայ Մտաւորականներու դամբարանին յուշարձանին հանդիսաւոր բացումը պիտի կատարուի Կիրակի Ապրիլ 28: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, հանգուցեալ Հայ Մտաւորականներու համար, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ նոյն օր առտուան ժամը 11ին :

Յաւարտ պատարագի խմբովին այցելութիւն պիտի կատարուի Պանեէօյի գերեզմանատունը, ուր կը գտնուի դամբարանը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէօ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14·30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիգ տը Լիւգ (Սպանիա), Նէշամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա :

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ :

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի :

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 ֆրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Ադքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 14ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սա... Մինասեան» ենթակոմիտէի փողովը ... Ուրբաթ ժամը 21ին: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ... լան Շրջ. Կոմիտէի եւ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ.Դ. «Փոթորիկ» խում... բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափ... ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. անդ... մական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեանի ակումբը: Բոլոր ընկերն... րու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կ... րեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շ... Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Ֆրանսայի ներկա... ցուցչական ժողովը այս Կիրակի առա... ժամը 9ին, տեղեկագրուած ժողովա... տեղին :

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներ... յացուցիչները :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անդամ... բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հ... րաւիրուին այս Շաբաթ, ժամը 20ին, ... վորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկա... յացուցիչը :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի բոլոր ը... կերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս Շաբաթ, ժամը 20ին, ...վորակ... հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկա... յացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութի... միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւի... րէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Երկո... շաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մշ... կոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ.— Անդամ... կան հաւաքոյթը այս Շաբաթ, ժամը 2... ին, Միութեան սրահին մէջ, 11, Սէնս... Ալպոնի: Կը խօսի Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեա... նիւթ ունենալով «Մեր կանոնագրա... տարակարծութիւնները նիւ Եորքի «Պո... տ»ին հետ»: Սիրով կը հրաւիրուին Մի... ութեան բոլոր անդամները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա... րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պի... տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շո... քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմի... սրահին մէջ :

ԽՆՋՈՅՔ

ՓԵՏՐ. 18Ի ԱՌԹԻՒ, ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷ...

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալա... Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբա... ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Ճոխ պիւֆէ, հայկական տաք մթն... լորտ :

Մուտքը ազատ է :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒ...

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ ... ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ :

Կոանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար ... Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21 ... ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 ֆրանք, ... փաքողները կրնան ծպտուիլ :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84 — CHOISY-LE-ROI (Seine)

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ

SAMEDI 9 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9551

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9551

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Իրաքի նոր յեղափոխութենէն վերջ երկրին օրակարգի վրայ դրուեցաւ քրտական հարցը, իբրեւ օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրը :

1961ի աշունէն ի վեր զէնքի փարած են հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերը, ղեկավարութեամբ մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի :

Քասըմի կառավարութիւնը չկրցաւ զսպել ապստամբական շարժումը : Պարզանիի շուրջ համախմբուած են երիտասարդ ազգայնականներ, յառաջդիմական տարրեր եւ ամէն դասակարգէ կամաւորներ :

1946 Յունուար 11ին անկախ Քիւրտիստան ի Հանրապետութիւն մը կազմուած էր Ուրմիոյ լճի շրջանին մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Մահապատը (Սաուճպուլաք) : Տասնըմէկ ամիս միայն ապրեցաւ Քիւրտ Հանրապետութիւնը : Իրանի բանակը Դեկտեմբեր 17ին վերջ տուաւ անոր գոյութեան : Ջերբակալուեցան կառավարութեան անդամներն ու քիւրտ երեւելիները, որոնք երեք ամիս վերջ կախաղան հանուեցան :

Մուսթաֆա Պարզանի, որ քրտական բանակի հրամանատարն էր, յաջողեցաւ փախչիլ եւ ապաստանիլ Հայաստան : 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք փութաց Պաղտատ, ուր ողջագուրուեցաւ Զօր. Քասըմի հետ :

Իրաքեան Հանրապետութեան ժամանակաւոր Սահմանադրութիւնը (27 Յուլիս 1958 կ'երաշխաւորէր «ազգային իրաւունքները» Քիւրտերուն, որոնք որոշ ներքին ինքնավարութիւն կը ստանային :

Երկար չտեւեց քիւրտեւարաբական եղբայրակցութիւնը : Իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ, Քասըմ ջնջեց Քիւրտերուն շնորհուած իրաւունքները, փակեց քիւրտերէն թերթերը, արգիլեց Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան գործունէութիւնը եւ սկսաւ հալածել քիւրտ ազգայնականները :

Իրաքի մենատիրոջ քաղաքական սխալներէն մէկն ալ այս եղաւ : Եթէ պահած ըլլար Քիւրտերու բարեկամութիւնը, հաւանաբար Փետրուար 8ին ա՛յնքան մինակ պիտի չմնար եւ պիտի չենթարկուէր այն անփառունակ վախճանին, որ իրը եղաւ :

Քիւրտերը ամրացած իրենց անառիկ դիրքերուն մէջ, յաղթական կռիւներ մղեցին իրաքեան բանակին դէմ : Սակայն բազմաթիւ քրտաբնակ գիւղեր քարուքանդ եղան օդային ռմբակոծումներէն :

Թէ ո՞րքան կորուստներ կրեցին կողմերը, կարելի չէ ճշդել : Միջազգային մամուլը պարբերաբար տեղեկութիւններ հրատարակեց քրտական ապստամբութեան մասին : Քանի մը թղթակիցներ յաջողեցաւ երթալ մինչեւ Պարզանիի բանակատեղին եւ իրենց տպաւորութիւնները հրատարակեցին :

Բոլորն ալ ա՛յն կարծիքն ունին, որ Իրաքի Քիւրտերը վճռած են կռուիլ մինչեւ վերջ, յանուն ազատութեան :

Քանի մը ամիս առաջ, Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար էմիր Քեամուրան Պէտրխան, — «Հոյպուն»ի հիմնադիրներէն — խօսելով Փարիզի հեռատեսիլէն, յայտնեց թէ Քիւրտերը կը պահանջեն պարզապէս մշակութային ինքնավարութիւն : Քաղաքական նպատակներ չեն հետապնդեր : Աւելցուց թէ ո՛չ մէկ օտար պետութիւն կ'աջակցի ապստամբ Քիւրտերուն, որոնց գործածած զէնքերը կը պատկանին ի-րաքեան բանակին : Զինուորական մթերանոցներէն եւ գերի բռնուած զինուորներէն առնուած զէնքերով կը գոհանան՝ շարունակելու համար կռիւը :

Հասած է ժամանակը, որ համաձայնութեան եզր մը գտնուի եւ վերջ տրուի անօգուտ արիւնահեղութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ԵՒ ԱՃՈՒՊԷՅ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄՆ Է ՈՐ ՊԱՊ ՄԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ

Հակառակ կարգ մը վերապահութեանց եւ «Իզվեստիայ» խմբագրապետին Նափոլիի մէջ ըրած «ձշդումներուն» ինչ կը վերաբերի համայնավար գաղափարականին եւ եկեղեցւոյ յարաբերութեանց (տես Յառաջ՝ Մարտ 7), Յովհաննէս ԻԳ. մասնաւոր ունկնդրութիւն մը շնորհեց Աճուպէյի եւ Տիկին Աճուպէյի, որ Խրուշչեւի աղջիկն է : Այս վերջինը, ինչպէս աւանդութիւնը կը պարտադրէ, ոսկի թելով եզերուած լաջակ մը կը կրէր, ամուսինը մութ գոյն զգեստ մը հագած էր եւ սեւ փողկապ մը դրած :

Նախապէս կը կարծուէր թէ, Պապը միայն հաւաքական ընդունելութեան մը ընթացքին պիտի տեսնուէր Աճուպէյի հետ, խումբ մը լրագրողներու հետ խաղաղութեան Պալզան մրցանակի յանձնումին առթիւ : Այս ընդունելութենէն անմիջապէս ետք սակայն, իր անձնական գրադարանին մէջ, Յովհաննէս ԻԳ. առանձին ունկնդրութիւն մը կուտար խորհրդային հիւրերուն : Առաջին անգամն է որ Պապ մը համայնավար անձնաւորութիւն մը կ'ընդունի :

Այս խիստ յատկանշական դէպքին առթիւ «Լը Մոնտ» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր խմբագրական սիւնակին մէջ.— «Խրուշչեւ կ'ըսէր օր մը, թէ խաղաղութիւնը հաստատելու համար, չի վարանիր նոյնիսկ սատանային հետ համաձայնելու : Խորհրդային համայնավար կուսակցութեան պետը, ի հարկէ, ոչ Աստծոյ կը հաւատայ ոչ ալ սատանային : Բայց յանկարծ փեսան կը ղրկէ այցելութիւն մը տալու անոր, որ «աշխարհի վրայ Քրիստոսի փոխանորդ»ի տիտղոսն ունի եւ որուն, իր թելադրանքով անշուշտ Պալզան հիմնարկութեան խորհրդային անդամները խաղաղութեան մրցանակ մը տուին :

Ուրիշ ժամանակներ, քաղաքավարական նման երոյթներ զարմանք կրնային պատճառել : Պատերազմի առեն, Ստալին մեծ արհամարանք ցոյց կուտար Պապին հանդէպ «Վատիկանը քանի՞ զօրաբաժին կրնայ մէջտեղ հանել» կը հարցնէր հեգնանքով : Համայնավար պետութիւնները բռնութիւն ալ ցոյց տուին, արհամարանքէն զատ : Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները Արեւելեան Եւրոպայի հակակրօնական հալածանքներուն առաջին զոհերն եղան : Բայց հակառակ իր անաստուածութեան, ըՍթալինի յաջորդը, իր հասկցած ձեւով, որոշ կարեւորութիւն պիտի տայ «հոգեւոր զօրութեանց» : Ամէն պարագայի մէջ, կը խորհի թէ Պապը հսկայ ազդեցութիւն ունի աշխարհի մէջ, հակառակ անոր որ աշխարհիկ Պետութիւն մը կը ղեկավարէ որուն զօրութիւնը չնչին է :

Խորհրդային կառավարութիւնը բաներ մը ըրաւ արդէն բարելաւելու համար յարաբերութիւնները Մոսկուայի եւ Վատիկանի միջեւ : Ազատ արձակեց Ուկրայնիոյ Ունիաթ եկեղեցւոյ մետրոպոլիտը՝ Գերապայծառ Սլիփիին, 17 տարի անցընել տալէ ետք բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ եւ արտօնութիւն տուաւ Հռոմ երթալու : Անկարելի չէ որ ընկերվարական ուրիշ երկիրներ այս օրինակին հետեւին : Կը թուի թէ փորձ կը կատարուի լուծում մը գտնելու համար կարդինալ Մինձենթիի պարագային : Միւս կողմէ, Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ նոյնիսկ հասկցուց թէ Վատիկան կրնայ հիւպատոսարաններ տեղծել Արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Վերջապէս, ռուս ուղղափառ եկեղեցւոյ պէտերու ներկայութիւնը. Տիեզերական ժողովին — ուր վարդապետական դատապարտութիւններ չողեկոչուեցան — ցոյց տուաւ թէ իրական բարելաւում մը կար պապականութեան եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց միջեւ :

Այս կացութիւնը հետեւանք է, անպայման, այն իրողութեան որ ներկայիս Կաթողիկէ Եկեղեցին եւ Մոսկուայի կառավարութիւնը կը ղեկավարուին մարդոց կողմէ որոնք դէմ չեն խօսակցութեանց : Խրուշչեւ կը խորհի թէ համայնավար քարոզիչ մը պէտք է օգտագործէ անձնական շփումներու մեթոտը. դատը յառաջցնելու համար : Յովհաննէս ԻԳ. ինք, կ'ուզէ բարելաւել արեւելեան Եւրոպա ապրող հաւատացեալներու ճակատագիրը :

Բայց համակեցութիւնը աշխարհիկ իշխանութեան մը, որ կը յաւակնի մարդուն ամբողջ գործունէութիւնը ղեկավարել եւ հոգեւոր իշխանութեան մը միջեւ միշտ դժուար է : Լեհաստանի մէջ, կը տեսնուի որ պայմանները աւելի նպաստաւոր են քան ուրիշ երկիրներու մէջ եւ ուր սակայն, 1956ին եղած համաձայնութիւնը, միշտ խնդրոյ առարկայ է : Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Կաթողիկէներու վիճակը աւելի ծանր է, բարելաւման նշոյլ չկայ եւ Փրակայի արքեպիսկոպոսը՝ Գերապայծառ Պեռան, դատապարտուած 1949ին, միշտ հսկողութեան տակ է : Խորհ. Միութեան մէջ, Կաթողիկէները փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն, բայց շատ աւելի կասկածելի են ղեկավարներու աչքին քանի որ գերազգային հեղինակութիւն մը կը ճանչնան : Վերջապէս, խորհրդային կառավարութիւնը օրէ օր աւելի գործօն քարոզչութեամբ մը արմատախիլ կ'ընէ կրօնքը քաղաքացիներու խիղճէն, եւ կարգ մը պարագաներու մէջ այս քարոզչութեան կ'ընկերանան «վարչական» միջոցներ :

Անշուշտ, խորհրդային ղեկավարները կը փորձեն խաղաղ համակեցութիւն ըստեղծել կրօնական դաւանանքներու պետերուն հետ : Բայց այս համակեցութիւնը, ըստ համայնավարներու տուած բացատրութեան, գաղափարական պայքարի մէկ ձեւն է : Այդ է որ դժուար, եթէ ոչ անկարելի կը դարձնէ, իսկական համաձայնութեան մը իրագործումը : Եկեղեցին կրնայ ուզել իր հաւատացեալներէն որ Կեսարին տան ինչ որ Կեսարին կը պատկանի : Չի կրնար խուսափիլ յիշեցնելէ իր հիմնադրին ասացուածքին երկրորդ մասը .— Հաւատացեալներն ալ պէտք է «Աստծոյ վերադարձնեն ինչ որ Աստծոյ կը պատկանի » :

Նախքան անձնական ընդունելութիւնը պապը ճառ մը խօսած էր հաւաքաբար ընդունած հիւրերուն եւ իր օրհնութիւնը տուած ներկաներուն եւ անոնց սիրելիներուն :

Աճուպէյ շատ տպաւորուած է Պապին խօսքերէն եւ յայտարարած է.— «Մեծ մարդու մը գեղեցիկ ճառը » :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին պահուն ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ պետական հարուած մը կատարուած է Դամասկոսի մէջ, եւ պաշտօնականները տէր դարձած են երկրին : Լուրը հաստատուած է Գահիրէի եւ Պէյրութի ձայնասփիւռին կողմէ : Նոր տէրերը որ զինուորական են, նասրական ձգտում կը թուին ունենալ նկատի առնելով որ առաջին առթիւ հաւանութիւն տըւած են Իրաքի պետական հարուածին :

Ոչ մէկ լուր կայ կառավարութեան անդամներու մասին : Նոր ղեկավարները յայտարարեցին թէ պիտի յարգեն միջազգային բոլոր յանձնառութիւնները :

Բոլոր սահմանները փակ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն ծանր կռիւներ տեղի ունեցած են բանակին եւ ցեղախումբերու միջեւ : Ինքնաթիռներ օգնութեան եկած են Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի ռմբակոծած են Ղաշչէյ ցեղախումբերու ապրած կեդրոնները Ֆարսի գաւառին մէջ : Շիրազէն հասած լուրերու համաձայն ալ կռիւներ կան Ներկայիս Ֆիրուսապատի շրջանը եւ աւելի քան 30 մեռեալ կայ : Այս բախումները ծնունդ առած են կառավարական որոշումէ մը որ բոլոր ցեղախումբերու ընդհանուր ապազինման կը վերաբերէր :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը կը շարունակէ դատապարտել ֆրանսական քաղաքականութիւնը : Շեշտեց, Լորտերու ժողովին առջեւ, որ առանց յոխորտանքի եթէ Անգլիոյ բացակայութիւնը Եւրոպայի մէջ կորուստ մըն է Մեծն Բրիտանիոյ համար, աւելի մեծ կորուստ է Եւրոպայի համար : Միւս խօսողներն ալ յայտնեցին թէ համաձայն չեն Ֆրանսայի հետ .— «Պատմութեան փոքր ծանօթութիւն մը ցոյց կուտայ թէ բոլոր կառավարութիւնները անձնասէր են եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ուրիշներէ աւելի » :

ՓՐԱՒՏԱ անուղղակի կերպով պատասխանեց Փեքինի ձշդելով թէ Լենին խաղաղ համակեցութեան կողմնակից էր . յօդուածը համայնավար կուսակցութեան 7րդ համագումարին նուիրուած է, որ տեղի ունեցած է 1918 Մարտին երբ Լենին ողջ էր :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ օտար մամուլի ընկերակցութեան առջեւ ճառ մը խօսեցաւ, անդրադառնալով Աստծոյ, մեղքին, դրախտին եւ այն կարելիութիւններուն զորս ապուշ մը կամ խելացի մը ունին անոր արժանանալու : « Ամբողջ կեանքիս ընթացքին, մղձաւանջ եղած էր ինծի թէ ինչո՞ւ Աստուած իր անսահման արդարութեան մէջ սահմաններ դրած է խելքին, բայց ոչ մարդկային յիմարութեան : Ցիսուեան Հայր մը պատասխանեց որ յիմար մարդիկ աւելի հաւանականութիւն ունէին դրախտ երթալու քան խելացիները : Այս պայմաններու մէջ համոզուած եմ որ եւրոպական պետութեանց բոլոր մարդիկը օր մը երկինք պիտի երթան : Հո՛ն ի՞նչ պիտի ընեն : Այդ ուրիշ հարց է :

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ գործադուլը կը շարունակուի եւ կը թուի թէ կարելի պիտի չըլլայ անմիջական լուծում մը գտնել :

ՍԷՆԻ նահանգին մէջ 6187 անգործ կայ ըստ «Թաղապետական տեղեկագրին» :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Գերման դաշնակցային Հանրապետութեան երկրամասերու ներկայացուցչական խորհրդարանն է՝ Պունտեսռաթ։ Ասիկա, բուն երեսփոխանական ժողովին՝ Պունտեսթակին, հակակշռող խորհրդարանական մարմինն է։ Ամէն օրէնք, Պունտեսթակի քննութենէն ետք՝ պէտք է անցնի նաեւ Պունտեսռաթի բովէն։ Պունտեսթակը ունի 519 երեսփոխաններ, իսկ Պունտեսռաթը 45 անդամներ, որոնք ներկայացուցիչներն են 11 գերման երկրամասերու։ Ամէն մէկը իր բնակչութեան թիւին համեմատ ներկայացուցիչներ ղրկած է։

Պատըն – Վիւրթթէնպերկ	5
Պավիերա	5
Պրէմըն	3
Համպուրկ	3
Հեսըն	4
Նիըտըրսաքսըն	5
Նորդռայն – Վեսթֆալըն	5
Ռայնլանտ – Փֆալց	4
Սաարլանդ	3
Շլէզվիկ – Հոլշթայն	4
Պերլին	4
Գումար	45

Բացի Պերլինի չորս ձայնէն, միւս 41 ներկայացուցիչները կրնան իրենց քուէով մերժել կամ փոփոխել տալ որեւէ օրէնք կամ դաշինք։

Պունտեսռաթի Մարտ մէկի նիստին մէջ, երեք ժամ վիճաբանութենէ ետք, վաւերացուեցաւ Ֆրանքեւգերման դաշինքը։

Ատընաուըր, որ եօթը տարիէ ի վեր ներկայ չէր եղած այս խորհրդարանին ժողովներուն, այս անգամ ներկայ էր՝ ի հարկին բացատրութիւններ տալու համար։ Ատընաուըր ըսած է — Այս պայմանադրութիւնը երկու ծերերու միջեւ գրուած դաշինք մը չէ, այլ երկու ժողովուրդներու՝ եւ պէտք է անով վերջ տանք չորս հարիւր տարուան թշնամութիւնն ու հակառակորդութիւնը երկու ժողովուրդներու միջեւ։ Ռուսիա կրցած է այս պատճառով անգամ մը Գերմանիոյ հետ՝ Ֆրանսայի դէմ, եւ անգամ մը Ֆրանսայի հետ՝ Գերմանիոյ դէմ դաշնակից ըլլալ տասնեակ տարիներ, հարկ է որ այդ չկրկնուի այլեւս։ Այս իսկ պատճառով, ո՛չ երկու կառավարութիւններ եւ ո՛չ ալ երկու ծերեր — տը Կոլ եւ Ատըննաուըր— է որ պայման կը կնքեն, այլ այս դաշինքը պէտք է մաս կազմէ ժողովրդական համոզումին։

Դիտողութիւններ ըրած եւ բանաձեւեր առաջարկած են՝ իրը յաւելուած դաշինքին, Սոցիալ – Դեմոկրատ կառավարութիւն ունեցող երկրամասերը՝ Հեսըն, Համպուրկ, Նիըտըրսաքսոն (Հաննովըր), որոնք սակայն 12 ձայնով փոքրամասնութեան մէջ մնալով, բաւականացած են թելադրութիւններ ընելով եւ վաւերացման բանաձեւը ընդունուած է Պունտեսթակին կողմէ։

Հետաքրքրական է Սոց. – Դեմոկրատներու տեսակէտը, որոնց անշուշտ իր ձայնը միացուցած է Պերլինի քաղաքապետը՝ առանց քուէի «ձայն» ունենալու, որովհետեւ Պերլին իրաւապէս չորս յաղթական պետութեանց հովանիին տակ «լանտ» մըն է, եւ այս տեսակէտով մաս չի կազմեր դաշնակցային հանրապետութեան։ Սոց. – Դեմոկրատ վարիչներու պաշտօնական կարծիքը այն է, թէ Ֆրանքեւգերման հին ու տխուր անցեալին վրայ քար մը դնող եւ ապագայ սերտ գործակցութեան դաշինքը որ մէկուն ու միւսին կը բերէ հաշտութիւն և բարեկամութիւն, մեծապէս գովելի է, բայց այս կապակցութիւնը պէտք չէ խախտէ գերման արտաքին քաղաքականութեան այժմու հիմքը։ Որ է՝ գործակցութիւն Եւրոպայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, վերամիացում Գերմանիոյ, միասնական պաշտպանութիւն Ատլանտեան Ուխտին սահմանումով, եւրոպական միասնականութիւն ցարդ գոյութիւն ունեցող խմբաւորման ուղղութեամբ, — Անգլիա եւ «ուրիշ անդամակցիլ փափաքով երկիրներու» անդամակցութեամբ — այլ մանաւանդ բարձում առեւտրական արգելքներու, շնորհիւ բանակցութեանց Մեծն Բրիտանիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ ուրիշ երկիրներու միջեւ։

Ասիկա շատ պարզ է։ Պերլինի քաղաքապետը՝ Վ. Պրանտ խօսք առնելով իբր տեղեկաբեր, չեշտած է այն պարագան, որ Գերմանիա եւ Արեւմտեան Պերլին ամերիկեան պաշտպանութեան ապահովութեան կը պարտին շատ բան, եւ ասիկա պէտք չէ խանգարման ենթարկուի, ինչպէս կը կասկածին ոմանք Ֆրանքեւգերման դաշնագրին հետեւանքով։

Ատընաուըր պատասխան տալով յայտարարած է թէ Անգլիոյ մուտքը «եւրոպական Հասարակաց Շուկային» մէջ բանակցութեանց ընդհատում կրած է, բայց չէ յապաւած։ Իր եւ տը Կոլի տեսակցութեանց ատեն, այս հարցին լուծման համար երկու կողմերու տեսակէտը «շատ մօտ» եղած է։ Թէ «Հասարակաց Շուկային, եւ թէ ՕԹԱՆի հիւլէական զինումին մասին տը Կոլի հետ յատկապէս խօսած է, թէեւ Փարիզի եւ Պոնի միջեւ կարծիքի տարբերութիւններ գոյութիւն ունին, ըսած է Ատընաուըր։

Վ. Պրանտ հիացում յայտնեց տը Կոլի, բայց զգուշացուց անոր ծրագիրներէն. Ֆրանքեւգերման դաշինքը նմանեցուց օդանաւի մը, որուն թռիչքը օդանաւէն եւ մէջի օդանաւորդէն կախում ունի։ Նորդռայն Վեսթֆալընի շատ ազդեցիկ քրիստոնէական կուսակցութեան պատկանող Տիւսէլտորֆի կառավարութեան նախարարապետ Մայեր պատասխանեց թէ հովէն ալ կախում ունի օդաչուին ընելիք ճամբան, բայց Ֆրանքեւգերման դաշինքը պէտք չէ առիթ տայ հովէն քշուելու եւ պէտք չէ որ Եւրոպա խմբակցութիւն կազմէ Ամերիկայի դէմ։

Հեսընի նախարարապետ Զինն, իր երկրամասին տեսակէտը ձեւաւորեց այնպէս որ «երկու ժողովուրդներու հաշտեցումը՝ դարուս ամէնէն բարեբաստիկ երեւոյթն է», բայց «ինքնախաբէութիւն» պիտի ըլլար հաւատալ, թէ պատահականութեան արդիւնք է նոյն օրն իսկ Անգլիոյ դէմ տը Կոլի բռնած դիրքը։ Համպուրկի քաղաքապետ Նեվերման՝ Ատընաուըրի պատասխանելով ըսաւ թէ ինքը՝ անմեղ ձեւով մը կը մեկնաբանէ հարցը, բայց վտանգաւոր է պարագան եւ կրնայ Եւրոպան բաժանեալ վիճակի մը վերածել։ Զինն եւ Պրանտ ընդգծեցին որ Միացեալ Նահանգներն են որ կը պաշտպանեն Պերլինի ազատութիւնը։

Պետական քարտուղար Կարստըն պատասխանելով եղած հարցադրումներուն ըսաւ թէ դաշինքին պայմանները նոյնքան թոյլատու են Գերմանիոյ ազդելու Ֆրանսայի քաղաքականութեան վրայ։ Անգլիոյ մուտքը Եւրոպայի Հասարակաց շուկային մէջ կը մնայ գերմանական քաղաքականութեան հիմնական ծրագիրը, միայն հարկ պիտի ըլլայ անցողակի միջանկեալ լուծումներ գտնել այդ նպատակին հասնելու համար։ Եւրոպայի հասարակաց շուկայի խմբական յաջողութիւնը հետեւանքն է Ֆրանսական եւ գերմանական անտեղիտալի գործակցութեան ջանքերուն։ Ինչ կը վերաբերի Ամերիկայի, ուրկէ նոր կը վերադառնար Կարստըն, այժմ այնտեղ ալ աւելի հանդարտութեամբ կը դատեն այս երեւոյթը քան սկիզբները։

Այսպէս ուրեմն Ֆրանքեւգերման դաշինքը վաւերացուեցաւ, կարգ մը մտահոգութիւններ եւ առարկութիւններ արթնցնելով։ Նոյնանման վերաբերում կ'ենթադրուի Պունտեսթակի մէջ։

ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԱՊՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ ԱՆՑՈՒՑ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱԿԱՆԱՒՈՐ ՀԻՒՐԸ ՄԷԿ ԺԱՄՈՒԱՆ ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱՇՈՒՆՉ ԽՕՍՔՈՎ ՈԳԵՒՈՐԵՑ ՆԵՐԿԱՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Փարիզէն առաջ, Ս. Կապուտիկեան Գահիրէ էր, ուր իրեն ի պատիւ տրուած ընդունելութիւնը կը նկարագրէ «Յուսաբեր»։

Փետրուար 27ի երեկոյեան, Գահիրէի Հայութիւնը, իր բոլոր հատուածներով, համաժողովրդային գերազանցօրէն ջերմ ընդունելութիւն մը ըրաւ հայրենի բանաստեղծուհի Ս. Կապուտիկեանի։

Ժամեր առաջ, յոգնախուռն բազմութիւն մը, բառին բուն առումով, խուժած էր Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբը, արժանավայել շուքով ընդունելու, պատուելու եւ ունկնդրելու համար հայրենաշունչ հայ բանաստեղծուհին։

«Յուսաբեր» ակումբի զոյգ սրահները, — «Լ. եւ Ս. Գարագաշեան» հանդիսասրահը եւ սինեմաթէքը բերնէ բերան լեցուած էր հայրենակարօտ խանդավառ բազմութեամբ։ Ասեղ ձգելիք տեղ չկար, մասնաւորաբար հանդիսասրահին մէջ։ Այնպէս որ Կարգադիր Յանձնախումբի բոլոր ճիգերը՝ խճողումի առաջքը առնելու համար՝ ի դերեւ ելան։ Բազմաթիւներ, ժամեր շարունակ, ոտքի վրայ հետեւեցան յայտագրի գործադրութեան։

Ընդունելութիւնը կազմակերպելու գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր «Համազգային»ի Գահիրէի վարչութիւնը։

Ընդունելութեան ներկայ եղան գաղութիս երեք հայ յարանուանութեանց հոգեւոր ու աշխարհական ներկայացուցիչները, — Թեմակալ առաջնորդ Սրբազան Հայրը, Հ. Գր. Վրդ. Կերկերեան, Վեր. Վ. Թուլթիկեան, Կաթողիկէ Վրդ. եւ հայ առաքելական քահանայ հայրեր, ազգ. իշխանութեան եւ զանազան հոգաբարձութեանց անդամներ, ազգային ու յարանուանական վարժարաններու տնօրէնները, ինչպէս նաեւ Գահիրէի հայ հանրային, բարեսիրական, մշակութային եւ մարզական բոլոր կազմակերպութեանց, հաստատութեանց ու մամուլի ներկայացուցիչները, նաեւ բազմաթիւ հիւրեր։

Ժամը 9.15ին, հայրենի ականաւոր հիւրը, իր հետեւորդներով, ընդհանուր խանդավառութեան եւ ջերմ ծափողջոյն-

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Սկսում են Թումանեանի անպարտաճանաչութեան եւ պատեհապաշտութեան մասին անախորժ փսփսուկներ, որոնց մէջ ճշմարտութիւնն ու բամբասանքը իրար են հիւսուած։ Բանաստեղծն զգում է իր վիճակի անյարմարութիւնը եւ մինչեւ իսկ տառապում նրանից, բայց չի կարողանում յաղթահարել իր մէջ լայն ու արձակ ապրելու ձգտումը, որ մեծանում էր նրա բանաստեղծական հռչակին զուգահեռաբար։ Վերոյիշեալ նամակի մէջ նա գրում է․

«Անցեալ օրը գիտե՞ս ինչ պատահեց։ Թիֆլիսից մինը եկել էր այստեղ (Շուլաւէր)։ Դրան բան եմ պարտ։ Ինձ հարցնում է՝ թէ ե՞րբ ես գալու, ի հարկ է, ակնարկելով այն հաշիւը։ Ասում եմ՝ «շուտով կը գամ»։ Այստեղ էլ մի խանութպան, մի քանի օր առաջ ինձ հարցրել է թէ ե՞րբ եմ գնալու Թիֆլիս — հաշիւը մաքրենք։ Ասել եմ՝ «դեռ շատ չեմ գնալու»։ Այդ երկուսը միասին ինձ հանդիպեցին ու զրոյց ենք անում։ Այդտեղ դուրս եկաւ, որ մէկին այսպէս եմ ասել, միւսին՝ այնպէս։

«Գուցէ կարելի է այստեղ ծիծաղել, բայց սաստիկ ծանր է լինել ոչինչ մարդկանց հսկողութեան տակ, տանել նրանց մունաթներն ու ակնարկները, միշտ անհանգիստ լինել նրանցից ու համբերել առանց յոյս ունենալու թէ կ'ազատուես դրանցից — ապա հաշտուել այդ վիճակի հետ ու․․ ծիծաղել»։

Եւ այսպէս «ծիծաղելով»՝ Թումանեան ապրում էր մի կեանք, որ նրա տաղանդի աստիճանն ունեցող մի օտար գրողի կարող էր շատ համեստ երեւալ, բայց հայ գրողներին եւ հանրային գործիչներին նախանձելի էր թւում։

Նախանձելի էր, որ նա ապրում էր վայելուչ բնակարանում, որտեղ մինչեւ անգամ առանձին սենեակ ունէր իրեն համար՝ լիքը հազուագիւտ գրքերով, արժէքաւոր հնութիւններով եւ գեղարուեստական իրերով։ Նախանձելի էր, որ նա կարողանում էր իր տասը երեխաներին կանոնաւոր կերպով հագուեցնել եւ ուսում տալ։ Նախանձելի էին մանաւանդ նրա հացատատ սեղանը եւ անհաշիւ հիւրասիրութիւնները։

Հիւրասիրութիւնը, իբրեւ ազնուական մեծատունի սովորութիւններից մէկը, մի առանձին արժէք ունէր Թումանեանի աչքում։ Կարելի է ասել, որ նա առանց հիւրի սեղան չէր նստում, իսկ շաբաթը գոնէ մի անգամ կանոնաւոր խնջոյք պէտք է ունենար՝ գրական, քաղաքական եւ հանրային գործիչների սեղանակցութեամբ։

Այս խնջոյքները սովորաբար սկսում էին մտքերի փոխանակութեամբ օրուայ «հրատապ հարցերի» շուրջը եւ վերջանում քէֆով, որին մասնակցում էր եւ «ժողովուրդը», այսինքն Թումանեանի երեխաները։ Սրանք տարիքի կարգով շարւում էին սեղանի ներքեւի կողմը եւ իրենց քրքիջներով ու բացագանչութիւններով լեցնում ընդարձակ սեղանատունը։

Հակառակ ընկալեալ սովորութեան, որ տան տէրը սեղանապետ կամ թամադա չի լինում, Թումանեան սովորաբար ինքն էր թամադայութիւն անում իր հիւրասիրութիւնների ժամանակ, որովհետեւ քչերը կարող էին համարձակուել «համազգային թամադայի» ներկայութեամբ — սա էլ Թումանեանի տիտղոսներից մէկն էր— այսպիսի դեր ստանձնել։ Նրա «կենաց բաժակները» համեմուած էին լինում անվերջ սրախօսութիւններով, որոնք եթէ գրի առնուէին՝ հրակայական հատորներ կը կազմուէին։

Իր սրախօսութիւնների նիւթ էր դարձնում նա յաճախ իրեն՝ իր ցրուածութիւնը, իր անգործնականութիւնը եւն.։

— Էս մեր տնեցին էլ — խօսքը իր կնոջ մասին էր — մի կողմից է ինձ խաթի մէջ գցում։ Շարունակ ականջս ծամում է թէ ես չեմ հետաքրքրւում իմ երեխաների ուսումով։ Անցեալ օրը խելքս փչեց մի անակնկալ անել սրան։ Գայանեան դպրոցի մօտով անցնում էի, ասացի մտնեմ մի տեղեկանամ թէ մեր Նուարդը (իր երկրորդ աղջիկը) ինչպէս է սովորում։ Մըտայ ուսուցչանոց։ Բարեւ, Աստծու բարին։ Էս մեր Նուարդը իր թուանշաններն ինձ ցոյց չի տալիս. մի ասէք տեսնեմ, ի՞նչպէս է հետեւում դասերին։ Տեսնեմ՝ ուսուցիչները զարմացած իրար են նայում։ Բանից դուրս եկաւ, որ Նուարդը Գայանեան դպրոցում չի սովորում, այլ Յովնանեան դպրոցում։ Անյարմար դըրութիւնից մի կերպ դուրս պրծայ ու շունչս Յովնանեան դպրոցում առայ։ Էդտեղ էլ ինչ իմանամ, որ լաւ լինի — թէ՝ Նուարդը անցեալ տարի աւարտել է դպրոցը․․ Իսկ էս անպիտան աղջիկը ինձ էդ մասին ոչինչ չի ասել ․․․

Մի անգամ էլ, պատերազմի շրջանին, Թումանեան «թամադայօրէն գանգատւում էր» իր չար բախտից։

— Ախպէր, էս օր անցնում էի Գոլովինսկի Պրոսպեկտով (Թիֆլիսի ամենամեծ փողոցը)։ Մի կօշկակարի խանութում տեսայ մի զոյգ գեղեցիկ կօշիկ՝ վրան նշանակուած յիսուն ռուբլի։ Զարմացայ, որովհետեւ էդ տեսակ կօշիկը հարիւր ռուբլուց պակաս առնել չի լինի։ Թարսի պէս էս առաւօտ էլ ականջովս էր ընկել, որ մեր Արփիկը (իր չորրորդ աղջիկը) կօշիկ չունի։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(Տ Շար.)

ներու մէջ մուտք գործեց «Յուսաբեր»ի սրահը :

Ապա, անմիջապէս սկսաւ յայտագրի գործադրութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. Թուչեանի :

Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Պ. Բ. Թաշեան եւ Ս. Չէյթլեան: Պ. Բ. Թաշեանի խօսքը պիտի տանք առանձին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Համազգային»ի « Քնար » երգչախումբը, խեկավարութեամբ սիրուած, ձեռնհաս եւ ժրաջան երաժշտագէտ Մօ. Եր. Ալեքսանեանի, վեց խմբերգներով, որոնց մեներգի բաժինը կատարեցին շնորհալի սիրող արուեստագէտ–արուեստապիտուհիներ Օր. Օր. Մ. Յակոբեան, Հ. Զիթճեան եւ Պ. Յ. Գասպարեան: Քսիլոֆոնի վրայ գեղեցիկ կտոր մը նուագեց խմբավար Մօ. Եր. Ալեքսանեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ս. Նշանեանի, ջերմ գնահատանքի արժանանալով : Արտասանեցին Օր. Օր. Ս. Մահսերեճեան, Ռ. Չէքիճեան եւ Պ. Հ. Գալուստեան նոյնքան ջերմ գնահատանքի արժանանալով ներկաներուն կողմէ: Ներկայացուեցաւ նաեւ «Պատգամ»ը խորհրդապատկերը, Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդւոյն» քերթուածէն ներշնչուած, զոր պատրաստած էր «Համազգային »ի Թատերասէրներու վարիչ Օր. Ն. Թիրեաքեան :

Այնուհետեւ ջերմ ու զլրգացին ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ հայրենի ականաւոր հիւրը, որ աւելի քան մէկ ժամ չարունակ իր խօսքին ու շունչին հմայքին տակ պահեց ունկնդիրները : Յուզուեցաւ եւ յուզեց, ոգեւորուեցաւ եւ ոգեւորեց, հայրենական ապրումներու անմոռանալի պահեր պարգեւելով ներկայ հայրենադարձ Հայութեան :

Ս. Կապուտիկեանի խօսքը նշանակալից էր մէկէ աւելի կողմերով եւ ձայներիզի վրայ առնուած է :

Այս առթիւ «Համազգային»ի վարչութիւնը ընկերակցութեամբ ոսկեայ գեղեցիկ խորհրդանշանակը նուիրեց Ս. Կապուտիկեանի, իբրեւ յիշատակ, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ. «Արարատ»ի վարչութիւնը, ձեռամբ ատենապետ Պ. Կ. Ցրունճեանի, ոսկեայ մետալ մը:

Պարտք կը զգանք այս առթիւ մեր անվերապահ ու սրտագին գնահատանքը արձանագրելու եգիպտահայ գաղութին, որ գիտցաւ, առանց դաւանական ու հատուածական խտրութեան, արժանաւորապէս եւ արժանավայել շուքով ընդունիլ, մեծարել ու գնահատել հայրենի բանաստեղծուհին եւ, Ս. Կապուտիկեանի մէջ եւ անոր միջոցով՝ նաեւ հայրենի իրաւ ու արժանաւոր մտաւորականութիւնը, հայրենաբնակ ժողովուրդը, հայրենիքը, — երեւոյթ մը, որ նոյնքան գեղեցիկ ձեւով իր արտայայտութիւնը գտաւ այն բոլոր գաղութներուն մէջ, ուր այցելելու առիթը ունեցաւ հայրենի շնորհալի բանաստեղծուհին:

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարդոց կեանքը կը բաժնուի քանի մը փուլերու՝ մանկութիւն, պատանեկութիւն, երիտասարդութիւն եւ ծերութիւն: Բայց երիտասարդութեան եւ ծերութեան միջեւ կայ շրջան մը, երբ կ'ըսենք թէ այս մարդը տարիքը առած մէկն է: Անշուշտ, այսպիսիները կը վիրաւորուին, երբ իրենց ծեր կոչենք, որովհետեւ այդ տարիքին հասած մարդիկը յաճախ եռանդոտ են, ընդունակ մեծ ձեռնարկներ կատարելու :

Ի՞նչ ընել առողջ մնալու համար :

Սովորական, հետաքրքրական, օգտակար աշխատանքը կ'երկարաձգէ կեանքը: Որքան մարդ ուշ հրաժարի աշխատելէ, այնքան աւելի երկար կ'ապրի : Տարիքը առած կարգ մը մարդիկ սխալ կը դատեն, երբ կ'ըսեն թէ «բաւական է որքան աշխատեցայ, ուժերս սպառած են, թող քիչ մըն ալ ուրիշները աշխատին իմ տեղս, ես կը հանգստանամ ...»: Երբ մարդ կը քաշուի գործէ, կեանքը կը դառնայ դատարկ. աւելի շուտ կը զառամի: Պարզ է թէ տարիքը առած մէկը պէտք է աւելի քիչ աշխատի եւ ունենայ աշխատանքի, հանգիստի եւ ճաշի կանոնաւոր ժամեր :

Ով որ երիտասարդ հասակին խօյս կուտայ ծայրայեղութիւններէ, յատկապէս չի ծխեր, ոգելից ըմպելիներու ուժ չի տար, կանոնաւոր մարմնամարզ կը կատարէ եւ ազատ պահերը կ'անցնէ մաքուր օդի մէջ, կ'երկարաձգէ իր կեանքին տեւողութիւնը եւ աշխատանքի կորովը :

Շատեր սովորութիւն ունին գիշերները աշխատելու, մինչդեռ երեկոն եւ գիշերը հանգիստի ամենալաւ ժամերն են: Տարիքը առած մարդոցմէ շատերը, անքնութեան պարագային անկողինէն վար կ'իջնեն եւ կը զբաղին որեւէ բանով, որ ճիշդ չէ. այդպիսիները ամէն կերպ պէտք է աշխատին քնանալ կամ տարբեր միջոցներով բարելաւել իրենց քունը: Իսկ այդ տեսակ միջոցները շատ են, նախ քնանալէ առաջ պէտք չէ ուտել, նախքան անկողին մտնելը տաք ջուրի լոգանք առնել, երեկոյեան զբօսանք կատարել մաքուր օդի մէջ:

Տարիքը առած մարդը երբ զբաղած է, սովորաբար քիչ կը մտածէ սնունդի մասին՝ «կուշտ եմ եւ բաւական է»: Ասիկա սխալ է, որովհետեւ երբ մարդ կը մեծնայ, անոր ախորժակը կը քիչնայ, աւելի շուտ կը կշտանայ: Մինչդեռ մարմինը աւելի մեծ քանակութեամբ սնունդի պէտք ունի :

Ատեն մը այն տեսակէտը կը տիրէր թէ յիսուն տարեկանէն ետք պէտք է աւելի քիչ միս ուտել, քանի որ մարմնին մէջ աւելի շատ վնասակար նիւթեր կը կուտակուին: Բժշկութիւնը այժմ կը ժխտէ այդ տեսակէտը : Միսը, ինչպէս նաեւ հաւկիթը, կաթը, պանիրը սպիտակուցներով հարուստ սննդամթերքներ են :

Ախորժակը բանալու համար ճաշէն առաջ ուտել քիչ մը քացախի մէջ դրուած կաղամբ կամ ուրիշ թթուածոներ: Ամէն օր ուտել պտուղ եւ բանջարեղէն : Շատ օգտակար է քնանալէ առաջ ուտել 150 — 200 կրամ թարմ հացար՝ վրան փոշի շաքարով կամ կրարտուած կաղամբ :

Մարդկային կեանքը որոշ ձեւով եւ իմաստով պայքար մըն է ջուրի համար : Երբ մարդ տարիքը կ'առնէ, անոր մարմնին ջուրը կը պակսի : Նորածին երախային մկաններու հիւսուածքներուն աւելի քան 90 տոկոսը ջուր է, իսկ ծերերուն մօտ այդ տոկոսը կը հասնի ընդամէնը վաթսունի: Տարիքի յառաջացումով մարդը տեսակ մը ատրիճանաբար կը չորնայ, իսկ ծարաւին զգացումը կը թուլնայ, որով իր մարմնին անհրաժեշտ քանակութենէն պակաս ջուր կը խմէ:

Ն. Ե.

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԱՅԻՍ ՊՈՂՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Փետրուար 28–ին, Հայկական Տան երդիքին տակ, Միլանոյի Հայութիւնը վայելեց մեր ժողովրդական երգերուն խորունկ գրաւչութիւնը՝ ծանօթ երգչուհի Տիկին Անայիս Պողպալեանի ձայնական արուեստով :

Ազգային Տան վարչութեան կողմէ, որ երգահանդէսին կազմակերպիչն էր, արուեստապիտուհին ներկայացուց Բժ. Վահան Մալոյեան :

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասերէ: Առաջին մասին մէջ՝ Կոմիտասի շարադրութիւններ.— Քելեր - ցոլեր, Ծիրանի ծառ, Քէլէ - քէլէ եւ Բարսեղ Կանաչեանի Յայգերգը, Ծով աչերն ու Ալվարտի երազը:

Երկրորդ մասին մէջ տեղ գրաւած էին Գ. Մ. Ալէմշահի Իղձը, Իմ երգը, Սպենդիարեանի Այ վարդը, Ղազարեանի Ուռին, Սաթեանի Արդեօք գիտէի՞ր դուն, Մեհրապի Սարերի աղջիկը, Ա. Դուլուխանեանի Երեւանի գիշերները :

Այս տասներեք կտորները, զորս Տիկին Անայիս Պողպալեան երգեց խորունկ ըմբռնումով եւ զգացումով՝ ներկաներուն տուին հայրենի իղձ ու կարօտ :

Յայտագրէն դուրս, ներկաներուն ջերմ փափաքին ընդառաջելով՝ Տիկին Պողպալեան յաջորդաբար երգեց Կանաչեանի Օրօրը, Ալան Յովհաննէսի Եար Նազարին եւ Մեհրապի Գնչուին երգը, ապա, ոստում մը ընելով դէպի դասական երաժշտութիւն՝ հզօր շունչով հանդէս եկաւ Մոցարթի Լէ Նոցցէ տի Ֆիկառոյ»էն, Ուր եռ քաղցր պահերը ով եւ Փուչչինիի Մանոն Լէսքոյէն, « Մինակ, կորսուեալ եւ լքուածով», արժանանալով անվերջանալի ծափերու :

Դաշնակով կ'ընկերանար ուսուցչապետ Ճիանփիէռօ Նէսթի: Անմոռանալի երգահանդէս մը եւ մեծ յաջողութիւն մը :

Ա. ՄՐ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մայրաքաղաքին բարեզարդման խնդիրը օրակարգի վրայ ունեցած է, վերջերս, Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը :

Ժողովականները, բոլորն ալ ծանօթ գրագէտներ, կարգ մը դիտողութիւններ ըրած են : Արդիական քաղաքի մը պահանջները չի լրացներ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը դեռ կը գտնուին խարխուլ տնակներ, նեղ, անանցանելի փողոցներ : Մայրաքաղաքը աղքատ է մարզարաններով. միւս կողմէ անկանոն ու անբաւարար է հանրային փոխադրութիւնը ու վերջապէս՝ «ճարտարապետութեան մէջ կը նկատուի միօրինակութիւն, գորշութիւն »:

Քննադատութիւնները տեղին ու ճիշդ գտած է նիստին հրաւիրուած Երեւան քաղաքի խորհուրդին գործադիր կոմիտէին նախագահը՝ Գ. Հասրաթեան, որ այս առթիւ խօսած է ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին: Ներկայացուցած է նաեւ քաղաքը բարեզարդելու նոր ծրագիրը :

«ԳԱՆԳԼԵՐՈՆ»Ի ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստան հայրենիքն է «գանգլերոն» նոր դեղին, որ պատրաստուած է Նուրբ օրկանական քիմիայի հիմնարկութեան կողմէ: Այս արժէքաւոր դեղը պիտի օգտագործուի կրծքահեղձուկը բուժելու համար :

ԱՐԵՒԷՆ «ՔԱՓՐՈՆ»

Կիրովականի քիմիագործներուն յամառ փորձերը պսակուեցան յաջողութեամբ : Լուծուեցաւ Արեւէն քափրոն ստանալու հարցը :

Մօտ տասը տարի է հայ գիտականները փորձեր կը կատարէին արեւի լոյսէն նկարի համադրման եղանակով, քափրոնի աժան հումք՝ քափրոլաքտամ ստանալու համար :

ՄԻՍԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

«Բնակչութեան իրաւացի դժգոհութիւնը յառաջացնող խաբելու եւ սխալ հաշուելու փաստերը » նկատի առնելով, Վերահսկիչ կոմիտէն որոշած է «վճռական միջոցներ ձեռք առնել » միսի առեւտուրը կանոնաւոր հիմերու վրայ դնելու համար :

Արդարեւ, պետական հսկիչները եւ « Սով. Հայաստան»ի թերթին թղթակիցները միասնաբար քննութիւն մը կատարած են, վերջերս, Երեւանի միսի խանութներուն մէջ, եւ տեսած՝ թէ մսագործներուն մեծ մասը առաջին կարգի միսին կը խառնեն երկրորդ կարգի միսեր եւ կամ՝ կը չարաշահեն գիներուն եւ կշիռքին վրայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՕՐՍ

մինչեւ որ Վռամշապուհ Քէնտիրեանն ալ անցաւ Սաֆոյի կողմը, եւ Աշոտ առանձին մնաց :

Սաֆօ, Թորգոմ, եւ Վռամշապուհ, երեքը միասին որոշեցին Ոսկեհանքի երկու հազար երկու հարիւր ոսկի գումարին դէմ որեւէ տարկութիւն չընել, հիւրաւորելու համար տղաքները, նոյնպէս, մաս առ մաս Իզմիր ղրկել երեսունութ հազար ֆրանքի մնացորդ պահանջը:

Աշոտի ուրիշ բան չէր մնար ընել, բայց միայն գլուխ ծռել այդ որոշումին, եւ կամ, հրաժարիլ Ոսկեհանքի գործերուն մասնակցութենէն: Եթէ համակերպէր, իր ուսերուն վրայ առած պիտի ըլլար ապագայ պատասխանատուութիւններու խոշոր բեռը, նուիրագործած պիտի ըլլար սկզբունքի դէմ գործուած յայտնի զեղծում մը, եւ միեւնոյն ժամանակ վշտացուցած պիտի ըլլար Վիշապի երէց անդամը՝ Քրիստափոր Միքայէլեանը, որուն կարծիքը, այս կարգի հարցերու մէջ մանաւանդ, վերակշիռ ըլլալու էր, կը խորհէր Աշոտ, Սաֆօն ամբարտաւան է, կ'ըսէր ինքնիրեն, պարզապէս իր էշը քշելու համար է որ ժամերով զբաղեցուց նիստը, կը զգար թէ այնուհետեւ իրեն համար դժուար պիտի ըլլար համաձայնիլ Սաֆոյի պէս ինքնահաւան, կամշոտ, յաւակնոտ ու միապետական խմորով ընկերոջ մը հետ. Սաֆօն, կ'ըսէր Աշոտ ինքնիրեն, վարժուած է հրամայելու Թրքահայերուն, վերջապէս համալսարանական մըն է. չփրեր աւելորդ յոգնութիւններ կրել ընկերներուն խորհուրդը հարցնելու, Իզմիրի տղաքներուն ընթացքը հաշտ կը գտնէ իր գործելակերպին հետ, իմ ներկայութիւնս կը նեղէ զինքը, փուչ մըն եմ իր աչքերուն ցըցուող, հետեւաբար կ'եզրակացնէր Աշոտ, ինծի համար մէկ ճամբայ կը մնայ, քաշուիլ Ոսկեհանքի գործերուն մասնակցութենէն, ժամանակի դատաստանին կը յանձնեմ իմ արարքս, խիղճս հանդարտ է զոնէ :

Եւ անմիջապէս իր հրաժարականը ներկայացուց ընկերներուն, լոկ Ոսկեհանքի գործերուն մատակարարութենէն: Մահափորձը զերազանցօրէն կը շահագրգռէր զինքը, իր մտատիպարն էր ան, որուն վրայ կը գուրգուրար ...: Օսմանեան Պանքայի Դէպքէն ի վեր ինը տարի անցած էր, եւ այս ինը տարիներու ընթացքին մէջ, վայրկեան մը չէր կրցած իր մտքէն վանել զայն. Օսմանեան Հայրենիքին թշնամին, լուծերուն ամէնէն զարշելիին տակ ճնշուած ու չարչարուած արեւելքի ժողովուրդներուն, մանաւանդ Հայերուն Դահիճը պատժելու սրբազան պարտականութիւնը կը ծանրանար իր խղճմանքին վրայ ,

Աշոտ, հրաժարելով Ոսկեհանքի գործերէն, իր բովանդակ ուժը պիտի կեդրոնացնէր Վիշապի գործին մէջ. եւ այս գործը սահմանուած էր ապշեցնելու տիեզերքը, Ապտիւլ Համիտի Մահափորձը, հալածուած, յօշոտուած մարդկային զանգուածներուն հաւաքական վրէժը պիտի յաղենար առով. ուստի, երբեք չէր զղջար իր այս քայլին համար :

Սակայն Սաֆօ դժգոհ էր, պայծառօրէն կը տեսնէր դժուարութիւնները, որոնք պիտի ծնէին Աշոտի հրաժարականէն եւ որոնց դիմագրաւելու համար ինքզինք շատ անզօր կը զգար, որովհետեւ, մէկէ աւելի պարագաներու մէջ սովորած էր յենուլ Աշոտի անբաղդատելի յանդգնութեան ու հերոսային առաքինութիւններուն վրայ :

Իսկ միւս ընկերները՝ Թորգոմ ու Վռամշապուհ, կը սիրէին Աշոտը, չէին ուզեր զրկուիլ անոր նեցուկէն եւ վճռած էին մերժել իր հրաժարականը :

Սակայն Աշոտ անդրդուելի մնաց, մինչեւ վերջը պնդեց իր որոշման վրայ եւ վերջնականապէս ձեռք քաշեց Ոսկեհանքի գործերէն :

ԺԹ.

Ժընեւի մէջ պիտի գումարուէր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Խորհուրդը, շուտով հրաւիրագրեր ղրկուեցան բոլոր Պատասխանատու Մարմիններուն, իրենց կողմէն մէկ մէկ ներկայացուցիչ նշանակելու, ժամանակին ներկայ գտնուելու համար Ժողովին :

Վիշապի Պատասխանատու Մարմինն ալ ստացած էր հրաւիրագիր մը, որով կը խնդրուէր որ Քրիստափոր Միքայէլեան կարգուի ներկայացուցիչ, որովհետեւ, կը գրէր Արեւմտեան Բիւրօն, արդէն արտասահմանի մէջ կը գտնուի ան եւ յարմարագոյն անձը կը համարուի այդ պաշտօնին համար :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Տար.)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ։

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին

Ի նպաստ Իսիի Խրիմեան վարժարանին։

Բանախօսութիւն՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ Ի – ՓԷՔԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .— Մ· Պօղոսեան (երգ), ընկերակցութեամբ Կ· Ափրիկեանի ։ Օր· Վարժապետեան (դաշնակ), Օր· Շաքէ Պէնկեան (երգ), ընկերակցութեամբ Մեսու – մենցի, Պերճար Տէոէնեան նուագախումբը իր երգերով եւ պարերով։

Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր· Քէօշկերեանի ։

Արտասանութիւններ՝ Օր· Շալճեան եւ Արայ Գրիգորեան ։ Ժ· Պալանճեան պիտի նուագէ եւ երգէ իր կիթառով ։

Դերասան Հայկէշեան պիտի բերէ իր մասնակցութիւնը արտասանութեամբ ։

Խօսնակ՝ Պ· Գրիգորեան ։

Պիտի մասնակցի նաեւ ղաւեշտով (ԳԻ- ԳԵՐԱՇՐՋԻԿԸ)։

Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆրանք։

Դպրոցականներուն կէս գին

ԽՆՋՈՅՔ

ՓԵՏՐ· 18Ի ԱՌԹԻՒ, ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Վալանսի Շրջ· Կոմիտէի կողմէ։ Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը ։

Ճոխ պիւֆէ, հայկական տաք մթնոլորտ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ· Կ· Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինճի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ։

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19։

Մուտք ու նախընթրիք 8 ֆրանք, փափաքողները կրնան ծպտուիլ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Շրջ· վարչութիւնը միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Երկուշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին ։

Պիտի ներկայացուի

Ա·Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

ԵՐԳ, ՊԱՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ·

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ

ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք· Ընկերակցութեան ընդհ· ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

Թեկնածուները պարտին Ատենապետին ղրկել իրենց գրաւոր դիմումները ամենէն ուշը Մարտ 14ին ։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ջեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօտաքթիլօ գիտնայ ։

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին)։ Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)

5, Rue d'Artois, PARIS-8: ELY. 74-74

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ· Յ· Դ· «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ· Կոմիտէի եւ Կ· Կ·ի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶ .— Հ· Յ· Դ· «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեանի ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

Հ· Յ· Դ· Կեդր· Ֆրանսայի ներկայացուցչական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, տեղեկագրուած ժողովատեղին ։

Ներկայ կ'ըլլան Կ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ .— Հ· Յ· Դ· Անտոքի բոլոր ընկերները ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՏԷՍԻՆ .— Հ· Յ· Դ· Տէսինի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ· ժողովի, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէօ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14·30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիգ տը Լիւգ (Սպանիա), Նէշամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա ։

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ։

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ· Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի ։

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 ֆրանք, կը ծախուին Սորպոնի գանձապաններուն մօտ ։

Ս· ՅՈՎՀ· – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Հանգուտեան ձայնաւոր պատարագ Գերպ· Գրիգոր Գահապանեանի հոգւոյն համար ժամը 10ին։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ ։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով ։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա ։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա .— Քիլօն 10 ֆ·՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին։ Պօսֆորի ձուկով «չիրոզ»։

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սուճուք», պխտակ, Շիրակօղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաֆերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, եւ սայլն ։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան » կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,

SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Կը նախագահէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս· ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ։ Երգ՝ Փարիզի ՍԷՆԹ ԼՕՍԹԱՇ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

Յայտագիր՝ Բաքաչանեան, Խաչատուրեան եւ մասեր Կոմիտասի պատարագէն

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ·— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ
ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ_ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 10 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9552
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9552

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԸ

Հայ ազգի ներկայ անստոյգ եւ տըժգոյն օրերուն լուսաւոր երեւոյթ մը կազմեց համազգային այն ինքնաբուխ եւ սրտաղեղ հետաքրքրութիւնը, որ ցոյց տրուեցաւ հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

Երախտագէտ Հայութիւնը ամէն տեղ պատշաճ հանդէսներով ոգեկոչեց յիշատակը այն մեծ Վարդապետին, որ իր հրաշապատում գիւտով հաստատ եւ անխորտակելի հիմերու վրայ դրաւ մեր ազգային ինքնուրոյն մշակոյթը, մեզի շնորհեց ինքնապաշտպանութեան աննուաճելի զէնք մը եւ ապահովեց մեր գոյութեան յաւիտենականութիւնը :

Մեր լրագիրներն ու պարբերականները բացառիկ թիւեր նուիրեցին Օշականի սուրբին, ծանօթացնելով անոր կեանքն ու գործը այսօրուան սերունդին եւ վեր հանելով այն մեծ ու նուիրական ծառայութիւնը, զոր անիկա մատոյց հայ ազգին՝ շնորհիւ իր հնարած երեսունեւվեց տառերուն :

Առանց հայերէն այբուբենին մեր լեզուն պիտի չզարգանար երբեք: Շատ հաւանաբար հայ ժողովուրդը պիտի ձուլուէր դրացի հզօր ազգերուն հետ եւ ընդմիշտ անհետանար աշխարհի երեսէն :

Հայ ազգը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին ունեցած է փառքի եւ անկումի օրեր :

Օտար աշխարհակալներ աչք տնկած են իր հողին վրայ եւ քանիցս ոտքի կոխան դարձուցած զայն: Նուաճած են նիւթական հողը եւ իրենց բռնակալութիւնը պարտադրած անպաշտպան մարդոց :

Սակայն չեն կրցած ստրկացնել Հայու հոգին: Ջարդեր կազմակերպելով Փիզիքապէս մարդիկ սպաննած են, սակայն չեն յաջողած մեռցնել Հայուն ապրելու եւ գոյատեւելու անյողդողդ կամքը:

Ու այդ՝ շնորհիւ Ս. Մեսրոպին, Ս. Սահակին եւ անոնց գործակից երէց ու կրտսեր Թարգմանիչներուն, որոնք Ոսկեդար կերտեցին, քրիստոնէութեան վեհ սկզբունքներով զրահեցին Հայութիւնը, բարձր մշակոյթով եւ քաղաքակրթութեամբ օժտեցին զայն :

Հայոց պատմութեան ամէնէն փառաւոր էջը մեր այս ռահվիրաներն են, որ արձանագրեցին ոսկի տառերով :

Մեծն Տիգրանի աշխարհակալական յաղթանակները աստղի մը նման հայկական երկնակամարէն «անցան գնացին», առանց հետք ձգելու: Որովհետեւ նիւթական ուժի վրայ էին հիմնուած :

Վարդան Մամիկոնեան եւ իր զինակիցները յանուն գաղափարի, յանուն խղճի ու հաւատքի ազատութեան ծառացան Սասանեան Յազկերտի բռնակալութեան դէմ ու անհաւասար կռուի մէջ նահատակուեցան :

Ֆիզիքապէս պարտուեցան : Սակայն Աւարայրի դաշտին վրայ թափուած սուրբ արիւնը հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ ամրապնդեց հաւատքն ու անկախ ապրելու կամքը :

Մամիկոնեանները կը պատկանէին Ոսկեդարի սերունդին :

Գօտեպնդուած նոյն անսասան հաւատքով եւ անխորտակելի կամքով, Մամիկոնեաններու յաջորդները հազար հինգ հարիւր տարիէ ի վեր մահացու պայքար կը մղենք, յաւերժացնելու համար հայ ազգի գոյատեւումը :

Կը շարունակենք ինքնապաշտպանութեան պայքարը օտար աստղերու տակ՝ անխախտ պահելու համար նուիրական աւանդը, զոր Ս. Մեսրոպ եւ ընկերները ժառանգ ձգած են մեզի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԳԼՈՒԽԸ ՃԶՄԵՑԷՔ"

ԱՅՍ Է ԵՂԱԾ ՆՇԱՆԱԲԱՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ

Միջին – Արեւելքը կը շարունակէ ամէն օր անակնկալներ բերել: Այս անգամ կրկին Սուրիան է որ, հետեւելով Իրաքի, քանի մը ժամուան մէջ, տապալեց վարչակարգը Թէեւ հոս, Դամասկոսի մէջ ճզմելիք գլուխ չկար, բայց պետական հարուածին հրահանգը տուած է Պաղտատի ձայնասփիւռը ըսելով.–Գլուխը ճզմեցէք, միայն պոչը ճզմելով մի գոհանաք:

Մահմետականներուն կիրակին էր՝ Ուրբաթ առտու ժամը 6ին երբ ըմբոստները տէր կը դառնային երկրին : Վարչապետը իր ընտանիքով կ'ապաստանէր Թրքական դեսպանատունը : Բուն ազգայնական՝ Խալէտ էլ Ազէմ չէր վարանած ըսելու «Սուրիացի յետին քաղաքացին ներբանը աւելի ազնիւ է քան Նասըրը » :

Ինչպէս Պաղտատի նոր տէրերը, Սուրիոյ մէջ ալ անծանօթ կը մնան անունները անոնց որոնք այս շարժումին ետին են: «Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդը» որ կը ղեկավարէ երկիրը, գաղտնի կը մնայ: Իր նպատակն է արաբական միասնականութիւն հաստատել եւ ինչպէս ամէն ապստամբական շարժումի ատեն, կը խոստանան ի մօտոյ իշխանութիւնը քաղաքայիններու յանձնել :

Այս ամէն բաներուն ետին է անշուշտ ան՝ զոր «Փարի – Փրէս » կը կոչէ «Փուչերու նոպէլեան մրցանակաւորը» իմա՝ Նասր :

Դամասկոսի ձայնասփիւռը առաջին առթիւ իսկ դատապարտեց «անջատողական շարժումը» որ տարիուկէս առաջ բաժնած էր Սուրիան Եգիպտոսէն: Իրենց այս կացութեան մէջ, ծանր վտանգի ենթարկուած են արաբական երկու երկիրներ՝ Յորդանան եւ Սէուտական Արաբիա :

Ինչպէս գրած էինք երէկ, հոս ալ, ինչպէս Պաղտատ Պաասը կը գտնուի շարժումին գլուխը (արաբ ընկերվարական) :

× Սուրիական բոլոր թերթերու հրատարակութիւնը արգիլուած է բացի Ալ Վահտա ալ Արաբիանէն (արաբ միասնականութիւն) եւ Ալ Պաասէն:

× Քուէյթի մէջ խանդավառ ցոյցեր տեղի ունեցած են, ցուցարարները տողանցած են Ռայսին նկարներով եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան դրօշակներով :

× Տին Ռըսք ոչ մէկ կարծիք ուզած է յայտնել սուրիական պետական հարուածին առթիւ: Գոհացած է յայտնելով թէ Սուրիոյ Ամերիկացի քաղաքացիները ողջառողջ են, իսկ անցած–դարձածը «արաբական երկիրներէն միայն կախում ունի »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ճառ մը խօսեցաւ համոզելու համար, հանքագործները որ շատ յուսախաբ եղան եւ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունին աշխատանքը վերսկսելու : Գործադուլի նոր շարժումներ պիտի սկսին յառաջիկայ շաբաթ, զօրավիգ կենալու համար հանքագործներուն :

ՎԷՆՍԷՆԻ երեք մահապարտներուն փաստաբանները ընդունեցան տը Կոլի կողմէ, ներման դիմումին առթիւ : Չէին սպասեր այսքան շուտ «հրաւիրուիլ » Էլիզէ եւ այս հապճեպ որոշումին պատճառը յայտնի չէ :

«ԶԱՐԵՀ Ա. ՏՈԳՈՐՈՒԱԾ ԷՐ ԿՐՕՆՔԻ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՍԻՐՈՎ»

Կ'ԸՍԷ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Վարդանանցի յիշատակը ոգեկոչուած է նաեւ Հռոմի մէջ ուր, կարդինալ Աղաճանեան խօսած է հոգեշունչ ճառ մը զոր կը հրատարակենք ստորեւ: Հաւաքոյթին նկարագրական մասը մեր յաջորդ թիւով :

Ուրախ ենք, սիրելի զաւակներս, որ Սրբոց Վարդանանց յիշատակը կը միացնէ Հռոմի հայ գաղութը՝ Աստուծոյ եւ ազգին նուիրուած ժառանգաւորներու եւ հաւատաւոր քոյրերու շուրջ :

Ուրախ ենք ողջունելու նաեւ հայ պատուական ընտանիքներ եւ մանաւանդ երիտասարդ ուսանողներ, որոնք, առժամաբար օտարութեան մէջ կ'ապրին, սակայն նման օր մը՝ անոնք համախմբուելու եւ Վարդանանց՝ ոչ թէ յիշատակը, այլ ապրումը միասին ապրելու հոգեկան պահանջք մը կը զգան իրենց սրտին մէջ :

Պատուական ազգայիններ եւ սիրելի զաւակներ, բանախօսները արդէն ամէն բան ըսին. Սրբոց Ղեւոնդեանց եւ Վարդանանց մեծութիւնը վերլուծեցին : Յիրաւի՝ Ս. Ղեւոնդի նման Հայրապետներն են որ Վարդանը եւ Վարդանանց նման սերունդ մը պատրաստեցին : Բեմին վրայ զետեղուած մեծ նկարը ինքնին կը հաստատէ մեր ըսածը եւ կը պատկերացնէ մեր գաղափարը :

Ուրացողին սեւ հոգին ալ վերլուծումի նիւթ եղաւ. Վասակ ուզեց, անօրէն միջոցներով բարձրանալ, իշխել. բայց դարձաւ անէծքի հոմանիշ : Մինչդեռ սէրը ծառայելով եւ զոհուելով է որ կ'ապրի եւ կը յայտնուի, ինչպէս ըրաւ Ս. Վարդան, որ կ'ապրի յաւերժօրէն հայ ազգին սրտին մէջ եւ կը մնայ կենդանի ներշնչարան մը կրօնքի եւ Հայրենիքի վսեմ գաղափարականներուն ծառայող ապագայ եւ ներկայ բոլոր հայ սերունդներուն :

Մեզի համար անհուն մխիթարութեան առիթ կուտան բոլոր այն երիտասարդները, որոնք իրենց յուզումով, մտածումներով եւ երգերով թարգման կը հանդիսանան այն արձագանգին, զոր Վարդանանց Նահատակները ձգած են անոնց սրտին մէջ : Որքան քաղցր է լսել եւ կրկնել, ինչ որ քիչ առաջ այնքան յուզումով ըսուեցաւ . «Մենք պատրաստ ենք խաչը ի ձեռին եւ Աւետարանը մեր կուրծքին, հաւատարիմ պահպանողներ ըլլալ Ղեւոնդեանց եւ Վարդանանց գաղափարականներուն »:

Եթէ տակաւին Հայութեան վրայ տարածուած են ստուերներ, կաշկանդումներ եւ սեղմումներ, ատոնք չեն կրնար նսեմացնել, մարել մեր յոյսը, որ հիմնուած է Աստուծոյ նախախնամութեան եւ մեր Դատին արդարութեան վրայ : Օր մը պիտի փարատին անշուշտ տխուր երեւոյթները եւ մեր ազգը պիտի գտնէ Ս. Եկեղեցւոյ մէջ եւ ազգերու առջեւ իրեն վիճակուած արժանի եւ արդար տեղը. այն ատեն է որ Հայը պիտի բերէ բովանդակ մարդկութեան եւ բովանդակ քրիստոնեայ աշխարհին, զարգացումի եւ բարգաւաճումի իր արդիւնաւոր աջակցութիւնը :

Պատուական ազգայիններ, լսած էք անշուշտ թէ ինչպէս ափ մը գաղթական Հայութիւն քառասուն տարի առաջ հաստատուած է Լիբանանի մէջ. եւ թէ ինչպէս քառասուն տարի վերջ, Պէյրութի Նահր Թաղամասը, ամայի եւ ճախճախուտ վիճակէն, Հայուն ձեռքով, եղած է այսօր Լիբանանի երկրորդ բազմամարդ քաղաքը: Ի վարձատրութիւն Հայուն շինարարական վաստակին, քաղաքապետարանը ուզած է դրոշմել Հայուն Պատմութեան եւ Եկեղեցիին նուիրական անուններով՝ նոյն քաղաքին բազմաթիւ հրապարակները եւ պողոտաները :

Պարտք կը համարիմ յիշել հոս եւ մասնակցիլ այն սուգին, որ Զարեհ Կաթողիկոսի վաղաժամ մահով, կը պատէ յատկապէս ամբողջ Լիբանանի Հայութիւնը :

Հաճելի է ինծի վկայել հոս, որ ան՝ տոգորուած էր իսկապէս կրօնքի եւ հայրենիքի սիրով: Ունէր լայն տեսութիւններ. բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէր մեր հայ Կաթողիկէ հասարակութեան հետ. եւ իբրեւ շօշափելի ապացոյց՝ ընդունած էր հրաւէրը Ս. Քահանայապետին եւ Բ. Վատիկանեան Տիեզերական Ժողովին ալ ղրկած էր իր դէտը, զոր ամէնքս ճանչցանք եւ գնահատեցինք :

Այսօր, յատկապէս Լիբանանի Հայութեան համար, կը մաղթեմ սէր եւ միութիւն: Ս. Եղիշէ կ'ըսէ իր ոսկեղէն մատեանին մէջ. «Զուգութիւն մայր բարեաց, անզուգութիւն ծնող չարեաց ». եւ յիրաւի՝ միութիւնը ամէն մարդի մէջ բարիքներու աղբիւր է, իսկ անմիաբանութիւնը անթիւ չարիքներու պատճառ կը հանդիսանայ :

Հայ ազգին զաւակներն ենք եւ առաջին Քրիստոնեայ ազգն ենք: Հայ եւ քրիստոնեայ՝ հոմանիշ են: Ուստի փարինք Ս. Խաչին, զոր Ս. Ղեւոնդ կը բռնէ եւ Ս. Վարդան կը կրէ իր սրտին վրայ :

Հաւատարիմ մնանք Քրիստոսի Ս. Աւետարանին, որ մեր Հայրն է՝ կ'ըսէ Ս. Եղիշէն :

Հաստատ, անվկանդ պահենք սէրը մեր Հայրենիքին եւ մեր ազգին հանդէպ : Ահա հոս են նուիրեալ եւ ուխտեալ հոգիները, որոնք լռութեամբ եւ անխոնջ գործունէութեամբ կը պատրաստեն, կը շարունակեն հասցնել նոր սերունդներ՝ տոգորուած սիրովն իրենց ազգին. անոնք կը սորվեցնեն հայ ժողովուրդին փառաւոր անցեալը, պատմութիւնը, լեզուն՝ ազատ ու անկաշկանդ հոգւով. եւ միանգամայն՝ կը պատրաստեն մշակներու սերունդ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ՝ պահել Հայը յաւէտ Աստուածապաշտ եւ յաւէտ Ազգասէր :

ԼԻՆԵ՞Լ ԹԷ ՉԼԻՆԵԼ

Մենք՝ միշտ սահմանին կենաց ու մահի,
Մենք՝ երկընտրանքի խոհերից ընկուն,
Մօտի՛կ է եղել մեր խորհող ոգուն
Դալուկ իշխանը Դանեմարքայի :

Ու ո՛չ լոկ բեմում, այլ մեր գոյութեա՛ն,
Մեր բախտի՛ վրայ, մեր հայրենի տան,
Արեան, օրհասի դարերում անել
Կախուել է հարցը «Լինե՞լ, թէ չլինել»...

Բայց ահա ծաղկած Հայոց շէներում,
Բարձրիկ գիւղերում, բակ ու տներում,
Հին աւերակի մօտերքում քարոտ,
Նորոգ դպրոցի կամարների մօտ
Խաղո՛ւմ են, զօչո՛ւմ տղաները ժիր,
Օտա՛ր այցելու, դու մի՛ զարմացիր,—
Համլետ են կոչւում նրանք անունով,
Թէեւ խօսում են կոշտ հայերէնով,
Թէեւ սեւուկ են սեւահողի պէս,
Թէեւ աչքերը ածուխներ են թէժ,
Համլետներ գնդլիկ, բոպիկ ու ցեխոտ,
Կռւո՛ւմ, գլորւո՛ւմ, ելնո՛ւմ են խրոխտ,
Նրանք դեռ փո՛քր են, նրանք դեռ վայրի՛:
Դեռ չե՛ն կարդացել գրքերն աշխարհի,
Ո՞վ են, որտեղի՞ց, դեռ չե՛ն հասկանում,
Չգիտեն՝ կեանքը այդ ո՞ւր է տանում,
Նրանց այտերը դեռ չեն տժգունել
Ցաւերժ հարցումից «Լինե՞լ, թէ չլինել»
Բայց նրա՛նք, նրա՛նք իրենց ողջ տեսքով,
Սարից – սար հասնող կանչ ու աղմուկով,
Առողջ կարմիրով լիք – լիք այտերի,
Զուարթ զնգոցով մանուկ ծիծաղի,
Բոպիկ ոտքերի հաստատ քայլուածքով,
Աշխարհին յառած շիտակ նայուածքով
Ասում են «Լինե՛լ»...

1957 — ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ԲԱՐԻ ԵՐԹ ԵՒ ԲԱՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Բ. Թաշեանի խօսքը, արտասանուած Հելիոպոլսոյ *Ցուսաբեր* սրահին մէջ, Սիլվա Կապուտիկեանի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան առթիւ:

Սիլվա Կապուտիկեան, որուն համբաւը արդէն հասած էր մեզի իր գալէն շատ առաջ, հայ *բանաստեղծուհի է: Չեմ ըսեր՝ բանաստեղծ Հայուհի է, այլ կ'ըսեմ՝ հայ բանաստեղծուհի է: Առաջինին մէջ բանաստեղծը առաջ է Հայէն, երկրորդին մէջ Հայը առաջ է բանաստեղծէն:*

Ատեն մը կ'ըսէին.— նախ քաղաքացի, ապա միայն պոետ: Մենք հիմա շրջած ենք այս կարգը ու կ'ըսենք .— նախ հայ, ապա միայն քաղաքացի կամ բանաստեղծ:

Սիլվա Կապուտիկեանի անձին մէջ եւ անձին միջոցով կ'ողջունենք մի, ամբողջական եւ անբաժանելի հայրենիքը:

Սիլվա Կապուտիկեանի անձին մէջ եւ անձին միջոցով կ'ողջունենք մի, ամբողջական եւ անբաժանելի հայ ժողովուրդը:

Ու դարձեալ Սիլվա Կապուտիկեանի անձին միջոցով կ'ողջունենք մի, ամբողջական եւ անբաժանելի հայ մշակոյթը: Կ'ողջունենք հայ մշակոյթի աննահանջ պահակները Արարատէն անդին եւ Արարատէն ասդին:

Մեր հանգանակը այս է,— մէկ հայրենիք, մէկ ժողովուրդ, մէկ լեզու եւ մէկ գրականութիւն: Կը տեսնուի, որ մենք՝ Արտահայաստանի Հայերս ջերմ գաղափարախօսներն ենք միութեան, միասնականութեան եւ միակամութեան:

Չկայ հայ մը համայն գաղթաշխարհի մէջ, որ լսած չըլլայ Սիլվա Կապուտիկեանի անունը. որ կարդացած չըլլայ գոնէ իր սքանչելի պատգամը՝ «Խօսք իմ որդուն»: Այս պատգամը մտած է մեր դասագիրքերուն մէջ, արտասանուած է ու կ'արտասանուի մեր բեմերուն վրայ, կարդացուած է ու կը կարդացուի մեր թերթերուն, տուներուն եւ ակումբներուն մէջ:

Եթէ բանաստեղծուհին միայն այս քերթուածը գրած ըլլար, դարձեալ պիտի բաւէր, որ իր անունը անցնէր գիրքերու պատմութեան մէջ:

Ուրիշ բանաստեղծ մը նժարին մէջ կը դնէ մօր սէրը եւ Հիմալայեան լեռները: Մօր սէրը կը կշռէ աւելի ծանր: Սիլվա Կապուտիկեանի կշռաքարը հայ լեզուն է, աւելի ծանր, քան մօր սէրը եւ շատ աւելի ծանր, քան Հիմալայեան լեռները:

Ահա այս սրտագրաւ պատգամին վերջին քառեակը.

«Ու ուր տե՛ս, որդիս, ո՛ւր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ո՛ւր էլ գնաս,
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես,
Քո մայր լեզուն չըմոռանաս»:

Մի՛ մոռնաք, որ լեզուն ազգային ըստացուածք է, իսկ որդին այսպէս կոչուած՝ անհատական ստացուածք է: Հայ կին մը, դուք ըսէք՝ հայ մայր մը անհատական, որ ազգայինը կը գերադասէ անհատականէն եւ կամովին կը նուիրաբերէ իր «ստացուածքը»՝ պաշտպանելու համար ազգային ստացուածքը: Գերագոյն զոհաբերութեան անմոռանալի դաս մը կայ այս փոքրիկ քերթուածին, այս «Թուղթէ շերեփ»ին մէջ:

Բանաստեղծուհին գրած է անշուշտ աւելի գեղեցիկ, արուեստով աւելի բարձրարժէք քերթուածներ: Ես նմոյշ մը միայն տուի: Եւ յետոյ՝ մենք եկած չենք հոս իր ամբողջական գործը դատելու:

Սիլվա Կապուտիկեանի կեանքին մասին այսքանը միայն գիտեմ, որ ծնած է Երեւան, 1919ին: Հայրը ուսուցիչ էր եւ հանրային գործիչ: Ուսումը ստացած է Երեւանի եւ Մոսկուայի մէջ, ուր հետեւած է համալսարանական դասընթացքի: Գրել սկսած է շատ կանուխ: Իր քերթուածներէն մէկուն տակ («Թումանեանի Գիքորին») իբրեւ թուական նշանակուած է 1936: Անշուշտ անկէ առաջ ալ գրած է բազմաթիւ ուրիշ քերթուածներ, որոնք չեն հրատարակուած կամ որոնք հատորի մէջ չեն մտած, որքան ես գիտեմ:

Քսան տարուան ընթացքին Սիլվա Կապուտիկեան հրատարակած է եօթը գիրք. 1. Օրերի հետ, 2. Զանգուի ափին, 3. Այս իմ երկիրն է, 4. Իմ հարազատները, 5. Սրտաբաց զրոյց, 6. Բարի երթ, 7. Մտորումներ ճանապարհի կէսին:

Այսպէս ուրեմն՝ բանաստեղծուհին հասած է ճանապարհի կէսին: Մեր ջերմ ու սրտագին մաղթանքն է, որ իր ճանապարհի երկրորդ կէսը նոյնքան բեղնաւոր ըլլայ, որքան եղած է առաջին կէսը:

Կրնամ վկայել, որ Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծութեան յատկանիշներն են ջերմութիւն, հաղորդականութիւն, անկեղծութիւն, պարզութիւն եւ պարզութեան մէջ խորութիւն:

Իմ կարծիքով՝ բանաստեղծը չէ, որ յուզուիլ գիտէ, բանաստեղծը ան է մանաւանդ, որ յուզել գիտէ: Ցուցումնահար հոգի մը, ինչպէս է, կ'ենթադրեմ, Սիլվա Կապուտիկեանի հոգին, չի կրնար չյուզել մեզ: Եւ այս յուզումը կ'ունենանք, երբ կը կարդանք բանաստեղծուհիին ոչ թէ պարագայական ոտանաւորները, այլ այն քերթուածները, որոնք իր խառնուածքէն կը բխին եւ իր խառնուածքը կը յատկանշեն:

Դարձեալ իմ կարծիքով՝ Ս. Կապուտիկեանի քնարը երկու գլխաւոր լար ունի,— կեանքի սէրը եւ հայրենիքի սէրը: Կրնանք այս երկուքը միացնել ու ըսել. — Իր քերթողութեան կեդրոնը սէրն է, անձնական եւ անանձնական սէրը: Անձնականը գրականութիւն է անշուշտ, անանձնականը նոյնպէս գրականութիւն ըլլալով հանդերձ նաեւ Հայոց պատմութիւն է:

Իր զգացումները դարձած են բանաստեղծութիւն, իր բանաստեղծութիւնները դարձած են զգացում: Մտածող բանաստեղծ մը ըլլալէ աւելի՝ զգացող բանաստեղծ մըն է: Ես կը կարծեմ, թէ քնարերգու բանաստեղծը, ինչպէս է Սիլվա Կապուտիկեան, նուազ իմացապաշտ եւ առաւել զգացապաշտ պէտք է ըլլայ:

Իր երկամսեայ «պանդխտութեամբ» Սիլվա Կապուտիկեան ոսկիէ կամուրջ մը ձգեց Հայաստանի եւ Արտահայաստանի միջեւ: Կը հաւատանք, որ այս կամուրջը հետզհետէ պիտի ամրանայ ու ամրապնդուի:

Կը խնդրենք հայրենի պատգամաբերէն, որ ամէն տեղ եւ ամէնուն ըսէ, թէ Գաղթաշխարհի մէջ չկայ հայ մը, որ ի սրտէ հայրենասէր չըլլայ, որ հայրենիքին հետ չըլլայ: Մեր պայքարը այն մասին չէ, որ մենք հայրենասէր ենք կամ չենք, հայրենիքին հետ ենք կամ չենք, այլ այն մասին է, թէ ո՛վ աւելի հայրենասէր է: Օրինակ՝ ես կ'ըսեմ, թէ հայրենիքը կը սիրեմ 40 աստիճան ջերմութեամբ: Դրացին, ոեւէ Համբարձում կամ Յարութիւն, կը պնդէ, թէ ինք աւելի հայրենասէր է եւ թէ իր հայրենասիրութիւնը 41 աստիճան ջերմութիւն ունի:

Կը տեսնէք անհաւասիկ, որ մեր պայքարը հայրենասիրութեան էութեան մասին չէ, այլ հայրենասիրութեան աստիճանի մասին է:

Շէյքսփիր իր հերոսներէն մէկուն բերնով ըսած է տեղ մը, «Երբեմն բառերը ռանց մտքերու երկինք չեն հասնիր»: *բառերը ըսի, Սիլվա Կապուտիկեան պիտի լսէ մտքերը: Եւ շնորհիւ իր մտքերուն՝ իմ բառերս եթէ երկինք չհասնին, տեղ մը կը հասնին վերջապէս:*

Բարի երթ քեզի, Սիլվա Կապուտիկեան, եւ բարի վերադարձ: Վերադարձ ոչ թէ առանձինն, այլ խումբով:

Բ. ԹԱՇԵ

ՀՈՐՈՎԵԼԸ

Առաջին անգամն եմ այս քաղաքում: Ամէն ինչ ինձ համար անծանօթ է այստեղ, փողոցները, կաւաշէն տները, վիթխարի փափախներով մարդիկ եւ նոյնիսկ մայթերի վրայ տխրող ծառերը:

Քայլում եմ աննպատակ: Տխրում եմ: Սրտիս վրայ կարծես նստել է անապատում ծուարուած այս քաղաքի փոշին: Կարօտում եմ մեր լեռները, կռունկի աչքի պէս պարզ երկինքը, կաթնահամ ջրերը: Կարօտում եմ մերիմ խօսքի, հեռաւոր մի ծանօթի: Բայց ոչ մի ծանօթ ձայն ... ու թափառում եմ աննպատակ:

Ցանկարծ, ինչ որ տեղից, ականջիս է ընկնում հորովելի մի մոլորուած ձայն: Պատրա՞նք է՝ իմ կարօտից ծնուած, թէ երազի մէջ եմ: Անզօր եմ այլեւս քայլելու: Աչքերս փակում եմ ու վերստին ինձ զգում մեր լեռներում:

... Հօտաղ տղայ եմ՝ ձեռքերով լծին կպած: Ամոլից երգում է ջահել մաճկալը եւ նրա հորովելը թարմ ցելի բուրմունքի հետ ծորում է մինչեւ սրտիս խորքերը:

Ծարաւել եմ, ջուր բերէք, ho', ho'...:

Աչքերս բաց եմ անում:

Նոյն գորշ, անհրապոյր շէնքերն են, նոյն անծանօթ քաղաքը, մեր հորովելին անտարբեր մարդիկ: Մեղք չունին: Հորովել չեն լսել եւ գուցէ նրանց թւում է թէ մի մորմոք սիրտ է այդպէս հառաչում: Մեղք չունեն: Գուցէ նրանց սիրտը չի էլ թրթռացել պարթօնքից ... հողի բոյրերից:

Իսկ հորովելը շարունակում է ծոր... Հայեացքս կանգ է առնում մայթե... տաղաւարին: Այնտեղ մէկը ծխախո... վաճառում: Եւ հորովելն էլ նա է ...

Այո, չեմ սխալւում: Ահա ... շարժւում են նրա չորուցամաք շրթուն... ները:

Էրուեց, խորովուեց ջանս,
Բարձր սարից ձիւն բերէ՛ք... ho', h...

Մէկը մի թղթադրամ է նետում նր... ծխախոտը պահանջում: Կարւում է ... սարերի երգը, մեռնում են նրա թրթռ... ելեւէջները: Նորի՞ց կը ծնուեն:

Ակամայ մօտենում եմ տաղաւարի... Իորովել երգողը խանձուած, չորուցամաք երգ ունի, չորուցամաք շրթուն... ներ: Սեւ պեխեր ունի նաեւ, սեւ աչք... հայ մարդու թեթեւ թախիծով ծրար... ուած աչքեր, մշտական կարօտով ... նուցած աչքեր: Ուզում եմ հարցն... « Հա՞յ ես»,— բայց ամաչում եմ ի... կոյն: Միթէ՞ նման հարց կարող եմ ... եղբօրդ: Ո՞վ այսպիսի կարօտած աչք... ունի, այսպիսի թախիծ: Ո՞վ կարող... նրա նման հորովել երգել:

Հարազատ դծեր եմ նկատում նրա դէ... քին, իսկ նա սպասողական նայում ... ինձ: «Ի՞նչ ծխախոտ էք ուզում»,— հարցնում է նրա տրորուած, երկ... հայեացքը: Բայց աչքերը հեռզհե... լայնանում են:

— Ցակոբ,— ասում եմ սրտապա... տառ, չսխալուելու յոյսով:

Նա շփոթւում է, ապա կամենում նե... ուել դէպի ինձ, բայց վաճառասեղա... պատնէշ է, միայն ձեռքն է պարզում ...

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Մտայ խանութ եւ իմացայ, որ կօշիկը մի կամ երկու օրուայ հնութիւն ունի, դրա համար էլ էժան գին է նշանակուած վրան: Գլուխներդ ի՞նչ ցաւացնեմ՝ կօշիկն առայ ու տուն բերի: Խաւեղ մեր Օլխան (Տիկին Թումանեան) աչքերը չռած վրէս պրծաւ.— Էս ո՞րտեղ առիր: Ասի՝ էն ինչ խանութում:— Վա՛յ տնաշէնի մարդ, սա խօ մեր Արփիկի կօշիկն է. ոտքին նեղ էր, դրա համար էլ երէկ ծախեցինք այդ խանութին 35 րուբլով..

Թումանեանի հիւրասիրութիւնները յաճախ բոլորովին պատահական բնոյթ էին կրում: Փողոցում հանդիպած Անդրանիկը, կամ մի գրող կամ մի հանրային գործիչ առիթ էր դառնում, որ նա կնոջը լուր ղրկի, թէ ճաշին «մարդիկ են գալու» եւ, մի շարք ուրիշ «ընկեր — բարեկամներ» էլ հետն առած, տուն վերադառնայ: Երբեմն նա առանց կնոջը նախազգուշացնելու էլ հիւրեր էր տանում: Պատմում են հետեւեալ դէպքը.

Մի անգամ Թումանեան, առաւօտեան տնից ելնելիս կրակի վրայ տեսնելով իրենց մեծ պղինձը, որի մէջ կինը յաճախ «խաշ» (փաչա) էր եփում՝ հրաւիրում է բազմաթիւ բարեկամների ճաշի: Կինը տեսնելով այս բազմութիւնը մնում է շշմած, որովհետեւ ճաշի ոչ մի պատրաստութիւն չէր տեսել:

— Վնաս չունի, հանգստացնում է նրան Թումանեանը, դու խաշը բեր, էդ էլ բաւական է:

— Խա՞շը որտեղից է, հարցնում է ապշած կինը:

— Չէ՞ որ էս առաւօտ մեծ պղինձը կրակի վրայ էր:

— Վա՛յ քո տունը չքանդուի, մեծ պղինձը լուացքի համար էի կրակին դրել: Ջուր էի եռացնում...

Խեղճ կինը ստիպւում է լուացք — բան մի կողմ թողնել եւ հապշտապ ճաշ պատրաստել հիւրերի համար:

Իր «Յիշողութիւնների» մէջ յիշատակելով այս դէպքը, որ Թիֆլիսում բերնէ բերան էր անցում, Լէօն ասում է թէ բարեկամների շրջանակում տիկին Թումանեանին կոչում էին «նահատակ», իսկ նրա անհաշիւ ամուսնուն՝ «ընտանեկան աղէտ»:

Երկու որակումներն էլ միայնդամայն տեղին էին:

Սակայն, Թումանեան ոչ մի բանով այնքան չէր փայլում, որքան իր անօրինակ սրամտութեամբ: Ամենադժուարին պարագաներում էլ, նա հնար կը գտնէր իր միտքն արտայայտելու: Վերը մենք տեսանք, թէ, Նորեկ համայնավարների ի պատիւ սարքուած խնջոյքում, նա ինչքան սրամիտ կերպով արտայայտում է իր բացասական վերաբերմունքը դէպի խորհրդային իշխանութիւնը: Ցատկանշական է նրա սրամտութեան տեսակէտից եւ հետեւեալ դէպքը:

Համաշխարհային պատերազմի սկզբին, Թիֆլիսում, գումարուած էր ռուսահայոց Ազգային Ժողովի պէս մի բան՝ գաւառական ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ: Անուանապէս ժողովը գումարուած էր որոշելու համար, թէ Ռուսահայերը կամովին ի՞նչ լրացուցիչ պարտականութիւններ պէտք է ստանձնէին ռուսական բանակին օգնելու գործում: Բայց, էապէս, ժողովականներին զբաղեցնողը Թրքահայաստանի անկախութեան կամ ինքնավարութեան հարցն էր, որի մասին արտայայտուել չէին համարձակւում՝ վախենալով թէ դա կարող է կառավարութեան եւ զօրքի մէջ գրգռում առաջ բերել դէպի Հայերը:

Խորհրդակցութիւնների փակումից յետոյ, տեղի ունեցաւ մեծ հացկերոյթ Թիֆլիսի առաջնորդարանում: Կենաց բաժակներ առաջարկուեցին ցարի, Վորոնցով — Դաշկովի, ռուսական բանակի, հայ ժողովրդի համար եւայլն, բայց ոչ ոք չէր վարանում բերան բանալ Թըրքահայաստանի ապագայի մասին, որ ամէնքի մտահոգութեան առարկան էր... Հերթը հասաւ Թումանեանին, որ բաժ... կը ձեռքն առնելով՝ ելաւ տեղից.

— Աղքատ ու թշուառական քրտի մէ... մեռել է: Հարեւանուհիները հաւաք... էին դիակի շուրջը սուգի: Մեռելի կի... բերան — բերան լաց էր լինում. ամուս... նու դիակի վրայ եւ ասում. «Վա՛յ ես ... արծաթապատ թրին մատաղ: Վա՛յ ... քո արաբական նժոյգին մատաղ...» Հարեւանուհիները, այս ողբի վրայ զա... մացած՝ իրար երես են նայում: Վեր... նրանցից մէկը, չհամբերելով՝ դառն... է քրտի այրիին եւ ասում... «Աղջի, ... քո մարդը ոչ արծաթապատ թուր ունէ... ոչ ոսկեզառ հագուստ եւ ոչ էլ արաբա... կան նժոյգ, էդ ինչե՞ր ես երգում»: Այրին, աչքերը սրբելով պատասխան... է. «Ճիշդ է, չունէր, բայց, ... կար»: Հիմի, պարոններ, ես բարձր... ցնում եմ այս բաժակը ձեր մտքինի ... նացը...

Նրա արտակարգ սրամտութիւնը ... տայայտում էր ոչ միայն այն ճաշերի ... հիւրասիրութիւնների ժամանակ, ... մասնակի զրոյցների մէջ: Թումանեա... տրամադրուած զրոյցները մի — մի ... թուածներ էին: Վայ եթէ մէկը այդ... սի պահերին վէճի բռնուէր նրա հետ...

Ա. ՋԱՄԱԼԵ

(8 Շար.)

ասես ներողութիւն հայցելով՝ տալիս անունս :

×

Լեռներ, լեռներ ... Մէկը միւսին խեղդող, մէկը միւսին վեհացնող լեռներ: Նրանց լանջերին հնձած լաւաշ – լաւաշ արտեր կան, աշնանացանի ծիրանի գօտիներ եւ սեւ ցիլեր: Արտերի վրայ ամրան արեւի քաղցրութեան պէս ծորում, սփռւում է նրա հօրովելը...

«Խնձորը ծոցին տղայ ,
Ծիրանը լուծին տղայ ,
Հօ՜, արա, հօ՜ ...»:

Եզները ձգւում են երգից մղուած, խոփը ձեւում է սեւահողը, դեղնափորիկները իջնում են ակօսի մէջ, եւ օրն այնքան քաղցր ու իմաստուն է դառնում, որ մարդ լցւում է համակ բարութեամբ՝ բերրի ակօսի, եզան արցունքի, հողի պէս բարի ու չռայլ :

Ոչ ոք նրա պէս չէր կարող ծիր կարել, հոչ անել: Ոչ ոք նրա պէս չէր կարող ակօսներով տողել թեք լերան խամը : Զահել այդ մաճկալն այնպէս էր յենում գութանին, որ կարծես հերկելու էր երկրի խորերը : Նրա վարած արտը տուն էր լցնում : Մաճ բռնելու, հաց ստեղծելու համար էին նրա ձեռքերը, լեզուն երգի՝ կախարդող հօրովելի համար :

Առաջին ակօսի հողը վերցնում էր, հոտ քաշում. այնպէս «օխայ» անում, ասես երկար օրեր ծարաւ մնալուց յետոյ կուշտ խմում էր ձնահամ աղբիւրից կամ համբուրում իր սրտով առած իր հարսի այտերը :

Զահել էր, բայց մաճկալի նրա համբաւը աւելի հեռու էր անցել, քան նրա երկարող հօրովելը :

— Ի՞նչպէս եղաւ, — հարցնում եմ Ցակոբին :

— Եղաւ, էլի ... հառաչում է նա : — Բեռը որ չծռուի, քարն օտարութեան չի ընկնի : Բախտիս բեռը ծռուեց, ինձ պոկեցին մեր հողից ...

— Վաղո՞ւց :

— Երեսունըեօթը թուականի սեւ տարին :

— Բա հիմա չե՞ս ուզում դառնալ, հարցնում եմ :

— Ո՞ւր :

— Տուն: Մեր լեռները: Ճանապարհները բաց են :

Նրա աչքերը նորից են լցւում, չըրթունքները դողում են: Նայում է ինձ օտար, վախվորակ հայեացքով :

— Լաւ է, մեր հօրովելը չես մոռացել, ասում եմ դառնացած :

— Մի շիւղն եմ յիշում միայն :

— Իսկ արտե՞րը, հո՞ղը :

— Հողի հոտը դեռ մտքիս է :

Ծխախոտ գնող է մօտենում տաղաւարին: Հող հերկող, հաց ստեղծող ձեռքը ծխախոտ է վաճառում : Մէկ ուրիշն էլ է մօտենում, երրորդն էլ ... Հեռանում եմ աննկատելի, առանց հրաժեշտ տալու իմ վաղեմի ընկերոջը: Ուզում եմ արցունքներս չտեսնի ոչ նա, ոչ մանաւանդ օտար մէկը :

Քայլում եմ մոլոր ու մտովի դիմում չգիտեմ ում.

— Հողի մարդուն մի պոկէք հողից, մեղք է : Լսո՞ւմ էք: Հող հերկող, հաց ստեղծող մարդուն ձեռք մի տաք: Թող երկարի նրա ակօսը, երկարի հացի պէս անուշ նրա հօրովելը ...

ՍԷՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ներկայիս Ֆրանսական Թատրոնի շրջանակներուն մէջ մեծ ճիգ մը ի գործ կը դրուի Թատրոնը լաւագոյն պայմաններու մէջ առաւել եւս մերձենալի դարձնելու համար աշխատաւոր դանգուածներուն :

Ճիշդ է որ Լոյս Քաղաքին մէջ բազմաթիւ Թատրոններ կան, որոնց բեմերուն վրայ ամէն գիշեր կը ներկայացուին լաւագոյն Թատերակներ, սակայն, Փարիզի արուարձաններուն մէջ բնակողները, ի մասնաւորի աշխատաւոր դասակարգը, տրուած ըլլալով վայրի հեռաւորութիւնը եւ փոխադրական միջոցներու անյարմարութիւնը, յաճախ զրկուած կը մնայ անոնցմէ :

Ահա, այս «աղէտ»ին դարման մը գտնելու համար է որ, Ֆրանսայի Մշակոյթային գեղալէտ նախարարը՝ Անտրէ Մալրօ, մասնաւոր ծրագրի մը հիման վրայ, որոշած է Փարիզի արուարձաններն ալ օժտել Թատերական ներկայացումներով :

Այս շարժումին գլուխը կը գտնուի երիտասարդ դերասան - բեմադիր Ժաք Սարթու, որուն գլխաւորած «Թէաթրը տը լ'Իլ տը Ֆրանս»ը կը շրջի Փարիզը շրջապատող բոլոր արուարձանները, ուր կը ներկայացնէ Ֆրանսական թէ օտար երկեր, խնամուած բեմադրութեամբ մը :

Այսպէս, Ժաք Սարթուի խումբը Մալաքոֆի մէջ ներկայացուց Վիկտոր Հիւկոյի մէկ ողբերգութիւնը՝ «Մառի Թիւտոր»ը, որուն գլխաւոր դերը ստանձնած էր ծանօթ դերասանուհի Մատլէն Սոլոնէր, շրջապատուած ծանօթ դերասաններէ եւ սիրողներէ :

Քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր աշխատաւորներու խուռն բազմութեամբ մը : Ներկայացումը անցաւ երկիւղած ունկնդրութեան մը մէջ, անգամ մը եւս ապացոյցը տալով որ Ֆրանսացի ժողովուրդը, ինչ դասակարգի ալ պատկանի ան, ճաշակը ունի Գեղեցիկին ու գիտէ արժէքը Բարիին ու Ճշմարիտին ...

Միջնարարի մը ընթացքին, Ժաք Սարթու պարզեց իրենց կազմակերպութեան ծրագիրը, Թուեց Թատրոնին բոլոր առաւելութիւնները ժողովուրդներու ճաշակին, բարքերուն եւ ըմբռնումներուն զարգացման առընչութեամբ, եւ հրաւիրեց երիտասարդները մտնել իրենց շարքերուն մէջ, դառնալու համար սպասաւորները Մելփոմէնէի տաճարին :

×

Ուրիշ նուիրեալ մը՝ Տիկին Մարսէլ Թասէնքուր, ծանօթ դերասանուհի - բեմադիր, Վերսայլի մէջ հիմնած իր Թէաթրը Մոնթանսիէի մէջ, կ'աշխատի նոյն ուղղութեամբ :

Վերջերս, Տիկին Թասէնքուր ներկայացուց Շէյքսպիրի «Օթէլլօ»ն: Վերսայլի մէջ ներկայացուելէ ետք, հանճարեղ անգլիացիին ողբերգութիւնը եւս ներկայիս կը շրջի Փարիզի արուարձանները :

Անցեալ շաբթու, Մոնրուժի մէջ էր որ ներկայ գտնուեցայ այս ներկայացման :

Մեծ ճիգ մը կար թափուած, եւ սակայն, արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ, Ֆրանսական Թատերական խաղացանկը, հին օրերէն ի վեր, դժուարութեամբ կրցած է խնամխանալ Շէյքսպիրի երկերուն :

Տարիներ առաջ, Ժան - Լուի Պառօ մեկնարկեց Համլէթի տիպարը, որ ըստ քննադատներու կարծիքին, յանդեցաւ ձախողութեան : Ուրիշ Ֆրանսացի մեծանուն արուեստագէտ մը՝ ողբացեալ Էմէ Քլարիօն իր Օթէլլօյով մնաց միջակէն ալ վար: Ուրիշներ դարձեալ, ձեռք զարկին Համլէթի բարդ տիպարին միշտ անյաջող արդիւնքով մը :

Այս անգամ եւս, Մոնրուժի «Օթէլլօ»յի ներկայացումը կը կրէր նոյն ձախորդութեան դրոշմը :

Ֆրանսական Թատրոնի ըմբռնումը դէպ ի Շէյքսպիրեան Թատրոնը, կը Թուի բոլորովին հակոտնեայ ըլլալ միւս ժողովուրդներու Շէյքսպիրեան ողբերգութիւններուն հանդէպ ունեցած հասկացողութեան եւ մօտեցումին :

Մինչ Իտալացիները, Անգլիացիները, Ռուսերը եւ ինչո՞ւ չէ Հայ Թատրոնը Շէյքսպիրի ողբերգութիւններու ներկայացման ընթացքին կը պահեն հարազատօրէն անոնց պարունակած դասականութեան թանձր ու մռայլ խաւը, Ֆրանսացիները ամէն անգամ երբ մօտենան Շէյքսպիրին, կը ջանան մերկացնել զայն դասականութեան վեհագոյն պատմուճանէն եւ կը հագցնեն անոր թեթեւ, Վոտըվիլեան վերարկու մը որ կը թափթըփի Մեծ Անգլիացիին արքենի հասակէն ի վայր ...

Մոնրուժի Օթէլլօն ծանօթ դերասան Ռոժէ Հանէնն էր: Ցաղթանդամ մարդ մը՝ որուն պոռչտուքներն ու ահեղագոչ աղաղակները կը խոցէին քնքոյշ ականջները Տէզտէմոնային... (Տիկին Ֆրանսին Պերժէ) :

Ամէն պարագայի, Մոնրուժի ներկայացումն ալ իր որոշ օգտակարութիւնը ունեցաւ Թատրոնը ժողովուրդին աւելի մօտեցնելու տեսակէտէն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տ.

Շիրմաքարիդ վըրայ տեսայ
Մեծ անունիդ տառն առաջին ,
Ան, որ կեանքի բուքէն հսկայ՝
Առաջ մըղեց Քայլն «Յառաջ»ին :

Կոպերուս տակ արցունքն առած ,
Մեղմ շոյեցի խաչն ու մարմար ,
Մինչ շըթներն իմ կարդացին ցած՝
Բարձր անունիդ վանկերը վառ :

Լուսցաւ իմ շուրջ, ու տեսայ քեզ
Արեգական մէջ շողափայլ,
Կը թեւէիր երկնի դէմ վէս ,
Երիտասարդ եւ անայլայլ :

Կա՛նգ առ բսի, մի՛ լըքեր զիս ,
Տես, եկած եմ քեզի այցի ,
Երկնի բացէն դարձար առ իս ,
Շիրմիդ առջեւ մէն, մենուսի :

Խօսեցար ինձ, անոյշ ու հեզ,
Խօսքը վերջին՝ շիջող շունչիդ,
Խօսք՝ զոր հիմա կը պահեմ ես
Խորը սրտիս՝ զերդ մարգարիտ :

Շիրմաքարիդ վըրայ տեսայ
Մեծ անունիդ տառն առաջին ,
Ան, որ կեանքի բուքէն հսկայ՝
Առաջ մըղեց Քայլն «Յառաջ»ին :

Բ.

Չես այլեւս դուն ուղեցոյց ջահ ,
Ա՛լ մեր բախտին ձըգած ես մեզ ,
Քէնն ու ոխն են բռնած հիմա
Պայքարներու բեմն ու կրկէս :

Հոգերն են շատ, ցաւ՝ անդ ու աստ,
Մակոյկին մէջ ողբ, վայնասուն ,
Եկո՛ւր, շտկէ՛ կայմ, առագաստ ,
Նաւ, նաւաստի՝ յառա՛ջ տար դուն :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՍՐԱՄԻՏ ԽՕՍՔԵՐ

Իր աշխատանոցին մէջ Փասթէօր փորձեր կը կատարէր ծաղկախտի մանրէին վրայ, երբ անծանօթ մը ներս խուժեց եւ յայտնեց, թէ իր տէրը՝ «բարձրագոյն անձնաւորութիւն մը», ինքզինքը անարգուած կը կարծէ Փասթէօրի կողմէ, հետեւաբար մենամարտի կը հրաւիրէ մեծ գիտնականը: Փասթէօր հանդարտ կեցուածք պահելէ ետք պատասխանեց .

— Եթէ զիս մենամարտի կը հրաւիրէ, կը նշանակէ թէ ես իրաւունք ունիմ զէնքս ընտրելու: Ահա երկու փորձանօթներ, մէկուն մէջ կայ ծաղկախտի մանրէներու լուծոյթ մը մէջ, իսկ միւսին մէջ՝ մաքուր ջուր: Եթէ անձը, որ քեզ ղրկեց խմէ այս փորձանօթներէն մէկուն պարունակութիւնը, ես ալ միւսինը պիտի խմեմ:

Բնական է, որ «մենամարտը» այլեւս տեղի չունեցաւ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Միւս կողմէ, զանազան անձերէ նամակներ կը հասնէին Վիշապի անդամներուն, բոլորը՝ գրեթէ նոյն իմաստով, Քրիստափոր Միքայէլեանի անձին շուրջը համակրանքի հոսանք մը ստեղծուած էր ամէն կողմ. կը Թախանձէին զանի զերծ թողուլ մասնակցելէ Մահափորձի վտանգաւոր գործին եւ կ'աւելցնէին թէ՝ մէկ Քրիստափորի կորուստը՝ բովանդակ Դաշնակցութեան կորուստը կը նշանակէ, եւայլն :

Վիշապի անդամները վերստին խորհրդակցութեան մտան այս խնդրոյն շուրջ: Չորս անդամներն ալ ներկայ էին :

Սաֆօ կարդաց Ժընեւի նամակը, նոյնպէս կարդացուեցան ուրիշ անհատական նամակներ :

— Ընկերներ, ըսաւ Սաֆօ, ինչպէս տեսաք, Արեւմտեան Բիւրօն կը փափաքի Քրիստափորը ներկայացուցիչ կարգել մեր կողմէն, եւ այդ փափաքը կ'երեւայ թէ ընդհանուր է. ամէն կողմէ տեղացած նամակները նոյնը կը հաստատեն, ի՞նչ կը խորհիք այս մասին :

— Ընկերներ, ըսաւ Թորգոմ, ինչպէս կը յիշէք, Քրիստափոր իր ազատ կամքով մտած է այս գործին մէջ, ոչ ոք բռնադատեց զինքը, չէ՞ :

— Անտարակոյս, յարեց Աշոտ, բաւական զարմանալի կը գտնեմ Արեւմտեան Բիւրոյի միջամտութիւնը, եւ աւելի զարմանալի՝ անհատական նամակները, որոնք, ինծի դէմ այնպէս կը Թուի, մէկ կարգախօսի հնազանդած են :

— Սակայն, ընկերներ, յարեց Վռամշապուհ, մեր մէջէն յարմարագոյնը Քրիստափորը չէ՞, քանի որ Բիւրօն ալ կը փափաքի, մենք պատճառ մը չունինք մերժելու, ես իմ ձայնս Քրիստափորին կուտամ :

— Դուն կրնաս տալ, ընդմիջեց Սաֆօ, բայց ընկերները :

— Ներկայացուցիչ մը պէտք է խորապէս ուսումնասիրած ըլլայ իր պատկանած շրջանին պէտքերը, առարկեց Աշոտ, լուրջ դէմքով մը, արդեօք Քրիստափոր իր անձին վրայ կը միացնէ՞ այդ պայմանը. գիտէ՞, ուսումնասիրա՞ծ է մեր շրջանին պահանջները, որքան ժամանակ ապրեցաւ հոս, ի՞նչ տեսաւ :

— Շատ լաւ կը տրամաբանէ Աշոտ, յարեց Սաֆօ Պատասխանատու Մարմինի մը ներկայացուցիչը պէտք է տեղացի ըլլար, երկրին ,նիկը, Քրիստափոր կըրնայ բարձր յատկութիւններով օժտուած ըլլալ, բայց, չեմ կարծեր թէ, իբրեւ ներկայացուցիչ, կարենալ օգտակար ըլլալ :

— Ընկերներ, շարունակեց Աշոտ, Արեւմտեան Բիւրօն ինչո՞ւ մեզի է դիմեր, թող ուղղակի գրէր Քրիստափորի եւ անոր առաջարկէր ինքզինքը ընտրել ներկայացնելու. ճիշդ է, պէտք է խնայել Քրիստափորի անձը, թանկագին է իր կեանքը Դաշնակցութեան համար, ինչպէս որ գրուած էր Բիւրոյի նամակին մէջ. բայց, կ'աղաչեմ, ընկերներ, ըսէք, ո՞վ ստիպեց, ո՞վ բռնադատեց զինքը մեր մէջը մտնելու. հիմա է պատեհ առիթը, եթէ Բիւրօն կը դողայ անոր կեանքին համար, եթէ չուզեր անոր մասնակցութիւնը մեր վտանգաւոր գործին, հոգ չէ, թող ձեռք քաշէ, թող մեր կողմէն ներկայացուցիչ երթայ Ժընեւ, մենք կրնանք գլուխ հանել գործը, վարժուած ենք արդէն, չէ՞...

— Վերջապէս, ընդմիջեց Սաֆօ, ի՞նչ պիտի պատասխանենք Բիւրոյի նամակին :

— Պատասխանը պարզ է, պատասխանեց Թորգոմ, ինչպէս որ Աշոտ դիտել տուաւ, պէտք է Բիւրոյին գրենք եւ խնդրենք որ նախ Քրիստափորի դիմուի, իր կամքը ձեռք բերուի, յետոյ մենք կը կարգադրենք մնացածը :

Բոլոր անդամները համաձայն էին, Սաֆօն խմբագրեց Բիւրոյի նամակին պատասխանը, զոր Վռամշապուհ ընդօրինակեց :

Եւ նամակը ղրկուեցաւ նոյն օրը :

Կարեւոր կէտ մը :

Վիշապի Պատասխանատու Մարմինին պատասխան - նամակը ստացող պարոնը՝ նոյն օրերը կը գտնուէր Պուլկարիա, Քրիստափորի մօտ: Մէկ քանի օր ետքը, Քրիստափորէն նամակ մը կը հասնի Վիշապի Մարմինին :

Այդ նամակին ոճը կը մատնէր անոր հոգեկան ներքին վիճակը. սաստիկ գըրգռուած էր իր ընկերներուն դէմ, ինչ որ կ'ապացուցանէր թէ՝ տեղեկութիւն ունէր ինք Բիւրոյի գրուած պատասխանագրին պարունակութենէն :

Այս նամակին վրայ, շատ զայրացան Վիշապի անդամները, սկսան մեղադրել իրենց պատասխան - նամակը ստացող պարոնը, որ, անտարակոյս, զայն կարդացած ըլլալու էր Քրիստափորի :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Կը խօսի ՄԱՐՏԻԿ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆ:

Նիւթ՝ Հիւլէական դարու յառաջդի – մութեանց մասին համառօտ տեղեկու – թիւններ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ:

Այս Երեքշաբթի (Մարտ 12) իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Տըպիւսի, 8 Րիւ Տառիւ, (Մեթրօ Թերն):

Կը խօսի ԵԴՈՒԱՐԴ ԺԱԽԵԱՆ:

Փաստաբան Պրիւսէլի վերաքննիչ Ատեանի մօտ:

Նիւթ ունենալով ԿԱԼԻԼԷ:

Հայ հասարակութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը սիրով կը հրաւիր – ուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա – րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու – քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի Թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նո – րոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Ատենապետու – թեան իրենց դիմումը ղրկեն ամէնէն ուշը Մարտ 14ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ըն – թեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց ա – նունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան – դամները որոնք իրենց անդամավճարնե – րը կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէու տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամ – փիթատրոնին մէջ, ժամը 14·30ին, հո – վանաւորութեամբ Փարիզի համալսարա – նի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրո – ֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիզ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէչամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրնե – րը՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովա – քիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա:

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սա – մուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչա – խումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղե – կավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹ – ՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱ – ՆԻ:

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկա – վարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի:

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 Ֆրանք, կը ծախ – ուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւի – րէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Երկու – շաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մշա – կոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 Ֆրանք, փա – փաքողները կրնան ծպտուիլ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ձեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօ – տաքթիլօ գիտնայ:

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին): Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS-8e ELY. 74-74

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբ – թի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունե – նայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ:

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Հայ Մտաւորականներու դամբարանին յուշարձանին հանդիսաւոր բացումը պի – տի կատարուի Կիրակի Ապրիլ 28: Առ – աթիւ տեղի պիտի ունենայ հոգեհան – գստեան պաշտօն, հանգուցեալ Հայ Մը – տաւորականներու համար, Փարիզի Հա – յոց եկեղեցիին մէջ նոյն օր առտուան ժամը 11ին:

Յաւարտ պատարագի խմբովին այցե – լութիւն պիտի կատարուի Պանեէօյի գե – րեզմանատունը, ուր կը գտնուի դամբա – րանը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա – դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո – խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա – տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե – րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ

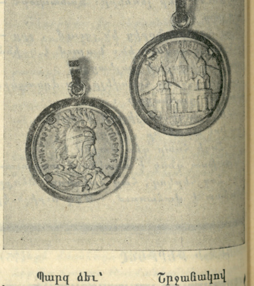
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝

CABINET TCHAKARIAN

Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

SOURENE EXERJEAN
40, La Canebière — MARSEILLE

Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ Թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ	45 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Լօխում հէլվա թահին

Bongout

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ
MARDI 12 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9553
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9553

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ Է ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՍԱԾ ԷՐ ՍԱՐԱՃ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԷՐ

Ծանօթ է որ աւելի քան մը շաբաթ առաջ, Արտաքին Նախարարութիւնը, վերջին պահուն, կ՚արգիլէր «Հինգ սիւնակ առաջինին վրայ» պատկերասփիւռի շահեկան յայտագրին մէկ բաժինը նուիրուած Իրաքեան յեղափոխութեան, «Պաղտատէն Գահիրէ՝ Նասրականութիւնը», արդարեւ, մարգարէական բնոյթ ունէր ինչպէս կը պարզուի այսօր : Միջին Արեւելքի հարցերու մասնագէտ խմբագիրը՝ Էտուար Սապլիէ, այսօր կը պատմէ Փարի – Փրէսի մէջ իր ունեցած տեսակցութիւնները այս առթիւ :

«Յեղափոխութիւնը անմիջական է Սուրիոյ մէջ եւ ես ալ կը վերադառնամ ի մօտոյ» ըսած է Սարաճ տասը օր առաջ, Սապլիէի Գահիրէի մէջ: Եւ Սարաճի մարդիկը ըսուած օրը, իրենց խօսքին տէր մնացին :

Ալժէի մէջ է, անցեալ Նոյեմբերին որ տեղի ունեցած են առաջին շփումները, որոնք ծնունդ պիտի տային վերջին դէպքերուն : Ալժերական յեղափոխութեան տարեդարձի հանդիսութեանց, Պէն Պէլլայի հիւրերուն մէջ էին եւ իրարու կը հանդիպէին՝ զնդ. Սարաճ եւ Պաասի հիմնադիրն ու տեսաբանը՝ Միշէլ Աֆլաք: Այս երեքը, նախապէս, գիրար կ՚ատէին: 1961 Սեպտեմբերին, Սարաճ, Արար Միացեալ Հանրապետութեան «Հիւսիսային գաւառին» Նասրական կառավարիչն էր: Աֆլաք, որ Սուրիան նետած էր Արար Մ. Հանրապետութեան գիրկը, զօրավիգ կեցած էր ապստամբական այն շարժումին որ յանգեցաւ Դամասկոսի բաժանման: Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի Միութեան պառակտումէն ետք, երկու մարդոց ճամբաները իրարմէ կը հեռանային: Գահիրէ ապաստանած, Սարաճ հեռուէն կը ղեկավարէր այն գործողութիւնները որոնց նպատակն էր Սուրիան կրկին Նասրին ենթարկել: Պէյրութի մէջ, Աֆլաք կը «վերամտածէր» համարաբական եւ ընկերվարական նոր գաղափարական մը Պաասին համար :

Այս երկու մարդոց հանդիպումը Մոհամէտ Խիտէրի գործն էր, որ ալժերական հանրապետութիւնը արաբականացնողը եղած է: Սարաճ եւ Աֆլաք համաձայն կը գտնուէին կարգ մը տեսակէտներու շուրջ: Որոշեցին միացնել իրենց ուժերը Դամասկոսի անջատողական կառավարութեան դէմ եւ պատրաստել՝ արաբական միութեան նոր բանաձեւում մը որու մէջ, դեր մըն ալ պիտի խաղար Ալժերիա :

Ալժէի համաձայնութեան մէջ, Աֆլաք միայն խոստումներ չէր բերած: Քրիստոնեայ այս տեսաբանը, որ յաջողած է ինքզինքը պարտադրել համարաբական Իսլամին իբրեւ մտքի առաջնորդ, օրէ օր աւելի շատ կողմնակիցներ ունի Սուէզի Արեւելքը գտնուող արաբական երկիրներուն մէջ:

Յորդանանցի գաղթականները որոնք, Գահիրէի մէջ գլուխը կը գտնուին Հիւսէյն Թագաւորի դէմ տարուած պայքարին, բոլորն ալ Պաասին միացած են : Իրաքի մէջ, Քասըմի օրով, Պաասականները համայնավարներու հետ մէկ եղած էին յեղափոխական զանգուածները հակշռի տակ առնելու համար :

Փետրուար 8ին, այն շարժումը որ տապալեց Քասըմը զուտ Պաասական էր: Առջի օր, Դամասկոսի մէջ, Պաասի դերը ալ աւելի ցայտուն է : Սալահէտտին Պիթարն է որ վարչապետ նշանակուեցաւ, ապստամբական շարժումին ղեկավարներուն կողմէ: Պիթար, Աֆլաքի եւ Աքրամ Հորանիի հետ Պաասի գլխաւոր պարագլուխն է: Արար Մ. Հանրապետութեան մէջ, Բախին գլխաւոր նախարարներէն էր :

Տարակոյս չկայ, կ՚ըսէ Սապլիէ, որ Սուրիոյ ապստամբութեան յաջողութիւնը, Եմէնի եւ Իրաքի յեղափոխութենէն ետք, յաջողութիւն մըն է Նասրի համար: Իր հեռանկարը, հաւանաբար, կը կայանայ միայն անոր մէջ, որ ինքզինքը պարտադրէ միջազգային կարծիքին աչքին իբրեւ առաջնորդը արաբական յեղափոխութեան: Նասրի այս «Թագաւորութիւնը» նոր զէնքեր կ՚ապահովէ իրեն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ այն մշտական սակարկութեան որ է «դրական չէզոքավարութիւնը»:

Արդէն, թէեւ ոչ ոք կը համարձակի մանրամասնութիւններ տալ, բայց Գահիրէի մէջ շատ կը խօսուի այն խոստումներուն մասին որոնք փոխանակուած են Գահիրէի եւ ամերիկեան Արտաքին Նախարարութեան միջեւ : Ամերիկացիները կրնան ընդունիլ, նոյնիսկ դիւրացնել Նասրի մրցակիցներուն հեռացումը արաբական երկիրներէն : Ասոր փոխարէն Նասր աւելի ճկուն դիրք մը կրնայ բռնել Իսրայէլ – Արաբական կռիւներուն մէջ :

Վեց ամսուան մէջ, Նասրի թշնամի արաբական վարչակարգերու կէսը տապալեցաւ : 1962 Մայիսին, հրապարակելով իր «Ազգային Ուխտը», Ռայիսը տեսակ մը արաբական Միջազգային կը ստեղծէր նուիրուած իր գաղափարներու տարածման բովանդակ արաբական աշխարհին մէջ:

Գահիրէի մէջ իսկ, «աքսորեալ» հինգ կառավարութիւններ կ՚աշխատէին այս ձեռնարկին յաջողութեան: Ասոնցմէ երեքը՝ Եմէն, Իրաք, Սուրիա, տուն վերադարձան իբրեւ յաղթական :

Կը մնան Սէուտական Արաբիան եւ Յորդանանը: Դէպի Ռիատ եւ Ամման է որ աշխատանք կը տարուի ներկայիս :

Ի վերջոյ թէեւ, կ՚եզրակացնէ Սապլիէ, Նեղոսի ափին կնքուած այս միաձայնութիւնը կրնայ պառակտիլ զանազան շահերու եւ տեղական իրականութեանց բախումին տակ: Պաասը, որ այսօր յաղթական է, հեռու է, արաբական միասնականութեան եւ ընկերվարութեան հիմնական հարցերու շուրջ, Նասրի հետ նոյն տեսակէտները ունենալէ :

Բայց, հիմա, հասարակաց համաձայնութիւնը որ ծնունդ առած է Ալժէի մէջ անցեալ Նոյեմբերին, իր պտուղները կուտայ: Եւ արդիւնքը համապատասխան է Նասրի արտայայտած բաղձանքներուն :

ՊԻՏՕ ԱՊԱՍՏԱՆ Կ՚ՈՒԶԷ ԱՏԸՆԱՈՒԷՐԷՆ

ԱՌԿՈՒԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ ՄԻՒՆԻԽ ԳԱՑԻՆ – ԵԿԱՆ

ՊԱՍԹԻԷՆ-ԹԻՐԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ՆԵՐՈՒՄ ՍՏԱՑԱՆ

Կիրակի օրուան զգայացունց լուրն էր Պիտոյի դիմումը Ատընաուըրի, որպէսզի իրեն քաղաքական ապաստանի իրաւունք շնորհուի :

Նախ կ՚ըսուէր թէ Ժորժ Պիտօ ձերբակալուած է Պավարիոյ մէջ, յետոյ կը ճշդուէր թէ նախկին վարչապետը հարցաքննութեան ենթարկուած է Պավարիոյ Ներքին Նախարարին կողմէ եւ ազատ ձգուած: Նախարարը՝ Հայրիխ Եունքըր ճշդեց թէ Պիտօ գտնուած է հոլանտացի լրագրողի մը պատկանող վիլլայի մը մէջ՝ Շթայնպախ: Կանոնաւոր անցագիր մը ունէր, իր բուն անունով, ուրեմն ոչ մէկ հետապնդումի կրնայ ենթարկուիլ եւ ազատ է: Իր իսկ դիմումին վրայ, գերմանական ոստիկանութիւնը զինքը կը պաշտպանէ: Միւս կողմէ, կը հաղորդուէր որ Ժորժ Պիտօ, քանի մը օր առաջ, անձնական նամակով մը, քաղաքական ապաստան խնդրած էր Ատընաուըրէ: Իր նամակին մէջ, որուն բնագիրը ծանօթ չէ, Պիտօ կը յիշէ իրենց բարեկամական սիրալիր յարաբերութիւնները երբ վարչապետ եւ Արտաքին Նախարար էր: Արդարեւ, ճակատագրական ի՛նչ խաղ : ԴԱԽի (Դիմադրական Ազգ. Խորհուրդ) նախագահը որ տարիներ պայքար տարած է Գերմանիոյ դէմ, այսօր կը ստիպուի այդ նոյն Գերմանիայէն ապաստան խնդրել :

Կը կարծուի թէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը, ըստ իր Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածին, Բ. գլուխին (այն անձերը որոնք կը հետապնդուին քաղաքական պատճառներով, ապաստանի իրաւունք կը վայելեն) այդ ապաստանը պիտի շնորհէ Պիտոյի: Եթէ Պոնի կառավարութիւնը երեւան հանէ սակայն, թէ ենթական քաղաքական գործունէութիւն ունեցած է բարեկամ երկրի մը դէմ, այն ատեն կրնայ մերժել ապաստանի իրաւունքը եւ Պիտօն առաջնորդել իր փափաքած սահմանագլուխը: Միջազգային օրէնքը, ամէն պարագայի մէջ, կ՚արգիլէ որ ֆրանսական իշխանութեան յանձնուի:

Կ՚ըսուի թէ Պիտօ չէ հրաժարած քաղաքական գործունէութենէ եւ յայտնած է Շթամլէրի «չեմ լքեր իմ պայքարս տը Կոլի դէմ: Ինծի համար Գաղտնի Բանակը շատոնց մեռած էր: Արդէն երբեք միտք չեմ ունեցած Գաղտնի Բանակի պետն ըլլալ: Բայց որովհետեւ իմ հարազատ երկրիս մէջ այլեւս կարելի չէ ընդդիմութիւն ընել, այդ ընդդիմութիւնը արտասահմանէն պէտք է վարեմ»:

Այս դէպքերուն զուգընթաց, Պավարիոյ Ներքին Նախարարը կը յայտնէր թէ այլեւս ծանօթ են Առկուի առեւանգման բոլոր պարագաները եւ անձերը: Ոչ մէկ անուն տրուած է սակայն :

Այս նոյն խնդրին առընչութեամբ, Առկուի երեք փաստաբանները՝ Թիքսիէ – Վինեանքուռ, Ռիպեռա եւ Լը Քորոլլէռ Միւնիխ կ՚երթային, բողոք ներկայացնելու համար առեւանգման համար: Թիքսիէ – Վինեանքուռ սակայն սահմանագլուխէն ետ կը դրկուէր ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ որոնք կը յայտնէին թէ արգիլուած է իրեն ֆրանսական հողամասէն հեռանալ: Կը ճշդուէր նաեւ թէ կը գտնուի ցանկի մը վրայ որ 1962 Ապրիլէն պատրաստուած է եւ որու վրայ կը գտնուին անոնք որոնց արգիլուած է Ֆրանսայէն հեռանալ: Փաստաբանը համաձայն չէ սակայն Թուականին շուրջ նկատի առնելով որ Պելժիա գացած է Յունիսին եւ Սպանիա՝ Սեպտեմբերին: Փաստաբանը յայտարարած է վերադարձին թէ միջադէպը պիտի հաղորդէ փաստաբանապետին եւ աւելցուցած է.— «Պէտք է խորհիլ թէ կառավարութիւնը այդ արգելքը կը գործադրէ երբ գործին գայ : Զուգեր որ Միւնիխ երթանք եւ քրքրենք Առկուի խնդիրը: Հասկնալի է»: Ուրիշ փաստաբան մը՝ Լը Քորոլլէռ իր վերադարձի ճամբուն վրայ, սահմանագլուխի Քեհլ քաղաքը վար կը դրուէր երկու ժամ : Գաղտնի ոստիկանը ոչ մէկ պատասխան կը ստանար սակայն իր հարցումներուն, հրահանգի կը սպասէր եւ ի վերջոյ Փարիզէն ստացած հրահանգները թոյլ կուտային որ փաստաբանը իր ճամբան շարունակէ, ընդունելով որ իր թղթածրարները մաս կը կազմեն արհեստին գաղտնապահութեան :

× Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 4ին Ֆռէնի բանտէն Ֆոռ տ՚Իվրի կը փոխադրուէր Ժան Պասթիէն – Թիրի որ մահուան դատապարտուած էր Վէնսէնի զինուորական ատեանին կողմէ : Ի ներկայութեան իր փաստաբաններուն եւ դատախազ–Կերթհոֆէրի, կը գնդակահարուէր ժամը 6.40ին եւ ոստիկանական արտակարգ ուժերով կը փոխադրուէր Թիէի գերեզմանատունը, թաղուելու համար մահապարտներու թաղին մէջ :

Քիչ ետք Բանակներու Նախարար՝ Մեսմէր կը յայտարարէր թէ Պասթիէն – Թիրիի երկու մահապարտ ընկերները՝ Պուկրընէ Տը լա Թոքնէ եւ Փրեվօ ներումի արժանացած էին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ոչ մէկ ձեւով տեղի չեն տուած եւ աւելի քան երբեք որոշած են շարունակել իրենց շարժումը : Քաջալերական արարքներու կ՚արժանանան ամէն կողմէ: Հանգանակութիւններ կատարուած են եկեղեցիներուն մէջ ուր կիրակնօրեայ պնակին հասոյթը յատկացուած է բանթողներուն: Հացագործները ձրի տուած են հացը բոլոր հանքագործներու ընտանիքներուն: Բոլորը՝ եկեղեցիէն մինչեւ համայնավար շարքերը զօրավիգ կը կենան բանթողներուն: Գործադրուելի այլ շարժումներ, երեքշաբթի օր, պիտի գան ուժ տալու հանքային շարժումին :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ կազմուած է Սալահ Պիթարի դահլիճը: 45 տարեկան այս վարչապետը, ստանձնեց նաեւ Արտաքին նախարարութիւնը, զոր կը վարէր արդէն 1958ին: Նոր վարչապետը քիմիագիտութիւն ուսած է Փարիզի մէջ: Ցոյցեր տեղի ունեցան Դամասկոսի մէջ ուր թրքական դեսպանատունը քարկոծուեցաւ եւ թալանի ենթարկուեցաւ: Հոն ապաստանած էր նախկին վարչապետը : Կը թուի թէ Նասր ճանչնալով Դամասկոսի նոր վարչակարգը նուիրագործեց Եգիպտոսէն անկախ Սուրիոյ մը գոյութիւնը: Եմէն, Ալժերիա, Յորդանան, Սէուտական Արաբիա ճանչցան Դամասկոսի նոր կառավարութիւնը :

ՊԱՂՏԱՏ կ՚առաջարկէ արաբական աշխարհի հաւաքական ծրագիր մը: Արար Մ. Հանրապետութիւնը, Եմէն, Ալժերիա, Իրաք եւ Սուրիա կրնան զինուորական հասարակաց հրամանատարութիւն մը ունենալ :

ՔՐՏԱԿԱՆ հարցը կրնայ լուծուիլ այլեւս: Արդարեւ Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարած է.— «Իրաքեան յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդը կը ճանչնայ քիւրտ ժողովուրդին ազգային իրաւունքները «ապակեդրոնացման» հիման վրայ»: Ինքնավարութիւն բառը չէ գործածուած: Կը ճշդուի թէ մասնագիտացած յանձնախումբ մը պիտի զբաղի այդ ապակեդրոնացումով :

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՆԿՈՒՄԸ

Աթէնքի եւ Հռոմի քաղաքակրթութիւնները ուսումնասիրութեան առարկայ են դարերէ ի վեր: Պատմաբանն ու ընկերաբանը տարիներով կը հետազօտեն երկու փառաշուք քաղաքներուն մեծութեան եւ անկումին պատճառները: Աթէնքի խորհողները վարպետները կը մնան եւրոպական մշակոյթի կարկառուն ներկայացուցիչներուն: Աթէնքի եւ Հռոմի լեզուները քաղաքացիական իրաւունք ունին բոլոր դպրոցներու մէջ եւ չկայ դրագէտ մը, որ հետեւած չըլլայ դասական մատենագրութեան, կարդացած չըլլայ Դեմոսթենէսի եւ Կիկերոնի գործերը, իրենց բնագիրներուն մէջ:

Հելլէնները լեզուական մեծութեամբ, մշակոյթի միութեամբ, ողիմպիականներով պետական միութիւն չունեցան, բաժնուած փոքրիկ հայրենիքներով եւ փոքրիկ շահերով՝ տկարացան միասնաբար եւ Մարաթոնի, Սալամինէի յաղթականները ենթարկուեցան կարգապահ ժողովուրդի մը իշխանութեան:

Յարատեւ պատերազմները սպառեցին ժողովուրդը: Զէնքի տակ կը կանչուէին բնակչութեան 10 առ հարիւրը, մինչեւ իսկ 29 առ հարիւրը:

Պատերազմները կը սպառէին տնտեսութիւնը, կ'արգիլէին երկրագործութիւնը, հողը կը լքուէր, երկրագործը կը փութար գինուոր եւ պաշտօնեայ ըլլալու, ժողովուրդին մեծ մասը քաղաքաբնակ կը դառնար:

Պատերազմի շրջանին ապստամբութիւններ կը կատարուէին, գինուորական պէտքերու համար դրաւումներ. կենդանի ու մթերք կը փճանար:

Մրցակից երկիրներ կը տիրէին շուկային, կը բարձրանային գիները, կ'արգիլէին իրենց տնտեսական վերածնունդը: Աթէնք եւ Հռոմ ճարտարարուեստ չունէին, երկրագործութեամբ միայն կ'ապրէին: Քսենոփոն կը գրէր.— «Երկրագործութիւնը մայրն ու սնտուն է բոլոր արուեստներու: Հողին անմշակ մնալու պարագային երկրի եւ ծովու վրայ ամէն գործունէութիւն կանգ կ'առնէ»: Հեղինակը կ'աւելցնէր. «Երբ ապահովութիւն չկայ, երկրագործութիւն չըկայ»:

Ներածում եւ արտածում կը դադրէին, ինչպէս նաեւ փոխադրութեան միջոցները: Չկար հասարակաց շուկայ մը գիները ղեկավարելու համար, ուստի ամէն բան կը սղէր:

Պետութեան ելմտական վիճակը կը խանգարուէր: Աթէնքի մէջ գինուոր մը կը ստանար 0·60 ֆրանք իւրաքանչիւր հեծեալ՝ երկու ֆրանք, եթէ քսան հազար հետեւակներ կային եւ հազար հեծեալներ, օրական ծախքը պիտի ըլլար շուրջ 13·500 ֆրանք տարեկան ծախքը պիտի ըլլար շուրջ հինգ միլիոն: Աւելցնելու է նաեւ նաւաշինութեան ծախքերը, գինուորական պէտքերը:

Հետեւանքը պիտի ըլլար տուրքերու բազմացում, թշուառութեան ընդհանրացում, բնակչութեան նուազում, մահերու թիւին յաւելումով, համաճարակի, սովի, պատերազմի պատճառով, ծնունդներու նուազումով: Պերիկլեսի օրով ազատ չափահաս քաղաքացիներու թիւը 35 հազար էր, տարւոյն վերջը քսան հազարի իջած էր: Խառնածիններու թիւը 24 հազար էր, 309ին 10 հազարի իջած էր:

Գերիներու թիւն ալ կը նուազէր, օտարականներու թիւը կ'աւելնար: Արտաղթի հետ կ'աւելնար վարձկան զինուորներու թիւը:

Քաղաքացիական կռիւները չարունակական էին, նոյն քաղաքացիները զիրար կ'ատէին թշնամիի չափ եւ կը ջանային զիրար ջախջախել նիւթապէս եւ վարկաբեկել բարոյապէս: Սիրակուսայի մէջ վեց հարիւր ազնուականներ կը վտարուէին ժողովուրդին կողմէ եւ կը կորսուէին չորս հազար հոգի: Աթէնքի բռնակալներու ատեն 1200 հոգի կը ջարդուէին եւ հինգ հազար հոգի կ'աքսորուէին: Մեքենայութիւններ, ընչաքաղցութիւն, զեղծում, կաշառակերութիւն սովորական կը դառնան:

Երբ Հռոմ գրաւեց Յունաստանը, ըսպառած էր երկիրը, ամայացած էին քաղաքները, թշուառ էր սակաւաթիւ բնակչութիւնը, թէեւ համաճարակ եւ պատերազմ չկար: Արտաքին պատերազմ, ներքին պայքար հիւծեցին փառահեղ հանրապետութիւնները: Բարոյական անկումին կը հետեւէր քաղաքացիական առաքինութեանց անհետացումը, մարդը կը դառնայ եսասէր, կ'ապրէր ինքնիր մէջ՝ անտարբեր հասարակական շահերու:

Աղեքսանդր Արեւելքի մէջ քաղաքներ կը հիմնէր, Յոյներ կը հաստատուէին ամէն կողմ, ազատ աշխատութիւնը հետզհետէ կը ծաւալէր, գիտական մեթոտներ կը գործածուէին երկրագործութեան: Վաճառականութիւնն ալ կը ծաղկէր, բազմաթիւ Յոյներ կը ծախէին իրենց հողերը եւ կը հաստատուէին նոր քաղաքներու մէջ, հողերուն արժէքը կ'իյնար, շատ մը ընտանիքներ կ'անճիտուէին եւ իրենց ստացուածքը կը հարըստացնէր կողմնակի ազգականները:

Ժամանակի ընթացքին հողը կը յոգնէր, արտադրութիւնը տկար էր, հողավարձքը հազիւ կը վճարուէր արտադրուած բերքով: Ագարակապանները պարտական կը մնային, տոկոսով դրամ կ'առնէին, անկարող էին պարտքերը վճարելու, հանքերը կը գրաւուէին եւ յաջորդ տարիներու համար իրենց հողերը, կը մնային հողին վրայ սարկացած:

Հողատէրը, մեծահարուստը քաղաքներու մէջ կ'ապրէր ուտելով, վայելելով, երկրագործութիւնը կը վնասուէր:

Նոր ուղիներ, նոր շուկաներ կը բացուէին Փոքր Ասիոյ մէջ, Ափրիկէի մէջ: Առեւտուրի ուղին կը փոխուէր, ինչպէս որ պիտի պատահէր իտալական հանրապետութեանց, Ճենովայի եւ Վենետիկի համար, երբ Ամերիկայի գիւտով, Սպանիա, Փորթուգալ, Հոլանտա կը մըրցէին:

Ստրաբոն, Օգոստոս կայսեր դարուն աշխարհագէտը կը նկարագրէ յոյն քաղաքներու աւերակները՝ յուզուած չէ՝ տերով: Պոլիբոս պատմաբանը մէկուկէս դար առաջ կը գրէր, որ Պոլոպոնէսի մէջ կառավարող չկայ, արդարութիւն չկայ, մարդիկ յիմարաբար կը զուարճանան նըման անոնց, որոնք գիտեն, թէ պիտի մեռնին շուտով եւ կ'ուզեն ջղային աճապարանքով մը պարպել կեանքի բաժակը, որ կը խուսափի: Մեր թուականէն 45 տարի առաջ Կիկերոն կը խորհըրդածէր մարդկային խարխուլ ճակատագրի մասին. «Աւերուած եւ քանդուած քաղաքներ կը տեսնենք հոն, ուր երբեմն բարգաւաճ քաղաքներ կը բարձրանային: Ձկան հօտաղները, դաշտերը, խոպան են, խոտեր կը ծածկեն շատատուածներու աւճաններ եւ ամայութիւն կը տիրէ ամենուրեք»:

Անկումը կը սկսէր անհատապաշտութեամբ, երբ անհատը կը դադրէր քաղաքացի ըլլալէ, հանրային շահերով հետաքրքրուելէ, անձնական շահեր միայն հետապնդելով: Ապրիլ կը նշանակէր իր օգտին դարձնել մարդկային ամէն բան, հոգեւոր եւ նիւթական: Թուկիտիտես կը ներկայացնէր քայքայման տխպարը: «Ցանդգնութիւնը նկատուեցաւ քաջարի անձնազոհութիւն քաղաքական բարեկամներու հանդէպ: Կանխատեսութիւնը բացայայտ վատութիւն, չափաւորութիւնը անկարողութեան փախուստի ճամբայ մը, խոհեմութիւնը՝ վատութիւն: Ուղղամտութիւն եւ վստահութիւն արժէք չունին, վկայէ ինծի համար եւ ես պիտի վկայեմ ի նպաստ քեզի: Խղճահարութիւն չկայ հանրային եւ անհատական վաւերագրեր վաճառքի հանելով: Մեծ Յունաստան մեռած է, կ'ապրի նոր յոյնը, կեղծ, խաբեբայ, ռամիկ եւ վատ, հլու գերիի նման, խոնարհ մակաբոյծի պէս, վտանգաւոր օձի նման»:

Դեմոսթենէսի օրով պաշտօնեաներ կը չահագործէին ազգին թշուառութիւնը, պատասխանատուութենէ զուրկ զօրավարներ հայրենիքի պաշտպանութեան յատկացուած գումարներ գինարբուքներու մէջ կը մսխէին: Վաճառքի էին պատիւ, հանրային պաշտօններ, դատաւորներ կ'ընտրուէին վճարումով, ոչ թէ արժանիքով: Լաւ վճարողը աթոռը գնելէ յետոյ պիտի քամէր խեղճ քաղաքացին՝ վճարած գումարը գանձելու եւ հարստանալու համար, մանաւանդ որ չէր գիտեր թէ որքան ատեն պաշտօնի վրայ պիտի մնար:

Երբ Հռոմի Վեսպասիանոս կայսրը ազատութիւն տուաւ Յոյներուն, անկարգութիւններ տեղի ունեցան, կայսրը ըստիպուեցաւ ջնջել տրուած արտօնութիւնները: Յոյները մոռցած էին կառավարուիլը, կորսուած էին պարկեշտութիւն հանրային վարչութեան եւ ընկերային յարաբերութեանց մէջ:

Քաղաքացիական առաքինութիւններ օժտուած անհատներու անհետացումին հետ կ'անհետանային նաեւ արուեստագէտ, իմաստասէր, պատմաբան: Չկան հայրենասէրներ, չքացած են վսեմ զգացումները:

«Հայրենասիրութիւնը բնազաւառ յարումին հետ շփոթելի չէ: Աւելի ազատ այլազան զգացում մըն է, որ կախում ունի աւելի բարձր թիւով պայմաններ: Մարդ կը սիրէ հայրենիքը, այսինքն իր քաղաքը, կամ ազգը, երբ կը սիրէ անոր օրէնքները, կառավարութիւնը, սովորութիւնները: Մարդ կը սիրէ զայն հոն ստացած դաստիարակութեան համար, հոն գտած բարի օրինակներուն համար, սորված առաքինութեանց համար: Մարդ զայն կը սիրէ երբ համոզուած է, թէ հոն կը պարտի իր բարեկեցութիւնը, թէ չի կրնար անկէ հրաժարիլ: (Ֆուլանժ, Քեսթիոն Հիսթորիք, Ի., 130):

Դարերու թմբիրէն ետք, օսմանեան բիրտ լուծին տակ հեծելէ յետոյ, կենսատու աւիշի մը ներարկումով, անցեալի փառքերու վերյիշումով, հերոսներու զոհաբերութեամբ միացեալ հայրենիք մը պիտի ստեղծուի նոր մշակոյթ մշակելու համար, կը վերակենդանանան Սոփոկլէս, Դեմոսթենէս:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

ԲՌՈՒՇ ՄԱՅՐԻԿԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

Սիրելի ընթերցողներ երբ ըսեմ, թէ տունս՝ հարազատներս, եւ մտերիմներս ու բարեկամներս մոռցայ, գիս մի մեղադրէք ... հոս զաւառի Հայութեան ջերմեռանդութիւնը, եւ հոգեւոր կարիքներու պահանջը գիս ակամայ կը պարտադրեն ձեզ մոռնալու:

Հոս ունիմ հազարաւոր զաւակներ, որոնց ինծի հանդէպ ցոյց տուած համակրանքն ու փարումը ամէն ինչ մոռցնել կուտայ ինծի:

Ամէն օր մէկու մը տունը ճաշի կը հրաւիրուիմ: Սեղանները ճոխ, ամէն ինչ առատ, մարդոց դէմքերը խնդում, մեծերուն ու հիւրերուն յարգանք ու հնազանդութիւն: Հին նահապետական օրերու ոգին դեռ կ'ապրի ճշմարիտ ու մաքուր քրիստոնեաներու հաւաքականութիւնը, մարդուն հոգին կախարդող միջավայր մը կայ հոս ...:

Կիրակի օր մը՝ Նորէն Գալօ վարպե[...]

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ծաղր ու ծանակի առարկայ կը դառնար: Թումանեան խօսքի տակ մնացողը չէր:

Վերը յիշատակեցի, որ 1920ի ամառը Բժ. Սաղեանի հետ այցելութեան գնացի Թումանեանին: Որովհետեւ Սաղեանը յաճախ տեսնւում էր Թումանեանի հետ, իսկ ես, Հայաստանում լինելով, մի քանի ամսից ի վեր նրան չէի հանդիպել՝ բնականաբար, առաջին բարեւին, ես էի նրա ուշադրութեան առարկան: Սրա վրայ Սաղեան, որ ինքն էլ նշանաւոր զըրուցակից եւ առակախօս էր, ասաց.

— Երկու գիւղացիներ, Առաքելը եւ Յակոբը, այցելութեան են գնում Գրիգոր անունով մի երրորդ գիւղացու: Առաքելը բերել էր Գրիգորի համար մի խուրջին՝ լիքը ձմերուկով, սեխով, մեղրով ու գաթաներով, իսկ Յակոբը ձեռքին ոչինչ չունէր: Գրիգորը, տեսնելով խուրջինը՝ նետւում է Առաքելի գիրկը.

— «Բարով, հազար բարով, Առաքել ջան, ի՞նչպէս ես, քէֆդ, հալդ, սանամէ՞րս ինչպէս է, երեխաներդ էլ, Աստուծով, ողջ ու առողջ են: Դէ, պատմիր տեսնենք: Գործե՞րդ ոնց են: Ցուսով եմ, որ հունձդ լաւ էր էս տարի: Հա, եզդ լաւացա՞ւ. լսեցի թէ մի ոտքը դուրս է ընկել ...»: Այսպիսով, բոլոր ողջագուրանքներն ու հարցերն սպառելուց յետոյ՝ Գրիգորը դառնում է դէպի դատարկաձեռն եկած Յակոբը եւ ասում. «Յակո՞բ, դէ էդ ա դու էլ էդտեղ ես»... Հիմա մեր բանն է դառել, Յովհաննէս, Արշակի համար է՛լ համբոյր, է՛լ գրկախառնութիւն, է՛լ հարց ու փորձ, իսկ ինձ համար հասարակ բարեւ էլ չըկայ ...

— Էդ էսպէս է, վրայ բերաւ Թումանեան, բայց թէ՝ խուրջինը չեմ տեսնում..

Աւելի եւս բնորոշիչ է, Թումանեանի սրամտութեան տեսակէտից, հետեւեալ պատմութիւնը.—

1918ի Օգոստոսին, մեր ընտանիքները գնացել էին ամարանոց: Թիֆլիսում «անտէր» մնացած՝ Թումանեանը եւ ես ամէն օր հանդիպում էինք միասին Բո-Մոնտ ճաշարանում: Ճաշի ժամանակ, բնականաբար, խօսում էինք հազար ու մի հարցի մասին: Մի օր էլ խօսքը դարձաւ օր ըստ օրէ չէչտուող սղութեան շուրջը: Այս առթիւ ես այն միտքն արտայայտեցի, որ եթէ մենք, միեւնոյն թաղի մէջ ապրող ծանօթ – բարեկամներս, շնորհք ունենանք հաւաքական ճաշեր կազմակերպելու ե՛ւ մեր ապրուստը կ'աժանանար, ե՛ւ մեր կանայք կ'ազատուէին խոհանոցի ամենօրեայ տաղտուկից: Այս միտքը պառկեց Թումանեանի գլխում: Մատիտը ձեռքն առաւ, սկսեց զանազան հաշիւներ անել եւ դուրս բերաւ, որ մարդագլուխ 25 կոպէկով, կարելի է շատ վայելուչ հաւաքական ճաշ կազմակերպել: Իր այս հաշուական եզրակացութիւնը ստուգելու համար, նա դիմեց ճաշարանի տիրոջը:

— Միրիման, թէ հոգիդ սիրես, ճիշդն ասա. այս ճաշը, որ դու մեզ տալիս ես վաթսուն կոպէկով, քեզ վրայ ի՞նչ է նստում:

Միրիմանը փոքր ինչ մտածեց եւ պատասխանեց.

— Ձեր արեւն եմ ասում, Պ. Թումանեան, այդ ճաշը, որ դուք ուտում էք, ինձ վրայ է նստում ութսուն կոպէկ:

— Ի՞նչպէս թէ:

— Նա, էդպէս է: Ամէն մի ճաշում ես քսան կոպէկ վնաս եմ անում:

— Էդ չեղաւ, ախպեր, ասաց Թումանեանը, կարեկցական արտայայտութիւն տալով իր դէմքին:

Էդ հօ քեզ շատ զոռ է հասնում: Արի քո բեռը մի քիչ թեթեւացնենք:

— Ի՞նչպէս թեթեւացնէք, հարցրեց Միրիմանը հետաքրքրուած:

— Այ, այսպէս, արի դու ամէն մէկիս օրական տասը կոպէկ տուր, էլ չգանք քեզ մօտ ճաշելու ...

Ընթերցողը նկատում է անշուշտ, որ այս պատմութիւնների մէջ սրամտութիւնըն ու հիւմուրը իրար հրմշտկում են: Պատճառն այն է, որ հիւմուրն էլ Թումանեանի նկարագրի էական տարրերից մէկն է կազմում: Ոչ ոք նրա պէս հաստատ հեգնել չէր կարող: Նրա նուրբ սուր հեգնանքը չէր վիրաւորում մարդկանց, որովհետեւ նա խիստ նուրբ էր իր հեգնանքների մէջ:

Երեւոյթների եւ մարդկանց մէջ էլ երգիծականը առանձին պայծառութեամբ էր տպաւորում նրա յիշողութեան մէջ: Ուէ մէկի մասին խօսելիս, մանաւանդ ուրախ տրամադրութեան ժամանակ, անմիջապէս մի երգիծական դէպք յիշէր նրա կեանքից:

Նրա հիւմուրը առատ նիւթ էր ստանում մասնաւորապէս մեր ժողովրդական բարքերի դիտողութիւնից: Ինչքան երգիծական պատմութիւններ ունէր նա հայ գիւղացիների եւ մասնաւորապէս Լոռեցիների կեանքից ... 1913ի ամառը, երբ քանի ընկերների հետ միասին երեք հիւր էինք նրա մօտ Դսեղում, հանդիստ չունէինք նրա պատմութիւններից եւ չէինք ուզում հանգստանալ այնքան համով էին նրանք:

Հէնց առաջին օրը, ստամոքսի տկարութիւն ունենալով, փոքր ինչ խնդրեցի Թումանեանից: Բերեց մի բուսական մեծ ծրար:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(9 Շար.)

տենց տունը ճաշի գացեր էինք, եւ ահա լուր բերին, որ Բռուչ մայրիկը մահկանացուն կնքեր է :

Բոլորս մէկ ճաշերնիս կէս ձգեցինք, երիտասարդները գերեզման փորելու համար գերեզմանատուն, մենք ալ կարգը կատարելու համար դէպի եկեղեցի ու մենք կ'երթանք ․․․ :

Բռուչ մայրիկը խնըրուսնը անցուկ անտէր պառաւ կին մըն էր ։ Դրացիներն ու եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իրեն հոգածու կ'ըլլային :

Այս բարի մամիկին վերջին յարգանքի պարտքը կատարելու համար, բոլոր Տիգրանակերտի Հայերը եկեղեցի փութացեր էին :

Մենք երբ գերեզմանատուն հասանք, տակաւին փոսը չէր փորուած ։ Գերեզմանը ժեռոտ տեղի մը հանդիպած էր, ուստի դժուար կը փորուէր ։ Ի հարկէ մենք ալ սպասելու պարտաւորուեցանք :

Խաչատուր եղբայրը բոլորէն աւելի կ'աշխատէր, եւ գրեթէ չէր ուզեր որ ուրիշը աշխատի ։ Կատակասէր հայրենակից մը, Խաչատուրին հետ կատակելով ըսաւ ․

— Տղայ Խաչատուր, անպատճառ դուն Բռուչ մայրիկին անիրաւութիւն շատ ես ըրած, որ անկէ թողութիւն ստանալու համար այսօր ինքզինքդ կը պատռես :

Խաչատուր, իրեն եղած այս ծանր ամբաստանութեան, բողոքի շարժուձեւով մը, բրիչը ուրիշի մը տալով եկաւ, մեր մօտ քարի մը վրայ նստաւ ։ Քրտինքը սրբեց, դէմքին վրայ խնդուք մը գծագրուեցաւ, սկսաւ խօսիլ :

— Իրաւունք ունիս Տօնօ աղա, Բռուչ մայրիկը շատ չարչարած եմ, բայց ան ինծի շատոնց ներած է ․․․ Անոր հարսնութեան պատմութիւնը իմանալու համար առիթ կը փնտռէինք, որպէսզի զինքը խօսեցնէինք ։ Թէեւ հարիւրաւոր անգամներ զայն լսեր էինք, նորէն կ'ուզէինք իմանալ :

— Բռուչ մայրիկին պսակուած օրը, 24 զոյգ միասին մէկ կարգի վրայ շարուած պսակուեր են ։ Հարսերուն երեսները քողով ծածկուած ըլլալուն, իրարանցումի մէջ ինչպէս կ'ըլլայ, Բռուչ մայրիկը ուրիշ երիտասարդի մը քով կ'իյնայ ․․․ :

Հարսերը մունջ բռնելու պարտաւորուած ըլլալով չի կրնար այս սխալը Տէրպապային զգացնել :

Պսակները կ'աւարտին, զոյգերը կընքահայրերու, կնքամայրերու ու հարսնեղբայրներու ընկերակցութեամբ երգերով տուն կ'առաջնորդուին ․․․ Սակայն մեր խեղճ Բռուչը չուզեր երթալ ․․․ Զինքը քաշկռտելով կը տանին :

Փեսուն տունը հարսը նուագներով կը դիմաւորեն, շուրջպարը կը սկսի ․․․ Բայց Բռուչը այս օտար միջավայրէն ազատուելու ճար մը կը փնտռէ :

Վերջապէս առագաստի ժամը կը մօտենայ ․․․ Ազատումի ուրիշ ճար չկայ, Բռուչը ձեռքերը օդին մէջ կը սկսի բարտել ։ Կնքամայրը հարսը հանդարտեցնելու համար երբ քօղը կը վերցնէ, զարմանքով կը տեսնէ որ իրենց հարսը չէ ․․ :

Անմիջապէս Բռուչը առածնուն պէս իր բուն փեսուն կը տանին, եւ իրենց հարսը ետ կը բերեն :

Այս նման չտեսնուած զուարճալի պատմութիւնը, Բռուչ մայրիկին դագաղին մօտ երբ իմացանք, ակամայ մեր խնդուքը չկրցանք զսպել ․․․ Խաչատուր եղբայրը դեռ պատմութիւնը չէր աւարտած :

— Ահա այս պատմութիւնը իմանալու համար մենք Բռուչ մայրիկը շատ կը սիրէինք ․․․ :

Օր մըն ալ իրեն ըսինք ․ «Բռուչ մայրիկ, ի՞նչ կար, ինչո՞ւ առարկութիւն ըրիր, ան ալ հայ երիտասարդ մը չէ՞ր միթէ ․․․ :

— Ի՞նչ կ'ըսես այ տղայ ․․․ իմ Մուրատս ոնց կտրիճ մի էր ․․․ ես գացի պճուրի մը քով ինկայ ․․․ :

Մենք ալ Բռուչ մայրիկի անշնչացած մարմինը սեւ հողին տակ թաղեցինք ․․․ եւ ահա այսօր ալ, քառասուն օրեր վերջ իր հոգւոյն աղօթելու համար, ու մենք կ'երթանք ․․․ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Տիգրանակերտ, 10 – 2 – 63

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ԼՈՒՍԻՆԸ ՏԱՔ ԳՈՒՆԴ ՄԸՆ Է

Հերցեան ալիքներու ընծայած յատուկ դրութեամբ մը, ուսումնասիրելով լուսնի մակերեսին եւ ընդերքին ջերմութիւնը, գիտականներ եկած են այն եզրակացութեան, որ նոյնիսկ քանի մեթր խորութեան մէջ, լուսնի ջերմութիւնը երեսուն աստիճան աւելի բարձր է, քան մակերեսին վրայ ։ Վաթսուն քիլոմեթր խորութեան մէջ Լուսնի ջերմութիւնը կը հասնի մօտաւորապէս հազար աստիճանի :

ԱՐԵԱՆ ԳՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գիտնական Ա. Վարդանեան ապացուցանեց, թէ արեան գունաւորիչ բրաճ-գիսթորճերու յատուկ յատկութիւնները ունի ։ Արեան կարմիր գունաւորիչը, զըտուած ու ցուցադրուած շատ բարակ շերտերով՝ ունի կիսահաղորդիչներու յատկութիւնները ։ Այս յատկութիւնները երեւան կուգան միայն 35 եւ 155 ջերմաստիճաններուն :

ԱՆՑԵԱԼԻ ԷՋԵՐԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱԾ Է ՌԱՓԱՅԷԼ ՂԱՐԱՄԵԱՆ

Որո՞ւն ծանօթ չէ Ազգ. մեծ բարերար Ռափայէլ Ղարամեանի անունը, այն մեծ Հնդկահայը, որ պատճառ եղած է «Ռոլէնի Հնախօսութիւնները» եւ «Հռոմայեցւոց Պատմութիւնը» բազմահատոր աշխատասիրութեանց թարգմանութեան եւ տպագրութեան ։ Իր անմահ անունը չէ՞ որ կը կրէ՝ հիմնարկէքի անունով «Ռափայէլեան» Վենետիկի վարժարանը :

Ռափայէլ Ղարամեան իր կտակով շատ առատաձեռն եղած է, ստուգիւ, «սակայն կ'երեւայ թէ, կը գրէ Հրանտ Ասատուր, իր կենդանութեանը ․․․ աղահ մըն էր ․ իր մահուան պարագաները ատոր մէկ ապացոյցն են ։ Թոյլ տուէք որ պատմեմ ձեզի իր կեանքին այդ տխուր դրուագը, որ անշուշտ բան մը պիտի չպակսեցնէ իր կտակին կարեւորութենէն եւ իր յիշատակին համար մեր ունեցած յարգանքէն ։

1791 Փետրուարին Ռափայէլ Ղարամեան կը մեկնի Մատրասէն, առագաստանաւով, Լոնտոն երթալու համար ։ Մեծահարուստ Հնդկահայը նաւուն լաւագոյն խցիկը վարձած էր ։ Երկու ամիսէն Բարեյուսոյ Գլուխը կը հասնին եւ ճիշդ այդ միջոցին նաւապետը կը խնդրէ որ իր խցիկը դնէ կնոջ մը տրամադրութեան տակ, որ քիչ առենէն զաւակ պիտի ունենար եւ որ կը գտնուէր նաւուն ներքնայարկը ։ Ղարամեան կը մերժէ եւ կ'առարկէ թէ ատոր հաւանելու համար պէտք է որ երկու խուցերուն վարձքին տարբերութիւնը վճարուի իրեն ։ Նաւապետը, ճէնթըլմէն մը, իսկոյն իր քսակէն կը վճարէ այդ տարբերութիւնը եւ տեղափոխութիւնը տեղի կ'ունենայ ։ Սակայն այդ վայրկեանէն իր վարմունքը կը փոխէ անոր նկատմամբ ։ Իրիկունը, սեղանին վրայ, կը մերժէ գինի խմել ժլատ միլիոնատէրին հետ ։ Ինչ որ Անգլիացիի մը համար գերագոյն արհամարհանքի արտայայտութիւնն է ։ Եւ Հնդկահայ մեծատունը, այդ արհամարհոտ վարմունքին առջեւ՝ այնչափ բուռն կերպով կ'ազդուի որ սոսկալի տխրութիւն մը կը հալեցնէ, կը մաշեցնէ զայն ։ Քիչ առենէն, ինք ալ կը հիւանդանայ, միշտ իր ներքնայարկի սենեակին մէջ մնալով եւ առագաստանաւին մէջ կը մեռնի՝ Լոնտոն հասնելէն օր մը առաջ :

Եւ գիտէ՞ք մինչեւ ուր կ'երթայ Անգլիացիին արհամարհանքը ։ Ղարամեանի մարմինը, որ կրնար 24 ժամ պահուիլ նաւուն մէջ՝ յաջորդ օրը հողին յանձնուելու համար, ծովը կը նետուի իսկոյն նաւապետին հրամանով» (Արեւելք, Կ. Պոլիս 1899 թ. 4105) :

Հ. Ե. Պ.

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ) — Այս տարի եւս Հռոմի հայ գաղութը տօնեց Աւարայրի հերոսամարտին փառքի օրը Լեւոնեան Վարժարանին հանդիսասրահին մէջ ։

Կիրակի, Փետրուար 24, ժամը 10ին, յետ հանդիսաւոր Ս. պատարագի զոր մատոյց Վսեմաշուք Ծիրանաւոր Գրիգոր Պետրոս Աղաճանեան, ներկաները առաջնորդուեցան սրահ, ուր գործադրուեցաւ երկու մասերէ բաղկացած կոկիկ յայտագիր մը ։ Բեմը զարդարուած էր Աւարայրի պատերազմը ներկայացնող մեծղի լուսանկարով մը :

Ժառանգաւոր Յ. Օրջանեանի բացման հակիրճ խօսքէն ետք, բեմ բարձրացաւ յարգոյ Ռ. Անտոնեան, Մխիթարեան Ուխտէն, որ օրուան յիշատակի հայոց խորունկ անդրադարձումներ կատարեց ։ Լեւոնեան եւ Մխիթարեան ժառանգաւորներու երգչախումբը ճարտար ղեկավարութեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի մեծադաշն լսելի ըրաւ «Վարդան» եւ «Ով դու բարեկամ» քառաձայն խմբերգները ։ Ժառանգաւոր Յ. Ղուկասեան ապրումով արտասանեց Սողոմոն Տարօնցիի «Ջօն առ Վարդան»ը ։ Օր. Գ. Կարիպալտիի դաշնակի նուագով փակուեցաւ առաջին մասը. փոքրիկ դադարէ մը ետք, որու ընթացքին ներկաները ունկնդրեցին Հայաստանի երգի եւ պարի Համախումբին ժապաւէնի վրայ արձանագրուած երգերը, սկսաւ հանդէսի Բ. մասը :

Ժառանգաւոր Ա. Փանոսեան, սեղմ գիծերու մէջ յաջողապէս ներկայացուց Վասակ Սիւնիի բացասական նկարագիրն ու ազգակործան գործը ։ Յարգոյ Գ. Սահակեան, Մխիթարեան Ուխտէն, անձնական գրչէ բխած գեղօն մը կարդաց Վարդանանց զօրավարներու հասցէին ։ Ամերիկահայ տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Տ. Փափազեանի կողմէ քնքուշօրէն երգուած Գ. Մ. Ալէմշահի «Նազեր» եւ «Իղձ» մեներգները խոր տպաւորութիւն թողուցին ներկաներուն վրայ ։ Հուսկ ուրեմն երգչախումբին ռազմաշունչ «Բամ Փորոտան»ը յոտնկայս ունկնդրուեցաւ հանդիսականներու կողմէ ։ Հասած էր պահը լսելու Ծիրանեփառ Հայրապետը, որուն խօսքը երկիւղած լռութեան մը մէջ ունկնդրուեցաւ ներկաներէն ։ Զայն կուտանք բառացի ի վայելումն «Յառաջ»ի ընթերցողներուն եւ ներշնչարան ապագայ սերունդներու (*) :

Հանդիսականներու կողմէ երգուած միաձայն «Հայր Մեր»ով ու Հայրապետին պահպանիչով փակուեցաւ փառատօնը, զոր Հռոմի հայ գաղութը անգամ մը եւս տօնեց պատշաճ շուքով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) Տես Յառաջ, Մարտ 10 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ամէն ներկայացուցիչ, որ Ժընեւ պիտի երթար ներկայ գտնուելու Դաշնակցութեան Խորհուրդին, պարտաւոր էր իրեն ունենալ իր պատկանած Պատասխանատու Մարմինի տեղեկագիրը ․ ուստի, Վիճակի անդամները, այդ նպատակով գումարեցին արտասովոր նիստ մը, պատրաստեցին իրենց տեղեկագիրը, եւ իրենց կողմէն պատգամաւոր նշանակեցին Քէնտիրեան Վռամշապուհը, որուն յանձնեցին յիշեալ տեղեկագիրը :

Վռամշապուհ պատրաստուեցաւ մեկնիլ, Սոֆիայի ճամբով պիտի երթար Ժընեւ :

Կը մնար կարգադրել անցագրի խնդիրը, որ շատ կարեւոր էր, այլապէս, դժուարութեան պիտի բախէր պատգամաւորին մեկնումը :

Վռամշապուհ մտմտուքի մէջ էր, ի՞նչպէս պիտի կրնար ազատօրէն դուրս ելլել Պոլիսէն առանց անցագրի, լրտեսները, ոստիկանները, ամէն քայլափոխի կը հսկէին, ամէն անկիւն կը դարանէին, թէ քարափին երկայնքը, թէ երկաթուղիներու կայարանները, ամէն տեղ, գրաւած էին ասոնք :

— Աշոտ, ըսաւ Քէնտիրեան մտածկոտ դէմքով մը, ինչպէս պիտի ընենք :

— Ի՞նչը ․․․

— Անցագիրը, պատասխանեց Քէնտիրեան, շուները շրջապատած են, անկարելի է փախչիլ :

— Դիւրին է, Վռամ, անցագրի խնդիրը, յարեց Աշոտ ժպտելով, ես կը կարգադրեմ զայն, հոգ մի ըներ :

— Չուշանամ, կը թախանձէր Քէնտիրեան, գիտե՞ս Սոֆիայէն պիտի անցնիմ :

— Գիտեմ, գիտեմ, կրկնեց Աշոտ գլուխը ճօճելով, Սոֆիա պէտք է հանդիպիս, պէտք է տեսնես Քրիստափորը, պէտք է հասկնաս թէ ինչ վիճակի մէջ են փորձերը, թէ որքան լուրջ են պատրաստութիւնները :

— Անշուշտ պիտի գտնեմ Քրիստափորը, յարեց Քէնտիրեան, պիտի քննեմ կացութիւնը, եւ պիտի տեղեկագրեմ հոս, բայց ․․․

— Ի՞նչ :

— Անցագիրը, անցագիրը, կրկնեց Վռամշապուհ, գիտես որքան կ'աճապարեմ, կը փափաքիմ ժամ առաջ գտնուիլ գործիս գլուխը, թերեւս Սոֆիայի մէջ պիտի ստիպուիմ մէկ քանի օր մնալ, հետեւաբար, պէտք է ժամ առաջ մեկնիմ, պէտք է փութացնեմ ճամբորդութիւնս, չէ՞ :

— Կը մեկնիս շուտով կը մեկնիս, խրախուսեց Աշոտ, անցագիրդ վաղը կը ստանաս, ատոր վրայ բնաւ մի խորհիր ։

— Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս, հարցուց Վռամշապուհ, տենդագին շարժումով մը, յոյս մը կա՞յ :

— Ինչո՞ւ այդքան կը չարչրկես միտքըդ, կշտամբեց Աշոտ, ինծի չե՞ս վստահիր ․ դուն լրացուր պատրաստութիւններդ, պայուսակդ շտկէ, կազմ ու պատրաստ եղիր, անցագիրը գրպանդ է, գրպանդ ․․․

Աշոտ ինքնավստահ շեշտով մը կ'արտասանէր վերջին բառը, որովհետեւ ապահով էր թէ պիտի կրնար տիրանալ Պելժիացի Ժօրժի անցագրին, կանխաւ տեսակցած եւ կարգադրած ըլլալով ամէնը, դարձաւ ըսաւ Վռամշապուհին :

— Վռամ, անցագիր մը չէ՞ ուզածս :

— Այո, Աշոտճան, պատասխանեց Վռամշապուհ, ուրիշ հոգ մը չունիմ ատկէ զատ :

— Էհ ուրեմն, յարեց Աշոտ, վաղը կը յանձնեմ քեզի անցագիրդ :

— Որո՞ւն անցագիրը, հարցուց Վռամշապուհ :

— Ժօրժինը, Պելժիացի Ժօրժինը, կրկնեց Աշոտ ժպտելով, այդ անցագիրը գրպանդ կը դնես, ազատօրէն կը մեկնիս մայրաքաղաքէն, կ'երթաս Սոֆիա :

— Օ, օ, բացագանչեց Վռամշապուհ, քանի որ այդպէս է, վաղուընէ կրնամ մեկնիլ, եւ :

— Անշուշտ, ընդմիջեց Աշոտ, բայց չըլլայ թէ երկար ատեն տնտնաս Սոֆիայի մէջ :

— Ոչ, բողոքեց Քէնտիրեան, շատ շատ երեք օր պիտի մնամ :

— Երեք օրը շատ է, Վռամ, առարկեց Աշոտ, մէկ օրը կը բաւէ ․ ի՞նչ պիտի ընես հոն :

— Պարոն Քրիստափորին հետ պիտի չտեսակցի՞մ, պիտի չտեղեկանա՞մ տեղի գործերուն, պիտի չքննե՞մ, պիտի չըհասկնա՞մ թէ ուր հասած են պատրաստութիւնները, թէ՝ յաջող անցա՞ծ են փորձերը, վերջապէս, այս ամէնը պիտի չտեղեկագրե՞մ հոս, բոլոր այս գործողութիւնները կարելի՞ է գլուխ հանել միայն մէկ օրուան մէջ, Աշոտ :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Պ. Սպանդար Սարաֆեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի նախագահ) եւ ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ աղջկանին

ՌԵԺԻՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 34 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մարտ 12) ժամը 14·30–ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ:

Այս Երեքշաբթի (Մարտ 12) իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Տըպիւսի, 8 Րիւ Տառիւ, (Մեթրօ Թերն):

Կը խօսի ԵԴՈՒԱՐԴ ԺԱԽԵԱՆ:

Փաստաբան Պրիւսէլի վերաքննիչ Ատեանի մօտ:

Նիւթ ունենալով ԿԱԼԻԼԷ:

Հայ հասարակութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Հայ Մտաւորականներու դամբարանին յուշարձանին հանդիսաւոր բացումը պիտի կատարուի Կիրակի Ապրիլ 28: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, հանգուցեալ Հայ Մտաւորականներու համար, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ նոյն օր առտուան ժամը 11ին:

Յաւարտ պատարագի խմբովին այցելութիւն պիտի կատարուի Պանեէօյի գերեզմանատունը, ուր կը գտնուի դամբարանը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Վահրամ Աբրահամեանի Յակոբեան – Դգոյեանը, ծնեալ 1908ին, կորսուած է Հայաստանէն 1941 – 42ին: Փնտռողներն են իր կինը Գայեանէ եւ աղջիկը Ֆիլիա: Կը կարծուի թէ Շիքակոյի մօտերը կը բնակի այժմ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին, ուրկէ կարելի է ստանալ մանրամասն տեղեկութիւն:

× Կը փնտռուի Պ. Անթուան – Անդրանիկ Գարեգին Պարոնեան, փնտռողն է իր քրոջ զաւակը Աբրահամ Պարոնեան: Լուր տալ Պ. Ռոպեր Գիւնիի, մինիսթէր տէ զ'Աֆֆէր էթրանժէր, 23 Րիւ լա Բերուզ, Սերվիս ԷՍ, ՊԷ ԹԷ ԷՖ: Հեռաձայն Քլեպէռ 52–00, Փոսթ 26·58:

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը: Հասցէ.— 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8): Հեռաձայնի թիւն է ԷԼԻզէ 67–03:

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Մէն – Թիլէռ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14·30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիզ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէչամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա:

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի:

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 փրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ:

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շաւիլի ընթերցասէր հասարակութեան համար «Բժ. Տէր – Դաւթեան» գրադարանը բաց է ամէն Հինգշաբթի, ժամը 3էն 5:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը հայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme — Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy — MO 32-10
65, Rue Robert — LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պօսֆորի ձուկով «չիրօզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պի–պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սադըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Կը խօսի ՄԱՐՏԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ:

Նիւթ՝ Հիւլէական դարու յառաջդիմութեանց մասին համառօտ տեղեկութիւններ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պիթլիսի մէջ չերամի գործարանատէր (Պէօնեկլիք) Պետրոսի աղջիկը Մառի, Ֆրանսա հաստատուած, կը փնտռէ իր քոյրերը՝ Էլմաս, Ֆերիտէ եւ Մարիամ, որ Ա. աշխարհամարտին գաղթած են Պէյրութ (Լիբանան):

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mme Rouchdouniantz, chez Mme Biarnais
9, Rue Carnot, PRÉ-ST. GERVAIS (Seine) France

Արեւելքի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան (Քաշան):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Կոանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21 ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 փրանք, փոքրիկները կրնան ծպտուիլ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաղմաղճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ	45 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ _ ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ_ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ
MERCREDI 13 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9554
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9554

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Հինգ տարի առաջ, 1958 Փետրուարին հիմը դրուեցաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան, երբ Սուրիա միացաւ Եգիպտոսի, նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասրի մականին տակ :

Իրարու ոչ – սահմանակից երկու երկիրներու միացումը անբնական երեւոյթ մըն էր: Համարաբական միութիւնը իրագործելու համար անհրաժեշտ էր աշխարհագրապէս իրարու դրացի երկիրներու մասնակցութիւնը Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան :

1958ին այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը յաջողութիւն չգտան : Մայիս 8ին Սուրիոյ դրացի Լիբանանի մէջ պայթեցաւ ապստամբութիւն մը իշխանութեան դէմ: Վեց ամսուան եղբայրասպան կռիւները վերջացան երկուստեք համաձայնութեամբ եւ Լիբանան պահեց իր անկախութիւնը :

Նոյն տարուան Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ ծագած յեղափոխութենէն վերջ կը կարծուէր թէ Իրաք եւս պիտի մտնէր Արաբ Միաց. Հանրապետութեան մէջ : Սակայն զօրավար Քասըմ նախընտրեց անկախութիւնը :

Երեքուկէս տարուան փորձէն վերջ, 1961 Սեպտեմբեր 28ին Սուրիա բաժնուեցաւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութենէն եւ վերագտաւ իր անկախութիւնը:

Վեց ամիս վերջ, 1962 Մարտ 28ին նոր յեղափոխութիւն մը եւս ծագեցաւ Դամասկոսի մէջ: Վարիչ դէմքերը փոխուեցան: Խորհրդարանը լուծուեցաւ: Ընկերային օրէնքները բարեփոխուեցան : Վարչապետ Խալէտ էլ – Ազըմ չկրցաւ ամրապնդել իր դիրքը: Եգիպտոսի հետ միացման կողմնակիցներ կային երկրին, մասնաւորապէս բանակին մէջ :

Պարբերաբար տեղի ունեցած խլրտումները կարելի եղաւ զսպել դիւրութեամբ: Անցեալ Յունուար 13ին կարգ մը վայրերու մէջ շարժումներ նկատուած ըլլալով, կառավարութիւնը փակեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանագլուխը :

Դամասկոսի թերթերը Փետր. 28ին կը գրէին թէ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Նազըմ էլ – Քուտսիի եւ նախագահ Քենըտիի միջեւ նամակներու փոխանակում տեղի ունեցեր էր վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին: Կը թուի թէ Քուտսի կը նախըզգար վերահաս վտանգը եւ Մ. Նահանգներու օգնութիւնը կը խնդրէր :

Քենըտի իր պատասխանին մէջ ապահովութիւններ տուեր էր թէ Մ. Նահանգները զօրավիգ կը կանգնին Սուրիոյ անկախութեան :

Վերջին օրերս Դամասկոսի կառավարութեան դիրքը շատ խախտած էր: Եօթը նախարարներ հրաժարեր էին: Վարչապետը չէր կրցած նորեր նշանակել անոնց տեղ: Փակուած էր համալսարանը :

Փետրուար 25ին կը տեղեկացուէր, որ մաքրագործում կատարուած է սուրիական բանակին մէջ: Զանազան աստիճաններ ունեցող 120 սպաներ պաշտօնանկ եղած են: Զախակողմեան հակում ունեցող սպաները փոխարինուած են ազգայնականներու հետ, որոնք սակայն Նասրական չեն :

Մարտ 5ին կառավարութիւնը ընդհանուր ներում յայտարարեց բոլոր անոնց համար, որոնք պատժուած էին 1961 Սեպտեմբեր 28ի եւ Դեկտեմբեր 6ի միջեւ: Մասնակի ներման կ'արժանանային 1962 Մարտ 28ի եւ Ապրիլ 12ի միջեւ գործուած յանցանքները :

Երեք օր վերջ, Մարտ 8ին կը պայթէր նոր յեղափոխութիւն մը, ասպարէզէն քշելով Քուտսի – Ազըմ կառավարութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԹԱԼԻՆԻ ՏԱԼ ԻՆՉ ՈՐ ՍԹԱԼԻՆԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« Արուեստի մէջ, դէմ ենք ընկերվարական եւ քաղքենի գաղափարականներուն խաղաղ համակեցութեան: Մեր քաղաքականութիւնը անզիջող թշնամութիւն է վերացական արուեստին, ձեւապաշտութեան եւ քաղքենի այլասերումին դէմ: Լենինիստ քաղաքականութեան մը հետեւած ենք միշտ, կը հետեւինք եւ պիտի հետեւինք: Որովհետեւ արուեստը՝ գաղափարաբանութիւնն է»: Խրուշչեւ, այս խիստ խօսքերով սկսաւ իր ճառը խորհրդային ինտելիկենցիայի 600 ներկայացուցիչներուն եւ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներուն խորհրդակցական երկրորդ նիստին: «Կուսակցութիւնը կը դատապարտէ եւ միշտ պիտի դատապարտէ վերացական նկարիչներու գործերը » :

Խրուշչեւ ցաւ յայտնած է քանդակագործ Նէզվեսթնիի հրամցուցած նողկանքներուն համար: Դատապարտած է նաեւ բոլոր անոնք որոնք «անձի պաշտամունքի շրջանը կը նկարագրեն ծանրանալով միայն իշխանութեան չարաշահումներուն, ապօրինութիւններուն եւ սարսափին վրայ : «Սթալինի անհատի պաշտամունքի շրջանը, արդարեւ ծանրակշիռ հետեւանքներ ունեցաւ: Բայց պէտք չէ մոռնալ, որ այդ շրջանը, լճացումի դարաշրջան մը չեղաւ, ինչպէս կ'ըսեն մեր թշնամիները: Մեծն Լենինի գաղափարներու դրօշին եւ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ, մեր ժողովուրդը ընկերվարութիւն կը կառուցանէր եւ կը կառուցանէ »: Խրուշչեւ կ'ըսէ նաեւ թէ պէտք չէ ընդհանրացնել եւ մէկ անգամէն դատապարտել ամէն ինչ որ Սթալինի օրով գրըուած է : Խրուշչեւ, ապա, հարց կուտայ.— « Ինչո՞ւ երբ Սթալին ողջ էր, օրինականութեան կարգ մը ոտնահարումներ եւ իշխանութեան կարգ մը չարաշահումներ չյայտնուեցան: Կարելի՞ է ըսել, այն ատեն: Կուսակցութեան ղեկավար մարմինները գիտէի՞ն ձերբակալութեանց գոյութիւնը: Այո՛, գիտէին: Բայց գիտէի՞ն թէ բոլորովին անմեղ մարդիկ կը ձերբակալուէին : Ո՛չ, անոնք չէին գիտեր: Կը հաւատային Սթալինի եւ իրենց մտքէն իսկ չէին անցըներ թէ պարկեշտ մարդիկ, նուիրուած մեր դատին, կրնան հալածանքի ենթարկուիլ »:

Այս տեսակէտին դէմ արտայայտուած էր Իլիա Էհրընպուրկ որ տեսակ մը «լռութեան դաւադրութեան» մը մասին կը խօսէր: Խրուշչեւ կը յիշէ Զօր. Եաքիրը որ 1937ին, գնդակահարուած պահուն « կեցցէ՛ Սթալին» պոռացած է :

Ապա, Սթալինի դրական կողմերը վեր կը հանուին Խրուշչեւի բերնով: Կը խօսի գլխաւորաբար «հակայեղափոխական դասերու» մասին: Անգամ մը եւս հերքելով Լենինի հին ընկերներուն շնորհազրկումին ջնջումը, Խրուշչեւ կը յայտարարէ .— «Այս առընչութեամբ, Սթալինի հաւատացին եւ զօրավիգ կեցան: Ուրիշ կերպ չէր ըլլար: Թրոցկիստներու, Զինովիեւի եւ Բուխարինի կողմնակիցներուն եւ քաղքենի ազգայնականներուն դէմ պայքարին մէջ, Սթալին, Լենինի մահուան յաջորդող առաջին տարիներուն, զօրավիգ կեցաւ Լենինեան դիրքերուն եւ մեծ դեր խաղաց այդ կարեւոր մարզին մէջ : Կուսակցութիւնը կը դատապարտէ Սթալինի կողմէ եղած ոտնահարումները, բայց կուսակցութիւնը կ'ընդունի Սթալինի մատուցած ծառայութիւնները կուսակցութեան եւ համայնավար շարժումին: կը շարունակենք յայտարարել թէ Սթալին նուիրուած էր համայնավարութեան: Մարքսիստ էր եւ անիկա չի կըրնար եւ պէտք չէ հերքուի »:

Ըստ Խրուշչեւի խորհրդային ղեկավարները ամէն բան գիտցան Սթալինի մահէն եւ Բերիայի դիմակազերծ ըլլալէն ետք: « Բերիա, այս գարշելի մարդը որ իր հրճուանքը չէր ծածկեր Սթալինի դագաղին առջեւ, կատաղութեամբ դէպի կուսակցութեան ղեկավարութիւնը կ'երթար »:

Եւ Խրուշչեւ կ'ըսէ ի վերջոյ թէ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ ուզած է որ կուսակցութեան ոգին արտայայտուի արուեստին եւ գրականութեան մէջ: Խրուշչեւի համար իտէալ գրողն է՝ Միխայէլ Շոլոխով որ «կրցած է միացնել գրագէտին հայրենասիրական հասկացողութիւնը անժխտելի տաղանդի մը որ չէր վնասած անկէ »:

×

Եթէ Խրուշչեւի այս ճառին ցարդ մեզի ծանօթ հատուածները մօտեցնենք յօդուածի մը որ լոյս տեսաւ Սովետական Հայաստանի եւ Երեւանի մէջ եւ, զոր արտատպեցինք Մարտ 3ի եւ 5ի մեր թիւերով (Աղաւաղուած ուղու եւ կեղծ զղջման մասին) , կը ստիպուինք խորհիլ թէ շատ բան չէ փոխուած Խորհ. Միութեան մէջ, թէ «Սթալինի ժառանգորդները» ողջ են եւ թէ երբ միամտութիւնը կ'ունենանք կարծելու թէ, արտայայտութեան որոշ ազատութիւն կը տրուի գիրին ու գրականութեան, անիկա կրնայ պարզ ծուղակ մը ըլլալ զննելու համար խորհրդային մտաւորականին ոգին ու հոգին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՍԹԻԷՆ–ԹԻՐԻԻ գնդակահարութիւնը ցաւ եւ երբեմն վրդովում պատճառած է տեղական մամուլին մէջ ուր խմբագիրները չեն կրնար հասկնալ թէ ինչպէս Հանրապետութեան Նախագահը որ պետական մարդ ըլլալէ զատ, մարդ է ի վերջոյ կրցած է մէկ բառով որոշել որ դատապարտեալը մեռնի: Քոմպայի մէջ տրամաբանական բացատրութիւն մը կը գտնէ Ֆրանսուա Քավիկլոլի յիշելով որ Պասթիէն – Թիրի ամբողջ դատավարութեան ընթացքին չհրաժարեցաւ մէկ վայրկեան իր գաղափարականէն եւ ներկայացուցիչը չէր միայն յուսահատ եւ կորսուած զինուորականներու սերունդի մը այլ՝ նոր տարր մը բերաւ, նոր լեզու մը: Երբեք չմոռցաւ կրկնել միշտ .— « Պետութեան իրապէս ղեկավար, » «իրապէս կառավարութիւն», այդ ձեւով ժխտելով անոր իրաւական օրինականութիւնը: Պասթիէն – Թիրիի բերնով ծանօթ ատելութիւնը չէր որ կ'արտայայտուէր, անիկա ծանօթ է տը Կոլին, այլ՝ պետութեան լեզու մըն էր որ քաղաքական կտակի բնոյթ մը ունի այլեւս : Պասթիէն – Թիրիի մարմինը ութ օր ետք պիտի յանձնուի իր ընտանիքին: Իր փաստաբանները կը վկայեն թէ մեռած է քաջաբար, հանդարտօրէն: Ընդառաջելով իր փաստաբաններուն առաջարկին, յայտարարած էր թէ պէտք է յետաձգել իր գնդակահարութիւնը երկու պատճառաւ : Պիտոյի նոր պարագան եւ մանաւանդ նկատի առնելով որ Պետութեան Խորհուրդը տակաւին չէ արտայայտուած իր վճռաջնջումի դիմումին վրայ: Կերթ – հոֆէր յայտարարած է թէ ոչ մէկ բան կրնայ պատճառ ըլլալ որ գնդակահարութիւնը յետաձգուի : Ֆիկառօ կը փորձէ արդարացնել այս գնդակահարութիւնը Լաֆոնի սպանութեամբ եւ այն կարծիքն յայտնելով թէ Գաղտնի Բանակը կ'ուզէր որ գնդակահարուի : Ծանօթ է որ բոլոր թերթերը ներման կը սպասէին երբ մահավճիռը կը տրուէր :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՅՑԵԼԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԷՀԱՊԻ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դիւանը կը հաղորդէ ·

1963 , Մարտ 4 , Երկուշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին , Կաթողիկոսական Տեղապահ Բարձրաշնորհ Տէր Խորէն Ս. Արքեպիսկոպոս , ընկերակցութեամբ Ճեզիրէի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արք.ի , Թեհրանի Հայոց Թեմին Առաջնորդ Գերշ. Տ. Արտակ Ս. Արք.ի , Յունաստանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սահակ Ս. Եպիսկ.ի եւ պետական երեսփոխաններ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեանի , Խաչիկ Պապիկեանի , Սուրէն Խանամիրեանի եւ Վարդգէս Շամլեանի եւ դաւազանակիր Հոգշ. Տ. Եզնիկ Աբեղայի , մասնաւոր ժամադրութեամբ , ընդունուեցաւ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Ն. Վ. Զօր. Ֆուատ Շեհապի կողմէ Սարպայի նախագահական ապարանքին մէջ :

Նորին Վսեմութիւնը Երանաշնորհ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման առթիւ իր ցաւակցութիւնները կրկին յայտնելէ եւ Տեղապահ Սրբազանին տեղապահական ընտրութիւնը շնորհաւորելէ ետք , մաղթեց որ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը փութով օժտուի նոր գահակալով մը :

Ի պատասխան Նորին Վսեմութեան մաղթանքներուն , Տեղապահ Սրբազանը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Նորին Վսեմութեան , որ իր ներկայացուցչին միջոցաւ եւ ապա անձամբ Անթիլիաս գալով բաժնեց վիշտը եւ սուգը Միաբանութեան եւ Հայ ժողովուրդին եւ մաղթանքներ ըրաւ Նորին Վսեմութեան արեւշատութեան ու երջանկութեան եւ Լիբանանի բարգաւաճման ու բարօրութեան համար :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՄԱՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Փետր. 27ին Մարսէյլի մէջ իր մահկանացուն կնքած է , գաղութին սիրուած ու ծանօթ ազգայիններէն՝ Պետրոս Զամարեան , բնիկ Պոլսեցի , 77 տարեկան :

Եռանդուն , խանդավառ , մեր ողբացեալ բարեկամը կը հետաքրքրուէր ամէն ինչով , որ հայկական է : Դեռ երկու ամիս առաջ , իր մաղթանքի տարեկան նամակին մէջ հազար նոր բաժանորդ կը մաղթէր Յառաջի համար առանց մտածելու որ իր մահով , հաւատարիմ ընթերցող մը պիտի պակսէր: Եւ գնահատական տողեր կ'աւելցնէր :

Շրջանաւարտ Վիէննայի Մխիթարեան վանքի վարժարանէն , քաջ գիտէր ֆրանսերէն եւ հայերէն : Երկար տարիներ «Երդուեալ Թարգման» եղած է ֆրանսական դատարաններու մօտ: Մեծ վարկ կը վայելէր Մարսէյլի քաղաքական ու մտաւորական շրջանակներուն մէջ:

Երկար տարիներ եռանդուն գործունէութիւն ունեցած է Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կազմին մէջ: Աշխատակցած էր Մկրտիչ Փորթուգալեանի հիմնած Ֆրօ – Արմէնիային եւ ամուսնացած էր , մեծ հայրենասէրին աղջկան հետ :

Այս յանկարծական կորուստին առթիւ մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին այրիին եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Կարգապահութենէ զուրկ վարժարան մը իր նպատակէն շեղած կրթական հաստատութիւն մըն է:

Հոն, ուր կը բացակայի կարգապահութիւնը, ուսումնական գործը խախուտ հիմերու վրայ խարսխուած պէտք է նկատել:

Նկարագիր եւ իմացականութիւն՝ ըլլութեան մէջ կը կերտուին:

Կարգապահութեան հետ կապուած ամէն հարց լուռ ինքնակեդրոնացում կ'ենթադրէ: Փոքրիկները պէտք է վարժուին կամ, լաւ եւս, պէտք է վարժեցնել՝ ինքնազսպումի, կարգապահութեամբ յաղթանակներ ձեռք բերելու:

Արուեստի ամէն գլուխ գործոց ներդաշնակութեան օրէնքները լրացնող տարրերու գումար մըն է: Չկայ ներդաշնակութիւն հոն, ուր կը տիրէ աղմուկ, խառնիճաղանճ, քանդում եւ ուրացում:

Ուսուցիչին հեղինակութիւնը խարսխուած է ուսուցիչին պատրաստութեան եւ անհատականութեան վրայ:

Իր աւանդած նիւթերուն անծանօթ ուսուցիչ մը, ի վիճակի չէ աշակերտութիւնը խանդավառելու ու տպաւորելու · փոխադարձաբար, անհատականութենէ զուրկ մէկը անկարող է ջերմութիւն դնելու իր խօսքերուն մէջ, ուստի՝ նաեւ նկարագիր կերտելու:

Դպրոցական առօրեայ պարտականութիւնները պէտք է տրուին ուսուցիչներուն կողմէ այնպէս, որ չխախտի հաւասարակշռութիւնը աշխատանքի ժամերուն:

Ուսուցիչները, շատ պարտականութիւններ կամ հրահանգներ տալով իրենց աշակերտներուն, կը դժուարացնեն իրենց պաշտօնակիցներուն աշխատանքը: Մնաց որ, նման անհաշիւ պարտականութիւններով կը մարեն աշակերտներուն մէջ եռանդը եւ զանոնք ծուլութեան կը մատնեն:

Կրկնուած դասերով կարելի է միշտ իւրացնել տալ բառեր, քերականական եւ գիտական կանոններ, պատմական դէպքեր եւ անուններ՝ առանձնապէս այն աշակերտներուն, որոնց յիշողութիւնը տկար է: —

Անգամ զօրաւոր յիշողութեան տէր տղաք, ատեն մը ետք չեն յիշեր իրենց արտասանած մէկ կտորը, զոր չմոռնալու համար պէտք է ժամանակ առ ժամանակ արտասանեն կամ կարդան:

Սիրով, սակայն նաեւ կտրուկ պէտք է ըլլալ աշակերտներուն հետ, երբ հարցը կը վերաբերի աւանդուած դաս մը լաւ պատրաստելու կամ դպրոցական կարգապահութեան: Զանցառումներու առջեւ ուսուցչական հեղինակութիւնը պէտք է պահուի, պայմանով որ ցասման վայրկեանի մը անգործադրելի հրամաններ չարձակուին:

Պատիժները երբեւ փոխվրէժ չէ որ պիտի տրուին աշակերտներուն, այլ իբրեւ ուղղիչ գործօններ: Այդ պարագային պէտք է փնտռել նպատակայարմարները եւ զգացնել տղոց, թէ սահմանուածը իրենց բարիքին համար է:

Օրինակ, եթէ զանցառութեամբ աշակերտը չէ պատրաստած ուղղագրութեան իր դասը, փոխանակ ժամ մը ոտքի կանգնեցնելու կամ դասին հետ առընչութիւն չունեցող քանի մը էջեր գրել տալու անոր, պէտք է պահանջել սխալ գրած բառերուն ուղիղը հինգ կամ տասը անգամ գրել տետրակին մէջ եւ սորվիլ անոնց ճիշդ ձեւը: Ապա առանձին կամ տախտակին վրայ ստուգել անոնց իւրացուած ըլլալը:

Նման յաջող փորձէ մը ետք, աշակերտները կ'ունենան հոգեկան գոհունակութիւն՝ պահանջուած բառերը ճշգրտօրէն կարենալ գրելու:

Դարեր ամբողջ սերունդները Հայկով եւ Արամով, Արա Գեղեցիկով եւ Պարոյրով խանդավառուած ու հպարտացած են: Գիտակից ուսուցիչներ յաջողած են: Պատմահօր առաջադրութեան համաձայն, ցեղային առաքինութեան մարմնացում այդ տիպարներուն օրինակով ոգեւորել յետնորդները, երբ յանկարծ տեղ մը բացարձակի անունով եւ յանուն «անսխալական» նոր տեսութիւններու, անվաւեր կը հռչակուին ազգային այս մեծութիւնները: Եւ ահիկա, դժբախտաբար, նոյնիսկ, նախակրթարաններու երրորդ, չորրորդ կարգերուն համար պատրաստուած պատմութեան դասագիրքերու մէջ:

Ծալել եւ դարակը դնել Խորենացիով մեզի մատուցուած «աւանդական» պատմութեան հոյակապ այդ դէմքերը եւ փոխարինելով զանոնք տարարին մեծութիւններով, պիտի նշանակէր խորտակել տղոց մէջ պաշտամունքի զգացումը հանդէպ անոնց, որ եղան զիրենք խանդավառող առաջին հերոսները:

Եթէ մեզ շրջապատող ազգեր կամ ժողովուրդներ իրենց արքայական դիւանատուներուն մէջ չեն արձանագրած մեր նահապետներուն կամ իշխաններուն անունները, ատիկա դեռ փաստ մը չէ, որ նման մեծութիւններ ունեցած չենք մենք:

Տպարաններով, թերթերով, գիրքերով հարուստ մեր դարուն մէջ չկա՞ն գրական արժէքներ, մարտական հեղինակութիւններ, ուրացուած սա կամ նա հոսանքին կողմէ:

Մեր գրական շատ մը արժէքներուն մասին դար մը ետք հաւանօրէն պարզ ծանօթութիւն մը անգամ պիտի չգտնուի հարեւան ազգերու գրականութեան մէջ: Հինգ կամ տասը դար ետք մեր յաջորդները պիտի խօսին անոնց մասին սակայն: Չենք կարծեր, թէ օտարներ պիտի ժխտեն անոնց գոյութիւնը, եթէ յիշատակութիւններ չկան անոնց մասին իրենց մատենագրութեան մէջ:

Փոխադրեցէք հարցը ազգային պատմութեան մարզին մէջ ու կ'ունենաք մօտաւորապէս պատկերը Հայկերու, Արամներու եւ «քննական պատմութենէ» մերժուած անոնց յաջորդներուն ճակատագրին մասին:

Զմոռնանք որ, Հելլէնները, Հռոմայեցիք, Հնդիկները եւ ուրիշ ազգեր իրենց պատմութիւնը սկսած են դիցաբանութեամբ, առանց մոռնալու Հրեաներու խատուտիկ առասպելները եւս, որոնց աստուածային տարազ հագուեցուած՝ կ'աւանդենք դպրոցներուն մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹԵՐ

Ազգային վարժարաններու եւ կրթարաններու իրենց լայն ցանցով, սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւեն Միջ. Արեւելքի մեր գաղութները՝ յատկապէս Իրան, Սուրիա ու մանաւանդ Լիբանան: Այս վերջինը, իրերու բերումով, դարձած է հայ կեանքին ամէնէն վառ կեդրոնը, ազգային դաստիարակութիւն ջամբող ամուր օճախ մը:

Այս իրողութեան բնական արդիւնքը պէտք է նկատել, թարմ ծիլերու նման իրարու յաջորդող աշակերտական պարբերաթերթերու հրատարակումը այդ հայկական գաղութներուն մէջ: Միայն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ անոնց թիւը տասնեակի մը հասած է ներկայիս:

Երեւոյթը նոր չէ անշուշտ: Ուսանողական, աշակերտական կամ երիտասարդական ամսաթերթեր ու մինչեւ իսկ շաբաթաթերթեր միշտ ունեցած ենք անցեալին ալ եւ քիչ մը ամէն տեղ: Պոլսոյ «Երկունք»ը (1912 – 14), Ժընեւի «Ուսանող»ը (1909 – 14), Ֆիլիպպէի «Ռահվիրան» (1906 – 7) կամ Կարին լոյս տեսած «Սիրտ» ամսաթերթերը — բոլորն ալ Դաշնակցական ուսանողութեան պաշտօնաթերթեր — իրենց շահեկան բովանդակութեամբ պատուաբեր տեղ գրաւած են այս մարզին մէջ:

Հիներէն նորերուն, տասնամեակէ տասնամեակ եւ շրջանէ շրջան փոխանցուած՝ մատաղ գրիչներու խանդավառ այս շարժումը կը շարունակուի ներկայիս, առաւել կամ նուազ արդիւնաւէտութեամբ:

Տարիներէ ի վեր կը հրատարակուին Անթիլիասի Դպրեվանքին «Գլաձոր», Պէյրութի հայ կրթարաններէն Յովակիմ Մանուկեանի «Նուիրում», Դարուհի Յակոբեանի «Հորիզոն», Համազգային ճեմարանի «Ջահակիր», Հայկազեան Գոլէժի «Նաւասարդ», վիէննական Մխիթարեան վարժարանի «Վերելք», Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի «Ծիլեր» եւ ուրիշ աշակերտական կամ ուսանողական պարբերաթերթեր:

Տասներեք տարիներ թեւակոխած կանոնաւոր եւ լուրջ հրատարակութիւն մըն է Ն. Փալանճեան ճեմարանի «ՋԱՀԱԿԻՐ»ը: Ճեմարանականներու ամբողջ սերունդ մը իր դրոշմը զետեղած է անոր էջերուն մէջ: Գրական փորձեր՝ արձակ եւ երբեմն չափածոյ, գիտական, պատմական նկարագիր կրող յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, արուեստագէտներ ու անոնց գործերը մեկնաբանելու, վերլուծելու աշխատանքներ: Ահա հիմնական բովանդակութիւնը խանդավառ սերունդի մը ճիգերով հրատարակուող «Ջահակիր» հանդէսին:

Անթիլիասի «ԳԼԱՁՈՐ»ը, ներկայիս, կը թեւակոխէ իր հրատարակութեան եօթներորդ տարին: Իր շահեկան բովանդակութեամբ, կրօնական եւ բանասիրական յօդուածներով լուրջ պարբերաթերթ մըն է, ապագայ լաւագոյն խոստումներով բաշխուած: Դպրեվանքի սաներն մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունին փոքրիկ պատմուածքներու սեռին հանդէպ: Առօրեայ կեանքէն ու կամ իրենց միջավայրէն քաղուած դէպքերը ու դէմքերը բարոյական շրջագիծի մը մէջ կ'… տոստեն միշտ: Այս երեւոյթը արդիւնքն է դպրեվանքէն եւ Անթիլիասէն ներս տիրող մաքուր միջավայրին: Պատահական չեն լուրջ այլ շահեկան ուսումնասիրութիւնները, ընդհանրապէս կրօնական նիւթերու շնչումով եւ նկարագրով: Ներսէս Շնորհալիի առակները, Եսսենացիք, Եկեղեցւոյ միութենական շարժումը, եւն.:

Երրորդ տարին է որ կը հրատարակուի «ՎԵՐԵԼՔ» հանդէսը: Վիէննական Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի աշակերտներուն այս հրատարակութիւնը ունի … խորդներուն դիմագիծը: Հոս ալ իրարու կը յաջորդեն փոքրիկ պատմուածքները … շատ անգամ գրական ճաշակի վկայութիւններով: Ուսումնասիրութիւններ հայ եւ օտար էջեր, գրախօսականի … տաքրքրական բաժին մը ու մինչեւ … թատերգութիւններ կուգան ամբողջացնել եւ միեւնոյն ատեն խանդավառ պատկերի մը վերածել այս պարբերաթերթը:

Հայկազեան Գոլէժի ուսանողութիւնն ալ, իր կարգին, անցեալ տարի հրատարակ հանեց իր թերթը՝ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ»: Այլ ուսանողական պարբերաթերթեր կողքին նշելի բարձրութեան հասած է ներկայիս, տրուած ըլլալով, որ ան… «խմբագիրները» բարձրագոյն կրթութեան հետեւող երիտասարդներ են:

Միւս պարբերաթերթերն ալ անոնց… եւ կարելիութիւններ կը խոստանան:

Այս բաժնին մէջ կը մտնէ, անտարակոյս, «Յուսաբեր»ի երիտասարդութեան նուիրուած էջը: Կանոնաւոր լրջութեամբ շաբթէ շաբաթ, երիտասարդներ կը խօսին ազգային – կուսակցական հարցեր…

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

— Այ, մարդ, այսքան սոտաճ ինչի՞դ է պէտք, որ առել ես, հարցրի ես զարմացած:

— Բա, դա շատ հարկաւոր դեղ է այստեղ: Մեր գիւղացիների համար դա ամենաբուժիչ դեր է կատարում:

Եւ սկսեց պատմութիւնը:

— Անցեալ տարի, ես էլ քեզ պէս ստամոքսի ցաւ ունենալով՝ մի օր սոտայի հետ փոքր ինչ թթւուտ խառնեցի ու խմեցի: Պատահաբար մօտս մի քանի գիւղացիներ կային: Դու մի ասել դրանց վրայ շատ մեծ տպաւորութիւն է թողնում իմ փշփշացող խմիչքը: Յաջորդ օրը տեսնեմ, մի քանի հիւանդ գիւղացիներ եկան մօտս: Մէկը սրտի ծակոցից էր գանգատւում, միւսը՝ երիկամունքից, երրորդը՝ բիւմաթիզմից եւայլն: Խնդրում էին, որ իրենց դեղ տամ: Ես էլ հետս միշտ փոքրիկ դեղարան եմ բերում՝ այսպիսի դէպքերի համար: Խելքս կտրած դեղերից հանեցի եւ ամէն մէկին մի բան տուի:

— Չէ, Պ. Յովհաննէս, դու էն դեղից տուր մեզ, էն դեղից, գոչեցին հիւանդներս միաբերան:

— Ո՞ր դեղից:

— Էն փշփշացող դեղից, որ ունիս:

Գլխի ընկնելով, որ խօսքը սոտայի ու թթւուտի մասին է, աշխատեցի համոզել հիւանդներիս, որ այդ դեղը ստամոքսի ցաւերի համար է, բայց բան դուրս չեկաւ: Ճարահատեալ հանեցի «փշփշացող դեղը» եւ մի մի բաժակ տուի իմ այցելուներին:

— Արա, կտրեց, հրճուանքով ասաց սրտի ծակոց ունեցողը:

— Ես հէնց իմ մօրից նոր ծնուած լինեմ, վրայ բերեց բիւմաթիզմից տառապողը:

— Արա, էս ի՞նչ օրհնուած դեղ ա, ասես դա մէջս էլ պլոճիկ չլինի, չվկայեց երրորդը:

Խպէս էլ միւսները: Էդ օրուանից ըսկըսած, էլ ուրիշ դեղ հարցնող չկայ · քոռն էլ, քաչալն էլ, խուլն էլ շարունակ «փշփշացող դեղի» յետեւից են գալիս: Դրա համար եմ էսքան մեծ պաշարով եկել...

Յաջորդ առաւօտ դիտում էինք Թումանեանի տան բակում գտնուող հինաւուրց եկեղեցին, երբ մի ծերուկ, մութ ու մռայլ դէմքով, անցաւ մեր առջեւից, առանց նոյնիսկ Թումանեանին բարեւելու:

Մեր հարցումին, թէ ի՞նչ ունի այդ գիւղացին Թումանեանի դէմ՝ առանք հետեւեալ պատասխանը ·

— Բա, դա էլ մի պատմութիւն ունի: Անցեալ ամառ մի երեկոյ մի քանի գիւղացիներ, դա էլ հետները, եկել էին ինձ մօտ՝ նորութիւններ իմանալու: Բաւական համով զրոյց ունեցանք: Մեկնելուց առաջ, յանկարծ, գիւղացիներից մէկը դարձաւ ինձ, թէ՝ «Պ. Յովհաննէս, ի՞նչ կլի մեր էս երկու հարեւաններին բարիշցնես իրար հետ, բոլա ինչքան խռով մնացին»: Խօսքը այս ծերուկի եւ մէկ էլ մի ուրիշ տարիքաւոր գիւղացու մասին էր: Ես, բնականաբար, հետաքրքրուեցի թէ բանն ինչումն է: Ծերուկից չկարողացայ ոչինչ իմանալ, իսկ միւսը պատմեց հետեւեալը:

«Ախպեր, տասը – տասներկու տարի առաջ, մի առաւօտ ինքս ինձ համար գնում էի մեր հանդը: Ճանապարհս սրանց արտի մօտով էր անցնում, սա էլ կանգնած էր արտի միջումը: Հէնց որ ինձ տեսաւ՝ սկսեց սոսկալի գոռալ եւ ուշունց տալ (հայհոյել), այ ես քու էսէնցը, այ ես քու էնէնցը ... Մտածեցի, էս մարդը գժուե՞լ ա թէ ինչ ա, ու գնացի իմ բանին: Երեկոյեան վերադառնում էի էլի էն ճամբով: Սա որ ինձ տեսաւ՝ էս անգամը վրայ քշեց ուշունց տալով եւ ձեռքին մի հաստ փայտ ճօճելով:— Ա՛յ մարդ, ի՞նչ եղաւ քեզ, ի՞նչ ես ուզում ինձանից ... Բայց լսո՞ղն ով ա: Տեսնում … որ բանը լուրջ ա, չուխէս հանեցի, … փաթթեցի եւ առաջ ընկնելով՝ … ձեռիցն առայ, վեր գցեցի, տակս կոխեցի եւ սկսեցի բղել (խեղդել): Երբ մատներս մի քիչ հուփ տուի, մէկ տեսնեմ մրթմրթաց .— «Հերիք է … խեղդե՞ս ...»— Որ ուզում ես թող ըլի», ասացի ես եւ, փայտը հետս … նելով՝ ճամբէս շարունակեցի: Էդ օրուանից դէսը հետս խօսում չի: … մատաղ, Պ. Յովհաննէս, մի հարցրու բան, տեսնենք՝ էն օրը ինձանից ի՞նչ էր ուզում:

— Հարցրի՞ր, հետաքրքրուեցինք մենք.

— Ի՞նչպէս չէ: Բայց պատասխանը … ով է:

— Ցեռո՞յ:

— Ցեռոյ էլ էն, որ ծերուկը մի … ժոռ հայեացք նետեց նախ իր հակառակորդի, ապա եւ ամէնքիս վրայ ու … գնաց: Էդ օրուանից ինձ էլ չի բարեւում:

Բայց այդ օրերին լսած պատմութիւններ մէջ, ամենահետաքրքրականը … աղջիկ փախցնելու պատմութիւնն է:

Դսեղի երիտասարդներից մէկը … հաւում է մի աղջկայ:

Ա. ՋԱՄԱԼ…

(10 Շար.)

խօսքերու ու մանաւանդ պատմական դէպքերու կամ դէմքերու մասին։

Աշակերտական կամ ուսանողական այս թերթերը, անշուշտ, նախ եւ առաջ, փորձադաշտեր են, ուր Մեսրոպեան լեզուին հանդէպ սէր ու գուրգուրանք տածող սերունդ մը կը ճգնի դպրոցական դրասեղաններէն իսկ ցոյց տալու իր դիմագիծը, որ թէեւ տարտամ, բայց շարունակական ճիգով, մտաւոր զարգացումի կարելիութեամբ կոչուած է հետզհետէ դառնալու յստակ, ամբողջական։

Եղածը գնահատելի աշխատանք մըն է, քանի որ շարժումը երիտասարդներուն մտաւորական անհատականութիւնը կազմելու միջոցներէն մէկն է, թերեւս միակը։

Գրականութիւն ընելու յաւակնութեան մը արդիւնք չեն այդ հրատարակութիւնները եւ անոր մէջ գրող երիտասարդները։ Չէ՞ որ իրենք ալ գիտեն թէ գրական թոթովանքէն, առաջին փորձերէն մինչեւ մօտէ հասունութեամբ գրչի մը վաստակին ճամբան նեղ է ու երկար։ Այսուհանդերձ անոնք դպրոցական, այն ալ հայ դպրոցական միջավայրին հետաքրքրութիւններուն եւ կարելիութիւններուն վկայութիւնը կը բերեն, ապագայի լայն ու վաւերական յոյսեր կը ներշնչեն։

«Ջահակիր»ի էջերուն մէջ կը կարդանք.— «Ընենք զոհողութիւններ ապահովելու համար գոյատեւումը այս առողջ ու ազնուր շարժումին, զայն տարածելու, զարգացնելու, դարձնելու աւելի ու աւելի կատարեալ։ Եւ մանաւանդ, հեռանալէ յետոյ աշակերտական թերթի էջերէն՝ գիտնանք պահել անոր թելադրանքը, որ մտաւորական կեանքի մը թելադրանքն է ամէն բանէ առաջ, այս արակումին բոլոր ստորոգելիներով»։

Կը մնայ արձանագրել այդ առաջադրութիւնը, քաջալերել այդ զգացումին հաւատարիմները եւ մաղթել, որ հայ երիտասարդութեան գրական սէրը ըլլայ մնայուն եւ բեղուն։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական։ Թիւ 11–12, Նոյեմբեր–Դեկտեմբեր 1962։ Անթիլիաս (Լիբանան)։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, պաշտօնական ամսաթերթ Մայր Աթոռի, Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր 1962, նուիրուած եկեղեցական ժողովին։

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Բ. տարի Թիւ 3 (Մարտ), Պէյրութ (Լիբանան)։

ՆԵՐԿԱՅ պարբերաթերթ, Թիւ 17–18–19, Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր, 1962։ Տնօրէն՝ Պահատրեան, Պուէնոս – Այրէս (Արժանթին)։

ԱՐԱՐԱՏԻ ՍՏՈՐՈՏԻՆ

«Եւրոպայի Քիւրտ Ուսանողներու Միութիւնը» Գերմանացիներու համակրութիւնը խնդրող հանդէս մը սարքած էր Արեւմտեան Պերլինի մէջ, որուն տեղեկատուութեան համար, տեղական թերթերէն մէկը ընտրած էր «Երկիր Արարատ լերան ստորոտին...» գլխագիր խորագիրը։

Զանազան երկիրներէ հաւաքուած Քիւրտ ուսանողները, իրենց տարազներով ներկայացուցած են ժողովրդական պար եւ երաժշտութիւն։ Գերման լրագրողներուն եւ հիւրերուն յայտարարած են թէ Մերձաւոր Արեւելեան հինգ երկիրներու մէջ աղքատ եւ ճնշուած վիճակի մէջ կ'ապրին 12 միլիոն Քիւրտեր, որոնցմէ 5,5 միլիոնը Թուրքիա, չորս միլիոն Պարսկաստան, երեք միլիոն Իրաք, չորս հարիւր հազար Սուրիա, 150 հազար Խորհրդային Միութիւն։

Քիւրտերը 1919ին Օսմ. Կայսրութեան փլուզումէն ետք երկու անգամ անկախ պետութիւն ունեցած են կարճ ժամանակով, եւ Հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան որոշման, քիչ ատեն միայն կրցած են վայելել լոկ մշակութային ազատութիւններ։ Քիւրտ ուսանողները ձգտումն ունին բարելաւ վիճակ մը ստեղծելու իրենց ժողովուրդին համար եւ կը պատրաստուին այդ նպատակին հասնելու ինքնավարութեան շնորհիւ։ Իրաքցի ուսանողներ դեռ կասկածանքով խօսած են Իրաքի նոր կառավարութեան վերաբերմամբ, մինչդեռ գերման մեծ թերթերէն մէկը «Տի Վէլթ« Մուսթաֆա Պարզանիի պատկերը դնելով, կը գրէ թէ քիւրտ վարիչները կը բանակցին Արէֆի կառավարութեան հետ։

Ազգագրագէտ Քրիստինէնզընի մէկ չարժապատկերով վերջ գտած է հանդէսը։ Գերման թղթակիցներ կը նշեն թէ ուրիշ է այդտեղ իրենց տեսած քրտական կեանքը, քան ինչ որ նշանաւոր Կարլ Մայ նկարագրած է աւելի յիսուն տարի առաջ «վայրենի Քիւրտիստանի մէջ» անուն արկածախնդրական եւ երեւակայական գրքին մէջ։ Այս հեղինակը գրած է իսկապէս պատանիներու երեւակայութիւնը շլացնող գրքեր, որոնք ցարդ կը կարդացուին տղոց կողմէ, որովհետեւ չինծու արկածներով լեցուն են։ Այս առթիւ ըսենք նաեւ, որ Կարլ Մայ կեղծաւորութեամբ բանտ պառկած ըլլալը մոռնալով, այս կամ այն ազգին համար բնորոշումներ ընելէ չէ զգուշացած, եւ ինքն է որ Հայերու մասին գրած է թէ աւելի վարպետորդի են քան Յոյնն ու Հրեան...։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս օրերուն առիթը ունեցանք ներկայ գտնուելու ուսուցիչի մը եւ մօր մը միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեան։ Ենթադրելով, որ այս խօսակցութիւնը կրնայ օգտակար ըլլալ ուրիշ ծնողքներու եւս, ստորեւ կուտանք անոր բովանդակութիւնը։

Մայր մը եկած էր գանգատելու իր աղջկան մասին— վեցերորդ դասարանի աշակերտուհի մը—ըսելով, թէ ան բնաւ կամք չունի, որ դժուարաւ գործի կը սկսի, իսկ եթէ սկսի, շուտով կը ձանձրանայ անկէ, եւ, ընդհանրապէս, եթէ իր կամքին ձգես կրնայ օրեր շարունակ անցընել առանց բան մը ընելու։

— Առաւօտուն ո՞վ կը շտկէ ձեր աղջըկան անկողինը, հարցուց ուսուցիչը։

= Ես, պատասխանեց մայրը, ան չի գիտեր անկողին շտկել։

— Իսկ իրիկո՞ւնը, երբ կը պառկի.

= Կրկին ես։

— Ո՞վ կը մաքրէ ձեր աղջկան հագուստները, կօշիկները եւայլն։

= Ես, որովհետեւ... տեսէք... ես կը հաղուեցնեմ զինք դպրոց երթալէ առաջ։

— Ո՞վ կը լուայ անոր հագուստները, ո՞վ կը կարկտէ գուլպաները։

= Բոլորը ես կ'ընեմ, ան փորձառութիւն չունի, ասեղը կը ծակծկէ մատները։

— Տան մէջ ձեզի կ'օգնէ՞, սենեակը կ'աւլէ՞, սեղանը կը պատրաստէ՞, կերակուրներու պատրաստութեան մէջ ձեզի կ'օժանդակէ՞։

= Ոչ, հարկաւ ոչ, անոր զբաղումը միայն սորվիլն է։

— Լաւ, հասկցայ — պատասխանեց ուսուցիչը։ Այս պարագային, ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ ձեր աղջիկը կամք չունի, որ աշխատիլ չի սիրեր։ Իսկ դուք ի՞նչ ըրիք անոր մէջ աշխատելու սէրը զարգացնելու համար։ Ինչո՞ւ զրկեցիք ձեր երախան աշխատելու սովորութենէն։ Որքան ջանաք զինք ճիգերէ զերծ պահել, որքան աւելի վարժեցնէք ձեր աղջիկը ուրիշի աշխատանքէն օգտուելու, այնքան ժամանակ լաւ արդիւնքներ չէք կրնար սպասել։ Բոլոր այն ծնողքները, որոնք կը զրկեն իրենց երախաները ինքնասպասարկման եւ այլ թեթեւ աշխատանքներ կատարելէ, անոնք կը դառնան աշխատանքի անընդունակ էակներ, կեանքի համար անպատրաստ մարդիկ։

×

Դարձեալ նմանօրինակ խօսակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալները.

Հայր մը կը պատմէր իր տղուն ուսուցչին.

— Երեկոյ մը, երբ տուն վերադարձայ, կնոջմէս իմացայ, որ մեր տղան ծեծկուեր է դրացիներու երախաներուն հետ։ Կանչեցի երախաս եւ ըսի. «Տղաս, երբ խօսքը սորվելու մասին է, չեմ կընար, կը յոգնիմ, ուժ չունիմ, գլուխս կը ցաւի կ'ըսես։ Բայց կռուելու ժամանակ ուժ ունի՞ս։ Այսուհետեւ, ամբողջ շաբաթ մը տնային աշխատանքներ պիտի կատարես, մօրդ պիտի օգնես պնակները լուալու եւ փայտ ու ածուխ պիտի բերես վառարաններուն համար։ Եւ եթէ իմանամ, որ կը շարունակես ծեծկուիլ, այն ժամանակ ոչ թէ շաբաթ մը այլ ամիս մը շարունակ պիտի լուաս պնակները, պիտի աւլես սենեակները»։

— Եւ տղադ հնազանդեցա՞ւ, հարցուց ուսուցիչը։

= Ի հարկէ, հպարտութեամբ պատասխանեց հայրը։

— Ձեր ըրածը սխալ է, ըսաւ ուսուցիչը, պարտադրել երախային չարթուան մը ընթացքին զանազան աշխատանքներ կատարելու, այդ ոչ մէկ օգտակարութիւն ունի անոր դաստիարակութեան համար, որովհետեւ շաբաթը վերջանալուն պէս կը վերսկսի նոյն դրութիւնը։ Դեռ աւելին, այսպէսով երախան աշխատանքը կը համարի պատիժ մը, զոր ստիպուած է գործադրել ոչ իբրեւ բնական պարտականութիւն։ Այս ձեւով անոր մէջ չէք զարգացներ սէրը դէպի աշխատանքը, այլ ան կը դառնայ զզուելի։ Պէտք չէ պնակ լուալը պատիժ մը ըլլայ ուրիշ տղոց հետ ծեծկուելուն համար, ան պէտք է այդ գործը ընէ այն գիտակցութեամբ, թէ օգտակար կ'ըլլայ իր ծնողքին, թէ կ'օգնէ իր մօր գործերուն։ Որեւէ աշխատանք պէտք է ըլլայ հետաքրքրական եւ ոչ թէ պատիժ մը՝ գործուած սխալներու համար։

×

Բոլոր ծնողքները պէտք է նկատի ունենան, որ աշխատանքը մեծապէս կը դաստիարակէ նոր սերունդը։ Եթէ դպրոցին մէջ կը կատարուին հանրային բնոյթով զանազան աշխատանքներ, որոնց կոչուած են մասնակցելու նաեւ աշակերտները, ծնողքները ոչ մէկ առիթով պէտք չէ անտեսեն այդ աշխատանքները, այլ միշտ նեցուկ հանդիսանան դպրոցին։ Երախաները աշխատանքի մէջ պէտք է գտնեն մեծագոյն հաճոյքը։ Դպրոցի շուրջ ծառեր տնկել, ցանկապատը նորոգել, ծաղկամաններու համար յենարաններ շինել, դպրոցի բակին ծաղիկները խնամել եւայլն, բոլոր ասոնք հրճուանքի առիթներ ըլլան երախաներու համար։ Երախաներու մէջ պէտք է ստեղծել եւ զարգացնել աշխատանքի հանդէպ սէրը, յանձնարարուած աշխատանքի կատարման ուրախութիւնը։ Միայն այսպէսով պիտի կրնանք դաստիարակել մեր հասարակութեան համար պատրաստուած անդամներ, որոնք երջանկութիւն կը գտնեն աշխատանքի մէջ, իրենց ընկերներուն համար ուրախութեան առիթներ եւ առարկաներ ստեղծելով։

Դ. Ղ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԵԸԼՏԸՁԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Որքան քիչ մնաս, այնքան լաւ է թէ քեզի եւ թէ գործին համար, գիտել տըւաւ Աշոտ, անդին, Ժընեւի մէջ, Դաշնակցութեան Խորհուրդը պիտի գումարուի, եւ թերեւս գումարուած է արդէն, պէտք է ժամանակին հասնիս, պէտք է ներկայ ըլլաս, պէտք է մասնակցիս վիճաբանութիւններուն, մանաւանդ, մեր Մարմինի տեղեկագիրը պիտի ներկայացնես ժողովին, չէ՞։

— Շատ լաւ, Աշոտ, յարեց Քէնտիրեան, մէկ օր միայն կը մնամ Քրիստափորի մօտ եւ տեսակցութեան արդիւնքը կը հաղորդեմ ձեզի։

Հետեւեալ օրը, Աշոտ գնաց գտաւ Պելժիացի Ժօրիսը, գերմանական հպատակ, որ յօժարակամ յանձնեց իր անցագիրը։

Քէնտիրեան նոյն օրը մեկնեցաւ Պոլսէն, Ժօրիսի անցագիրը գրպանին մէջ։

Երկու օր ետքը, Քէնտիրեան կը հասնէր Սօֆիա եւ կ'երթար գտնել Քրիստափոր Միքայէլեանը, որ, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, օրիորդ Ռուպինայի հետ երեք ամիս առաջ Պոլսէն մեկնած, տակաւին հոն կը գտնուէր, ռումբերու փորձերը կատարելու եւ ուրիշ պատրաստութիւններ ամբողջացնելու համար։

Ի.

Կը յիշեն անշուշտ ընթերցողները, Նէճիպ Մէլհամէ փաշան, Հիւնքեարին իրատէին համաձայն, անձամբ կատարած էր խիստ քննութիւն մը Հարէմի մէկ քանի կասկածելի կիներուն ու ներքինիներուն վրայ եւ քննութեան արդիւնքը հաղորդած էր իր Մեծ Տիրոջ։

Ապտիւլ Համիտ Րամազանի Տաուրհինդէն ի վեր կորսնցուցած էր իր մտքի հաւասարակշռութիւնը, թէեւ անվտանգ վերադարձած՝ Այա Սօֆիայէն, ուր նաւով գացած էր համբուրելու Մարգարէին վերարկուն, սակայն, միշտ դողի մէջ էր, մահուան ոգին կը սաւառնէր իր եղեռնական գլխուն վերեւ։

Պալատականները զիրար մատնելով միայն կրնային ապահովել իրենց գոյութիւնը ճերմակ դղեակին մէջ, որ Եըլտըզ կը կոչուէր։

Իսկ ոստիկանութեան նախարարը, զինով Ցոյնին միջադէպէն ի վեր, ինկած էր Հիւնքեարին աչքէն եւ չէր համարձակեր այլեւս յաճախել Եըլտըզ, ուր Նէճիպ Մէլհամէն կ'իշխէր միայն։

Իրիկուն մը, կայսերական քարտուղարութեան Դիւանին մէջ, երեք պալատականներ, ամէնէն ազդեցիկները Նէճիպ Մէլհամէ, Գարա Թահսին եւ Իզզէթ Ապիտ, որոնք Եըլտըզի Երրորդութիւնը կը նկատուէին, գլուխ գլխի կը տեսակցէին։

Երեքին ալ դէմքերը լուրջ էին. երեքն ալ մտածկոտ, արտակարգ յուզման մը մատնուած։

— Թահսին փաշա, կ'ըսէր Նէճիպ Մէլհամէ, ի՞նչ պիտի ընենք, երկու ժամէն պիտի ներկայանամ Հիւնքեարին, ի՞նչ պատասխան պիտի տանիմ։

— Ինչո՞ւ այդքան շուարած ես, կը խրախուսէր Գարա Թահսին, մեր պարտականութեան մէջ բնաւ չենք թերացած, ոչ դուք, ոչ ալ մենք. մեր պաշտօնը չէր ատիկա։

— Բայց Հիւնքեարը կը հասկնա՞յ, առարկեց Նէճիպ Մէլհամէ. հազարաւոր լրտեսներու վոհմակներ արձակած է կայսրութեան չորս անկիւնները, միլիոններ կը ծախսէ, եւ դարձեալ մեզ կը բռնէ պատասխանատու, չէ՞ք գիտեր։

— Բայց, փաշան գիտել տուաւ Իզզէթ Ապիտ, Ոստիկանութեան նախարարին օձիքէն թող բռնէ. ինչո՞ւ չէ կրցեր ժամանակին ձերբակալել տալ այդ անիշխանականները, երբ արձակ համարձակ կը պտըտէին մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։

— Եւ յետոյ, շարունակեց Գարա Թահսին, ի՞նչպէս թողուցեր է որ մեկնին մայրաքաղաքէն...

— Սիրելիս, ըսաւ Նէճիպ Մէլհամէ Իզզէթ Ապիտին, ինչո՞ւ միամիտ տղու մը խօսքեր կ'ընէք, նո՞ր պիտի ճանչնաք մեր Վեհափառին նկարագիրը։

— Իրաւո՞ւնք ունիք, փաշա յարեց Գարա Թահսին, Հիւնքեարը, բարկութեան բոպէին երբեք չուզեր մտիկ ընել։

— Բայց մտիկ ընել տալու է, առարկեց Իզզէթ Ապիտ, ո՞վ է հիմա յանցաւորը, չէ՞ք կրնար խնդիրը բացատրել եւ համոզել Հիւնքեարը. ես այս գործին մէջ երեք գլխաւոր յանցաւորներ կը տեսնեմ, որոնց վրայ կը ծանրանայ պատասխանատուութիւնը։

— Որո՞նք են այդ երեք յանցաւորները, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ։

— Առաջինը, շարունակեց Իզզէթ Ապիտ, Շէֆիք փաշան է, ոստիկանութեան նախարարը, որ թոյլ է տուեր, կամ, եթէ կ'ուզէք, աչք է գոցեր այդ անիշխանականներուն ազատ մուտքին եւ ազատ ելքին, չէ՞։

ՍՄԽԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

('Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Տողրամաճեան իրենց հայրենակից Հրանդ Յակոբեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 40 ֆր. Ալֆորվիլի եկեղեցիին եւ տասը ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։
(Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Հսիի մասնաճիւղը իր հանդէսին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած ՝ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացէն 50, Թաւրայի Հայրենակցականէն 50 եւ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Մալեանէ հարիւր ֆրանք ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Հաճըեան ընտանիքէ (Ֆօնթէն) քսան ֆրանք ողբ. Մանուկ Անտոնեանի մահուան քառասունքի առթիւ ի նպաստ դպրոցի Ֆոնտին ։

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեանէ 2500 ֆրանք եւ 500 ֆրանք Տիկին Սթեֆանէ ի նպաստ իր պաշտպանեալներուն ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Աղք. – Որբախնամ Միութիւնը, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Զամարեանի, ինչպէս նաեւ Զամարեան եւ Փորթուգալեան ընտանիքներուն, իր շատ յարգելի եւ գործունեայ վարչական անդամ Պետրոս Զամարեանի մահուան առթիւ ։

×

Մարսէյլի Աղքատախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ դեղագործ Արթիւր Արութեանէ 30 ֆրանք ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար ։ Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) ։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան ։

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 14ին ։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէռ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14.30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիզ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէշամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Ցունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա ։

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ։

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա(ղեկավարութեամբ Վաhէ Ճէրահեանի ։

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 ֆրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Յովհաննէս Արշակի Քարափուլեանը, ծնած 1909ին Նոր Պայազէտի մէջ ։ 1941 – 45 մասնակցած է Սովետագերմանական պատերազմին ։ վերջին նամակը իրմէ եղած է 1941 Օգոստոս 30ին ։ Փնտռողներն են իր ծնողքը, հայրը մահացած է ։ Մայրը Իրանուհի Քարափալեան, եղբայրը Մկրտիչ, քոյրերը Աստղիկ եւ Նինա, կինը Հեղուշ, զաւակները Ալիտա, Հենրիկ, Էդիկ, Ջանինա, եղբօր կինը Աստղիկ ։ Իր անունով նամակ եւ նկարներ կան եկեղեցւոյ դիւանատան մօտ ։ Գրել ի հարկին Հայաստան, Նոր Պայազէտի շրջան, Նոր Պայազէտ քաղաք, Խաչերի Թաղ Իրանուհի Աղաջանի Քարափուլեանին ։

× Պոլսէն Տրապիզոնցի Ղեւոնդ Պաշչէկիւլեանը կը փնտռէ իր Ֆրանսաբնակ եղբայրը Միսաք Պաշչէկիւլեանը ։

× Կը փնտռուի Տիկին Քրիսթիան Սուքիասեանը, որ մինչեւ 1947 բնակած է Րիւ Քոնսթանս 15, Փարիզ (18) ։ Տիկ. Սուքիասեանի աղջկնութեան մականունն է Վարդանեան ։ Փնտռողն է իր քրոջ Վարդուհի Կակաչեանի զաւակը, որ ծնած է 1926ին Աթէնք, ուրկէ 1947ին Հայրենիք ներգաղթած է ։ Վարդուհին Աթէնք մնացած է ուր եւ մահացած է 1953ին ։ Գրել Գրիգոր Կակաչեանին, Րիւ Կօկօլիա թիւ 23, Սուխումի ։

× Կը փնտռուի Հենրիկ Արութի որդի Վարդանեանը, ծնած 1922ին, բանակ գացած է 1941ին ։ Փնտռողներն են իր հայրը, մայրը Տիրուհի, եղբայրը Վարդանը, քոյրերը Աղաւնին եւ Էմման ։ Գրել Արութ Վարդանեանին, Շահումեան բօսթ 55, Սոչի քաղաք ։

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը ։ Հասցէ — 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) ։ Հեռաձայնի թիւն է Էլիզէ 67–03 ։

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը ։

Կը խօսի ՄԱՐՏԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ ։

Նիւթ՝ Հիւլէական դարու յառաջդիմութեանց մասին համառօտ տեղեկութիւններ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

.1) Ջեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօտաքթիլօ գիտնայ ։
2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին) ։ Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS-8e ELY. 74-74

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան (Քաշան) ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինճի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ։

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տը Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21 ժամը 16էն 19 ։

Մուտք ու նախընթրիք 8 ֆրանք, փոքրիկները կրնան ծպտուիլ ։

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շաւիլի ընթերցասէր հասարակութեան համար «Բժ. Տէր – Դաւթեան» գրադարանը բաց է ամէն Հինգշաբթի, ժամը 3էն 5 ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնջոյք – պարահանդէսը՝ 1963, Ապրիլ 7ին, Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8	սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

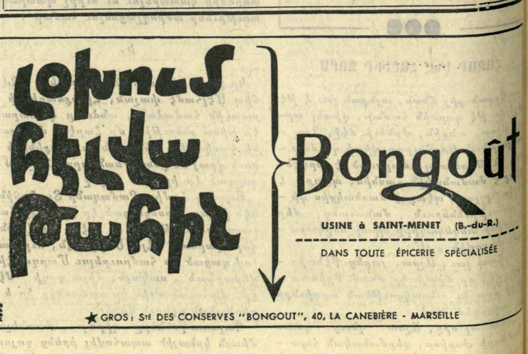
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17.50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Զաղմաղճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ	45 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0.25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
14
ՄԱՐՏ
JEUDI
14 MARS
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9555

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9555

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Ամիսէ մը ի վեր միջազգային մամուլի առաջին էջերը դարձեալ զարդարուած են Մերձաւոր Արեւելքի լուրերով :

Մէկը միւսէն աւելի դղրդալից դէպքեր իրարու կը յաջորդեն վերջին ամիսներու ընթացքին :

Երկրորդ աշխարհամարտը հիմնական յեղաշրջում, առաջ բերաւ արաբախօս երկիրներու մէջ, որոնք աստիճանաբար անկախութեան տիրացան : Անգլիա եւ Ֆրանսա, որոնք տիրական դեր կը խաղային իսլամական աշխարհին մէջ, ջանալով հաւասարակշռութիւն ու խաղաղութիւն պահպանել, շատոնց քաշուած են հրապարակէն :

Նորագոյ երկիրներու մէջ ազգայնական ձգտումներու հետ միաժամանակ կը զարգանան արդիական գաղափարներ :

Աշխարհակալ պետութիւնները կը քաջալերէին աւատապետներու առանձնաշնորհները, իրենց տիրապետութիւնը ամրապնդելու համար :

Արքայական, աւատապետական, յետադիմական վարչաձեւերու դէմ ըմբոստութիւնները վարակիչ դարձան այն օրէն ի վեր, երբ ափ մը երիտասարդ զինուորականներ ասպարէզէն քշեցին Ֆարուք Թագաւորը եւ ձեռք առին Եգիպտոսի ղեկը :

Աշխարհակալութիւնը ծանր հարուած մը ստացաւ, երբ փարաւոններու երկրին նոր տէրերը ազգայնացուցին Սուէզի Ջրանցքը, իրենց հակակշռին ենթարկելով Հնդկաստանի ճամբան, որուն ապահովութեան համար միլիոններ զոհած էր Մեծն Բրիտանիա, շարժման մէջ դնելով իր քաղաքական, զինուորական ու ծովային բոլոր ուժերը :

Կայուն իշխանութիւն հաստատուած է Եգիպտոսի մէջ, որ տասը տարիէ ի վեր առաջնորդողի դեր կը կատարէ արեւելեան կողմն աշխարհի :

Նուազ կայուն է կացութիւնը Սուրիոյ մէջ, ուր 1949էն ի վեր ութ անգամ յեղափոխութիւն ծագեցաւ : Հիւսնի Զաիմ, Հիննաուի, Չիշաքլի, Մուսթաֆա Համում, բոլորն ալ գնդապետներ, յաջորդաբար իրար տապալելով իշխանութեան գլուխ անցան : Ի վերջոյ 1958 Փետրուարին Սուրիա միացաւ Եգիպտոսի հետ, 1961 Սեպտեմբերին անկէ զատուելու համար : Մարտ 8ի յեղափոխութիւնը կրկին օրակարգի վրայ դրած է արաբական միութեան հարցը :

Աւատապետական վարչաձեւի տիպար մըն էր Եմէն, ուր 1962ի աշնան ծագած յեղափոխութիւնը՝ երիտասարդ զինուորականներու կողմէ՝ բաւական հող շահեցաւ : Մինչ Եգիպտոս կ'աջակցի հանրապետականներուն, Սէուտի Արաբիա եւ Յորդանան, — ուր կը տիրէ արքայական — աւատապետական վարչաձեւ —, կ'օգնեն Իմէր Պատրի : Երկու գաղափարախօսութիւններ ճակատած են դէմ դէմի :

Իրաքի մէջ Փետրուար 8ի նոր յեղափոխութիւնը ասպարէզէն քշեց Զօր. Քասըմը, որ 1958 Յուլիս 14ին Հանրապետութիւն հռչակելէ վերջ բռնակալական խիստ վարչաձեւ էր հաստատած :

Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր այս յեղաշրջումներուն մէջ շահողը եղան Քիւրտերը, որոնք մէկուկէս տարի Քասըմի բանակներուն դէմ կուրծք տալէ վերջ, յաջողեցան դրական արդիւնքի մը յանգիլ : Արդ կեդրոնացման դրութեամբ ներքին ինքնավարութիւն ստացան Իրաքի մէջ, մասամբ իրագործելով իրենց ծրագիրը :

Ինքնավար Քիւրտիստանը առաջին քայլ մըն է՝ հասնելու համար Միացեալ եւ Անկախ Քիւրտիստանին, որուն կը ձգտին Քիւրտերը երբեւ հեռաւոր նպատակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԵՌԱՆԿԱՐԸ

Մինչ Իրաքի մէջ գնդակահարութիւնները իրարու կը յաջորդեն, Սուրիա դեռ չէ գտած իր անդորրութիւնը, իսկ Նասր կը սպասէ իր մեծ երազին իրականացման :

Պաղտատէն Գահիրէ գացած էր Արտաքին նախարարը՝ Թալէպ Շեպիպ, Նասրին ներկայացնելու համար Իրաք եւ սուրիական ծրագիր մը որ միութիւն կը նախատեսէ արաբական հինգ երկիրներու միջեւ՝ Ալժերիա, Եմէն, Սուրիա, Իրաք եւ Եգիպտոս : Այս բոլոր երկիրներուն մէջ արդէն նշանախօսքերը նոյնն են — միասնականութիւն, ազատութիւն, ընկերվարութիւն :

Դամասկոսի մէջ սակայն, պատերազմական մթնոլորտ մը կայ միշտ, Նասրական եւ հականասրական հոսանքներու բախումը անմիջական կը թուի : Եթէ յեղափոխութիւն մը յաջողելու համար, մարդիկ կը միանան, անկէ ետք արդէն ամէն մարդը իր կառքը կ'ուզէ առաջ քշել : Սուրիոյ մէջ քաղքենի դասակարգը արդէն նահանջած է եւ եթէ նոյնիսկ հակահամայնավար պայքար կը տարուի, մասնագէտ լրագրողները կը շեշտեն արաբական այս ընդհանուր շարժումին «յառաջդիմական» դիմագիծը :

Ինչ կը վերաբերի համարաբականութեան, տիկա տեսակ մը փրկութեան լաստ է խուսափելու համար զուտ Նասրականութենէ մը : Նասր, թէեւ մեծ յաղթականը կը մնայ : Դամասկոսէն, Սանաայէն, Ալժէէն, Պաղտատէն կուգան խրատ ուզելու, առաջարկելու նաեւ որ ընդունի արաբական մեծ միութիւն մը որու, անշուշտ պարագլուխը պիտի ըլլայ : Այս անգամ ձուլում չէ այլ՝ դաշնակցութիւն : Կ'ըսուի թէ Ռայիսը աւելի զգոյշ է եւ նոյնիսկ իրեն կը վերագրուի սա խօսքը — կը նախընտրեմ խոհեմ ըլլալ, այս անգամ :

Օրէ օր աւելի կը պարզուի այն դերը զոր Ամերիկացիք խաղացած են այս ամբողջ պատմութեան մէջ : Իրենք է որ ստանձնած են, Անգլիոյ երբեմնի դերը Միջին Արեւելքի ապստամբական շարժումներուն մէջ :

Օրինակի համար, կ'ըսուի թէ Իրաքի մէջ, Նաճիտ Ռուպայ անուն մարդ մըն էր, Քասըմի հակառակորդ որ պատրաստած է ապստամբութիւնը : Խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Ժընեւի մէջ բայց Ամերիկացիք յաջողած են Ցիւրիխ փոխադրել այդ բանակցութիւններ, անոնց մասնակից ընել գաղտնի ապասարկութեանց իրենց բանագնացները եւ տեղեակ պահել Նասրը : Թէեւ ի վերջոյ, ամէն բան Գահիրէի մէջ պատրաստուած է : Սուրիական յեղափոխութեան մէջ ալ, Ամերիկացիներու խաղացած դերը այլեւս բոլորովին հաստատուած է : Այս ամբողջին պատճառն այն է որ Քենըտի կրցած է խոստում մը առնել Նասրէն Իսրայէլեան հարցին կարգադրութեան համար :

× «Դաւաճանները պէտք է պատժուին» կը գրեն Դամասկոսի թերթերը : Ալ Պաաս որ նոյնանուն կուսակցութեան պաշտօնաթերթն է կը շեշտէ — Յեղափոխութեան ամրապնդումը ժողովուրդին թշնամիներուն բնաջնջումը կը պարտադրէ որպէսզի չկարենան իրենց դաւերը վերսկսիլ» : Ուրիշ թերթ մը՝ Պարտաւ «պատմութիւնը կը փաստէ որ եթէ ազգ մը իր դաւաճանները չպատժէ, անոնք զէնքը կոնակէն կը զարնեն» :

Գրեթէ բոլոր կառավարութիւնները ճանչցան Սուրիոյ նոր վարչակարգը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ երկրաշարժ տեղի ունեցած է Տէնիզլիի մէջ, որ Իզմիրէն 150 քիլոմեթր է (Հարաւ - Արեւելք) : Ցիսունէն հարիւր տուն քանդուած է : Հակառակ անձրեւին ժողովուրդը, նոր շարժերու վախէն, փողոցը մնացած է :

ՍՈՒՐԻՈՑ նախկին վարչապետը՝ Էլ Ազէմ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ստացաւ Թուրքիայէն : Նոյն Թուրքերն են որ կախած են իր հայրը, առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին : Բնիկ Քոնեացի են, ընտանեօք :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Իրաքցիները եւ Սուրիացիները կը խօսակցին արաբական միասնականութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար : Այս խօսակցութիւնները համաձայնութեան մը յանգած են եւ այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու կողմերը քննած են պայքարի պայմանները աշխարհակալ ուժերու, Սիոնականութեան եւ ամփոփավարութեան դաւերուն դէմ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ 25 համայնավարներ որոնք մահուան դատապարտուած էին, գնդակահարուեցան :

Իրաք ընդունած ըլլալով Քիւրտերուն ինքնավարութիւնը, կրնայ պատճառ դառնալ որ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ քիւրտ փոքրամասնութիւններն ալ նոյնիմաստ պահանջներ ներկայացնեն, մանաւանդ որ անոնց թիւը աւելի մեծ է քան Իրաքի Քիւրտերուն թիւը :

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ պատասխանելով Հանդերձ Խրուշչեւի գիջումներուն, որեւէ ձեւով տեղի չի տար : Կը թուի թէ վճռած է Փեքին համայնավարութեան մտաւոր մայրաքաղաքը ընել : Նամակներ ալ փոխանակուած են համայնավար երկու կուսակցութեանց կեդրոնական կոմիտէներու միջեւ :

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ ձերբակալութեան հրամանագիրներ ելած են հինգ հոգիի դէմ, որոնք մասնակցած են Առկուի առեւանգման : Անոնց ինքնութիւնն ալ հրապարակուեցաւ :

ԻՏԱԼԱՅԻ հանքագործները հարիւրէն 12 յաւելում ստացան : Ֆրանսայի հանքագործները կը շարունակեն իրենց գործադուլը : Հազար հոգինոց պատուիրակութիւն մը Փարիզի վրայ քալեց Չորեքշաբթի :

ՊԱՍԹԻԷՆ - ԹԻՐԻԻ գնդակահարման յաջորդ օրը՝ Երեքշաբթի Ռուանի բանտին քաղաքական բանտարկեալները կը հաղորդեն որ «սուգի եւ ինքնամփոփումի օր մը» ապրած են՝ գործադուլ ամէն ճակատի վրայ (ճաշ, խօսակցութիւն, փաստաբան եւն.) եւ բացարձակ առանձնացում եւ լռութիւն : Նոյն օրը, տը Կոլ ճաշ մը տուած է Էլիզէի մէջ ի պատիւ ընդհանուր դատախազներու : Գլխաւոր հիւրերը եղած են — Արդարութեան Նախարար՝ Ֆուայէ, Կերթհոֆըր եւ Փոքօ ընդհանուր դատախազ՝ մէկը զինուորական ատեանին միւսը՝ Ապահովութեան Ատեանին :

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ»ի խմբագրապետը՝ Աճուպէյ կը հաստատէ թէ Կրեմլինը տրամադիր է դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծելու Վատիկանի հետ : Միլանոյի մէջ տուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Խրուշչեւին փեսան շեշտած է թէ Յովհաննէս ԻԳ. խորհրդային կարծիքը շահագրգռող գաղափարներ յայտնած է : Աճուպէյ յայտնած է նաեւ թէմփոյի թէ Մոսկուա կը վերադառնայ հետը նուէրներ տանելով զորս Պապը տուած է իր աներհօր համար :

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ նշանաւոր «Ժոքոնտը» Փարիզ վերադարձաւ «ողջ առողջ» իր ամերիկեան ճամբորդութենէն ետք եւ իր տեղը վերագրաւեց Լուվրի թանգարանը :

«ԻՄ ՈՒՂԻՆ»

«Սով. Հայաստան» եւ «Երեւան» թերթերու մէջ երեւցած խիստ քննադատութիւններէն ետք, (Տես «Յառաջ», Մարտ 3 եւ 5), Ստ. Կուրտիկեան, որ խմբագիրն է «Սովետական Գրականութիւն» ամսաթերթին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական բաժնի ժողովին մէջ, անդրադառնալով Խաչիկ Դաշտենցի վերջին քերթուածներուն, յայտարարած է թէ «խմբագրութիւնը սխալ է կատարել՝ տպագրելով Խաչիկ Դաշտենցի «Իմ ուղին» բանաստեղծութիւնը : Ան ոչնչով չի օգնում անհատի պաշտամունքի վնասակար հետեւանքների վերացմանը, չի օգնում այն պայքարին, որ պարտիան մղում է մեր կեանքի լենինեան նորմաները մինչեւ վերջ վերականգնելու համար» :

Այս յայտարարութիւնը մաս կը կազմէ զեկուցումի մը որ լոյս տեսած է «Գրական Թերթ»ի Մարտ 8ի թիւին մէջ :

Ի՞ՆՉ ԸՍԱԾ ԷՐ ԵՒՏՈՒՇԵՆԿՕ

Խրուշչեւ իր վերջին ճառին մէջ կը քննադատէր նաեւ Խորհրդային արդի բանաստեղծութեան «Անառակ որդին»՝ Եւտուշենկօ Լեթր Ֆրանսէզի իր տուած տեսակցութեան համար :

Ի՞նչ ըսած էր բանաստեղծը որպէսզի «տարօրինակ տեսակցութիւնը» բացատրութեան արժանանայ իր կուսակցական վարպետին բերնով :

Կը պատմէր թէ ինչպէս Փարիզ կատարած իր առաջին ճամբորդութեան առթիւ, մտաւորականներու հանդիպած էր. — «Կապելաններու մէջ կը թափառէի այդ անծանօթ տղոց հետ : Առտուն կանուխ պիտի աշխատէին : Բայց ամէն մարդ գինով էր — Դանակը իրենց ձեռքէն կ'իյնար, փորձեցի օգնել իրենց, առանց յաջողելու... : Օդակայանը, խոշոր ծրար մը բերին ինծի Սելոֆանի մէջ, յանձնարարելով որ միայն երբ Մոսկուա հասնիմ, բանամ : Տարի, ոչխարի ուս մըն էր, որուն պզտիկ տոմս մը կցուած էր. — «Պիտի չուզէինք որ ոչխար դառնայիք եւ բանաստեղծութեան մսավաճառներուն ձեռքն իյնայիք» :

Իր ամէնէն ծանօթ երկու քերթուածներուն մասին, ըսած է. — «Պապի Եարը գրեցի բաժնելու համար ժողովուրդս հակասեմականներէն որովհետեւ ոմանք խօսք կ'առնեն այնպէս ձեւով մը որ կարծես ժողովուրդին կարծիքը կ'արտայայտեն մինչ անոր դէմ կը գործեն ... : Սթալինի ժառանգորդները գրելով ուզեցի օգնել կուսակցութեան : Խրուշչեւին ղրկեցի որ զայն տպել տուաւ Փրաւտայի մէջ : Կը խորհիմ թէ երբ համայնավար մը սխալ մը նկատէ, դէշ կամ տմարդի բան մը ընէ, պէտք է ըսէ, նկատողութեան յանձնէ, առաւել եւս եթէ բանաստեղծ է» :

Վերջապէս չէր ուզեր դատապարտել ձեւապաշտութիւնը. —

«... Ինծի համար կարեւորը իրատես կամ ձեւապաշտ ըլլալը չէ այլ պէտք է ի վիճակի ըլլալ, ինչ գաղափար ալ ունենաս արուեստի մասին, մեռնելու արդար դատի մը համար : Ընկերվարական իրատեսութեան կողմնակից եմ, բայց տակաւին անոր կատարելապէս ճշգրիտ սահմանումը չէ տրուած : Ամէն ոք իր հասկցած ձեւով կը մեկնաբանէ» :

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՄԱԼԱԹԻԱ
(ՄԵԼԻՏԻՆԷ)

ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԵՂԱԾ Է, ԻՍԿ Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԿՈՐԾԱՆԱԾ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ԱՆՏԷՐ ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ ԵՒ ՀՈՎԻՒ Կ'ՈՒԶԵՆ

Փետրուար 19ին, Երեքշաբթի Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին օրը առաւօտեան ժամը տասնումէկին Տիգրանակերտէն բաժնուեցանք: Առաւօտեան կանուխ ժամերէն սկսեալ, եկեղեցւոյ բակը արտասովոր իրարանցում մը կար: Մեծով ու պզտիկով աջահամբոյրի եկողները հետզհետէ կը բազմապատկուէին: Բոլորը նոյն խօսքը կը կրկնեն «Տէր Հայր մեզի որբ մի ձգեր ...»:

Ես ալ յուզումս ժողովուրդէն ծածկելու համար փախչիլ կ'ուզեմ, բայց որ կողմ որ կ'երթամ դիմացս մէկը կ'ելլէ, կ'ուզէ հետս խօսիլ, բայց ես խօսելու տրամադրութիւն չունիմ, սիրտս կը փղձկի, աչքերուս առջեւ վարագոյր մը կ'իջնէ, Թաշկինակը ափիս մէջ սեղմած արցունքներս անդադար կը սրբեմ:

Վերջապէս կառքին մէջէն բոլորը ձեռքի շարժումով մը բարեւելով «Աստուած բոլորիդ պահապան» ըսելով կականեցի: Մամիկներուն վայնասունը դեռ ականջներուս մէջ կ'արձագանգէ «Ոչ... նորէն մեր տունը քանդուեց ...»: Համբերէ մամիկ... քու աչքդ Թաց իմ սիրտս խոցուած դէպի Մելիտինէ, ու ես կ'երթամ...

Մինչեւ Էլազըղ բաժնուող հանդոյցը ինծի համար նորութիւն մը չէ: Անկէ վերջ, նոր վայրեր, նոր տեսարաններ..: Անատոլուի մէջ բնութեան կերտած հրաշալիքները մեզ կը դիւթեն: Արեւելքէն Արեւմուտք, այս գեղեցկութիւններուն մէջ օրօրուն, եւ ես կ'երթամ ...:

Արեւը հորիզոնին մօտեցած է: Լեռներու հանգոյցներու ընդմէջէն Մալաթիոյ դաշտը կը նշմարուի: Ասոր հանդիպակաց կողմը, լեռներու ստորոտը, մութ գոյն երկար ու ծոպաւոր երիզ մը կ'երկարի: Եփրատն է ան ...:

Մենք դէպի իրեն կը սուրանք, բայց ան մեզմէ կը փախչի: Երեսը մեզմէ Թաքցնելու համար «Պէյ տաղը»ի խարակներուն ապաստան ամօթահար կը փախչի:

Սեւ վարագոյրը տակաւ կ'իջնէ: Բնութիւնը հանգիստի կը պատրաստուի: Բայց Եփրատը անդուլ անդադար Աղենական պարտէզէն վտարանդի, դէպի անյայտ հորիզոններ եւ Ան կ'երթայ ..:

Վերջապէս գայն կը ձերբակալենք: Երկար յոգնութենէ վերջ, իր որսը բռնելու ախորժակով յաղթական արծուի մը պէս Եփրատի կռնակը նստած ենք:

Մալաթիոյ հողին վրայ. մութ գիշերին սեւ մառածումներով բեռնաւոր, օրօրուելով ու ես կ'երթամ ...

Մութին մէջէն, հազարաւոր տարիներու խորերէն ձիերու սմբակներուն դոփիւնը գլխս կը սթափեցնէ: Գիշերային լռութեան մէջ խրոխտ վրնջուարկանի մը ձայնը կը լսեմ: Հռովմէական լեգէոններուն շարքերէն, հայկազեան բարբառով Մեծն Տրդատ ինծի բարի գալուստ կը մաղթէ:

Եւ ահա աներեւոյթ ձեռք մը գլխուս վրայ կ'իջնէ: Անհունէն եկող ձայն մը գիս կ'օրհնէ: Իր ձայնէն կը ճանչնամ: Լուսաւորիչ հայրիկն է, որ իր Թոռը կ'ողջագուրէ: Ո՜հ, երանելի պահեր, պապերուս հիւրընկալ, երջանկութեան գիրկը: Ու ես կ'երթամ ...

Մալաթիա քաղաքը «Պէյ տաղը»ի ստորոտը տափարակ դաշտի մը վրայ հիմնուած, սիրուն քաղաք մըն է: Փողոցները լայն ու մաքուր, տուները ճաշակաւոր, ժողովուրդը աշխատասէր եւ մանաւանդ շատ հիւրընկալ է:

Մարկոս աղայի տունը կը հրաւիրուինք: Մարկոս աղան բարի ու առատաձեռն հաւատացեալ քրիստոնեայ մըն է: Հայսերով, Թոռներով ու զաւակներով բազմանդամ, նահապետական կենցաղով ապրող տուն մը, ուր Քրիստոսի օրհնութիւնը եւ Հայր Աբրահամի առատութիւնն ալ մէջն են: Իր դուռը բոլոր հիւրերուն մանաւանդ եկեղեցականներուն առջեւ բաց է:

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱՑ ՎԱՆՔԸ

Մելիտինէի արեւելեան կողմը, «Պէյ Տաղը» լեռնաշղթային Եփրատի իջնող ծայրը, կիսաշրջանակ մը ձեւացնող բարձր լեռներու գիրկը սարահարթի մը վրայ մնացող քարակոյտերը, Լուսաւորչայ վանքին մնացորդներն են:

Փլատակներուն մէջտեղը վանքին փոքրիկ մատուռը դեռ կանգուն կը մնայ: Աճապարանքով ներս կը մտնեմ: Ներսը Քիւրտերը յարդ լեցուցեր են: Տաճարին արեւելեան կողմը խորանին ետեւի կողմը մնացող մասին վրայ երեք հատ նեղ ճեղքեր կան, ուրկէ ներս մաղուող լոյսը շատ քիչ ըլլալուն համար մութ է: Լուցկի վառելով, պատերուն վրայ գիր մը, յիշատակարան մը եւ կամ արձանագրութիւն մը կը փնտռեմ:

Մատրան երկու կողմերը գտնուող քարով շինուած խոռոչներուն մէջ հալած մեղրամոմի մնացորդները, հին օրերու հաւատացեալներուն աղօթքներուն արձագանգը կը կրկնեն:

Կամարաձեւ գմբէթը հակառակ իր յառաջացած տարիքին տակաւին առողջ եւ բիտասարդի մը աշխուժութիւնը ունի:

Մատրան մուտքի դրան երկու կողմի քարերուն վրայ երկար գիծեր փորուած են, որոնց վրայ տասներկուքէն մինչեւ երեսուն կարգ գծիկներ իրարու վրայ դիզուած խաչիկներու շարքեր կը ձեւացնեն: Հարիւրներով շինուած այս նըշաններուն իմաստը չհասկցայ եւ ուրիշ ոեւէ սրբատեղիներու մէջ ալ չտեսայ:

Այս նշանները ուսումնասիրելու զբաղած միջոցիս, դրան ճակատը կիսովին հողով ծածկուած հայերէն գիրեր նշմարեցի: Անմիջապէս վեր ելայ եւ ձեռքովս հողերը պարպեցի եւ ահա յիշատակարան մը մէջտեղ ելաւ. «Շինեցաւ դուռս Ս. Գրիգորի ձեռամբ Սիմէովնէ Եպիսկոպոսի ի Թուին Հայոց Պ. Ձ. Ը. (1431) Մարտի ի յիշատակ ձեռ ծնող»:

Այս Թուականը վանքին հիմնարկութեան Թուականը չէ: Եւ արդէն յիշատակարանը դրան նորոգութեան մասին կը խօսի եւ «ի յիշատակ ձեռ ծնող» ըստ հինին նմանութեամբ նորոգուած ըլլալը կը մատնանշէ:

Տաճարին պատերուն մէջ փորուած է բացուածք մը որուն մէջը խնամով շինուած Թաքստոցներ կան: Ով գիտէ հոգ ինչեր պահած էին զայն փորողները: Առաջնորդներս կը վկայեն որ այս բացուածքները նոր փորուած են:

Այս յիշատակարանին արձանագրութիւնը ընդօրինակելէ վերջ, վանքին արեւելեան կողմի ձորին վրայ նայող բարձունքին վրայ նստանք եւ ընկերակիցներս ինծի հին յիշատակարաններու մասին ծանօթութիւններ կուտան:

Լուսաւորչայ քարը.— Այրուձորին մէջ մեծկակ քար մը կայ, որուն վրայ ոտքի կեցած մարդու մը կռնակին ձեւով փոսացած է: Կը պատմուի թէ Լուսաւորիչ Հայրապետը Կեսարիայէն վերադարձին գիշեր մը այս ձորին մէջ աղօթած միջոցին այս քարին կրթնած ու իր կռնակին ձեւը այս քարին վրայ փոսացած է:

Այս քարէն վեր մէջ մէջի երկու քարայրներ կան որոնց մուտքի ճամբան շատ նեղ ու վտանգաւոր է:

Մելիտինէի հիւսիսային կողմը ութսուն քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ «Իպօ ճուխ» գիւղին մէջ ձեռքով փորուած քարայրներ կան, մուտքի դրան առջեւ եւ կայ միակտուր ժայռին մէջ կլոր երկնաքարի մը ձեւով կափարիչ մը որ թեթեւ շարժումով մը կուգայ դուռը կը գոցէ:

Այդ զարմանահրաշ աշխատութիւնը այսօրուան հնարամիտ մարդիկը ափ ի բերան կը Թողու:

Դարձեալ հիւսիս արեւելեան կողմը Սրտուղի եկեղեցւոյ փլատակները կը տեսնուին:

Հօս Առաքել վարդապետ անուն մաքրակրօն վարդապետ մը ապրած է: Անոր բարի յիշատակը մինչեւ այսօր Մալաթիացիները երկիւղածութեամբ կը յիշեն:

Քաղաքին հիւսիս արեւմտեան կողմը քարաշէն Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ պատերն ու գմբէթը դեռ կը մնան: Տաշուած կաթնագոյն քարով շինուած այս քառակուսի տաճարին ճակատի յիշատակարանը կոտրուած ըլլալուն արձանագրութիւնը չի կարդացուիր: Միայն 1810 Թուականը որոշապէս յայտնի կ'ըլլայ:

Շուկային մէջի Մայր եկեղեցին Ս. Երրորդութենէն աւելի ցած եւ ուղղանկիւնաձեւ է: Այս տաճարը գմբէթաւոր չէ, եւ ներկայիս իբր Կարմիր Մահիկի մթերանոց կը գործածուի:

«Ջուքուր Տէրէ» կոչուող թաղին Ս. Յարութիւն եկեղեցին բոլորովին կործանած է:

Մելիտինէցիները կը պատմեն որ ժամանակին հայ գիւղացի մը կալ ըրած միջոցին ձայն մը կուգայ, եւ յունարէն կը բարեւէ «Կալի Մէրա (բարեւ ձեզ) գիրիյէ Մարկոս...»: Մեր Մարկոս աղան կը կարծէ, որ Յոյնը իր կալին տէր ըլլալ կ'ուզէ ուստի բարկութիւնով վարոցը կը քաշէ, եւ, «Տօ ճիվերս ալ քուկդ է ան–» չնորհք ըսելով Յոյնը կը հալածէ ...:

Այսօր Մելիտինէցիները քովս նստած, ինծի մեղք կը ձգեն որպէսզի իրենց դժգոհութիւնները ձեզի ներկայացնեմ սիրելի ընթերցողներ... Անոնք կը խնդրեն որպէսզի իրենց ոչ թէ անարժան այլ բարի եկեղեցականներ ղրկուին: Այլապէս, «մենք քահանայ չենք ուզեր կ'ըսեն»:

Այս դառն բողոքով սիրտս խոցուած այս տողերը կը գրեմ, եւ կ'աղօթեմ ... բարերարն Աստուած, որպէսզի այս ... տէր մնացած հօտին արժանաւոր հով... մը պարգեւէ:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵ...

Մալաթիա, 22–2–1963

ԿՐԵՄԼԻՆԸ

Բոլոր լեզուներու մէջ թէեւ «Կրեմլին» կը կոչեն զայն, սակայն, աւելի ճիշդ ... ըլլար եթէ Կրեմլ կոչէին, որովհետեւ, ռուսերէնի մէջ այդպէս կը կոչուի այն ամրոց — քաղաքը՝ որ կը բարձրանայ Մոսկուայի սրտին վրայ, իր աշտարակներով, պալատներով ու մայր տաճարներով:

Մոսկուայէն զատ, Ռուսաստանի ... գոյութիւն ունին ուրիշ բազմաթիւ «Կրեմլին»ներու աւերակներ:

Մինչեւ 15րդ դար, Մոսկուայի Կրեմլինը շինուած էր փայտէ, ինչպէս ... շուրջբոլորը տարածուող միջակ մայր... քաղաքը: Սակայն, Թուրքերու կողմէ Կոստանդնուպոլսոյ գրաւումէն ետք, Մոսկուացիք տեսան որ իրենց քաղաքը Վոսփորի կայսերական մայրաքաղաքին յաջորդը եւ ուղղափառ Քրիստոնեաներու մայրաքաղաքը ըլլալու կոչուած էր: ... Իվան Գ. իշխանը չէր կրնար գոհանալ ... նախորդներու փայտաշէն Կրեմլիններով: Այս «Երրորդ Հռոմ»ին արժանի շրջանակ մը կ'ուզէր: Ուստի, Կրեմլինը վերաշինելու համար հրաւիրեց իտալացի մասնագէտներ:

Կրեմլինի վերաշինութեան աշխատանքները սկսան Մոսկուա գետին վրայ նայող կողմէն: Սակայն, Կրեմլինի բազմաթիւ աշտարակները բոլորն ալ Իվան Գ.ի օրով չշինուեցան այլ՝ աւելի ուշ ... փոխարինելու համար փայտաշէն աշտարակները, որ կը փճանային հրդեհներու հետեւանքով: Այսպէս, Փրկչի դրան վրայ ժամացոյցի աշտարակը, որ ամէնէն բարձրադիրն է եւ կը նայի Կարմիր Հրապարակին, շինուեցաւ 1525ին, անգլիացի ճարտարապետ Կալուէյի կողմէ: ... Պորովիցկայիա աշտարակը ամբողջացաւ 17րդ դարու վերջերը, Գազանի Սուրբ ... պէքա աշտարակի տեղւոյն վրայ:

Մոսկուայի Կրեմլինը՝ հակառակ ... վրայ եղած բազմաթիւ յաւելումներու, կը ներկայացնէ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը: Բարձրէն դիտողի մը համար ... եռանկիւնի ձեւ ունի, խարիսխը՝ դէպի ... գեղնաւուն ջուրերով Մոսկուա գետի եր... կայնքը:

Կրեմլին ունի զանազան բարձրութեամբ ու ձեւով՝ բայց, բոլորն ալ գոթական ... ճով 19 աշտարակներ:

Բոլոր շէնքերն ալ շինուած են մութ...

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Սակայն, աղջկայ ծնողքները ոչ մի կերպով համաձայնութիւն չեն տալիս նրանց ամուսնութեան համար: Տղան շատ դէս ու դէն է ընկնում, վերջը, տեսնելով որ ուրիշ ճար չկայ, որոշում է փախցնել աղջկան՝ նախապէս վերջինիս հաւանութիւնն առնելով: Սրա համար դիմում է համագիւղացի Ալէքի օգնութեանը: Ալէքը՝ մի աժդահար գիւղացի եւ մասնագէտ աղջիկ փախցնելու գործում, տալիս է իր համաձայնութիւնը, բայց ուզում է վստահանալ թէ աղջիկն էլ սիրո՞ւմ է տղային թէ չէ:

— Աստուած, երկինք վկայ սիրում է, հաւատացնում է տղան:

— Դէ որ այդպէս է, ծրագրում է Ալէքը, դու նախ եւ առաջ աղջկանից կ'իմանաս, թէ ինքը որտեղ է պառկում: Այս ինչ գիշերը մենք, այսինչ տղաների հետ, նրանց տանը վրայ կը տանք: Ես, այսինչ տղաների հետ միասին, աղջիկը կ'առնեմ եւ կը փախցնեմ սարի էն կողմը ընկած ձորը. իսկ դու, այսինչների հետ հրացանաձգութեամբ մեր թիկունքը կը պաշտպանես, սակայն, պէտք է այնպէս անէք, որ արիւն չթափի, թէ չէ գառաբանների հետ գլուխ չունեմ: Երբ որ տեսնէք, որ էլ չեն հետապնդում մեզ՝ կը գաք մեր յետեւից: Այսինչ քարի տակ մենք ձեզ կը սպասենք:

Որոշուած գիշերը տղաները յարձակւում են աղջկայ տան վրայ: Ալէքը մի հարուածով ջախջախում է շան գլուխը եւ լռեցնում, մի ուրիշ հարուածով էլ կրնկահան է անում տան դուռը, մտնում աղջկայ մօտ եւ իր վերմակի մէջ փաթթելով, կռան տակն առնում ու դուրս թռչում: Մնացածը կատարւում է ինչպէս ծրագրուած էր: Փեսացուն եւ իր ընկերները մի քանի պարապ գնդակներ են փոխանակում տնեցիների հետ եւ գնում Ալէքի եւ միւս ընկերների յետեւից: Մինչեւ որոշուած տեղ հասնելը, լոյսը բացւում է:

Ալէքը, երբ տեսնում է խմբի մօտենալը, առաջ է անցնում եւ, շրախկ՝ մի հուժկու ապտակ փեսացուի դէմքին:

— Այ, ես քու էսպէսն ու էնպէսը: Հարամզադա, ինչի՞ ինձ խաբեցիր թէ աղջիկը քեզ սիրում է:

— Քեզ ո՞վ ասաց, որ չի սիրում, հարցնում է փեսացուն շշմած:

— Էս ի՞նչ սիրել է, շան լակոտ. ամբողջ ճանապարհին էլ անէծք չկայ որ գլխիս չթափէր:

— Ի՞նչպէս թէ... Ո՞ւր է՝ տեսնեմ:

— Հրէն էն ծառի տակին վեր ընկած:

Փեսացուն գնում է դէպի ծառը եւ տեսնում որ, իրօք, աղջիկը կծկուած վերմակի մէջ՝ անընդհատ մրթմրթում է: Յետ է քաշում վերմակի ծայրը ու ... տեսնի որ լաւ լինի՝ աղջկայ տեղ ... պառաւին են բերել ... Դու մի ... աղջկայ ծնողքները գլխի ընկնելով, ... տղան փախցնելու մտադրութիւն ունի... այդ գիշեր աղջկան տարել էին իր... մօտ, իսկ նրա անկողնում պառաւ... պառկեցրել ... Տղաների մէջ սկսում ... մի հռհռոց, որ էլ Աստուած ազատ... Իսկ միւս կողմից էլ պառաւն է իր ձայնը բարձրացնում հայհոյելով ու անիծելով առեւանգիչներին»:

— Վերջն ինչ է լինո՞ւմ:

— Վերջն էն է լինում, որ պառաւ... նորից փաթաթում են վերմակի մէջ փեսացուի շալակը տալիս: Տնքանքով անէծք ու հռհռոց իրար խառնելով խումբը, կէսօրին մօտիկ, բարձրանում... այ էն սարի գլուխը: Էնտեղից սկսում ... գոռալ աղջկայ տիրոջը. «Էյ, եկէք անտէր պառաւը տարէք»...

Այսպիսի պատմութիւններ անհամար ... էին Թումանեանի մօտ: Եթէ հնարաւ... րութիւն ունենայիք լսելու՝ օրերով ... չարաթներով կարող էր զբաղեցնել ... Նրա յիշողութեան մէջ — աւա՜ղ, ... յիշողութեան մէջ՝ առանձին խնամք... դասաւորուած էին իր տեսածն ու լ... մեր ժողովրդական այն տիպերի եւ ... քերի մասին, որոնց մէջ նա իր երգի... կան ճաշակին արժանի նիւթ էր ... նում:

Ա. ՋԱՄԱԼ...

(11 եւ վերջ)

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԱՏԵՐ

Վնասուց հատուցման դատերու ճարտարութեան հետ, համաճարակի բնոյթ առած է Ամերիկայի մէջ։

Վերջերս, կին մը, Նիւ Եորքի քաղաքապետութեան դէմ դատ բացած եւ հարիւր հազար տոլար վնասուց հատուցում պահանջած է, որովհետեւ, ամուսինը, կեդրոնական ճեմապարտէզէն անցնելու պահուն, հովու զօրաւոր հոսանքէ մը քշուելով աւազանի մը մէջ ինկած եւ խեղդուած է։ Դատարանը ըսած է թէ՝ քաղաքապետարանը չի կրնար հովերը կառավարել ...

×

Շիքակոյի մէջ, ձայնասփիւռի կայանը հաղորդած է թէ՝ մարդատար երկու ինքնաշարժներ իրարու զարնուած են։ Վարթուն հոգի դատարան դիմելով վնասուց հատուցում պահանջած են։ Ըսած են թէ՝ իրենք այդ ինքնաշարժներուն մէջ էին եւ վիրաւորուած կամ ջղային ցնցում ունեցած են։ Դատարանը սակայն, հաստատած է թէ՝ երկու ինքնաշարժները բախումի ընթացքին, պարապ էին եւ կառուցուն (կարաժ) կը վերադառնային։

×

Նաթանիէլ Պէյքըր անուն մարդ մըն ալ, տան մէջ վառարան եւ ջեռուցումի ուրիշ միջոց չունենալով՝ սովորութիւն ըրած է իր ազատ ժամերը անցընել Մատենադարանին մէջ։ Սակայն, փոխանակ կարդալով ժամանակ անցընելու՝ նախընտրած է սեղանին վրայ քնանալ։ Այսպէս շարունակած է բաւական ատեն, մինչեւ որ օր մըն ալ իր խռկոցով սկսած է անհանգիստ ընել սրահին մէջ ընթերցումով զբաղած մարդիկը եւ դուրս նետուած է Մատենադարանէն։ Յաջորդ օրը, Պէյքըր դատ բացած է քաղաքապետարանի Մատենադարանապետին դէմ, այն ամբաստանութեամբ թէ պատճառ եղած է որ պաղ առնէ եւ ծանր ցնցղատապի բռնուի։

×

Նիւ Եորքի մէջ, ընտանիք մը քաղաքապետութեան դէմ դատ բացած եւ երեք հարիւր տոլար վնասուց հատուցում ստացած է, որովհետեւ, գերեզմանատան պահակը, սխալմամբ, իր մէկ ազգականի գերեզմանին վրայ, օտար տառերով դամբանաքար մը դրած է։

×

Նիւ Եորքի բնակիչներէն ուրիշ մէկն ալ, ինքնասպան ըլլալու նպատակով՝ գինովաճառէ մը ատրճանակ մը գնած է։ Սակայն, ինքնասպանութեան փորձը ձախողած է եւ մարդը դատարան դիմելով՝ պահանջած է որ, գինովաճառը իր ապրուստը հոգայ՝ մինչեւ մահուան օրը։ «Այս մարդը զիս ապրելու դատապարտեց եւ պէտք է որ, մինչեւ մեռած օրս ապահովէ իմ ապրուստս» ըսած է դատարանին մէջ։ Սակայն, դատարանը արդար չէ գտած իր պահանջը։

×

Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ ալ, ծերունի մը, քաղաքապետարան առաջնորդող սանդուխներէն վեր ելած միջոցին, վերջին աստիճանին վրայ սահած եւ վար ինկած է։ Անկումի պահուն, ջարդուփշուր եղած է իր ատամնաշարը, զոր զինք նեղելուն համար, պահ մը առաջ հանած եւ եռեւի գրպանը դրած էր։ Ծերունին դատարան դիմած եւ նոր ատամնաշարի մը փոխարժէքը պահանջած է։ Դատարանը իրաւացի գտած է ծերունիին պահանջը եւ քաղաքապետութիւնը վճարած է ատամնաշարին փոխարժէքը։

Քաղեց՝ Ա. Օ.

գոյն կարմիր աղիւսով իսկ աշտարակներու սրածայր տանիքները ծածկուած են կանաչաւուն կղմինտրներով ...

Կրեմլինի մէջ կան երեք եկեղեցիներ — Սուրբ Միքայէլի եկեղեցին, ուր կը թաղուէին կայսրերը (ցարերը), Համբարձման եկեղեցին եւ Սուրբ Յովհաննու եկեղեցին։ Այս վերջին եկեղեցիին մօտ կը գտնուին տեսարժան երկու բաներ — «Ցար Գոլօ Գոլ»ը այսինքն, «Կոչնակներու Թագաւորը» եւ «Ցար Փոնտական» այսինքն «Թնդանօթներու Թագաւոր»ը։

Մոսկուայի Կրեմլինի պալատներէն ամէնէն հիները երկու հատ են։ Մէկը ան է, որուն մէջ կը գտնուի գահասրահը, ուր Ահեղն Իվան տօնեց Գազանի գրաւումը եւ Մեծն Պետրոսը՝ Փոլթավայի յաղթանակը։ Միւսը այն է, որ իբրեւ բնակարան կը ծառայէր կայսրերուն եւ բաժնուած է բազմաթիւ փոքր սենեակներու՝ բազմագոյն խոշոր վառարաններով։

Սակայն, Կրեմլինի պալատներէն ամէնէն պատկառելին «Պալշոյ Տվորէտս» պալատն է, որ շինուեցաւ 19րդ դարուն՝ ռուսական ոճի նմանողութեամբ, գերման ճարտարապետ Թոնի կողմէ, իբրեւ բնակարան Նիքոլա Ա. Ցարին։

Այս վիթխարի շէնքը ներկայիս Խորհ. Միութեան Խորհրդարանն է։

Մոսկուայի Կրեմլինի մէջ կայ պալատ մըն ալ, որ ներկայիս զրահներու թանգարանի վերածուած է։ Անոր սրահներուն մէջ կը պահուին անցեալի բոլոր յիշատակները՝ գահեր, թագեր, թանկագին համազգեստներ, զէնքեր, կառքեր եւ օտար պետութեանց կողմէ ցարերուն տրուած նուէրներ։

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԻՍԻԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ երեկոյ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղւոյն քաղաքապետարանին մեծ եւ շքեղ սրահին մէջ։

Հանդէսը, ինչպէս դիտել տուաւ մասնաճիւղի վարչութեան քարտուղարուհին՝ Տիկին Յովսէփեան, կազմակերպուած էր ի նպաստ Կապոյտ Խաչի «Խրիմեան» դպրոցին, որուն աշակերտներու թիւը, առաւելաբար ծնողքներուն անտարբերութեան հետեւանքով, «շատ քիչ է Իսիի նման հայաշատ կեդրոնի մը համար»։

Յնամուած բայց երկար գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին սիրուած արուեստագէտներ։

Օր. Շաքէ Պէնկեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Մեսումենցի, Մ. Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կ. Աֆրիկեանի եւ Ժ. Պալանցեան՝ կիթառով, երգեցին ժողովրդական գողտրիկ երգեր։ Հանդիսականներուն համար վայելքի պահեր եղան յատկապէս Օր. Շաքէ Պէնկեանի եւ Մ. Պօղոսեանի երգերը։ Ժ. Պալանցեան ապագայ խոստումներով օժտուած երգիչ մըն է։

Բաւական յառաջացած արուեստով եւ մեկնաբանութեամբ՝ Շոփէնի, Խաչատուրեանի գործերէն նուագեց դաշնակի վրայ Օր. Վարժապետեան, արժանանալով ներկաներու գնահատանքին։

Դերասան Բ. Հայկչեան եւ Ա. Գրիգորեան շատ տպաւորիչ արտասանութիւններ ըրին. առաջինը, նուագի ընկերակցութեամբ, Պ. Տուրեանի «Տրտունջք»ը, իսկ երկրորդը՝ Յ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»ը։

Զուարթ ժամ մը ստեղծեց Տէտէճեանի երգչախումբը իր երգերով ու պարերով, որմէ ետք շատ սիրուն տարազներով երեք հայկական պարեր պարեցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբին ընկերուհիները։ Օր. Բէօշկէրեանի ղեկավարած այս պարախումբը, անտարակոյս, տարիներու ընթացքին պիտի գրաւէ արժանավայել դիրք մը, մեր գաղութի պարախումբերու շարքին մէջ։

Տիկ. Հուրի Իփէքեան, կուռ ճառով մը ներկայացուց Խրիմեան Հայրիկի հայրենասէր դիմագիծը, անոր քաղաքականազգային հանգամանքը, ձեւաւորուած իր շատ ծանօթ «երկաթէ շերեփ»ի ճառին մէջ. վերջապէս իր գրականութեան հիմնական գիծը։ Շարունակել անոր ազգանուէր գործը, կը նշանակէ կենդանի պահել հայրենասիրութեան եւ ազատասիրութեան մեր դարամեայ ձգտումները. «Մեր Մեծասքանչը, մեր մայրենի լեզուն վառ ու կենդանի մնալու է նորահաս սերունդին մօտ. այս կը թելադրէ մեր պատմութեան ձայնը»։ Ու Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, ի շարս բարենպատակ գործերու, լծուած է նաեւ այս նուիրական այլ կարեւոր աշխատանքին։

Հանդէսը փակուեցաւ «Փիչերաշրջիկը» կատակերգութեան ներկայացումով որուն մէջ դեր ունէին Օր. Մանկլեան, Սմբատ Յակոբեան եւ Ե. Գրիգորեան։ Այս վերջինը լաւ վարեց նաեւ խօսնակի պաշտօնը։

Նշելի օր մը, հայկական Դպրոցին արժէքին եւ հայապահպան կարեւորութեան նուիրուած։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄԸ

Հակառակ այն իրողութեան, որ վերջին տարիներուն աւելցած է բանջարեղէնի մշակութեան յատկացուած հողերու տարածութիւնը եւ 1958ի բաղդատմամբ բանջարեղէններուն մթերքները աւելցած են 13.000 թոնով, այսուհանդերձ, «քաղաքներուն եւ արդիւնաբերական կեդրոններուն բնակչութեան յաւելումին կապակցութեամբ այդ մթերքներուն պահանջը անբաւարար է»։

Այս եզրակացութեան եկած են, վերջերս, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն եւ Նախարարներու խորհուրդը։

Արդարեւ, գէշ կազմակերպուած է բանջարեղէններու գնումը սովխոզներէն եւ կոլտնտեսութիւններէն, թարմ բանջարեղէնները մեծ ուշացումներով կը հասնին խանութները, համապատասխան թիւով խանութներ չկան ու վերջապէս, ինչպէս դիտել կուտան զոյգ պաշտօնական մարմինները, «յաճախ հաւաքուած բերքին զգալի մասը կը փճանայ»։

Լաւատես ծրագիրներ կազմած են 1963-65 տարեշրջաններուն համար։ Այսպէս, ըստ ծրագրին, այս տարուան բանջարեղէնին արտադրութիւնը պէտք է հասնի 116.000 թոնի, 1964ին՝ 130.000ի, իսկ 1965ին՝ 150.000 թոնի։

Երեկոյթի մը ընթացքին խումբ մը հիւրեր կը վիճէին թէ ի՞նչպէս պէտք է քնանալ՝ գոց թէ բաց պատուհաններով։

Անծանօթ մը բուռն կերպով կը պնդէր բաց պատուհանով քնանալու օգտակարութեան վրայ։

— Դուք բժի՞շկ էք, հարցուց ներկաներէն մէկը։

— Ոչ, պատասխանեց անծանօթը, ես կղպանք կոտրող եմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

— Շատ լաւ, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ, երկրորդ յանցաւո՞րը։

— Երկրո՞րդը, շարունակեց Իզզէթ Ապիտ, Ներքին Գործերու Նախարարը չէ՞։

— Երրո՞րդը ...

— Արտաքին Գործերու նախարարը, շարունակեց կայսերական երկրորդ քարտուղարը, անհաւասիկ այս երեքին վրայ կը ծանրանայ ...

— Ո՞վ է մեկ ընողը, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ արտնջալով, պարապ խօսքեր են, Հիւնքեարը հիմա մենէ կը պահանջէ, մենէ։

— Արքունի լրտեսապետէն թող պահանջէ, դիտել տուաւ Գարա Թահսին փաշան։

Այս խօսակցութիւնը կը դառնար զզւացունց լուրի մը շուրջը, որ մեծ իրարանցում ու դղրդում առաջ բերած էր Ելտըզի շրջանակներուն մէջ, հասած ըլլալով նոյնիսկ Ապտիւլ Համիտի ականջը։

Ահաւասիկ եղելութիւնը, համառօտ.—

Մէկ օր առաջ ժուռնալ մը մատուցուած էր Հիւնքեարին, ազդարարող թէ՝ մօտօրէն աննախընթաց աղէտ մը պիտի պայթի մայրաքաղաքին մէջ, եւ թէ՝ այդ աղէտը պատրաստողներէն անիշխանական մը՝ վերջերս Պոլիս մտած է, ուրիշ անիշխանական ընկերներու հետ գաղտնի տեսակցութիւններ ունեցած է, եւ յետոյ, դարձեալ, առանց իր վրայ դոյզն կասկած մը հրաւիրելու, յաջողած է մեկնիլ մայրաքաղաքէն եւ այս պահուս կը գտնուի Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ, Սոֆիա, իր ընկերներուն մօտ։

Ժուռնալին տէրը մանրամասնօրէն կը պատմէր Աղէտին բնոյթը, տեսակը, պարագաները, եւ, կը պնդէր թէ ահագին քանակութեամբ պայթուցիկ նիւթեր, ռումբեր, ումպանակներ մտցուած են ներս։

Սոսկալի սպառնալիքներու շարք մըն էր այդ ժուռնալը. Հիւնքեարին դէմ մահափորձ, մեծ տէրութեանց դեսպանատուները, բոլոր դրամատուները, բոլոր հանրային հիմնարկութիւնները, Բ. Դուռը, բոլոր պետական պաշտօնատուները օդը պիտի հանուէին, նոյնիսկ Գարաքէօյի կամուրջը, ամբողջ մայրաքաղաքը մոխիր պիտի դառնար, բովանդակ բնակչութիւնը պիտի ոչնչանար, եւն.։

Ահա այս ժուռնալին համար է որ Նէճիպ Մէլհամէ փաշան կանչուած էր Հիւնքեարէն, եւ հրամայուած էր իրեն անպատճառ երեւան հանել դաւադրութիւնը, ձերբակալել հեղինակները, մէկ խօսքով, տակնուվրայ ընել մայրաքաղաքը։

Եւ Ելտըզի Երրորդութիւնը շուարած, զուր կը փնտռէր նշոյլ մը, այս աղջամուղջին մէջ.

— Նէճիպ փաշա, ըսաւ Գարա Թահսին, հիմա միտքս ինկաւ, գիտէ՞ք ինչ կը խորհիմ։

— Ի՞նչ, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ։

— Եթէ կ'ուզէք, շարունակեց Գարա Թահսին, կ'երթանք հիմա կը ներկայանանք Հիւնքեարին, ունկնդրութիւն մը կը խնդրենք, եւ.

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Թահսին փաշա, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ, ո՞ր տխմարը պիտի համարձակէր երեւալ աչքին ...

— Այդքան բարկացած է ...

— Բարկացա՞ծ, շարունակեց Մէլհամէ ժպտելով, փորձեցէք անգամ մը, կ'երեւայ թէ չուտով մոռցաք հարուածները։

Նէճիպ Մէլհամէ կ'ակնարկէր Հիւնքեարի ապտակներուն, որոնց համը յաճախ առած էր Գարա Թահսին։

— Շատ աղէկ, ըսաւ կայսերական առաջին քարտուղարը, եթէ անկարելի կը կարծէք, այս պահուս կայսերական ունկնդրութիւն մը, հոգ չէ, մենք, առանց աղմուկի, անձայն անշշուկ, պէտք է դիմենք գերմանական դեսպանատունը, պէտք է ժուռնալին խնդիրը պատմենք մեծ դեսպանին եւ խնդրենք միեւնոյն ժամանակ որ իր ազդեցութիւնը գործ դընէ Հիւնքեարին վրայ, կարեւորութիւն չտալու համար այդպիսի ժուռնալներու, որոնք կրնան դիտումնաւոր եղած ըլլալ։

Նէճիպ Մէլհամէ փաշան յանկարծ ոգեւորուեցաւ։

— Թահսին փաշա, ըսաւ, գործնական գաղափար մըն է, շատ լաւ կը խորհիք. բայց, աւելի լաւ չէ՞ որ մենք, երեք պալատականներ, առանձինն դիմենք զանազան դեսպանատուներ։

— Ո՞ր դեսպանատուները, հարցուց Գարա Թահսին։

— Օրինակի համար, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ, դուք, Թահսին փաշա, եթէ կ'ուզէք, Թուշլուսարայը (գերմանական դեսպանատունը) կ'երթաք, իսկ դուք Իզզէթ փաշա, անգլիական դեսպանատունը։

— Հապա դո՞ւք, ընդմիջեց Գարա Թահսին, դուք ո՞ր դեսպանատունը պիտի երթաք։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Մեծարգոյ Մայր Լիլիան, Տիկին Շուշան Սարկաւագեան, Այրի Տիկին Նուարդ Բարսեղեան, Պ. Յակոբ Սարկաւագեան, Տիկին Լիլի Սարկաւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պոտոսեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Պոտոսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Եվլինէ (Պուլկարիա), ինչպէս նաեւ Յովաէփեան, Խաչիկեան, Պէտիկեան, Ժամկոչեան, Զաքարեան, Լէյլօղեան, Սէմէրճեան Փանոսեան, Դատաւորեան եւ Խարբութեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ քենկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՊՈՏՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ խոր ծերութեան մէջ, Լը Ման, Մարտ 12ին իր զաւկին մօտ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ առաւօտ (15 Մարտ), ժամը 11ին, 69 Րիւ տէ Վիքթիմ տիւ Նազիզմ, Լը Ման:

Հաղորդակց. Միջոց.— Կառ Մոնփարնասէն (Պիէնվընիւ) երկաթուղին կը մեկնի առաւօտեան ժամը 8.30ին եւ Լը Ման կը հասնի 10ին:

Մասնաւոր մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէու տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14.30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիզ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէչամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Ցունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա:

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը, (Տրուժպա) ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի:

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 Ֆրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ:

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շաւիլի ընթերցասէր հասարակութեան համար «Բժ. Տէր – Դաւթեան» գրադարանը բաց է ամէն Հինգշաբթի, ժամը 3էն 5:

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝

CABINET TCHAKARIAN

Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

SOURENE EXERJEAN

40, La Canebière — MARSEILLE

Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ ժամեր

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնջոյք – պարահանդէսը՝ 1963, Ապրիլ 7ին, Մչակոյթի զոյգ սրահներուն մէջ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսփորի ձուկով «չիրոզ»:

ՆՈՐ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սաղըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

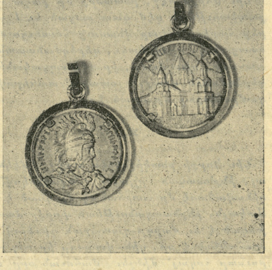
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻՁ

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հին...
թի օր ժամը 18.30ին Փարիզի Ս. ...
Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի...
նայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ ք...

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – ք...
մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շ...
ժամը 4ին, ընկերուհի Իրիս Պասմ...
բնակարանը, 95 Ավընիւ Արի...
Պրիան (Քաշան):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹ...

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄ...

Միջինքի առթիւ կը կազմակեր...
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Կոտանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվ...
Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ ...
ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 Ֆրանք...
փաքրղները կրնան ծպտուիլ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂ...
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ...
ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցու...
ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ո...
Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20...
32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածի...
մաձայն վարչութեան մէկ երրորդ...
րողելի ըլլալով, Ընկերակցութիւն...
կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որո...
փափաքին մասնակցիլ վարչութեան...
Թեկնածուները պարտին Աղքատ...
նամին գրասենեակը դիմել ամէնէ...
Մարտ 14ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք...
թեռնլի կերպով գրեն, տալով իր...
նունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն ա...
դամները որոնք իրենց անդամավճ...
րը կանոնաւորապէս վճարած են...
տարիէ ի վեր:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՇԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ Թղթակազմ լաթակազմ 17.
7.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Ց. Ց. Զաղմաղճեան, Պէյրութ
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ

VENDREDI 15 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9556

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ

Ապստամբած հիւսիսային Իրաքի իրենց անմատչելի լեռներուն ծոցը, Քիւրտերը 1961ի Սեպտեմբերէն ի վեր ապըստամբութեան դրօշ պարզած՝ կը կռուէին իրաքեան բանակին դէմ յանուն ազատութեան :

Այդ ազատութիւնը տրուած էր իրենց 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն վերջ: Առժամեայ Սահմանադրութեան 3րդ յօդուածով Քիւրտերը կը հռչակուէին իրաքեան հաւասարազօր տարր մը իրաքեան Հանրապետութեան : Իրաւունք կը ստանային ազատօրէն քիւրտերէն խօսելու, կարդալու եւ գրելու : Պետական ձայնասփիւռին ու հեռատեսիլին մէջ Քիւրտերը կ'ունենային իրենց յատուկ ժամերը:

Շուտով սկսան հրատարակուիլ քիւրտերէն թերթեր — Խահէր, Ճին, Աղատի, ու նաեւ պարբերականներ— Հէվա, Ռոճի Նուի եւ Հէթաու :

Զօրավար Քասըմ երկրին մէջ իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ սկսաւ հալածել բոլոր անոնք, որ յեղափոխութեան առաջին օրերուն զօրավիգ էին եղած իրեն :

Համայնավարներէն զատ Քիւրտերը տուգան ամէնէն ծանր հարուածը: Իրաքի մենատէրը ոտնակոխ ըրաւ Սահմանադրութիւնը: Փակեց քիւրտերէն թերթերը եւ բանտարկեց կարգ մը վարիչներ :

Մէկուկէս տարուան ճիգերն ու թափուած արիւնը ի զուր չանցան: Փետրուար 8ի իրաքեան նոր յեղափոխութիւնը դարմանեց Քասըմի սխալները :

Այժմ նոր շրջան մը կը բացուի քրտական պատմութեան մէջ :

Իրաքի փոխ–վարչապետ Սալահ էլ Սաատիի համաձայն, իրական ինքնավարութիւն մը չէ, որ կը տրուի Քիւրտերուն : Մարէշալ Արէֆի կառավարութիւնը պարզապէս «կը ճանչնայ քիւրտ ժողովուրդի ազգային իրաւունքները՝ ապակեդրոնացման հիման վրայ» : Վարչական այս ապակեդրոնացումը ո՛չ մէկ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ Իրաքի քաղաքական, զինուորական եւ հանրային գործերուն մէջ, որոնք Պաղտատի կեդրոնական կառավարութեան ձեռքին մէջ պիտի մնան ըստ առաջնոյն :

Զինադուլ կնքուած է քիւրտ ազգային ազատագրական բանակին եւ Իրաքի միջեւ: Քիւրտերը հետզհետէ լեռներէն իջնելով կը վերադառնան իրենց գիւղերը, որոնք գրեթէ աւերակ դարձած են օդային ռմբակոծումներու հետեւանքով :

Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն Քիւրտերը եւ ո՛րքան տարածութիւն ունի «Քիւրտիստան»:

Տեղական թերթ մը կէս միլիոն քառակուսի քիլոմեթր կը հաշուէ քրտաբնակ շրջաններու տարածութիւնը եւ տասներկուկէս միլիոն՝ Քիւրտերու ընդհանուր թիւը, հետեւեալ ձեւով.— Թուրքիա՝ վեց միլիոն, Իրան՝ չորս միլիոն, Իրաք՝ երկու միլիոն, Սուրիա՝ կէս միլիոն :

1945ին քիւրտ կազմակերպութիւնները ինը միլիոն կը հաշուէին իրենց հայրենակիցներու թիւը ամբողջ աշխարհի մէջ: 1962ին՝ տասը միլիոն: Այսպէս.— Թուրքիա՝ չորս միլիոն, Իրան՝ երեքուկէս, Իրաք 1.800.000, Սուրիա՝ 250.000, Խ. Միութիւն՝ 160.000 :

Անշուշտ չափազանցուած են այս երկու վիճակագրութիւններն ալ :

Ինքնավարութի՞ւն թէ ապակեդրոնացում՝ կարեւոր յաղթանակ մը կը տանին Քիւրտերը:

Ազգայնական ոգին արթնցած էր արդէն 1925ին Թուրքիոյ մէջ, դէպի ուր կ'ուղղեն այժմ իրենց աչքերը քիւրտ ազգայնականները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

3000 ԲԱՆԹՈՂՆԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԵՑ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

«Տը Կօլ հանքին մէջ», «Շառլօ, սուեր», «Փոմփիտու ծակը» այս նշանաբաններով է որ Փարիզի բնակիչները քաջալերեցին բանթողները էսփլանատ տէ զ'էնվալիտի վրայ:

Երեք հազար հանքագործներ, Լորէնցի, Զորեքշաբթի առաւօտ հասան Փարիզ: Իրենց թափօրը ութ քիլոմեթր երկարութիւն ունէր եւ ճամբայ ելած է առաւօտեան ժամը 5ին: Թափօրին գլուխը կայ միքրօպիւս մը, եռագոյն դրօշակով որ ցուցատախտակ մը կը կրէ.— Ուշադրութի՛ւն : Բացառիկ Թափօր : Երկաթի հանքագործներ » :

Եւ 324 կառքերէ կազմուած «յոյսի թափօրը» կը յառաջանայ դէպի Փարիզ : Վերտէօնէն աղին, կ'առնեն«Նուիրական Ճամբան» ապա «Ազատութեան Ճամբան»: Բանուորական փառատօնի մթնոլորտ մը կայ եւ թափօրը կը հասնի Փանթէն :

Բանթողները գոհ են: Երբեք չէին ըսպասեր որ ամբողջ ճամբուն ընթացքին այդքան քաջալերանքի հանդիպէին: Ժամը 13.15ին իշխանութիւնները կը փակեն էնվալիտ մեթրոյին ելքը: Հանքագործները կը հասնին, բազմութիւնը արդէն հաւաքուած է եւ խանդավառութեամբ կը դիմաւորէ բանթողները: Ժամը 14ին բազմութիւնը կը չատնայ: Նշանախօսքերը կը տեղան «Ո՛չ պարտադիր աշխատանքին: Շառլօ հանքին մէջ: Ընկերակցական ազատութիւն» :

Համայնավարները կը փորձեն օգտուիլ այս շարժումէն եւ վերմակը իրենց քաշել :

Վալտէք – Ռոշէ խօսք կ'առնէ: Մարսէյէզ եւ Միջազգայինը կ'երգեն : Ժամը 18.40ին վերադարձն է: Հինգշաբթի օր, նուազ ծաւալ ունեցող ուրիշ ցոյց մը տեղի կ'ունենար այս անգամ ածուխի հանքագործներուն կողմէ:

Իրաց այս կացութեան մէջ, կառավարութիւնը սկսաւ տեղի տալ: Փոմփիտուհին ձեւ մը գտաւ որպէսզի ոչ մէկ կողմը վիրաւորուած արժանապատուութիւն մը ունենայ: Ուրեմն կազմուեցաւ յանձնախումբ մը որ պիտի ներկայացնէ «պետութիւն – գործատէրը» եւ բանակցի «իմաստուներու» կամ «խելօքներու» պատուիրակութեան մը հետ :

Նախարարաց Խորհուրդին որոշումը հետեւեալն է.— անձնաւորութեանց սահմանափակ խումբ մը կազմել, Մասէի նախագահութեան ներքեւ, որուն յանձնուի, կարճ ժամանակի մը մէջ եւ պատկան կազմակերպութեանց հետ խորհրդակցելէ ետք պատրաստութիւնը ճշգրիտ տեղեկագրի մը ազգայնացած գօտիի եւ անհատական ձեռնարկներու ամսաթոշակներու յաւելման մասին : Նախարարաց Խորհուրդը Ելմտական Նախարարին յանձնեց Հանրային շրջանակին ելմտական կացութեան ներկայ վիճակը պարզող տեղեկագրի մը պատրաստութիւնը :

Տը Կօլ հրաժարած է կոչ մը ընել բանթողներուն :

Այս մասին տեղեկատուութեան նախա-

300 ՄԻԼԻՈՆ ՄԵՌԵԱԼ

ԵՐԲ ԿԱՐԳԸ ԳԱՅ... ՀԻՒԼԷԻՆ

Ամերիկացիները թիւ սիրող մարդիկ են եւ քաջ մասնագէտ վիճակագրութեանց: Պաշտպանութեան նախարարն է որ, գոնփակ նիստի մը ընթացքին յայտարարած է որ հիւլէական պատերազմի մը սկզբնական շրջանին երեք հարիւր միլիոն հոգի պիտի մեռնի :

Ռոպըրթ Մք Նամարա աւելցուցած է.— «Անձնապէս կը խորհիմ թէ խորհրդային որեւէ յարձակում Միացեալ Նահանգներու վրայ պիտի պարփակէ բնակուած գլխաւոր կեդրոններն ալ: Հիւլէական զանգուածային պատերազմի մը պարագային, Արեւմտեան Եւրոպայի մեռեալներու թիւը 90 միլիոն պիտի ըլլայ մօտաւորապէս, հարիւր միլիոն Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ հարիւր միլիոն Խորհ. Միութեան մէջ: 300 միլիոն մեռեալով կարելի է հարց տալ թէ ի՞նչ տեսակ զէնքեր պիտի մնան եւ ի՞նչպէս պիտի օգտագործուին: Այս խնդիրը ուսումնասիրած ենք եւ ստեղծած ենք դըրութիւն մը, որ կը խորհինք կրնայ վերապրիլ: Կարելի է մտածել, թէեւ շատ հաւանական չէ որ Ռուսերը երբ նուազ խոցելի հիւլէական ուժ մը ունենան, առաջին յարձակման մը ընթացքին վնասեն մեր զինուորական հաստատութեանց, իրենց ուժերուն մէկ մասը վերապահելով, աւելի ուշ քաղաքներու վըրայ յարձակելու համար : Հաւանական չեմ նկատեր, բայց կը խորհիմ թէ կարելիութիւն մըն է որ, մեր կողմէ, կ'արդարացնէ անհրաժեշտ ծախքերը մեր պաշտպանութիւնը ապահովող: Եթէ Խ. Միութիւնը հիւլէական յարձակում մը կատարէ գլխաւորաբար ամերիկեան զինուորական հաստատութեանց վրայ, կըրնայ մեզի համար նպաստաւոր ըլլալ որ մեր յարձակումներն ալ ուղղենք գլխաւորաբար իրենց զինուորական հաստատութեանց վրայ, պատճառ մը տալով իրենց որ խուսափին մեր քաղաքներուն վրայ յարձակելէ: Ատոր համար, Միացեալ Նահանգները հիւլէական զէնքերու այնպիսի դրութիւն մը պէտք է ստեղծեն որ կարենայ դիմանալ այդ յարձակման :

Մք Նամարա վստահ է որ Ռուսերը եթէ «տրամաբանող» են կը խուսափին հիւլէական առաջին յարձակում մը կատարելէ Միացեալ Նահանգներուն վրայ: «Ասիկա կ'ըսեմ սա պարզ պատճառով որ եթէ ընեն հիմնայատակ կը կործանենք զիրենք, ճիշդ կ'ըսեմ՝ հիմնայատակ :

Արդարեւ ի՞նչ զէնք պիտի գործածեն Ամերիկացիք կամ Ռուսերը: Նէութրոնի ռումբը մարդը կը սպաննէ, անվնաս ձըգելով պատերը, զէնքերը : Եւ բոլորը տարիներէ ի վեր այդ հրէշային զէնքին կատարելագործման կ'աշխատին :

բարը ճշդած է թէ «պետութեան ղեկավարը հարկ չի տեսներ խօսելու: Հանրապետութեան նախագահի իր դերը կը նախատեսէ որ խօսք առնէ եւ դիրք ճշդէ երբ ընդհանուր շահը խնդրոյ առարկայ է եւ երբ պետութիւնը վտանգի մէջ է եւ այս չէ պարագան»:

X Զեռք առնուած միջոցները ցարդ գոհացում չեն տար ընկերակցութեանց որոնք անբաւարար կը նկատեն աշխատանքը վերսկսելու համար :

Լաքի մէջ ալ վտանգ կայ որ արտադրութիւնը ամբողջովին դադրի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Չինաստան պիտի երթայ ընդառաջ երթալով Մաօ Ցէ Թունկի հըրաւէրին, կը թուի թէ այս հանդիպումը պիտի ծառայէ մտքերու լայն փոխանակումի մը եւ թոյլ տայ որ միջազգային համայնավարութեան երկու «փաթրոններ» վերջ տան գաղափարական իրենց տարակարծութեանց : Փեքին կ'առաջարկէ որ չին – խորհրդային խօսակցութիւնները հետեւեալ հարցերով զբաղին.— Արդի աշխարհին մէջ, յեղափոխութեան ռազմավարութիւնը եւ թաքթիքը: Այն միջոցները զորս պէտք է առնել ընդդիմանալու համար աշխարհակալութեան եւ պաշտպանելու համար համաշխարհային խաղաղութիւնը: Ճնշուած ժողովուրդներու եւ ազգերու ազատագրութեան պայքարները: Ընկերվարական պլօքին միասնականութեան եւ իշխանութեան ամրապնդումը: Միջազգային համայնավարական շարժումին միասնականութեան ամրապնդումը եւ հասարակաց այլ հարցեր:

ՏԻՆ ԱՉԻՍԸՆ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախկին նախարարը ծանր յօդուած մը գրած է Ֆրանսայի դէմ, ուր կը յայտնէ թէ կոլլիստ Եւրոպա մը կը նշանակէ Ատլանտեան ուժի մահը : Աչիսըն շատ լաւ չի խօսիր նաեւ ֆրանսական բանակին մասին որ «Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ պատերազմներու շարք մը կորսնցուցած է: Պէտք է վերակազմուի»: Ֆրանսական մամուլը արձագանգ հանդիսանալով այս խօսքերուն, դառն խորհրդածութիւններու կը միացնէ կծու խօսքեր.— «Այս հանգստեան կոչուածը անառակ որդի մը եղած է: Այս ալ գործ մըն է ուրիշ գործի նման որ իր վըտէթներուն մէջ ունէր՝ Մոնթկոմըրին եւ Էհզընհաուըրը: Ամերիկան չունէր » :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր վարչակարգը շատ ամուր չի թուիր: Պէյրութի Լ'Օռիանը չի կարծեր թէ «Սուրիական Սուրիա մը» այլեւս կարելի ըլլայ: Մոսկուա ալ ճանչցաւ Սալահ Պիթարի կառավարութիւնը :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը աղջիկ զաւակ մը ունեցած է, որուն անունը ըստ աւանդութեան չարաթ մը ետք միայն ծանօթ պիտի ըլլայ: Կը կարծուի սակայն թէ Ֆարանազ է :

ՍՈՄԱԼԻԻ հանրապետութիւնը որ անկախ է 1960 Յուլիս 1էն ի վեր Քենիայէն, Եթովպիայէն եւ Ֆրանսայէն հողային պահանջներ ունի :

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. թագաւորը խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ Ալժէի մէջ: Զինուորական տողանցքի մը առթիւ, Հասան Բ. յայտարարած է ի մէջ այլոց.— այն պարտականութիւնը զոր ունի արաբական Մաղրէպը, ամէն բանէ առաջ, վերաշինութեան, եւ բարենորոգման աշխատանք մըն է որ կը կայանայ Հայրենիքի պաշտպանութեան եւ ընկերային ձեռնարկներու մասնակցութեան մէջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ նոր կառավարութիւնը արգիլեց 17 թերթերու հրատարակութիւնը եւ գրաւեց անոնց տպարանները : Միւս կողմէ սակայն եգիպտական թերթերու մուտքը արտօնուեցաւ Սուրիոյ մէջ: Պեն Պելլա Սուրիա հրաւիրուեցաւ նոր վարիչներուն կողմէ :

ՊԻՏՈՅԻ վերջնական կացութիւնը տակաւին որոշ չէ : Պավարիա առժամեայ բնակութեան արտօնութիւն տուած է ըսպասելով քաղաքական ապաստանի պարագայի մը որոշման: Կ'ըսուի թէ Պիտօ ցարդ պաշտօնական նման դիմում մը չէ կատարած: Ներկայիս «պաշտպանուած» է երկրին ոստիկանութեան կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ Գերմանիա մնայ կամ Փորթուկալ երթայ պէտք է հրաժարի քաղաքական որեւէ գործունէութենէ :

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ. ԲԱՐՈՅԵԱՆ

ՏԵՂԱՊԱՀ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

«Վայրկեանի մարդը»,— ա՛յս պիտի ըլլար լաւագոյն բնորոշումը անձին :

Այդ «վայրկեան»ը՝ մեր ժամանակաշրջանն է, Հայ. Եկեղեցւոյ բախտորոշ ներկան, երբ, աւելի քան որեւէ ատեն, պէտք ունինք «ճիմը բերանը» մարդոց. ուրիշ խօսքով՝ խորատես ու վճռական ղեկավարներու. անվեհեր առաջնորդներու՝ ազգային թէ քաղաքական ճակատներու վրայ :

Պիտի հաստատենք, թէ դարաւոր կեանքի մեր պատմութեան այս «րոպէ»ն նոր պահանջներ ունի մեզմէ. նոր պարտադրանք կը դնէ մեր ուսերուն :

Երբեմնի վանական դաստիարակութիւնը բաւական չէ, որպէսզի Հայ հոգեւորականութիւնը կարենայ անշփոթ ու անսայթաք ծառայել մեր ժողովուրդին :

Հայութիւնը երէկուան «հօտը» չէ : Ոչ հիներու երկիւղած հաւատքը մնաց, ոչ ալ հայրենի աւանդութիւններն ու բարքերը պահեցին իրենց երբեմնի դասականութիւնը,— գրեթէ «ժառանգական» մաքրութեամբ, հարազատութեամբ ու զօրութեամբ :

Հոգին ամէն ինչ էր մեզի համար, երբ մեր լեռներուն վրայ էինք : Եկեղեցին եւ եկեղեցականութիւնը կը կշտացնէին մեզ եւ տարբեր սնունդ չէինք փնտռեր, բարոյապէս ամուր ու անխախտ ապրելու համար : Աստուծոյ անունով կը բարեւէինք ու բարութեան անունով հրաժեշտ կուտայինք արեւու լոյսին :

Ցանկապէս երկու աշխարհամարտներէն ետք, Հայութեան դիմագիծը փոխուեցաւ : Երբեմն անճանաչելի ըլլալու աստիճան :

Քաղքենի ժողովուրդ դարձանք : Հոգիին ցնցոտի հագցուցինք ու մետաքսեայ պատմուճան անցուցինք կռնակներուն : Մեծութիւնը, համբաւը, բարօրութիւնը եւ փառքը՝ «գրպանի» դաղտնիք դարձան : Մէկդի դրինք հոգին, մշակոյթը, պատմութիւնը ու հեւացինք նիւթական ինքնաբաւութեան ի խնդիր : Սովորութիւն կամ յիշատա՛կ դարձաւ շատերուն՝ հին ապրումներէն. պահանջը դարձաւ վարժութիւն կամ ունակութիւն :

Աշխարհագրական, քաղաքական եւ ընկերային ազդակներ դեր ունեցան, անշուշտ, այս հոգեփոխութեան մէջ :

Զարիք չմնաց, որ տեսած չըլլայինք : Տառապանք չմնաց, որ չճանչնայինք : Զրկանք չմնաց, որ վերապահուած չըլլար տարասփիւռ Հայութեան մնացորդացին :

Եւ որովհետեւ ամէն շրջափոխութիւն ու արտաքին ազդակ իր ներքին հակազդեցութիւնը կը ստեղծէ, մեր ժողովուրդն ալ, առ հասարակ, դարձաւ նիւթապաշտ, հաճոյասէր ու քաղքենի, փոխանակ մնալու հոգեպաշտ, ժուժկալ եւ գիւղացի ...

Հանրային թէ եկեղեցական ղեկավարութիւնը այս պայմաններուն մէջ ջանաց միշտ պատշաճիլ նոր սովորութեանց՝ առանց հրաժարելու ազգային, բարոյական թէ քաղաքական հիմնական սկզբունքներէ եւ իրաւունքներէ :

Ուրիշ խօսքով՝ ձեւերը փոխեց, սակայն ջանաց եւ կը ջանայ ոգին պահել անայլայլ :

Դժուարին, գրեթէ «անկարելի» պայքարներու գնով մեր ղեկավարութիւնը քառասուն տարիէ ի վեր կը ձգտի Հայութեան հոգեկան դիմագիծն ու ցեղային նկարագիրը անայլայլ պահել :

Կ'ընկրկի տեղ մը, կը կաղայ ուրիշ տեղ մը, կը տժգունի հոս ու կը վարանի հոն : Խոցեր ու վէրքեր ունի : Մեծ տագնապներ կ'անցընէ ու դժուարին վերելքներ կը փորձէ :

Հաւաքական այս ընդհանուր տքնութեան մէջ, Հայ. Եկեղեցի եւ հայ եկեղեցականութիւն ծանր պատասխանատուութիւններ ունին անշուշտ : Եւ այդ պատասխանատուութիւնները կը հարկադրեն, որ հոգեւորականութիւնը հորիզոն ունենայ եւ լայն բանայ պատուհանները հայ կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ :

Այս տեսակէտով է մասնաւորաբար, որ Խորէն Արք.ի ընտրութիւնը, իբրեւ կաթողիկոսական տեղապահ, մեզ լիովին կը յուսադրէ ապագայ նուաճումներու գծով :

Արի եկեղեցական մը, բայց նաեւ «կացութիւն»ները անմիջական կշռելու եւ համապատասխան ընթացք ճշդելու ընդունակ վարչագէտ ղեկավար մը իբրեւ, Խորէն Սրբազան վստահօրէն պիտի յաջողի Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը ամրօրէն պահել վերջին եօթը տարիներու համազգային իր դերին մէջ՝ թափ տալով վերանորոգչական այն շարժումին, որուն մասնակից եղած էր արդէն լայն չափով, իր եղբօր՝ Հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հետ :

Հայրենիքէն դուրս, Արտասահմանի մօտ մէկուկէս միլիոն Հայերու կեանքին մէջ, Կիլիկեան Աթոռը գործեց ու պիտի գործէ ե՛ւ իր պարտաւորութեանց ճամբով, ե՛ւ Ս. Էջմիածնի «կալանաւորում»ին բարոյական հարկադրանքով : Մայր Աթոռը ի վիճակի չէ լրիւ բաւարարութիւն տալու գաղթաշխարհի Հայութեան հոգեւոր պահանջներուն,— հետեւաբար, Հայ. Եկեղեցիի միութեան եւ ընդհանրականութեան գծով իսկ, Կիլիկեան Աթոռը պիտի ստանձնէ յաւելեալ պատասխանատուութիւններ եւ պարտականութիւններ :

Խորէն Ս. Արք., լիովին գիտակ՝ Ս. Էջմիածնի եւ Սիսի Կաթողիկոսութիւններու անքակտելի միութեան, պիտի գիտնայ նոյն անանձնական ապրումով եւ հաւատարմութեամբ ծառայել Հայ. Առաքելական Եկեղեցւոյ «ընդհանրականութեան» գաղափարին, այն խոր համոզումով, որ աջէն ու ձախէն լսուող քրթմնջիւնները «անցաւոր» երեւոյթ են,— արհամարհելի եւ անիմաստ :

Միակ յաւիտենականն ու մնայունը՝ ի՛նքն է, մի եւ անբաժանելի Հայ. Եկեղեցին :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԾԵՐԵՆՑ

Յովսէփ Շիշմանեան, աւելի ծանօթ Ծերենց գրական անունով, մօտ յիսուն տարուան գրական–հրապարակագրական աշխատանքներով մեծ հետք ձգեց մեր ժողովուրդին հոգեւոր մշակութային ասպարէզին մէջ, դառնալով հայ գրականութեան անփոխարինելի դէմքերէն մէկը : Անձամբ ականատես եւ մասնակից ըլլալով 1848ի Ֆրանսական փետրուարեան ապստամբութեան, ապրելով եւ գործելով ընկերային–քաղաքական տեսակէտէն բարդ ժամանակաշրջանի մը մէջ, Ծերենց Հայութեան համար մշակեց եւ ձեւաւորեց քաղաքական հանգանակ մը : Հայութեան փրկութիւնը ան նախ եւ առաջ կը տեսնէր Թրքական բռնապետութենէն ազատագրուելուն մէջ, անագորոյն բռնապետութիւն մը, որ ծանր մամուլի մը պէս կը ճնշէր ոչ–իսլամ ժողովուրդները, կը մեռցնէր անոնց հոգեւոր ընդունակութիւնները : Ազատագրուելու այս գաղափարախօսութեան հետ Ծերենց սերտօրէն կը կապէր ուրիշ կարեւոր պահանջ մը եւս, այն է՝ ազգային լուսաւորութեան, կրթութեան, եւրոպական ոգիով դաստիարակութեան եւ յառաջդիմութեան պահանջը : Իբրեւ լուսամիտ մարդ, Ծերենց ցաւով կը դիտէր Հայութեան բզկտող կրօնամոլութեան սեւ որոմը՝ Կաթողիկէ–Լուսաւորչական կատաղի պայքարը, որ այնքան աղէտալի հետեւանքներ ունեցաւ մեր ժողովուրդին համար : Այդ պայքարը եթէ ոչ վերջացնելու, յամենայն դէպս, մեղմացնելու կը ձգտէին Ծերենցի հրապարակագրութեան հիմնական մասը, ուր ան ի յայտ բերաւ հակաճառողի սուր միտք մը, դիմացինը փաստազերծ ընելու փայլուն կարողութիւն մը եւայլն : Իրաւացի է Մ. Մամուրեան, որ խօսելով Ծերենցի այդ շրջանի գործունէութեան մասին, դիտել կուտայ թէ այս վերջինը «շատ նիզակներ կոտրած է գրական մենամարտերուն մէջ» :

Հրապարակագրական գործունէութեան շարունակութիւնը եւ ամբողջացումը հանդիսացաւ իր գրական–գեղարուեստական գործունէութիւնը, որով ան սկսաւ գրաւել ԺԹ. դարու վերջերը : Իրարու ետեւէ հրապարակ ելան անոր երեք պատմավէպերը՝ «Թորոս Լեւոնի», «Երկունք Թ. դարու» եւ «Թէոդորոս Ռշտունի», որոնք գրագէտի փառքը հագցուցին հեղինակին, զայն դասելով դասական հեղինակներու շարքին : Ծերենց գի… կուտար, որ անհրաժեշտ է գրականութեան մէջ ստեղծել կենդանի, լեց… տիպարներ, որոնք դրական ազդեցութիւն ունենան մարդոց վրայ : Ան անհրաժեշտ կը գտնէր հրաժարիլ «Նորէն հանդերձից»՝ խրթին գրաբարէն, որ եր… թալով աւելի կը խզուէր ժողովրդական լայն խաւերէն, եւ գրել ամէնուն մատչելի աշխարհաբարով : Չափածոյի մէջ ասիկա եղած էր արդէն. Ալիշան, Պէշիկթաշլեան, Շահազիզ արդէն հա… թած էին գրական այդ նոր ուղին՝ հա… րենասիրական, գաղափարական ճամ… բան, որուն գագաթնակէտը պիտի դիտանար Ռափայէլ Պատկանեանի մար… տագոր բանաստեղծութիւնը : Արձակի մէջ առաջին ջահակիրներէն մէկը եղա… Ծերենց :

1877ին հրատարակուած «Թորոս Լեւոնի» մէկ անգամէն իր վրայ գրաւ… ընթերցող հասարակութեան լայն ուշա… դրութիւնը : Ստեղծագործութեան նիւ… դարձնելով Կիլիկիոյ Հայոց պատմական անցեալը՝ Հայ–բիւզանդական պատե… րազմները, Ծերենց այդ նիւթին վրայ պատկերացուցած է դիւցազուն Հայոց… Թորոսի սխրագործութիւնները իր … կացած հայրենիքը փրկելու համար : Ա… ընելու համար Թորոս կը ստիպուի … միայն գործ ունենալ «խարդախ ու նեն… գաւոր» Բիւզանդիոնի, այլեւ Իկոնիոյ… Զինգի, Եգիպտոսի սուլթանի եւ քանի … այլ տէրութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ : Ծերենց բացայայտելով … դերձ իր հերոսին ռազմական կարողութիւնները, մեծ յաջողութեամբ ցոյց կու… տայ Թորոսին քաղաքագէտի յատկութիւնները՝ բանիմաց դիւանագէտ, որ կը յաջողի վարպետ ձեւով լուծել Հայաստանի դրացի պետութիւններուն, նաեւ կեդրոնախոյս իշխաններուն հետ ունեցող կնճռոտ խնդիրները : Ի հակադրութիւն իր եղբօր՝ կնաբարոյ ու ծաղամիտ Մլեհի, Թորոսի մօտ շեշտուած են կազմակերպչական մեծ կարողութիւնները, ղեկավարի յատկութիւնները, ջերմ հայրենասէրի ոգին :

«Երկունք Թ. դարու» պատմավէպը, որ լոյս տեսաւ նախորդէն մօտ երկու տարի ետք, հանդիսացաւ Ծերենցի գրականութեան բարձրակէտը : Նիւթը գա… եալ պատմական է, կը վերաբերի արա… բական 840 արշաւանքներուն, … լուծին եւ Հայ ժողովուրդին ընդվզու… այդ լուծին դէմ : Տարակարծիք ըլլա… մեր պատմութեան մէջ տարածուած գրագէտներու կողմէ օրինականացուած այն սովորութեան, թէ պատմական դէ… քերու հերոսները կրնան ըլլալ մի… «արք մեծամեծք եւ իշխանականք», Ծերենց, առաջին անգամ ըլլալով կը… տեղ պարզ շինականի մը հմայքէ… ըր : Վէպին կեդրոնական հերոսը խոս… ցի Յովնանն է, պարզամիտ եւ նահապե…

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

1801 տարւոյ Մայիսեան գիշեր մը, Վոժերու բարձրաբերձ կատարին՝ Տընոնի մէջ, Լինեվիլէն Պըզանսոն կատարած իրենց մէկ ճամբորդութեան ընթացքին է որ հրամանատար Լէոփոլտ Հիւկօ եւ իր կինը՝ Սոֆի կը յղանան իրենց երրորդ մանչ զաւակը որ պիտի կոչուէր Վիկտոր : Արդարեւ, երախան կը ծնի 1802 Փետրուար 28ին, Պըզանսոնի մէջ : Նորածինը այնքան ազազուն ու վատառողջ կը թուէր աշխարհ գալու պահուն, որ մանկաբարձը կը հաւատար թէ չէր կրնար երկար կեանք ունենալ ... Հակառակ այս գուշակութեան, մանուկը փրկուեցաւ շնորհիւ իր «յամառ մօրկանը» տարած խնամքներուն :

Տարօրինակ սակայն, եռուն է եղած փոքրիկ Վիկտոր Հիւկոյի մանկութիւնը՝ տարուբերուած Նէապոլսական մարմարակերտ եւ սպանական հինաւուրց պալատներու միջեւ, ուրկէ կ'անցնէին երբ հրամանատարը, աւելի ետքը զօրավար Հիւկօն, կայսերական շրջանի պատերազմներուն բերումով ստիպուած էր բանակիլ :

Վիկտոր Հիւկոյի մանկութիւնը ենթարկուած է շարունակական ցնցումներու, նկարագրով իրարու բոլորովին հակոտնեայ, այլ սակայն բարի ու առատաձեռն ծնողքի մը միջեւ : Հայրը՝ յեղափոխութեան ծնունդ, կեանքը սիրող հանրապետական մը, իսկ մայրը՝ Պրըթոնուհի մը աւանդապաշտ, թագաւորական, վոլթերեան թերահաւատութեան գիծով մը :

Հիւկօ ամոլը չուշանար իւրաքանչիւրը իր կողմէն ապրելու կեանքը : Զօրավարը, արշաւանքէ արշաւանք հսկայական այն պատերազմի դաշտին վրայ որ այդ շրջանին կը կոչուէր Եւրոպա, Էլպա կղզիին մէջ կը պատահի Կատարինէ Թոմաս անունով դեռատի աղջկան մը, որուն հետ կը սկսի կենակցիլ : Իր կողմէն, Տիկին Հիւկօ, կը մնայ Փարիզ իր զաւակներուն հետ եւ ընկերակցութեամբը փոքրիկ Վիկտորի կնքահայրին՝ նախկին զօրավար Վիկտոր Լահորիի, որ իբր դաւադիր կը հետապնդուէր կայսերական ոստիկանութեան կողմէ : Կը բնակէին Ֆէօյանթին փողոցին մէջ տուն մը՝ որ կը գտնուէր պարտէզի մը խորը :

Ֆէօյանթինի տան պարտէզին յիշատակը Վիկտոր Հիւկօ իր յուզումնալից պատանեկութեան յիշատակներուն մէջ, պիտի պահէր մինչեւ իր կեանքին վերջը :

Յեղափոխութեան շրջանին փիլոնազուրկ եղած ապա ամուսնացած կրօնաւոր մը՝ Հայր Լարիվիէր կը ստանձնէ պատանիին դաստիարակութեան հոգը : Երբ կը սկսի իր աշակերտին նախ կարդալ–գրել սորվեցնել, Հայր Լարիվիէր կը նշմարէ թէ տղեկը արդէն մինակը սորված էր, որով ուսուցիչը անմիջապէս կ'անցնի լատիներէնի դասաւանդութեան, ու հոդ ալ կը տեսնէ թէ իր աշակերտը բնազդաբար կը սիրէր այդ լեզուն իբրեւ կատարեալ եւ տոկուն լեզու մը :

1811ի սկիզբները, Վիկտոր Հիւկօ բըրտօրէն կը հեռացուի Ֆէօյանթին փողոցի հրաշալի պարտէզէն ուր անցուցած էր իր տղայութիւնը եւ կը զրկուի վայելելէ «Էփիթոմէ»ի եւ «Տէ Վիրիս Իլլուսթրիպուս»ի հեշտանքները : Արդարեւ, Տիկին Հիւկօ կը վճռէ երթալ ու միանալ Սպանիոյ մէջ բանակող իր զօրավար ամուսնոյն :

Փոքրիկ Վիկտորը խոկոյն կը սիրէ մերթ մռայլ ու մերթ զեղածիծաղ բնութեամբ մը օժտուած այդ հսկայական երկիրը :

Սահմանը անցնելէ ետք, առաջին քաղաքը զոր կը տեսնէ, միանգամայն ազնուական, հպարտ ու խստամբեր իր բազմաթիւ հովիւներով՝ որոնց ձեռքին հովուական գաւազանը արքայական մականի մը բնոյթը ունէր, կը կոչուէր Էրնանի ... Այս ճամբորդութենէն սկսեալ, մանուկին միտքը կը սկսի զբաղիլ տակաւին անծանօթ ու անանուն ուրուականներով, որոնք աւելի ուշ պիտի դառնային կենդանի հերոսները վիպապաշտ թատրոնին…

Սակայն, Կայսրութեան մօտալուտ թաւալգլոր անկումը շուտով պիտի … ջատէր Հիւկոներու զաւակները վ… այլ այնքան գեղատեսիլ Սպանիայէն … իրենց թափառական ու վիպային ապ… յութենէն :

1814 Սեպտեմբերին, երբ կը վերադառնան Փարիզ, զօրավար Հիւկօ իր զաւակները կը տեղաւորէ Քորտիէ եւ Տէ… գիշերօթիկ հաստատութեան մէջ, Ս… Մարկըրիթ փողոցը՝ «մռայլ վայր սեղմուած Աբբայարանի բանտին եւ Ս… րակոնի անցքին միջեւ ...» :

Ֆէօյանթինի խորհրդաւոր ու գաղ… բազեղ պարտէզը, զինուորական կայ… րու կրակները, Մատրիտի մէջ … բնակած Մասսերանոյի պալատին … զօծ պալատներուն նրբանցքները … առաստաղը կը կրէր Ֆրանսական … թանակներու նկարները, զէն ու զր… ներու փայլատակումներն ու թմբուկ… րու դարկը ... Այս բոլորը անհետա… էին : Տղայութեան վերջն էր ...

«Կ'ուզեմ ըլլալ Շաթոպրիան կամ ոչինչ» կը գրէ այն ատեն հպարտօրէն … յուշատետրին մէջ, երբ դեռ 14 է :

(1 Տար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԳԱՌԶՈՒ ՍՔԱԼԱՅԻ ՄԷՋ

Երգի ու պարի աշխարհի ամէնէն խրախուսանք եւ արժէքաւոր սրահներէն՝ Միլանոյի Սքալա Թատրոնին մէջ, Մարտ 1ին, ներկայացուած է «Գայլը» բեմա-պարը, որուն բեմական զարդարանքն ու տարազները յղացած, գծած ու գործադրել տուած է, այսօր աշխարհահռչակ՝ հայ նկարիչը Գառզու։

Օրուան հանդիսատեսները եւ արուեստի մամուլը մեծապէս գնահատած են, թէ՛ բեմապարը գործադրելու համար Փարիզէն հրաւիրեալ Ռոլան Փըթի պարախումբը եւ, այդ առթիւ, բեմազարդար նկարիչը, որ գացած էր Միլանօ անձամբ հսկելու, մասնակցելու եւ ներկայ գտնուելու համար առաջին ներկայացումին։

տական բարքերով ապրող այդ գիւղացին, որ կը կարողանայ ոտքի հանել հայ ժողովուրդը Արաբներուն դէմ եւ յաղթանակներ արձանագրել։ Ծերենց աղնրւականութիւնը կը նկատէ «բազմապլխեան վիշապ» մը, ուստի Հայութեան փրկութիւնը կը կապէ պարզ ժողովուրդին։ Այս տեսակէտէն յատկանշական են քըրմուհիին խօսքերը, ուր յստակ կ՚երեւան գրագէտին տեսակէտները. «Պէտք է ցոյց տաս — կ՚ըսէ ան — օրինակ լինես հայ Թլուաւ աշխարհի, թէ ժողովուրդը ոգորմելի, արհամարհելի էակ մը չէ, թէ իր արիւնը ունի ամէն առաքինութիւն, որով կը պարծին նոքա, որ իրենց հարց անուան վրայ կը գոռոզանան եւ շատ անգամ զուրկ են նոցա առաքինութենէն»։

Վէպը կ՚աւարտի «Երկունք» վերնագիրը ունեցող լաւատես վերջաբանով մը։ Անհաւասար կռուին մէջ կը յաղթէ հայ ժողովուրդը, եւ այդ յաղթանակին արդիւնքը կ՚ըլլայ Հայաստանի ազատութիւնը, ինքնուրոյն պետականութեան հաստատումը։

Ծերենցի երրորդ՝ «Թէոդորոս Ռշտունի» պատմավէպը, որուն նիւթը քաղուած է Է. դարու Հայաստանի պատմական դէպքերէն, նոր քիչ բան աւելցուց հեղինակին գրական արժէքներուն վրայ։

Շատ չէ Ծերենցի գեղարուեստական ժառանգութիւնը, եւ երածներն ալ չեն գրուած միեւնոյն ուժով եւ վարպետութեամբ։ Բայց իր ստեղծագործութեան լաւագոյն մասով ան կը մնայ իբրեւ մեր գրականութեան լաւ դէմքերէն մէկը, որ Յովհ. Թումանեանի խօսքով՝ «սիրտ է տալի, ոտքի է հանում իր ժողովուրդին ու կանգնեցնում է ամուր՝ իր ազատ կեանքով ապրելու»։

Ս. ՇՏԻԿԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

Միացեալ Նահանգներու մէջ կը գտնուին բազմաթիւ հայ արուեստագէտներ, արուեստի զանազան ճիւղերու մէջ։ Այս արուեստագէտները կարելի է բաժնել երեք դասակարգերու։

Ա.— Արուեստագէտներ, որոնք անուն մը շինած են Մ. Նահանգներու մէջ, միջազգային գետնի վրայ։ Մեծ ու արժէքաւոր արուեստագէտներ են, բայց կապ չունին հայ գաղութին հետ։

Բ.— Միեւնոյն դասակարգի արուեստագէտներ, որոնք կապ կը պահեն հայ գաղութին հետ։

Գ.— Արուեստագէտներ, որոնք կ՚ապրին միայն հայ գաղութի մէջ ու ասոնք երկու մասի բաժնելու է, իրաւ արուեստագէտը, ինչպէս պիտի կոչէր զանոնք Օշական, երկրորդը՝ հասարակ մարդիկ, որոնք կը կոչուին «արուեստագէտներ», «դերասաններ» եւայլն. այս վերջինէն շատ ունինք։

Հայ մամուլը ընդհանրապէս կը խանդավառուի, երբ հայ արուեստագէտի մը անունը, կամ աւելի ճիշդը հայ անունը կարդայ օտար մամուլի մէջ։ Կը թարգմանուին այս գրութիւնները՝ դուրս նետելով ընդհանրապէս աննպաստ կարծիքները, ու շատ քիչ անգամներ, հայ մամուլի ներկայացուցիչները կը հանդիպին այս արուեստագէտներուն։ Ջանք իսկ չեն ըներ տեսնելու անոնց գործը կամ ստեղծագործութիւնը. բաւ է որ անոնց անունը օտար թերթի մը մէջ երեւայ, կը հպարտանան, կը խանդավառուին։

Անշուշտ մենք հպարտ զգալու ենք ու խանդավառուելու ենք այն արուեստագէտներով, որոնք իսկապէս իրաւ արուեստագէտներ են, նոյնիսկ եթէ անոնք կապ իսկ չունին հայ գաղութին հետ։

Երբ հայ մամուլի ներկայացուցիչը մօտենայ այս մեծանուն արուեստագէտներուն ու հետաքրքրուի անոնց արուեստով, պիտի տեսնէ, թէ անոնք շատ հետաքրքրական անհատներ ու լաւ Հայեր են։

Ընդհանրապէս այնպիսի արուեստագէտներու կը մօտենան մարդիկ, որոնք հայ մամուլի մէջ «յօդուածներ» կը ստորագրեն, ու կը կարծեն թէ այլեւս «մըտաւորականներ» են, հակառակ որ «տեսակցութեան» արհեստէն երբեք չեն հասկնար։ Տեսակցութիւն ունենալու տեղ «քարոզ» կը կարդան արուեստագէտի գլխուն։

Օրինակի համար կ՚ուզեն հասկնալ, թէ ինչո՞ւ Ռուբէն Մամուլեան «Վարդանանց Պատերազմը» շարժանկարի չի վերածեր կամ ինչո՞ւ «Մուսա տաղը» չի ղեկավարեր. աւելին՝ այս հարցումներէն զատ «խելք» ալ կուտան արուեստագէտին։

Ազատ պէտք է ձգենք այս մեծ արուեստագէտները, անոնք կը ստեղծեն՝ ինչպէս որ կը հասկնան։ Արուեստագէտներ են անոնք, ոչ — հայ արուեստի ըստեղծագործներ։

Համաշխարհային համբաւի տէր հայ արուեստագէտներ շատ անգամ հեռու կը մնան Հայերէ, պարզապէս կը զգուշանան անպէտք ու անտեղի հանդիպումներ ունենալէ։

Կան անշուշտ՝ այս բաժնի մէջ՝ ուրիշ մեծ արուեստագէտներ, որոնք կ՚ուզեն միշտ հեռու մնալ Հայութենէն։ Ասոնք անշուշտ տգէտ մարդիկ են, գաղափար իսկ չունին, թէ ինչ է Հայը, ու Ամերիկայի մէջ այսպիսի մարդիկ շատ են դըժբախտաբար։

×

Հոս տանք անուններ, որոնք Ամերիկայի մէջ ծանօթ են։ Ուիլեըմ Սարոյեան (թատերագիր), Ռուբէն Մամուլեան (բեմադրիչ), շարժանկարի աստղեր՝ Մայք Քոնըրզ, Տէյվիտ Հետիսըն, Աքիմ Թամիրոֆ, երգահաններ՝ Ռիչըրտ Եարտումեան, Ալան Յովհաննէս, երգիչ՝ Լուսին Ամարա, Լիլի Զուքասըզեան, Քէյ Արմէն, Գնիտա Տարեան, Արա Պէրպէրեան, Վիրճինիա Պապիկեան, Միքայէլ Քերմօյեան, բեմի զարդարարներ՝ Ռուբէն Տէր — Յարութիւնեան, Ադայեան, նկարիչ — արձանագործ, Մանուէլ Թոլիկեան, Ռուբէն Նաշ, Խորէն Տէր Յարութիւնեան, Մերի Մելիքեան, Ալթուն, Արշիլ Կորքի (մեռած)։ Արուեստագէտ Հերի Զառայեան (Վիոլա)։

ԼԵՒՈՆ ՔԵՇԻՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն դժգոհ է շինարարութեան ծաւալէն։ Հակառակ, որ «շինարարական կազմակերպութիւնները որոշ չափով բարելաւած են իրենց գործունէութիւնը» եւ «1962ին գերակատարուած է բնակարանային շինարարութեան ծրագիրը», այսուհանդերձ «թերակատարուած է հիմնական ֆոնտերու գործարկման ծրագիրը»։ Առաջուան նըման ետ կը մնան հանրային սպասարկութեան (խանութ, եւայլն) սահմանուած շինութիւնները։ «1962ին չկատարուեցան մանկական նախադպրոցական հիմնարկութիւններու եւ հիւանդանոցներու շինութեան ծրագիրները»։ Միւս կողմէ «անորակ են շինութեան աշխատանքները, կոպիտ կերպով կը խախտուին արտադրութեան արհեստական պայմանները։ Առանձնապէս ցած մակարդակի վրայ կը գտնուին երկաթակազմ կրաղիւսի, ատաղձագործութեան, առողջապահական յարդարանքներու արտադրութիւնները եւ որակը», վերջապէս «շինարարները անկազմակերպ ձեւով սկսան 1963ի իրենց աշխատանքները»։

Այսուհանդերձ, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն փայլուն ծրագիրներ կազմած է մօտիկ ապագային համար։ Այսպէս, պէտք է շինուին 371.000 քառակուսի մեթր տարածութիւն բնող շէնքեր, երեսուն դըպրոցներ, 32 մանկապարտէզներ, 57 քիլոմեթր երկաթուղամեր կազմուղներ, եւայլն։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐ

Լեւոն Բարայեան թեթեւ ծանրութեան մէջ համաշխարհային նոր մրցանիշ մը հաստատեց, 144.5 քիլօ ծանրութիւն մը բարձրացնելով. նախկին մրցանիշը՝142.5 քիլօ կը պատկանէր Ռումանացիի մը։

Խորհրդային Միութեան ախոյեան հռչակուած է Վ. Կիզողեան (միջին ծանրութիւն), որ բարձրացուցած է 148 քիլօ։

ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Զորս տարուան ընթացքին 900 գայլ եւ հազարաւոր վնասակար թռչուններ եւ գիշատիչ կենդանիներ սպաննած են Հայաստանի որսորդները։ Միեւնոյն ատեն մօտ հինգ միլիոն Իշխան ձկնիկներ թափած են զանազան լիճերու եւ գետերու մէջ։ Այս տեղեկատուութիւնը կարդացուած է Հայաստանի որսորդներու վերջին համագումարին։

ՄԱՐԴՈՒ ԵՒ ԳԱՅԼԻ ԿՌԻՒ

Մեղրաձորի մէջ անդէն անցորդ մը՝ Ն. Ներսիսեան արիւնալի կռիւէ մը ետք ըսպաննած է իր վրայ յարձակած անօթի գայլ մը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Նիւ Եորքի մեծ պանդոկներէն մէկուն տնօրէնը կը կենայ փողոցին անկիւնը, որպէսզի կօշիկները մաքրել տայ։ Հայ — հացքը կը սեւեռէ տարէց կօշիկ մաքրողի մը վրայ, որ շատ դժբախտ դէմք մը ունէր։

— Մի վշտանար, ծերուկ, տասը տարի առաջ ես ալ կօշիկ մաքրող էի, իսկ այսօր պանդոկի տնօրէն եղած եմ։

— Այո, այո, ի հարկէ, կը պատասխանէ կօշիկ մաքրողը, միայն թէ տասը տարի առաջ ես ինքս տնօրէն էի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐՕՆԸ (79)

ԵՐԼ ՏԸՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՋՈՐՍ

— Ֆրանսականը, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, միւսները տեսնելու հարկ չկայ։

— Ինչո՞ւ, հարցուց Իզզէթ Ալիտ։

— Ֆրանսականը տեսնելով, պատասխանեց Մէլհամէ, ռուսական դեսպանը տեսած կ՚ըլլանք, չէ՞ որ երկու դաշնակից տէրութիւններու ներկայացուցիչներ են։

— Ճիշդ է, հաստատեց Գարա Թահսին, ինչպէս որ ես ալ տեսնելով գերմանական մեծ դեսպանը, տեսած կ՚ըլլամ թէ իտալական եւ թէ աւստրո — հունգարական մեծ դեսպանները, քանի որ Եռեակ Զինակցութեան անդամները կազմող երկու մեծ տէրութեանց ներկայացուցիչներն են անոնք.

— Ենթադրենք թէ այս իրիկուընէ պիտի երթանք տեսնենք այդ մարդիկը, փաշա, ըսաւ Իզզէթ Ալիտ՝ Նէճիպ Մէլհամէի, ի՞նչ արդիւնք կը սպասէք։

— Արդիւնքը մեծ պիտի ըլլայ, պատասխանեց Մէլհամէ. նախ պիտի թափանցենք այդ դիւանագէտներուն միտքը, պիտի տեղեկանանք թէ արդեօք իրենք ալ իմացած են այսպիսի լուր մը, եւ թէ, եթէ իմացած են, ինչպէս տրամադրուած են։

— Արդիւնքին մեծութիւնը կարօտ չէ ապացոյցի, աւելցուց Գարա Թահսին. մեծ դեսպաններուն դիմելով՝ առնուազն փրկած պիտի ըլլանք մեր մորթը։

— Ի՞նչպէս, հարցուց Իզզէթ Ալիտ։

— Հինքեարը, չէ՞ք գիտեր, շարունակեց Գարա Թահսին, մեր երդումներուն չի հաւատար, բայց դեսպանի մը մէկ բառը պատգամ կ՚ընդունի։

— Մի մեղադրէք Վեհափառը, յարեց Նէճիպ Մէլհամէ քմծիծաղով մը, գիտէ՞ք ինչու մեր երդումներուն իսկ չի հաւատար։

— Գիտեմ, գիտեմ, կրկնեց Ալիտ, որովհետեւ ինք ալ գիտէ թէ՝ մեր հազար երդումը մէկ բառ չարժեր, խօսքը մէջերնիս, մեր խօսքերէն հարիւրին քանի՞ն ճշմարիտ է, չըսէ՞ք…։

Երեքը միասին քրքիջներ փրցուցին։

— Հապա Իր խօսքե՞րը, դիտել տուաւ Գարա Թահսին…

— Իր հաւատարիմ աշակերտները չե՞նք, յարեց Նէճիպ Մէլհամէ։

— Կը կարծէ՞ք թէ միայն մենք ենք որ սուտ կը խօսինք. հապա մեծ դեսպանները, հարցուց Իզզէթ Ալիտ։

— Կ՚աղաչեմ, ժամավաճառ չըլլանք ունայն խօսքերով, դիտել տուաւ Նէճիպ Մէլհամէ, կատակի ժամանակը չէ հիմա, վայրկեանները կը սուրան, սոխպուած եմ երկու ժամ ետքը ներկայանալ Հինքեարին, դուք լաւ գիտէք, կը սպասէ, երբեք չի մոռնար, թերեւս հիմա նստեր, վայրկեանները կը համրէ։

— Իրաւունք ունիք, փաշա, հաստատեց Գարա Թահսին, աճապարենք ուրեմն, ժամ առաջ երթանք։

— Երթանք, յարեց Իզզէթ Ալիտ, բայց ի՞նչ պիտի խօսինք, այդ մասին նախնական խորհրդակցութիւն մը չըրինք։

— Խորհրդակցութեան ի՞նչ հարկ կայ, առարկեց Նէճիպ Մէլհամէ, մինչեւ հիմա ի՞նչ կը խօսէինք արդէն, ի՞նչ էր մեր խօսակցութեան առանցքը կազմող նիւթը։

— Ժուռնալը, յարեց Գարա Թահսին փաշան, այդ ժուռնալի մասին պիտի խօսք բանանք եւ ջանանք թափանցել մեծ դեսպաններուն մտածումները, չէ՞։

— Եւ յետոյ, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ, չմոռնանք յիշեցնել իրենց թէ՝ Հինքեարը գերազրգռուած է, եւ թէ՝ կը սպառնայ նոր անակնկալներ ստեղծել Եւրոպայի, եթէ այդ ժուռնալին պարունակութիւնը ստոյգ է, պէտք է մեծ դեսպաններուն ականջը դնենք այդ պարագան։

— Ո՞ր պարագան, հարցուց Իզզէթ Ալիտ։

— Եթէ, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ, ժուռնալին պարունակած սպառնալիքները գործադրուին, պիտի ըսենք մեծ դեսպաններուն, այն ատեն, Վեհափառ Սուլթանը պիտի չկրնայ սանձել խուժանին մոլեռանդութիւնը, եւն.։

— Հասկցայ, հասկցայ, կրկնեց կայսերական երկրորդ քարտուղարը, պէտք է մեծ դեսպաններուն աչքը վախցնենք բոլոր քրիստոնեաներու ջարդի մղձաւանջով, չէ՞։

— Այո, պատասխանեց Մէլհամէ, շատ լաւ ըմբռնեցիք միտքս։

— Բայց, առարկեց կայսերական առաջին Քարտուղարը, եթէ մեծ դեսպանները, մեր այս գիշերուան տեսակցութեան արդիւնքը հաւաքական դիմումով մը հաղորդեն Հինքեարին, այն ատե՞ն։

— Թող հաղորդեն, յարեց Մէլհամէ, աւելի լաւ, Հինքեարը գոհ պիտի մնայ, պիտի գնահատէ մեր հաւատարմութիւնը, պիտի վարձատրէ մեր ծառայութիւնները։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Նշան Ճերանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճերանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ճերանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճերանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Ճերանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սահակ Ճերանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Վարդուհի Թաշճեան (Հայաստան), Պ. Սեդրակ Թաշճեան (Պէյրութ), Քիւրքճեան ընտանիք (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Աթէչեան ընտանիք (Վալանս), եւ համայն սգակիր բարեկամները, սրտի կսկիծով կը ծանուցանեն մահը՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՃԵՐԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թաշճեան, 78 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը այս Շաբաթ առաւօտ՝ Մարտ 16, ժամը 10ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

Մեծարգոյ Մայր Լիլիան, Տիկին Շուշան Սարկաւագեան, Այրի Տիկին Նուարդ Բարսեղեան, Պ. Յակոբ Սարկաւագեան, Տիկին Լիլի Սարկաւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պօտոսեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Պօտոսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Եւդինէ (Պուլկարիա), ինչպէս նաեւ Յովսէփեան, Խաչիկեան, Պէտիկեան, Ժամկոչեան, Զաքարեան, Լէյլօզեան, Սէմէրճեան Փանոսեան, Դատաւորեան եւ Խարբութեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ քեռկնին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՊՕՏՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ խոր ծերութեան մէջ, Լը Ման, Մարտ 12ին իր զաւկին մօտ :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ առաւօտ (15 Մարտ), ժամը 11ին, 69 Րիւ տէ Վիէքթիմ տիւ Նազիզմ, Լը Ման :

Հաղորդակց. Միջոց.— Կառ Մոնփառնասէն (Պիէնվընիւ) երկաթուղին կը մեկնի առաւօտեան ժամը 8.30ին եւ Լը Ման կը հասնի 10ին:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արմենուհի Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
(Մուշի Առնիստ գիւղէն)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մ. Պետրոսեան հաստատութիւնը, Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան նուիրած ըլլալով՝ հինգ հազար ֆրանք, ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն, Աղքատխնամի վարչութիւնը հրապարակաւ կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Արթին աղա Պէնլեանի (Քէօթահիացի) փափաքին համաձայն (մեռած Մարտ 9ին, Աղքատախնամի Հանգստեան տան մէջ) հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են ծերանոցին.— Իր զաւակները՝ Հ. Պէնլեան 50, Ճ. Պէնլեան 100, Թոռը՝ Տ. Պէնլեան 50, Ա. Քիրէմիտճեան 50, Պօյաճեան 15 : (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Զամօղլեան (Լիոն) եւ Սիւրմէնեան (Օպընա) ընտանիքներ, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն, որոնք բարեհաճօրէն այցելութիւններ տուին իրենց սիրելի ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆԻ հիւանդութեան շրջանին եւ ի վերջոյ իր մահուան առիթով ցաւակցութեամբ ուղեցին ամոքել ընտանիքին խոր վիշտը :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, Մարտ 23, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ
(Տպաւորութիւններ)
Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.
Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝
« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն կը փնտռեն Մարիամ Պատոյեան եւ զաւակը Վարդգէս Պատոյեան (Զունկուչցի Իշխան գիւղէն), որոնց Մարսէյլի շրջանը գտնուելուն լուրը առնուած է : Այս անձերէն լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

M. NICHAN MAZMANIAN
57, Chemin du Merlan, Marseille 14e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Կիւլպէնկ Մակարեան, որդի Կիւրեղի. այժմ շուրջ 54 – 55 տարեկան ըլլալու է: Ծնած է Եոզկատի շրջանին Պօղազլեան գիւղաքաղաքը: 1926ին Պէյրութէն Ֆրանսա մեկնած է: Փնտռողն է Հայկազ Թորոսեանը, որու հետ թղթակցած է մինչեւ 1933: Գրել Երեւան, Վերին Չէյթուն (Գամարազ) փողոց թիւ 16, տուն 39 Հայկազ Թորոսեանի հասցէին :

× Կը փնտռուի Վահագն Ենովքի որդի Հովեանը, որ Փարիզ կ'ենթադրուի թէ կը գտնուի եւ 1920 – 1940 թղթակցած է իր եղբօր հետ որ այժմ զինք կը փնտռէ. եղբօր անունն է Արամ: Վահագնը ունի զաւակ մը Ռուբիկ անունով, որ ծնած է 1928ին Փարիզ: Գրել Երեւան, Բարեկամութեան փողոց թիւ 2, շէնք 6րդ, մուտք 63: Արամ Ենովքի Հովեանի հասցէին :

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը : Հասցէ.— 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) : Հեռաձայնի թիւն է ԷԼԻզէ 67–03:

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէռ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սօրպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14.30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիգ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէշամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա :

Հայկական բաժինը կըստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ :

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը (Տրուժպա), ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի :

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 ֆրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան (Քաշան):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինէֆի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ :

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տը Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21 ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 ֆրանք, փափաքողները կրնան ծպտուիլ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կը կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշ Մարտ 14ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17.50 Ֆ
լաթակազմ	20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ	45 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ
SAMEDI 16 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9557
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՈԳԵՐԸ

Թուրքերը ուշի ուշով կը հետեւին ի-րենց հարաւային սահմաններուն վրայ տեղի ունեցած արտասովոր անցուդար-ձերուն :

Իրաքէն եւ Սուրիայէն առաջ մեծ վախ կար, որ նոր յեղափոխութիւն մը ծագէր Թուրքիոյ մէջ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը փո-խանակ բարուոքելու, աւելի ծանրացու-ցած է երկրին կացութիւնը ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Սահմանադիր ժողով, խորհրդարանա-կան ընտրութիւն, խառն դահլիճ, զանա-զան նոր օրէնքներ, առեւտրական սեղ-մումներ, նոր տուրքեր, բանակի եւ հա-մալսարանի մաքրագործում, դրամի ար-ժեզրկում եւ այլ խիստ միջոցներ անզօր եղան ամրապնդելու կառավարութեան դիրքը եւ փարատելու ընդհանուր դժ-գոհութիւնը, որ օրէ օր աւելցաւ :

Դժգոհներու առաջին շարքին վրայ կու-գան այն 6 – 7000 սպաները, որոնք հան-գստեան կոչուեցան զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլի իշխանութեան գլուխ անցնելէն անմիջապէս վերջ : Ասոնք պարբերաբար բողոքի ցոյցեր կը կազմակերպեն եւ ար-դարութիւն կը պահանջեն :

Դժգոհ են համալսարանի դասախօսնե-րը, որոնցմէ 147 հոգի մէկ անգամէն պաշտօնանկ եղան : Ետքէն անոնցմէ ո-մանք ներման արժանացան :

Դժգոհ են Ատալէթ կուսակցութեան վարիչները, որոնք Իսմէթ Ինէօնիւի խա-ռըն դահլիճէն քաշուելով ընդդիմադիր դարձան : Ասոնք սկիզբէն ի վեր իր պա-հանջէին ընդհանուր ներում շնորհել Եա-սը Ատայի դատապարտեալներուն :

Քանի մը ամիս առաջ անոնցմէ մաս մը ազատ արձակուեցան : Սակայն ատիկա չգոհացուց կուսակցութիւնը, որուն պե-տը կիմիւշփալա չրջապտոյտ կը կատա-րէ գաւառի մէջ, օրուան իշխանութեան դէմ դժգոհութիւնը հրահրելով ժողո-վուրդին մէջ :

Դժգոհ են բանուորները, որոնք յաճախ գործ չեն գտներ, գործ ունեցողներն ալ լաւ չեն վճարուիր ու կ'ապրին սեւ թըշ-ուառութեան մէջ :

Ձախակողմեան տարրեր կ'օգտագործեն գործաւորներու այս ողբալի կացութիւ-նը՝ ընկերային շարժումներ առաջ բերե-լու համար : Բանուորները հետզհետէ կը կազմակերպուին արհեստակցական միու-թեանց մէջ : Ցոյցեր կը կատարեն : Հաց եւ գործ կ'ուզեն : Գործադուլի իրաւունք կը պահանջեն :

Դժգոհ են առեւտրականները, որոնք նորանոր տուրքերու կ'ենթարկուին : Ար-տածման ու ներածման պայմանները կը խստացուին : Արտասահման ճամբորդող-ներէն դրամական արտակարգ զոհողու-թիւններ կը պահանջուին :

Դժգոհ են նոյնիսկ Մայիս 27ի յեղա-փոխութեան հեղինակներէն ծանօթ 14 սպաները, որոնք 1960 Նոյեմբերին հե-ռացուած էին Թուրքիայէն : Այժմ վերա-դարձած են արդէն եւ գնդապետ Թիւրքէ-շի գլխաւորութեամբ ծրագրած են շըր-ջիլ գաւառները՝ իրենց ապագայ գոր-ծունէութեան ծրագիրը որոշելէ առաջ :

Անցեալ տարի Փետրուար 22ին Անգա-րայի մէջ յեղափոխութեան անյաջող փորձ մը կատարուեցաւ զինուորական վարժարանի տնօրէն գնդապետ Այտէմի-րի ղեկավարութեամբ :

Ծեր աղուէսը՝ Ինէօնիւ, որ ձեռքին մէջ կը պահէ բանակը, իր սաղմին մէջ խեղ-դեց շարժումը : Սակայն վախցաւ պատ-ժելէ հեղինակները :

Խախուտ է կառավարութեան դիրքը : Վարչապետը շարունակ շփման մէջ է բա-նակի հրամանատարներուն հետ, որոնց վրայ ունեցած բարոյական ազդեցութիւ-նը կ'օգտագործէ՝ առաջքն առնելու հա-մար անակնկալ յեղափոխութեան մը :

Այս պայմաններուն տակ, շատ բնա-կան է, որ Սուրիոյ եւ Իրաքի դէպքերը անդրադարձումներ ունենան Թուրքիոյ մէջ :

Տարակոյս չկայ որ Իրաքի Քիւրտե-րուն ձեռք բերած ազգային իրաւունքնե-րը պիտի սրտապնդեն Թուրքիոյ իրենց հայրենակիցները, որոնք առիթի կը սպասեն՝ կրկին գլուխ ցցելու համար Անգարայի կառավարութեան դէմ :

Արեւելեան նահանգներու Քիւրտերը Թրքացնելու քաղաքականութիւնը, քիւրտ ցեղապետներու տարագրութիւնը եւ այլ միջոցներ չեն կրցած հայրենասիրական ոգին մեռցնել անոնց մէջ :

Մոլլա Պարզանիի յաղթանակը փայլուն հեռանկարներ կը բանայ Թուրքիոյ քիւրտ բնակչութեան առջեւ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ-ԵԳԻՊՏՈՍ-ԻՐԱՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Դամասկոսի ձայնասփիւռին եռուզեռը մեծ է.— «Սկսած է Սուրիա – Եգիպտոս-Սուրիա Միութեան ընթացքը» կը կրկնէ միշտ խօսնակը : Վերջին լուրերու համա-ձայն այս ուղղութեամբ հանրաքուէ մը պիտի ըլլայ երեք հանրապետութեանց մէջ : Սալահ Պիթար այս առթիւ յայտա-րարութիւններ ըրաւ Հինդշարթի իրիկուն մինչ Նասր յաջորդ օրը հինգ ժամ խոր-հրդակցութիւն կ'ունենար Սուրիոյ եւ Ի-րաքի պատուիրակներուն հետ : Ասոնց ըն-նոյթը սակայն, գաղտնի կը պահուէր :

Դամասկոսի մէջ, այս մասին խօսած է նաեւ բանակի ընդհ. հրամանատարը՝ Զօր. Աթթասի : Յայտնելէ ետք թէ Գա-հիրէի, Դամասկոսի եւ Պաղտատի Միու-թիւնը բնական շարունակութիւնն է Մարտ 8ի պետական հարուածին, ըսած է.— «Ձեր բանակը, սուրիացի ժողո-վուրդ, երդում ըրաւ որ այս միութիւնը պիտի իրագործէ ստեղծելու համար Ա-րաբ ազգը որ պիտի ցոլացնէ արաբական ճշմարտութիւնը եւ որ պիտի մեծնայ մինչեւ որ աշխարհի մեծագոյն ուժը դառնայ Ատլանտեանէն մինչեւ Պարսից ծոց » :

Քաղաքագէտներու անկարողութեան ի տես, զինուորականներն են որ ձեռք ա-ռած են կացութիւնը : Զօր. Աթթասին է որ կը խօսի յանուն Յեղափոխ. կոմի-տէին, որ կազմուած է միայն պետական հարուածին մասնակցող սպաներէն : Այս բանակն ալ սակայն մեծ վստահու-թիւն չունի ինքն իր վրայ եւ ստիպուե-ցաւ արգելք հանդիսանալ ցոյցերուն : Արդարեւ երիտասարդներ ամէն օր փո-ղոցները կը տողանցէին Նասրի մեծադիր նկարը պտըտցնելով եւ եգիպտական դրօ-շակ պարզելով : Բանակը ցրուեց ի վեր-ջոյ ցուցարարները, յայտնելով թէ «ան-հատի պաշտամունքը արգիլուած է Սու-րիոյ մէջ » :

Ի՞նչ ձեւ պիտի առնէ այս միութիւնը : Եթէ Պաասի տեսակէտը հող գտնէ, այդ միութիւնը պիտի կայանայ միայն «արաբ ազգին» գերագոյն խորհուրդի մը ստեղծ-ման մէջ, որուն հեղինակութիւնը պիտի գործադրուի դաշնակցային դրութեամբ :

Պէտք չէ մոռնալ թէ երկու տարի առաջ երբ առաջին անգամ նման ծրագիր մը ներկայացուեցաւ Նասրի, ան ըսաւ «Այս ամբողջը շատ գեղեցիկ, բայց պետու-թեան ղեկավարները ի՞նչ պիտի ըլլան : Այս է անմիջական հարցը » :

Հաւանական է սակայն որ Նասր ընդու-նի այս ձեւը որ թոյլ կուտայ իրեն թէ իր ժողովրդականութիւնը փրկել եւ թէ ամ-րապնդել արաբ ընկերվարական պլոքը :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԱՆԹԻԼԻԱՍ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

Այսու հաճոյքն ունինք հաղորդելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հաւատացեալ համայն ժողովրդեան որ կաթողիկոսութիւնս անդամ ընտրուած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խոր-հուրդին (Ուօրլտ Քոնսըլ օֆ. Չըրչըզ) :

Արդարեւ, Եկեղեցիներու Համաշխար-հային Խորհուրդի Ընդհ. Քարտուղարը Տոքթ. Վիսըր, 'թ Հուֆթ, որ Փետրուա-րի 8ին յատուկ այցելութիւն էր տուած Երանշ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին եւ բերանացի յայտնած Կաթողիկոսու-թեանս անդամակցութեան խնդրութիւնը, Կաթողիկոսութեանս ուղղուած նամակով մը, Փետրուար 25 թուակիր, կը գրէ.—

« Մեծ հաճոյքն ունիմ տեղեկացնելու ձեզի որ ձեր Եկեղեցւոյ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին անդա-մակցութեան կանոնական պայմանները այժմ լիովին լրացած են : Հետեւաբար, իրաւունքն ունիմ յայտնելու որ ձեր Ե-կեղեցին ընտրուած է անդամ եկեղեցինե-րու Համաշխարհային Խորհուրդին :

« Թոյլ տուէք ինծի յայտնելու այն յոյսը թէ ձեր եկեղեցւոյ մասնակցութիւ-նը եկեղեցիներու համաշխարհային խոր-հուրդի կեանքին, պիտի բերէ առատ բարիք ձեր եկեղեցիին եւ եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին ընդհան-րապէս » :

Հաւատարմօրէն ձերդ,
Ուլ. Ա. Վիսըր 'Թ Հուֆթ

Այս պաշտօնական գիրին պատասխա-նեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու-թեան նորընտիր Տեղապահը Բարձր. Տ. Խորէն Ս. Արք. 1 Մարտին եւ հետեւեալ նամակը ուղղեց Տոքթ. Վիսըր 'թ Հուֆ-թին.—

« Ուրախ եղանք ստանալով ձեր 25 Փե-տրուարի նամակը, որմէ իմացանք որ մեր Եկեղեցւոյ մասնակցութիւնը Եկեղե-ցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին իր լրումին է հասած եւ հաստատուած խրողութիւն դարձած :

« Դուք արդէն գիտէք թէ մեր ամենա-սիրելի Վեհափառը Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս, որքան կը փափաքէր ան-ձամբ լսել այս բարի լուրը : Բայց Աստու-ծոյ տնօրինութիւնները վեր են մարդկա-յին բոլոր ակնկալութիւններէն եւ դա-տաստաններէն : Իր անհաւատալի եւ այնքան յանկարծական մահը խորապէս ցնցեց մեզ եւ համայն հայ ժողովուրդը ինչպէս նաեւ իր բարեկամները քրիստո-նէական միւս բոլոր Եկեղեցիներու եւ Համայնքներու մէջ :

« Այս առիթով, մասնաւոր շնորհակա-լութիւն կը յայտնենք ձեզի ձեր համակ-րանքին եւ ցաւակցութեան համար, որ այնքան ազնուօրէն արտայայտուած էր ձեր հեռագրին մէջ, ինչպէս նաեւ Տիար Քրիստոֆըր Քինկի անձամբ մասնակցու-թեան համար թաղման արարողութեան այստեղ, Անթիլիասի մէջ, 24 Փետրուա-րին :

« Ձեզ կը վստահեցնենք որ Նորին Սըր-բութիւն Հոգելոյս Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կա-թողիկոսի ոգին պիտի պահուի միշտ կենդանի, օգնականութեամբն Աստուծոյ, եւ մեր անդամակցութիւնը Եկեղեցինե-րու Համաշխարհային Խորհուրդին կը հաւատանք որ պիտի ըլլայ իրական բա-րիք մը մեր Եկեղեցւոյ համար :

« Մնամ սրտագին շնորհակալութիւն-ներով եւ լաւագոյն մաղթանքներով,

Աղօթարար
ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Կաթող. Տեղապահ Մեծի Տանն
Կիլիկիոյ
ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(Կնիք)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունե-ցած են Իրաքի դեսպանատան առջեւ, բողոքելու համար Իրաքի համայնավար-ներու գնդակահարումին դէմ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ անակնկալ գործադուլ մը ըրաւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 4ին, 24 ժամուան համար : Ընկերային տագնապը հեռու է լուծուած ըլլալէ :

ՏԸ ԿՈԼ Հոլանտայի թագուհիին ճաշի հիւրը պիտի ըլլայ Շաբաթ ցերեկ : Ապա-հովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են : Ոչ երթալու ժամը յայտնի է, ոչ առնելիք ճամբան, ոչ ալ ճաշին վայրը : Այս այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ չունի : Տը Կոլի դիմումին վրայ տեղի կ'ունենայ : Կ'ըսուի թէ ուզած է ժիւլիանա թագուհիին «սիրտը առնել», Հասարակաց Շուկայի տագնապին առ-թիւ : Հոլանտացիք անգլիասէր են, ընդ-հանրապէս :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անուղղակի կեր-պով ցոյց մը ըրաւ Իրաքի դէմ որ, կը շարունակէ հալածել համայնավարները, ճանչնալով Քուէյթի իշխանապետու-թիւնը :

ԱԼԵՔՍԷՅ ԱՃՈՒՊԷՅ

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ամսոյս 10ին, կիրակի, Ն. Խրուշչեւի փեսան, Ալէքսէյ Աճուպէյ, որ Իզվեստիայի խմբագրա-պետն է, կնոջը Ռատայի հետ, իր քաղա-քական եւ դիւանագիտական բնոյթ կրող այցելութիւններուն ճամբուն վրայ՝ ժա-մանեց Միլանօ : Յաջորդ առաւօտ, ժամը 10·30ին, անակնկալօրէն, միասնաբար Հռոմի ռուսական դեսպանատան առաջին քարտուղար Գուրգէն Աղայեանի՝ այցե-լեց Ստեփան Սրապեանի գործատունը, ծանօթանալու համար ներքին սարքաւոր-ման եւ գործաւոր-գործաւորուհիներուն վիճակին : Շնորհաւորման եւ գնահա-տանքի խօսքեր ունեցաւ արդիական կազ-մակերպութեան եւ արտադրութեանց այ-լազանութեան եւ գեղեցկութեան նկատ-մամբ : Խանդաղատանօք յիշեց Հայաստա-նըն ու Հայերը, ուրիշներու կարգին՝ Ա. Միկոյեան, Ա. Խաչատուրեան, Վ. Համ-բարձումեան, Մ. Սարեան, ջատագովե-լով մեր ցեղին կենսունակութիւնն ու նա-խաձեռնութեան ոգին : Բնաւորութեամբ վերջին ծայր հաղորդական, անմիջապէս ստեղծեց ջերմ մթնոլորտ մը, մինչ իր կինը, որ աղջիկն է Խրուշչեւի՝ հետաքրք-րութեամբ կը դիտէր ու կը զննէր ամէն ինչ :

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սրապեան, ըստ պատշաճի հիւրասիրեցին այցելուները : Կէս ժամ վերջ, հիւրերը կը մեկնէին Մի-լանոյի քաղաքապետարանը :

Ի ՍՊԱՍ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Անցեալ Մարտ 3ին, Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ *Այգ* նոխ բացառիկ թիւով մը (12 էջ) տօնած է իր տասնամեակը: Այդ թիւէն կ'արտատպենք Մ. Իշխանի հետեւեալ յօդուածը :

Հայ մշակոյթին ծառայելու միջոցները բազմազան են :

Թող չկարծուի, թէ անոնք միայն օգտակար կը հանդիսանան, որոնք իրենց տաղանդին ուժով նորանոր արժէքներ կ'աւելցնեն մեր մշակութային հարստութեան վրայ: Առաջին հերթին աչքի զարնող փաստակաւորները անոնք են անշուշտ, ստեղծագործ այն մշակները, որոնց գործին հետ անուններն ալ անմահութեամբ կը պսակուին :

Բայց որքա՜ն մեծ է երախտիքը մշակոյթի պահպանման եւ տարածման սատարող անանուն աշխատաւորներուն... Ամէն կառուցման մէջ ճարտարապետը միայն կը յիշուի: Կարելի՞ է սակայն երեւակայել որեւէ կոթող, առանց բանուորի սեւ աշխատանքին եւ դառն քրտինքին :

Մշակոյթի շէնքն ալ իր բազմապիսի եւ բազմազոյն գործաւորներու բանակը ունի: Զափազանցած չենք ըլլար, եթէ ըսենք թէ այդ բանակը ամբողջ ժողովուրդն է, իր դիտակից դասերով: Առանց հաւաքական այս ճիգին ու գործակցութեան, ոչ մէկ ազգի մշակոյթը կրնայ ապրիլ եւ զարգանալ :

Ստեղծողը մէկ անգամ միայն կ'ապրի հրաշակերտութեան երկունքը: Իսկ ուսումնասիրողները, բացատրողները, ուսուցանողները սերունդէ սերունդ պարտաւոր են պահել, պահպանել եւ փոխանցել իւրաքանչիւր արժէք: Սիրել, հիանալ եւ գուրգուրալ անոնց վրայ: Ձեռագիրի նշխար մը, նկար մը, կիսաքանդ յուշարձան մը, ժողովրդական երգի կամ բանահիւսութեան նմոյշ մը մշակոյթի գանձարանին հարստութիւնները կը կազմեն. բայց ո՞ւր կը մնայ անոնց արժէքը, մինչեւ իսկ գոյութիւնը, եթէ գնահատողներու եւ արժեւորողներու սիրահար աչքը չիյնայ անոնց վրայ եւ գուրգուրոտ ձեռքը չհպի անոնց:

Ահա թէ ինչու, մշակոյթի գոյութեան եւ գոյատեւման համար, ներշնչեալ բացառիկ դէմքերու անմիջապէս ետին անհրաժեշտ է ունենալ գիտուններու, մասնագէտներու եւ սիրողներու նուիրեալ ուխտաւորները: Անհրաժեշտ է ունենալ տակաւին համապատասխան հաստատութիւններ — թանգարան, մատենադարան, վարժարան, գիտական կեդրոններ :

Այս բոլորը, լայն տարողութեամբ, հնարաւոր է անշուշտ պետական միջոցներով եւ հայրենիքի մը ազատ պայմաններուն մէջ:

Այսուհանդերձ, մշակոյթով ապրող եւ իբրեւ ազգ տեւել ձգտող ժողովուրդի մը բեկորներն ալ, ի գին մեծամեծ զոհողութիւններու, կը ջանան գաղութային պայմաններու մէջ կենդանի ու կանգուն պահել նման հաստատութիւններ :

Հայ բեկորներու օրինակը, Սփիւռքի տարածքին, յուզիչ եւ կենդանի մէկ օրինակն է այս իրողութեան :

Ցառաջընթաց այս ուժերու եւեւէն՝ մշակոյթի բանակը պարտաւոր է քաշել տակաւին մատակարարներ, հայթայթիչներ, հաւաքողներ, տարածողներ :

Երբ ժողովուրդի մը կարեւոր մէկ հատուածը, մեզի նման տարագիր, զրկուած է պետական աղբիւրներէ, չափազանց կենսական կը դառնայ մշակոյթը սիրող եւ անոր ծաղկումին նիւթապէս օժանդակող անձերու դերը: Առանց մեծահոգի նուիրատուներու ո՛չ թանկարժէք ձեռագիրներ կարելի է հրատարակել, ո՛չ ալ արուեստի, կրթութեան եւ գիտութեան հաստատութիւններ հիմնել: Այս պարագային՝ մեկենասներու գործին բարոյական արժէքը գրեթէ հաւասար է օժտեալներու մտքի արդասիքին: Մէկը իր նիւթով, միւսը իր ոգիով կը բեղմնաւորէ այն դաշտը, ուր պիտի ծլին կամ պտղաւորուին ազգի մը ստեղծարար կարողութիւնները :

Ցարգանքի եւ երախտագիտութեան արժանի չե՞ն արդեօք այն միւսները, որոնք ո՛չ նիւթի եւ ոչ ալ տաղանդի պաշար ունին, բայց Սուրբ Գործին կը բերեն իրենց անսահման հաւատքը, տաք սիրտը եւ անհուն խանդավառութիւնը, տունէ տուն եւ խանութէ խանութ տոմսակ վաճառելով, գիրք տարածելով, հանդէս կազմակերպելով, թատերական եւ դասախօսական հաւաքոյթներու դռները պահպանելով...:

Ասոնք ալ արժանի են «մշակոյթի պահակ» տիտղոսին :

Անկիւնները մոռցուած եւ բոլորովին անտեսուած դեռ որքա՜ն փաստակաւորներ կան, որոնցմէ ամէն մէկուն ճիգն ու լուման իր տեղը եւ արժէքը ունի :

Թող ոչ ոք ըսէ, թէ ինք կապ չունի մշակոյթ կոչուող հոգեւոր երեւոյթին հետ, որ մասնաւոր շնորհք եւ կոչում կը պահանջէ: Մշակոյթը որքան ալ անհատական ստեղծումներու կնիքը կրէ, ազգի մը հաւաքական ապրումներուն բխումը կը հանդիսանայ :

Ինչպէս որ եկեղեցականներով միայն եկեղեցին չապրիր, այլ եկեղեցի կը դառնայ իր բոլոր անդամներուն, աղօթող հաւատացեալներուն գործօն մասնակցութեամբ, այնպէս ալ մշակոյթի տաճարը ընդհանրական է եւ կը պատկանի նոյն լեզուով երգող, նոյն տեսիլքները եւ երազները ունեցող բոլոր մարդոց համախմբումին :

Մամուլին դե՞րը այս բոլորին մէջ :

Զանգահարի եւ հաւաքողի կրկնակ դեր մը: Մեր մէջ մանաւանդ հայ մամուլը հինէն ի վեր եղած է մշակութային արտայայտութիւններու եւ իրագործումներու հանդիսարան: Գուցէ այս ձեւով մասամբ շեղած է քաղաքական օրագրութեան իր ընթացիկ կոչումէն: Այդ շեղումը սակայն միայն բարիք է բերած մեր լեզուին եւ գրականութեան :

Այսուհետեւ ալ հայ մամուլի մեծագոյն փառասիրութիւնը պէտք է ըլլայ, տասնամեակէ տասնամեակ, գրական հաշուեկշիռ մը ունենալ ի նպաստ մեր մշակոյթի զարգացման :

Հայ դատէն անբաժան է հայ մշակոյթը. մէկը միւսով կը պայմանաւորուի եւ կը զօրանայ: Եթէ մեր մամուլը կաթիլ մը ձէթ աւելի կաթեցնէ հայ մշակոյթի կանթեղին, աւոտ լուսաւորյս ծառայած կ'ըլլայ հայ ժողովուրդին: Ոգեւորութիւն ստեղծել հայկական արժէքներու շուրջ, սէր եւ հիացում արթնցնել հայ մտքի, ստեղծագործութեանց հանդէպ, ծանօթացնել եւ տարածել զանոնք, համախմբել ընդհանրական ուժերն ու ճիգերը — ահա այն նուիրական եւ ամենօրեայ առաքելութիւնը, որուն կոչեցեալն է ամէն մէկ հայ թերթ :

Հայ մշակոյթի մեծ բանակին առջեւէն քալող նուագախումբն է հայ մամուլը: Անոր հնչեցուցած եղանակներու շեշտէն կախում ունին հետեւորդներու քայլերը :

Մ. ԻՇԽԱՆ

Գ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Գաբրիէլ Երանեանի ծննդեան թուականը դեռ ճշդուած չէ: Այս մասին գոյութիւն ունեցող տեղեկութիւնները հակասական են՝ կ'ընդգրկեն 1827 – 30ի տարիները: Սակայն պարզ է մէկ բան: Երանեան կեանքին կապը խզեց բոլորովին երիտասարդ տարիքին մէջ, հազիւ թեւակոխած իր ստեղծագործական ուժերուն ծաղկման շրջանը: Եւ հակառակ ասոր, կարեւոր նպաստ մը բերաւ հայ երաժշտութեան :

Երիտասարդ, ուսումը նոր աւարտած, բայց արդէն իսկ հմուտ երաժիշտ էր Գաբրիէլ, երբ որոշեց ուսումնասիրել եւ իրօք ուսումնասիրեց շատ մը Հայերուն համար բոլորովին անծանօթ բնագաւառ մը՝ եւրոպական երաժշտական դրութիւնը: Այս պարագան շատ կարեւոր նշանակութիւն ունեցաւ այդ օրերուն, երբ հայկական ազգային երաժշտական կեանքը խիստ սահմանափակ էր, քանի որ անջատուած էր եւրոպականէն, եւ երբ հայկական ձայնագրութեան նոր դրութիւնն ալ, Ար. Յովհաննիսեանի կատարած լրացումներէն ետքն ալ, զարգացման եւ բարելաւման պէտք ունէր: Երանեան համոզուած էր, որ եթէ Եւրոպացիները պէտք է ծանօթանան արեւելեան եւ մասնաւորապէս հայկական երգարուեստին, արեւելքցիներն ալ, անոնց մէջ ըլլալով նաեւ Հայերը, անհրաժեշտ է, որ ծանօթանան եւրոպական երաժշտութեան եւ երաժշտական դրութեան եւ աշխատին հասնիլ անոնց կատարելութեան բարձր աստիճանին :

Երանեան պաշտպանեց հայկական ձայնագրութիւնը կատարելագործելու եւ եւրոպականէն քննադատօրէն օգտուելու տեսակէտը: Այս պատճառով, վերամշակեց հայկական ձայնագրութեան սկզբունքներու դասաւանդութեան իր եղանակը: Քիչ ժամանակէն ան կը նկատուի հայկական ձայնագրութեան մէջ նոր ուղղութեան մը կամ դպրոցի մը հիմնադիր եւ կը հասցնէ շատ յաջողակ եւ հաւատարիմ աշակերտ մը՝ Նիկողայոս Թաշճեան.

Այնուհետեւ Երանեան կը յաջողի ա- բացօրէն ընդլայնել իր գործունէութեան սահմանները: 1857 – 58ի տարիներուն ա- անփոխարինելի օգնութիւն կը բերէ Ա. Յովհաննիսեանի, հայկական երաժշտական առաջին ամսաթերթին՝ «Քնար Արեւելեան»ի հիմնադրութեան, խմբագրութեան եւ հրատարակութեան գործին մէջ, ստանձնելով այն ժամանակներուն համար դժուար պարտականութիւն- հայկական եւ արեւելեան մեղեդիներ գրի առնել եւրոպական ձայնանիշերու օգնութեամբ: «Քնար Արեւելեան» կը հրատարակուի միայն մէկ տարի: 18- ան իր աշակերտ Ն. Թաշճեանի հետ կը հիմնէ նոր ամսաթերթ մը, բայց միայն ազգային մեղեդիներ պարունակող «Քնար Հայկական»ը: Անոր մէջ եւրոպական ձայնանիշերով կը հրատարակէին հայկական երգեր եւ պարերգներ, եւ բաժանորդներուն համար, մաս առ մաս կը ներկայացուին հայկական եւ եւրոպական երաժշտութեան դրութեան սկզբունքները :

1862էն սկսեալ, «Քնար Հայկական» կը հրատարակուի իբրեւ ամսաթերթ. խմբագրութեան կազմին մէջ Երանեանի ջանքերով կը մտնէ Տիգրան Չուխաճեան.

Այս նոյն թուականին է, որ Գաբրիէլ Երանեանի ջանքերով կը հիմնուի Պոլսոյ Հայկական Երաժշտական ընկերութիւն- Այդ ընկերութեան գործունեայ անդամներու շարքին մէջ իրենց պատուաւոր տեղը կը գրաւեն բազմաթիւ երեւելի անձնաւորութիւններ, ինչպէս Գրիգոր Օտեան, Նահապետ Ռուսինեան, Գրիգոր Այպաթեան եւ ուրիշներ. ընկերութեան կողքին կը կազմուի ուսումնական յանձնաժողով մը, որուն կազմին մէջ կը մ- Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Յակոբ Ոսկ- Մատթէոս Մամուրեան եւ քանի մը ուրիշներ :

Օգտակար, ստեղծագործ աշխատանքի այս տարերքով կլանուած էր, երբ 18- Հոկտեմբեր 13ին բոլորովին վաղաժամ ձեւով հեռացաւ կեանքէն, 35 տարին չբոլորած :

Գ. Երանեանի գործը շարունակեց-

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Ֆրանսական Ակադեմիան 1816ի բանաստեղծութեան մրցման համար իբրեւ նիւթ կ'առաջարկէ՝ «Երջանկութիւնը զոր կը բերէ ուսումը կեանքի բոլոր պայմաններուն մէջ»: Պատանի Վիկտոր Հիւկօ մէկ շունչով կը գրէ երեք հարիւր երեսուն եւ չորս տող քերթուած մը: Երբ գործը կ'աւարտի, պէտք էր զայն յանձնել Կաճառի քարտուղարութեան: Արդ, Քորտիէ հաստատութեան աշակերտները բանտարկեալներ էին: Երիտասարդ Վիկտոր խնդիրը կը յայտնէ իր ուսուցիչներէն մէկուն, որ պաշտօն ունէր միեւնոյն ատեն ընկերանալ տղոց, հաստատութենէն դուրս շրջագայութիւններու ընթացքին: Այս ուսուցիչը, օր մը, այնպէս մը կը կարգադրէ, որ տղոց խումբը կ'առաջնորդէ Մազարէնի Պալատին առջեւ, ու հոն, մինչ միւս տղաքը զբաղած էին դիտելով շէնքին գմբէթը, ուսուցիչը եւ իր աշակերտը կը խոյանան դէպի Կաճառին քարտուղարի գրասենեակը ու կը յանձնեն իրենց ձեռագիրը գգեստաւորուած բարապանի մը :

Քանի մը շաբաթ ետք, երբ երիտասարդ Վիկտորը դպրոցի պարտէզին մէջ մարզանքով էր զբաղած, վրայ կը հասնի իր անդրանիկ եղբայրը՝ Աբել, որ արդէն սպայ էր, ու կ'ըսէ.

— Կաճառը կարծէր է թէ ջանացած ես գիրենք չփոթեցնել... Երբեք չեն ուզած հաւատալ թէ տասնեւչորս տարեկան ես միայն, ապա թէ ոչ մրցանակը պիտի ունենայիր...

Եւ սակայն, աւելի ուշ, Վիկտոր Հիւկօ պիտի յաջողէր շահիլ ուրիշ մրցանակ մը: Թուլուզի Ակադեմիան առաջարկած էր նոր նիւթ մը՝ «Հենրիկոս Դ.ի արձանին վերահաստատումը»: Մինչեւ վերջին օրը, պատանին ոչ մէկ բան կրնայ գրել, տրուած ըլլալով որ զբաղած էր խնամելու մայրը, որ կը տառապէր կոկորդի բորբոքումէ մը: Բայց ի վերջոյ, նկատելով որ գինքը կաթողին սիրող մայրը յուսահատութեան կը մատնուէր տեսնելով որ իր սիրած ու պաշտած կրտսեր որդին բախտին ձեռք գարնելու առիթը կը կորսնցնէր, մէկ գիշերուան մէջ կը շարադրէ ուղերձ մը: Թէեւ դպրոցականի գործ մըն էր առիկա, սակայն շարադրուած այնպիսի վճռականութեամբ մը որ երիտասարդ Վիկտոր կը շահի Ոսկեայ Քնարի առաջին մրցանակը, բազմաթիւ մրցորդներու մէջ, որոնց կարգին իրմէն տասը տարեկան մեծ եղող Ալֆոնս տը Լամարթին :

1818ի Օգոստոսին, Վիկտոր եւ իր եղբայրը Եօժէն մեծ հաճոյքով կը թողուն Քորտիէ եւ Տէքոթ գիշերօթիկը, գալու եւ բնակելու համար իրենց մօրը հետ՝ 18, Րիւ տէ Փըթի գ'Օկիւսթէն :

Երրորդ յարկին վրայ գտնուող առանց պարտէզի այս յարկաբաժինը, հեռաւոր եւ աղօտ կերպով կը յիշեցնէր միայն Ֆէօյանթինի դրախտը:

Անկէ զատ, զօրավար Հիւկօ որ կ'ապրէր Պլուայի մէջ իր հոմանուհիին հետ, յատկացուցած էր կէս – թոշակ, գումար մը՝ որ բաւարար չէր լայն ապրուստի մը :

Տասնըվեց տարեկան էր Վիկտոր Հիւկօ, երբ արդէն թերթերը սկսած էին խօսիլ իր մասին :

Այս պարագան գինովցուցած էր զինքը, ոչ միայն իր հաշւոյն, այլ այն սեւեռեալ պարմանուհիին համար, որ ականատեսն ու վկան էր իր երիտասարդ բարեկամին արագաթռիչ վերելքին :

Ատել Ֆուշէ կը կոչուէր այդ մանկամարդուհին: Իրենց ծնողքին հինաւուրց բարեկամներ ըլլալով, Հիւկօ եղբայրները իրենց երեխայութեան շրջանին յաճախ խաղացած էին այս պարմանուհիին հետ, Ֆէօյանթինի երազային պարտէզին մէջ, ուր, սակայն, աղջնակին նախընտրութիւնը գաղտնօրէն կը հակէր դէպի Վիկտորը :

Երբ գիշերօթիկէն կ'ելլէ, որտեղ անհուն տրոփիւնով մըն է որ Վիկտոր մազի կարճ հիւսքեններով փոքրիկ խաղընկերուհիին փոխան կը գտնէ սլացիկ հասակով գեղանի ու քիչ մը տժգոյն երիտասարդուհի մը: Երկուքն ալ խելօք են ամչկոտ: Այս սէրը պիտի մնար թէեւ մեղ՝ սակայն նոյնքան եւ զօրաւոր :

«ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՌԱՉԱՆՔՆԵՐԸ»

Երբ 1819ի Դեկտեմբերին, Վիկտոր երիտասարդուհիին կը յանձնէ բանաստեղծութիւն մը՝ «Առաջին հառաչանքները» գրուած մասնաւորապէս անոր համար, փոխարէն կը պահանջէ տասնեւեւ- համբոյրներ ... Մանկամարդուհին առաջին առթիւ կը խոստանայ, յետոյ սակարկէ, հուսկ ապա կը յօժարի մի- չորս համբոյր տալ ...

Վիկտոր, որ իր մօր խորհուրդներով նախապատրաստուած էր արդէն կեանքին վրայ աւելի լրջութեամբ նայելու, կը խորհէր ամուսնութեան մասին, որ իր համար խօսք չէր կրնար ըլլալ տարիքին պատճառով :

Այն ատեն գաղափար մը կը յղ- «Վերթեր»եան, որուն խանդավառ ընթերցողն էր.— Զէ՞ր կրնար ամուսնանալ անոր հետ, ըլլալ անոր ամուսինը մի- գիշեր մը եւ հետեւեալ առաւօտ տալ իր կեանքին:

(2 Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐ ԱՇԽԱՏՈՂ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐ

ՀԱՅԵՐ ԱԼ ԿԱՆ ԱՍՈՆՑ ՄԷՋ

Երկրէ երկիր կը տարբերի բանուորա–կան ուժի խնդրանքն ու մատուցումը կան ուժի խնդրանքն ու մատուցումը ներկայիս շատ աչքառու կերպով: Այժմ երկու միլիոն կը հաշուեն Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ աշխատող ոչ – տեղացի գործաւորները: Նկատելի է այս ալիքը որ հարաւէն դէպի հիւսիս կը խուժէ: Թուրքիա, Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Իտալիա եւ Սպանիա կը ներկայանան մեծագոյն թիւերով:

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կ՚աշխատին 705·000 օտար բանուոր եւ ասոնց հոյածութեան կեդրոնն է Նիւրնպերկ քաղաքը: Զուիցերիոյ մէջ կ՚աշխատին 645·000 օտարականներ: Ֆրանսայի օտար գործաւորներու թիւը որոշ կերպով չէ յայտարարուած, բայց կը կարծուի թէ Ֆրանսա երրորդ տեղը կը գրաւէ: Շուէտի մէջ կ՚աշխատին 127·000 օտարներ, որոնք մեծ մասամբ սկանտինաւեան երկիրներէ կու գան: Մեծն Բրիտանիա ունի մեծամասնաբար իրլանտացի գործաւորներ, բայց ասոնց կը յաջորդեն տասնեակ հազարաւոր Գերմաններ, Իտալացիներ եւ Սպանացիներ. այստեղ գրեթէ անհաշուելի համեմատութիւն ստացած է հասարակապետութեան քաղաքացի գործաւորներու քանակը, որ վերոյիշեալ երկու միլիոն ընդհ. թիւին մէջ չի համրուիր: Պելժիոյ մէջ 40·000 ածխահանքի օտար աշխատաւորներ կան վաթսուն հազար տեղացիներու դիմաց:

Գերմանիոյ օտար գործաւորները կը վայելեն նոյն ընկերային իրաւունքները ինչպէս տեղացին. ընդհանուր բարեացակամ վերաբերմունք մը նկատելի է, ոչ միայն գործաւորը պահ ձգելու մտքով, այլ որոշ համակրութիւն մը չահելու տրամադրութեամբ կարծէք: Այստեղ օտար գործաւորը կրնայ հետեւիլ գրեթէ ձրի արհեստի կատարելագործութեան եւ գերմաներէն սորվելու: Բոլորովին ազատ է տարադրամ ղրկելը, եւ մենք անձամբ տեսանք թէ յոյն եւ իտալացի գործաւորներ նամակատան մէջ ազատ համարձակ օտար դրամ կ՚ուղարկէին իրենց երկիրները: Արձակուրդի համար հայրենիք ճանբորդող գործաւորներու բեռները մեր ըմբռնումով անկարելի էր որ երկու ձեռք եւ մէկ շալակ ունեցող մարդ մը կարենար կրել...:

Նիւրնպերկի կեդրոնը կը հրատարակէ նաեւ օտար լեզուներով շաբաթաթերթեր այս գործաւորներուն համար: Նոյնիսկ Թուրք լրագրող մը դիմում կատարած է վերջերս Թուրք գործաւորներու համար շաբաթաթերթ մը հրատարակելու այս բանուորական ընկերակցութեան (սէնտիքային) հովանաւորութեան տակ: Թուրք գործաւորներու ներկայ համրանքը 18 հազար է, բայց ծրագրուած է երեսուն հազարի բարձրացնել զայն: Մասնաւոր գրասենեակներ Պոլսոյ մէջ կը գործեն այս ուղղութեամբ եւ աշխատանքի պայմանագրութիւններ կը կնքեն: Հայերու թիւը անծանօթ է դեռ: Քիչ չեն նաեւ Սուրիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ Գերմանիա եկած եւ այստեղ աշխատանք գտած Հայերը, որոնք իրր իրենց երկիրներուն հպատակը արձանագրուած են անշուշտ, եւ ցիր ու ցան կ՚ապրին ամբողջ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ:

Փ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՈՒ. ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԻՐ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ուիլեըմ Սարոյեան վերջերս «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցին հետ խօսած է իր ապագայ ծրագիրներու մասին: Աչնան մտադիր է վերադառնալ Պրոուէյ եւ ներկայացնել իր «Աղջիկներ» թատերգութիւնը: Այն հարցումին թէ ինչի՞ մասին է թատերգութիւնը, գրագէտը պատասխանած է. «դժուար է ըսել: Այդ՝ յատուկ տեսակի գործ մըն է: Շատեր կանխակալ կամ ձեւաւորուած պատկերացումներ ունին իմ մասիս եւ պիտի չհաւատան, որ այս գործը իմս է: Այս թատերգութիւնը նման չէ իրենց ակնկալածին: Կայ միայն երկու գործող անձ, որոնց միջոցով ալ տրուած է մեր կեանքին պատկերը»:

«Պատրաստած եմ նաեւ ձեռագիր եւ սեւագիր մօտ երեսուն թատերգութիւններ: Ինչ կը վերաբերի կարճ թատերգութիւններուն, ասոնք երկու անգամ աւելի շատ են: Ներկայիս չարունակ թատերգութիւններ կը գրեմ, թէեւ որեւէ մէկու ցոյց չեմ տար»:

ՇԵԼԼԻԻ ԱՆՑԱՅՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի հերթական աճուրդին ընթացքին ծախուած ձեռագիրներուն եւ արժէքաւոր գիրքերուն մէջ աչքի կը զարնէ բանաստեղծ Շելլիի անյայտ ձեռատետրը, որ կը բովանդակէ երեք հազար բանաստեղծական տողեր, որուն երկու երրորդը երբեք լոյս տեսած չէ:

Կ՚ենթադրուի թէ՝ ան բանաստեղծին յայտնի տետրակներէն ամէնէն հինն է եւ գրուած է 1812ին:

Տետրակը ծախու հանուած է Շելլիի ծոռնուհիին կողմէ. գնողը եղած է ընկերութիւն մը, վճարելով վաթսուն հազար սթէրլինկ: Նոյն ընկերութիւնը գընած է նաեւ հոլանտացի բանաստեղծ Թոմաս Մուրի 87 նամակները՝ ուղղուած Մերի Շելլիի, բանաստեղծի այրիին:

ԳԻՐՔ ՊԷԹՀՈՎԸՆԻ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆրանսայի մէջ ծախու հանուած են նըշանաւոր մարդոց կարգ մը ձեռագիրները, որոնց մէջ ուշագրաւ է Պէթհովընի ստորագրութիւնը կրող գիրք մը: Ատիկա Ց. Տը Սալիսի բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոն է, որուն աւելի քան երեսուն տողերուն տակ Պէթհովըն մատիտով ընդգծումներ ըրած է: Ըստ երեւոյթին մտադրած էր անոնց վրայ երաժշտութիւն մը գրել:

ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԳԻՐՔԸ

Վերջերս Թուչժաուի (Չինաստան) մէջ գտնուած է «Նուռերու ծաղկումի պահուերպը» չինական չափածոյ դասական վէպին ձեռագիր արձանագրութիւնը: Հեղինակը՝ կին գրագէտ Լի Կուէ – Եուն գիրքին վրայ աշխատած է իր ամբողջ կեանքին ընթացքին: Կը պատմէ Ը. դարու երիտասարդ կիներու կեանքը եւ անոնց հերոսութիւնները: Վէպը բաղկացած է 360 հատորներէ եւ կը նկատուի չինական գրականութեան ամենամեծ գիրքը:

ՕՏԱՅԱՆՔ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ ամսաթերթ, Փետրուար 1963, Վենետիկ, (Իտալիա):

ԼՈՅՍԻ ՃԱՄԲԷՆ, քերթուածներ, գըրեց՝ Վ. Երանդեան: Հրատարակութիւն Վենետիկի Հայ Ուսանողական Միութեան 1963:

ՓՈԼՈՆԻԱ, Ֆրանսերէնէ թարգմանեց Արմենուհի Տոքթ. Ե. Խօղէր: Պոլիս 1963:

նոր աշակերտը՝ Ն. Թաշճեան:

Այսպէս ուրեմն, Գաբրիէլ Երանեանի անունին հետ կապուած է հայկական նոր ձայնագրութեան կատարելագործման պատմութեան կարեւոր մէկ էջը, հայկական երաժշտական առաջին ամսաթերթերուն հրատարակութիւնը եւ երաժշտական առաջին ընկերութեան հիմնադրութիւնը:

Այսքանն իսկ բաւական է, որ անոր յիշատակը վառ մնայ մեր մէջ:

Ն. ԹԱՀՄԻՋԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, (Յատուկ).— Ամսոյս 7ի առաւօտը, երբ, խնամող բժիշկներու իսկ վկայութեամբ, երկար հիւանդութեանը ընթացքը կը թուէր դէպի լաւը փոխուիլ, սրտի անակնկալ տագնապով կը մահանար Տիկին Հանում Սարգիսեան, հեզահամբոյր կողակիցը՝ Ազգ. բարերար ու հանրածանօթ գործատէր Պ. Մարգար Սարգիսեանի:

Առաւօտ էր: Ամուսինն ու զաւակը Վազգէն նոր բաժնուած էին իրմէ եւ զինքը հանգիստ եւ լաւ տրամադրուած ձգելով, գացած էին իրենց առօրեայ զբաղումներուն. թարմ էին տակաւին իրենց մտքին մէջ սիրելի հիւանդին բարեմաղթութեան խօսքերը երբ հեռաձայնը հնչեց գուժելով յանկարծակի եւ անդարմանելի կորուստը:

Տիկին Հանում Սարգիսեանի ազնիւ սիրտը դադրած էր զարնելէ:

Հեզահամբոյր, համեստ, գթոտ եւ խոբապէս բարեպաշտ, ամբողջովին նուիրուած իր սիրելիներուն եւ ընտանեկան յարկի հոգատարութեանը՝ Տիկին Հանում Սարգիսեան իսկական տիպարն էր Հայ կնոջ: Տարիներ առաջ կորսնցուցած էր իր մէկ հատիկ աղջիկ զաւակը եւ անոր զողտրիկ յիշատակովը լայն տեղ էր բացած իր սրտին մէջ կարօտեալներու եւ դժբախտներու: Կը ջանար օգնել, հասնիլ տառապողներուն, յանուն իր Մարոյին: Մօտէն կը հետեւէր եւ կ՚աջակցէր ամուսնոյն ազգօգուտ ձեռնարկներուն որոնց գլխաւորը եղաւ Թեհրանի մէջ, ի յիշատակ իրենց կորսնցուցած հոգեհատորին եւ անոր անունով կառուցուած՝ Ազգային Մարիամեան բարձրագոյն վարժարանը եւ անոր տնտեսական կեանքի տեւական ապահովութիւնը:

Մահը չզլացեցուց Տիկին Հանում Սարգիսեանի ազգասիրական տենչը: Կիրակի, յուղարկաւորութեան տխուր արարողութեան ընթացքին, Իրանի Հայոց Առաջնորդ, Տ. Արտակ Արք. Մանուկեան, յուզիչ խօսքով հանդուցեալ չնորհալի հայուհւոյն արժանիքն ու օրինակը ներկայացնելու պահուն, տեղեկացուց ներկաներու հոծ բազմութեան թէ ի յարգանս հանգուցեալին փափաքին եւ ծրագիրներուն՝ Պ. Մարգար Սարգիսեան յանձն առած է Թեհրանի Հայոց նոր առաջնորդարանի չինութեան բոլոր ծախքերը: Մշտական կոթող մը եւս Տիկին Հանում Սարգիսեանի ազգասիրութեանն ու հայ եկեղեցւոյ համար իր տածած սիրոյն ու յարգանքին:

Մահը չկրցաւ հեռացնել ուրեմն հանգուցեալին անունն ու յիշատակը իր սիրած եկեղեցիէն ու ազգէն, եւ երկար պիտի ապրի ան մեր մէջ ու մեզի հետ՝ իր սիրելի ամուսնոյն բարենպատակ իրագործումներով:

Հանգիստ Տիկին Հանում Սարգիսեանի բարի ու մեծ հոգիին: Խ. Մ. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԵՌԼՏՌՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Դժբախտաբար չափազանց լաւատես կը գտնեմ զձեզ, փաշա՛ ըսաւ Գարա Թահսին, իմ տրամաբանութիւնս ձերինին բոլորովին հակառակն է:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Մէլհամէ, բացատրեցէք կ՚աղաչեմ:

— Եթէ մեծ դեսպաններուն, շարունակեց Գարա Թահսին, ինչպէս որ դուք կը թելադրէք, զգացնենք թէ վեհափառ Սուլթանը զերադրդռուած է եւ թէ կը սպառնայ Եւրոպայի անակնկալներ ըստեղծել, կը հասկընաք, ջարդին կ՚ակնարկեմ, գիտէ՞ք, այն ատեն ինչ պիտի ընեն մեծ դեսպանները:

— Ի՞նչ պիտի ընեն, հարցուց Մէլհամէ ընդմիջելով:

— Մեր տեսակցութեան արդիւնքը պիտի հաղորդեն, ինչպէս ըսի քիչ առաջ, եւ այս արդիւնքը գիտէ՞ք որքան պիտի խոշորցնեն:

— Խնդրեմ, փաշա, ընդմիջեց դարձեալ Մէլհամէ, պարզ խօսեցէք:

— Շատ պարզ կը խօսիմ ես, շարունակեց առաջին քարտուղարը. մեծ դեսպանները բառ առ բառ եւ թերեւս յաւելուածներով պիտի պատմեն Հիւնքեարին մեր բոլոր խօսքերը. մանաւանդ անգլիական մեծ դեսպանէն ամէն բան կը յուսամ, չի քաշուիր, տանք տունք կը խօսի, եւ

— Գուզում Թահսին փաշա, ընդմիջեց Մէլհամէ քիչ մը սրտնեղած, ի՞նչ պիտի խօսի Հիւնքեարին:

— Ձեր Վեհափառութեան ներկայացուցիչը, պիտի ըսէ. շարունակեց Գարա Թահսին, սպառնալիքներ ըրաւ ձեր անունով. Վեհափառ Սուլթանը զերարդրդռուած է, կրնայ Եւրոպայի անակնկալներ ստեղծել, այսինքն, քրիստոնեաները ջարդել տալ, եւն. այս խօսքերը պիտի կրկնէ մեծ դեսպանը, փաշա:

— Թող այդ խօսքերը կրկնէ դեսպանը, յարեց Մէլհամէ, ի՞նչ կ՚ըլլայ:

— Մեր գլուխը մէջ կը խաղայ, պատասխանեց Գարա Թահսին:

— Ինչո՞ւ...

— Հիւնքեարին բնաւորութիւնը ծանօթ է, շարունակեց Առաջին Քարտուղարը, բացարձակապէս պիտի ուրանայ եւ մեզ խայտառակ պիտի ընէ անոնց առջեւ:

— Հոգ չէ, յարեց Մէլհամէ, խայտառակ թող ըլլանք, բաւական է որ չդպչի մեր մորթին:

— Երանի թէ ատով վերջանար, շարունակեց Թահսին, մեծ դեսպանները կը ճամբէ, յետոյ մեզի կը փակչի, գիտէք, այն ատեն ի՞նչպէս պիտի կրնանք ազատել մեր օձիքը:

Նէճիպ Մէլհամէ լռեց, Գարա Թահսինի խօսքերը տպաւորիչ էին եւ համոզիչ, պահ մը լռութիւն պահեց, յետոյ, դառնալով կայսերական առաջին քարտուղարին:

— Փաշա, ըսաւ, չատ աղէկ, քանի որ այդ կասկածը կայ, բնաւ չերթանք մեծ դեսպաններուն քով:

— Ձերթալ չըլլար, առարկեց Գարա Թահսին, պէտք է երթանք տեսակցինք, տեղեկութիւններ տանք, տեղեկութիւններ ստանանք, վերջապէս, մեծ օգտակարութիւն կ՚ունենայ մեր տեսակցութիւնը, միայն հարկ չկայ սպառնալու Սուլթանին անունովը, մենք ժուռնալին խնդիրը կը բանանք, պարունակութիւնը կը պատմենք, խորհուրդ կը հարցնենք եւ միեւնոյն ժամանակ կը խնդրենք որ մեր Վեհափառ Սուլթանին յուզեալ միտքը հանդարտեցնեն որեւէ կերպով. ասիկա պիտի ըլլայ մեր այցելութեան նպատակը:

— Էհ ուրեմն, յարեց Մէլհամէ, փաշա աւելորդ է դիմել երեք մեծ դեսպաններուն. միայն գերմանականը տեսնելու է:

— Ինչո՞ւ կը փոխէք մեր նախընթաց որոշումը, փաշա, բողոքեց Գարա Թահսին. դուք էիք թելադրողը:

— Ես ալ աւելորդ կը գտնեմ, միջամտեց Իզզէթ Ալիտ, գերմանականը տեսնել կը բաւէ, ի՞նչ է մեր նպատակը, Հիւնքեարին բարկութիւնը մեղմել, յուզումը խաղաղել չէ՞:

— Այո, պատասխանեց Գարա Թահսին:

— Լաւ, շարունակեց Երկրորդ Քարտուղարը, Հիւնքեարը վստահութիւն չունի, ոչ ֆրանսական դեսպանին, ոչ ալ անգլիականին վրայ. միակ բարեկամը, միակ խորհրդատուն, միակ պաշտպանը՝ գերմանական մեծ դեսպանը չէ՞:

— Ճիշդ է, հաստատեց Գարա Թահսին, գերմանական մեծ դեսպանը կրնայ կարգադրել այս խնդիրը:

— Ասկէ զատ, յարեց Մէլհամէ, ինչո՞ւ կնճռոտենք խնդիրը, դուք միայն կ՚երթաք անձամբ, մտերմական տեսակցութեան մը մէջ կը պատմէք ժուռնալին եղելութիւնը, եւ իր ազդու միջամտութիւնը կը խնդրէք:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Պ. Պ. Մարտիկ եւ Պարգեւ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Խմիրխանեան եւ զաւակները, Պ. Ժագ, Օր. Սիւզի եւ Յովհաննէս Խմիրխանեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պօյաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արտաշ Մոնոյեան, Այրի Տիկին Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճիվէլէքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակը, ինչպէս եւ Աւագեան, Պօյաճեան, Պալեան, Դանիէլեան, Շահբազեան, Զորքեան, Կարապետեան եւ Սեմէրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր, եղբօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(86 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ Մարտ 14ին:

Թաղմանական արարողութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մարտ 18, ժամը 11ին, իր բնակարանը (51., Րիւ Իվ Քարիու, Պլան Մենիլ, Սէն եւ Ուազ), ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատան ընտանեկան դամբանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ ընդունիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահան Քէշիշեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Համբարձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Ֆավէլ, Պ. Մարգարեան, ինչպէս նաեւ Սիրանոսեան, Պարտաքճեան եւ Լուսարեւեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, անհատ թէ միութիւն, որոնք անձամբ, գրաւոր թէ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մարգարեան)

անկանկալ դառն մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 4ին, Տէսինի մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ 50 փրանք, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Միւյմէճեանէ 15 փր., Տիկին Ստեփանեանէ 10 փրանք, Պ. Կ. Փափազեանէ հինգ փրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. Վարչութիւնը բոլոր մասնաճիւղերու անունով իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Քիլէրճեանի, իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեանի եւ իրենց զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսինին, հօր եւ քեռայրին, Լիոնի մասնաճիւղի Միութեանս անձնուէր անդամներէն ՍԱՀԱԿ ՔԻԼԷՐՃԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արմենուհի Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Մուշի Առնիստ գիւղէն)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն կը փնտռեն Մարիամ Պատոյեան եւ զաւակը Վարդգէս Պատոյեան (Զունկուշցի Իշխան գիւղէն), որոնց Մարսէյլի շրջանը գտնուելուն լուրը առնուած է: Այս անձերէն լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

M. NICHAN MAZMANIAN
57, Chemin du Merlan, Marseille 14°

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փօթորիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ որ Լիլլայի մէջ հայերէնի դասընթացք մը բացած է որ տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14 – 17, Էքօլ Սէն Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (Ֆր. եկեղեցիին քով) Մեթրօ Մեռի տէ Լիլա:

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շաւիլի ընթերցասէր հասարակութեան համար «Բժ. Տէր – Դաւթեան» գրադարանը բաց է ամէն Հինգշաբթի, ժամը 3էն 5:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնճոյք – պարահանդէսը՝ 1963, Ապրիլ 7ին, Մշակոյթի զոյգ սրահներուն մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կնոջ վերարկու եւ հանդերձ (Մանթօ եւ Թայէօր) կարող վարպետ աշխատաւոր մը: Լաւ վճարում: Նմոյշով ներկայանալ՝

ROSE COUTURE
284, Rue de Vaugirard, Paris (15e)
Tél. LEC. 63-00

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 փ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պօսփորի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ րեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած փառատօն, ի նպաստ Սէն – Թիլէռ տիւ Թուվէի, 17 Մարտ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ժամը 14.30ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Կը մասնակցին ուսանողական եւ փրոֆէսիոնէլ խումբեր, ինչպէս նաեւ մեծ արուեստագէտներ, Լիւթիգ տը Լիւզ (Սպանիա), Նէշամա Հէնտէլ (Իսրայէլ) որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները՝ Ամերիկա, Լեհաստան, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Հայաստան, Հունգարիա, Յունաստան, Ուկրայնիա, Չեխոսլովաքիա, Պրազիլ, Ռումանիա, Սպանիա, Տրուժպա, Ֆրանսա:

Հայկական բաժինը կը ստանձնեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆԻ, Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը ղեկավարութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն խումբը (Տրուժպա), ղեկավարութեամբ Վահէ Ճէրահեանի:

Տոմսերը 5, 4, 3, 2 փրանք, կը ծախուին Սորպոնի դռնապաններուն մօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբունդի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, Մարտ 23, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան (Քաշան):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Կոանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 փրանք, փափաքողները կրնան ծպտուիլ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝
« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – Հէլվա (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 17 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9558
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9558

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՍՐԲԱԳՈՒՄԱՐ"ԻՆ ՇՈՒՐՋ

Նոր ստացանք Մայր Աթոռի պաշտօնական ամսագիր «Էջմիածին»ի Հոկտեմբեր-Նոյեմբեր միացեալ թիւը, 112 էջ, ամբողջովին նուիրուած «Ազգային-եկեղեցական սրբագումար ժողով»ին, որ տեղի ունեցաւ 1962 Սեպտեմբեր 30-Հոկտեմբեր 5, Էջմիածնի մէջ:

Այս բացառիկ թիւը կը բացուի մայր տաճարի անշուք սեւ նկարով, որուն կը յաջորդէ ազնիւ թուղթի վրայ տպուած բազմագոյն կենդանագիր մը, որ Վազգէն Ա.ը կը ներկայացնէ զգեստաւորուած հոգելոյս Գէորգ Ե. Սուրէնեանց կաթողիկոսի պատարագի ոսկեճամուկ հանդերձներով, գլխուն չքեղ չաթալթաղ, ձախ ձեռքով բռնած հայրապետական արծուեգրօշ գաւազան մը, կուրծքը զարդարուած պատուանշաններով: Իսկ եւ իսկ կաթողիկոսի արժանի փառաշուք նկար մը:

Յետոյ կուգայ 7 Յուլիս 1962ի թիւ 444 ծանօթ կոնդակը, որով Էջմիածնի գահակալը «սրբագումար»ին կը հրաւիրէր կրօնական եւ աշխարհական ներկայացուցիչներ ու պատգամաւորներ:

Մինչ պաշտօնաթերթը ծայրէ ծայր խմբագրուած է արեւելահայերէնով եւ բոլշեւիկեան ուղղագրութեամբ, կոնդակը գրուած է արեւմտահայերէն եւ մեր դասական ուղղագրութեամբ:

Եւ դեռ մարդիկ կան, որ չեն ուզեր հաւատալ թէ խորհրդային իշխանութիւնները Էջմիածինը կը պահեն արտասահմանի Հայութեան համար:

Ատենագրութենէն կը տեղեկանանք, որ Ազգ.-եկեղեցական ժողովին հրաւիրուած 162 պատգամաւորներէն ներկայ եղած են 141 հոգի, 46ը հոգեւորական եւ 95ը աշխարհական: Ասոնցմէ զատ իբրեւ հիւր ժողովին մասնակցած են 50 հրաւիրեալներ. իսկ այդ առթիւ տեղի ունեցած հանդիսութեանց ներկայ եղած են աւելի քան 600 ուխտաւորներ՝ Ներքին թեմերէն եւ արտասահմանէն:

Ընդամէնը չորս նիստ միայն ունեցած է «սրբագումար»ը, որուն ատենապետները, քարտուղարները, «մանդատային» եւ բանաձեւերի յանձնախումբերը նախապէս նշանակուած են վեհափառին կողմէ եւ նոյնութեամբ ընդունուած ժողովին կողմէ, առանց վիճաբանութեան:

Էջմիածին կը հրատարակէ բացի ժողովի արձանագրութիւններէն՝ Վազգէն Ա.ի եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի երեք զեկուցումներուն ամբողջական պատճէնները, «Խաղաղութեան բանաձեւ»ը, պատգամաւորներու ցուցակը, հանդիսութեանց նկարագրութիւնը, կաթողիկոսին յայտարարութիւնները «Սովետական Հայաստան» ամսագրին եւ զանազան հեռագիրներ:

Ներքին (խորհրդային) թեմերէն Ազգ.-եկեղեց. ժողովին մասնակցած են հետեւեալները.— Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդ՝ եօթը հոգի (չորսը աշխարհական): Մայր Աթոռի Միաբանութիւն՝ երեք: Արարատեան թեմ՝ քսան հոգի: Շիրակի թեմ՝ 12, Վրաստան՝ 12, Ադրբէջան՝ 10, Նախիջեւան եւ Հիւս. Կովկաս՝ 11, Մոսկուա՝ 3:

Ուրեմն խորհրդային երկիրներէն մասնակցած են 78 հոգի, 22ը հոգեւորական:

«Արտասահմանեան թեմերից» մասնակցողներուն գլուխը արձանագրուած է «Կիլիկիայի կաթողիկոսութիւնը» (երբէ՞ն ի վեր էջմիածնական թեմ եղած է): Լիբանան՝ 7 հոգի, Սուրիա՝ 5, Կիպրոս 1:

Երուսաղէմի պատրիարքութիւն՝ Յորդանան 1, Իսրայէլ՝ 1:

Կ. Պոլսոյ պատրիարքութիւն՝ 1:

Մ. Նահանգներու Արեւելեան թեմ՝ 9, Քալիֆորնիա 3:

Հարաւային Ամերիկա: Արժանթին 5, Պրազիլիա՝ 1, Ուրուկուէյ՝ 1:

Եգիպտոս 1, Սուտան 1:

Արեւմտեան Եւրոպա.— Ֆրանսա 7, Աւստրիա 2, Զուիցերիա 1, Իտալիա 3, Անգլիա 3, Ռումանիա 2, Պուլկարիա 2, Յունաստան 1:

Աւստրալիա 1, Հնդկաստան 1:

Անպաշտօն մասնակցող՝ երկու եպիսկոպոսներ:

Որով արտասահմանի թեմերէն մասնակցած են վաթսուն ընտրեալ կամ ինքնակոչ պատգամաւորներ, որոնց 24ը հոգեւորական:

Ժամանակին մեր տեսակէտները պարզած ենք «սրբագումար»ին մասին:

Դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսայի եկեղեցին բաէի ի բաց դիրք բռնեց հանքագործներու կողքին: Արդարեւ Ֆրանսայի կարդինալներու եւ Արքեպիսկոպոսներու ժողովին դիւանը հետեւեալ զեկոյցը տուած է.— Հանքային տագնապներուն ծաւալը եւ տեւողութիւնը մեր երկրին քաղաքացիներուն արդար անձկութիւն մը կը պատճառէ: Մտահոգ ընկերային խաղաղութեան համար Ֆրանսայի կարդինալները եւ արքեպիսկոպոսները, հաւաքուած հերթական նիստի, կ'ուզեն նշել իրենց համաձայնութիւնը եպիսկոպոսներուն հետ, որոնք այս առթիւ, հրապարակաւ արտայայտեցին Եկեղեցւոյ դիրքը: Կը հրաւիրեն հաւատացեալները որ հեռու չմնան եղբայրական իրերօգնութեան ճիգէն, որու Աւետարանն իսկ կը կանչէ: Կը մաղթեն որ անկեղծ զրոյց մը թոյլ տայ արագօրէն արդարութեան լուծումի մը յանգիլ որ ձգտի ապահովելու արհեստին արդար կազմակերպումը եւ համապատասխանէ հասարակաց շահուն պահանջներուն»:

Միւս կողմէ սակայն կառավարական յանձնախումբին կարծիքն այն է թէ լուծում մը պիտի կարենան գտնել հակառակ անոր որ հանքագործները վճռած են շարունակել իրենց շարժումը ցորչափ գոհացում չեն ստացած:

Յառաջիկայ շաբթու, գործադուլի այլ շարժումներ պիտի ծանրացնեն ընկերային տագնապը.— Զորս ժամ ելեկտրականութեան գործադուլի մասին կը խօսուի Երեքշաբթի օրուան համար, թղթատարը երեք մասով պիտի ընէ իր գործադուլը.— Հինգշաբթի՝ ցրուում եւ փոխադրութիւն, Ուրբաթ՝ գիծերու սպասարկութիւն եւ պետական բանուորներ, Շաբաթ՝ թղթատարական շէքերու սպասարկութիւն:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ՊԻՏՕ

Միւնիխէն հասած լուրերու համաձայն Ժորժ Պիտօ, նամակ մը գրած է Պավարիոյ Ներքին Նախարարին, որուն պարունակութիւնը սակայն չհրապարակուեցաւ նոյն ատեն:

Յետագային Պավարիոյ Ներքին Նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ տուաւ այդ նամակին մասին: Յայտնեց թէ Պիտօ կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ պայմաններու տակ կրնայ Պավարիա բնակիլ: Կ'ուզէ գրաւոր պատասխան մը որ ութ օրէն միայն կրնայ տրուիլ: Նախարարը յայտնեց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը որեւէ արգելք չի տեսներ որ Պիտօ Գերմանիա մնայ պայմանաւ որ Ֆրանսայի կառավարութեան շահերուն դէմ գործունէութիւն չունենայ: Պիտօ սակայն որեւէ ձեւով տրամադիր չէ քաղաքական գործունէութենէ քաշուելու եւ եթէ հարկ ըլլայ մինչեւ «աշխարհի ծայրը կ'երթայ ատոր համար»:

Ներկայիս ի՞նչ կը բանի նախկին վարչապետը: Կ'ապրի Շթայնպախի մէջ, Պահակագօրքէն վեց հոգի կը հսկեն տան առջեւ, ոստիկանութեան սպասարկութեան չորս գաղտնի ոստիկաններ իրեն հետ կը բնակին: Ունի սակայն կարգ մը առաւելութիւններ: Հեռատիպ մեքենայ մը ունի որու շնորհիւ Շթամնլէռ կրնայ գինքը կապել ուրիշ ոեւէ մէկուն որ նոյն մեքենան ունի: Այսպէս կրնայ հաղորդակցիլ մամուլին հետ: Առջի օր, կը պատմէ Ֆիկառոյի թղթակիցը, տեսակցութիւն մը տուած է պավառական ձայնասփիւռին: Շնորհակալութեան քանի մը խօսք էր միայն, բայց յաջորդ օրը գերմանական պատկերազարդ պարբերականի մը թղթակիցը տեսած է ինչպէս նաեւ Միլանոյի ձայն-պատկերասփիւռի թղթակիցը: Եւ կ'ըսուի թէ հարցազրոյցները չեն վերջացած: Եւրոպա թիւ 1, ձայնասփիւռի կայանին աշխատակիցը խնդրած է Ժորժ Պիտոյէն որ քանի մը խօսք ալ ֆրանսերէն ըսէ, բայց նախկին վարչապետը մերժած է վճռական կերպով: Ականատեսներ կ'ըսեն նոյնիսկ թէ Պիտօ պատասխանած ըլլայ.— «Իբրեւ կատարեալ Եւրոպացի գերմաներէն եւ անգլերէն կը խօսիմ, բայց ո՛չ ֆրանսերէն»:

Այս խօսքերուն վաւերականութիւնը չէ հաստատուած, բայց Պիտօ ուրիշ բաներ ալ ըսած է «Թիմսթար» մամուլի գործակալութեան: «Սկսայ նեղուիլ այն հարցումներէն եւ շահագործումներէն որ կը բազմանան ամէն կողմ իմ ճակատագրիս շուրջ: կ'երթա՞ք, կը մնա՞ք, ի՞նչ պայմաններով: Աֆղանիստա՞ն, Փաթակոնիա՞ թէ Կրօնէնլանտ կը նախընտրէք: Գրեցի Ներքին նախարարին մտքերս յայտնելով: Գերմանիոյ մէջ եւ մանաւանդ Պավարիոյ բարեկամական ընդունելութեան արժանացայ: Շնորհակալ եմ գերման բարեկամներուն որոնք նիւթական եւ դիրքի զոհողութիւններ ընդունեցան: Կ'ողջունեմ գալիք Եւրոպան»:

Պիտօ շեշտած է նաեւ թէ սպանութեանց եւ մահափորձերու մարդ չէ, բայց կը մնայ «պետը» եւ չէ յոգնած:

× Մէթր Ժագ Իզորնի, ծանօթ փաստաբանը որ երեք տարուան համար ջնջուեցաւ փաստաբանական կարգէն, ամբաստանուած է անուանարկութեան համար նախարար Ժեսքառ տ'Էսթէնի դէմ: Իրեն դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ անցեալ Յունուար 28ին, անուանարկած է ելմտական նախարարը յայտնելով դատարանին մէջ թէ Վալէրի Ժիսքառ կապ ունեցած է Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան հետ եւ նոյնիսկ թիւ մը ունէր իբրեւ անդամ:

Այս առթիւ մառէշալ Փէթէնի փաստաբանը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է մամուլին.— Անշուշտ ուժգնօրէն կը բողոքեմ տրուած որոշումին դէմ, բայց կը փափաքիմ որ ժամ առաջ պատժական դատարանին առջեւ քաշուիմ որպէսզի կարենամ փաստել ինչ որ գրած եմ Պ. Ժիսքառ տ'Էսթէնի 1962 Դեկտեմբեր 4ին այն ձեւին մասին, որով տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան: Այն արարքները զորս կը վերագրեն ինծի մաս կը կազմեն պաշտպանողականիս զոր արտասանեցի Վէնսէնի զինուորական ատեանին առջեւ եւ 1881 Յուլիս 29ի օրէնքին 41րդ յօդուածին համաձայն չեմ կրնար հետապնդումի ենթարկուիլ այն բաներուն համար զորս յայտարարած եմ իբրեւ պաշտպան փաստաբան: Ներկայ դատաքննութիւնը կրնայ միայն այն եզրակացութեան յանգիլ որ դատավարութեան հիմ չկայ եթէ օրէնքը չբռնաբարուի եւ Սէնի Դատարանը եւ հարցաքննիչ ատենակալը չեն կրնար նման բան մը ընել: Ալէն Սիմոնի յայտնեցի ժամ առաջ դատուիլ ուզելս եւ շատ պիտի ցաւիմ եթէ այս փափաքը չիրագործուի: Խնդրին խորքին վրայ պիտի հարցաքննուիմ Մարտ 28ին եւ իմ շահերս յանձնեցի երկու գործակիցներուս՝ Ֆօշոն եւ Լապրտան-Փիւխան:

× Ամբաստանութեան ճիւղի Ֆրանսայի բարձրագոյն ատենակալը Անթոնէն Պեսոն, վճռաբեկ Ատեանի նախկին ընդհանուր դատախազ, սկսնակ փաստաբան է քանի մը օր է:

67 տարեկան այս նոր փաստաբանը փայլուն ասպարէզ մը ունեցած է ատենակալութեան մէջ: Գերագոյն Ատեանի իբրեւ ընդհանուր դատախազ էր, որ 1961ին ամբաստանող կողմը ներկայացուց զինուորական բարձր. ատեանին առջեւ Շալի եւ Զելլէրի դատավարութեան: Մերժած էր մահապատիժ ուզել եւ երկու ամբաստանեալները 15 տարի արգելափակման դատապարտուեցան:

Անցեալ տարի կառավարութեան իրաւական խորհրդատու նշանակուեցաւ որ պարզապէս պատուոյ տիտղոս մըն էր: Կը հրաժարէր 1962 Հոկտեմբեր 10ին: Պաշտօնական պատճառաբանութիւնն էր՝ առողջական վիճակը:

Ամբաստանութեան կողմէ պաշտպանողական կողմը անցնողի մը պարագան շատ հազուագիւտ է, բայց նախընթացներ կան.— Ընդհանուր դատախազ՝ Լուպա 1920ին եւ դատախազ՝ Պուսառ 1946ին:

ԿՏԱԿ

Որդիս քեզ ի՞նչ կտակեմ, ի՞նչ կտակեմ,
իմ բալիկ,
Որ ինձ յիշես վշտի մէջ, թէ խինդի մէջ
քո գալիք.
Գանձեր չունեմ, բայց գանձն ի՞նչ,
գանձը լոյսն է աչքերիս,
Դու ես միակ իմ գանձը, դու ես գանձը
գանձերիս:
Քեզ այնպիսի գանձ կ'ուզեմ ես կտակել
հայրաբար,
Որ չի կարող կտակել ուրիշ երկրում ոչ
մի հայր,—
Ես քեզ այն եմ կտակում, որին այս մեծ
մեր դարում
Փոքրիկ մարդիկ են բանտել ու շղթայել
ամպերում.
Քեզ մեր սարն եմ կտակում, որ դուրս
բերես սեւ ամպից,
Որ տուն բերես շլացած արդարութեամբ
մեր անբիծ,
Ու կը բերես իմ բալիկ, բէկուզ քո խեղճ
թաթիկով
Մեր սարն այս կողմ շուռ կը տաս՝
արդարութեանդ ուժն է ծով:
Ու երբ բերես, իմ բալիկ, սիրտս էլ
շիրմից կը հանես,
Կը բարձրանաս ու սիրտըս ազատն ի վեր
կը տանես
Ու կը թաղես իմ սիրտը ձիւների տակ
Մասիսի,
Որ շիրմում էլ՝ դարաւոր հուր կարօտից
չմրսի:
.
Քեզ Մասիսն եմ կտակում, որ դու
պահես յաւիտեան,
Որպէս լեզուն մեր Հայոց, որպէս սիւնը
քո հօր տան:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԼՌՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

ՅԻՄԱՐ ԹԵՂԻՆ

Մարգարենակ ոստաններից հեռու եւ ճանապարհներից դուրս կանգնել է ան– պտուղ թեղին եւ անհոգ սուլում է :

Նա իրեն անմահ է համարում, որով– հետեւ որպէս վառելիք անգամ անպէտք է, յետոյ կտրուած է մարդկանցից, այն ո՞ր յիմարն է, որ կացին կը բարձրացնի նրա վրայ եւ այդ անպէտք դիակը քարշ կը տայ մինչեւ գիւղ :

Նրա ստուերից ոչ ոք չի օգտուում , բայց վնասւում են շուրջը բուսնող ծա– ղիկներն ու բուսականութիւնը, արեւից զուրկ թոշնում են նրանք :

Մարգարենակ ոստաններից հեռու եւ ճանապարհներից դուրս կանգնել է ան– պտուղ թեղին, կարծես ձեռքերը գրը– պանում՝ անհոգ սուլում է , հպարտ է , որ կանգնած է եւ իրեն անմահ է համա– րում :

Նա չգիտէ, որ ծառերը կանգնած են մահանում :

ՆՈՐ ԵՐԳԻ ՊԱՀԱՆՋԸ

Երկու տարին դեռ չի լրացել : Օրօրոցի երգեր չի պահանջում, բայց քնելուց ա– ռաջ երգ է ուզում :

Առաջ հեշտ էր, ես էի երգում, մայրը, երբեմն նոյն երգը կրկնում էինք, եր– րորդ, չորրորդ անգամ, մինչեւ վերջա– պէս քնէր: Իսկ յետոյ ...

Հիմա գործը շա՛տ է դժուարացել :

Երբ զգում է, որ մօթիֆը *ծանօթ է , լալիս է ու պարզում թաթիկը :*

— Նո՛րը :

Ես իմ ռեպերտուարով *դուրս եկայ շարքից: Մայրը դեռ դիմանում է: Որ– պէս օժանդակ միջոց մտադիր եմ գնել հին ու նոր երգարաններ որպէսզի մայրը շարունակ նորոգի իր երգի ցանկը, մին– չեւ ...*

Մինչեւ ե՞րբ :

Յետոյ գործը կը հեշտանայ, կը մե– ծանայ քիչ թէ շատ, կը խելօքանայ եւ մեզ նման կը տիրապետի նոյն երգը բա– զում անգամ լսելու արուեստին :

Կեանքը կը դաստիարակի նրան :

ԲՈՅՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Սիրելի Շահան Շահնուրին

Մեր տանիքի քիւում իր բոյնը հիւսեց մի ծիծեռնակ: Այդ հինգ տարի առաջ էր :

Առաջին իսկ գարնանը ես նկատեցի , որ նա բոյնը հիւսեց մէն – մենակ եւ ըս– կըսեց ապրել մէն – մենակ :

Այնուհետեւ նա ամէն գարնան վերա– դառնում էր տաք երկրներից, ապրում էր մինչեւ Սեպտեմբերը, իսկ Սեպտեմբե– րին չւում տաք երկրներ :

Մենակ էր ապրում նա, բայց հակա– ռակ դրան, մեր տանիքների քիւում շա– րունակ աղմկում էին ծիծեռնակները :

Գալիս էին նրանք թեւերն տալով, մեծ մեր տանիքի քիւում ապրող ծիծեռնակը կի մօտ, վիճում էին, խօսում, առար– կում, յետոյ հանդարտում ու թռչում , տեղ տալով նոր խմբերին :

Ես կամաց – կամաց համոզուեցի, որ մեր տանիքի քիւում ապրող ծիծեռնակը շարքային ծիծեռնակ չէ: Նա պատգամա– ւորութիւններ է ընդունում, հրահանգներ է տալիս, խնդիրներ է վճռում, կարգա– դրութիւններ է անում :

Այո, նա ծիծեռնակապետ է, հեղինա– կաւոր ծիծեռնակ ...

Բայց անհա անցեալ տարի գարնանը չվերադարձաւ նշանաւոր ծիծեռնակը :

Եւ այն էր զարմանալին, որ նրա բոյնը ոչ ոք չզբաղեցրեց: Ես անձամբ ստու– գեցի: Բոյնը գիշերները դատարկ էր : Իսկ ցերեկները մեծ ու փոքր երամներով գալիս էին ծիծեռնակները, աղմկում , երգում, ապա թռչում քիւից դուրս , տեղ տալով նորերին :

Կասկած չկայ, մեծ ծիծեռնակը մահա– ցել էր տաք երկրներում, իսկ նրա բոյնը վերածուել էր բոյն – թանգարանի :

Լաւ է՝ գլխի չէին ընկել ձրիակեր ազ– ռաւները :

Նրանք կը սկսէին բոյն – թանգարան մտնելու համար մուտքի տոմսեր վաճա– ռել :

ՕՐՕՐ

Իջան իրիկուայ վարագոյրները, կախ– ուեցին աստղէ մեխերից՝ երկրի վրայ:

Դէ, քնի՛ր, քնի՛ր, իմ սիրուն մանկիկ:

Քնեցին հաւքերը, քնեց խնձորենին , առուի օրօրով քնեցին թիթեռ ու մըր– ջիւն, խոտ ու սէզեր, ձկնիկները հեռա– ցան հոսանքներից, մտան ջրային խաղաղ բոյներն ու անշարժացան բաց աչքերով ․

Դէ, քնի՛ր, քնի՛ր, իմ սիրուն մանկիկ:

Քնիր ու տես քո երազը: Ես գիտեմ քո երազը:

Երազում դու տեսնում ես, որ թեւեր ունես դու, սպիտակ եւ ուժեղ թեւեր, ու թռչում ես :

Օրօրոցից թռչում ես դու դէպի բաց պատուհանը, բաց պատուհանից՝ դէպի կապոյտ երկինքը, կապոյտ երկնքից՝ դէպի գարնանային արեւը :

Դու թռչում ես երկար, ճախրում վեր ու թեթեւ, երգում ես աշխարհի բոլոր թռչունների ձայներով, յետոյ զգում ես, որ անօթի ես :

Այն ժամանակ դու արեւից կը թռչես ուղիղ դէպի քո օրօրոցը, կը զարթնես ու կուլաս , — « մա՛ ...», — այդ նշա– նակում է ․

— Ուտել եմ ուզում, մայրի՛կ...

Իսկ հիմա քնիր, իմ սիրուն մանկիկ :

Քնեց փայտփորիկն անտառում, կա– տուն բազմոցի վրայ, բլուրների, դաշ– տերի եւ այգիների վրայ քնել է լուսի– նը: Ես քեզ կը պատմեմ այն ոսկէ հէք– եաթը, որ կարդում եմ ամէն օր իմ օրե– րի ոսկէ մատեանում ու քու պայծառ , շողշողուն աչքերում :

.. Կախարդական հովտի վրայ բացւում է առաւօտը:

Երգում են թռչունները, երգում է ար– ծաթէ գետակը, երգում են արեւն ու հո– ղը, ծաղիկներն ու արահետները:

Հովտային արահետով գնում է Կարմիր Գլխարկը , գնում է ազատ ու համար– ձակ, անվախ եւ ուրախ :

Գայլերի ցեղը վաղուց է ոչնչացուած : Նրանց կմախքները անգամ թանգարան– ներում չկան: Ոչնչացուած են բոլոր գի– շատիչները: Գիշատիչները չկան :

Գնում է հովտային արահետով անվախ եւ ուրախ Կարմիր Գլխարկը :

Մեղուները մեղր են շինում, մրջիւն– ները՝ քաղաք : Անտառից դուրս է թըռ– չում գեղեցիկ աչքերով եղնիկը, մօտե– նում է Կարմիր Գլխարկին, լիզում է նրա ձեռքը ու քառատրոփ վազում առաջ :

Խաղաղութիւն է տիրում կախարդական հովտում եւ աշխատանքի թագաւորու– թիւն:

Որտեղ է գտնւում այդ կախարդական հովիտը եւ ո՞վ է այդ Կարմիր Գլխարկը,

Քո երկիրն է այդ կախարդական հո– վիտը, եւ դու ես այդ Կարմիր Գլխարկը, մանկիկ իմ ...

Իսկ հիմա քնի՛ր, քնի՛ր...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ՔԱՐՈԶԸ

Ստորեւ կուտանք գրեթէ իր ընդհանուր ամբողջութեան մէջ , Կաթողիկոսական Տեղապահ Խորէն Արք․ Բարոյեանի հո– գեշունչ եւ իմաստալից քարոզը, որ խօ– սեցաւ Կիրակի, 10 Մարտ 1963, Մեծ Պահոց Երրորդ Կիրակին, Անթիլիասի Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ :

Սիրելի՛ եւ հաւատացեալ ժողովուրդ Հայոց, Մեծ Պահոց երրորդ Կիրակին է այսօր եւ այս Կիրակին ճանչցուած է մեր հաւատացեալ ժողովուրդին մէջ որպէս հաշտութեան Կիրակի: Համաձայն մեր ե– կեղեցւոյ աւանդութեան, այս օրը կը կոչուի նաեւ Անառակի Կիրակի: Եւ ... սուրբ բեմէն, այսօր, հանդիսաւոր կե... պով կը կարդացուի Աւետարանի ամէն... իմաստալից խօսքերէն մէկը, որ Ան... ռակ Որդիին առակն է:

Համաձայն Ղուկաս Աւետարանիչ... մեծահարուստ ազնուական մը, որ ուն... ընդարձակ կալուածներ, անհատն... հարստութիւն, նաեւ պատուական ժ... մըն էր, բարի հայր մը իր ընտանիքին ... զաւակներուն համար :

Ունէր երկու զաւակներ: Անոնցմէ կր... սերն է որ պիտի հանդիսանար անառակ...

Այս անառակ որդին, իր մանկութ... չէն ու զուարթ օրերը կ'անցնէ ծնողք... հովանիին տակ, իր հօրենական տան մէ...

Սակայն, երբ կը թեւակոխէ երիտա... սարդ տարիքին, այլեւս կը դադրի հլու... հնազանդ ու բարի պատանի մը ըլլալէ... կը դառնայ ըմբոստ եւ անհնազանդ... Այլեւս չուզէր իր ծնողքին շուքին տ... ապրիլ, կ'ուզէ հեռու մնալ անոնց հե... տապնդող աչքերէն: Կ'ուզէ հեռու աշ... խարհ երթալ, ազատ ու անկաշկանդ... կեանք մը ապրիլ, այնպէս, ինչպէս իր ... րիտասարդական սիրտը կը փափաքէր...

Ու օր մը, կը մօտենայ հօրը ու կ'ը...

— « Հայր, տուր հարստութենէդ իմ բա... ժինս, այլեւս չեմ կրնար այս տան մէ... ապրիլ, չեմ կրնար ձեր կամքին հնազա... դիլ : Ուրիշ երկիր երթալ կ'ուզեմ, եւ ի... ազատ կամքովս կ'ուզեմ իմ ապագա... կերտել» :

Այս կ'ըլլայ անառակ տղուն պահանջ... եւ այս շատ բնական երեւոյթ է :

Ծնողքը որքա՜ն կ'աղաչէ, որքա՛ն կ... լայ, ու կը խնդրէ, բայց անօգուտ: Մի... չեւ անգամ կը բարկանայ, կը սպառնա... Անառակ տղան, ծնողական խրատը ոչի... համարելով, իր ժառանգական բաժի... կ'առնէ ու կը մեկնի :

Տաք գլուխ երիտասարդ էր, ինքզի... կը հաւնէր, ինքն էր գիտակիցը, խելա... ցին, իր ծնողքը տգէտ էր, հին գլուխ... ինքն էր լուսաւորեալը եւ ուրեմն պի... ապրէր իր խելքին համաձայն :

Սիրելի՛ հաւատացեալ ժողովուրդ, մի... թէ՞ մեր մէջ չկան երիտասարդ – երի... տասարդուհիներ, որոնք երբ 18 տարիք... կը թեւակոխեն, ինքզինքնին չափահա... կը կարծեն, կը վիրաւորեն իրենց ծնողք... ներուն բարի սրտերը, կը մոռնան ծնո... ղական ամբողջ հոգածութիւնը, հին գլ... լուխ ու տգէտ կը նկատեն, կ'ապրին ա... զատ ու անկախ եւ չեն կրնար օգտուի... ծնողական խորհուրդներէ: Անոնք կը ... նան աւելի զարգացած ըլլալ, աւելի լու... սաւոր, աւելի զօրաւոր ու կամքի տէր... Բայց պէտք է գիտնան, որ գիտութիւն... զարգացած ըլլալը, բաւարար չէն կեան... քի մէջ յաջողելու համար, պէտք է նաեւ... փորձառութիւն :

Մեր երիտասարդները իրենց գիտու... թեան պէտք է միացնեն մեր ծնողքներ... փորձառութիւնը, յարգելով իրենց մեծեր... րը , սիրելով զանոնք, երախտապար...

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

« Ոչ ոք պիտի մեղադրէ քեզ: Իմ այ– րիս պիտի ըլլաս... Մէկ օրուան երջան– կութիւնը կ'արժէ թշուառութեան ամ– բողջ կեանք մը ...»:

Ատել կը մերժէր հետեւիլ այդ վսեմ ճամբուն: Միւս կողմէ, մանկամարդու– հիին մայրը կը սպառնար իրեն, ըսելով թէ եթէ շարունակէր իր գաղտնի տեսակ– ցութիւնները Վիկտորի հետ, պիտի եր– թար գտնել անոր մայրը եւ խօսիլ անոր հետ :

Եւ կը պատահի այդ անխուսափելին : 1820 Ապրիլ 26ի առաւօտուն , Տիկին Հիւկօ կ'աղդարարէ իր զաւկին վերջնա– կան խզումը :

Երկու սիրողներուն միջեւ յանկարծա– կի կ'իջնէ լռութեան վարագոյրը :

Սէրը խոյս կուտար իրմէ : Վիկտոր մխիթարութիւն կը փնտռէ աշխատանքին մէջ:

Երէց եղբայրը՝ Աբել, կ'որոշէ որ Հիւ– կօ եղբայրները պէտք է ունենան իրենց գրական հանդէսը: Իրենց վարպետին՝ Շաթօպրիանի թերթը կը կոչուէր «Պահ– պանողականը», իրենց հանդէսը պիտի ստանար «Գրական պահպանողականը » տիտղոսը:

Վիկտոր Հիւկոյի յորդահոսան փայլն էր որ, տասնեւերկու կեղծանուններու տակ կը սնուցանէր հանդէսը, ուր, տա– սընեւվեց ամիսներու ընթացքին կը հրա– տարակէ 112 յօդուածներ եւ 22 քեր– թուածներ :

Տասնեւչորս ամիսներէ ի վեր Ատել եւ Վիկտոր չէին տեսած զիրար, երբ 1821ի Յունիսին, Տիկին Հիւկօ յանկարծակի կը հիւանդանայ կուրծքի ծանր տագ– նապով մը: Իր զաւակները գիշերներ ամ– բողջ կը հսկեն իր սնարին վերեւ ու կը կը խնամեն զայն : Յունիս 27ին, առա– ւօտեան ժամը երեքին հիւանդը իր հոգին կ'աւանդէ զաւակներուն բազուկներուն մէջ:

Նոյն գիշերը, Վիկտոր, կեանքէն յու– սահատած կը թափառի փողոցները :

Անձրեւին տակ, իր քայլերը զինքը մեքենականօրէն կ'առաջնորդեն Շերշ– Միտի փողոցը գտնուող Ատելի բնակա– րանին առջեւ :

Պարտէզէն կը հասնին երաժշտութեան, երգի ու ծիծաղի հնչիւններ: Մթութեան մէջ, իրեն ծանօթ ու ընտանի ճամբանե– րով կը հասնի մինչեւ պատուհաններուն տակ եւ դէմքը փակցնելով ապակինե– րուն, կ'ընդնշմարէ սպիտակ շրջազգեստ մը հագած Ատելը, գլուխը զարդարած ծաղիկով , որ կը պարէր ...

Ասիկա կ'ըլլայ ծանր հարուած մը զոր պիտի չմոռնար մինչեւ իր կեանքին վեր– ջը եւ որ իրեն կարելիութիւն պիտի ըն– ծայէր լաւագոյնս ճանչնալու դժբախտ– ներն ու կեանքի հեշտանքներէն զրկուած– ները ...

Հետեւեալ օրը, Ատել կը շրջագայէր իր պարտէզին մէջ, երբ կը տեսնէ յանկարծ Վիկտորը , որ դէպի իրեն կը յառաջա– նար :

Երիտասարդին ներկայութիւնն ու անոր տժգոյն դէմքը աղէտի մը հետեւանքը կրնային ըլլալ :

— Ի՞նչ կայ որ :

— Մայրս մեռաւ: Թաղեցի զինքը ե– րէկ...

— Եւ ե՞ս ... կը պարէի ...

Երկուքով կը սկսին հեծկլտալ ու ա– սիկա կ'ըլլայ իրենց նշանախօսութեան հանդէսը :

Տիկին Հիւկօ իր մահէն ետք միայն պարտքեր էր ձգած , իսկ զօրավարը՝ որ ամուսնացած էր հիմա Պլուայի մէջ իր հոմանուհիին հետ, միշտ կը մնար կէս– թոշակի վրայ :

Վիկտոր եւ իր զարմիկներէն մին՝ Ա– տոլֆ Թրէպիւշէ, միասին կը վարձեն վերնայարկի փոքր սենեակ մը Տրակոն փողոցին մէջ: Երկուքը միասին ունէին միայն մէկ պահարան մը : Ասիկա ան– գամ շատ էր Վիկտորի համար որ ... անձնական գոյք ունէր միայն երեք շապիկ ...

Վերջապէս , 1822 Յուլիս 18ին, կը կ... տարուի հրաշքը: Թագաւորին անձնակ... գանձէն իրեն կը յատկացուի 1200 ֆր... րանքի տարեկան թոշակ մը: Ատել պի... կրնար Տիկին Հիւկօ դառնալ ...

Պսակադրութեան հանդէսը տեղի կ'ու... նենայ 1822 Հոկտեմբեր 12ին, Սէն Սիւ... բիսի եկեղեցիին մէջ, ձեռամբ Աբբ... զուքս Ռոհանի: Վիկտոր Հիւկոյի վկա... ները կ'ըլլան Ալֆրէտ տը Վինեըի և Ֆր... տիէ գիշերօթիկ վարժարանի ուսուցի... Ֆելիքս Պիսքարա, որ երիտասարդ Վիկ... տորին առիթ ստեղծած էր իր բանաս... տեղծութիւնը ներկայացնելու Ֆրանսա... կան Կաճառին :

«Հարսանիքներու յաջորդող առաւօտ... ները առանձնակեաց են: Պէտք է յարգ... երջանիկներու խուցմները, եւ քիչ մ... ալ, անոնց ուշացած նինջը ...», կարդանք «Թշուառներ»ուն *մէջ: Ատել ... Վիկտոր չեն ունենար այս խաղաղ զար... նումը :*

Իրենց հարսանիքին յաջորդ օրը, ... առւօտ կանուխ, Պիսքարա ինքնիրմէն ... լած կը բախէ առագաստի սենեակին դ... ռը: Վիկտոր Հիւկոյի եղբօր՝ Էօժէ... վիճակը սարսափելի էր ...

(3 Շար․)

գտնուելով : Զմոռնանք Աւետարանի այս գեղեցիկ դասը :

Եւ Ղուկաս Աւետարանիչ կը պատմէ :

Այս անառակ տղան, այլեւս ազատ ու անկաշկանդ, կ'ապրէր այնպէս, ինչպէս իր սիրտը կ'ուզէր: Կը գտնէ անառակ ընկերներ, հաճոյքի եւ զուարճութեան սեղաններու շուրջ գիշերներ կը լուսցնէ ու կը վատնէ իր ամբողջ հարստութիւնը, կը պարպուի դրպանը եւ առողջութիւնն ալ վրայ կուտայ: Ու անառակը այսպէս դժբախտացած , կը դառնայ մուրացիկ: Իր բարեկամները, որոնց հետ գիշերներ լուսցուցած էր, բարեւ չեն տար այլեւս, երեսը անգամ չեն նայիր: Անոնք արդէն իսկական բարեկամներ չէին, անոր դրամին բարեկամներն էին: Դրամը լմնցաւ, լմնցաւ նաեւ իրենց բարեկամութիւնը :

Այսօր ալ կան բազմատեսակ բարեկամութիւններ: Բարեկամ են երբ ունիս առատ սեղան, երբ կը վճարես , բայց եթէ իյնաս թշուառութեան մէջ, կը մոռնան քեզի: Իսկական բարեկամը կը յայտնուի դժբախտութեան, թշուառութեան մէջ : Նեղ օրերուն է որ ճշմարիտ, իսկական բարեկամը մէջտեղ կ'ելլէ, մնացեալը կեղծիք է ու խաբէութիւն :

Եւ կը շարունակէ Յիսուս իր այս գեղեցիկ առակը, թէ այդ տարին սով կը պատահի, անօթութիւն ամենուրեք, վերջին ծայր թշուառութիւն ու դժբախտութիւն :

Կրնանք պահ մը ենթադրել, թէ անառակ որդին կ'անդրադառնայ իր վիճակին: Զէ՞ որ ամէն ինչ ունէր, մեծահարուստի զաւակ էր: Սակայն, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը, ինք իր ձեռքովը ինկողը չի լար: Եւ չի կրնար մտածել իր տունը վերադառնալ. հոս անօթի կը մեռնիմ եւ չեմ վերադառնար. այնքան կարծրացած էր անոր սիրտը: Ու կը դառնայ խոզարած :

Այժմ հաւատացեալ ժողովուրդ Աստուծոյ , միասին մտածենք եւ մեր աչքին առջեւ բերենք անառակին վիճակը եւ խորհրդածենք :

Սիրելի որդի մըն էր ,այժմ ծառայ դարձած է: Ազնիւ հայր մը ունէր, այժմ խոզարած է: Կ'ապրէր պալատի պէս շքեղ տուներու մէջ, այժմ գլուխը հանգչեցնելու քար մը չունի: Վայելչօրէն կը հագուէր, այժմ ցնցոտիներու, քուրջի կտորներու մէջ կ'ապրի: Ամէն ինչ առատ էր հօրը տունը այժմ ոչինչ ունի :

Ահա թէ որքան սրտաշարժ է անառակի վիճակը: Կը յիշէ իր ծնողքը, իր բարի հայրը, իր աչքին առջեւէն կ'անցնին հօր ծառաները : Բոլոր բարիքները որ կը վայելէր, կը վերյիշէ , կամաց – կամաց սիրտը կը կակուղնայ, ինքզինք կը քննադատէ, ինքզինք կը դատէ իբրեւ պատճառը իր դժբախտութեան: Կը մտածէ երթալ հօրը տունը: Ծունկի գալ անոր առջեւ եւ ըսել .— « Հայր, մեղք գործեցի Աստուծոյ եւ քու առջեւ, այլեւս արժանի չեմ զաւակդ կոչուելու: բայց ընդունէ զիս իբրեւ ծառաներէդ մէկը»:

Ու իր զղջումին մէջ, արցունքները աչքերուն, կիսամերկ, ճամբայ կ'ելլէ դէպի հօրը տունը :

Երբ կը մօտենայ ագարակին, պարտէզներուն, ծառաները կը տեսնեն թէ եկողը իրենց տիրոջ զաւակն է: Կը վազեն, լուր կուտան, թէ անառակ զաւակդ կը վերադառնայ, քեզի կուգայ :

Պատուական ու բարի հայրը, հազիւ թէ կը լսէ լուրը, անմիջապէս կը վազէ եւ ջերմ համբոյրներ դրոշմելով անոր երեսներուն գրկաբաց կ'ընդունի, որովհետեւ կորսուած էր զաւակը ու գտնուեցաւ, մեռած էր եւ ողջնցաւ : Ու բարի հայրը, առանց պայմանի , առանց սակարկութեան ընդունեցաւ իր զաւակը, որովհետեւ զղջացած սրտով վերադարձաւ իր հօր տունը :

Եւ անառակ որդին, ծունկի գալով հօրը առջեւ, որուն աչքերուն նայելու համարձակութիւնն անգամ չունէր, ըսաւ . « Հա՛յր, ներէ՛» :

Հայրը հրամայեց, որ ուրախութիւն ընեն, հագցնեն լաւագոյն զգեստներ : Ծիրանի եւ բեհեզ՝ ի նշան սիրոյ. մատանի անցնեն մատին՝ ի նշան հաշտութեան:

Ահաւասիկ Ս. Աւետարանին բազմադարեան մէկ էջը: Կը պատկերացնեմ ձեզի զղջումով, ապաշխարութեամբ դարձի եկած զաւակը, որ կ'ընդունի իր սխալը , կը վերադառնայ հօր տունը, որ սիրով կ'ընդունի :

Այդպէս ալ, բոլոր այն մեղաւորները , այն անցաւորները, որոնք դարձի կուգան, իրենց մեղքերը կը ճանչնան, կ'որոշեն չկրկնել իրենց յանցանքները՝ հրեշտակները ուրախութիւն կ'ընեն անոնց համար եւ Աստուած սիրով կ'ընդունի : Որովհետեւ, Աստուած մեղաւորներուն մեռնիլը չուզեր, այլ անոնց դարձը եւ զղջումը :

Հաշտութեան օր է այսօր մեր եկեղեցւոյ համար: Անտարակոյս թէ մեր մէջ կան խռովեալներ, իրարու հետ քէն, ոխ, ատելութիւն եւ թշնամութիւն ունեցողներ: Թող առիթ մը ըլլայ այս օրը հաշտուելու, սիրոյ եւ եղբայրութեան կեանքը վերահաստատուի մեր ընտանիքներէն ներս :

Այս օրը, առիթ մը ըլլայ անոնց համար, որոնք հեռացած են իրենց մայրենի եկեղեցիէն: Այդ տեսակները հաշտութեան, համերաշխութեան ոգիով մօտենան ու վերադառնան իրենց հոգեւոր տունը, դէպի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, հոգեւոր կեդրոնը Հայաստանեայց եկեղեցիին: Զղջացած գան, առանց պայմանի , առանց դժուարութեան, սրտաբաց սրտով :

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը հոգեւոր կեդրոնն է արտասահմանի այս ժողովուրդին: Բոլորուին անոր շուրջը, զօրավիգ կանգնին անոր Դպրեվանքին : Այս ազգային հոգեւոր հաստատութեան իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը բերեն, որպէսզի այս դարաւոր Աթոռը բարգաւաճեալ եւ ծաղկեալ վիճակի մէջ ըլլայ եւ ծառայէ այս ժողովուրդին ի սփիւռս աշխարհացրիւ :

Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, իր Աստուածային սիրովը, թող քարացած սրտերը կակուղցնէ : Եղբայրացած սիրով եւ ազնիւ հոգիով քով քովի գանք եւ մեզի աւանդ մնացած Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը առաջ տանինք բարգաւաճ եւ ծաղկեալ վիճակի մէջ:

Բոլորն ալ տեղ ունին այս հաստատութեան մէջ, բոլորն ալ սրտաբաց պիտի ընդունինք եթէ գան անկեղծօրէն եւ նուիրուին այս Աթոռին բարգաւաճման կենսական գործին :

Այն ատեն, մեր շատ սիրելի եւ հանգուցեալ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը, իր երկնային հանգստարանէն պիտի տեսնէ մեր անհասկացողութիւններուն վերացումը, պիտի հրճուի իր հոգին եւ պիտի օրհնէ զմեզ բոլորս :

Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցի ընդ ձեզ ամենեսեանդ : Ամէն:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՀԵՔԻԱԹ

ԽՄԲ.— Ինչպէս բոլոր արեւելեան ժողովուրդներու մէջ, ռումանական զրոյցներն ու աւանդութիւններն ալ աչքի կը զարնեն իրենց մանկունակ պարզութեամբ: Այստեղ ալ գիւղացին է որ միամիտ այլ վառ երեւակայութեամբ կը մեկնէ կեանքի խորհուրդները.—

ՓԱՅՏՓՈՐԸ ԻՆՉՈ՞Ի ԵՐԿԱՐ ԿՏՈՒՑ ՈՒՆԻ

Փայտփորը նախապէս թռչուն չէր, այլ պառաւ մը շատ երկար քիթով մը, զոր ամէնուն ամաններուն մէջ կը կոխէր, կը հոտոտէր. գաղտնի ականջ կը դնէր չափազանց հետաքրքիր էր ամէն բանի մասին, իրեն հետ կապ ունենար թէ ոչ, միշտ բան մը կ'աւելցնէր իր բանսարկութեանց մէջ, կտոր մը կը փրցնէր ուրիշ բանսարկութենէ մը, եւ այսպէս կը վնասէր իր դրացիներուն :

Երբ Աստուած տեսաւ անոր արարքները, խոշոր պարկ մը առնելով, մէջը լեցուց մժղուկներ, բզէզներ, մրջիւններ եւ ամէն տեսակ միջատներ, եւ, ամուր մը կապելով, յանձնեց պառաւին եւ ըսաւ .

— « Առ այս պարկը եւ տուն տար. բայց չըլլայ որ բանաս, որովհետեւ եթէ հետաքրքրութիւնդ մղէ քեզ քիթդ կոխելու անոր մէջ, սպասածէդ աւելի բան պիտի գտնես եւ անվերջ նեղութիւններ պիտի քաշես» :

— Աստուած չընէ որ ատանկ բան փորձեմ, պատասխանեց ջատուկը. ես ո՞վ եմ որ Աստուծոյ կամքին դէմ երթամ : Զգոյշ պիտի ըլլամ :

Այսպէս պարկը շալակն առնելով ճամբայ ելաւ դէպի տուն, բայց մինչ բեռը կը տանէր, իր մատները արդէն կը կծկուէին, եւ հազիւ կրնար զսպել ինքզինքը. ուստի, հազիւ քիչ մը հեռացած , նստաւ մարգագետնի մը մէջ եւ բացաւ պարկը: Միջատներուն ուզածն ալ այդ էր, որովհետեւ, հազիւ պարկը բացուած էր, երբ դուրս խուժելով ասդին անդին փախան դաշտին մէջ, ուրաքանչիւրը իրեն յատուկ ճամբան բռնելով կրցածին չափ արագ: Շատերը պահուեցան գետնին տակ, ուրիշներ սողոսկեցան խոտին մէջ, դեռ ուրիշներ ալ ծառերն ի վեր թռան, եւ բոլորը մէկ փախան իրենց կրցածին չափ արագ :

Պառաւը երբ տեսաւ եղածը, ահուդողի մատնուեցաւ, եւ փորձեց հաւաքել միջատները, նորէն պարկին մէջ փաթթելու համար: Բայց միջատները իրեն չէին սպասեր: Անոնք իրենց ընելիքը գիտէին, եւ շատերը դաշտն ի վեր փախան: Պառաւը յաջողեցաւ մաս մը բռնել, եւ պարկին մէջ դնելով կապեց: Յետոյ լսուեցաւ Աստուծոյ ձայնը, որ հարցուց թէ ինչ ըրած էր եւ թէ այդպէ՞ս պիտի պահէր իր խոստումը .

— Ո՞ւր են այն միջատները, բզէզները եւ մժղուկները զոր քեզի տուի տանելու համար: Այս վայրկեանէս թռչունի մը պիտի վերածուիս եւ պիտի թափառիս այդ բոլոր միջատները ժողվելով, մինչեւ որ նորէն լեցուի պարկս, միայն այն ատեն կրնաս մարդկային արարած մը դառնալ նորէն :

Եւ այսպէս պառաւը փոխուեցաւ փայտփոր թռչունի: Անոր երկար կտուցը պառաւին երկար քիթն է, ան օրն ի բուն կը թափառի, մժղուկներ, բզէզներ եւ մրջիւններ որսալով, պարկը լեցնելու համար, երբ պիտի վերստանայ իր մարդկային կերպարանքը: Բայց մինչեւ այսօր չէ աւարտած իր աշխատանքը եւ կը մնայ փայտփոր թռչուն :

ՄԻՏՔԵՐ ԵՒ ԱՍՈՅԹՆԵՐ

Արուեստի բոլոր տեսակները ամէնէն առաջ սիրոյ արտայայտութիւններ են խաղաղ կեանքին նկատմամբ :

Տգիտութեան երեք տեսակներ կան, 1)ոչ մէկ բան հասկնալ. 2) ամէնուն գիտցածը սխալ հասկնալ. 3) հասկնալ այն, ինչ որ պէտք չէ հասկնալ :

Շ. ՏԻՒՔԼՕ

Աւելի դժուար է ինքզինք արժանավայել պահել յաջողութեան հասած ատեն, քան այն ատեն, երբ բախտը չի ժպտիր :

Ֆ. ԼԱ. ՌՈՇՖՈՒՔՕ

Եթէ կը փափաքիք զիս դատապարտել, եղէք ոչ թէ ինծի հետ, այլ իմ մէջս :

Ա. ՄԻՑՔԵՎԻՉ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Գարա Թահսին, սուրհացի վաշխառուներու եղական տիպարներէն, իր աննշան ծառայութիւններն անգամ գիտցած էր արժեցնել ահագին փոխարինումներով : Կը մտածէր շահագործել այդ ժուռնալը եւ քաջալերուած՝ Նէճիպ Մէլհամէի եւ Իզզէթ Ապիտի տրամադրութիւններէն , ինք առանձին կ'ուզէր ստանձնել գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը. ինք վստահ էր թէ պիտի յաջողէր իր պատուիրակութեան մէջ, կը ճանչնար Վիլհէլմ Բ.ի ներկայացուցիչը, որուն հետ անձնական բարեկամութիւններ մշակած էր վաղուց. երկու քոյր հոգիներ էին, իրարմէ գաղտնիք չունէին:

Ապտիւլ Համիտի Առաջին Քարտուղարը լրատարի պաշտօն մըն ալ ունէր, Եըլտըզի բոլոր գաղտնիքները ժամը ժամին կը հաղորդէր Այաս փաշա, գերմանական մեծ դեսպանին, որ իր կարգին, դիւանագիտական կարեւոր գաղտնիքներ կը հաղորդէր անոր, եւ այսպէս, փոխադարձ վստահութիւններով, երկու Օգոստափառ եղբայրներու (?) երկու արժանաւոր ներկայացուցիչները, Դեսպան ու Քարտուղար, տարիներով կը շահագործէին Ապտիւլ Համիտի ... հիւանդութիւնը :

— Ինչո՞ւ չէք խօսիր, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ Գարա Թահսինի, ի՞նչ կը խորհիք, բանաւոր չէ՞ք գտներ առաջարկս :

— Բանաւոր է, պատասխանեց Գերմանիոյ մեծ դեսպանին բարեկամը , շատ բանաւոր է, կը մտածեմ միայն թէ՝ ի՞նչպէս պիտի բանամ Ժուռնալին խնդիրը :

— Ճանըմ փաշա, յարեց Նէճիպ Մէլհամէ չարաճճի ժպիտով մը, ինչ՞ պիտի սորվէիք խորամանկութիւնը. ձեզի համա՞ր պիտի մտմտայի ...

— Ծաղրեցէք հա, ծաղրեցէք, զանգատեցաւ Առաջին Քարտուղարը, գիշերային այցելութիւն մըն է, կը խորհիմ , անհանգիստ պիտի ընեմ զինքը :

— Վարժուած է ան այդպիսի այցելութիւններու, գիտել տուաւ Իզզէթ Ապիտ, դիւանագէտները աշխարհին մէջ ամէն վայրկեան, մէկ մի քայլափոխի , անակնկալ մը կը ծագի, դեսպաններուն համար ոչ գիշեր կայ, ոչ ցերեկ, օրուան քսանը չորս ժամերը կը ճանչնան անոնք, չէ՞ :

— Փաշա, կը պաղատէր Մէլհամէ , եթէ կարելի է, աճապարեցէք քիչ մը, ժամանակը շատ ուշ է :

— Հոգ մի ընէք, յարեց Թահսին, դեռ սեղանէն չեն ելած, ինչո՞ւ կանուխ երթամ եւ սպասեմ. թող ընթրեն, յետոյ կ'երթամ :

— Բայց գիտէ՞ք, առարկեց Մէլհամէ, մէկ ժամ չմնաց, Հիւնքեարը կը սպասէ, ի՞նչ պիտի ըսեմ երբ կանչուիմ :

— Մի վախնաք, քաջալերեց Առաջին Քարտուղարը, դեռ չէք կանչուիր, հակառակ պարագային, սենեկապետին միջոցաւ իմաց կուտանք թէ կարեւոր գործով մը դուրս ելած էք Եըլտըզէն :

— Ամա՛ն, սագը՛ն, բացագանչեց Նէճիպ Մէլհամէ, չըլլայ թէ ատանկ խօսք մը գլտորէք. ամենախիստ հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկուիմ, չէ՞ք յիշեր, քանի քանի անգամներ անցուցած եմ այդ կարգի տագնապներ ... :

Այս միջոցին Քարտուղարութեան Դիւանին դռնէն ներս մտաւ սենեկապետ Արիֆ պէյը:

Դէմքը գալկահար, ամբողջ մարմինովը կը դողար տակաւին, սոսկալի տագնապի մը մէջէն անցած ըլլալ կը թուէր : Եկաւ նստաւ միւս երեք պալատականներուն քով, եւ հառաչելով :

— Ախ ըսաւ, երանի թէ մայրս քար մը ծնած ըլլար իմ տեղս, աս ինչ կեանք է:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ, կրկնեցին երեքը միասին, ի՞նչ ունիք, Արիֆ պէյ :

— Աստուած պէլան տայ սա ժուռնալճիներուն, անիծեց Ապտիւլ Համիտի սենեկապետը, մատուըները վէրքոտէին ու թափթփէին այդ ժուռնալը գրողին :

— Ո՞ր ժուռնալը, հարցուցին երեք պալատականները :

— Նէճիպ փաշան գիտէ, շարունակեց Արիֆ պէյ, ինչ գիտնամ, մայրաքաղաքը պիտի կործանի, դեսպանատուները պիտի օդը հանուին, Գարաքէօյի Կամուրջը պիտի քանդուի, Բ. դուռը, բոլոր պետական շէնքերը, վերջապէս, բովանդակ Պոլիսը պիտի մոխիր դառնայ. այսպէս է գրուեր այդ անիծեալ ժուռնալին մէջ :

— Հիմակ ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ պատահեցաւ, Արիֆ պէյ, հարցուց անձկոտ դէմքով մը Նէճիպ Մէլհամէ :

—Ի՞նչ պիտի ըլլայ, պատասխանեց սենեկապետը, սեղանը տարուեցաւ , կերակուրները նոյնութեամբ ետ ճամբուեցան :

— Ինչո՞ւ ...

— Զիս կանչեց, շարունակեց Արիֆ պէյ, երեսիս պոռաց :

— Ի՞նչ պոռաց, հարցուցին ներկաները սրտի դողով մը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, իր ատենապետ Պ. Մուշեղ Ճերանեանի եւ ընտանիքի բոլոր պարագաներուն, իրենց շատ սիրելի մօր Ազնիւ Ճերանեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Նոր Սեբաստիոյ «Աճարոնեան» խումբին կողմէ, Մարտ 23, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Տիգրան Տէմիրճեանը, կնոջը անունն է Սրբուհի, զաւակներուն անունն է Վահէ, Բագրատ եւ Միքայէլ: Փնտռողն է եղբայրը Մարգար Տէմիրճեանը: Կ'ենթադրուի որ Տէմիրճեանը Նիս կը գտնուի: Գրել Երեւան, Շահումեան փողոց 15, 6 տուփիկ, 6 տուն, Մարգար Տէմիրճեանի հասցէին:

Երեւանէն Արշալոյս Կարապետեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը, որ երեւի թէ Փարիզ կը գտնուի. փնտռուողին ամուսնոյն անունն է Կարապետ որ ծանօթ է Խուրշուտ անունով: Կարապետի կնոջ անունը Եղիսաբէթ է եւ ունի զաւակ մը Արտաշէս անունով: Կարապետ կը փնտռուի նաեւ իր եղբօր Արտաշէսի եւ քոյրերուն Շուշանիկի եւ Հայկանուշի կողմէ: Գրել Երեւան, Մասիսի փողոց 1, տուն թիւ 27 Արշալոյս Կարապետեանի հասցէին որ որդին է Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս եւ Շուշանիկ Կարապետեանի:

Ալպանիոյ Թիրանա քաղաքէն Յակոբ Ալէքսանեան կը փնտռէ իր քրոջ Տիկին Կիւլիզարի զաւակները, Գաբրիէլ Թորոսեան եւ Վահան Պապիկեան որոնք Ալժերիա կը բնակէին եւ ծանօթ դէպքերու հետեւանքով կրնան Ֆրանսա անցած ըլլալ: Գրել Յակոբ Ալէքսանեանի հասցէին.— Րիւ Քրիստափորիտհի 84, Թիրանա – Ալպանիա: Կարելի է նաեւ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ միջոցաւ հաղորդակցութեան մէջ մտնել:

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը: Հասցէ.— 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8): Հեռաձայնի թիւն է ԷԼԻզէ 67–03:

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ որ Լիլայի մէջ հայերէնի դասընթացք մը բացած է որ տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14 – 17, էքօլ Սէն Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (Ֆր. եկեղեցիին քով) Մեթրօ Մեռի տէ Լիլա:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

«Յ Ա Ռ Ա Ջ»

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 14ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարնե-րը կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ASSURANCES
AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝
CABINET TCHAKARIAN
Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
SOURENE EXERJEAN
40, La Canebière — MARSEILLE
Մասնագէտ
ապահովագրական
բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինէի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Կոնտինանթալ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 ֆրանք, փափաքողները կրնան ծպտուիլ:

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ...

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնճոյք – պարահանդէսը՝ 1963, Ապրիլ 7ին, Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՇՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն):

Նոր Սեբաստիոյ նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն:

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմանեան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ 17·50 Ֆ
լաթակազմ 20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ 40 Ֆ
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ 45 Ֆ
Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԳԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

FOURRURES
ROGER YOPIAN
84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)
Neuf et Réparation Prix Intéressants
Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

Լօխում
հէլվա
թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0·25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՐՏ
MARDI
18 MARS
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9559
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9559

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Մինչ յոյս կար որ «Իմաստուններու Խորհուրդը» պիտի կարենայ լուծում մը գտնել ածուխի եւ երկաթի հանքերուն գործադուլին վերջ տալու համար, ընդհակառակն, տագնապը կը ծանրանայ եւ բանթողներու բարկութիւնն ալ կը սաստկանայ: Այս բարկութիւնը ծագեցաւ երբ սենտիքաներու ներկայացուցիչները կառավարութեան հետ իրենց վարած բանակցութեանց ձեկուցումը տուաւ: Անկէ պարզուեցաւ թէ կառավարութիւնը միայն «ողորմութիւն» մը տալու տրամադիր է, «ինչ որ կը նշանակէ թէ նման դիրք մը ոչ միայն նախատինք մըն է այլ եւ իսկական մարտահրաւէր մըն է Արհեստակցական Միութեան: Կը հրաւիրէ կառավարութիւնը որ իր պատասխանատուութիւնները ստանձնէ, գալով հանքագործներուն պիտի ստանձնեն իրենց պատասխանատուութիւնները», կը շեշտէ գործադուլի կեդրոնական կոմիտէն:

Ի տես այս կացութեան զանազան խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան այլ ընկերակցութեանց մէջ, գործադուլի շարժումներու համար, մեթրոյի, հանրակառքի, երկաթուղիի, կազ եւ ելեկտրականութեան մարզերուն մէջ:

Ելմտական նախարարութիւն ալ յաւելումներ կը նախատեսէ փոխադրութեան, լոյսի, ծխախոտի եւ տուրքերու:

X Փարիզի շրջանը կատարուած հանգանակութիւնը հարիւր միլիոն հին ֆր. ապահովեց բանթողներուն համար: Բանթողները որոշած են ցոյցեր եւ տողանցքներ կատարել Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հաւանական է նաեւ որ նոր արշաւանք մը կատարուի Փարիզի վրայ:

X Գաւառական ամենօրեայ մամուլին համագումարին փակման նիստին ճաշին նախագահելով, նախարարապետ՝ Փոմփիտու յայտարարեց թէ «ոչ մէկ ատեն մամուլի ազատութիւնը աւելի ամբողջական եղած է քան այսօր»: Ընդունեցաւ սակայն թէ պետութեան եւ մամուլի յարաբերութիւնները շատ լաւ չեն:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՊԻՏՈՅԻ ՀԱՄԱՐ

Պավարիոյ Ներքին նախարարը շատ մտահոգ է Պիտոյի համար եւ թելադրած է նախկին վարչապետին որ փոխէ բնակավայրը նկատի առնելով որ բանուորի զգեստով ծպտուած մարդ մը կրցած էր տուն մտնել: Պիտօ յայտնած է թէ տեղափոխուելու միտք չունի: Առջի օր դըրացի մատուրի մը քահանան ընդունեցաւ որպէսզի պատարագ լսելու ձեւ մը գտնեն միասին, նկատի առնելով որ կիրակի առտու իր պահակները թոյլ չտուին «ի սէր իր ապահովութեան» որ եկեղեցի երթայ:

Ամէն մարդ շատ ուշադիր է կը գրէ «Ֆիկառոյի» աշխատակցուհին որովհետեւ «բանտարկեալ» մը չէ զոր կը պահեն եւ ոմանք նոյնիսկ բսած են «պէտք չէ որ մեզմէ դժգոհելու պատճառ ունենայ, եթէ օր մը նորէն իշխանութեան գլուխ գայ»:

Միւս կողմէ Լոնտոնի «Փիփըլը» տեղեկութիւն մը կը հրատարակէ որմէ կը պարզուի թէ, ըստ Պիտոյի, Արկուի առեւանգման բուն նպատակը ինքը՝ Ժորժ Պիտօն էր եւ քիչ էր մնացած որ ինք՝ ոչ թէ առեւանգուէր այլ տեղն ու տեղը սպաննուէր:

ԳԱՀԻՐԷ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՑԵՏԱԶԳՈՒԻՆ

Կը թուի թէ Եգիպտոս – Սուրիա – Իրաք Միութիւնը այնքան ալ դիւրին պիտի չիրագործուի:

Իրաքցիները եւ Սուրիացիները իրենց երկիրը վերադարձած են եւ բանակցութիւնները յետաձգուած են: Այս առաջին ձախողանքը իբր հիմ ունի Պաղտատ – Գահիրէ մրցակցութիւն մը:

Գահիրէի խօսակցութիւնները քանիցս ընդհատուած են եւ Իրաքցիներն ու Սուրիացիները առանձին հաւաքուած են (առանց Եգիպտացիներուն): Ի վերջոյ երեք պատուիրակութեանց պետերը զեկոյց մը հրապարակեցին ուր կը յայտնուէր նոյն ատեն թէ «միութեան համար իրարու նման տեսակէտներ կային», բայց «անհրաժեշտ էր որ իրաքեան եւ սուրիական պատուիրակութիւնները Պաղտատ եւ Դամասկոս վերադառնան խորհրդակցելու համար իրենց կառավարութեանց հետ»:

Այս նոյն զեկոյցը կ'ըսէր թէ պատուիրակութիւնները քանի մը օրէն Գահիրէ պիտի վերադառնան յանգելու համար աբար ժողովրդական զանգուածներուն յուսացած արդիւնքներուն:

Դէտերու կարծիքով այս տարակարծութեանց պատճառն է նախ Պաղտատ – Գահիրէ մրցակցութիւնը: Նասրի համար Իրաք պէտք է միանայ վերակազմուած Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան իսկ Իրաքցիները կը խորհին թէ Նասր պէտք է Եգիպտոսը բերէ Սուրիա–Իրաք խումբի մը որ ապագայ դաշնակցութեան կորիզը պէտք է նկատուի:

Ուրիշ տարակարծութիւն մըն ալ կայ որ այդ դաշնակցութեան կազմակերպութեան կը վերաբերի: Սուրիական պատուիրակութիւնը կ'առաջարկէ որ անդամ իւրաքանչիւր երկիր իր հարազատ անհատականութիւնը պահէ, իր Սահմանադրութիւնը եւ իր խորհրդարանը: Դաշնակցային կապը պէտք է կայանայ գերխորհրդարանի մը մէջ, որ վարէ դաշնակցային քաղաքականութիւնը: Ըլլայ նաեւ հաւաքական գործադիր մարմին մը որու անունը ըլլայ՝ «Նախագահութեան Խորհուրդ»:

Նասր եւ եգիպտական պատուիրակութիւնը այս բանաձեւին դէմ կ'առաջարկեն որ հանրաքուէ մը պատրաստուի երեք երկիրներուն մէջ գիտնալու համար թէ դաշնակցութիւնը պետական մէկ ղեկավարի կողմէ պէտք է գլխաւորուի (Դաշնակցութեան Նախագահ) թէ նախագահական խորհուրդի մը կողմէ:

Սուրիոյ նոր վարչապետը՝ Սալահ Պիթար յայտարարեց թէ Գահիրէ – Դամասկոս առանցք պիտի չըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՒՏԱ յօդուած մը հրատարակած է պարզելով խորհրդային քաղաքականութիւնը Միջին – Արեւելքի մէջ: Ռուսերուն համար ամերիկեան ներշնչումով ծրագիր մը կայ որ կը ձգտի արաբ դաշնակցութիւն մը կազմել քարիւղ արտադրող երկիրներու մասնակցութեամբ:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ Փարիզի իր դեսպանը Ալժէ կանչեց խորհրդակցելու համար: Կը թուի թէ Ալժէ պիտի բողոքէ եթէ հաստատուի թէ Ֆրանսա հիւլէական նոր ռումբ մը պիտի պայթեցնէ Սահարայի մէջ:

ԻՇԽԱՆ ՆԻՔՈԼԱ ՕՊՈԼԷՆՍԿԻ քահանայ ձեռնադրուեցաւ առջի օր Փարիզի ռուս ուղղափառ եկեղեցւոյ մէջ: 63 տարեկան այս ազնուականը ռուս մեծ ընտանիքի մը կը պատկանի:

Օրը Օրին

ՅԱՂԱԳՍ ԵՐԵՒԱՆԻ

ERIVAN... EREVAN... YEREVAN

Երանելի՜ աշխարհ, որ կը մոռնայ թէ... երբեմն տարօրինակ երախայ մըն է դեռ:

Թէ... բերանը կաթ, եւ ստէպ բըթ–ուա՛ծ կաթ կը հոտի:

Թէ... հազիւ իր մանկական տարիքին կաթնատամներն է հանած, որոնք խածնելու, միս ուտելու ատեն կրնան դիւրաւ կոտրիլ:

Թէ... իմաստութեան 4 ակռաները, կեանքի մը ընթացքին ամէնուն բերնին մէջ չեն բուսնիր: Իմաստակին բերնին մէջ երբե՛ք, նոյնիսկ եթէ 4 անգամ աշխարհ գալու ըլլայ:

Թէ...: Բայց այդ «թէ...»երու հաշիւը ուրիշ է եւ ուրիշ օրուան համար, երբ ստիպողաբար մաքրելու չափ մեծնայ այդ հաշիւը:

Այսօր, խօսինք յաղագս Երեւանի:

Վերջերս, նոր «աշխարհը» դաս տալու ելած էր հին «աշխարհին»՝ Փարիզի *Լը Մոնտ* օրաթերթին:

Դասատուն, «իր անկիւնէն» դիտելով, որ ստէպ կոյր տեսանկիւն մըն է, չէր կրցած լռել ու մանկապարտէզի դաս մը չտալ «միջազգային մամլոյ գործակալութիւններուն եւ ֆրանսական թերթերուն», առանց յակնէ անուանէ յիշելով «ծանօթ» *Լը Մոնտը*, որոնք «կ'աղճատեն» Երեւանի լատինատառ հնչագրութիւնը՝ գրելով ԷՐԻՎԱՆ եւ ոչ ԵՐԵՒԱՆ:

Գիտցողը գիտէ: Մեր 45ամեայ մայրաքաղաքին հայատառ կամ լատինատառ հարազատ ուղղագրութեան, մենք ոչ թէ մէկ՝ այլ երկու գրիչով նախանձախնդիր ենք: Վկա՛յ, ի մէջ այլեց, այն խմբագրական ծանօթութիւնը եւ ճշդումը, որ մեր թելադրութեամբ դրուեցաւ, Հայ Գրականութեան նուիրուած «*Եօրոփ*» յառաջդիմական ամսագրի բացառիկին մէջ (Փետր. – Մարտ, 1961, էջ 178): Ասոր պատմութիւնը՝ օր մը, իր կարգին:

Բայց աշխարհի դաս տուողին բամբը եւ ուզածը ի՞նչ է.—

Yérévan ?

Այս հնչագրութեան առաջին գիրը անհրաժեշտ չէ: Այդպէս չգրուելուն մէջ, ո՛չ մեղք կայ եւ ո՛չ ալ մեղաւոր: Լատինատառ լեզուները ունին իրենց ոգիին համապատասխան ուրոյն տառադարձութիւն, որու դէմ՝ յանուն հարազատ հընչաբանութեան բողոքելը պարզապէս իմաստակութիւն է, եթէ ոչ տգիտութիւն: Լատինական «է» գիրը լրիւ կը փոխարինէ մեր «Ե» սկզբնատառը, յատուկ անուններու եւրոպական տարազին համար:

Լատին գիրով հարազատ ձեւ է.—

Erévan

Ասոր հակառակ, եւրոպական ուղղագրութեամբ ցայսօր ընդհանրացած եւ նըւիրագործուած՝ նուազ հարազատ ձեւ մըն է.—

Erivan !

Անշուշտ, լատինամուտ «Ի» ձայնով՝ խորթ է մեզի այդ եւրոպական հնչագրութիւնը: Այո՛, բայց տեղին է յիշել թէ Անգլիա չի բողոքեր, որ իր մայրաքաղաքին անունը ֆրանսացին կը գրէ՝ *Լոնտրը*, Իտալացին՝ *Լոնտրա*: Իտալիա չի բողոքեր, որ Ադրիականի հարսնեքաղաքը՝ *Վենեցիա*, Ֆրանսացին կը գրէ *Վընիզ*, Գերմանացին եւ Հայը՝ *Վենետիկ*, Անգլիացին՝ *Վենիս*: Անթիւ են նման ձայնափոխութեանց օրինակները:

Դառնանք մեր մայրաքաղաքին:

Երեւան եւրոպական հնչագրութեան մէջ կայ սկզբնական մեղք մը եւ անվերջ մեղաւոր մը: Մեղքը կովկասեան է, մեղաւորը՝ մեր հայրենիքին մի՛շտ ալ ինքնակոչ խնամակալը, Ռուսաստան: Մեղքը անոր նիտն է, եթէ շատոնց աշխարհի մէջ ընդհանրացած է՝ Հայոց ականջին խորթ այդ հնչագրութիւնը: Վկա՛յ անցեալի կարգ մը ռուսական քարտէսները: Վկա՛յ Երեւանեան գաւառը զինու զօրութեամբ Ռուսաստանի կցող զօրավարին փառքի տիտղոսը՝ Պասկեւիչ *Էրիւանսկի*: Անցեալի ի՛նչ վկայութիւններ կան դեռ այս մասին:

Կայ եւ դառն ներկան:

Ոեւէ Հայ կամ օտար, որ նամակ կը ստանայ արտասահմանի հետ «Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութեան» պաշտօնական թուղթով ու պահարանով, մեզի պէս կը տեսնէ թէ այնտեղ մեր մայրաքաղաքին անունը գրուած է երկուքը հայատառ՝ երկուքը լատինատառ, չորս տարբեր ուղղագրութեամբ: Մէկը Մեծասքանչի օրհնեալ ձեւով՝ *Երեւան*, միւսը դատապարտեալ ձեւով՝ *Երեվան*: Այսպէս եւ լատինատառ զոյգ հնչագրութիւնները:

Տեղին չէ՞ յիշեցնել նոր աշխարհի քարոզիչին, հին աշխարհի Աւետարանիչին խօսքը.— «Զի՞ տեսանես զշիղ յական եղբօր քոյ, եւ ի քում ական զգերանդ ոչ տեսանես (Մատ. է – 3):

Հո՞ս ես «դասատու»:

Ճերմակ թէ կարմիր, ցորչափ ռուսական հաշմաձայն այբուբենը միջազգայնացնէ զմեզ, մեր հայրենի անուններու անհարազատ եւ աղճատուած հնչագրութիւնները պիտի աճին ու բազմանան: Ջրի ամբաստանութիւն ընողներէն չենք: Անցողակի, մէկ փաստ՝ որ հազա՛ր կ'արժէ:

Որոշ ձայներէ զրկուած, մեր «Հ» գիրէն զուրկ ռուսատառ այբուբենի հարկադրութեամբ, «պարտիայի» պաշտօնաթերթ «Սովետական Հայաստան»ի նակատը՝ մեր հայրենիքին փառաւոր անունին ռուսագիր հնչագրութիւնն է.—

Aïastan !

Ըսենք թէ ատիկա հասկնալի է, եթէ ո՛չ ընդունելի: Հարկ զօրէնս լուծանէ:

Ի՞նչպէս հասկնալ եւ ի՞նչպէս ընդունիլ, որ Հայաստանէն արտասահման ղըրկուած նոյն թերթին փաթոյթին վրայ, հասցէագրութիւնը լատինատառ եւ ո՛չ ռուսատառ ըլլալով հանդերձ, դարձեալ տպագրուած է *Այաստան*՝ եւ ո՛չ *Հայաստան*: Գլխատում մը, որ չէր վրիպած Մեծասքանչի վերջին պահակներէն՝ Բ. Թաշեանի աչքէն:

Երէկ մեր Մայրաքաղաքի՛ն անունը տառափոխ: Այսօր մեր Հայրենիքի՛ն անունը ծայրակոտոր: Վա՞ղը...:

Ճերմակ թէ կարմիր, եթէ Ռուսաստանի լեզուական լուծը չվերնայ մեր Հայրենիքին վիզէն, ո՛չ թէ Երեւանի եւ Հայաստանի անունները միայն, այլ եւ մեր ո՛ղջ Լեզուն, Գիրն ու Գրականութիւնը պիտի դիմափոխուին եւ ոգեփոխուին՝ իրենց ձեւին ու էութեան մէջ:

Այս չի տեսներ, «իր անկիւնէն», աշխարհի դաս տուող հայ դասատուն:

Այս ալ մենք կը տեսնենք, մեր անկիւնէն, յաղագս Երեւանի:

ՇԱՀԷՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Անտարբանական երեւոյթ է, երբ Թուրք մամուլը ամէն առեն աւելի կը խօսի սանձարձակ անիշխանութեան մասին:

Բացորոշ է, որ կեդրոնական իշխանութեան հանդէպ անվստահութիւն կը տիրէ երկրին մէկ ծայրէն միւսը:— Գիւղացի ու տգէտ զանգուածը կ'ողբայ իր թշուառութիւնը, մինչ «ընտրանի»ն՝ կը խարանէ կառավարութեան «սնանկութիւնը»:

Անատոլուն կը տքայ աղքատութեան տակ: Անպատմելի պայմաններու մէջ կ'ապրի հողագործ դասակարգը՝ որ ժողովուրդի ութսուն – իննսուն առ հարիւր համեմատութիւնը կը կազմէ: Տգիտութեան վրայ բարդեցէ՛ք անօթութիւնն ու համաճարակները, — Թօքախտէն մինչեւ ֆրանկախտ, ու կրնաք երեւակայել՝ թէ ո՛ւր հասած է «Հանրապետական Թուրքիա»ն:

Մտաւորականութիւն եւ քաղաքացի ժողովուրդ՝ հիասթափ եւ նուաստ, չեն վարանիր խոստովանելու թէ ընկերային աննախընթաց տագնապ մը կ'անցընէ երկիրը: Անոնք որ երկրին ճակատագիրը վարելու կոչուած էին՝ կը ճողփան քէններու եւ փոխադարձ ատելութեան մէջ: Իշխանատենչութիւնը, ընչաքաղցութիւնը, անհակակշիռ մսխումները եւ բարոյական անկումը վարակած են նորահաս երիտասարդութիւնը: Եւ ի՞նչ կարելի է ակնկալել «վերնախաւ»է մը, որ իտէալ չունի, ազնիւ կիրք ու ձգտում չունի, ընկերային բարոյական եւ սկզբունք չունի...

Գիւղացի զանգուածը, հող ու դաշտ լքած, կը խուժէ կեդրոնական քաղաքներ: Իր ապրուստը հոգալու միջոց չի գտներ գիւղին մէջ: Երաշտը, երկրագործական մեքենաներու անբաւարարութիւնը, սերմնացուի չգոյութիւնը ու մանաւանդ պետութեան կողմէ ցոյց տրուած անտարբերութիւնը՝ յուսահատեցուցած են զինք: Պոլսոյ քարափներուն վրայ կամ երկաթուղային կայաններու մէջ, ամէն օր կը տեսնուին նոր օրերու այս նոր «պանդուխտները»՝ որոնց հանդէպ քաղաքի բնակչութիւնը կասկածանք ու վախ ցոյց կուտայ միշտ:

Աւազակութիւններու, ոճիրներու եւ անբարոյութեանց մեծ մասը հետեւանք է անգործութեան: Գաւառէն եկողը թէ քաղաքացի՝ ապրուստի եւ աշխատանքի դժուարութիւններ ունին:

— «Գործ չկայ»· այս է յանկերգը որ կը լսուի ամէն տեղ: Հետեւաբար, օրէ օր կը խռնուին Թաղային սրճարանները կամ կամուրջներու տակ ստեղծուած «ապականութեան բոյներ»: 10էն 70 տարու աշկերտ ու աշխատաւորներ, անգործ կամ դատարկապորտ, կը հաւաքուին այդ ժամադրավայրերուն մէջ, ու կրնաք երեւակայել՝ թէ ընկերային ինչ չարիքներ ըլլեղը կ'առնեն հաշիշամոլութեան, գինեմոլութեան եւ խաղամոլութեան ոլորտներէ:

Եւ ուրկէ՞ կ'ապահովուին առօրեայ այս «զբաղումներուն» համար անհրաժեշտ դրամները:

«Կը շահուին» գողութեամբ քսակահատութեամբ, աւազակութեամբ, անբարոյութեամբ, եւ, ի հարկին, ոճիրներով:

Թուրք մամուլը կը յորդի քրէական յանցանքներու արձագանգներով: — Պատահաբար ձեռք առէք Պոլսոյ թրքական թերթերէն մէկը, ու հաշուեցէք առաջին էջի վրայ տեղ գրաւող ոճիրներն ու անբարոյական արարքները: 70 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ սպանութիւններու նկարագրականով գրաւուած են այդ էջերը...

Մամուլի «ցուցափեղկերուն» մէջ հանրութեան ներկայացնելիք ուրիշ բան չունի՞ն Թուրքերը:

Անշո՛ւշտ թէ ունին: Սակայն, կարդ չի գար լուրջ խնդիրներուն: Առօրեայ կեանքի ամէնէն ընթացիկ «օրակարգ»երը՝ ոճիրներն են:

Ինչպէս շեշտեցինք, անիշխանութեան ընդհ. մթնոլորտ մը կը տիրէ երկրին մէջ: Հետեւաբար, չենք զարմանար՝ որ անտարբանօրէն ըմբռնելի ըլլայ ահազանգային այն վիճակը, որուն մատնուած է «ընտրանի»ն:

Միլլիէթ եւ Ճիւմհուրիէթ թերթերուն մէջ՝ երկու ծանօթ գրիչներ, Իլհան Սելչուք եւ Քարաօսմանօղլու, վերջերս «մօխիր» կը ցանէին իրենց գլխուն՝ ողբալով երկրին անփառունակ վիճակը, ու մանաւանդ «ղեկավար պաշտօնէութեան» անտարբերութիւնը՝ ի տես գահավէժ անկումին:

— «Մեր վարիչներու մեծագոյն արհեստը ... մեծ պետութիւններէն պարտք փրցնելն է», կը գրէ «Միլլիէթ», եզրակացնելու համար՝ թէ ոչ ղեկավարութիւն մնացած է, ո՛չ ծրագիր, ո՛չ ալ պարկեշտութիւն:

Տնտեսականօրէն սնանկ, ու քաղաքականօրէն «քաոս»՝ Թուրքիա անդունդէ անդունդ կը վիժի: Ու, ինչպէս կը հաստատէ «Միլլիէթ», միշտ կ'ապաւինի «մեծ պետութիւններու օժանդակութեան»:— Եթէ քիչ մը ճանչնանք Թուրքը, անհաւանական չենք գտներ՝ որ Անգարա, այս անգամ, ափ առնէ նաեւ իր հին «եոլտաշ»ին՝ Կրեմլի դուռները...

Հարկ կա՞յ կրկնելու միշտ՝ թէ Արեւմուտքի հետ այդ երկրի բարեկամութիւնը «արուեստական» նկարագիր միայն ունի:

Կամ ծայրայեղ «աջ»՝ Թուրանական մոլեռանդութիւն, կամ ծայրայեղ «ձախ»՝ համայնավարութիւն: Ուշ կամ կանուխ, Թուրքիա պիտի իյնայ այս երկու ծայրայեղութիւններէն մէկուն մէջ:

Ո՛ւր կը մնան «դաշինք»ներն ու «զինակցութիւն»ները՝ որոնց կը շարունակեն հաւատալ Միացեալ Նահանգները, Դաշնայեան կարասները «լիքը» պահելով ամէն տարի:

Քաղաքականօրէն կարելի չէ վստահիլ Թուրքիոյ նման երկիրներու, որոնք բարոյապէս եւ ընկերային տեսակէտով քայքայուած են:— Եթէ այսօր կը ժպտին ու կը դարպասեն, վաղը կրնան յանկարծ փոթորիլ ու «խածնել»...

Ո՞վ կրնայ ապահովութիւն տալ, թէ Ինէօնիւ արդէն իսկ սակարկութեան չէ նստած Կրեմլի հետ՝ վաղուան «արար»ը յաջողապէս խաղալու համար...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Երկու տարի առաջ լոյս տեսած եւ ուշ արտասահման հասած՝ Ա. Սաֆրաստեանի «ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, ՀԱՅԵՐԻ ԵՒ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԻՒՍ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» աշխատութիւնը, անտարակոյս, սահմանուած է մեծ բաց մը գոցելու ԺԶ. – ԺԸ. դարերու մեր պատմութեան լրիւ ուսումնասիրութեան եւ արձանագրութեան գործին մէջ: Առաջին անգամ է, որ ձեռնհասօրէն կը թարգմանուի Թուրք պատմագիրներու հաղորդագրութիւնները Հայաստանի եւ Հայութեան մասին: Նաեւ՝ մեր դրացի երկիրներու եւ ժողովուրդներու մասին:

Արամ Սաֆրաստեանի թարգմանած եւ քաղած նիւթերը կ'ընդգրկեն թրքական պատմագրութեան սկիզբէն՝ ԺԶ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ ԺԸ. դարու ժամանակաշրջանը: Այլ խօսքով երեք հարիւր տարուան պատմական շրջան մը (940 – 1241):

Երկրորդ եւ երրորդ հատորներով, հեղինակը ծրագրած է ամբողջացնել գործը, ներկայացնելով նոյնպէս ԺԸ. եւ ԺԹ. դարաշրջանի Թուրք պատմագիրներուն գործերը՝ միշտ Հայերու եւ Հայաստանի մասին:

Առաջին հատորին համար Ա. Սաֆրաստեան օգտագործած է Թուրք 10 պատմագիրներու արձանագրութիւնները. Փեչեւի, Նայիմա, Ռաշիտ, Չելեպի – Զատէ, Սուպհի, Սամի եւ Շաքիր, Սուլէյման – Իզզի, Վասըֆ, եւ Ճեվտէթ փաշա: Անոնց մեծ մասը, ինչպէս դիտել կուտայ աշխատութեան հեղինակը, իրենց պատմութիւնները գրած են խրթին լեզուով, որ արաբերէն, պարսկերէն, Թուրքերէն լեզուներու խառնուրդ մըն է: Անոնց շարադրութեան ձեւը՝ առանց գլուխներու, վերնագիրներու եւ կէտադրութեան, ա՛լ աւելի դժուարացուցած են Սաֆրաստեանի աշխատանքը, ինչ որ ա՛լ աւելի կ'արժեւորէ հեղինակին գործը:

Ընդհանրապէս Թուրք պատմագիրները, որ ի դէպ, արքունի պաշտօնական գրիչներ եղած են, չեն հետաքրքրուած իրենց հպատակներու եւ յատկապէս «քեաֆիր»ներ»ու կեանքով: Ասկէ նաեւ վիճակագրական կամ ազգագրական տեղեկութիւններու պակասը, իրենց պատմագրութիւններուն մէջ: Առաւելաբար գոհացած են արձանագրելով Սուլթաններու, փաշաներու կամ վէզիրներու «արիաբագործութիւնները», մեծ մասով թալան, ջարդ, կեղեքում եւ օտար հողերու բռնագրաւում:

Այսուհանդերձ, եւրոպական, բիւզանդական, արաբական, պարսկական եւ հայկական աղբիւրներու կողքին անհրաժեշտ է ուսումնասիրել թրքական աղբիւրները եւս, լրիւ գաղափար մը ունենալու համար այդ հինգ – վեց դարերու մռայլ, այլ հերոսական իրադարձութիւններով լի ժամանակաշրջանի պատմութեան:

Աշխատութիւնը, ինչպէս ըսինք, կ'ընդգրկէ ԺԶ. – ԺԸ. դարերու ժամանակաշրջանը: Փափաքելի էր, որ Սաֆրաստեան ներկայացնէր նաեւ Օսմանեան պետութեան կազմութեան շրջանէն մինչեւ ԺԶ. դարու առաջին կէսը երկարող Թուրք պատմագրութեան մէջ մեզի վերաբերող նիւթերը, թէեւ, ինչպէս դիտել կուտայ, «մինչեւ հիճրէթի 1000 դարը (1596) Օսմանեան պետութիւնը չէ ունեցել պաշտօնական տարեգիրներ»:

Այսուհանդերձ, կան մասնակի գործեր, ինչպէս «Շահնամէ Խան» եւայլն, որոնք թէեւ կցկտուր, այնուամենայնիւ, կրնան որոշ գաղափար մը տալ այդ շրջանի Հայաստանի բախտորոշ դէպքերու մասին:

ԺԵ. դարուն սկսած Թուրք – պարսկական հակամարտութիւնները, որոնց թատերաբեմ կը դառնայ Հայաստան, ..ւել կամ նուազ ուժգնութեամբ կը շարունակուին մինչեւ ԺԸ. դար: ԺԶ.-ԺԷ. դարերուն տեղի կ'ունենան քրտական շարժումները, միշտ թատերաբեմ ունենալով հայաշխարհը ու վերջապէս ենիչերիներու, զանազան փաշաներու ապստամբութիւնները, խռովարարական, ապստամբական ու աւազակային շարժումները, որոնք յաճախ կ'ընդգրկէին ամբողջ վիլայէթներ եւ սանճակներ, անապահով վիճակ մը ստեղծելով հայարնակ վայրերուն մէջ:

Հարիւրաւոր փաստերէն յիշենք գոնէ մէկ –երկուքը.— «961ին (1533) վերջապէս հասան Շորագեալ կոչուած մենգին եւ այնտեղ իջեւանեցին: Այս երկիրը (խօսքը Երեւանի, Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի շրջաններու մասին է) շատ բարգաւաճ է եղել, ունեցել է մշակուած հողերով հարուստ բազմաթիւ գիւղեր: Երկիրը լեռնային է: Յաղթական բանակը քանդեց ու աւերեց այդ բարեշէն գիւղերը, շինութիւնները ոչնչացրեց եւ հողին հաւասարեցրեց: ... Բացի այդ, օրուայ տարածութեան վրայ գտնուող ճանապարհի բոլոր գիւղերն ու աւաններ

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԻԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Բանաստեղծը աճապարանօք կը հետեւի իր բարեկամին եւ «կը գտնէ իր մանկութեան խեղճ ընկերը կատարեալ խելացնորութեան ու զառանցանքի մէջ»:

Գաղտնօրէն, եւ նոյնքան խելայեղօրէն որքան իր եղբայրը Վիկտոր, Էօժէն եւս սիրահարուած էր Ատելի: Իր կրտսերին յաջողութիւնը զինքը առաջնորդած էր խելագարութեան: Դժբախտ Էօժէն, լուսազարդած էր իր սենեակը՝ հարսանիքի արարողութեան մը համար իբրեւ թէ, ապա, սուրը ձեռին, սկսած էր սենեակին մէջ գտնուող կարասիները ջարդել..

Պլուայի մէջ, իր հօր մօտ կարճ հանգիստէ մը ետք, Էօժէն խնամուելու համար կ'ուղարկուի Շարանթօն, ուր սակայն, անկարելի կ'ըլլայ իր վերջնական բուժումը:

Վօժիրար փողոցի թիւ 9 տան մէկ յարկաբաժնին մէջ, ուր կը տեղաւորուին, 1824 Օգոստոս 28ին կը ծնի Լէոփոլտին Հիւկօն: «Մեր Տիկինը շատ սիրուն է, կը գրէ Վիկտոր Հիւկօ: Անիկա կը նմանէր իր մօրը, կը նմանի նաեւ իր մեծ հօրը»:

Իր բանաստեղծութեանց առաջին շարքին առաջին հրատարակութեան առիթով է որ Վիկտոր Հիւկօ պիտի ծանօթանար մարդու մը, որ տարօրինակ կերպով պիտի ազդէր իր գոյութեան վրայ: Սէնթ – Պէօվ:

Այս վերջինը «Կլօպ» թերթին մէջ դրուատալից յօդուած մըն էր գրած իր մասին: Հիւկօ, որ զայն չէր ճանչնար, կը տեղեկանայ թէ Սէնթ Պէօվ կը բնակի իր բնակարանէն քանի մը տուն վար, Վօժիրար փողոցի թիւ 94 տունը: Կ'երթայ անոր մօտ զայն գտնելու եւ շնորհակալութիւն յայտնելու համար:

Սէնթ – Պէօվ բացակայ էր, եւ սակայն, յաջորդ օրը, իր կարգին կուգայ այցելել Հիւկօներուն:

Սէնթ – Պէօվ մտիկ ըրաւ՝ «շլացած հանճարին ճառագայթումէն», եւ գաղտագողի դիտեց Տիկին Հիւկօն՝ որ ներկայ էր տեսակցութեան, առանց վայրկեան մը իսկ մտքէն անցընելու թէ այդ գեղանի կինը պիտի ըլլար իր կեանքին մեծ սէրը: Առ այժմ, սակայն, ինք պիտի ըլլար երկար տարիներու համար, լաւագոյն բարեկամը Վիկտոր Հիւկոյի:

Այս վերջինը, գրական մարզին մէջ հետզհետէ կը յեղաշրջուէր: Երկար ժամանակ իր մօր միապետական գաղափարներու ազդեցութիւնը կրելէ ետք, հիմա սկսած էր դառնալ դէպի իր հօր դաղափարաբանութիւնը: 1827ին կը հրատարակէ «Ձօն՝ Վանտոմի հրապարակի սիւնին», որ տեսակ մը փառերգ էր՝ նուիրուած Նափոլէոնի փառքին:

«Քրոմվէլ»ի յառաջաբանը զինքը կը դարձնէ վարդապետական պետը վիպապաշտ դպրոցին, իսկ «Վանտոմի սիւնին ձօն»ը զինքը կը միացնէ պոնափարթեաններուն եւ ազատականներուն:

Իրականութեան թագաւորութեան մէջ, որ կը կառավարուէր Լամարթին – Վինեի – Հիւկօ եռապետութեան կողմէ, վերջինը կը վատորոշուէր իբրեւ Առաջին – Հիւպատոս: Զօրավար Հիւկոյի որդին իր ձեռքը առած էր Երիտասարդ Ֆրանսայի հրամանատարութիւնը:

«Հերնանի»ն, հակառակ այն յիշատակելի «ճակատամարտ»ին որ տեղի ունեցաւ անոր առաջին ներկայացման, կամ ատոր իսկ պատճառով — մեծ յաջողութիւն մը կ'ըլլայ:

Հազար Ֆրանքնոց դրամատոմսերը, որոնք այնքան հազուագիւտ էին Հիւկոյի տան մէջ, կը սկսին դրուիլ Ատելի գզրոցին մէջ: Կ'որոշեն թողուլ իրենց բնակած յարկաբաժինը եւ երթալ ու ապրիլ Շան զ'Էլիզէի վրայ նոր բացուած Ժան Կուժոն փողոցի մէկ բնակարանը:

Ատել յղի էր իր հինգերորդ զաւակով, եւ Հիւկօ՝ որ սկսած էր բաներ մը կասկածիլ, շատ ալ դժգոհ չէր, տեսնելով որ իր կինը պիտի հեռանար Սէնթ Պէօվ...

Այլեւս վերջ կը գտնէն Հիւկոյի բացակայութեան ընթացքին իբրեւ դրացի Սէնթ Պէօվի կատարած այցելութիւնները: Տեսակ մը ատելութեան եւ հիացման զգացումները, զորս Սէնթ – Պէօվ կը զգար Հիւկոյի հանդէպ, սկսած այլեւս անհանդուրժելի դառնալ: Հիւկօ Վիկտորը լաւ գիտէր թէ Սէնթ Պէօվ կը սիրէր Ատելը բարեկամութենէ վեր սէրով մը:

Սէնթ Պէօվ, ինչ որ ալ կը պատահէր, կ'երթայ սակայն գտնել Հիւկօն որ իր կը խօսի եղբայրաբար եւ կը թախանձէ որպէսզի հրաժարի սէրէ մը որ պիտի սնանկացնէր երկու բարեկամութիւնները: կ'առաջարկէ անոր Ատելին թողուլ իր միջեւ ընտրութիւն մը ընելը եւ կը ... ծէ վսեմ գործ կատարած ըլլալ իր անկեղծ առաջարկով: Արդիւնքը ... կ'ըլլայ իրեն համար: Պատճա՞ռը: ... պարզ է: Ատել՝ որ չորս զաւակներու ... տէր մայր մըն էր արդէն, պէտք ... ամուսնական ժուժկալ ու ... հանդարտ կեանքի մը, մինչ իր ամուսինը՝ Հիւկօ ... հրաբորբոք խառնուածքի մը տէր, ... բունակ կը պահանջէր հեշտանքի ... բան մը զոր Ատել ստիպուած էր մերժելու, տրուած ըլլալով իր յոգնատանջ ... ճակը:

(4 Շար.)

րը, դաշտերն ու շինութիւնները այն աստիճան քանդեցին ու աւերեցին, որ շինութեան ու կենդանութեան հետքն անգամ չմնաց »:

Մանաւանդ հպարտութեամբ, որ արդինք է իրենց ցեղային բնազդին, Թուրք պատմագիրները կը թուեն սուլթաններու եւ իրենց մեծ ու փոքր պաշտօնատարներուն վայրագութիւնները՝ խաղաղ եւ անզէն բնակչութեան դէմ: Հազուադէպ պարագաներու մէջ միայն կը յիշատակեն այս կամ այն իշխանաւորին շինարարական որեւէ մէկ ձեռնարկը, աշխատանքը:

Թուրք պատմագիրներէն յատկապէս Ճեւտէթ փաշա շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ մեր ներքին ազգային կեանքին վերաբերեալ՝ Հայոց պատրիարքի պաշտօնազրկումը (1780), Խաթթի - Հիւմայիւնի հաստատումը, Հայ կաթողիկէութեան հաստատումը, կաթողիկէ Հայերուն աքսորը, եւայլն:

Հեղինակին գրքին պատկանող լայն ծանօթագրութիւններով հարուստ է այս հատորը: Հետաքրքրական են ու տեղին, յատկապէս, Օսմանեան սուլթաններու ժամանակագրական ցուցակը եւ անոնց իշխանութեան տարիները Թուարկումը, իսլամ տարեթիւերը եւրոպականի վերածելու սահմանուած աղիւսակը, գրքին մէջ գործածուած Թրքական բառերու եւ տարազներու Թարգմանութիւնը՝ փոքրիկ բառարանի մը ձեւով. ու վերջապէս անձնանուններու եւ տեղանուններու ցուցակը, լրացուցիչ բացատրութիւններով:

Մեր նոր շրջանի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար այնքան շահեկան Ա. Սաֆրաստեանի այս հատորը, միեւնոյն ատեն փաստացի հերքում մըն է Թուրքերու (աւա՜ղ, նաեւ մեր պահպանողական դասին) այն պնդումներուն, թէ մինչեւ յեղափոխութիւն, հայ ժողովուրդը արդար եւ անդորր կեանք մը կ'ապրէր Օսմանեան երկրին մէջ: Արդէն նոյն եզրակացութեան կը յանգի ինքը՝ հեղինակը, որ կը գրէ — « Թուրքական պատմագիրների տուած նիւթերով մենք կարող ենք հակահարուած տալ եւ հերքել ժամանակակից Թրքական պետական շըրջանների եւ Թուրք պատմագրութեան այն անհեթեթ պնդումը, որ իբր թէ Հայերը օսմանեան սուլթանների հովանաւորութեան տակ, մշտապէս ապրել են ամենաբարենպաստ պայմաններում »:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Երջանկութիւնը կը բազմապատկուի, երբ զայն կը բաժնես ուրիշներու հետ:

Ժ. ԼԱՄԵԹՐԻ

Պէտք է քաջութիւնը ունենալ փրկելու մարդիկը, նոյնիսկ անոնց կամքին հակառակ:

Ռ. ՌՈԼԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) — Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը, այս տարի եւս, ամսոյս 12ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան՝ տուաւ իր գրական - գեղարուեստական երեկոյթը: Տասնըմէկ ընթերցողներ յաջորդաբար կարդացին քսանըչորս գրագէտներէ եւ բանաստեղծներէ:

Պ. Նուպար Պօղապալեան կարդաց, Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն, 1915ի Հայաջինջ Սարսափի զոհ՝ գրագէտ - բանաստեղծ Հ. Կարապետ Տէր - Սահակեանի «Եփրատ» քերթուածը, Յ. Պարոնեանի Մեծապատիւ «Մուրացկաններէն» երկարաշունչ հատուած մը եւ Ռ. Զարդարեանի «Զարնուած Որսորդը»: Բժ. Տիգրան Ալիքսանեան՝ Ա. Զօպանեանի « Ես ի՞նչ ընեմ հոգիով»ը, Տիկին Նըւարդ Ա. Տիլսիզեան՝ Յովհ. Թումանեանի «Անխելք Մարդը» եւ Միքայէլ Նալպանտեանի «Վազող Ջուրին» քերթուածը, Պ. Յարութիւն Ալիքսանեան՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Քաջորդւոյն Թաղում»ը, Բժ. Վահան Մալոյեան՝ Մ. Մեծարենցի «Սիրերգը», Վահան Տէրեանի Ֆաթումը եւ «Իրիկնաժամ» բանաստեղծութիւնները. Տիկին Ալին Ալեքսանեան՝ Ռուբէն Որբերեանի «Գիւղիս Ճամբան». Տոքթ. Յովսէփ Գասքանտիլեան արտասանեց Դ. Վարուժանի «Հունձքը». Տիկին Անայիս Պօղապալեան՝ կարդաց Սիամանթոյի «Քնարիս լարերը դեռ թաց են»ը, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի « Մեր Վօսփորը» եւ Աւետիք Իսահակեանի «Իմ հոգի տարագիր մի թռչուն» քերթուածները, Տիկին Արմինէ Սրապեան՝ Թովմաս Թէրզեանի «Նոճին», Աւետիս Ահարոնեանի «Քնիր իմ բալիկ»ն ու Պետրոս Դուրեանի «Տխուր ես ինձ կ'ըսեն»ը, երեք քերթուածներն ալ իտալերէնի վերածուած՝ բանաստեղծ Մասսիմօ Սփիրիդինիի կողմը. Պ. Զաւէն Մնտիկեան՝ բազմաթիւ սիրոյ քառեակներ՝ Նահապետ Քուչակէ, իտալերէն Թարգմանութիւն՝ Տոքթ. Յուսիկ Աշրաֆեանի: Արամայիս Սրապեան, նախ քան իր ընթերցման բաժինը՝ ներկայացուց ցարդ հայ գրականութեան լուսանցքին վրայ մնացած երկու եղերաբախտ բանաստեղծներ, Տիրան Մազմանեան (1892 – 1925) եւ Արմէն Տօրեան (1892 – 1915): Առաջինը՝ նախկին աշակերտ Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանին, մտերիմը Բժ. Երուանդ Արզումանեանի, շնորհալի բանաստեղծ մըն է եւ տաղանդաւոր արձակագիր մը: Իրմէ հատոր մը լոյս տեսած է 1926ին, «Յոյզեր ու երազներ» ընդհանուր խորագրին տակ, որ կը պարունակէ տասներկու քերթուածներ, «Իբրեւ երազ» տիտղոսուած երկարաշունչ նորավէպը եւ «Առասպելները»: Այս վերջինը կը ներկայանայ երեք ստորաբաժանումներով. — Աղանի հովիներ, անաւարտ, մտերիմները, ամբողջացած, Քիարա, որ կը մնայ իբրեւ խորագիր միայն: Հատորը կը փակուի անվերնագիր հատուածով մը, մանկութեան յիշատակներուն նուիրուած:

Հայ գրադատութիւնը կ'արժէ որ ըզբաղի այս հեղինակով, ճշմարիտ գրագէտ մը, խորքով հարուստ եւ ձեւով խընամուած, մանաւանդ իր արձակ արտադրութիւններուն մէջ:

Արմէն Տօրեանի մասին, աւազանի անունով Հրաչեայ Սուրէնեան՝ 8 Յուլիս, 1962 Թ. «Յառաջ»ին վրայ անդրադարձում մը կար Մկրտիչ Պարսամեանի գրախօսականին մէջ, նուիրուած՝ Արմէն Սեւանի «Նահատակ բանաստեղծներ» հատորին:

Անցեալին, Տօրեանի մասին հպանցիկ արտայայտուած են՝ աքսորի իր ընկերը Նշան Գալֆայեան, Թէոդիկ իր Տարեգրով, «Յուշարձան Ապրիլ 11ին», լոյս տեսած՝ 1919ին, ի Պոլիս, եւ բանաստեղծին եղբայրը՝ Զ. Սուրէնեան, « Արեւելք»ի մէջ, 1932ին: Արմէն Սեւան իր գործով կուտայ տարաբախտ քերթողին դիմագիծը, հիմնուած տասնեակ մը Ֆրանսագիր բանաստեղծութիւններու վրայ միայն:

Նախ՝ մի քանի կենսագրական գծեր: Արմէն Տօրեան ծնած է Իսկիւպ, 28 Յունուար 1892ին:

Քաղքին մէջ Հայութեան չգոյութեան պատճառաւ, կը յաճախէ յունական դպրոց, ապա՝ Մանաստըրի Ֆրանսական վարժարանը: Յաջորդաբար աշակերտ է Պոլսոյ Բանկալթիի Վիէննական Մխիթարեանց վարժարանին, զոր կ'աւարտէ 1911ին: Հազիւ ընթացաւարտ՝ կը մեկնի Փարիզ, ուր կը հետեւի, իբրեւ ազատ ունկնդիր՝ Սորպոնի դասընթացքներուն:

Խառնուածքով հետաքրքիր եւ խանդոտ՝ անմիջապէս կը մտերմանայ մայրաքաղաքին մէջ նոր հասակ նետած գրական երիտասարդ սերունդին հետ: Այս երիտասարդ սերունդը զայն կը հռչակէ փարօֆսիսթ գրական դպրոցին առաջնորդը: Ա. Տօրեան ժամանակ չի կորսնցներ պատրաստելու յայտարարութիւն մը, «Մեր Արուեստը» խորագրեալ, որով կը բնորոշէ փարօֆսիսթ գրական տեսութիւնը: Կը հրատարակէ Լ'Առէնը, եւ կ'աշխատակցի երիտասարդական բազմաթիւ պարբերականներու ի շարս որոց՝ Լը Տիվան, Լա Ռութ, Լ'Օլիվիէ, Լը Քաբինյոն տ'Ամիէն, Լը Սենաֆլը, Լէ զ'Աննալ տիւ Փրոկրէ, Լա Փրովէնս Լիթէրէռ, Փարի - Ռըվիւ, Փարի - Ժուռնալ, կը ստորագրէ նաեւ քննադատական յօդուածներ՝ երաժշտութեան հայոց: Իր մասին նպաստաւոր կ'արտայայտուէին Ռ. Շըվալիէ, Անոթոլի տէ զ'Էֆրիվէն Մոռ, ալա Կեռի մէջ, հատոր չորրորդ. Փառի - Ժուռնալի մէջ՝ Եհան Թանիօ, զայն հռչակելով «Երիտասարդ փարօֆսիսթներու պետ» եւայլն:

Մինչ այդ՝ Արմէն Տօրեան մենագրութիւններ կը պատրաստէ Վ. Հիւկոյի եւ այլ գրական դէմքերու մասին: Պոլսոյ կարօտը քաշելով՝ կը վերադառնայ Թուրքիա, ուր կը դասաւանդէ ֆրանսերէն լեզու հայ վարժարաններու մէջ եւ բարեկեցիկ ընտանիքներու զաւակներուն: 1915ի Ապրիլին առաւօտ մը կը ձերբակալուի, եւ մի քանի ամիս վերջ, մահկանացուն կը կնքէ Թուրքիոյ անյայտ մէկ ձորին մէջ: Քսանըչորս տարեկան էր: «Հայ ծագումով ֆրանսացի, բանաստեղծ մը» քերթուածներու հատընտիր քերթողագիրքը, որ կը պարունակէ աւելի կամ պակաս երկարաշունչ 44 բանաստեղծութիւններ: Հայ գրադատութիւնը զբաղելու է նաեւ այս յոյժ օժտուած բանաստեղծով, որովհետեւ ֆրանսագիր ըլլալով հանդերձ՝ հոյակապ հայորդի մըն է, իր երիտասարդ կեանքը վրայ տուած՝ հայ ըլլալուն համար:

Զոյգ բանաստեղծներուն ներկայացումէն վերջ՝ «Յառաջ»ի աշխատակիցը կարդաց Տիրան Մազմանեանի «Բաժանում» քերթուածը, Ա. Տօրեանի Ռուին զ'անթիֆ, Ինտրայի Ներաշխարհին առաջին երկու էջերը, Ղազարոս Աղայեանի « Ճախարակ»ը, Եղիշէ Չարենցի «Տաղ՝ ձօնուած բնութեան » ու Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի «Հայ հանճար» քերթուածը:

Ներկաները ջերմ ծափերով ողջունեցին Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան ձեռնարկը, փափաք յայտնելով որ ա՛լ աւելի ստէպ կրկնուին նման հանդիպումներ, քանի որ անոնք իրենց անմիջականութեամբն ու հաղորդականութեամբը՝ ամէնէն կարճ ճամբան են մերձենալու համար հայ գրին եւ գրականութեան:

Ա. ՍՐ.

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՍԱՌՆԱԿՈՅՏԵՐԸ

Բեւեռային շրջաններուն մէջ յաճախադէպ երեւոյթ է տեսնել հսկայ սառնակոյտեր, որոնք կը ծփան ովկիանոսի ջուրերուն վրայ:

Հարաւային Բեւեռի սառնակոյտերը, ընդհանրապէս սեղանաձեւ են ու աւելի մեծ քան Հիւսիսային Բեւեռի սառնակոյտերը: Անոնց բարձրութիւնը սովորաբար 20–40 մեթր է, բայց Հարաւային Բեւեռին շուրջ տեսնուած են մինչեւ հինգ հարիւր մեթր բարձրութիւն ունեցող սառնակոյտեր: Այս՝ սառնակոյտի մէկ փոքր մասն է միայն: Ջուրի մէջ սուզուած մասը հինգ անգամ աւելի մեծ է քան դուրսէն երեւցածը: Անոնց երկարութիւնը քանի մը հարիւր մեթրէն կը հասնի մինչեւ մէկ եւ նոյնիսկ մէկ քանի քիլոմեթրի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Պալատիս մէջ օձեր կը սնուցանեմ, թունաւոր օձեր, պատասխանեց Արիֆ պէյ: Յարունակ կը պտտայ, ոչ ոք կը համարձակի երեւնալ, կատղած է, կատղած, կը զարնէ, կը կոտրէ, կը թափէ, կը կանչէ, կը պոռայ, կը հայհոյէ, կ'անիծէ, կը ծեծէ ...

— Ի՞նչ, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ, ապտակե՞ց ձեզ:

— Ապտակե՞լ. շարունակեց Արիֆ պէյ, միայն ապտակե՞ց, երեսիս, ոտքերուս, քիթիս բերնիս, ամէն կողմերուս, աքացիներ տուաւ, ոտքին տակ առաւ գլխս ու ծեծեց ...:

Եւ սկսաւ հեծկլտալ:

Միւս երեք պալատականները սոսկումնահար, իրարու երես կը նայէին եւ կ'արդահատէին սենեկապետին վիճակին վրայ:

— Արիֆ պէյ, ըսաւ Առաջին Քարտուղարը, հիմա ի՞նչ կ'ընէ, ո՞վ կայ քովը:

— Ո՞վ կրնայ մօտենալ, պատասխանեց սենեկապետը. Քեօշկին մէջ ողջ կարասի չմնաց, բոլորը կոտրեց, լամբ, աթոռ, սեղան, վարագոյրները պատռեց, չէք հաւատար, այլակերպ բան մըն է դարձեր, կերպարանքը սոսկում կ'ազդէ, ճշմարիտ դիւահար մը, բազմոցներուն վրայ կ'ելլէ, վար կը ցատկէ, վեր վեր դէպի ձեղունը կը նետուի, այսահարի մը բոլոր նշանները կը տեսնուին իրեն վրայ ...:

— Սիրելի Արիֆ պէյ, հարցուց Իզզէթ Ապիտ, հիմակ ի՞նչ կ'ընէ, ո՞ւր է, ի՞նչ վիճակի մէջ է:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց սենեկապետը, զինքը թողուցի այնպէս, նըւաղած վիճակի մը մէջ, գիտէք, չէի կրնար մօտենալ, ատրճանակը միշտ ձեռքը, մէկ քանի անգամներ պարպեց, բարեբախտաբար օդին մէջ:

— Ուրեմն հիմա մարա՞ծ է, հարցուց Իզզէթ Ապիտ:

— Չեմ կարծեր, պատասխանեց սենեկապետը, որովհետեւ մէկէ աւելի անգամներ տեսայ, ինկաւ, ելաւ, մարեցաւ սթափեցաւ, պահ մը պառկած մնաց փորին վրայ, բերնէն լորձունքները կը վազէին, չնմանցնեմ, կը հասկնաք, մէկ խօսքով, կատղած է կատղած, եւ այս անգամ, վտանգաւոր տեսակէն ...:

Միւս երեք պալատականները վայրկենապէս մոռցան իրենց մտմտուքը, սենեկապետին երեւումը խանգարած էր արդէն իրենց խօսակցութիւնը, իր բերած վրդովիչ տեղեկութիւնները տակնուվրայ ըրին իրենց ծրագիրը, ալ պիտի չկրնային գործադրել զայն, վայրկեանը տագնապալից էր: Առաջին Քարտուղարը հրաժարեցաւ գերմանական դեսպանատունը դիմելու գաղափարէն, Հինքեարին վիճակը կ'արգիլէր զինք, թոյլ չէր տար իրեն մէկ րոպէ հեռանալու Դիւանէն: Նոյնը կը խորհէին Նէճիպ Մէլհամէ եւ Իզզէն Ապիտ:

— Արիֆ պէյ, ըսաւ Իզզէթ Ապիտ, բժշկապետ փաշան կանչուեցա՞ւ:

— Կը զարմանամ, յարեց սենեկապետը, Հինքեարին բնաւորութիւնը մոռցա՞ք, ո՞վ պիտի կրնար առնել այդ յանդուգն քայլը, չէ՞ք գիտեր, կարեւորութիւն կուտա՞յ բժիշկներու:

— Բայց, Արիֆ պէյ, ընդմիջեց Թահսին փաշան, կարելի՞ է այդպէս երեսի վրայ թողուլ վեհափառ հիւանդը:

— Մի վախնաք, մի վախնաք, կրկնեց Արիֆ պէյ, թերեւս այս պահուս հանդարտած է եւ հիմա ոտքի վրայ է:

— Ճիշդ է, հաստատեց Նէճիպ Մէլհամէ, այս առաջին անգամը չէ, մինչեւ ցարդ անցուցած ըլլալու է նոպան:

— Եկէք երթանք, յարեց Իզզէթ Ապիտ, տեսնենք ինչ եղաւ:

— Դուք կրնաք երթալ, բարեկամներ, ըսաւ սենեկապետը, ես մէկ քայլ չեմ առներ. դուք ազատ էք, գացէք, փորձեցէք, ես իմ բաժինս առի:

Նէճիպ Մէլհամէ միւսներէն աւելի ուսումնասիրած էր Ապտիւլ Համիտի հոգեբանութիւնը, եւ միւսներէն աւելի խիզախ էր, ոտքի ելաւ յանկարծ, եւ դառնալով սենեկապետին:

— Արիֆ պէյ, ըսաւ, ելէք, միասին երթանք, հոգ չէ, դուք ներս մի մտնէք, սպասեցէք դուրսը, ես առանձին կը ներկայանամ:

— Եթէ կ'ուզէք, յարեց Իզզէթ Ապիտ, ես ալ կ'ընկերանամ:

Հասկցուեցաւ, ըսաւ առաջին քարտուղարը, միասին կ'երթանք:

Եւ չորս պալատականները դուրս ելան քարտուղարութեան Դիւանէն եւ ուղղուեցան դէպի կայսերական քէօշկը:

Արիֆ պէյ, երբ հասան դրան առջեւ:

— Սպասեցէք. ըսաւ, ես ներս մտնեմ անգամ մը, տեսնեմ ինչպէս է, յետոյ ներս կը մտնէք դուք ալ:

Երեք պալատականները դուրսը կեցան, իսկ սենեկապետը ներս մտաւ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Կիրակոս Կիւմիւշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւմիւշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Կիւմիւշեան եւ զաւակները (Վալանս), Պ. Լեւոն Աճէմեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Թաշճեան եւ զաւակները, Պատէր-Վարդանեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տրոյեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Զարդարեան (Վիէն)։ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ճերանեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Ա. Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Իշխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ահարոնեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Մաղաքեան (Վալանս), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, քենիին, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զարմուհիին եւ խնամիին՝

ԷԼԻԶ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ

(Ծնեալ Աճէմեան, 63 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ, Մարտ 18ին, Մարսէյլ։

Թաղմանական Թափօրը կը մեկնի իր բնակարանէն (10, Րիւ Միսիոն տը Ֆրանս), ժամը 2ին եւ յուղարկաւորութիւնը, կը կատարուի այսօր, Երեքշաբթի՝ Մարտ 19, Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, ժամը 14.30ին։ Մարմինը կ՚ամփոփուի Սէն Փիէռի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարսէյլի Արմենիա երգչախումբը պիտի լսուի այսօր Երեքշաբթի ժամը 12.20 Ֆրանս Բ. (Ռեժիոնալ) ձայնասփիւռի կայանէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Ալիքեանէ 30 ֆրանք իրենց արկածին առթիւ։

×

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացաւ ընկեր Խաչատուր Անտոնեանէ իր հօր ընկեր Մանուկ Անտոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի ընկեր-ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկ. Մարի Շաթէրի եւ բոլոր պարագաներուն ողբացեալ Խորէն Փօղարեանի անակնկալ մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ։

Կոանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19։

Մուտք ու նախընթրիք 8 ֆրանք, փափաքողները կրնան ծպտուիլ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կը տօնէ փետրուար 18ի տարեդարձը խնճոյքով, այս Կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3ին դպրոցի սրահին մէջ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ։

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՌԻ

հոգւոյն համար։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կնոջ վերարկու եւ հանդերձ (Մանթօ եւ Թայէօր) կարող վարպետ աշխատաւոր մը։ Լաւ վճարում։ Նմոյշով ներկայանալ՝

ROSE COUTURE

284, Rue de Vaugirard, Paris (15e)

Tél. LEC. 63-00

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme — Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy — MO 32-10
65, Rue Robert — LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին։ Պոսֆորի ձուկով «չիրոզ»։

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու։

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով։

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն։

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմանեան։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ 17.50 Ֆ.
լաթակազմ 20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7.50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Չաղմագճեան, Պէյրութ 40 Ֆ.
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնխ 45 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ — ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ — ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ-ՀԷԼՎԱ — (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։ — ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ — MERCREDI 20 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9560 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9560

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՕԹՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Էջմիածինը ամբողջութեամբ հրատարակած է Ամենայն Հայոց Հայրապետի եօթնամեայ գործունէութեան զեկուցումը՝ կարդացուած ազգ. – եկեղեցական ժողովին մէջ (Հոկտ. – Նոյ.ի միացեալ թիւ, էջ 28 – 44) :

Իր նախորդին օրով միաբանութիւնը բաղկացած էր, կ'ըսէ, «յառաջացած տարիքով ծերունազարդ հոգեւորականներէ, որոնց ուսերուն վրայ դժուար էր ծանր պարտականութիւններ դնել, եւ ափ մը նոր ձեռնադրուած աբեղաներէ, աշխատանքի մէջ տակաւին անփորձ եւ երկչոտ» :

Վազգէն Ա. պարտք նկատած է հետեւողական կերպով անձամբ զբաղիլ երիտասարդ միաբաններու հոգեւոր դաստիարակութեան, քարոզախօսութեան եւ վարչա – կազմակերպչական պատրաստութեան ուղղութեամբ :

Սակայն ի՞նչ արդիւնք տուած է իր աշխատանքը :

Զրսեր թէ 1955 Սեպտեմբեր 30ին քանի՞ հոգիէ կը բաղկանար միաբանութիւնը : Ներկայիս չորս եպիսկոպոս, 12 վարդապետ եւ երկու աբեղաներ կը կազմեն եղեր Մայր Աթոռի միաբանութիւնը, ընդամէնը 18 հոգի, առանց հաշուելու չորս սարկաւագներն ու երեք քահանաները :

Էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանը եօթը տարուան մէջ տուեր է 22 շրջանաւարտներ, որոնցմէ 18ը ընդունած են հոգեւոր կոչում (վարդապետ, քահանայ եւ սարկաւագ) : Վեհափառը չի ճշդեր թէ քանի՞ հոգի կուսակրօն ձեռնադրուած են : Միայն «ցաւով» կ'արձանագրէ, որ երիտասարդ երեք վարդապետներ կարգաթող ըլլալով հեռացած են վանքէն, երկուքը 1959ին, մէկը 1961ին, «դրժելով Հայ Եկեղեցիին եւ Ս. Էջմիածնին ծառայելու իրենց ուխտը» :

Հիմա այս արդիւնքը եթէ բաղդատենք Կիլիկիոյ Աթոռին հետ, կը տեսնենք որ այս վերջինը աւելի առատ հունձք է տուած :

Երանաշնորհ Զարեհ կաթողիկոսի ընտրութենէն (20 Փետրուար 1956) մինչեւ 1962, վեց տարուան ընթացքին Անթիլիասի միաբանութեան վրայ աւելցած են 17 երիտասարդ կուսակրօն հոգեւորականներ, որոնց 16ը Դպրեվանքի շրջանաւարտներ, բոլորն ալ ուսեալ ու իրենց կոչման գիտակից :

Մայր Աթոռի պաշտօնական ամսագիր Էջմիածինի նպատակն է եղած «հոգեւոր սնունդ եւ ազգային ճշմարիտ գիտակցութիւն տալ հայ ժողովուրդին» : Վազգէն Ա. կը փափաքի, որ անիկա «հետզհետէ առաւել չափով դառնայ հայ աստուածաբանական մտքի զարգացման, եկեղեցագիտութեան եւ աւետարանական բարոյախօսութեան հանդէսը» :

Գովելի փափաք՝ մանաւանդ երկրի մը համար, ուր անաստուածութեան համալսարաններ կը բացուին եւ անհաւատութիւն քարոզելը հաւատացեալ համայնավարի մը առաջին պարտականութիւնն է :

Էջմիածինի տպաքանակն էր երկու հազար 1951ին : 1958էն ի վեր բարձրացած է 3500ի, կէսը Խ. Միութեան եւ կէսը արտասահմանի համար :

Ներքին թեմերու թիւն է հինգ (Արարատեան, Շիրակ, Վրաստան, Ատրպէջան – Թուրքեստան, Նոր – Նախիջեւան – Հիւս. Կովկաս) : Մոսկուան հովուութիւն է : Կան նաեւ երեք վանական կազմակերպութիւններ Հայաստանի մէջ (Ս. Գեղարդի վանքը, Դարալագեազի Ս. Խաչ վանքը եւ Ս. Խորվիրապի վանքը) :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեանց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱՅՆ ԵԳԻՊՏՈՍ Կ'ԱՆՑՆԻ

Կ'ԸՍԷ ՊԱԱՍԻ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ

'Ֆիկառոյի Թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Պաասի պարագլուխ եւ արաբականութեան տեսաբան՝ Միշէլ Աֆլաքի հետ :

Պաասը հիմնած է 1940ին, բայց Աֆլաք չուզեր կապ մը տեսնել այդ թուականին եւ ֆրանսական պարտութեան միջեւ :

Զինքը Միշէլ Պէյ կը կոչեն Դամասկոսի մէջ : Ֆրանսերէնը շատ սահուն չէ, յաճախ բառերը կը փնտռէ թէեւ Փարիզի համալսարանէն վկայուած է, գրական ճիւղին մէջ : Դասատու եղած է Դամասկոսի մեծ Լիսէին մէջ սուրիական համալսարան անցնելէ առաջ, կը պատմէ թէ երբ Փարիզ էր Պիթարի հետ (ներկայ վարչապետը որ քիմիագիտութիւն ուսած է Փարիզ), շատ շփումներ ունեցած են արաբ ուսանողներու հետ՝ Թունուզցի, Մարոքցի, Լիբանանցի եւ այն ատեն զարգացած է արդէն իրենց մտքին մէջ, արաբականութեան գաղափարը :

Իրենք զիրենք իրարու եղբայր կը զգային : Եգիպտացիներուն հետ սակայն նոյնը չէ եղած, «անոնք զատ էին, կ'ըսէ Աֆլաք, հակառակ իր բոլոր թերութիւններուն, Նասրի մեծ արժանիքը եղած է գիտակից դարձնել Եգիպտոսը որ արաբական աշխարհին կը պատկանի :

Աֆլաք կը բացատրէ այդ առանձնութիւնը որովհետեւ ազնուականութիւնը օրուն ձեռքն էր իշխանութիւնը, արաբ չէր : Յետոյ Եգիպտոս մեծ երկիր մըն է որ կը բաւէ ինքն իրեն եւ որ ձգտում ունէր ինք իր վրայ քաշուելու : «Այն ատեն, պատերազմէն առաջ, Եգիպտացիք շահագրգռուած չէին մեր ճիգերով» կ'աւելցնէ Պաասի պարագլուխը :

Արաբականութեան տեսաբան, այս քրիստոնեային համար նասրականութիւնը միայն Եգիպտոս կ'անցնի : Եւ երկու շարժումները բախում կ'ունենան երբ Եգիպտացին կ'ուզէ արտածել իր վարչակարգը Արեւելքի միւս երկիրներուն մէջ, ուր Պաասականները կը խորհին թէ շատ կողմնակիցներ ունին եւ արաբականութեան ճշմարիտ հոսանքը կը ներկայացնեն : Ամէն տեղ չարքայիններ ունինք, կ'ըսէ Աֆլաք, Լիբանան, Սուրիա, Իրաք, Յորդանան եւ Սէուտական Արաբիա :

Աֆլաք կը յուսայ թէ իր տեսութիւնները պիտի յաղթեն, նոյնիսկ ուշ : Կ'ուզէ խոհեմութեամբ յառաջանալ, խուսափիլ 1958ի սխալներէն : Պէտք է մանրամասնօրէն ուսումնասիրել իւրաքանչիւր հանգրուան : Սուրիոյ հետ միացման ձախողանքին մէջ, Նասր չէ որ պէտք է մեղադրել այլ իր շրջապատը : Աֆլաք գիտէ որ նասրականները «երես չառնեն» Սուրիոյ մէջ, եւ գրկած է բոլոր նախկին նախարարները (Արաբ Մ. Հանրապետութեան), բայց կը յայտնէ նաեւ թէ իր շարժումը հակահամայնավար չէ եւ չի կրնար հակահամայնավար ըլլալ : Եթէ կը հալածեն եւ կը ձերբակալեն համայնավարները պատճառն այն է որ ընդդիմացած են յեղափոխութեան : Աֆլաք կը յայտնէ նաեւ թէ վերապահ են Արեւմուտքի հանդէպ :

« Կը զղջանանք աշխարհակալութենէն, կրնայ ըլլալ որ այդ կասկածամտութիւնը անցեալէն մնացած ժառանգ մը ըլլայ : Արեւմուտքն է որ մեզ գաղթավայրի վերածած է : Բայց բոլորէն, մենք Պաասականներս ենք որ ազատագրուած ենք նուաստութեան այդ զգացումներէն եւ պատրաստ ենք հաւասարէ հաւասար գործակցելու : Յետոյ Իսրայէլը կայ պահպանուած Արեւմտեան աշխարհակալութենէն : Եւ մեզի համար չկայ եւ երբեք չի կրնար Իսրայէլի Պետութիւն մը գոյութիւն ունենալ» :

Ոչ մէկ վիճում Իսրայէլի համար եւ Աֆլաք չուզեր, հակառակ Թղթակցին ջանքերուն, տարբերութիւն մը դնել Իսրայէլցիներուն եւ Հրեաներուն միջեւ : Գալով Քիւրտերուն գոհացում տրուած է անոնց պահանջներուն առանց մինչեւ ինքնավարութիւն երթալու :

× Սուրիոյ վարչապետը կրկնած է թէ վճռած են դաշնակցութիւն մը կազմել Եգիպտոսի եւ Իրաքի հետ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ բամաթիւ անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են : Քաղաքական դէմքեր եւ լրագրողներ որոնք « դաւաճանած էին ժողովուրդին հեռանկարներուն» : Ձերբակալուածներուն մէջ կան նախկին վարչապետներ՝ Տափալինի եւ Քուզպարի եւ նախկին նախարար՝ Ահմէտ Ապտել Քէրիմ :

Պաղտատի մէջ օրինագիծ մը կը պատրաստուի որ պիտի արգիլէ համայնավարներուն որեւէ քաղաքական գործունէութիւն ունենալ :

× Միջին – Արեւելքը կը փորձէ ամէն գնով Ալժերիան ալ առնել արաբական յեղափոխական շարժումին մէջ :

Համար կ'ըսէ թէ անոնք «Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան օրհնութեան եւ հոգեւոր հեղինակութեան ներքեւ կազմակերպուած ու գործող նուիրապետական Աթոռներ են» :

Արտասահմանի թեմերն ու հովուութիւնները կը հաշուէ 17 — Ատրպատական, Թեհրան, Սպահան, Եգիպտոս, Իրաք, Արեւմտեան Եւրոպա, Յունաստան, Ամերիկայի Արեւելեան Թեմ, Քալիֆորնիա, Հար. Ամերիկա (Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չիլի եւ Վենեզուելա), Անգլիա (Լոնտոն եւ Մանչեսթըր), Ռումանիա, Պուլկարիա, Միլանօ, Հնդկաստան եւ Հեռ. Արեւելք :

Յատկանշական է, որ «Սրբազումար»ին ներկայ չեն եղած Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքները, ինչպէս նաեւ Ատրպատականի, Թեհրանի, Սպահանի թեմերը (որոնք Կիլիկիոյ Աթոռին կապուած են տարիներէ ի վեր) : Ներսոյեան Արք. ներկայացուցած է Պոլսոյ պատրիարքը : Պ. Եղ. Իւթիւճեան՝ Յորդանանը : Պատգամաւոր չէ ղրկած Իրաք :

Վազգէն Ա. իր զեկուցումին եւ Էջմիածնի 1963ի Օրացոյցին մէջ կը շարունակէ տակաւին Իրանի երեք թեմերը Մայր Աթոռին կապուած նկատել : Ատրպատականի թեմին առաջնորդ. տեղապահ ցոյց կուտայ Կարապետ Ա. քհ. Մանուկեանը, Թեհրանի թեմին հոգեւոր հովիւ եւ գործակալ՝ Յովհ. Ա. քհ. Հաճեանը եւ Սպահանի թեմի կրօնական խորհրդի փոխ – նախագահ՝ Ներսէս Ա. քհ. Դաւթեանը :

Արդ, այս երեք աւագ քահանաներն ալ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պաշտօնական ամսագիր Հասկի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1962ի թիւին մէջ (էջ 464) առանձին առանձին, իրենց ստորագրութեամբ պաշտօնապէս կը մերժեն Էջմիածնի Օրացոյցին մէջ իրենց վերագրուած հանգամանքները, յայտարարելով որ Իրանի յիշեալ երեք թեմերը Անթիլիասի կապուած են եւ ունին իրենց օրինաւոր առաջնորդները՝ նշանակուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կողմէ :

Ի՞նչպէս բացատրել այս հակասութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Refugié d'Origine Arménienne)

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը (Օֆրա) կը ծանուցանէ թէ գաղթականի քարթերու նորոգութիւնը պարտաւորիչ է բոլորին համար եւ պէտք է կատարուի պայմանաժամը լրանալէն առաջ : Նոր եւ խիստ կարգադրութիւններու հետեւանքով, տուգանքի պիտի ենթարկուին բոլոր անոնք որոնց քառթերուն պայմանաժամը վերջացած է :

Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ (բացի Շաբաթէն) ժամը 9էն 12,

23, Rue La Perouse, Paris 16e

ՎՐԻՊԱԿ.— Երեքշաբթի օրուան Յառաջի թուականը պէտք է ըլլար՝ 19 (եւ ոչ 18, ինչպէս տպուած էր՝ սխալմամբ) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ պաշտօնական շրջանակներու համաձայն Ֆրանսացիները հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած են Սահարայի մէջ, երկուշաբթի օր : Ծանօթ է որ Պէն Պելլա դէմ էր այդ պայթումին :

ԼՈՆՏՈՆԻ «Թայմզ»ը կ'ըսէ Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն թէ կը բաւէ որքան ատեն դպրոցականի պէս վարուած են : Ժամանակն է որ Եւրոպայի մասին մտածեն :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գրաշարներուն գործադուլը չէ վերջացած : Արդարեւ անսպասելի բան մը պատահեցաւ : Գրաշարները մերժեցին ընդունիլ այն պայմանները զորս իրենց ներկայացուցիչները ընդունած էին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ Քոսթա – Ռիքա հասաւ եւ յայտարարեց թէ «Կեդրոն – ամերիկեան ժողովը » այնքան կարեւոր է որքան Քրիստափոր Քոլոմպոսի ճամբորդութիւնը :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ միջադէպեր պատահած են եւ նոյնիսկ մեռեալ կայ բստ կարգ մը լուրերու, հակաքասթրեան ուժեր յարձակում մը կատարած են մեկնող խորհրդային ուժերուն վրայ :

ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՏ, Արեւմտեան – Պերլինի քաղաքապետը յայտարարեց թէ «Արեւմտեան – Պերլինը» Պոնի արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ ստորագրած համաձայնագրերուն մէջը պէտք է ըլլայ :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԿՈԼ «բարեկամական այլ վերապահ» ընդունելութեան մը արժանացած են Հոլանտայի մէջ, ըստ տեղական մամուլին : Հոլանտայի Արտաքին նախարարին կարծիքը ծանօթ է տը Կոլի եւրոպական քաղաքականութեան մասին :

ԷՎԻԱՆԻ համաձայնութեանց առաջին տարեդարձը պիտի ոգեկոչուի բովանդակ Ալժերիոյ մէջ : Մէկ վայրկեան լռութեամբ ալ պիտի յարգուի զոհերուն յիշատակը :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան նախատեսած բացը 86 միլիոն ֆրանք է (8 միլիառ հին) 1963ի համար :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նամակ մը գրած է կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին ուր նոր եւ յեղափոխական ծրագիրներ կը ներկայացնէ խորհրդային գիւղատնտեսութեան համար : Կ'ուզէ որ որոշ շրջաններ մասնագիտանան կարգ մը արտադրութեանց համար :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԺԱՄ ՊՈԼՍՈՒՄ

Իմ յարգելի բարեկամ Բ. Ս.եանը իր կնոջ հետ Միացեալ Նահանգներում կատարած շրջապտոյտից յետոյ, վերադառնում է Իրան: Ես առիթ ունեցայ լսելու իմ բարեկամի կատարած ճանապարհորդական տպաւորութիւններից, որոնք ունէին հետաքրքրական կողմեր :

Նա առանձին ցաւով պատմեց Պոլսոյ մէջ իրենց հետ պատահած մի Թրքահոգի դէպքի մասին: Բոլորովին անհարկի, բոլորովին անտեղի պարագաներում կատարուած երեւոյթը խորապէս վիրաւորել էր իմ բարեկամի ազգային արժանապատուութիւնը: Նաեւ ինձ վրայ էլ թողուց աւելի քան յոռի տպաւորութիւն, քանի որ կատարուածի մէջ տեսանելի էին ներքին թուրքի էութիւնից բխած ատելաւորութիւնն ու գազանաբարոյ բնազդը, դէպի հայ ժողովուրդը :

Ահա իմ բարեկամի պատմածի խկութիւնը ամփոփ տողերով ·

= Ես եւ ամուսինս, ասում է Բ. Ս.եանը, Միացեալ Նահանգներից վերադառնալով, Եւրոպայի վրայով ցամաքային ճամբորդութեամբ հասանք Պոլիս : Այնտեղից էլ երկաթուղագծով շարունակելու էինք մեր ուղեճամբան ցամաքով մինչեւ Իրան :

Պոլսում մնացինք մի՛ քանի ժամեր միայն :

Մեր իջեւանած հիւրանոցում փոքր ինչ հանգստանալուց յետոյ, դուրս եկանք պտոյտի եւ ուտելիքի վերաբերեալ գնումներ կատարելու, որպէսզի Անգարա-Կարին ուղեճամբին առիթ չունենանք երկաթուղուց ցած իջնել: Մանաւանդ, որ երբ Իրանից դէպի Պոլիս ճամբորդելիս տեսանք որոշ դժուարութիւնների հետ, նաեւ կենսամթերքները կասկածելի անմաքրութիւն ունէին եւ ոչ առողջապահիկ ձեւով էին վաճառւում :

Այն փողոցով, որ առաջանում էինք, պէտք եղած մաքրութիւնը բացակայում էր, եւ այն համեմատել կարելի չէր Եւրոպայի եւ ամերիկեան երկրորդական քաղաքների փողոցներում մեր տեսած մաքրութեան հետ: Թէեւ Պոլիսը եւրոպական ցամաքի վրայ է Թուրքիոյ երբեմնի մայրաքաղաք լինելով այժմս էլ համարւում է Տաճկաստանի առաջին քաղաքը: Ու նրան հաւասար այլ քաղաք գոյութիւն չունի Թուրքիոյ մէջ:

Մենք այս տպաւորութիւնը կրեցինք, երբ առաջին անգամը լինելով Պոլսի վրայով անցանք եւրոպական երկրները : Նոյնը տեսանք այժմ մեր հիւրանոցի փողոցում :

Կնոջս հետ կանգ առինք Թարմ պտղավաճառի խանութի առաջ: Ուզեցինք պտուղներ գնել, յատկապէս խաղող :

Խանութպանը Թուրք էր: Ոչ այնքան կոկիկ կամ մաքուր հագնուած մի մարդ: Նա զբաղուած էր պտուղներ դարսելու աշխատանքով: Իմ ուշադրութիւնը գրաւեց Թարմ խաղողների մի լաւ տեսակը: Պտղավաճառը ողկոյզները կողովից հանելով դասաւորում էր :

Ես իմ գիտցած Օսմանեան Թուրքերէնով խնդրեցի պտղավաճառից երեք քիլօ կշռել, առանց արժէքը հարցնելու կամ սակարկելու:

Խանութպանը ուղածս քաշով խաղողի ողկոյզները դասաւորեց թղթէ տոպրակի մէջ, կշռեց ու ինձ պարզեց քսակը: Ես վերցրի եւ իրեն տուի Թրքական լիրա թղթադրամ, սպասելով մնացորդի յետ ստացմանը :

Այդ միջոցին կինս ինձ հետ սկսեց խօսել մէկ այլ հարցի մասին: Բնականաբար մեր խօսակցութիւնը հայերէնով էր: Պատճառ չունէինք ուրիշ լեզուով խօսելու միմեանց հետ :

Թուրք խանութպանը, որ մանր դրամ էր պատրաստում, լսեց մեր խօսակցութիւնը: Նա հասկացաւ անշուշտ, որ մենք Հայեր ենք, ոչ բնիկ Պոլսի քաղաքացիներ:

Նա մէկէն նայեց ինձ եւ պահանջեց որ խաղողը տոպրակով յետ տամ իրեն :

Ես ոչինչ կռահել չկարողացայ· մտածեցի վայրկեանապէս թէ ինչո՞ւ է նա այդպէս վարւում :

Այս միջոցին նա ձեռքը աւելի երկարացնելով խիստ տոնով պահանջեց, կրկնելով արագօրէն ·

— վէր պագալըմ, վէր պագալըմ ··· (տուր ինձ նայիմ):

— Ախըր նա իւչիւն, նա օլդի ··· հարցրի Թուրքերէնով, չիմանալով խնդրի էութիւնը, ինչումն է :

Այս անգամ նա, Թուրքին վայել դիմագծի արհամարհական, եւ բառերի վիրաւորական շեշտով ասաց·

— վէ՛ր, վէ՛ր, կեավուրա (*) մալ սաթմամ··· (տուր, տուր անհաւատին ապրանք չեմ ծախում):

Անսպասելի էր ինձ լսել այս պատասխանը, չո՛ր եւ վիրաւորական :

Այս խօսքերը վայրկենապէս վիրաւորեցին իմ մարդկային հոգին եւ իմ ազգային արժանապատուութիւնը :

Ըմբռնեցի որ գտնւում եմ Թուրք ցեղի նկարագիր իր մէջ կրող անձնաւորութեան առաջ, որի մէջ նստած է ամբողջն ներքին թուրքը իր ամբողջ Թոյնով, վըրէժխնդրական ժառանգականութեամբ :

Այնուամենայնիւ ճիգ արի զսպել ինձ : Մնալ բարձր կանգնած եւ չիջնել Թաթար — ասիական ցեղի բնազդ ունեցող պտղավաճառի աստիճանաչափին :

Դրամս յետ վերցնելով, խաղողի քսակը ցած դրի գետնին, եւ հեռացայ մըտածելով :

Թուրք պտղավաճառի հոգու մէջ Թըխուած էր անոր առհաւական ժառանգած անկուլտուրականութիւնը եւ հայակերութեան անսանձական բնազդը, որոնք առիթի են սպասում, անտեղի պարագաների տակ անգամ (ինչպէս այդ օրը) երեւան գալ :

Ահա՛ այն, որին հանդիպեցի Պոլսոյ մէջ, Տաճկաստանի նախկին մայրաքաղաքում, եւրոպական հողամասի վրայ :

Կինս, որ անծանօթ էր տաճիկ ժողովրդի վարք-բարքին, չգիտէր կեավուր բառի անարգական իմաստը, յուզուած հետաքրքրուեց իմանալու պատճառը :

Ես նրան բաւարարեցի բացատրելով, որ տաճիկ-Թրքութիւնը հինգ հարիւր աւելի տարիներ նստել է Պոլսում, յենած եաթաղանի եւ ենիչէրիութեան ուժին : Ապրել է դարեր շարունակ Արեւմտա-Եւրոպական քաղաքակրթութեան դրացիութեան մէջ, բայց միշտ մնացել է նոյն Մէհմէտճիկը :

Թէեւ փէսը եւ չալման փոխել է եւ դրել է եւրոպական գլխարկը, բայց խաֆան իր պարունակութեամբ մնացել է նոյնը: Իսկ հայատեցութիւնը, ջարդերն ու տեղահանութիւնները Թուրքական պատմութեան էջերի մէջ անցել են որպէս մարդկային քաղաքակրթութեան արատաւոր սեւ բծեր :

Կէս դարու մօտ մի ժամանակաշրջան է անցել, ինչ մենք մեր պապենական ծննդավայրից դուրս կը գտնուենք ու մեր ականջներին չէին հասնում կեավուր, քեաֆիր նախատական Թրքաբոյր բառերը :

Բայց ահա, այդ օրը, մի յոյժ ցաւալի պատեհութեան բերումով, պոլսեբնակ Թուրք օղլի Թուրք պտղավաճառը իմանալով, որ մենք Հայեր ենք, Թէկուզ օտարահպատակներ, չկարողացաւ պահել իր ցեղային հոգու աշխարհի մէջ արմատաւորուած ատելավառութիւնը, Թափեց իր մաղձը: Ոչ անհատականօրէն, այլ ցեղային խորքով :

Այդ եղաւ պատճառը, որ մենք չկամեցանք նոր փորձութիւնների ենթարկել մեզ, չշարունակեցինք մեր ճամբան :

Վերադարձանք մեր հիւրանոցը, փակեցինք մեր հաշիւը եւ մեր ճամբորդական ճամբրուկները վերցնելով շտապեցինք երկաթուղային կայարանը, մի ժամ շուտ հեռանալու Թրքական Ստամպոլից :

Մենք մեզ թեթեւացած զգացինք որ հեռանալու ենք կեավուրութիւն բուրող Պոլսոյ միջավայրից, ուր ապրում են բազմահազար հայ արիւնակիցները, կեավուրական մթնոլորտում :

Մէկ ժամ չանցած մեր գնացքը սուրայ Փոքրասիական հողերով դէպի Անգարա :

Սակայն եւ այնպէս ունէինք մէկ այլ մտայլանք մեր ներաշխարհում, քանի որ շուտով անցնելու էինք հայաթափուր դարձած մեր հազարամեակների հայրենեաց հող ու ջրի վրայով :

Այս մտապատկերը մենք ապրում էինք, երբ հասանք Բարձր Հայքի գլխաւոր կենտրոն, Կարին քաղաքը, որտեղից ինքնաշարժով անցնելով Բագրեւանդ-Պայազէտից, անցանք սահմանը եւ մըտանք Իրան :

Այստեղից իր խօսքը վերջացրեց իմ բարեկամը :

Նրա վիրաւորուած զգացումները բ… ժանելով պատեհ համարեցի այն չար… գրուած տողերով փոխանցել մեր ըն… ցողներին :

Այս հանրապետական ձորձով զգե… ւորուած այսօրուայ Մէհմէտճիկները … ժողովրդի վրայ շարունակում են … կեավուրի մութ ակնոցներով, ինչպէ… բէկ էր եւ դարեր առաջ :

Այս է հաստատում Պոլսում պտղավ… ճառը, իր խաւարակուռ հոգուց բխած … ձայնոյն խօսքերով :

Հ. ԿՈՍՈՅԵ…

(*) Կեավուր կամ քեաֆիր Թուրքերէն բառեր են, որոնք թրքական բառարա… նշանակում են անհաւատ, անկրօն, … արհամարհական, ստորնացուցիչ … տով: Թուրք ժողովրդի բերնում հա… պազօրեայ գործածական բառեր են, … խնդիր ունենան քրիստոնեայ հպատա… ների հետ: Առանձնապէս հայ մար… հետ, առանց դասակարգային խտրի… կեավուրը արժանի չէ ապրելու եւ պ… տեղ ժամին կարելի է սատկեցնել ին… մի կենդանի, ըստ թուրքի ցեղային … զեքանութեան եւ մտավիճակի :

ԿԷՈՐԿԷ ԱՍԱՔԻ

(1788 – 1869)

ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ՝ ՄԵԾ ՌՈՒՄԱՆ…

Ծնած 1788 Մարտ 1ին, Հերցա գի… ղաքաղաքը, Կէորկէ Ասաքի կար… տեղ մը կը գրաւէ ռումէն մշակո… պատմութեան մէջ՝ իբրեւ անոր առա… նախարդ դէմքերէն մէկը :

Ասաքիի հայկական ծագումը բա… ւականին լուսաբանուած է ներկայ… Ռումանիոյ հանրածանօթ գրիչներ, … պէս Ն. Եորկա, Է. Լովինեսքու, … Սիոն, Ակադ. Ճօրճէ Քըլինեսքու, … յայտնի ֆրանսացի հայագէտ Ֆր. Մ… լեր տուեալներ կը բերեն, որոնց հի… վրայ կարելի է եզրակացնել թէ Աս… ծագումով Հայ էր: Արդարեւ Լեհաս… նի Կալիցիոյ շրջանին մէջ, հայկակ… ծագումով ընտանիքներու շարքին, … գտնենք Ասաքիի նախնիքներուն անու… Իսաքեւիչ, Սահակեւիչ, Իսաքով… Ասաքեւիչ տարբերակներու ձեւին տա… կ. Ասաքիի հայկական ծագումը կար… է դիւրաւ ապացուցանել եթէ նկատի … ննենանք, որ անոր հայրը Ասաքեւիչ … կոչուէր :

Լվովի մէջ ստանալէ ետք նախնա… եւ բարձրագոյն կրթութիւնը, կա… Վիեննա եւ Հռոմ, ուր կը շարունակէ…

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Իբրեւ այս վիճակին մէջ, անշուշտ որ Ատելի ընտրութիւնը պիտի երթար դէպի հանդարտաբարոյ եւ խոհեմ Սէնթ Պէօվը: Ատկէ այն կարծիքը՝ թէ Ատել այդ շրջանին դադրած էր սիրելէ իր համբաւաւոր ամուսինը :

1831ին հրապարակ կ'ելլէ իր հրաշալի եւ մելամաղձոտ «Աշնանային տերեւներ», վաղահաս աշնան մը տերեւները : Հազիւ քսանեւինը տարեկան հեղինակի մը այս յամառ եւ միալար տրտունջքին պատճառին Սէնթ Պէօվ տեղեակ է : — Վիկտոր Հիւկօ կորսնցուցած ըլլալով իր մեծագոյն սէրը եւ լաւագոյն բարեկամութիւնը, կ'ուզէ տիրապետել իր վշտին, անոր տալով պարզ ու կատարեալ ձեւ մը:

ԻՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՍԷՐԸ

Մխիթարուելու համար, աշխատանքի այս դահլիճը կը գրէ նոր թատերակ մը՝ «Լուքրեցիա Պորճիա»ն, որ իրեն առիթը պիտի ընծայէր Ատելէն վրէժ լուծելու եւ գտնելու իր կեանքին միւս մեծ սէրը :

Թատերակին ընթերցումը տեղի կ'ունենայ Փորթ Սէն Մարթէն թատրոնին մէջ, ի ներկայութեան նոյն շրջանին ականաւոր դերասան Ֆրետերիք Լըմէթրի, որ պիտի ստանձնէր գլխաւոր դերը: Ընթերցանութեան ներկայ կ'ըլլայ նաեւ երիտասարդ ու գեղանի դերասանուհի մը՝ Ժիւլիէթ Տրուէ, որ յօժարած էր մասնակցիլ խաղին իշխանուհի Նեկրոնիի փոքր դերով :

Ժիւլիէթ Տրուէ, հոմանուհին էր քանդակագործ Փրատիէի: Այս «պաշտօնական կապէն զատ, երիտասարդ դերասանուհին, միւս կողմէ, իբրեւ զինք հոգացող ունէր ռուս ազնուական մը՝ իշխան Տամիտով, որ յանձն առած էր Էշիքիէ փողոցին մէջ ճոխ յարկաբաժին մը կահաւորելու գեղանի պչրուհիին համար :

« Լուքրեցիա Պորճիա»ի ընթերցանութեան ընթացքին, Ժիւլիէթի եւ Վիկտոր Հիւկոյի առաջին հանդիպումը կ'ըլլայ «կայծակի հարուած մը»: Թատերգութեան առաջին ներկայացման գիշերը, 1833 Փետրուար 2ին, վերջին վարագոյրը իջնելէ ետք, Հիւկօ կը մրմնջէ· « Կը սիրեմ քեզ···»: Եւ Ժիւլիէթ ասոր կը սպասէր :

Քանի մը օր ետք, հեղինակը եւ իր դերասանուհին, փոխանակ երթալու այն պարահանդէսը ուր հրաւիրուած էին, կը մտնեն Ժիւլիէթի յարկաբաժինը եւ գիշերը հոն կ'անցընեն :

Վիկտոր Հիւկօ կ'արբենայ ··· Ատելը՝ որ ատենօք այնքան ցանկալի էր եղած, իրեն ընծայած էր միայն ու միայն հըլու, հնազանդ կողակիցի մը հրապոյրները, մինչ Ժիւլիէթ, «սրբազան գիշեր»էն ետք, իրեն առջեւ բացած էր հեշտանքի դուռները:

Ժիւլիէթ, ինչպէս ըսինք, կ'ապրէր Էշիքիէ փողոցին մէջ ռուս իշխանին կողմէ կահաւորուած յարկաբաժինը, եւ յաճախ, գաղտագողի կ'ընդունէր իր «բարերար» հարուստ Տամիտովը : Սակայն Հիւկօ, կտրուկ կերպով կը պահանջէ որ երիտասարդուհին խզէ իր կապերը վայրենի ռուսին հետ եւ բոլորովին նուիրուի իրեն: Ժիւլիէթ կը հնազանդի եւ մէկ օրէն միւսը, զրկուած իշխանին առատաձեռն օգնութենէն, կը մնայ առանց որեւէ հասոյթի: Միւս կողմէ, լքելով նաեւ բեմական ասպարէզը ուր միջակութիւն մըն էր ինք, Ժիւլիէթ ստիպուած կ'ըլլայ իր արդուզարդը գրաւի դնել եւ խոստովանիլ իր սիրահարին թէ քսան հազար Ֆրանքի գումար մը պարտական է աջ ու ձախ :

Ի լուր այս բոլորին, Հիւկօ զայրացած, կը պոռայ թէ ինք յանձն կ'առնէ վճարել այդ բոլոր պարտքերը, միայն թէ Ժիւլիէթ յօժարէր չբաժնել իր սէրը ուրիշի մը հետ : Վիճաբանութիւնները հետզհետէ սուր հանգամանք կը առ… նան, ասոնց կը յաջորդեն երկուստեք… դադրանքի խօսքեր, եւ ի վերջոյ, Ժի… լիէթ խոյս տալով Փարիզէն կ'ապաւ… նի իր ծննդավայրը՝ Պրըթանը :

Այս բաժանումը շատ ծանր կը … երկու սիրահարներուն համար, որ… չափելով իրենց խենթութեան հետեւ… ները, կը տեսնեն որ չեն կրնար ապ… իրարմէ հեռու :

Փարիզ ձգելով Ատելն ու իր զաւա… ները, Հիւկօ կը սուրայ դէպի Պրըթա… ն: Սիրահարները զիրար կը գտնեն … րեսթի մէջ :

Անսահման ծովուն դիմաց, կապոյ… ջինջ երկնքի մը տակ, մոայլ օրերուն… յաջորդեն երջանիկ օրերը եւ երկու … բահարները կ'երդնուն այլեւս … չբաժնուել իրարմէ :

Իր ամուսնոյն Ժիւլիէթի հետ ունեց… յարաբերութիւնը հետզհետէ կը հրա… Ատելի կուրծքին տակ նախանձի բոց… Հակառակ իր այս ցաւին, երիտասա… կինը տակաւ կը ջանայ Սէնթ Պէօվը … ռացնել իր կեանքէն: Միւս կողմէ, եր… գրողներուն միջեւ ատելութեան զգա… մը հասած է իր գենիթին եւ միջոց… նոյնիսկ Հիւկօ կը վճռէ մենամարտի… նախկին բարեկամին հետ:

(5 Շար·)

ուսումը: Ստացած էր իմաստասիրու– թեան վարպետի, ճարտարապետի եւ ճարտարագէտի վկայական: Գիտութեան այս հարուստ պաշարը կարելիութիւն տուաւ Ասաքիի, լայն հորիզոն մը ունե– նալու մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ, զխած բանաստեղծութենէն մինչեւ դըպ– րոցներու կազմակերպումը :

1812ին վերադառնալով Մոլտավիա, յաջորդ տարին իսկ կը սկսի հանրօգուտ աշխատանքներու: 1813ին կը բանայ սահ– մանադրող ճարտարագէտներու դասըն– թացք մը, որ մեծ կարեւորութիւն ու– նէր, տրուած ըլլալով, որ ան առաջին բարձրագոյն դասընթացքն էր, ուր դա– սաւանդութիւնները տեղի կ'ունենային ռումաներէն լեզուով: Իսկ 1835ին, Ասա– քիի ջանքերով կը ստեղծուի Մոլտավիա– յի առաջին համալսարանը՝ «Ակադեմիա Միհայիլեան,» անունով: Այս համալսա– րանին մէջ, որուն բացման խօսք առած էն Մոլտավիոյ իշխանը եւ ինքը, դասա– ւանդութիւնները տեղի կ'ունենային, նոյնպէս, ռումաներէնով եւ ուր Ասաքի ինքն ալ ուսուցիչ էր:

Ռումանական թատրոնը եւս իր սկըզ– նաւորութիւնը կը պարտի հայազգի մը– տաւորականին: 1816 Դեկտեմբեր 27ին Մոլտավիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ռումանե– րէն լեզուով թատերական առաջին ներ– կայացումը :

1829ին Ասաքի կը ստեղծէ Մոլտավիոյ պարբերական մամուլը: Այս թուականին լոյս կը տեսնէ «Ռումանական Մեղուն» թերթը, որ ռումաներէն լեզուով առա– ջին թերթն է Մոլտավիոյ մէջ :

Ասաքի մասնակցած է նաեւ Մոլտա– վիայի գրական շարժման: Ան գրած է չափածոյ եւ արձակ երկեր, որոնց մէջ երեւան կուգան անոր հայրենասիրական զգացումները: Կատարած է նաեւ դիւա– նագիտական պաշտօններ: Երբ համա– ձայն Ատրիանապոլսոյ դաշնագրին, ռու– մանացի իշխանապետութիւնները առաջին քայլերը կ'առնէին դէպի իրենց վերջնա– կան ազատագրումը թրքական լուծէն եւ կը սկսի գործել կազմական կանոնադրու– թիւնը զօրավար Քիսելեւի հսկողութեան ներքեւ, Ասաքի դիւանագիտական գոր– ծով կ'ուղարկուի Պետերբուրգ: Այստեղ Ալեքսանդր Ա. ցարը հայ դիւանագէտը կը պարգեւատրէ Սուրբ Վլատիմիր շքա– նշանով :

Ասաքի իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Մոլտավիոյ ճարտարարուեստին հիմնադրութեան: 1841ին Փիաթրա– Նեամց քաղաքին մօտ, կը հիմնէ թուղթի գործարան մը:

Կեորկէ Ասաքի կը մեռնի 1869 Դեկ– տեմբեր 12ին:

×

Մոլտավիոյ հայ գաղութը շատ բան կը պարտի իրեն: ԺԹ. դարու կիսուն տեղի ունեցած հայ գաղութին վերակենդանա– ցումը կը կրէ Ասաքիի մասնակցութեան դրոշմը: Ան միջամտած է Մոլտավիոյ իշխաններուն մօտ, որպէսզի Հայերուն տրուին քաղաքական իրաւունքներ, պե– տական դպրոցներ, հայկական դպրոց մը, եւայլն: Երբ ինք Մոլտավիոյ ընդհանուր դպրոցներու պատասխանատուն էր, իր միջամտութեամբ, 1841 Նոյեմբեր 8ին հրովարտակով մը Միհայիլ Սթուրզա իշխանը կը վաւերացնէ հայկական վար– ժարաններու ծրագիր – կանոնագիրը : Համաձայն այս հրովարտակին, ռումէն եւ հայ վարժարանները կը դրուին մի– եւնոյն աստիճանի վրայ եւ արտօնութիւն կը տրուի, որ հայկական վարժարաննե– րուն մէջ աւանդուին նաեւ հայերէն լե– զուն, Հայոց պատմութիւնը եւ կրօնա– գիտութիւն: Այս վարժարանները պէտք ունէին նաեւ հայերէն դասագիրքերու. առ այս՝ 1847ին, Եաշի մէջ կը հիմնուի հայկական տպարան մը: Մինչեւ այս թը– ւականը, Հայերը Մոլտավիոյ մէջ չէին ունեցած սեփական տպարան մը, որով– հետեւ հայերէն գիրքեր դիւրութեամբ կարելի էր ձեռք բերել Կ. Պոլսէն կամ Վենետիկէն: Ասաքիի հիմնած տպարա– նին մէջ, 1847ին, լոյս տեսաւ այբբենա– րան մը հայ աշակերտներու համար եւ կրօնական բովանդակութեամբ այլ գիր– քեր: 1853ին լոյս կը տեսնէ «Վաւերա– թուղթերու հաւաքածոյ» մը, Մոլտա– վիոյ հայ գաղութին զանազան հարցե– րուն շուրջ, վաւերաթուղթեր, որոնք կը շօշափեն 1941 – 1852 ժամանակաշրջանի իրադարձութիւնները :

Երախտագիտութեան եւ յարգանքի ըղ– ձացումներով է, որ կը մօտենանք Կ. Ա– սաքիի գործունէութեան: Մշակոյթի կա– րեւորագոյն մարզերուն մէջ ան բերած է առաջնակարգ մասնակցութիւն մը, զար– գացնելով եւ հարստացնելով ռումէն մա– մուլը, թատրոնը, դպրոցը եւ գիտու– թեան այլ մարզեր :

Դ. ՂԺՐԻԿԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

ԱՆԻ ԿԱՍԵՐ ԾԵԾ Կ'ՈՒՏԷ

« ԵՆԻ ՍԱՊԱՀ»Ի ՏԷՐԷՆ

Անի Կասերի (Ղազարեան) անունը ծա– նօթ է մեր ընթերցողներուն: Դաշնակա– հարուհիին յաջողութեանց միշտ արձա– գանգ եղած ենք եւ այսօր պոլսական թերթերու մէջ, առնուազն զարմանքով պիտի կարդայինք հետեւեալ պատմու– թիւնը եթէ չգիտնայինք թէ երբեք պէտք չէ զարմանալ երբ պատմութեան մը «հերոսը» թուրք է :

Եւ բսել որ, ինչպէս ուրիշ Թրքահայ արուեստագէտներ, Անի Ղազարեան իր անցագրին հպատակութեան պատճառաւ, Թուրքին անունը ծանօթացուցած է Եւ– րոպայի մէջ, ուր միշտ շնորհիւ Հայե– րուն է որ կը կարծուի թէ Թուրքէն ար– ուեստագէտ կ'ելլէ … :

Արուեստը ո՛ւր, Թուրքը ուր:

×

«Թասվիր» կը գրէ թէ դաշնակահա– րուհի Անի Կասեր, որ հիւրաբար քաղա– քըս կը գտնուի նուագահանդէսներ տա– լու համար, ծեծ կերած է «Ենի Սապահ» թերթի տէր Սաֆա Քըլըճլըօղլուէն, որ կը փնտռուի ոստիկանութեան կողմէ : Այս մասին հետեւեալ մանրամասնու– թիւնները կուտայ թերթը :

Անի Կասեր, որ Փարիզի մէջ 13 տարի երաժշտութիւն ուսած եւ միջազգային արժէքի մը տիրացած է իր սարքած նը– ւագահանդէսներով, Պոլսոյ մէջ սարքե– լիք նուագահանդէսներուն համար օրերէ ի վեր կ'աշխատի ընտանեկան վաղեմի բարեկամի մը տան մէջ, Նըշանթաշ, Էմլաք պողոտայ, Արման ափարթըման : Այդ յարկաբաժինը, որ կը պատկանի Վարդանեան անունով Հայու մը, դէմ առ դէմ կը գտնուի Սաֆա Քըլըճլըօղլուի յարկաբաժինին հետ :

Մանկամարդ աղջիկը առջի գիշեր, երբ տանտէրերը սինեմա գացած էին, նորէն կ'աշխատէր իր դաշնակին առջեւ, երբ դուռը զարնուած եւ սպասուհին այցե– քարտ մը բերած է Անի Կասերի, որ տես– նելով թէ քարտը Մ. Վարդանեանի ուղ– ղուած էր, առանց կարդալու սեղանին վրայ կը դնէ զայն ու կը շարունակէ աշ– խատիլ: Ետքէն յայտնի կ'ըլլայ թէ այդ քարտը սպառնալիք մը կը պարունակէր, «աղմուկը կտրելու, հակառակ պարա– գային դէշ պիտի ըլլայ»ի ազդարարու– թեամբ :

Տասը վայրկեան ետք կիցեր կը զար– նուին դուռին: Դուռը բացուելուն պէս Սաֆա Քըլըճլըօղլու զայրոյթով ներս կը մտնէ չիտակ դաշնակին կ'երթայ, նօթա– ները կը պատռէ ու աթոռակին վրայ նստած աղջկան ապտակ մը զարնելով գետին կը փռէ զայն :

Կը պնդուի թէ Անի Կասեր դժուարաւ ազատած է Սաֆա Քըլըճլըօղլուի կիցե– րէն ու հազիւ ինքզինքը կրցած է փողոց նետել :

Առաւօտուն, դէպքը ոստիկանոյին արձանագրած է ու մանկամարդ աղջիկը խոկոյն դատական բժիշկին է ղրկուած, ուրկէ տեղեկագիր ստացուած է թէ «մէկ օրուան աշխատանքին արգելք կ'ըլլայ, եօթը օրէն կ'աղէկնայ»: Ասոր վրայ, ոս– տիկանութիւնը ամէն տեղ փնտռած է Քըլըճլըօղլուն՝ զայն ակնյայտ յանցանք– ներու ատեանին յանձնելու համար, բայց չէ կրցած գտնել զայն :

Քննութիւնը կը շարունակուի:

Նոյն ափարթըմանին վարձակալներուն համաձայն, Քըլըճլըօղլու յաճախ այս– պիսի ելոյթներ կ'ունենայ իր տանտիրոջ՝ Մ. Վարդանեանի դէմ: Ոմանք կը պնդեն թէ Քըլըճլըօղլու իրենց անծանօթ պատ– ճառով մը նախապէս վախցուցած է իր տան տէրը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէրի ցերեկոյթը տեղի ունե– ցաւ Մարտ 10ի Կիրակին:

Ամէն խաւերէ ներկայ խուռն բազմու– թիւնը ապացոյցն էր այն աճող համա– կրութեան, որով կը շրջապատուի դըպ– րոցը :

Հանդէսը բացուեցաւ ֆրանսական փա– ռերգով ու դպրոցին քայլերգով, յետոյ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք» ու ման– կական երգեր, ղեկավարութեամբ դըպ– րոցին երգի ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումենցի, որ կրցաւ իր եռանդը փոխանցել նաեւ երգչախումբին :

Գնահատելի էր աշակերտուհիներուն բարեկիրթ ու կարգապահ կեցուածքը :

Յետոյ Ֆրանսերէն ներկայացում մը Շէյքսփիրի «Արքաներու Գիշերը» :

Միջնարարէն վերջ, հայերէն ներկայա– ցում մը, Ատրինէ Տատրեանէ, «Այսպէս մեծցան անոնք» որուն յաջորդեցին շատ գեղեցիկ պարեր: Բնական է որ մեծ աշ– խատանք տարուած էր այսպիսի հանդէս մը կազմակերպելու համար :

Աշակերտուհիները բոլորն ալ լաւ սոր–ված էին իրենց դերերը ու լաւ մար– զուած:

Հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուները նոյն դիւրութեամբ եւ անթերի առոգա– նութեամբ արտասանեցին :

Եւ երբ կը մտածենք որ, անոնց մէջ կային փոքրիկներ, որոնք երկու երեք տարի առաջ, թոթովելով միայն կ'ար– տասանէին հայերէն քանի մը բառեր, մեր սրտերը ուրախութեամբ կը լեցուին, ու երախտագիտական զգացում միայն կրնանք ունենալ դպրոցին հանդէպ, որ կարելի է ըսել, օրհնութիւն մըն է գա– ղութին համար :

Ներկաները սկիզբէն մինչեւ վերջ լար– ուած ուշադրութեամբ հետեւեցան : Ա– նոնց աչքերուն մէջ յուզում կար, ու ժը– պիտ: Մեկնեցան, հայկական օր մը ապ– րած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Բացայայտ է որ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը ծաղկումի շրջան մը կ'ան– ցընէ :

Մաղթենք որ աւելի ու աւելի մեծ հե– ռանկարներ բացուին իր առջեւ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

— Ներեցէք, պարոն, դուք չէ՞ք այն ազնուահոգին, որ լինէն դուրս հանեց զաւակս :

— Այո, պատասխանեց շփոթած ազա– տարարը, բայց կ'արժէ արդեօ՞ք այդ մա– սին խօսիլ :

— Այո կ'արժէ: Իսկ ո՞ւր է տղուս գըլ– խարկը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Երկու վայրկեան ետքը, զուարթ դէմ– քով մը դուրս վազեց Արիֆ պէյ, եւ եր– կու ձեռքերովը կանչելով :

— Եկէք, եկէք, ըսաւ գոհունակ ժպի– տով մը, վեհափառը ձեզ կը կանչէ :

Ամէնքը միասին ներս մտան, Ապտիւլ Համիտ հանդարտաքայլ ման կուգար դահլիճին մէջ :

— Մօտեցէք նայիմ, հրամայեց Հիւն– քեարը, դառնալով իր սիրական արբան– եակներուն, պատմեցէք, ի՛նչ կայ :

Չորս պալատականները, շունչերնին բռնած, անխօս արձաններ, կարգով շար– ուած, ծունկի վրայ, կը սպասէին :

Հիւնքեարին երկրորդ հրամայական ազդարարութեան վրայ Նէճիպ Մէլհամէ բացաւ բերանը :

— Վեհափառ տէր, ըսաւ երկրպագե– լով, տիեզերքը կը հնազանդի ձեր ամե– նայաղթ սուրին, միլիոններու երախտա– գէտ սրտերը կը բաբախեն մէկ զգացու– մով միայն.— Հաւատարմութիւն ձեր փառապանծ գահին … :

— Ի՞նչ կայ կ'ըսեմ, ձայնը բարձրա– ցուց Ապտիւլ Համիտ :

Եւ պալատականները ցնցուեցան :

— Վեհափառ տէր, ըսաւ Առաջին Քարտուղարը, մայրաքաղաքին մէջ ան– դորրութիւնը կատարեալ է, կատարեալ:

Դիւային քրքիջ մը, Ապտիւլ Համիտի թօքէն փրթած, ընդհատեց Կայսերական Առաջին Քարտուղարին խօսքերը :

— Կեղծաւորներ, կեղծաւորներ, գո– ռաց Հիւնքեարը, յօնքերը պռստելով եւ աչքերէն բոցեր ժայթքելով, խաղի՞ ելեր էք ինծի հետ, մայրաքաղաքին մէջ ան– դորրութիւնը կատարեալ է, հա՞:

Եւ հազիւ զսպուած կատաղութեան մը չարաշուք նշոյլը լուսնոտի աչքերուն մէջ, սադայէլական քրքիջներով թնդա– ցուց դահլիճին ձեղունը, մինչ չորս ար– բանեակները, չորսն ալ հին աղուէսներ, կը զգուշանային որեւէ շարժում ընելէ.

— Հէ՞, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ ակռաներու վայրագ կրճտումներով, անդորրութիւնը կատարեալ է, հէ՞. ո՞ւր է այդ անդորրութիւնը, ցոյց տուէք ին– ծի. պալատի՞ս մէջ, ուր օձեր ու կարիճ– ներ կը սողան. Հարէմի՞ն մէջ, ուր իմ սրտիս մխուելիք դաշոյնները կը սրուին ապերախտ քածերուս գոհարակուռ մատ– նիներով ծածկուած ոճրագործ ձեռքերուն մէջ…

— Վեհափառ տէր, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ, իրատէ ըրէք:

.. Ըրի չեշտեց Հիւնքեարը, խօսէ նա– յիմ, Նէճիպ :

Պալատականները քիչ մը սիրտ առին, մինչ Մէլհամէ կը պատրաստուէր խօսե– լու :

— Խօսէ նայիմ, Նէճիպ փաշա, կրկ– նուեցաւ իրատէն :

— Վեհափառ տէր, շարունակեց Մել– համէ, կարեւորութիւն մի տաք ծուռնալ– ներուն, չինծու են :

— Ո՞ր ծուռնալները, հարցուց Հիւն– քեարը զարմացական չեշտով մը :

— Բոլորը, պատասխանեց Մելհամէ, անդորրութիւնը կատարեալ է ոչ միայն մայրաքաղաքին, այլ նաեւ կայսրու– թեան բոլոր նահանգներուն մէջ, եւ ա– սիկա հաստատուած է :

— Ի՞նչպէս …

— Մեր ձեռքէն ոչ մէկ ձագ կրնայ թռ– չիլ, շարունակեց Մելհամէ, Օսմանեան յաւերժական կայսրութեան բոլոր մըզ– կիթներուն, բոլոր եկեղեցիներուն եւ բո– լոր սինակոկներուն եւ աղօթարաններուն մէջ տիւ եւ գիշեր աղօթքներ ու մաղ– թանքներ կը կարդացուին :

— Գիտեմ, ընդմիջեց Համիտ, ատոնք սովորական բաներ են, չըթուանքները կ'ա– ղօթեն, սիրտերը կ'անիծեն, լոյսի մէջ մաղթանքներ կը պոռչտան իմ արեւշա– տութեանս համար, իսկ մութի մէջ պա– տանքս կը կարեն …

— Քաւ լիցի, քաւ լիցի, Վեհափառ տէր, մրմնջեցին պալատականները :

— Լռեցէք, կեղծաւորներ, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ, այսքան տարի է, ցե– խերուն մէջէն ժողվեցի ձեզ, բարձրա– ցուցի մինչեւ Գահիս պատուանդանը, ա– կանակուռ շքանշաններով զարդարեցի ձեր կուրծքերը, ապարանքներու, ամբաւ կալուածներու, անսպառ գանձերու սե– փականատէր ըրի ձեզ, Հայերուն արիւ– նովը ներկել տուի ձեր ամէն օր կանգնել տուած հսկայ շէնքերու պատերը, որբե– րուն, այրիներուն ժառանգութիւնը ձեզի յատկացուցի, որպէսզի հորս փորէք, որպէսզի մահս փութացնէք, հէ՞ …, դա– ւաճաններ, օձեր, կարիճներ … :

Պալատականները սահմռկած, ալ չէին համարձակեր խօսիլ. կը զգային, կը նըշ– մարէին, Հիւնքեարին ջղային դրութիւ– նը գրգռուած, կատաղութիւնը զենիթը հասած էր, ամենափոքրիկ անխոհեմու– թիւն մը, կասկածելի շարժում մը, կը– նար աղետաբեր ըլլալ իրենց համար. ուստի, սարսափ համակերպող դիրքի մը մէջ, կը մարսէին անոր բերնէն ժայթ– քած լուտանքները:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի նո – րոգ հանգուցեալ՝

ՋԱՐԵՀ Ա.Ի
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
յիշատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ ՎՐԴ.

Հասարակութիւնը անխտիր կը հրա – ւիրուի յարգելու հոգելոյս Կաթողիկոսին յիշատակը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգե – հանգստեան ձայնաւոր պատարագ :

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՌԻԻ

Հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինէի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ :

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 Ֆրանք, փա – փաքողները կրնան ծպտուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալբունարեան ընտանիքը շնորհակալու – թիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ան – ձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնե – ցին՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԱԼԲՈՒՆԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պաճալեան)

արկածալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի, շնորհակալու – թեամբ ստացած է իր դպրոցին իբրեւ նուէր.— Տեղւոյս Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութենէն՝ քսան ֆրանք, Այրի Տիկին Մարիամ Սարգիսեանի (ծնեալ Պասմաճեան) մահուան առթիւ :

Տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.էն՝ 30 ֆրանք, Տիկին Պայծառ Քէշիշեանի (ծնեալ Մար – գարեան) անակնկալ մահուան առթիւ եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ սգա – կիր ընտանիքներուն :

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ե – կեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը խորին շը – նորհակալութեամբ ստացած է, Այրի Տի – կին Աղնիւ Ճերանեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէր – ները.— Պ. Կարապետ Կրաճեան (Մար – սէյլ) հարիւր ֆրանք, Պ. Պ. Արշամ Պա – պայեան (Մարսէյլ) հարիւր, Յարու – թիւն Այվազեան (Վալանս) յիսուն, Մամբրէ Սէմէրճեան (Վալանս) 50 ֆր. :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր ենթակոմիտէներով եւ իր խումբերով խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկին Պետրոս Զամարեանի իր ա – մուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Մարսէյլի Առաջնորդարանի Ազգ. Կեդ – րոնական վարչութիւնը իր խոր ցաւակ – ցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Զա – մարեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն Պետրոս Զամարեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Դրօ խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհաջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերնե – րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կը տօնէ Փետրուար 18ի տարե – դարձը խնջոյքով, այս Կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3ին դպրոցի սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, Մշակոյթի Տան մէջ :
Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :
Սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի անդամները եւ համակիրները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 17ին, իր դպրոցին սրահը :

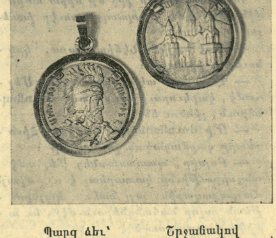
ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝
CABINET TCHAKARIAN
Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
SOURENE EXERJEAN
40, La Canebière — MARSEILLE
Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակ – ցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասա – նութիւն) :

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով :

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն :

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Խօսք՝ Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

Արտասանութիւններ, հայկական պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի պա – րախումբի կողմէ, երգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Փ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ, ընկերակ – ցութեամբ Փ. ՍԷՔԵԱՆԻ : Նաեւ՝ Առնուվիլի Նոր Սերունդի գործիչներ երե – կը : Զաւեշտ մը «ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱ. ՐԵԴԱՐՁԸ» :

ՊԱՐ — Գինը՝

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յետագային : ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ 17·50
լաթակազմ 20
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Զարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7·50
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նսպարեան, Պէյրութ 40
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ 40
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, Միւնիխ 45

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ — JEUDI 21 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9561 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9561

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ԵԼԵՄՈՒՏՔԸ

Ազգային – եկեղեցական ժողովին ներկայացուցած իր զեկուցումին մէջ Վազգէն Ա. մանրամասնութիւններ կուտայ Մայր Աթոռի ելմտական կացութեան մասին:

Մինչեւ իր գահակալութիւնը (1955) Էջմիածնի տնտեսական կացութիւնը «հեռու էր մխիթարական ըլլալէ», կ'ըսէ: «Այս շրջանին Մայր Աթոռի բիւջէն կը հասնէր մինչեւ 1·000·000 – 1·300·000 ռուբլիի (հին դրամով) եւ տարին կը փակուէր յաճախ 40 – 50 առ հարիւր բացով: Նուազ էին նաեւ արտասահմանէն նպաստները»:

Շնորհիւ նոր գահակալի ջանքերուն «վերակազմակերպուեր» է վանքի ներքին «տնտեսա – ֆինանսական կառուցուածքը եւ գործելակերպը», հաշուապահութիւնը դարձեր է բարեխիղճ եւ աչալուրջ, թեմակալ առաջնորդներն ալ աջակցեր են: Արդի՞ւնք: Մայր Աթոռի եւ ներքին թեմերու եկամուտները տարուէ տարի աճած, նոյնիսկ կրկնապատկուած են:

Վերջին վեց տարիներու ընթացքին տարեկան բիւջէն բարձրացեր է հին դրամով 3·500·000 ռուբլիի, որուն մօտ 2·200·000ը գոյացեր է ներքին թեմերու եկամուտներէն, մնացածը՝ 1·300·000 ռուբլի՝ արտասահմանի թեմերու եւ հաւատացեալներու նուէրներէն, այդ հաշուին մէջ են 15 բարերարներու տարեկան 500ական տոլարի վճարումները՝ Հոգեւոր Ճեմարանին մէջ սան պահելու համար, գումար 7500 տոլար:

Շինարարական աշխատանքներուն մեծ զարկ տրուած է վերջին եօթը տարիներու ընթացքին: Նորոգուած են Մայր Տաճարի զանազան մասերը Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակի յատկացումներով: Բարեզարդումներ եղած են Էջմիածնի վանքէն ներս: Հազար մեթր երկարութեամբ եւ հինգ մեթր բարձրութեամբ պարիսպ կառուցուած է: Ամբողջովին վերանորոգուած են նոր վեհարանի, տպարանի, Խրիմեանի շէնքերը, կառուցուած է ժամացոյցով աշտարակ մը, կեդրոնական ջեռուցումով օժտուած են վեհարանը, ճեմարանն ու տպարանը: Հիմնական նորոգութեանց ենթարկուած են Ս. Հռիփսիմէի տաճարը, Շողակաթը, Օշականի Ս. Մեսրոպ եկեղեցին, Բջնիի, Գայիանէի, Խոր Վիրապի, Սեւանի պատմական եկեղեցիները: Մասնակի վերանորոգումներ կատարուած են Դարալագեազի Ս. Խաչ վանքին, Թիֆլիզի, Ռոստովի, Բագուի, Երեւանի երեք եկեղեցիներուն (մայրաքաղաքի 600·000 բնակիչներուն համար երեք փոքրիկ եկեղեցիներ միայն կան) եւ Լենինականի Ս. Աստուածածին տաճարին մէջ:

Շինարարական այս բոլոր աշխատանքները, կ'ըսէ, «ամբողջապէս կը կատարուին արտասահմանէն ստացած յատկացումներով եւ բացառիկ նուիրատուութիւններով բարեպաշտ ազգայիններու կողմէ»:

1956էն մինչեւ 1962 արտասահմանէն ստացեր են 25 միլիոն հին ռուբլիի նուէրներ:

Գալուստ Կիւլպէնկեան չորս հարիւր հազար տոլար կտակած էր Էջմիածնի Մայր Տաճարի ամբողջական վերանորոգման համար: Այս հաշուէն ցարդ ստացուեր է 270·000 տոլար:

Հայաստանի զանազան վանքերն ու եկեղեցիները կը նորոգուին արտասահմանի կարգ մը հարուստ հայրենակիցներու եւ էջմիածնական թեմերու ծախքով: Ֆրանսահայ գաղութի նուէրներով կը նորոգուի Ս. Գայիանէի պատմական եկեղեցին: Միլանոյէն, Լոնտոնէն, Ամերիկայէն, Պէյրութէն, Հալէպէն եւ Փարիզէն «բարեպաշտ ազգայիններ» կարեւոր գումարներ տրամադրած են շինարարական ձեռնարկներու համար:

1960ին Կաթողիկոսին Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա այցելութեան առթիւ հանգանակուած է 160·000 տոլար, որ «Ս. Էջմիածնի հիմնադրամ» անունին տակ իբրեւ անձեռնմխելի գումար պահ դրուած է Նիւ Եորքի մէկ դրամատան մէջ: Ասոր տարեկան եկամուտները պիտի յատկացուին Մայր Աթոռի կարիքներուն:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամ դոցենտ Ա. Տիրացեան Ազգ. Եկեղեց. ժողովին ներկայացուցեր է Մայր Աթոռի եօթնամեայ գործունէութեան տնտեսական հաշուետուութիւնը, մուտքի եւ ելքի մանրամասնութիւններով:

Եօթը տարուան մէջ եկամուտները եղած են 3·903·800 նոր ռուբլի (39·038·000 հին ռուբլի): Ընդհանուր ծախքերը՝ 3·663·800 ռուբլի: Որով առ 12 Յունուարի 1963 «չօգտագործուած միջոցներ»ը կը կազմեն 240·000 նոր ռուբլի, որուն 100·000ը կանխիկ դրամ սնտուկին մէջ եւ 140·000 ռուբլիի ապրանքներ ու շինանիւթեր՝ պահեստներու մէջ:

Առանց արտասահմանի առատաձեռն աջակցութեան կարելի պիտի չըլլար հասնիլ այս արդիւնքին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

ԾԱՆՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ

Պեն Պելլա պաշտօնապէս տեղեկացաւ Ֆրանսական կառավարութենէն որ Ֆրանսացիք հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած են Սահարայի մէջ: Ֆիկառօ գրել կուտայ թէ Ալժէ աւելի տեղեակ է Ֆրանսական հիւլէական քաղաքականութենէն քան Ֆրանսացիք:

Ամէն պարագայի մէջ Պեն Պելլա լաւ պատրուակ մը ունի ձեռքը զոր պիտի օգտագործէ առանց ժամանակ կորսնցնելու: Չորեքշաբթի իրիկուն իսկ հաւանական էր որ ծանր որոշումներ տրուէր եւ Էվիանի համաձայնագրերուն որոշ յօդուածներ, մանաւանդ զինուորական, չեղեալ նկատուէին:

Միւս կողմէ Պաղտատ, Թունուզ եւ Աքքրա շատ դժգոհ են այս պայթումէն: Իրաքցիներուն համար Սահարայի ֆրանսական փորձերը կը վնասեն «Ալժերիոյ անկախութեան եւ արաբ ժողովուրդներու ազատութեան»:

Ղանայի մայրաքաղաքին մէջ ժողովրդական մեծ ցոյցեր տեղի ունեցած են հետեւեալ սլոկաններով՝ «վռնտենք Աֆրիկէի նոր – աշխարհակալները», «Աշխարհ ուտելիք կ'ուզէ, ոչ՝ ռումբ»:

Թունուզի Արտաքին նախարարը յայտնած է ֆրանսական դեսպանին թէ իր երկիրը դէմ է այդ պայթումին:

Անգլիա եւ Ամերիկա կը լռեն, Մոսկուա ալ լուրը հաղորդած է առանց որեւէ մեկնութեան:

Ալժէի մէջ ուսանողական ցոյցեր եղած են ռումբին պայթումին դէմ: Պեն Պելլա հանդարտութեան կոչ մը ըրած է այդ խումբին որ դէպի Ֆրանսական դեսպանատուն կը յառաջանար: Պեն Պելլա ըսած է նաեւ վրդոված ուսանողներուն որ ոեւէ Եւրոպացիի մազի չդպին:

× Նասր յատուկ բանագնաց մը ղրկած է Ալժէ անձնական նամակով մը Պեն Պելլայի: Հաւանական կը նկատուի որ ի մօտոյ արաբական «ազատագրուած» երկիրներու վերին ժողով մը ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ որոշեց որ արեւելեան եկեղեցիներու պատրիարքները (Ղպտի, Հայ, Մելքիթ, Մարոնի, Քաղդէական), ասկէ ետք մաս պիտի կազմեն Արեւելեան Եկեղեցւոյ Ս. Ժողովին իբրեւ գործակից անդամ: Ցարդ միայն Կարդինալները կըրնային մաս կազմել Ս. Ժողովներուն: Այս կարեւոր նորութիւնով, Յովհաննէս ԻԳ. կ'ուզէ ցոյց տալ թէ որքան կը հետաքրքրուի արեւելեան եկեղեցիով եւ թոյլ տալ պատրիարքներուն որ գործօն մասնակցութիւն բերեն իրենց վերաբերեալ աշխատանքներուն: Ծանօթ է որ Պատրիարքները անբնական կը գտնէին Կարդինալներու նախամեծարութիւնը: Կարդինալ Աղաճանեանի Պատրիարքական Աթոռէն հրաժարումէն ետք, միայն սուրիացի պատրիարքը՝ Կարդինալ Թափփունին կար որ մաս կը կազմէր Ս. Ժողովին որովհետեւ Կարդինալներու Դասին անդամ էր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ մատենագիրներու եւ արուեստագէտներու հաւաքոյթի մը ընթացքին, որ տեղի ունեցած է Լենինկրատի մէջ, կարգ մը արուեստագէտներ մերժած են իրենց ինքնաքննադատութիւնն ընել: Կուսակցութեան տեղական կազմին ընդհ. քարտուղարը մեղադրած է երիտասարդ արուեստագէտ մը որ պաշտպանած էր «Արուեստի բոլոր ձեւերու իրաւունքը առանց սահմանումի»: Երբ կարգը իրեն եկած է արտայայտուելու, երիտասարդը փորձած է պաշտպանել իր տեսակէտները: Լենինկրատի Թատրոնին տնօրէնն ալ՝ Ակիմով «չէ ընդունած իրեն եղած արդար քննադատութիւնները»: Բեմադիր Սոքոլով թէեւ ընդունած է որ սխալներ գործած է բայց յայտնած է թէ արեւմտեան շարժանկարները շատ արժէքաւոր բաներ ունին:

ՖԱՇԱԿԱՆ ցոյց մը տեղի ունեցած է առջի օր Հռոմի մէջ: Ս. Իգնատիոս եկեղեցւոյ մէջ Պասթիէն – Թիրիի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն մը պիտի կատարուէր, բայց Հռոմի փոխանորդարանը արգիլած էր: Հակառակ այս արգելքի երիտասարդները հաւաքուած էին եկեղեցին եւ անոնցմէ մէկը Պասթիէն – Թիրիի անունը՝ արտասանած ըլլալով, բոլորը իրենց ձեռքերը բարձրացուցած են, «հռոմէական բարեւ»ը տալով եւ «ներկա՛յ» պատասխանած են ինչ որ Մուսոլինիի օրով ծանօթ էր իբրեւ «Ֆաշական հոգեհանգստեան արարողութիւն»:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կառավարութիւնը ապահովութեան միջոցներ ձեռք կ'առնէ: Բանակէն հեռացուեցան բոլոր Նասրական տարրերը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարը Էրքին Հռոմ հասած է եւ ընդունուած իր պաշտօնակիցին կողմէ:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ կառավարութիւնը դիմում պիտի ընէ Պոնի կառավարութեան որ Եգիպտոսէն քաշէ գերմանացի մասնագէտները:

ՍՓԱՔ խիստ մը ճառ խօսեցաւ դատապարտելով Ֆրանսայի «ազգայնական» քաղաքականութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ 45 մեռեալ եւ աւելի քան հարիւր վիրաւոր եղած են օրինաւոր զօրքին եւ ըմբոստներու միջեւ որոնք դէմ գիւղատնտեսական բարենորոգման:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստան եւ Մոնղոլիա առեւտրական համաձայնութիւն մը կը պատրաստեն: Չինաստան մետաքս եւ քիմիական ապրանքներ պիտի արտածէ եւ փոխարէն ձի եւ երկրագործական ապրանքներ պիտի ստանայ:

Օրը Օրին

ՈՐՊԷՍԶԻ «ԻՐ ՄԱՅՐ ԼԵԶՈՒՆ ՉՄՈՌԱՆԱՅ»

Մէկ ծիծեռնակով գարուն չի գար, անշո՛ւշտ···: Բայց կուգայ յոյսը գարնան, իրեն հետ բերելով ամենանուրբէն անմեռ՝ նոր ու նախշուն ծաղկումի մը անգին մխիթարութիւնը:

Անգին եւ մխիթարական Օր է Յառաջի համար, երբ խմբագրութիւնը իր առօրեայ նամակներուն դէզին մէջ կը գտնէ նամակը երիտասարդ Հայուհիի մը, որ կը փափաքի հայերէն կարդալ···:

Նման օր մը պարգեւեց մեզի հետեւեալ նամակը, զոր ստացանք առջի օր եւ զոր կ'արտատպենք նոյնութեամբ, միայն սրբագրելով անոր ուղղագրութիւնը՝ ստէպ ձայնական, քերականականի վերածելով·—

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նախկին սանուհի ըլլալով, պիտի ուզէի մայրենի լեզուս չմոռնալ, ընդհակառակն, օրուան դէպքերուն հայերէն լեզուով տեղեակ ըլլալ·

Բայց ուսանողուհի ըլլալով կառավարական դպրոցի մը մէջ, Մարսէյլի կողմերը, կարողութիւնները չունիմ ձեր օրաթերթը ճարելու, ուստի ձեր ազնուութեան կը ձգեմ:

Մայրենի լեզուս ինծի կը պակսի, մանաւանդ թէ միակ Հայն եմ դպրոցին մէջ· մայր չունենալուս համար ընտանիքիս մէջ չեմ գտնուիր ու հայերէնով չեմ կրնար արտայայտուիլ դպրոցի ընկերներուս հետ: Շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ ձեր ազնուութեան համար, մաղթելով թէ Հայուհիի մը պիտի օգնէք որպէսզի «իր մայր լեզուն չմոռանայ»:

Յարգանօք՝ Թ. Ս.

Մեր առօրեայ ճակտին քրտինքը, մեր Հայու ճակտին գոհունակութեան պսակի վերածող՝ նման նամակներ շատ չենք ստանար: Ընդհակառակն: Մեռնող հայկականութեան ընթացիկ տեղեկատումն է. — «Հայրիկը մեռաւ, թերթը դադրեցուցէ՛ք»: Եւ այս, յաճախ, հայրիկը հազիւ հող դրուած եւ դեռ հող չդարձած: Քառասունքի հայկակա՛ն պատարագը չկատարած, հայկակա՛ն աղօթքը չըսած, հայկակա՛ն մոմը դեռ չվառած ու չմարած, հայրիկին հայ հոգւոյն համար:

Բնութեան մէջ, մէկ ծիծեռնակով գարուն չի գար, անշո՛ւշտ···: Մեր առաքելութեան մէջ, մէկ նամակով կուգայ յոյսը անմեռ հայկականութեան, որու խունկին վրայ վառած մեր մոմն հանապազորդ չի՛ մարիր, ցորչափ չի մարիր իր ցեղին սիրտը լսող, իր հօրենական արեան ձայնը լսող երիտասարդը, որ այս երկտողը գրող հայուհիին պէս կ'ուզէ հայերէ՛ն կարդալ··· որպէսզի «իր մայր լեզուն չմոռանայ»:

ՇԱՀԷՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Refugié d'Origine Arménienne)

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը (Օֆփրա) կը ծանուցանէ թէ գաղթականի քարթերու նորոգութիւնը պարտաւորիչ է բոլորին համար եւ պէտք է կատարուի պայմանաժամը լրանալէն առաջ: Նոր եւ խիստ կարգադրութիւններու հետեւանքով, տուգանքի պիտի ենթարկուին բոլոր անոնք որոնց քարթերուն պայմանաժամը վերջացած է:

Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ (բացի Շաբաթէն) ժամը 9էն 12,

23, Rue La Perouse, Paris 16e

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

«ԵՐԲ ՍԿՍԵՑԻ ԱՆԿԵՂԾ ԽՕՍԵԼ...»

Դպրոցում ընկեր Մարանեանի աչքից ընկեր էի, որովհետեւ Թուաբանութեան տնային աշխատանքը երրորդ անգամն արդէն Լուսիկից էի արտագրում :

Հայրիկը մի երեկոյ այլեւս չհամբերեց եւ մայրիկին ու տատիկին միւս սենեակը կանչելով, ինձանից գաղտնի խորհրդակցութիւն հրաւիրեց: Ես, ի հարկէ, բանալու ծակից ամէն բան լսեցի: Հայրիկը անվերջ խօսում էր իմ դաստիարակութեան մասին եւ առաջարկում մայրիկին ու տատիկին, որ ինձ ճշմարտախօսութիւն սովորեցնեն: Ես Թէեւ զարմացայ Թէ ինչ մեծ բան է, որ հայրիկը գաղտնի է որոշում, բայց ոչինչ չասացի: Յետոյ նա ինձ ներս կանչեց եւ բարձրաձայն յայտարարեց.

— Այսուհետեւ ականջիդ օղ արա՛ եւ իմացիր, որ պարտաւոր ես լինել ճշմարտախօս, անկեղծ եւ ազնիւ: Բաւական է մի խախտում, եւ ամէն բան վերջացած է :

Ես գիտէի Թէ ինչ է նշանակում, երբ հայրիկն ասում է «ամէն բան վերջացած» է: Դրա համար էլ չհակառակեցի :

— Խոստանում եմ, ասացի ես, ուզում էք այնպէս ազնիւ, այնպէս ճշմարտախօս ու անկեղծ լինել, որ մօքներովդ էլ չի անցել:

Մայրիկն ուրախացած բացականչեց :

— Ես այդպէս էլ գիտէի, որ բալիկս խելօք է, ապա դառնալով հայրիկին՝ շարունակեց.— Զտանի՞նք նրան մեզ հետ քրոջդ հարսանիքին :

Հայրիկը Թեթեւակի ժպտաց եւ խառնեց մազերս.

— Զուգուիր, միեւնոյն է, քեզ համոզելը գլխացաւանք է:

... Յաջորդ օրը ես ուշացումով մտայ դասարան: Երբ ընկեր Մարանեան հարցրեց Թէ ինչո՞ւ եմ ուշացել, ես յիշեցի հայրիկին տուած խոստումս եւ որոշեցի ճիշդ պատասխանել :

— Որովհետեւ երեկոյեան ուշ էի քնել, դրա համար էլ ուշ արթնցայ :

— Իսկ ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ երեկոյեան հայրիկի եւ մայրիկի հետ գնացել էի հօրաքրոջ հարսանիքին:

— Իսկ ինչո՞ւ էին հայրիկդ ու մայրիկդ քեզ իրենց հետ տարել, նորից հարցրեց ընկեր Մարանեան :

— Չգիտեմ, ասացի ես, միայն գիտեմ, որ հայրիկն ասում է Թէ ինձ համոզելը գլխացաւանք է :

— Ուրեմն ծնողքներդ էլ գիտեն, որ անտանելի երեխայ ես, ասաց ընկեր Մարանեան :

— Ընդհակառակն, զարմացայ ես, մայրիկս ասում է, որ եԹէ ցանկանայ ինձնից մեծ երաժիշտ կը պատրաստի, իսկ հայրիկը պնդում է, որ հնարաւոր է ինձ նոյնիսկ տաղանդաւոր ճարտարապետ դարձնել :

Ընկ. Մարանեան ծիծաղեց :

— Տաղանդաւորը քիչ է, գուցէ հանճարե՞ղ լինէիր:

Ես ասացի, որ ամէն բան կախուած է մայրիկի ցանկութիւնից: Ցանկարծ նկատեցի, որ ընկեր Մարանեանի յօնքերը մօտեցան իրար :

— Ես քեզ հարցնում եմ՝ այդ ինչպէս ես խօսում :

— Անկեղծ, ասացի ես :

— Դու գոնէ զգո՞ւմ ես, Թէ ում առջեւն ես կանգնած :

— Ի հարկէ :

— Լաւ է, որ այդ մասին չես մոռացել, ասաց ընկեր Մարանեան եւ սկսեց Թերթել մատեանը :

— Թոյլ կը տա՞ք նստել, հարցրի ես :

— Դու դեռ փորձում ես խօսե՞լ, ասաց ընկեր Մարանեան :

— Իսկ ի՞նչ անեմ, անկեղծօրէն զարմացայ ես:

— Դուրս կորիր դասարանից եւ առանց ծնողքի չներկայանաս :

— Չեմ կարող, ասացի ես :

— Այդ ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ հայրիկը ուշ է տուն վերադառնում, իսկ մայրիկի համար ծանր օր է : Տատիկը լուացք է անում, իսկ մայրիկն օգնում է նրան :

— Ի՞նչ ես հէքեաԹներ պատմում :

— Ես հէքեաԹներ չեմ պատմում, ես ամէն բան ճիշդ եմ ասում :

— Հապա մի էս ճշմարտախօսին տեսէք, դիմելով դասարանին, ասաց ընկեր Մարանեան, այդ երբուանի՞ց ես այդպիսին դարձել :

Ես նորից փորձեցի նստել եւ ասացի :

— Երէկուանից :

Բոլորը մեր դասարանում ծիծաղեցին:

Ես արդէն չհամբերեցի եւ ուզեցի դուրս գալ դասարանից :

— Միջանցքում սպասիր, որ գնանք ընկեր Սարսուռեանի մօտ, ասաց ընկեր Մարանեան:

Ընկեր Սարսուռեան աչքերը ոլորեց վրաս, ու ես սարսռեցի :

— Դու քանի՞ գլխանի ես, որ համարձակւում ես այդ լեզուով խօսել ուսուցչի հետ :

— Իսկ միԹէ՞ մի քանի գլխանի մարդիկ էլ են լինում, զարմացայ ես :

Ընկեր Սարսուռեան ձեռքը բարձրացրեց վերեւ եւ ամուր հարուածելով սեղանին, շարունակեց :

— Ինչ է, դու աննորմա՞լ ես, Թէ հիւանդ :

Ես անչափ զայրացայ եւ ասացի .

— Դուք իրաւունք չունէք ինձ վիրաւորել :

Ընկ. Սարսուռեան մի փոքր մեղմացաւ:

— Իսկ միԹէ՞ կարելի է վիրաւորել, այն էլ սիրուած եւ յարգուած ուսուցչուհուն :

— Նա բոլորովին էլ սիրուած չի, որովհետեւ անտեղի մեզ «2»ներ է նշանակում :

— Լսիր, անպատկառ, բաւական չէ յիմարութիւններ շատ դուրս տուիր, հիմա էլ փորձում ես արդարանա՞լ :

— Ես չեմ փորձում, ես անկեղծօրէն եմ ասում :

— Տեսնում եմ, հաղիւ զսպելով իրեն, ասաց ընկեր Սարսուռեանը, եւ չգիտեմ ինչու խառնեց սեղանին տրուած ԹղԹերը: Երբ զգացի, որ նա չգիտի ինչպէս վարուի ինձ հետ, ասացի .

— ԵԹէ ցանկանում էք ինձ որեւէ բան ասել, գրէք օրագրումս, ես կը տամ ծնողքներիս, կը կարդան :

— Ինչ է, նրանք քեզ անպատի՞ժ են Թողնում :

— Ոչ... միայն հայրիկն ասում է, որ դաստիարակութեան հարցում առաջին հերԹին պատասխանատու է մայրիկը, մայրիկն էլ գտնում է, որ աւելորդ բարկութիւնը կարող է անդրադառնալ իմ ջղերին վրայ, ազնիւ խօսք, մայրիկն հէնց այդպէս էլ ասում է:

— Որտե՞ղ է աշխատում հայրդ, հարցրեց ընկեր Սարսուռեան :

— Չգիտեմ , ասացի ես, միայն միշտ «Վոլգա» ով է գնում :

— Իսկ գիտե՞ս, եԹէ զանգահարեմ հիմնարկ եւ տեղեկացնեմ տնօրէնութեան, որ հայրդ քեզ նման անկարգ երեխայ է դաստիարակում, նրան ինչպէս հարկն է հիմնարկում կը սեղմեն :

— Ի զուր մի զանգահարէք, հայրիկն ինք է ուրիշներին սեղմում, նա այնտեղ տնօրէն է :

— Դա դեռ ոչինչ չի նշանակում, ասաց ընկեր Սարսուռեանը եւ հաւաքեց հեռախօսի համարը :

Երբ հեռախօսը միացաւ, ես լարեցի լսողութիւնս եւ իսկոյն ճանաչեցի հայրիկի ձայնը:

Ընկեր Սարսուռեանը հայրիկին բարեւեց եւ ապա շարունակեց .

— Դուք ծանօ՞Թ էք ձեր երեխայի վարքագծին

— Դէ, ինչպէս ասեմ, ասաց հայրիկը, ծանօԹ եմ, կամակոր է, երբեմն կոպիտ, երբեմն միամիտ, բոլոր դէպքերում երեխայ է :

Չգիտես ինչու ինձ Թուաց, որ հայրիկն էլ է անկեղծ խօսում :

— Դուք գիտէ՞ք, որ ձեր երեխան դպրոցում իրեն պահում է կատարեալ փողոցայինի նման եւ չափից աւելի ազատութիւն է տալիս լեզուին :

— ՄիԹէ՞ նա հայհոյանքներ է տալիս, անհանգստացաւ հայրիկը :

— Ոչ, նա արտակարգ յանդուգն է իր անկեղծութեամբ, ասաց ընկեր Սարսուռեանը եւ հէնց այդտեղ էլ պատմեց եղելութիւնը: Յետոյ, երբ ընկեր Ս... սուռեանը նկատեց, որ լսում եմ ... ինձ իսկոյն դուրս հրաւիրեց :

— Գնա՛ դասարան, եւ դա առաջին... վերջինը Թող լինի :

Էլ ես ոչինչ չլսեցի, Թէ նրանք ինչ խ... սեցին :

Այդ օրը հայրիկը շուտ տուն դարձ... աշխատանքից: Ես զգացի, որ նրա տր... մադրութիւնն ընկած է :

Ներս մտնելուն պէս, նա անցաւ յ... ջորդ սենեակը եւ կանչելով մայրիկն ... տատիկը՝ նորից խորհրդակցութիւն հր... աւիրեց: Այս անգամ հայրիկն այնքա... բարձր էր խօսում, որ ես ինչքան էլ ա... կեղծօրէն ուզեցի չլսել, բայց չկարողա... ցայ: Նա ասում էր, որ հարկաւոր լուրջ զբաղուել իմ դաստիարակութեամբ, բայց դժուարանում էր ասել Թէ ինչ ... ղանակով: «Բարկանալը սովորական դարձել», ասում էր հայրիկը, ծեծը ... ճին դէմ բան է, յետոյ այն հակաման... կավարժական է: Համոզման եւ խոս... տումներ տալու եղանակը տեւական ... նոյԹ չի կրում եւ կորցրել է իր հեղի... նակութիւնը: Չէ, հարկաւոր է նրա հե... աւելի անկեղծ լինել, ասաց հայրիկը ... կանչեց ինձ իր մօտ :

— ՄիԹէ՞ դու չէիր կարող մի ... զսպուած խօսել դպրոցում :

— Դէ, ես միայն անկեղծ եմ խօսել, ասացի ես :

— Իսկ գիտե՞ս քո անկեղծութիւնը ... հասցրեց մեզ, միԹէ՞ դասից ուշանալ... դէպքում չէիր կարող աւելի արդարա... ցուցիչ պատճառաբանութիւն գտնել :

Ես չպատասխանեցի :

Այդ երեկոյ հայրիկն ու մայրիկը ... չեցին համերգ գնալ եւ ինձ էլ իրենց ... տարան :

Համերգը երկար տեւեց: Առաւօտեան բացի տատիկից, բոլորս էլ քնից ուշ ... Թնացանք, եւ բոլորս էլ մեղադրեցի... տատիկին, որ ժամանակին չի արԹն... ցրել մեզ :

Հայրիկը գնաց աշխատանքի, մայրի... մօտեցաւ յարդարանքի սեղանին, իսկ ... վազեցի դպրոց :

— Ինչո՞ւ ես ուշացել, հարցրեց ընկ... Մարանեան :

— Մայրիկս հիւանդ էր, գնացել դեղատուն դեղ պատուիրելու :

— Ծի՞շդ ես ասում :

— Այո, ասացի ես :

— Անցիր տեղդ :

Ես ուրախ – ուրախ տեղաւորուեցի :

— Ա՛յ քեզ բան, զարմացայ ես, ... րեմն ստելը աւելի լա՞ւ է: Հիմա ոչ ... նը կ'իմանան այդ մասին, ոչ դասար... նում եւ ոչ էլ ընկեր Սարսուռեանը: Յ... ջորդ անգամ ուշանալիս հայրիկին ... հիւանդացնեմ, իսկ տատիկին... ... տատիկին կարելի է նոյնիսկ մի քանի ... րով այն աշխարհն ուղարկել ...

Հ. ԲԱԴԱԼԵ...

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԻԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Այս պարագան մեծապէս կը մտահոգէ Ժիւլիէթը, որ կը մտատանջուի Թէ Հիւկօ փառքի եւ սիրոյ տիրանալէ ետք, այժմ ձեռնարկէ այլ ձգտումներու, որոնք կրնան խանգարել իր կեանքին հաւասարակշռութիւնը :

Արդարեւ, Վիկտոր Հիւկօ կը մտադրէ մտնել Ֆրանսական Կաճառը եւ բազմիլ անմահներու կողքին: Եւ սակայն, իր ամէնէն շատ սիրած երկու էակները՝ հոմանուհին Ժիւլիէթ եւ իր աղջիկը Տիտին բացարձակապէս կը հակառակին իր այս ծրագրին եւ կ'ընդդիմանան որ Հիւկօ զգենու անմահներուկանաչ համազգեստը: Այսուհանդերձ, Հիւկօ կը դնէ իր Թեկնածութիւնը: Երբ 1836 Փետրուարին, տեղի կ'ունենայ ընտրութիւնը, Ժիւլիէթ մեծ հրճուանքով կը տեղեկանայ Թէ իր սիրահարին Թեկնածութիւնը ձախողած է եւ Թէ անմահները միջակ գրագէտ Մերսիէ Տիփաթէն նախընտրած են հանճարեղ Հիւկոյէն:

Հիւկօ, փոխանակ Կաճառի դմբէթին տակ բազմելու հաճոյքին, կը բաւականայ ներկայ ըլլալով իր աղջնակին Տիտինի առաջին հաղորդութեան :

Սէնթ Պէօվ, սակայն, վերջնականապէս չէր հրաժարած Ատելէն եւ զայն վերստին ձեռք ձգելու համար «Ռըվիւ տէ Տէօ Մոնտ» մէջ կը հրատարակէ նորավէպ մը՝ «Տիկին տը Փոնթիվի», ուր այնպիսի ակնյայտնի վերագրումներ կ'ընէ, որոնք հակառակ ազդեցութիւն կը գործեն Տիկին Հիւկոյի վրայ, զայն բոլորովին զայԹակղեցնելով: Վիկտոր Հիւկօ կարդալէ ետք այդ նորավէպը, ուր ըսուած էր Թէ այդ բոլորը գրուած էին «հանդարտեցնելու համար շատ սիրելի էակ մը», իր կարգին կը զայրանայ: Տէր եւ Տիկին Հիւկօ փոխադարձ համաձայնութեամբ մը կը հրաւիրեն Սէնթ Պէօվը, բացատրութիւն մը կ'ունենան անոր հետ եւ անոր վճռականապէս կը յայտնեն իրենց զայրոյԹին ու դաւը գործուած անպարկեշտութեան հանդէպ :

Հետեւեալ տարին, մէկ ամսուան ընԹացքին Հիւկօ կը գրէ ու կը վերջացնէ իր լաւագոյն Թատերակը՝ «Ռիւի Պլաս»: Եւ գիտնալով որ Ժիւլիէթ անսահմանօրէն կը տառապէր իր Թատերական ասպարէզին ընդմիջումէն, որուն գլխաւոր պատասխանատուն Հիւկօ ինքն էր եղած, հեղինակը կ'ուզէ զարմանել սխալը եւ Ժիւլիէթի կ'առաջարկէ խաղին մէջ Թագուհիին դերը: Խեղճ աղջիկը երջանկուԹենէն կը ճառագայԹէ ու կը յայտարարէ. «Կը սիրեմ քեզ, իմ Վիկտորս, դուն իմ կեանքս ես, իմ արեւս ...»:

Արեւ մը, սակայն, որ շուտով կ'ունենայ իր մայրամուտը :

Ատել Հիւկօ, օգտուելով իր ամուսնոյն բացակայութենէն, որ արդարեւ Ժիւլիէթի հետ ուԹ օրուան համար փախուստ էր տուած Փարիզէն, կը դիմէ Թատրոնին տնօրէն ԱԹէնոր Ժոլիի եւ կը համոզէ զայն որ Ժիւլիէթիստանձնելիք դերը յանձնուի խաղին գլխաւոր դերակատար ականաւոր դերասան Ֆրետերիք Լըմեթրի հոմանուհիին՝ ԱԹալա Պոշէնի : Այսպէսով, երկրորդ անգամ ըլլալով կը խորտակուի բեմական ասպարէզը տարաբախտ Ժիւլիէթի :

1840, Յունիս 7ին, հինգերորդ անգամ ըլլալով Վիկտոր Հիւկօ Թեկնածու կը ներկայանայ Ֆրանսական Կաճառին եւ այս անգամ կ'ընտրուի :

ԸնտրուԹենէն քանի մը օր առաջ տակաւին Ժիւլիէթ կը գրէր իրեն. «Պիտի ուզէի որ գոյութիւն չունենային ոչ Ակադեմի, ոչ Թատրոն, ոչ գրատուն, այլ աշխարհի ընդարձակ ճամբաներուն վրայ գոյութիւն ունենային միայն առանձնացած օԹեւաններ եւ գիրար պաշտող Վիկտոր մը եւ Ժիւլիէթ մը...»: Հակառակ ասոր, սակայն, ընտրութեան իրիկունն իսկ, Ժիւլիէթ փաԹԹուելով Հիւկոյի վիզին, կը մրմնջէ. «Ողջո՜յն Ակադեմա... կանիս...»:

Վիկտոր Հիւկօ իր զաւակներուն ... միջտ նախընտրած էր Լէոփոլտինը: 18... Փետրուար 15ին, բանաստեղծը կ'ամուս... նացնէ իր աղջիկը Հավրը քաղաքէն եր... տասարդի մը՝ Շառլ Վաքըրիի, որ ան... սահման հիացողն էր իր պաշտելի նշա... նածին հօրը :

Ամուսնութենէն ետք, Հիւկօ տխրու... Թեամբ կը դիտէ իր անդրանիկ աղջկա... բաժանումը, որ հիմա պիտի երԹար ա... րել Հավրի մօտակայ արուարձաններ... Վիլըքիէի մէջ: Ամէն ինչ, սակայն ... ցոյց կուտայ որ երիտասարդ զոյգը ... մանուած է երջանիկ ապագայի մը: Ա... բոլորը սակայն չեն կրնար արգիլել ... բաժանումին ցաւը խոցոտէ բանաստեղ... ծին սիրտը: Միւս կողմէ, անորոշ ... տարտամ նախազգացում մը կը կրծ... դժբախտ հօրկանը սիրտը: Իր մէկ ... Թատերակին՝ «Պիւրկրավ»ի փորձերը ... զան զինքը ձերբազատել այս տարօրին... նախազգացումներու ճնշումէն : Դժ... բախտաբար, սակայն, նոր խաղին բեմ... դրութիւնը կ'ըլլայ շնդալից ձախողու... մը: Միխիթարուելու համար, կը ձեռն... կէ ճամբորդութեան մը եւ կը ... Ժիւլիէթի հետ դէպի հարաւային Ֆրա... սա եւ Սպանիա :

(6 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՐՈԼՏ ՈՒԻԼՍԸՆ

(ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՊԵՏԸ)

Որոշ հեգնանք մը կայ այն իրողութեան մէջ, որ իր նախորդ պետին՝ Հիւ Կէյցքըլի մահով այնքան ցնցուած Աշխատաւորական կուսակցութիւնը՝ իբրեւ անոր յաջորդ ընտրեց այն մարդը, որ միշտ ընդդիմադիրի դերի մէջ էր եւ հազիւ երեք տարի առաջ, բացէ ի բաց կասկածի տակ դրած էր անոր ղեկավարութիւնը: Հաւանաբար, շատեր համաձայն չըլլան Հարոլտ Ուիլսընի այս դիմանկարին, կարծելով թէ՝ իր մրցակիցը՝ Ճորճ Պրաուն աւելի արթնամիտ էր: Սակայն, անոնք պիտի ընդունին թէ՝ Քենըտիի, Խրուշչեւի եւ Տը Կոլի գտնուած աշխարհին մէջ, Ուիլսըն աւելի յարմար է իբրեւ աշխատաւորական կառավարութեան մը վարչապետ:

Հազիւ 31 տարեկան էր, երբ Մոսկուայի մէջ, 1947ին, կը ղեկավարէր առեւտրական խօսակցութիւնները, որոնց ընթացքին, օրերով, գիշերուան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտեան ժամը վեց կը պայքարէր չափազանց կարող Միկոյեանի դէմ, քառասուն միլիոն ոսկիի (սթեռլին), համաձայնութեան մը համար: Երբ ամէն ինչ վերջացած էր եւ միայն մէկ տարակարծութիւն մնացած էր, փոխանակ տեղի տալու եւ Լոնտոն վերադառնալու դիւրին շահուած յաղթանակով մը, նախընտրեց խզել խօսակցութիւնները: Ուիլսըն երբ հակառակորդի մը դէմ գտնուած է, յաճախ ցուցաբերած է կորով եւ ճարտարութիւն: Ընդհակառակն, երբ Աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ իր դիրքը սպառնալիքի տակ գտնուած է, ամբաստանուած է տկարութեամբ եւ ուղղամտութեան պակասով:

Անիւրին Պիվանի հետ Աշխատաւորական կառավարութենէն հրաժարեցաւ, բայց, երեք տարի ետք, երբ Պիվան հեռացաւ Աշխատաւորական Ընդդիմադրութեան փոքր նախարարաց խորհուրդէն, Ուիլսըն անոր տեղը գրաւեց: Կուսակցութեան պետ դառնալու համար պայքարեցաւ Կէյցքըլի դէմ, Աշխատաւորական կուսակցութեան Սքարպորոյի 1960ի համագումարին մէջ միակողմանի կորիզային զինաթափութեան կուսակիցներու յաղթանակէն ետք: Ընդունեցաւ այդ հետեւորդներու աջակցութիւնը, հակառակ անոր որ, ինք հաւատացող չէ կորիզային միակողմանի զինաթափութեան տեսութեան:

Քաղաքականութիւնը՝ Ուիլսընի կեանքի մեծագոյն սէրն է: Ամէնէն յամառ ընտրական պայքար մղողն է: Տան մէջ շարունակ կ'աշխատի եւ ինքզինքը յանցաւոր կը նկատէ, երբ նոյնիսկ Կիրակի գիշեր մը իր գիրք կարդալը տեսնեն: Երաժշտութիւն չի սիրեր եւ հազուադէպօրէն թատրոն կամ սինեմա կ'երթայ: Իր միակ հաճոյքը՝ Կոլֆն է: Իր անհատական կեանքը փակ է: Լոնտոնի իր պարզ տան մէջ, քիչ անգամ շատ մարդիկ կ'ընդունի: Ժամանակի ընթացքին հոն հիւրընկալուած քաղաքագէտները՝ մատի վրայ կը համրուին: Հանդիստ կեանք մը կ'ապրի իր կնոջ, աղջիկին եւ երկու մանչերուն հետ, որ համալսարաններու մէջ կ'ուսանին:

Ուիլսըն նախարար եղաւ երեսուն տարեկանին, ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ Փիթթի շրջանէն ի վեր անգլիական կառավարութեան ամէնէն երիտասարդ անդամն էր: Երբ Երկրորդ Աշխարհամարտը հռչակուեցաւ՝ իբրեւ պետական պաշտօնեայ զօրակոչի ենթարկուեցաւ եւ ծառայեց նախարարաց խորհուրդի քարտուղարութեան մէջ:

Հազիւ 22 տարեկան էր այն ատեն: Աւելի ետք մտաւ վառելանիւթերու եւ ելեկտրականութեան նախարարութեան մէջ, ուր առաջին անգամ հանդիպեցաւ քաղաքական այն ղեկավարին, որուն յաջորդեց: Կէյցքըլ այդ նախարարութեան մէջ վարչական պաշտօնեայ էր: Ուիլսըն տնօրէն եղաւ վիճակագրական սպասարկութեան, որ միշտ կը գրաւէր զինք: Աւելի շատ կը հետաքրքրուէր արտադրութեամբ քան հաշիւներով: Միայն այսպէսով կը բացատրուի թէ աւելի վերջ ինչու ստանձնեց առեւտուրի նախարարութիւնը, մինչդեռ Կէյցքըլ ստանձնեց ելեւմտական նախարարութիւնը:

Հարոլտ Ուիլսըն իբրեւ նախարար շատ աչքի չզարկաւ: Զարաչար կ'աշխատէր եւ Համայնքներու Տան (Խորհրդարանին) մէջ վարժապետաշունչ ձանձրալի ճառեր կ'արտասանէր աւելի շատ: Սակայն, միշտ կ'աշխատէր բան մը աւելի սորվիլ եւ իր ծանօթութիւնները ճոխացնել: Բանակցութիւններ վարեց, շատ մը առեւտրական համաձայնութիւններ ստորագրեց եւ անգլիական արտածումները աւելցուց: 1951ի Ապրիլին, Պիվանի հրաժարումը ծանր հարուած մը եղաւ երբեր տկացող կառավարութեան համար եւ կուսակցական ներքին պայքարի շրջան մը բացաւ Աշխատաւորականներուն:

Ուիլսըն եւ Ճոն Ֆրիման Պիվանին հետեւելով հրաժարեցան: Ուիլսըն դարձած էր տեսակ մը արբանեակ, Պիվանականներու իշխանը: Պիվան հրաժարած էր իր ղեկավարութեան տակ գտնուող առողջապահական սպասարկութեանց դէմ եղած ամբաստանութեանց պատճառով: Ուիլսըն եւ Ֆրիման տարակարծութիւն ունեցան կառավարութեան սպառազինման ծրագրին շուրջ, զոր չափազանց ծանրաբեռնուած գտան: Ամէն պարագայի մէջ, Պիվանականները երբեք քաղաքական անկախ շարժում չստեղծեցին, իրենց քաղաքական պայքարները սահմանափակելով կուսակցական կարգապահութեան ծիրին մէջ:

Այսօր, Ուիլսըն, այս առեղծուածային մարդը, Անգլիոյ խորհրդարանական լաւագոյն դէմքերէն մէկը կը նկատուի: Իր ճառերը հեղհեղային եւ սրամիտ են: Շատ անգամ, միջանկեալ բազմաթիւ սրախօսութիւնները կը խանգարեն ճառին հռետորական հոսանքը: Իր յիշողութիւնը ապշեցուցիչ է: Միշտ կը յիշէ թուանշաններ, թուականներ, անուններ, խօսած ատեն, յիշողութեամբ կուտայ շատ հին թուականներու վերաբերեալ թուական տուեալներ: Սնափառ է, բայց ոչ չափազանց: Ունի ներքին անխախտ ինքնավստահութիւն մը եւ աշխատասէր է: Ուիլսըն ժամանակակից դէմք մըն է, որ ընկերային որոշ դասակարգի մը չի պատկանիր: Եւ մարդ հարց կուտայ թէ ի՞նչ տեսակ քաղաքական ղեկավար պիտի ըլլայ: Խորհուրդներ կ'ընդունի, բայց, ստորակայութեան զգացումէ չի տառապիր: Զինք աւելի շատ կը հետաքրքրեն գիտութիւնն ու արհեստագիտութիւնը (թեքնոլոժի): Իրեն զօրավիգ կանգնողները զինք կը տեսնեն իբրեւ տեսակ մը Քենըտի, շրջապատուած ուղեղներու թրըսթէ մը: Կամ թերեւս, իբրեւ խառնուրդը Քենըտիի տեսակի արմատականութեան եւ Լոյտ Ճորճի բոցաշունչ ամբոխավարութեան, համբաւաւոր չափի գիտակցութեան, որ յատկանիշն էր աշխատաւորական հին ղեկավարին՝ Էթլիի:

Ամէն պարագայի մէջ, երբ Հարոլտ Ուիլսըն հրաւիրուի երկիրը կառավարելու, պէտք է փարատէ լուրջ տարակոյս մը: Այսինքն այն՝ թէ պատկառազդու ղեկավարութեան մը կարողութիւնը ունի՞: Յաճախ զինք նկարագրած են իբրեւ համոզում եւ սկզբունք չունեցող մէկը, որ հաւասարակշռութեան զգայուն կէտը կը փնտռէ՝ եւ անոր կը փակի: Այս ձիրքը, բնականաբար եթէ ձիրք է սակա, կրնայ օր մը զինք առաջնորդել Տաունինկ Սթրիթ՝ իբրեւ Անգլիոյ վարչապետ: Սակայն, այդ պատմական ապարանքին մէջ իր բնակութիւնը յիշատակութեան արժանի պիտի չըլլայ:

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ»

Ժողովրդական արուեստի նուիրուած Օրը կատարուեցաւ այս տարի եւ Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, ի ներկայութեան խուռներամ բազմութեան: Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր Փարիզի համալսարանի տեսուչը՝ Ժան Ռօշ, իսկ նախագահութիւնը ստանձնած էր՝ Տիկին Ռօշ:

Ընդհանրապէս ուսանողներէ եւ երբեմն մասնագէտներէ կազմուած տասնեակ մը ազգերու պատկանող խումբերը, յաջորդաբար, ներկայացուցին ազգային պարեր կամ երգեր, երբեմն երկուքը միասին:

Պարուհի Լիւթիզ տը Լիւզ, ընկերակցութեամբ կիթառի եւ երիտասարդ երգիչ մը, հարազատ գոյներով ներկայացուցին սպանական պարերը եւ Ֆլամէնքօ երգերը: Օր. Նէշամա Հէնտէլ, յաջորդաբար երգեց հին կտակարանի եւ արդի Իսրայէլի կեանքէն քաղուած երգեր, զորս ստիպուեցաւ կրկնել, ներկաներուն փափաքին վրայ: Այս տարի Ամերիկա ներկայացաւ ուսանողական պարախումբով մը: Ծանօթ են ամերիկեան «սքուէր տենս»երը, ինքնատիպ իրենց տեսակին մէջ:

Ֆրանսա ներկայացուց իր շատ ինքնատիպ գաւառներէն մէկը՝ Պրըթանը: Սկովտական տկզարը — հովուական տիկ — յիշեցնող նուագարանի մը ընկերակցութեամբ քանի մը պարերը չափազանց շնորհալի էին: Ռումանիա ներկայացաւ երգչախումբով եւ երկու – երեք պարերով:

Անտարակոյս, հարուստ ֆոլքլոր ունին սլաւ ժողովուրդները՝ Ուկրայնացիք, Լեհեր, Չեխեր, Հունգարներ եւայլն: Յաջորդաբար բոլորն ալ, իրենց պէսպիսուն տարազներով, ներկայացուցին ժողովրդական զանազան պարեր, արժանանալով ջերմ ծափերու:

Պրազիլիան նուագախումբ մը երգերով եւ պարերով ու մանաւանդ ռիթմով ապրեցուց Ռիոյի բարեկենդանը յիշեցնող պահեր:

Այս անգամ եւս հարուստ էր հայկական բաժինը:

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէ կազմուած երգչախումբը, իր տպաւորիչ կեցուածքով, Կոմիտասեան երկու երգերու եւ մէկ ժողովրդական երգի յաջող մեկնաբանութեամբ, լաւագոյն ձեւով ներկայացուց հայ երգը: Խմբավար Գէորգ Եանպէկեանի աշխատանքը ակներեւ էր:

Խանդավառութիւն եւ հպարտութիւն ստեղծեցին «Սօսի» պարախումբին հովիներու, կատակ եւ այլ պարերը: Կովկասեան տարազներով եւ Արմենիա նուագախումբին ընկերակցութեամբ պարախումբին երկսեռ անդամները ցոյց տուին նաեւ կշռոյթ ունեցող հայկական պարերը մեկնաբանելու ընդունակութիւն: Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեան, որ վարիչն է «Սօսի» պարախումբին, ձեռնհասութեամբ կը վարէ խումբը: Կարգ մը պարեր կը յիշեցնէին Մուսայէֆի պարախումբին ազդեցութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԵԸԼՏԸՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Իսկ Հիւնքեարը, իր արբանեակներուն լռութիւնը կը մեկնէր իբրեւ խոստովանութիւն իրենց յանցանքներուն եւ մտովին կը դատապարտէր զանոնք:

— Ձեզի եմ, ձեզի, բացագանչեց յանկարծ, ապերախտներ, դաւաճաններ, կը պառկի՞ք, կը քնանա՞ք, մինչ թշնամիները կը հսկեն, ո՞ւր էք, ո՞ւր, երբ անդին, երկիրներուս խաղաղութիւնը խանգարող անիշխանականներու վոհմակ մը կ'արշաւէ աջ ու ձախ, մայրաքաղաքիս ծոցը թէ նահանգներուս խորերը, ուժանակներ, ռումբեր եւ դեռ չեմ գիտեր ուրիշ ինչ դժոխային նիւթեր կը փոխադրեն կայսրութեանս մէկ ծայրէն միւսը, եւ դուք, իմ սպահապան (?) շուներս, կը քնանաք ...:

Յոգնաբեկ ինկաւ կայսերական թիկնաթոռին վրայ, եւ քանի մը վայրկեան հանգիստ ըսելէ յետոյ, գրպանէն թուղթ մը հանեց, եւ

— — Ինծի նայեցէք, գոռաց սպառնական շարժուձեւով մը, ասոր ի՞նչ պիտի ըսէք, Թահսին փաշա, առէք անգամ մը կարդացէք, հոգ չէ, դուք ալ աչքէ անցուցէք:

Առաջին քարտուղարը մօտեցաւ, Հիւնքեարին ձեռքէն առաւ թուղթը, ծանօթ ժուռնալը:

Նէճիպ Մէլհամէ, Իզզէթ Ապիտ ու Արիֆ պէյ թառեցան անոր վրայ, մինչ Թահսին փաշան շրթունքները կ'երերցընէր, աչքերը պտտցնելով ձիւնի պէս ճերմակ ու փայլուն թուղթին վրայի սեւ ու խիտ տողերուն վրայ:

Երբ աւարտեց ընթերցումը, եւ կը պատրաստուէր զայն վերադարձնելու Հիւնքեարին, այս վերջինը:

— Թահսին փաշա, ըսաւ, խօսէ նայիմ, ի՞նչ հասկցար, ի՞նչ կը նշանակէ այդ թուղթը, չխօսի՞ս:

Գարա Թահսին, ինքզինք ամփոփելով.

— Վեհափառ տէր, թոթովեց, ժուռնալ մըն է, որուն պարունակութիւնը պէտք է ստուգուի. ո՞վ է այդ ժուռնալին տէրը, ոչ ոք գիտէ, անծանօթի մը կողմէն գրուած այսքան ծանրակշիռ, այսքան զգայացունց տեղեկութիւններ առնուազն անհիմն են:

— Ինչէ՞ն գիտէք, հարցուց Համիտ:

— Քանի քանի անգամներ փորձած ենք, Վեհափառ տէր, պատասխանեց Առաջին Քարտուղարը, հետզհետէ քաջալերուելով Հիւնքեարին վարմունքէն, ով գիտէ, որ անխիղճ սրիկան, որ շահամոլ դատարկապորտը շիներ է այդ թուղթը..

— Հիմա կարեւորութիւն չտա՞մ կ'ըսէք այս թուղթին, հարցուց Համիտ:

— Մի տաք, Վեհափառ տէր, աղաղակեցին չորս պալատականները մէկ բերան, սուտ է սուտ, շինծու է այդ թուղթը:

— Ի՞նչպէս պիտի կրնաք հաստատել թէ շինծու է, մէջտեղ դրէք ձեր փաստերը:

Նէճիպ Մէլհամէի ըղեղին մէջ յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ: Ճիշդ յարմար առիթը ներկայացաւ, կ'ըսէր ինքիրեն, Ոստիկանութեան Նախարարին հաշիւը մաքրելու: Չէ՞ որ Շէֆիք փաշան իր անհաշտ հակառակորդն էր, իր վտանգաւոր մրցակիցը, թէեւ իր հայրենակիցը: Եւ որովհետեւ խնդիր ժուռնալի մը շուրջը կը դառնար, կը խորհէր Մէլհամէ, պէտք էր Ոստիկանութեան Նախարարը մատնանիշ ընել եւ զանի պատասխանատու բռնել: Ուստի:

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, ոստիկանութեան նախարարին ձեռքին տակ պատկառելի, կազմակերպուած ուժ մը կայ. ոստիկան զինուորներուն թիւին հաւասար եւ թերեւս աւելի մեծ թիւով լրտեսներ դըրուած են իր տրամադրութեան ներքեւ. արդեօք, եթէ ստոյգ են այդ ժուռնալին պարունակած տեղեկութիւնները, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Շէֆիք փաշան չգիտնար. ի՞նչ է իր պաշտօնը. արդեօք անիրա՞ւ է դիտողութիւնս:

— Վար անցնի Շէֆիք փաշան, յարեց Ապտիւլ Համիտ, սուրիացի չէ՞ ...

ԻԱ.

1905 Մարտի սկիզբները, Սօֆիայի մօտակայ բլուրներուն գագաթները դեռ ճերմակ էին, ձիւնհալքը դեռ նոր կը սկըսէր:

Մերթ արեւ, մերթ անձրեւ, յաճախ մրրիկ, կճող ցուրտ մը, քանի մը բոպէ պայծառ օդ մը, քիչ յետոյ ամպամած երկինք մը, մերթ ծիծաղկոտ, մերթ մելամաղձոտ համայնապատկեր մը:

Սօֆիայի գլխաւոր պողոտաներուն երկայնքը՝ մեռելային ամայութիւն մը, միւս փոքր ու նեղ զառիվերներուն մէջ՝ կանխազարթոյց կաթնավաճառներուն աղմուկը. շուկան դեռ փակ, մարդիկ իրենց բնակարաններուն ծոյլ քաշուած, հոս ու հոն անցորդներ, մեծ մասը դեղջուկ երկրագործներէ կամ հովիւներէ բաղկացած հազիւ կ'ողեւորէին փոքրիկ մայրաքաղաքին գերեզմանային լռութիւնը:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի նո – րոգ հանգուցեալ՝

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

յիշատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ ՎՐԴ.

Հասարակութիւնը անխտիր կը հրա – ւիրուի յարգելու հոգելոյս Կաթողիկոսին յիշատակը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արսէն Շասթէլ եւ ընտա– նեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար– ուի իրենց մօր եւ քրոջ՝

ԱՂԱՒՆԻ ԽԱԶԵՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խաչատուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կի– րակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր– տիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները : –

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը շը– նորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թորոսեան (Վիէն), իրենց զաւ – կին զինուորութենէն ողջամբ վերադար – ձին առթիւ քսան ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տիւյմէճեան, Սահակ Քիլարճեանի մահ– ուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 20, Տիկին Ուզունեան, Տիկին Բերուզ Ճընկը– տրեանի հոգեհանգստեան առթիւ 200, Պ. Յարութիւն Յովհաննէսեան, Միքայէլ Պասմաճեանի մահուան առթիւ 100 Ֆր.:

×

Լիոնի Ազք. Մարմինը շնորհակալու – թեամբ ստացաւ Տիկին Ուզունեանէ հա– րիւր ֆրանք, իր մօր Տիկին Բերուզ Ճընկըտրեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ի պատիւ բանաստեղծուհի

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ

(*Ա. Հարենցի 1962ի գրական մրցանա– կին յատկացման առթիւ*) :

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան վարի սրահը :

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ազք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի Մարտ 28, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները ընտրութեանց կը– նան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

Հ. Յ. Դ.

Վ*ԻԷՆ* .— Հ. Յ. Դ. Դրօ *խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհաջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերնե – րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :*

«ՌՈՒԲԷՆ» Ուս. Միութեան հերթական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կը տօնէ Փետրուար 18ի տարե– դարձը խնջոյքով, այս Կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3ին դպրոցի սրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ *Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 17ին, իր դպրոցին սրահը :*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգե – հանգստեան ձայնաւոր պատարագ :

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Միջինքի առթիւ կը կազմակերպէ իր ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ :

Կռանտ Օթէլի մէջ (12 Պուլվար տէ Քափիւսին), Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16էն 19:

Մուտք ու նախընթրիք 8 Ֆրանք, փա– փաքողները կրնան ծպտուիլ :

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ

ԵՒ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԵՒ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կը բանախօսէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գունաւոր պատկերներու Լուսարձակումով

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ ԺԱՄԸ 21

SALLE CHOPIN - PLEYEL

252, Faubourg Saint-Honoré

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակ– ցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի **ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (ջութակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասա– նութիւն) :

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան *կը ներկայացնեն տեսարան մը* Յակոբ Պարոնեանի *«ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն* :

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի *Ահարոնեան* խումբի կողմէ: *Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ*, 17 Րիւ Պլէօ:

Խօսք՝ Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

Արտասանութիւններ, հայկական պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի պա– րախումբի կողմէ, երգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Փ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ, ընկերակ– ցութեամբ Փ. ՍԷՋԵԱՆԻ: Նուագ՝ Առնուվիլի Նոր Սերունդի գործիաւոր երգա– կը : Զաւեշտ մը «ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱ ՐԵԴԱՐՁԸ»:

ՊԱՐ *ՊԻՒՖԷ*

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յետագային : *ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, *Պէյրութ Թղթակազմ*	17·50 Ֆ
լաթակազմ	20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 *էջ*	7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. *Պայեան, Վենետիկ,*	40 Ֆ
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. *Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,*	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. *Զարդարեան, Պէյրութ*	40 Ֆ
ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Տիրայր Ֆրունճեան, *Միւնխ*	45 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Լօխում հէլվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՐՏ — VENDREDI 22 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9652 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9562

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Նախարարաց Խորհուրդը գլխաւորաբար զբաղած է ընկերային կացութիւնով, բայց այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը շատ լակոնական է: Կը յայտնէ միայն թէ վարչապետը եւ նախարարները ճշդած են թէ ո՞ւր հասած է կացութիւնը հանրային սպասարկութեանց մէջ: Կառավարութեան բանբերը, սակայն աւելի մանրամասնութիւններ տուած է: Հաւանական է որ կարեւոր որոշումներ տրուին յաջորդ նախարարաց խորհուրդէն առաջ: Կառավարութիւնը մտադիր է հրապարակելու «Մասէ» տեղեկագիրը որուն գլխաւոր կէտերը ծանօթ կ'ըլլան շաբթուան վերջ: Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը պիտի ընդունի Մասէ յանձնախումբին տեղեկագիրը առանց վիճելու: Կառավարական մեծամասնութեան թերթը՝ Լա Նասիոն կը գրէ թէ 7 առհարիւր յաւելում մը պիտի տրուի ածխային հանքագործներուն: Կառավարութիւնը չընդունիր թէ կը ձգձգէ որոշումները ժանձրացնելու համար բանթողները: Ընհակառակն:

× Մարսէյլի քաղաքապետը՝ երեսփոխան Կասթոն Տէֆէռ կը փորձէ միշտ ըստորագրութիւններ ժողվել խորհրդարանը նիստի հրաւիրելու համար, բայց 232 ձայն պէտք է եւ հաւանական չէ որ ընկերվարական պարագլուխը յաջողի: Նամակ մը ղրկած է խորհրդարանական խմբակցութեանց նախագահներուն ուր կ'ըսէ.— «Ընկերվարական խմբակցութիւնը որոշած է անհատական հրաւէրի ձեւը գործածել: Իւրաքանչիւր ընկերվարական երեսփոխան նամակ մը պիտի գրէ Ազգ. ժողովի նախագահին նիստ պահանջելու համար: Կը մտածեմ թէ լաւ կ'ըլլայ եթէ ձեր խումբին երեսփոխաններն ալ, նոյնը ընեն»:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ յոյս կայ որ Տէֆէռ զոհացում ստանայ:

× Գործադուլի շարժումները կը շարունակուին եւ բաւական կը խանգարեն երկրին կեանքը: Չորեքշաբթի օր ժամը 14էն 18 լոյսը կտրուեցաւ որու հետեւանքով չբանեցան նաեւ մեթրօն եւ երկաթուղին: Նոր գործադուլ մը պիտի ըլլայ այսօր Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8էն 12:

Հինգշաբթի օր, երկաթուղիին պաշտօնեաները գործադուլ մը ըրին, ոչ ամբողջական որ ծանր խանգարումներ յառաջ բերաւ: Գործադուլի հրահանգը երկու ժամուան համար էր, բայց կը նորոգուէր ամէն սպասարկութեան սկիզբը ինչ որ անկանոնութիւններ կը բերէր ամբողջ օրուան համար:

Թղթատարն ալ խանգարեց երկրին կեանքը Հինգշաբթիէն սկսեալ: Ոչ մէկ յանձնում եւ ուրիշ անկանոնութիւններ Ուրբաթ եւ Շաբաթ:

Եթէ Լաքի բանուորներն ալ որոշեն ամբողջական գործադուլ մը, մայրաքաղաքի կազի պարենաւորումը շատ կը դժուարանայ:

ԱԼԺԷ

ԷՎԻԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Պեն Պելլա կարեւոր հաղորդագրութիւն մը ըրաւ Ալժերական երեսփոխանական ժողովին առջեւ, Չորեքշաբթի օր:

Ժողովը միաձայնութեամբ նուազ մէկ ձայն քուէարկեց Պեն Պելլայի հետեւեալ առաջարկը.— «Ամէն բան ընել որպէսզի 1963ի Մարտ 18ի հիւլէական պայթումը իսկապէս վերջինը ըլլայ մեր հողամասին վրայ եւ ժամ առաջ բանակցութիւն մը սկսիլ որ ձգտի վերաքննելու Էվիանի համաձայնութեանց զինուորական յօդուածները»:

Բանաձեւը կ'աւելցնէ նաեւ թէ երեսփոխանական ժողովը կը վստահի կառավարութեան որպէսզի շարունակէ Ֆըրանսայի հետ պարկեշտ եւ առողջ գործակցութիւն մը, համապատասխան երկու երկիրներու շահերուն եւ որ յարգէ ափրիկեան զերիշխանութիւնը:

Անշուշտ եթէ Ալժէ կ'ուզէ վերաքննել Էվիանի զինուորական համաձայնագրերը, Փարիզ ալ կրնայ վերաքննել ուզել տնտեսական մասը նոյն համաձայնութեանց ինչ որ անել մը կրնայ ստեղծել Ալժերիոյ համար եւ թեթեւցնել Ֆրանսայի պիւտճէն:

Ցատկանշական է դիտել թէ Ազգ. ժողովի նախագահը՝ Ֆերաթ Ապպաս անհանգիստ ըլլալով, եւրոպացի երեսփոխան փոխ-նախագահ՝ Ռոթնէ որ նախագահած է այս նիստին:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՊԻՏՈՅԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախկին վարչապետը տեսակցութիւն մը տուած է իտալական Էփոքա շաբաթաթերթին, ուր կ'ըսէ թէ ներկայիս շատ կը գրէ, շատ կը կարդայ եւ կը փորձէ լուսաբանել վերջին տարիներու դէպքերը: Պիտօ կ'ըսէ նաեւ.— «Իմ քաղաքական տեսակէտս յստակ կերպով բացատրեցի Պավարիոյ Ներքին Նախարարին գրած նամակիս մէջ: Իմ խիղճս կը ստիպէ որ պայքարիմ ազատութեան համար: Դժբախտաբար Ֆրանսան, ոստիկանական Պետութեան մը վերածուած տը Կոլի կողմէ, տեղ չի կրնար տալ խորհրդարանական ընդդիմութեան մը: Ես պիտի շարունակեմ իմ քաղաքական գործունէութիւնս տը Կոլի կառավարութեան դէմ, ըստ այն սկզբունքներուն որոնք ներշնչած են ամբողջ կեանքս, նոյնիսկ եթէ հարկ ըլլայ Փաթականիա, Կրոլէնլանտ կամ հարաւային Քորէա երթալ: Կը սպասեմ տը Կոլի վերջին: Իր վարչակարգին օրերը համրուած են: Ապա, Ֆրանսա կը վերադառնամ: Բայց երբ տը Կոլ ձգէ իշխանութիւնը, կը վախնամ որ Ֆրանսա անիշխանութեան եւ քաղաքացիական պատերազմի մէջ իյնայ»:

Պիտօ չի կարծեր որ վարչակարգը մահափորձով մը վերջանայ եւ չի ալ փափաքիր: «Երբեք հրահանգ չեմ տուած որ տը Կոլը սպաննուի: Քսան տարի առաջ, առաջին դիմադրութեանս ժամանակ, ամբողջ ուժերովս ընդդիմացայ համապատ արդարութեան ձեւին»:

ՓԱՐԻԶ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Լորտ Հիւմ Փարիզ հասաւ իբրեւ սովորական ճամբորդ մը: Արդարեւ պաշտօնական տարրական ընդունելութեան մը անգամ չէ արժանացած Օռլի:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը որ մերժած էր արդէն Լորտ Հիւմի ճաշի հրաւէրը, չէ մասնակցած նաեւ Ատլանտեան Ուխտի հերթական նիստին:

Անգլիոյ Արտաքին Նախարարը իր տեսակէտները պարզեց: Կ'ուզէ որ Ատլանտեան հիւլէական ուժ մը ստեղծուի երկու հանգրուաններով: Նախ «բազմազգային» ուժ մը, ապա՝ «բազմակողմանի»:

Լորտ Հիւմ կ'ուզէ նաեւ որ Եւրոպայի դերը ամրապնդուի Ատլանտեան Ուխտին մէջ: Կը փափաքի որ միասնականութիւնն ալ ամրապնդուի Ատլանտեան Ուխտէն ներս: Յայտնեց թէ Պրիւսէլի մէջ ծագած տարակարծութիւնները վտանգաւոր ձեւով արձագանգ կրնան գտնել Ատլանտեան զինակցութեան համերաշխութեան եւ տոկունութեան վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՊՆ ՍԷՈՒՏ Թագաւորին անձնական օդանաւը՝ Գոմէթ մը ջախջախուեցաւ Ալպեաններու վրայ առջի օր: Ոչ մէկը ազատած է, բայց Թագաւորը մէջը չէր: Ինք նախապէս Նիս հասած էր և օդանաւը վերադարձած էր պայուսակները եւ անձնակազմը փոխադրելու: Թագաւորը Նիսէն կոչ մը ըրած է իր ժողովուրդին յայտնելով թէ ռումբ մը կար օդանաւին մէջ եւ մահափորձ մըն էր իրեն դէմ որ ձախողած է:

ՊԱՍԹԻԷՆ — ԹԻՐԻԻ յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուած է Փարիզի 16րդ թաղամասին Բենետիկթեաններու եկեղեցւոյ մէջ, Չորեքշաբթի առաւօտ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ «Վերջին Ժամը» Ժագ Սուսթէլի մէկ յայտարարութիւնը հրատարակած է ուր նախկին նախարարը կը մեղադրէ ֆրանսական կառավարութիւնը որ միշտ կը յայտնէ Գաղտնի Բանակի աՀաբեկչական արարքները, բայց լռութեամբ կ'անցնի այն բարբարոսութեանց վրայէն որոնք կը գործուին Ալժերիոյ մէջ: Սուսթէլ կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Եւրոպացի տասնեակ կիներ ու աղջիկներ ֆելլականներուն ձեռքն են կայաններու մէջ եւ ոչ ոք կը բողոքէ: Մօտ տասը հազար Մահմետականներ մորթուած են որովհետեւ հաւատացած էին Ֆրանսայի խօսքին: Միջազգային խիղճը կը լռէ»:

«ՍԹԱԼԻՆ բռնաբարած է համայնավարութիւնը» յայտարարեց Կի Պէս որ անդամ է ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին: Քանի մը օր է, այս ուղղութեամբ շահեկան «վիճաբանական ասուլիս» մը տեղի կ'ունենայ Միւթիւալիթէի մէջ:

«ՊԱՍՍԻ» պարագլուխը՝ Միշէլ Աֆլաք տեսակցութիւն մը տուած է Փարիզի «Լը Մոնտ» թղթակցին եւ պարզած իր փիլիսոփայական եւ քաղաքական տեսակէտները: Աֆլաք յայտնած է թէ Պաղտատի եւ Դամասկոսի պետական հարուածները պատրաստողը Պաասը եղած է: Աֆլաքի համար արաբական աշխարհի համայնավարները աշխարհակալներուն եւ յետադիմականներուն բնական դաշնակիցներն են որովհետեւ կատաղի հակառակորդներն են համարաբական շարժումներուն:

ԵՄԷՆԻ միապետական ձայնասփիւռի կայանին համաձայն եգիպտացի հրամանատար մը իր 435 զինուորներով, որոնց մէջ բազմաթիւ սպաներ, գերի ինկած է Իմամ Էլ Պատրի ուժերուն ձեռքը: Նոյն աղբիւրին համաձայն Եգիպտացիներ մարդկային կորուստներ ալ ունեցած են:

«ՕՌՕՌԻ» մէջ Անրի Պենազէ յօդուած մը ստորագրած է ուր կոչ կ'ընէ որ ներում շնորհուի Թուրքիոյ հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ճէլալ Պայառի: Ծանօթ է որ Պայառ հիւանդ է եւ կը մերժէ հիւանդանոց փոխադրուիլ:

ԳԱՐՆԱՆ առաջին օրն իսկ, սկսաւ ձիւնել Ֆրանսայի զանազան շրջանները: Կը նախատեսուի որ Ապրիլին օդը զով եւ անձրեւոտ ըլլայ:

Օրը Օրին

ՅԻՇԵՑԷ՛Ք, ՏԻԿԻՆ, ԵՒ ԼՌԵՑԷ՛Ք

Seul le silence est grand;
tout le reste est faiblesse.
VIGNY

Օրը չէ տակաւին վերլուծելու այն «թերի եւ անընդունելի» տողերը որ գըրուեցան երէկ՝ Կաթողիկոսի մը ընտրութեան օրով, որ ճօթը տարի անընդհատ էջերը սեւցուցին հայատառ մամուլի մը: Եւ սիրտ մը փշրեցին:

Օրը չէ տակաւին անդրադառնալու զո՛ղ սրտերու եւ դողահա՛ր խիղճերու անկեղծ կամ ոչ ափսոսանքներուն: Որովհետեւ սո՛ւզ է տակաւին: Որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ Սիմոն Սիմոնեան — «միայն թերին ու անընդունելին՝ քու մահդ էր, վեհափա՛ռ»:

Բայց չկրցանք զսպել մեր վրդովումը, երբ Պէյրութի Ազգ. օրաթերթի Մարտ 15ի թիւին մէջ կարդացինք հետեւեալ տողերը, զորս մեր պաշտօնակիցը արտատպած էր տեղւոյն «Երիտասարդ Հայուհի» պարբերաթերթէն: Չենք գիտեր թէ ուրիշ ի՛նչ գրուած է հոն: Պէտք ալ չունինք գիտնալու, այսքանը կը բաւէ մեզի:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ԱՅՑԸ

Փետրուար 4ին, Հայաստանի բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան ծաղկեփունջ մը ձեռքին այցելած է Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի շրջափակին մէջ գըտնուող Ապրիլ 24ի Յուշարձանին, եւ, խոնարհելէ ետք անոնց արտասուաթոր յիշատակին, նկարուած է զանկերու, մոմերու, Աւետարանին խորքով: Թերեւս անծանօթ հարազատի մը թախիծն ալ կար հոն, միջոցին մէջ սրսփուն...:

Սիլվան նօթագրել կը սիրէ: Այս անգամ ալ նօթագրած է. «Հեռաւոր Հայրենիքի սիրոյ եւ ծաղիկների փոխարէն, իմ արցունքն ու լռութիւնը անանուն անմահների տապանաքարերին...»:

Բայց... որքա՜ն աւելի բանաստեղծական պիտի ըլլար, եթէ «հայրենիքի սիրոյ ծաղիկներուն փոխարէն» տարուած այդ փունջէն շիւղ մը տար Վեհարանի սանդուխներուն վերեւ կեցած նո՛յնպէս «արցունք եւ լռութիւն» ունեցող «Հայրապետ»ին:

Բանաստե՛ղծ ըլլալ... եւ ձեռքի փունջէն սիրոյ շի՛ւղ մը զլանալ սիրով պապակած հոգիի մը...

— «Արցո՛ւնք եւ լռութի՛ւն»... Նահատակաց խորանին ոտքին ինկած այդ սիրոյ ծաղիկներուն համար ալ... հեռաւոր Հայրենիքին...:

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ»

Մեզ վրդովեցնողը այս քարոզը չէ այլ՝ քարոզիչը:

«Երիտասարդ Հայուհիին» խմբագրապետուհին՝ քոյրը մեծ բանաստեղծի մը, ծանօթ է նաեւ «փոքր» գրութիւններով: Ինք երիտասարդ չէ այլեւս, բայց չենք կարծեր որ տարիքի բերմամբ կորսնցուցած ըլլայ իր յիշողութիւնը: Որ մոռնայ ի՛ր գրածը, մոռնայ ի՛ր ըսածը եւ մոռնայ իր ըրածը, ասկէ ճիշդ ճօթը տարի առաջ:

Մենք սիրտ չունինք վէճեր արծարծելու, լռած սրտի մը շիրիմին առջեւ. բայց չկրցանք զսպել մեր վրդովումը՝ վերի տողերը կարդալով:

Յիշեցէ՛ք, Տիկին, եւ լռեցէ՛ք:

ԱՐԱ

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Բոլոր քարոզներէն եւ գոյնզգոյն ուղերձներէն ետք, հարկ է արուեստագէտի աչքերով դիտել ու ճանչնալ այս վեղարաւոր մեծութիւնը, մերկացնելով զայն ամէն աւելորդ հանդերձանքէ եւ փողփողուն վերադիրէ, եւ փնտռելով իր անհատականութիւնը իր պարզ ու անխարդախ գեղեցկութեան մէջ։ Ոչ սրբութեան սահմաններուն պէտք է տանիլ իր մարդկային արժանիքները, ոչ ալ չփոթութեան մատնուիլ զանոնք բնորոշելու եւ խորացնելու համար, երբ ամէն ինչ կը բխի Դուրեանի մէջ գեղագիտութեան շնորհներէն եւ կը կերտէ ու կը պաշտպանէ իր ամբողջ գաղափարային կառոյցը, եկեղեցականն ու մտաւորականը, դաստիարակն ու հովուապետը, եւ իր լոյսին տակ տեսանելի կ'ընծայէ իր ներշնչեալ ու խորհրդաւոր հոգին։

Մենք գիտենք, թէ ան եղբայրն է մեր ամէնէն տառապած բանաստեղծին, անոր, որ իր խելայեղ կսկիծին մէջ ոչինչ կը տեսնէ մահուան փլուզումէն անդին, բայց Դուրեան Եղիշէն կը թափառի Խաչի ճամբուն վրայ, եւ հոն կը մնայ միշտ Յոյսին ու Յարութեան երգիչը։ Այս իղձըն է, որ ժպիտի մը պէս կը ծաղկի իր կեանքին ու վաստակին հետ, կը ցաթի իր դէմքին վրայ եւ կը պսակէ իր ճակատը, իր անսփոփ էութիւնը կ'օծէ տըրտում բերկրանքով մը, եւ կ'ըլլայ վերջապէս իմաստութիւն եւ քերթողութիւն։ Դուրեան այն ուղեւորն է, որ կը վերադառնայ մտքի աշխարհներու տաժանելի խուզարկութենէ մը եւ յանկարծ ապաստան կը գտնէ բանաստեղծութեան մէջ, երկնային գեղեցկութեան մը ձայնը լսելով երկրաւոր վայելքներուն հետ։

Դուրեան Սրբազան կը ծնի գեղապաշտութեան այն հզօր հոսանքէն, որ իմացական վերանորոգման թուական մը եղաւ մեր գրականութեան համար, տուաւ Վարուժանն ու Մեծարենցը, Սիամանթօն ու Թէքէեանը, մեր առաջին արուեստագէտ արձակագիրները, եւ իր յաղթանակներով ողեւորեց ամբողջ սերունդ մը։ Այս քերթողական համաստեղութեան մէջ Եղիշէ Դուրեան միակն է, որ կրցած է վեր մնալ կրօնական տաղերու աժան բարոյախօսութենէն, ցամաքութենէն ու տափակութենէն, եւ խորաններէն ծագող լոյսը բաշխած է զգայուն էակներուն, իբրեւ ոգի եւ գաղափար հոգեվարքին հակադրելով վերածնունդի հրաշքը, փուշէ պսակին՝ այդ հրաշքին հեռաւոր ղօղանջները։ Մարդեղութեան եւ խաչելութեան օրէնքն է, որ զանգի մը պէս կը հնչէ իր երգերուն մէջ, յիշեցնելով ամէնուն, թէ հարկ է հաւատալ բանաստեղծութեան երկունքին, զոր Եկեղեցին կը տօնէ իբրեւ Ծնունդ եւ Զատկական լուսաբաց։

Դուրեանի բանաստեղծութեան մէջ այս զգացողութիւնն է որ մշակուած է լայնօրէն, խռովելով մեր սիրտը եւ այդ յուզումին հետ նոյնացնելով մարդոց կրօնական եւ աշխարհական ապրումները։ Կարդացէ՛ք իր Խաչը, Օշականը, Անհատական Երգերը, եւ պիտի զգաք, թէ երանութեան ու խաղաղութեան նոյն շունչըն է որ կը ցայտէ ձեր հոգիին, ապրելու, տեւելու եւ վերածնելու միեւնոյն սփոփանքը։ Իր երգը մեզի կ'ըսէ, թէ հարկ է արթննալ արեւին հետ եւ ողջունել հորիզոնին վրայ նշուող աւետիսը, զայն ընդունիլ խաչակնքելով եւ հաւատալ, թէ անձկութիւնը փարատած է այլեւս, գութ ու բարօրութիւն պիտի մտնեն ամէն տունէ եւ ապերջանիկ հիւղակէ ներս։ Պիտի մտածենք, թէ ինչպէս քալեցինք ուժաքամ եւ պարտասած, լսելով յաճախ մահուան ծիծաղը, բայց միշտ կառչելով կեանքի եւ արդարութեան գաղափարին։ Քանի որ ցանկացինք գործ մը կերտել սիրով եւ երկիւղածութեամբ, պարտաւոր ենք զայն իրագործելու ժըպտելով եւ անտրտունջ, տառապանքի հեծքը եւ աշխատանքի կանչը մեր շրթներուն վրայ։

Դուրեան լուսաւորած է Գողգոթան իբրեւ ճանապարհ եւ շլացուցիչ իրականութիւն, որ մեզ կը պաշտպանէ ամէն անյուսութեան դէմ եւ կ'ողողէ մեր տուներուն բոլոր խորշերը, մեր աւերակ պարտէզը կամ ամայացած սեղանը, կը ցոլայ մանուկներու աչքերուն մէջ եւ իր խաչանիշը կը դնէ ծերունիներու ճակտին։ Իբրեւ անհատ եւ իբրեւ հաւաքականութիւն, երբ պահ մը կանգ կ'առնենք մեր ճամբուն վրայ, այդ խորհուրդը կը փայլատակի յանկարծ եւ մեզի կը յիշեցնէ, թէ անկարելի է սպաննել ազնուական եւ անխորտակելի աշխատանքը․

Ոչինչին դէմ յոյսին անփակ
Ճառագա՛յթը երկրի վրայ։

Իր երգը մեզի կ'ըսէ, թէ ով որ ցանած ու հերկած է պայծառ խղճմտանքով, պիտի խոնարհի այդ զօրութեան առջեւ եւ պիտի տեսնէ, թէ ան կը տիրապետէ նոյնիսկ գերեզմաններուն եւ կ'ըլլայ աւետաբեր մեր անձնազոհութեան փրկագործումին։ Ահա թէ ինչու այդ ոգին հոգին ուժն է նաեւ, մեծ ու մայրական հոգին, որ իր մէջ կ'ամփոփէ ցորենի հատիկը եւ զայն կը բազմապատկէ անհամար հասկերով, աւետարանական օծութեամբ մը պսակելու համար մշակին վաստակը եւ յաւերժացնելով ցանքն ու բերքը հաւատաւոր մարդկութեան։ Քանի ղօղանջեն կոչնակները մեր հոգիին մէջ, այնքան կը զօրանայ սերմանելու այդ կիրքը, իբրեւ կեանքի մեծագոյն չարական, զոր երգելով կը քաղենք Ծնունդի ծաղիկները եւ զանոնք կը սփռենք վաղուան արիւնաներկ Խաչին պատուանդանին։

Ցանելու եւ վերապրելու այս տենչը իր պերճախօս պատկերացումը կը գտնէ Դուրեան Սրբազանի մէկ ժողովրդականացած քերթուածին՝ Օշականի մէջ, ուր մարդկային ամբողջ թափօր մը ուխտի կ'երթայ իր ցաւերով եւ ուրախութիւններով, իր զրկանքներուն եւ փառքերուն անդրադարձը տեսնելով այդ նուիրական յիշատակարանին առջեւ։ Հոն է, որ պիտի բերէ իր օրհներգը հանդէպ Մեծասքանչին, որուն գիրերն ու բառերը անջնջելի են մայրական օրօրի մը պէս եւ որուն հետ կը ծնինք ու կը մեռնինք եւ զայն կը մրմնջենք նաեւ գերեզմանին առջեւ։ Օշական կարդախօս է, որ մեզ կը հրաւիրէ արժանի ըլլալու հոն քնացող մարգարէական հոգիին, անոր եւ անոնց, որ մեզ գինեցուցին իրենց քաղաքակրթական անփոխարինելի կենսունակութիւնով եւ իրենց առաքինութիւնները փոխանցեցին մեզի, ստեղծեցին մշակոյթ, արուեստ եւ դպրութիւն, որպէսզի չնմանինք թշուառ եւ լքուած էակներու, ապաւէն եւ կռուան ունենանք, կամք՝ տոկալու ամէն չարիքի եւ չարչարանքի։ Օշական կը խորհրդանշէ մեր կոթողները, մեր տաճարներուն, վանքերուն, գմբէթներուն եւ բոլոր սրբասացութիւններուն լոյսն ու ստուերը կ'արտայայտէ դարէ դար, կը հսկէ մեր վերեւ եւ միշտ նոր խօսք մը, հրեղէն պատգամ մը կը դնէ մեր էութեան մէջ․

Օշակա՛ն,
Ո՛վ Սուրբ Մեսրոպի հանգիստ սիրական,
Եթէ օր մ'երբեք նոր հովիւ, նոր հօտ,
Պաշտամունքի նոր ծէսով գան քեզ մօտ,
Ու իրենց համար նոր Աստուած մ'ուզեն․
Արթնցո՛ւր Հսկան Գիրի երազէն․․։

Դուրեան երգած է տակաւին մեր արեւոտ Վարդավառը, զոր Երիզայի աղջիկները կը զուերգեն իբրեւ Հանդէս եւ Հարսանիք, ուր մեր ժողովուրդը պար կը բռնէ իր կոյսերով, մամիկներով ու մանուկներով, եւ ծափ կը զարնէ երանաւէտ աղբիւրներու շուրջ բոլորուած, կը լեցնէ իր փարչերը եւ աղաւնիներ կը թռցնէ տօնական օրերու պէս։ Եւ Անահիտն է որ կը ցնծայ այս ամէնուն հետ․ այդ ոսկեվարս աստուածուհին, որ կ'այցելէ մեր պարմանուհիներու երազներուն, կը պաշտպանէ անոնց առաղաստը, արտերուն, այգիներուն պտղաբերութիւնը, եւ այս ողջոյնը կ'երկարի ու կը հնչէ ծաղէ ծաղ։ Դուրեան մեզի կ'ըսէ, թէ հարկ է անգամ մըն ալ խոնարհիլ եւ գուրգուրանքով քաղել նաեւ Վարդավառի ծաղիկները, զանոնք սեղմել մեր սրտին վրայ այնպէս, ինչպէս իբրեւ նըշխար կը պահենք միշտ մեր քանդակները, մատեաններուն ու զողթան երգերը, դարէ դար ապրող լուսաւոր չիրիմներուն հետ։

Մահէն, կործանումէն, պարտութենէն ետք, Դուրեան Սրբազան իր քերթողութեամբ նկարագրած է մարդոց ճակատագիրին վրայ ծագող Արեւագալը, որ կը պատգամէ, թէ ստեղծագործութիւնը չի մեռնիր եւ կը բխի միայն բնութեան օրէնքներէն։ Իր կեանքին եւ անձին օրինակով իսկ ան ընդհանրացուց այս ճըշմարտութիւնը, երբ զինք ճանչցանք ու սիրեցինք իբրեւ մեծարելի դասախօս,
երբ պատրաստեց Արմաշի փառաւոր ա.
բունքը, երբ եղաւ գահակալ պատրիար.
քական Աթոռին, եւ իր հանդիսաւո
Ուխտէն ետք յայտարարեց իր ոսկեղ
ու պատմական որոշումը․ «Ո՞րը ընտ
զոհեմ, բոլորն ալ զաւակներս են»։
Իր ձայնը այսօր ալ կը թելադրէ մեզ
թէ ամէն լուսածագի հետ պէտք է հը
ճուանքով բանանք մեր պատուհաննե
եւ լսենք պարտէզներէն, ծառաստաննե.
րէն բարձրացող գարնանային մրմունջը
նայինք տիեզերական երկունքին, որու
վրայ կը ցաթի, ծիածանի մը պէս, Յոր
սին արիւնլուայ գեղեցկութիւնը։

ԵԴ. ՍԻՄՔԷՇԵ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԲԵՐԿՈՎԻՑԱՅԻ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱՐԱՐԸ

Ստեփան Գէորգ Արդարեան բնիկ Եւ.
դոկիացի (Թոքաթ), 1877ին արկղակ
էր Թրքական 204րդ հետեւակ գունդին։
Այս զօրաբաժինը այդ թուականին կ
գտնուէր Հիւսիսային Պուլկարիոյ Բեր.
կովիցա քաղաքը։ Հայ զինուորականի
մօտ կը ծառայէր Մարիա անունով Պուլ.
կարուհի մը, որ մտերիմ բարեկամուհի
էր զօրագունդի հրամանատարին աղջ.
կինին։

Ռուսեւթրքական պատերազմի առաջ
օրերուն, ռուսական բանակը Դանուբ
անցնելով պուլկարական հողը կը մտնէ։
Բերկովիցայի մէջ բանակող թրքակա
գունդին հրամանատարը եւ գունդին ըս.
պաները կ'որոշեն սուրէ անցնել տեղւոյ
պուլկար բնակչութիւնը եւ յետոյ հեռա.
նալ դէպի հարաւ։

Հրամանատարին սպասուհին կը լ
սպաներու գաղտնի խորհրդակցութիւ
և որոշումը։ Սարսափահար կ'երթայ Ար.
դարեանի տունը, կը գտնէ իր բարեկա.
մուհին՝ Մարիան ու անոր կը պատմէ և
ղելութիւնը։ Մարիա, իր կարգին, կ
պատմէ իր տիրոջը՝ Թուրք բանակի հա.
յազգի պաշտօնեային, նկատի ունենալ
անոր ազնիւ եւ գթասիրտ հոգին և
մասնաւորաբար անոր ոչ – Թուրք ծագու.
մը։ Ստեփան Արդարեան ամբողջ գիշեր
անքուն կը մնայ, կը մտածէ ելք մը գ.
նել ու վերջապէս ուշ գիշերին, ծպտը.
ուած, կը դիմէ Պուլկարներու Մետրոպո.
լիտին բնակարանը, որուն կը պատմէ ա
ինչ որ լսած էր։

Կ'որոշեն որ յաջորդ օրը Արդարեա
դրամական գործերով ներկայանայ զօրա.
գունդին հրամանատար Թուրք փաշայի
ու ճիշդ այդ պահուն այնտեղ գայ նա
պուլկար հոգեւորականը։ Այդպէս ս
կ'ընեն։

Հանդիպումի պահուն Արդարեան փա.
շային կը պնդէ թէ Թրքական բանակի
նահանջը ժամանակաւոր հանդամանք ա.

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Ռոշըֆոր քաղաքի մօտակայ Սուպիս գիւղին մէջ, վերադարձի ճամբուն վրայ, երբ արդէն կը պատրաստուէին Հավրը այցելել, կը հասնի ահաւոր գոյժը։ Ժիւլիէթ կ'առաջարկէ մտնել սրճարաններէն մէկէ ներս, շիշ մը գարեջուր գնելու եւ աչքի անցընելու համար լրագիրները՝ զորս չէին կարդացած երկար ատենէ ի վեր։ Եւ ահա, այդտեղ, «Սիէքլը» օրաթերթի առաջին էջին վրայ տարաբախտ Վիկտոր Հիւկօ կը կարդայ չարաշուք լուրը․— «Շառլ եւ Լէոփոլտին Վաքըրի նաւակով զբօսանքի մը պահուն, ջրամոյն էին եղած Վիլըքիէի մէջ․․․»։

Ահաւոր կ'ըլլայ բանաստեղծին հոգեկան փլուզումը։

Երեք ամիս ետք, 1843 Դեկտեմբերին, երբ Վիկտոր Հիւկօ տակաւին ահաւոր աղէտին ամբողջական ազդեցութեան տակ կը գտնուէր, Պալզաք, որ բոլորովին կլանուած էր իր Կաճառի թեկնածութեան աշխատանքներով, այցելութեան կուգայ բանաստեղծին, ու մեկնելէն ետք կը գրէ հետեւեալը իր հոմանուհիին՝ Տիկին Հանսքայի․ «Ո՛հ, հրեշտակս, Վիկտոր Հիւկօն տասը տարի ծերացած գտայ։ Հաւանական է որ իր աղջկանը մահը կ'ընդունի իբր պատիժ մը Ժիւլիէթէն ունեցած իր չորս զաւակներուն համար․․․»։

Ամէն պարագայի մէջ, ահաւոր ողբերգութեան իրեն առթած ցաւին ու կըսկիծին ազդեցութեան տակ է որ Վիկտոր Հիւկօ կը գրէ իր մէկ քանի լաւագոյն քերթուածները, որոնք յետագային պիտի կազմէին մեծագոյն մասը իր համբաւոր «Քոնթամփլասիոն» հաւաքածոյին։

×

Հոգեկան եւ մտային անձկութեան մը պահուն, բնական է նոր մարդ արարածը մոռացումը կը փնտռէ այլազան եւ յախուռն զգացումներու մէջ։

1843ին, Վիկտոր Հիւկօ, մահացու կըսկիծով թախծոտ, ապաստան կ'ուզէ գտնել Կիրքերու ծոցը․․․

Ժիւլիէ՞թ․․․ ոչ, Ժիւլիէթը այլեւս բաւարար չէր իրեն համար, տրուած ըլլալով որ արդէն թօշնած էր ան։ Հազիւ երեսուն տարեկան, անոր մազերը արդէն դարձած էին ալ ու պղպեղ․․․ Մնացած էին իր աչքերը միայն եւ իր քնքոյշ ու վեհ արտաքինը։ Ան այլեւս չէր այն «գեղուհին զոր կարելի չէր նկարագրել»։

Խարտեաշ երիտասարդուհի մը, ծաւի ու խորունկ աչքերով, Լէոնի Պէառ, ամուսնացած անտաղանդ նկարիչի մը, կը փոխարինէ Ժիւլիէթը, յուսահատ բանաստեղծը մխիթարելու աշխատանքին մէջ։ Անկէ զատ, Վիկտոր Հիւկօ կ'ունենայ նաեւ իր վիրաւորուած արժանապատուութիւնը սփոփող տարբեր տեսակի մխիթարութիւն մը եւս։

1844ին, Սէնթ – Պէօվ կ'ընտրուի Կաճառին անդամ։ Իբրեւ գործօն տնօրէնը Կաճառին, Հիւկօ էր որ պիտի ընդունէր նորընտիր անդամը։

Մտքի կատարեալ պայծառամտութեամբ մը, Հիւկօ կ'արտասանէ իր ճառը, որուն մէջ չի զլանար պէտք եղած ներբողը ընելու նորընտիր անդամին, թուելով անոր գրական բազմազան առաւելութիւնները, առանց գոյզն ակնարկութեամբ մը անդրադառնալու իր «թշնամի»ին մարդկային տկարութիւններուն մասին․․․

Բովանդակ Փարիզը, որ իր մտաւորական եւ գեղարուեստական ներկայացուցիչներով եկած էր Կաճառին գմբէթին տակ հանդիսատես ըլլալու յուզումնալից ու խռովայոյզ նիստի մը եւ այդ առթիւ ունկնդրելու Վիկտոր Հիւկոյի խայթող ճառը Սէնթ Պէօվի հասցէին, այս անգամ կը ստիպուէր հիացական ժպիտով մը ծափահարել հանճարեղ բանաստեղծին այնքան վեհանձն ու անոխակ
խօսքերը։

×

Ապացուցուած իրողութիւն մըն է
որ բոլոր անոնք որոնք կեանքի զանազ
ասպարէզներուն մէջ կը տենչան տիրա
նալու նորանոր բարձունքներու, միշտ
կը յանգին դժբախտ ու ցաւագին ար
դիւնքներու։ Նոյնը կը պատահի նաև
Վիկտոր Հիւկոյին։

Հազիւ գրեցած Ակադեմականի կանա
համազգեստը, բանաստեղծը կը ցանկ
այս անգամ աւելի բարձրերը սաւառնի
Կը միտի անդամ ըլլալ Ֆրանսայի Ազն
ներու Արքայական Խորհուրդին, հակա
ռակ անոր որ իր համոզումները բոլոր
վին հակառակ էին միապետական դրու
թեան։

Զանազան ու զարմանազան դիմումնե
ետք, ի վերջոյ, 1845, Ապրիլ 13ի հրա
մանագրով մը՝ Հիւկօ կը կոչուի Ֆրան
սայի Աւագ։

Այս ընտրութենէն հազիւ երեք ամ
անցած, նորընտիր Աւագը նշաւակ
դառնայ գայթակղութեան մը, որ հա
մնացած հիմնովին խորտակէր իր
բան ու իր անունը։

Նկարիչ Պէառի դիմումին վրայ, վա
տումի թաղամասին ոստիկանապետ
Յուլիսի 5ի արեւածագէն առաջ, յանձ
օրէնքի բանալ կուտայ դուռը։

(7 Շար․)

նի։ Եւ համոզելու համար կ'ըսէ․— «Մեր բանակը լաւ տպաւորութիւններով պէտք է բաժնուի բնակչութենէն, նկատի ունենալով մօտալուտ վերադարձը»։

Փաշան կը համոզուի եւ կը հրաժարի Ջարդի որոշումէն։ Ռուս զօրքերը կը մօտենան քաղաքին, Թուրք հրամանատարը իր ստորադաս սպաներուն կը հրամայէ նահանջի պատրաստուիլ։ Ստեփան Արգարեան չուզեր փախչիլ Թուրքերուն հետ։

Յաջորդ առաւօտ Թուրք զինուորները կ'անցնին Արգարեանի բնակարանին մօտէն եւ քանի մը անգամ «Ստեփան էֆէնտի, ճամբան մեզի կը սպասէ» կը պոռան. բայց Արգարեան պահուըտած տեղէն մէջտեղ չելլեր եւ Թուրքերը կը շարունակեն ճամբան «կեավուրը միշտ ալ կեավուր է» ըսելով։

Դէպքը յայտնի կը դառնայ Բերկովիցայի ամբողջ բնակչութեան։ Պուլկարիոյ ազատագրութենէն յետոյ, Արգարեան՝ Բերկովիցա քաղաքի հայ ազատարարը կ'արժանանայ սոյն Ջարդէ փրկուած ժողովուրդին երախտագիտական ցոյցերուն եւ պետական պատիւներու։

Վ. Զ.

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԲԶԷԶԸ՝ ՎԻՐԱԲՈՅԺ

Վէրքը արագ եւ ամուր կարելը վիրաբուժութեան լուրջ խնդիրներէն մէկն է։ Ափրիկէի եւ կեդրոնական Ամերիկայի կարգ մը ցեղերուն «հէքիմները» վաղուց լուծած են այս խնդիրը, անշուշտ, իւրայատուկ ձեւով — անոնք վէրքը կը կարեն ... բզէզներուն օգնութեամբ։

Նոր վէրքին ծայրերուն վրայ շատ մեծ զգուշութեամբ կը տեղաւորեն բզէզը, որ իր ծնօտներով կը խրի վէրքին երկու ծայրերուն մէջ ու ճիշդ այդ պահուն կը քաշեն կը հանեն վէրքին վրայէն։ Միջատին ծնօտները կը կտրին եւ կը մնան վէրքին մէջ՝ սեղմելով վէրքին ծայրերը։ Այս ձեւով «կարը» կարուած է։ Նոյն գործողութիւնը կը կրկնեն քանի մը անգամ։ Երբ վէրքը լաւնայ, ծնօտները կը հանեն եւ անոնց տեղը կը մնայ հարթ սպի մը։

ԳՈՐՏԵՐԸ՝ ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆ

Որքան անհաւատալի, այնքան իրաւ է, որ գորտերը իրենց կռկռոցով կը ճըշդեն յաջորդ օրուան կլիման։ Արդարեւ, ըստ կենդանաբաններու, այդ երկակենցաղներուն շնչառութեան օրկանները շատ զգայուն են մթնոլորտային ճնշման փոփոխութիւններուն նկատմամբ։

Անձրեւէն առաջ, օրինակ, գորտերուն կռկռոցը արեւոտ օրուան նախօրեակի կռկռոցէն տարբեր կ'ըլլայ։ Ըստ չինացի բնագէտի մը, գորտերուն գուշակութիւնները 90 – 95 առ հարիւրով ճիշդ դուրս կուգան։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Այս երկրորդ հանդէսն էր, որու ներկայ գտնուեցայ Հայ Ընծայարանի մէջ եւ երկրորդ անգամն ալ սրտագոհ ու բուռն ծափահարութեամբ ձգեցի այդ ափ մը հայ մանուկներուն կողմէ կազմակերպուած հանդէսը։

Առաջինը՝ Ս. Մեսրոպ – Մաշտոցի 1600ամեակին էր անցեալ Դեկտեմբեր 16–ին։ Պատուաբեր Գրոց Գիւտի հեղինակին եւ յաջող հանդէս մը՝ իր երգերով, բանախօսութեամբ եւ արտասանութիւններով։

Երկրորդը՝ Վարդանանց նահատակներունը, ամսոյս 17ին, նախագահութեամբ Գերպ. Կարապետ Ամատունիի։ Ներկայ էին ծնողքները եւ որոշ թիւով բարեկամներ հայ համայնքէն. Հայրերը ստիպուած եղած էին համեստ շրջանակի մը մէջ մընալ հանդիսասրահի չգոյութեան պատճառաւ.

Հանդէսը բացուեցաւ Վարդանանց շարականով (Նորահրաշ)։ Ապա խօսք առաւ Ընծայարանի Տեսուչ Հայրը, Հ. Խորէն Տիլիզեան, որ ըսաւ.–Հայրենասիրութիւն մը ցուրտ է, ապարդիւն եւ մահնակի, եթէ ան զուրկ է ճշմարիտ կրօնասիրութենէ։ Յաջորդաբար աշակերտները երգեցին Հաւասարեսցէ, Պլպուլն Աւարայրի (Գ.Մ. Ալէմշահ), կատարուեցան արտասանութիւններ Աւարայրի պատերազմը պատկերացնող։ Փամ փորոտան քայլերգը փակեց երգերու բաժինը։ Մեծ հաճոյքով ներկայ եղայ նաեւ Պ. Սարգիս Քաջեանի ճկուն ճարտար խաղերուն ջութակի վրայ. ան յաջող ջութակահար մըն է վկայուած Փարիզի Երաժշտանոցէն, եւ ստանձնած է Ընծայարանի Երգի ուսուցչութիւնը։ Իրեն կ'ընկերանար դաշնակի վրայ Պ. Գաբրիէլ Թորթել երիտասարդ Ֆրանսացին, հաւասարապէս շրջանաւարտ երաժշտանոցէն։

Հուսկ ապա փակման խօսքը արժանընտիր նախագահ, Գերպ. Ամատունիի․— շեշտեց ու յանձնարարեց որ ամէն Հայու սրտին մէջ անմոռաց տողորուած պէտք է մնայ Գրիգոր Լուսաւորչի, Ս. Մեսրոպ – Մաշտոցի եւ Կարմիրն Վարդանի անունները, այսինքն հաւատքը, լեզուն եւ սէրը։ Ասոնք եղած են մեր Հայրերուն եւ նահատակներուն սրբազան աւանդը։ Շուրջ երկու ժամ հետեւեցայ այս հանդէսին եւ զարմացայ թէ ինչպէս այդքան համառօտ շրջանի մէջ, սակաւ աշակերտներու թիւով Հայրերը կրցած են տոգորել մանուկներու սրտերուն մէջ կրօնքի եւ հայրենիքի զգացումները, եւ հանրութեան ներկայացնել համարձակօրէն լուրջ եւ յաջող հանդէս մը։

Մեր գոհունակութեան հետ սրտաբուխ ամէն մաղթանք այս Հայ Ընծայարանի յաջողութեան եւ ապագայի փայլին համար։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶՈՒԼՈՒԼԱՆՏԻ ՄԷՋ

Երբ երիտասարդ զուլու մը յանգի այն եզրակացութեան թէ ընտանիք կազմելու ժամանակը եկած է, իր ցեղէն աղջիկ մը կ'ընտրէ եւ իր լաւագոյն բարեկամը կը ղրկէ՝ անոր հարցնելու թէ իր կինը ըլլալ կ'ուզէ՞։

Եթէ աղջիկը իր հաւանութիւնը յայտնէ, անոր կը ղրկէ ճերմակ հատիկներով մանեակ մը։ Երբ փեսացուն աղջկան մօրը ներկայանայ ձեռքը խնդրելու համար, այդ մանեակը վիզը կ'անցընէ եւ այնպէս կ'երթայ։

Եւ տրուած ըլլալով, որ ամբողջ աշխարհի մէջ, Զուլուները միակ ցեղն են, որ կ'ուզեն որ իրենց ունենալիք զաւակը աղջիկ ըլլայ, հարսնցուին մայրը փեսացուէն հաւաստիք կուտայ թէ իր աղջիկը շատ մը աղջիկներ պիտի պարգեւէ իրեն։

Անշուշտ, որեւէ բան չի կրնար փեսացուն համոզել թէ՝ իր ապագայ զոքանչին բառերը պիտի իրագործուին։ Սակայն, աղջիկը սիրելուն՝ հաւաստիքները կ'ընդունի եւ կը սկսի խօսակցութեան գլխաւոր հարցին, որ օժիտն է։ Սակայն, ոչ մեր գիտցած օժիտը։

Օժիտ տուողը՝ փեսացուն է։ Եւ կը սկսի սակարկութիւնը, «լոպոլա»ին, այսինքն, աղջիկը առնելու համար տրուելիք գինին շուրջ։ Վճարելի դրամը՝ կովն է։ Զոքանչը, սովորաբար կը սկսի երեսուն կով պահանջելով, իսկ փեսացուն՝ կը վերջացնէ քսանըհինգ կովով։

Երբ հարսանիքին օրը կ'որոշուի, հարսնցուն կը սկսի գերանդառութեան։

Հարսանիքին օրն ալ, հարսնցուն գըլուխէն մինչեւ ոտքը իւղով կ'օծուի եւ երեսները կարմիր կը ներկէ։

Ապա, հարսնցուին ազգականները կը հաւաքուին գիւղին մէջ որոշ տեղ մը, ուր դէմ դիմաց կը նստին փեսացուի ազգականներուն հետ։

Փեսացուն եւ հարսնցուն ոտքի կ'ելլեն եւ իրենց ազգականներուն մէջէն անցնելով, անոնց միջեւ գտնուող բաց վայրին, «չէզոք գօտի»ին մէջ կը միանան իրարու։ Ապա միասին կը մեկնին ու կ'երթան մօտակայ գուկլային մէջ կարճ պըտոյտ մը կատարելու։

Երբ կը վերադառնան, այլեւս այր ու կին են եւ երիտասարդ կինը մէջքին շուրջ կը կապէ սեւ կաշիէ գօտի մը, որ պորտը չի ծածկեր։ Ատիկա կը նշանակէ թէ՝ տակաւին զաւակ չէ ունեցած։

Առաջին զաւակը ունենալէ վերջ, գօտին կը ծածկէ պորտը։ Եւ անկէ ետք, ամէն զաւակ ունենալուն՝ գօտին աւելի վեր կը բարձրանայ։ Սակայն, եթէ երկրորդ ծննդաբերութեան ալ աղջիկ զաւակ չունենայ, ամուսինը իրաւունք ունի զայն իր ընտանիքին վերադարձնելու եւ իր տուած օժիտը ետ առնելու։

Թարգմ. Ա. Օ.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ ԱԼ...

Փարիզ լոյս տեսնող ֆրանքեւյունական «Անկախութիւն» (1) ֆրանսագիր պարբերաթերթին մէջ, Փետրուար 28ին լոյս տեսած է գրութիւն մը Նոյեան Տապանի մասին։ Յօդուածագիրը կը յիշէ թէ անգլեւամերիկեան առաքելութիւն մը 1950ին ճամբայ ելած էր փնտռելու համար Նոյեան Տապանը զոր Ամերիկացին տեսած էր երազին մէջ՝ Արարատի ստորոտը։ 1952ին կարգ մը փայտեր գըտնուեցան որոնց գիտական ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ թէ 4 – 5 հազար տարուան հնութիւն էին, (Յառաջ՝ այս հնախուզական առաքելութիւնը ֆրանսական էր եւ գլխաւորուած էր Պոստոյի գործատիրոջ մը կողմէ որ շահեկան տեղեկութիւններ տուած էր իր ատենին մեզի եւ որոնց արձագանգ հանդիսացած էինք)։

Այս ամբողջ պատմութեան մէջ կարեւոր կէտը այն է որ տեղ մը յօդուածագիրը կը գրէ «...Թրքական այս առասպելը կրնայ ուրեմն իրականութիւնը պարզել»։

Մեր բարեկամը Պ. Ն. Գարաճեան, այս առթիւ բողոքի նամակ մը գրած է յոյն թերթին խմբագրութեան որ ոչ միայն ազնուութիւնն ունեցած է զայն հրատարակելու Մարտ 15ի իր թիւին մէջ, այլեւ խմբագրական ծանօթութիւն մը աւելցուցած է, ուր կ'ըսէ․— Ձեր տողերը արդար են։ Յօդուածագիրը քիչ մը երիտասարդ էր եւ պէտք է ներել։ Յետոյ յօդուածը տպարանը յանձնուած էր իմ բացակայութեանս, եթէ ոչ լոյս չէր տեսներ»։

Այդ երիտասարդ ու անփորձ յօդուածագրին տողերը պատճառ եղած են սակայն, որ յունական թերթը լայն տեղ տայ մեր հայրենակիցին նամակին, ուր ան հակիրճ այլ՝ ազդու ձեւով կը խօսի բոլոր «Թրքական առասպելներուն» մասին, շեշտելով թէ Թրքական առասպելները երբեք չեն կրնար սաւառնիլ բարձրութեանց վրայ, հարկ է իջնել, շատ վար իջնել, ցոյց տալու համար Թրքական առասպելներուն բուն իրականութիւնը։ «Եւ այս օրուան այդ իրականութիւնը, լոյսի եւ գիտութեան այս դարուն, այն է որ Թուրքերը կ'ապրին աւերակներուն մէջ, առանց ցորենի եւ առանց ջուրի եւ երբ սկսինք ուղղակի խօսիլ մոլորակներուն հետ, իսկական առասպել մը պիտի ըսէ որ Թուրքերը միշտ էշով կը թափառին անապատներուն մէջ»։

Գնահատելի է թերթին խմբագիր՝ Պ. Սավաքիս, որ հրատարակելով Պ. Գարաճեանի նամակը եւ իրաւունք տալով անոր, ցոյց կուտայ իր արդարամտութիւնն ու լայնախոհութիւնը։

1) « Indépendance franco-héllénique » Rédacteur-en-chef Georges Savakis.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԵՐԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Ձմեռնավերջի կամ աւելի ճիշդը, գարնանամուտի այս յարափոփոխ ամսուան մէջ, Սօֆիացիներուն մեծագոյն մասը քաղաքէն դուրս կը սկսէր ելլել, դաշտի աշխատանքի օրերը կը մօտենային. ամէն մարդ, վերանորոգուող բնութեան հետ, նոր եռանդով ու նոր կորովով, կը փորձէր ձեռք առնել ընդհատուած աշխատութիւնները։

Ինչպէս ամէն գաղափարի մարդիկ, նոյնպէս յեղափոխականները գործի վրայ էին, մերձեցող գարնան հետ նոր կեանքի մը վերածիլը կը նշմարուէր դժգոհներու, անիրաւուածներու եւ հալածուածներու հօծ ու կուռ շարքերուն մէջ։

Ամէն օր, յեղափոխականներու թիւը կ'աւելնար հոն, Եւրոպայի զանազան կեդրոններէն հոն կը դիմէին անոնք։ Ասոնց կարգէն էր Դաշնակցութեան սիւներէն՝ Քրիստափոր Միքայէլեան, որ, անտարակոյս կը յիշեն ընթերցողները, Պոլսոյ մէջ Սամուէլ Ֆայն կեղծանուան տակ երկու ամիս բնակելէ յետոյ, անցած էր Սօֆիա։

Չորս ամիսներ անցած էին այդ Թուականէն ի վեր, եւ Քրիստափոր օր մը հանգիստ չէր ըրած, ծանօթ փորձերը կատարելով անցուցած էր այդ բաւական երկար ժամանակամիջոցը։ Հարկ չկայ կրկնելու, որ ռումբերու փորձեր էին, որոնք, քանի քանի անգամներ, յաջող արդիւնք մը ցոյց տուած էին։

Այդ ցուրտ օրերուն մէջ էր, Վռամշապուհ Քէնտիրեան, Վիշապի Պատասխանատու Մարմնի անդամներէն, պատգամաւոր կարգուած, մեկնած էր Պոլսէն եւ կը հասնէր Սօֆիա, ուր միայն մէկ օր մնալէ յետոյ, պիտի մեկնէր Ժընեւ։

Ատատուան դէմ էր, ամբողջ գիշերը տեղատարափ, փոթորիկ, բուք, ձիւն, յորդ հեղեղներ, վրդոված էին բնակչութեան խաղաղ քունը. եւ Քրիստափոր, այդ գիշերը, իր բնակած հիւրանոցի փոքր սենեակին մէջ, մինչեւ կէս գիշեր, գլուխը գրասեղանին վրայ ծռած, զանազան հաշիւներու մէջ խորասուզուած էր, չարչըրկելով իր բեղուն ըղեղը, մինչեւ որ յաջողած էր ի վերջոյ յաղթահարել ամէն դժուարութիւն։

Արդ, տակաւին կը պառկէր ան, երբ իր սենեակի դրան տրուած թեթեւ հարուածի մը ձայնը լսեց։ Ընդոստ ելաւ անկողնէն ու դէպի դուռը գնաց, կանչելով։

— Ո՞վ է ան։

— Ես եմ. բաց, պատասխանեց դրսէն փափուկ ձայն մը։

Ձայնը ծանօթ էր իրեն, առանց հարուածը կրկնել տալու, բացաւ դուռը։

Երկու ընկերները խանդակաթ համբոյրներով ողջագուրեցին զիրար։

Քրիստափոր հինգ վայրկեանէն աւելի կախուած մնաց իր նորեկ հիւրի վիզէն։

Վռամշապուհ Քէնտիրեանն էր։

— Վռամ, ըսաւ Քրիստափոր, եկուր ինծի, քովս նստէ նայիմ, ինչպէս են ընկերները։

— Աղէկ են, կը գործեն, պատասխանեց Վռամշապուհ։

— Աշոտը ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչպէս են Սաֆօն, Թորգոմը, հարցուց Քրիստափոր։

— Շատ աղէկ են ամէնքն ալ, պատասխանեց Վռամշապուհ։

Մէկ կողմէ խօսակցելով ու Վիշապի գործերուն վրայ տեղեկութիւններ քաղելով, միւս կողմէ կը հագուէր Քրիստափոր։

Տասը վայրկեան չանցած, կազմ ու պատրաստ էր։

— Վռամ, ըսաւ, դուն քիչ մը կեցիր հոս, երթամ կանչեմ աղջիկս։

Օրիորդ Ռուպինա, Թիֆլիզցի Հայուհին էր, որ Պոլսոյ մէջ Ռուպինա Ֆայն անունով կ'ապրէր, եւ Սամուէլ Ֆայնի հետ մէկտեղ մեկնած էր, իբրեւ անոր աղջիկը։ Հիմա կը գտնուէր Սօֆիա, նոյն հիւրանոցին մէջ, Քրիստափորի սենեակին կից ուրիշ սենեակ մը։

Ներս մտաւ Քրիստափորի հետ եւ տեսնելով Վռամշապուհը, մօտեցաւ, ձեռքը սեղմեց եւ սկսաւ հարցումներու տարափ մը տեղացնել։

— Ի՞նչ կ'ընեն ընկերները, Մառի Զայձը դեռ հո՞ն է, Սաֆօն ի՞նչ կ'ընէ, Աշոտը կ'աշխատի՞, օժանդակ ընկերները կը գործե՞ն, եւն.։

Վռամշապուհ բոլոր այս հարցումներուն պատասխանեց եւ յագեցուց Ռուպինայի հետաքրքրութիւնը։

Ասկէ անկէ, կազմակերպութեան զանազան գործերուն վրայ խօսակցելէ յետոյ, խնդիրը դարձաւ Ժընեւի Դաշնակցութեան Խորհուրդին վրայ։

— Քեզ ընտրեցին պատգամաւոր, չէ՞, հարցուց Քրիստափոր։

— Այո, պատասխանեց Քէնտիրեան, զիս ընտրեցին ընկերները, ես իմ քուէս քեզի տուած էի։

— Շնորհակալ եմ, Վռամ, բայց, եթէ զիս ընտրէիք իսկ, պիտի չընդունէի, պիտի մերժէի։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի նո – րոգ հանգուցեալ՝

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ յիշատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ ՎՐԴ.

Հասարակութիւնը անխտիր կը հրա – ւիրուի յարգելու Հոգելոյս Կաթողիկոսին յիշատակը :

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ
ԵՒ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ
ԵՒ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կը բանախօսէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գունաւոր պատկերներու Լուսարձակումով

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ ԺԱՄԸ 21

SALLE CHOPIN - PLEYEL
252, Faubourg Saint-Honoré

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քաոէի վեր – նայարկը :

Կը խօսի՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Պոլսոյ հայ համայնքին ներկայ վերաբերումը իր բարեսիրական կազմակերպութիւններուն հանդէպ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ – Բաշանի մաս – նաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է յիսուն ֆր. Օր. Մարկրիթ Խանչերեանէ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միսաք Մանուկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՓԱՅՏԱՌ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս կի – րակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արսէն Շասթէլ եւ ընտա– նեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար– ուի իրենց մօր եւ քրոջ՝

ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խաչատուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի– րակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր– տիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները : –

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Առաջին առաքումով հասած լաթակազմ թէ թղթակազմ օրինակները սպառած ըլ– լալով, կը խնդրուի ապսպրանք ընողնե – րէն որ քիչ մը սպասեն: Քանի մը օրէն ընթացք կը տրուի իրենց դիմումին:

Կարելի է այժմէն ապսպրել թղթա – կազմ կամ լաթակազմ օրինակներ, դի – մելով՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Refugié d'Origine Arménienne)

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը (Օֆփրա) կը ծանուցանէ թէ հաղթականի քարթերու նորոգութիւնը պարտաւորիչ է բոլորին համար եւ պէտք է կատարուի պայմանաժամը լրանալէն առաջ: Նոր եւ խիստ կարգադրութիւններու հետեւան – քով, տուգանքի պիտի ենթարկուին բո – լոր անոնք որոնց քարթերուն պայմանա – ժամը վերջացած է :

Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ (բացի Շաբաթէն) ժամը 9էն 12,

23, Rue La Perouse, Paris 16e

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հոգե – հանգստեան ձայնաւոր պատարագ :

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՌՈՒԻ

Հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի Մարտ 28, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ : Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդէն ունեցողները ընտրութեանց կր– նան մասնակցիլ վճարելով իրենց քուէները :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ– ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա– մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե– լի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առա – քում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէ – պի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուի– ցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ հա– մեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մե– ծաքանակի մասնաւոր գին: Պսփո– րի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ– մա», յունական «թուրշի», «պի – պէռ», տերեւ, թահին հէլվա, «վա– նիլլ», չոքոլա, «նուղա», «լո – գում», «սուճուխ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ճէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաք, թարամա, լա – քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տե– րեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա– ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կը տօնէ Փետրուար 18ի տարե– դարձը խնջոյքով, այս Կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3ին դպրոցի սրահին մէջ :

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ի պատիւ բանաստեղծուհի

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ

(Ա. Հարենցի 1962ի գրական մրցանա– կին յատկացման առթիւ) :

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան վարի սրահը :

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Դրօ խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհաջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերնե– րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ :

«ՌՈՒԲԷՆ» Ուս. Միութեան հերթական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 17ին, Իսիի դպրոցին սրահը :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն) :

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն :

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Խօսք՝ Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

Արտասանութիւններ, հայկական պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի պարախումբի կողմէ, երգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Փ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Փ. ՍԷՋԵԱՆԻ: Նուագ՝ Առնուվիլի Նոր Սերունդի գործիաւոր երգչախումբը: Զաւեշտ մը «ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱ ՐԵԴԱՐՁԸ»:

ՊԱՌ ՊԻՒՖԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յետադային : ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ

SAMEDI 23 MARS

1963

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9563

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9563

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ

Էջմիածնի ազգ. – եկեղ. ժողովի չորրորդ եւ վերջին նիստին մէջ քննուած է օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրը .— Ամբողջում հայ եկեղեցւոյ միասնու – թեան :

Ինչպէս գրած ենք ժամանակին, այս մասին զեկուցում կարդացած է Հայկազուն Արք. Աբրահամեան՝ անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ տեսուչ հոգեւոր ճեմարանի :

Զեկուցաբերը կարգ մը հասարակ տեղիք հոգեւչահ խօսքերէն վերջ կ'անցնի Էջմիածին – Անթիլիաս վէճին եւ 1956 փետրուարէն մինչեւ 1962 Յունիս պատահած դէպքերու պատմականը կ'ընէ ըստ կամս, իւրացնելով Վազգէն կաթողիկոսի տեսակէտները: Անթիլիասի Աթոռին կը վերագրէ «հակականոնական եւ կեդրոնախոյս ձգտումներ » :

Զենք ուզեր անդրադառնալ 1956 Փետր. 20ի կաթողիկոսական ընտրութեան նախորդող դէպքերուն, ոչ ալ նոյն տարուան Մարտ 5ին Գահիրէի «Եպիսկոպոսական ժողով»ի քուէարկած «Թերի եւ անընդունելի» ծիծաղելի բանաձեւին, քանիցս արտայայտուած ըլլալով անոնց մասին :

Զենք կրնար սակայն լուռ անցնիլ զեկուցաբերի կարգ մը նպատակաւոր խեղաթիւրումներուն վրայէն :

Անթիլիասը չէ ,որ կարգ մը էջմիածնական թեմեր «յափշտակած» է : Թեմերը իրենք են՝ որ տարիներով էջմիածինէն արհամարհուած եւ լքուած, առանց հովիւի ու քահանայի ձգուած , դիմած են երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոսին, որ իր հովանիին տակ առած է զանոնք :

Այսպէս է պարագան մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգներու «Ազգ. Թեմ»ին, որ 1934էն ի վեր դադրած էր էջմիածնի հոգածութեան առարկայ ըլլալէ : Այս Թեմի օրինաւոր Ազգային Կեդր. վարչութիւնը պաշտօնական դիմում կատարեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Երկար վարանումներէ եւ խնդրարկուներու Թախանձագին կոչերէն վերջ է միայն , որ հոգելոյս վեհափառը յօժարեցաւ 1957 Հոկտեմբեր 12ին ընթացք տալ անոնց փափաքին :

Յաջորդ տարին, 1958 Նոյեմբեր 6ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին միացաւ Յունաստանի Թեմը, որ զրկուած էր էջ – միածնի պարտադրած անարժան վարդապետի մը սխրագործութիւններէն: Միացման որոշումը տրուեցաւ ժողովրդական քուէարկութեամբ ընտրուած ազգային օրինաւոր վարչութեան կողմէ : Անթիլիաս ո՛չ մէկ միջամտութիւն կատարեց :

Նոյն ձեւով, այսինքն ազգային օրինաւոր մարմիններու յատուկ դիմումներուն ընդ առաջ երթալով է, որ Կիլիկեան Աթոռը իր հովանիին տակ առած էր Թեհրանի Թեմը՝ 1958 Ապրիլ 23ին, Ատրպատականի Թեմը՝ 1958 Սեպտեմբերին, Նոր Ջուղա – Սպահանի Թեմը՝ նոյն տարուան Հոկտեմբեր 28ին:

Հայկազուն Արք. լաւ կ'ընէր, որ երբեք չյիշէր Վազգէն Կաթողիկոսի 1957 Դեկտեմբեր 20ի «սրբատառ կոնդակ»ը , որուն մէջ «Նզովք»ը, «անաթեմա»ն, « Նիկոլ»ը իրար էր խառնած եւ զոր գըրած ըլլալուն զղջացած էր ետքէն անպայման :

Էջմիածնի գահակալը Ամերիկա մեկնելու նախօրեակին՝ 1960 Ապրիլ 25ին Աջաբերականի ձեւով կոնդակ մը հրատարակած էր թերթերու մէջ, իբրեւ թէ « սիրոյ եւ միութեան» հրաւէր ուղղելու համար Զարեհ Ա.ին, որուն մինչեւ վերջ զլացաւ « Կաթողիկոս» տիտղոսը եւ «Անթիլիասի աթոռակալ» անուանեց զայն :

Կոնդակը ղրկուած չէր երանաշնորհ Զարեհ Կաթողիկոսին, որ անոր բովանդակութեան տեղեկացաւ «Յառաջ»ի միջոցաւ,— առաջին թերթը, որ ուղղակի ստացաւ եւ հրատարակեց զայն :

Ի՞նչպէս կ'ուզէին, որ անիկա պատասխանէր չրջաբերական – կոնդակի մը, երբ էջմիածնի գահակալը օրինաւոր ճամբով եւ անոր պաշտօնական հանգամանքը ճանչնալով ուղղակի չէր դիմած իրեն : Պարզապէս աճպարարութիւն էր «անձնական հանդիպումի» առաջարկը զարտուղի ճամբաներով :

Զեկուցաբեր սրբազանը այս կոնդակէն զատ կը յիշէ նաեւ 1960ի ամառը Ամերիկայէն Անթիլիաս այցելող երեք անպաշտօն մարդոց եւ 1962 Մայիս 30ին Բարեգործականի Նախագահ Ալեք Մանուկեանի դիմումներու պարագան: Ու կը մեղադրէ հոգելոյս Վեհափառը, որ իբր թէ ընդ առաջ չէ գացած համերաշխութեան կամ հանդիպումի առաջարկներուն :

Չի յիշեր սակայն թէ նման առաջարկներու ընթացք տալէ առաջ կար նախապայման մը.— Վազգէն Ա. նախ պէտք է ճանչնար Զարեհ Ա.ի Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ըլլալու հանգամանքը, որպէսզի արդիւնաւոր դառնար Ժընեւի մէջ ծրագըրուած հանդիպումը: Ալեք Մանուկեան չէր յաջողած այդ ճանաչումը ընդունիլ տալ էջմիածնի գահակալին: Առանց այդ նախապայմանին, երանաշնորհ կաթողիկոսին արժանապատուութիւնը թոյլ չէր տար հանդիպիլ Վազգէն Ա.ին: Այս կէտը ցաւով կը չեշտէր մեզի Անթիլիասի մէջ, իր անակնկալ մահէն ամիս մը առաջ :

« Սրբազումար»ը փակուած է առանց բանաւոր լուծում մը փորձելու «եկեղեցւոյ միութեան» կարեւոր հարցին: «Որդիական երախտագիտութեան» բանաձեւ մը քուէարկելով կարճ կապած է խընդիրը:

Վերջացնելու համար ըսենք թէ զեկուցաբեր սրբազանը խեղաթիւրեալ ձեւով ներկայացուցած է եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ծանօթ պատմութիւնը: Պէտք չենք տեսներ հերքելու: Ջախջախիչ պատասխանը տուաւ արդէն յիշեալ կազմակերպութեան Ընդհ. Քարտուղար, Թ'Հուֆթ, պաշտօնապէս յայտնելով, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը անդամ ընտրուած է եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին,— էջմիածնի հետ հաւասար աստիճանի վրայ: (Յառաջ, 16 Մարտ 1963):

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԷՆԸՏԻԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԵՐԼԻՆ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Քոստա Ռիքայէն վերադարձին, Նախագահ Քենըտի մամուլի ասուլիս մը տուաւ որու ընթացքին յայտնեց նաեւ թէ մտադիր է իր եւրոպական շրջապտոյտին ընթացքին, Պերլին հանդիպելու :

Նախագահը անդրադարձաւ նաեւ օրուան հրատապ հարցերուն :

ՔՈՒՊԱ.— 3000 խորհրդային զինուորներ հեռացած են վերջին շաբաթներու ընթացքին: Յոյս կայ որ վերջնական չէ եւ մնացեալն ալ պիտի քաշուի: Ընդհանուր թիւը 17.000 կը հաշուուի :

ՔՈՍԹԱ ՌԻՔԱ.— Սան Խոզէի ժողովը օգտակար եղած է: Արդիւնաւէտ միջոցներ ձեռք առնուած են Քուպան կղզիացնելու համար :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԺ.— Մերչընթ որ եւրոպական շրջապտոյտ մը կատարած է արդէն, Ատլանտեան բազմազգային հիւլէական ուժ մը ստեղծելու համար, կրկին պիտի կատարէ նման շրջապտոյտ մը, Ապրիլին :

Գալով հիւլէական փորձերու դադրեցման, Քենըտիի յոյսերը մեծ չեն այդ ուղղութեամբ : Միացեալ Նահանգները սակայն պիտի շարունակեն իրենց ճիգերը ձեռք ձգելու համար դաշնագիր մը Խորհ. Միութեան հետ որպէսզի 1970էն ետք 20 – 25 պետութիւններ հիւլէական զէնք չունենան, ինչ որ մեծագոյն վըտանգը պիտի ըլլար աշխարհի համար : Ամերիկա, Խորհ. Միութեան հետ առեւտրական յարաբերութեանց սահմանումին կողմնակից է :

Քենըտի յոյս ունի թէ 1968ի Ողիմպիականներու համար Տիթրոյթ քաղաքը կ'ընտրուի եւ ոչ Լիոնը ինչպէս կը յուսան Ֆրանսացիք :

Քենըտի յոյս ունի թէ Նիւ Եորքի օրաթերթերու գրաշարներուն գործադուլը պիտի կարգադրուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը՝ Քատար լայնածաւալ ներման օրինագիծ մը քուէարկել տուաւ Խորհրդարանին, 1956ի դատապարտեալներուն համար: Կարգ մը դէտերու կարծիքով կարդինալ Մինծենթին ալ, որ այդ թուականէն ի վեր ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է, կրնայ օգտուիլ այս ընդհանուր ներումէն: Նոյն ատեն յայտարարուեցաւ թէ Եկեղեցւոյ դէմ պայքարին վերջ կը դըրուի: Հաւատացեալ թէ անաստուած հաւասար իրաւունքներ ունին: «Կարեւոր չէ գիտնալ թէ մէկը Աստուծոյ անունը գլխագիրով կը գրէ կամ ոչ, կարեւորը այն է որ ամէն ոք մարդ բառը գլխագիրով գրէ »:

ՎԱՏԻԿԱՆ չի հերքեր Խրուշչեւին Պապին տալիք այցելութեան մը հաւանականութիւնը : Միացեալ Նահանգներու յիսուսեաններու Ամերիքա պարբերաթերթը սկզբունքի ոչ մէկ արգելք կը տեսնէ, որ Վատիկան եւ Խորհ. Միութիւնը յարաբերութիւններ հաստատեն: «Պապը եւ իր գործակիցները գիտեն թէ ի՛նչ վտանգ կայ Խորհ. Միութեան հետ բանակցութեանց մէջ, բայց գիտեն, սուր կերպով, տիեզերական Եկեղեցւոյ անհրաժեշտութիւնները , եւ համայնավար լուծի տակ եղող երկիրներու յատուկ խնդիրները» :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ սուրբեւեգիպտական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Իրաք – Սուրիա–Ա.Մ.Հ. դաշնակցութեան մը պայմանները իրագործուած են: Այս միութիւնը ամբողջական արաբական միասնականութեան կորիզն է: Բաց է ազատագրուած բոլոր արաբ երկիրներուն որոնք հարկ եղած պայմանները կը լրացնեն :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Թոլիաթթի յայտարարեց, Պերկամոյի մէջ, թէ կաթողիկէութիւն եւ մարքսիզմ խոտոր կը համեմատին: Քննադատեց եկեղեցւոյ դիրքը պատերազմի յաջորդող տարիներուն, որովհետեւ ան փորձած է կացութիւնը լուծել միանալով արեւմտեան պետութեանց քաղաքական դիրքերուն :

ԹԻՐԱՆԱՅԻ ձայնասփիւռի կայանին համաձայն, ալպանական բանուորական կուսակցութեան պետը մեղադրած է Խրուշչեւը եւ Թիթօն որոնք կ'ուզեն « ետ ձգել պատմութեան ժամացոյցը » :

ՍԹԱԼԻՆԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

"ԻԶՎԵՍՏԻԱ"ՅԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խ. Դաշտենցէն եւ Սարմէնէն ետք, քննադատութեան թիրախ դարձած է այս անգամ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութիւնը եւ յատկապէս անոր անդամ՝ կարգ մը գիտնականներ :

« Իզվեստիայի» Երեւանի զոյգ թղթակիցները դիտել կուտան, որ պատմութեան հիմնարկութիւնը «բացարձակապէս շեղուել է հիմնական ճիշդ ուղուց»: Այս եզրակացութեան յանգած են, որովհետեւ « սովետական հասարակարգի պատմութեան սեկտորը» իր ծրագրին մէջ ունի « մեծ թուով աննշան, խիստ նեղ թեմաներ»(նիւթեր): Բացատրելով իրենց միտքը, «Իզվեստիայի» զոյգ թղթակիցները անօգուտ կը գտնեն հիմնարկութեան հըրատարակած ուսումնասիրութիւնները՝ Ներգաղթի, Ալավերդի քաղաքի պատմութեան վրայ եւայլն: Փոխարէն, ցաւալի կը գտնեն, որ հիմնարկութիւնը չուսումնասիրեր եւ հրապարակէր «Հայաստանի տնտեսական եւ կուլտուրական զարգացման սովետական ժամանակաշրջանը »:

Մասնաւորելով իրենց խօսքը, ի մէջ այլոց, կը քննադատեն պատմ. գիտութիւններու թեկնածու՝ Կարապետեանը , որ 1954ին հրատարակութեան խոստացած իր մէկ գործը՝ Սովետական Հայաստանի բանուոր դասակարգի պատմութեան նուիրուած, «մինչեւ այժմ չի ներկայացրել ոչ մի աւարտուած գլուխ»:

Պախարակելի երկրորդ կէտը, միշտ ըստ «Իզվեստիայի» թղթակիցներուն , « պատմական ճշմարտութեան խեղաթիւրումներու» պարագան է: Օրինակ, Գիտութիւններու վարպետ՝ Ա. Մնացականեան համարձակած է գովասանական քանի մը տողեր նուիրել «Հնչակ» կուսակցութեան, այս վերջնոյն վերագրելով «Անդրկովկասում մարքսիզմի առաջին տարածողների դերը » :

Սակայն, ամէնէն աւելի «վրդովեցուցիչը»՝ « Իզվեստիայի » թղթակիցներուն համար, գաղափարական սխալ ճամբու մէջ գտնուող գիտնականները հովանաւորուած են հիմնարկութեան ղեկավարներուն կողմէ , մինչ քննադատները՝ «բանսարկու», «զրպարտիչ»կը նկատուին հիմնարկութեան մինչեւ իսկ կուսակցութեան անդամներուն կողմէ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներուն մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

1.— Պ. Արտաշէս Խաչատուրեան , Լոնտոնէն, որ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ տեղւոյն ազգ. կեանքին:

2.— Պ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն, որ իր տարեկան շրջապտոյտը կը կատարէ Եւրոպա :

3.— Օր. Է. Տէր – Մելքոնեան , Պէյրութէն որ քանի մը շաբաթ Փարիզ կը մնայ :

4.— Պ. Վահէ Սէթեան, որ Փարիզէն Անվերս անցած է եւ որ կրկին Փարիզ պիտի հանդիպի դէպի Պէյրութ իր վերադարձի ճամբուն վրայ :

5.— Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Մաթէոսեան, Թեհրանէն:

6.— Պ. Պօղոս Քիւփէլեան , Սիէռա Լէոնէէն, որ շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Փորթուկալեան այդ գաղթավայրի կեանքին մասին, ուր կ'ապրի նաեւ Միջին – Արեւելքէն գաղթած Հայեր:

7.— Պ. Շաւարշ Թովմասեան, Թեհրանէն, Օր. Թովմասեան եւ Օր. Տէտէյեան որ տարիներէ ի վեր Ժընեւ հաստատուած են :

ՀԻՆԷՆ ՈՒ ՆՈՐԷՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Աւելի քան կէս դար առաջ, Պոլիս հրատարակուած կիսամսեայ հանդէս մը կը գրէր․

« Սկովտացի միլիառատէրը՝ Էնտրիւ Քարնէկի երբ որոշեց իր աւելորդ հարստութիւնը մարդկութեան օգտին գործածել, 1290 մատենադարաններով (չէնք ու գիրք միասին) օժտեց անգլիախօս երկիրները: Այդ մատենադարաններէն 779 կը գտնուին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ: Բոլոր մատենադարանները իրեն արժած են 96 միլիոն 626 հազար (ոսկի) ֆրանքի գումար մը, որուն երեք քառորդ մասը ծախսուած է Ամերիկայի մէջ, երեսուն միլիոնը՝ Անգլիոյ, հինգ միլիոնը՝ Սկովտիոյ եւ մօտաւորապէս մէկ միլիոնն ալ Քանատայի մէջ: Հաշուեղած է, որ Քարնէկի այդ երկիրներու բնակիչներէն հարիւրին 18 գիրք հայթայթած է»:

Հաշիւը ճի՞շդ է թէ սխալ, չեմ գիտեր: Բայց այս կարճ տեղեկատուութենէն կը հետեւի, որ Սկովտացի մեծատունը գիրքի համար ծախսած է աւելի քան իննը – սունեւվեց միլիոն ոսկի ֆրանք, այն օրուան սակով չուրջ քսան միլիոն տոլար (մի՛ մոռնաք, որ նուիրատուն սկովտացի է…): Եթէ չեմ սխալիր, ասիկա մեծագոյն նպաստն է իր տեսակին մէջ: Ես չեմ յիշեր եւ որեւէ տեղ կարդացած չեմ, որ ասկէ աւելի մեծ գումար մը յատկացուած ըլլայ գիրքի եւ գրականութեան միակ անձի մը կողմէ եւ ընդամէնը մէկ քանի տարուան ընթացքին:

Այս իրողութիւնը անով մանաւանդ ուշագրաւ է, որ ամէն ունեւոր գիրքի եւ գրականութեան համար դրամ չի տար: Եկեղեցիի կուտայ, դպրոցի կուտայ, չքաւորներու կուտայ, բարենպատակ հաստատութիւններու կուտայ, բայց գիրքի չի տար, գէթ նոյն չափով եւ նոյն առատաձեռնութեամբ: Մեծատունները առհասարակ իրենց հոգիի փրկութիւնը կը փնտռեն բարեգործութիւններու մէջ, իսկ մշակոյթը, գիրքը, գրականութիւնը կարծես փրկութեան գործ չեն, այլ պերճանք են, զարդարանք են, յաւելեալ նախշ են: Եւ սակայն ազգերը կ'ապրին ու կը տեւեն ոչ այնքան իրենց եկեղեցինե – րով եւ «աղքատախնամ»ներով, որքան իրենց մշակոյթով:

Մեր հին, իշխանական դարը մշակոյթի համար ալ կուտար գէթ այնքան, որքան կուտար վանքերուն ու վանականնե – րուն, եկեղեցիներուն ու եկեղեցականներուն: Խորենացին, Եղիշէն, Փարպեցին եւ բազում ուրիշներ իշխանական այս դասին պարգեւն են: Նոյն աւանդութիւնը մասամբ շարունակեց նաեւ մեր ամի – րայական դարը: Մեծ Ամիրան՝ Յարութիւն Պէզճեան եկեղեցի շինեց, հիւան – դանոց շինեց, չքաւորներուն օգնեց, բայց նաեւ մտածեց դպրոցի ու դպրութեան մասին, գիրքի եւ գրականութեան մա – սին, հայ մշակոյթի մասին: Իր լիաբուռն մեկենասութեամբ հրատարակուե – ցան Երից Վարդապետաց Նոր Հայկազ – եան բառգիրքն ու Գէորգ Դպիրի Պարս – կահայ բառարանը:

Հիմա ալ կան անշուշտ մեծ ու փոքր մեկենասներ, անտիտղոս «ամիրա»ներ, հայ գրականութեան և մշակոյթի բարե – կամներ: Բայց ինչ որ կը տրուի հայ գիրքին համար, կը տրուի իբրեւ ողոր – մութիւն, այլ ոչ՝ իբրեւ պարտականու – թիւն: Իբրեւ տեսակ մը հոգեկան տուրք: Անուններ չեմ տար, նախ՝ որովհետեւ բոլորն ալ ծանօթ չեն ինծի, երկրորդ՝ որովհետեւ կը վախնամ, որ մէկը յիշե – լու առեն միւսը կը մոռնամ եւ, փոխա – նակ մեխին զարնելու, պայտին կը զար – նեմ սխալմամբ: Բայց կ'արժէ, որ մեծ ու փոքր մեկենասներն ալ գոնէ այնքան յիշուին ու յիշատակուին, որքան կը յիշուին ու կը յիշատակուին «աղքատաց պընակը անտես չանողները»…

Ի՞նչ էր հայ գիրքը երէկ եւ ի՛նչ է այսօր: Արամ Անտոնեան այս մասին շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ իր խմբագրած «Ծաղիկ» հանդէսին մէջ (1905 Մարտ 15):

« Գրիգոր Զօհրապի Անհետացած սե – րունդ մը, Սիպիլի Աղջկան մը սիրտը, Կամսարականի Վարժապետին աղջիկը եւ դեռ բազմաթիւ գրքեր, որոնք հրատա – րակուեցան վերջին 15 – 20 տարիներու մէջոցին, այսօր սպառած են ամբողջո – վին եւ երբեմն կը ծախուին կրկին գի – նով: Բայց աւելի մօտ ժամանակներու գանք.— Զիֆթէ – Սարաֆի Թարգմա – նութիւնը՝ Պուրժէի «Փիլիսոփային աշակերտը», որ իսկապէս շատ անմատչելի է միջակ զարգացման տէր ընթերցողներու, իր ծախքը հանեց ու շահ թողուց: Սիպիլի «Ցոլքեր»ը տպուեցան 1500 օրինակ եւ այսօր հազիւ մէկ երկու հարիւր օրի – նակ մնացած է…: Արտաշէս Յարու – թիւնեանի « Լքուած քնար»ը տարի մը առաջ իր ծախքը հանած էր արդէն եւ անկէ ի վեր ինչ որ կը ծախուի՝ զուտ շահ է: Նոյնչափ առատութեամբ ծախ – ուեցան նաեւ Դանիէլեան ու Բարգէն վարդապետներու « Քարոզագիրք»երը, Պէրպէրեանի «Խոհք եւ յուշք»ը, Տոքթ․ Ռուսչըքի « Դրամապաշտութիւն »ը, Տոքթ․ Տէր Ստեփանեանի ժողովրդական բժշկութեան նուիրուած հատորները, Տոքթ․ Տաղաւարեանի երկասիրութեանց մեծագոյն մասը, եւայլն»:

Չեմ կարծեր, որ մեր օրերուն հայե – րէն որեւէ գիրք 1000 – 1500 օրինակ ըսպառի եւ շահ ձգէ, բացի Թերեւս օրա – ցոյցներէն, տարեցոյցներէն եւ երազա – հաններէն…

Գրքի սպառումը յառաջդիմութեան մէջ է Երկրէն ներս, մինչ յետադիմութեան մէջ է Երկրէն դուրս: Հայպետհրատի հրատարակութիւնները կը տպուին յա – ճախ քանի մը տասնեակ հազար օրինակ եւ անշուշտ կը սպառին: Արտասահմանի ո՞ր հեղինակին գործը 5 – 600 «ազատ» սպառում ունի (հաշուառէպ բացառու – թիւնները, եթէ կան, կանոն չեն):

Հայ մարդը հիմա նուա՞զ ընթեր – ցասէր է ուրեմն, նուա՞զ դրամ կուտայ գրքի․ կը կարծեմ՝ ոչ, բայց առհասարակ կը գնէ ու կը կարդայ օտար լեզուով հրատարակութիւններ,— թերթ կամ գիրք: Միւս կողմէ՝ այն միակ փաստը, որ Արտաշէս Յարութիւնեանի « Լքուած քնար»ը ոչ միայն իր ծախքը հանած, այլեւ շահ ալ ձգած է, մինչ աւելի վաւերական բանաստեղծներու գործերը ան – վաճառ կը մնան մեր օրերուն, մտածել կուտայ ինծի, թէ հանրային ճաշակը տեղատուութեան մէջ է թերեւս, եթէ յետադիմութեան մէջ չէ:

Ինծի կը թուի, թէ մենք հետզհետէ պիտի փնտռենք նոյնիսկ այսօրը: Հիմա որքան հայերէն գիրք գնող ու կարդա – ցողներ կան, վաղը հաւանաբար ոչ կարդացող պիտի ըլլայ, ոչ ալ թերեւս գնող: Չեմ մոռնար Փօլ Քլոտէլը, որ թերթերու միջոցով յայտարարեց, թէ պատրաստ է իր քերթուածներուն հատորը ՁՐի դը – կելու փափաքողներուն: Քսանըութ հոգի միայն փափաք յայտնեցին ունենալու Ֆըրանսացի բանաստեղծին երկը, բոլորո – վին ձրի, առաքման ծախքն ալ … հե – ղինակին վրայ:

Ներելի է եզրակացնել, թէ օր մը մենք պիտի ունենանք միայն թերթի գրակա –

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES

Հայ Մշակոյթի նոր տարուան համար, մեծագոյն մաղթանքը եւ նուէրը եղաւ «Յառաջ»ի Ցունուար մէկի թիւին հա – ղորդագրութիւնը, որ կ'աւետէր «Ռըվիւ» հայագիտական պարբերաթերթին վեր – հրատարակութիւնը:

Հայագիտական հանդէսի մը հրատա – րակութեան անյետաձգելի կարեւորու – թիւնը յաճախ շեշտուած է «Յառաջ»ի մէջ, Ա․ սիւնակէն սկսեալ: Եւ ուրախալի է, որ «Ռըվիւ»ի վերհրատարակութեան նիւթական հոգատարութիւնը ստանձնած

նութիւն ու շատ քիչ՝ գրքի գրականու – թիւն: Ըսել կ'ուզեմ հայ գրականութիւնը առաւելաբար պիտի մշակուի մեր թերթերուն մէջ, — օրաթերթ կամ հանդէս, եթէ անշուշտ մշակողներ գտնուին դեռ…

Ասկէ տարիներ առաջ Սոֆիայի մէջ լոյս տեսաւ Ֆրանց Վերֆէլի « Մուսա լեռան քառասուն օրերը»: Եգիպտոսի մէջ ինծի յանձնուեցաւ սպառման գործը: Երկու հատորին համար գին նշանակուած էր երկու տոլար: Առաջին հատորը ստացած էինք, երկրորդը պիտի ստանայինք ամիս մը ետք: Երկու հատորին գինը կանխիկ վճարողին տասը առ հարիւր զեղչ պիտի տրուէր: Մեր հարուստ բարեկամներէն մէկը օրինակ մը ուզած էր․ առի տարի առաջին հատորը: Գիրքը վար դրաւ, բայց դրամը չվճարեց:

— Ո՞վ պիտի երաշխաւորէ,— ըսաւ,— որ երկրորդ հատորն ալ պիտի ստանամ:

Եւ պայման դրաւ, որ նշանակուած զեղչեալ գինը պիտի վճարէ այն ատեն միայն, երբ երկրորդ հատորն ալ ստանայ:

— Ո՞վ պիտի երաշխաւորէ,— ըսի ես ալ,— որ պիտի վճարէք:

Եւ առի քալեցի:

Ամիս մը ետք ստացանք երկրորդ հատորը: Իրիկուն մը, բանուորի հագուստով երիտասարդ մը եկաւ եւ օրինակ մը ուզեց Վերֆէլի գործէն:

— Որո՞ւ համար է,— հարցուցի, այն ենթադրութեամբ, որ բանուոր տղու մը համար բաւական պատկառելի գումար մըն էր երկու տոլարը այն օրերուն:

— Ինծի համար է,— ըսաւ երիտասարդ բանուորը եւ սեղանին վրայ դրաւ երկու տոլար:

Ակամայ յիշեցի մեր հարուստ բարեկամը, որ թէ կ'ուզէր օգտուիլ տասը առ հարիւր զեղչէն եւ թէ երաշխաւոր կը փնտռէր իր տալիք երկու տոլարին համար:

Մեր հարուստ բարեկամը բացառութիւն մըն է անշուշտ, սակայն բացառութիւն չեն երիտասարդ բանուորները:

Բ․ ԹԱՇԵԱՆ

է «Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թիւնը»: Այսպէսով մեծ դժուարութեան մը առաջքն առնուած է, բան մը, որ անցեալին՝ պարբերաթերթը հրատարա – կող ընկերակցութեան նիւթերուն մեծա – գոյն հոգը եղած է, առաջին տարին լրա – նալէն անմիջապէս ետք: Գանձապա – Լաքրուա իր 1921 Ցունուար 14ի տեղե – կագրութեան մէջ կ'ըսէր.— 5188,80 ֆր. մուտք կայ, 9750,10 ֆր․ ելք, որով ըն – կերակցութիւնը 4561·30 ֆրանքի բաց մը ունի… («Ռըվիւ», Ա․ հատոր, էջ 445 – 457):

Անշուշտ ամէն տարի լայն նուիրա – տուութիւններով նիւթական այդ վիճա – կը դարմանուած է, քանի որ Ընկերակ – ցութիւնը իր ծրագրին մէջ նախատեսած էր եւ ունէր բացի վճարող անդամներէ, նաեւ միանուագ 250 կամ 500 ֆրանքով մասնակցող նուիրատու անդամներ:

1920 Ցունիս 25ի նիստին ներկայ եղած են Կրաֆէն եւ Դուրեան եպիսկոպոսները, Պ․ Պ․ Ահարոնեան, Ալֆանտէրի, Բաու – մաչեան, Տը Պուշօ, Շառլ Տիլ, Արբալ – տը Լառիւ, Դաւիթ Բէկ, Ռընէ Տիւսօ, Լաքրուա, Մաքլեր, Մառիէս, Մեյէ, Գօ – ղոս Նուպար փաշա, Պասատկեան, Սի – նապեան, Զօպանեան եւ ուրիշ անդամ – ներ: Մեծանուն հայագէտ եւ հիմնադիր աշխատակից Մեյէ կը բանախօսէ «Պարթեւները Հայաստանի մէջ» նիւթին շուրջ (Անդ, էջ, 444 – 445):

Չենք գիտեր թէ ինչպէս պիտի ըլլայ վերհրատարակութեան հակակշիռը: Նիւթականը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլ – լալ, քանի որ Գ․ Կիւլպէնկեան Հիմնար – կութիւնը պիտի զբաղի լրիւ այդ խնդ – րով․ բայց ցանկալի է, որ խմբագրական եւ մշակութային աշխատանքը աշխա – ժութեամբ կատարուէր եւ որոշ հակա – կշռի մը տակ դրուէր, որպէսզի շեշտուէր համազգային հրատարակութեան բնոյթը այս հանդէսին, իբր շարունակութիւնը «Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ զ'Արմենիէն»ի հրա – տարակութեան:

Անհրաժեշտ է մանաւանդ համակրանք հանդիպումներ սարքել եւ ուժ տալ հան – դէսին ծանօթացման եւ տարածման, մասնաւոր ուշադրութիւն վերապահելով օտար եւ հայ մտաւորականներու գոր – ծակցութեան եւ Ֆրանսահայ նոր սե – րունդին աշխատակցութեան՝ գէթ «Ըր – վիւ»ին տարածումին համար:

Թղթատելով «Ռըվիւ»ի 1920 – 1932 հատորները կը գտնենք այնտեղ արժէ – քաւոր յօդուածներ, բանասիրական եւ պատմական նշանակութեամբ, որոնց հե – ղինակները, աւա՜ղ, անդարձ կորսնցու – ցած ենք: Չկան նաեւ այսօր այն մեծ հայասէրներն ու հայ գործիչները, որոնք ջանք չէին խնայած «Ռըվիւ»ի հրատա – րակութեան եւ 12 տարի շարունակու – թեան, հակառակ օրուան դժուարին կա – ցութեան եւ հայ ազգին յուսախաբու – թիւններուն: Այս տխուր իրականութիւ – նը պէտք է սակայն մղէ մեզ աշխոյժ գործունէութեան, նոր ուժեր հաւա –

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Այն սենեակին, որուն մէջ Վիկտոր Հիւկօ եւ իր հոմանուհին նկարիչին կինը, զբաղած էին «ոճրապարտ խօսակցութեամբ» մը…

Այդ օրերուն, ընտանեկան անհաւատարմութեան յանցանքները ենթակայ էին ծանր պատիժներու: Նկարիչին կինը՝ Լէոնի Պէառ ձերբակալուելով կ'առաջնորդուի բանտ, իսկ Վիկտոր Հիւկօ խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը մէջտեղ դնելով կ'ազատէ օձիքը:

Մամուլը սակայն, խնդիրը ձեռք առնելով, բազմաթիւ յօդուածներով կը նշէ այն պարագան թէ Աւագներու Խորհուրդը պարտի դատել իր անդամը, այս գայթակղալից ընթացքին համար:

Հարկ կ'ըլլայ որ օրուան վեհապետը՝ Լուի Ֆիլիփ անձամբ Սէն Քլուի իր պալատը հրաւիրէ նկարիչ Պէառը, որպէսզի այս վերջինը ետ առնէ իր բողոքագիրը:

Ժիւլիէթ, որ միանձնուհիի մը կեանքը կը վարէր իր փոքրիկ յարկաբաժինին մէջ քաշուած, բարեբախտաբար ոչինչ կ'իմանայ այս բոլոր խրադարձութիւններէն: Գալով Տիկին Հիւկոյի, երբ կը տեղեկանայ գայթակղութեան, լուրը կ'ընդունի մեծ պաղարիւնութեամբ եւ նոյնիսկ այցելութիւն մըն ալ կուտայ այն բանտը ուր արգելափակուած էր Տիկին Լէոնի Պէառ…:

1848ի յեղափոխութեան, Վիկտոր Հիւկօ աւելի մեծ եռանդով կը միանայ յեղափոխականներուն, քան 1830ի յեղափոխութեան միջոցին: Այս անգամ չի վարանիր նոյնիսկ բարձրանալ պատնէշներու վրայ: 1848ի յաւելուածական ընտրութիւններու ընթացքին Հիւկոյի հետ միասին խորհրդարանի անդամ կ'ընտրուի նաեւ իշխան Լուդովիկոս – Նափոլէոն Պոնափարթ: Բանաստեղծը մեծ կայսեր եղբօրորդւոյն թանկագին նեցուկը կը հանդիսանայ եւ շնորհիւ այդ հանգամանքին, այս վերջինը Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի 5·500·000 քուէներով, ընդդէմ Լամարթինի, որ ստացած էր միայն 17·940 քուէ:

Դժբախտաբար, սակայն, Վիկտոր Հիւկօ շուտով վերահասու կ'ըլլար թէ դէպի ուր կը ձգտէին իշխան – նախագահին նըպատակները:

1851ի Փետրուարէն սկսեալ մեծ բանաստեղծը ընդդիմադիր դիրք կը բռնէ ոչ միայն կառավարութեան, այլ նաեւ ուղղակի Լուդովիկոս – Նափոլէոնի անձին դէմ:

Վրայ կը հասնի Դեկտեմբեր 2ի պետական հարուածը որ կը տապալէր հանրապետութիւնը, ծնունդ տալով նոր կայսրութեան մը, Նափոլէոն Գ․ով:

Առաւօտեան ժամը ութին լուրը կը հասնի Վիկտոր Հիւկոյի: Իր անձին դէմ վտանգը անխուսափելի էր, որով պէտք էր ամէն գինով խոյս տալ Ֆրանսայէն, բայց ի՞նչպէս…:

Նախ կ'ապաստանի բարեկամներու մօտ, որոնք յանձն կ'առնեն զինքը պահել, խուսափելու ոստիկանական հետապնդումներէ: Մինչ այդ, Ժիւլիէթ Տրուէ որ երբեք չէր մոռցած Հիւկօն եւ հեռուէն կը հետեւէր անոր, կը յաջողի անցագիր մը ճարել գրաշար Ֆիրմէն Լանվէն անունին տակ, եւ այդ անցագրով բանաստեղծը կը յաջողի Նոռի կայարանէն շոգեկառքը առնելով հասնիլ Պելժիա:

×

Մէկ քանի ամիսներ Պրիւսէլ մնալէ ետք, Վիկտոր Հիւկօ իր կնոջ եւ իր աղջկան Ատելի հետ կ'երթայ հաստատուիլ Ժերզէ կղզին: Հոն կուգայ նաեւ Ժիւլիէթ Տրուէ եւ կը բնակի իր պաշտած էակին բնակարանէն ոչ շատ հեռու փոքրիկ յարկաբաժինի մը մէջ:

(8 Շար․)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՈՃԻՐ ԵՒ ՊԱՏԻԺ»

Ռուսական գրականութեան հանճարեղ մէկ դէմքը՝ Տոսթոյեւսքի շատ սիրուած ու փնտռուած է Ֆրանսայի մէջ: Իր երկերը բազմաթիւ անգամներ վերածուած են թատերախաղի եւ ներկայացուած Փարիզեան զանազան բեմերու վրայ, որոնցմէ «Ապուշները»ի ներկայացումը Թէաթըր Անթուանի մէջ մեծ յաջողութեան արժանացած է իր ժամանակին :

Տոսթոյեւսքիի կոթողային գործը՝ «Ոճիր եւ Պատիժ», նոյնպէս զանազան առիթներով թատերախաղի վերածուած եւ ներկայացուած է Փարիզ եւ այլուր :

Այս անգամ, սակայն, ռուս հանճարեղ հեղինակին գործը կը ներկայանայ Փարիզեան հասարակութեան բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ: «Ոճիր եւ Պատիժ»ը ներկայիս կը բեմադրուի Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ, դերասանական փայլուն անձնակազմով մը, եւ մանաւանդ, այս անգամ վէպին թատերախաղի վերածման աշխատանքը կատարած է տաղանդաւոր թատերագիր մը՝ հայազգի Կապրիէլ Արութ :

«Ոճիր եւ Պատիժ»ը ռուսական հին բարքերու եւ կենցաղի համադրութեան լայնածաւալ պատկեր մըն է, ուր նկարագրուած ու ներկայացուած է ցարերու նախկին մայրաքաղաք Պետրոկրատի դիմագիծը իր խայտաբղէտ բնակչութեամբ, իր պալատներով, կամուրջներով, եկեղեցիներով, արագավազ գետերով, իր ուսանողներով, ազնուականներով, մուժիկներով եւայլն, այն Պետրոկրատը՝ ուր կէս դար ետք երեւան պիտի գար Ռուսաստանի պատմութեան մէջ տխրահռչակ անուն մը ձգած Ռասփութինը, եւ որուն դիակը պիտի անհետանար նոյն Պետրոկրատի գետերու ջուրերուն մէջ :

Տոսթոյեւսկիի հերոսը ուսանող մըն է Ռասքոլնիքով, որ, պառաւ կնոջ մը մօտ իր կատարած այցելութիւններէն մէկուն ընթացքին կը սպաննէ զայն եւ կ'իւրացնէ անոր իրերէն մէկ քանին :

Այնուհետեւ, կը սկսի տառապագին կեանքը տարաբախտ Ռասքոլնիքովի, որ իր ամէն մէկ քայլափոխին մէջ կը կարծէ նշմարել իր ոճիրին հետքերը եւ ամէն պահուն իր գլխուն վերեւ կախուած կը զգայ՝ Դամոկլեան սուրի մը նման՝ պատիժը :

Ռասքոլնիքով ոճրագործ չէ ծնած : Անիկա տկար ու անկամ էակ մըն է: Եւ սակայն նկարագրով դիւրագրգիռ է և ատիկա զինքը կը տանի մինչեւ չարութիւն ...

Եւ յետոյ, ինք, անպաշտպան մկնիկի նման ինկած է հարցաքննիչ դատաւոր Պորփիրի ճիրաններուն մէջ, որուն իւրաքանչիւր խօսքը շփոթութեան կը մատնէ զինքը ...

Ի վերջոյ, Ռասքոլնիքով իր մեղքը կը քաւէ Սիպերիոյ արգելարաններուն մէջ երկար տարիներու կեանքով մը: Եւ սակայն, իր աքսորականի կեանքին հորիզոնը կը պայծառանայ պատկերովը չքնաղ պարմանուհիի մը՝ Սոնիայի, որուն կապուած է իր սիրտը երիտասարդ թիապարտը :

Այս բարդ տիպարին մեկնաբանութիւնը ստանձնած է Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասաններէն Ռոպէր Հիրշ, որուն խաղը հիացումի առարկայ դարձած է դժուարահաճ քննադատներու կողմէ :

Նոյն հիացումը կ'երթայ նոյնպէս մեր հայրենակից Կապրիէլ Արութի գործին: Ֆրանսական թատերական շրջանակներուն մէջ, երբ թատերական քննադատ մեծ համբաւի տիրացած Ժորժ Լերմինիէ, հայազգի թատերագիրին գովքը հիւսելով, զայն կը կոչէ «արտակարգ տաղանդ մը ...» :

Ֆրանսական թատերական շրջանակներուն եւ բովանդակ մամուլին մէջ արտակարգ հետաքրքրութիւն մըն է ստեղծած «Ոճիր եւ Պատիժ»ի այս նոր ներկայացումը : Հետաքրքրութեան սահմանները այս առթիւ տարածուած են նաեւ ուրիշ երկիրներ, նոյնիսկ մինչեւ Տոսթոյեւսքիի հայրենիքը՝ Խ. Ռուսաստան :

Արդարեւ, Լենինկրատէն (Նախկին Պետրոկրատ) նամակ մը հասած է Ռասքոլնիքովի դերակատար Ռոպէր Հիրշի : Նամակին հեղինակն է Տոսթոյեւսքիի թոռը՝ Անտրէ Տոսթոյեւսքի, 55 տարեկան, ճարտարապետ :

Իր նամակին մէջ, հանճարեղ հեղինակին թոռը կը գրէ .

«... Սիրելի պարոն, ձայնասփիւռը ունկնդրելով, եւ աւելի ետքը կարդալով Փարիզեան թերթեր, վերահասու եղայ թէ մտադիր էք մեկնարկելու Ռասքոլնիքովի տիպարը :

«Այո՛, իրաւունք ունիք, շատ դժուար է այդ դերը կատարել : Ամբողջ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցած են միայն տասը յաջողածներ, եւ սակայն, այդ տասնէն ոչ մէկը ունեցած է ճշգրտութեան նշոյլը ...» :

Այս նամակին վրայ, այժմ բովանդակ մամուլը բաղձանք կը յայտնէ, որպէսզի խորհրդային իշխանութիւնները արտօնեն Տոսթոյեւսքիի թոռը՝ Անտրէն գալու Փարիզ, անձամբ հաստատելու համար թէ Ֆրանսացի դերասանին մեկնաբանութիւնը «ճշգրտութեան նշոյլը պիտի ունենա՞յ այս անգամ ...» :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱԿԱԿՐՕՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Սովետական Հայաստան», Մարտ 10ի խմբագրականով կը յիշեցնէ խորհրդային քաղաքացիներուն պարտականութիւնը՝ պայքարիլ «կրօնական նախապաշարումներուն» դէմ :

«Անհանդուրժելի է, կը գրէ թերթը, երբ որոշ համայնավարներ եւ երիտասարդ համայնավարներ հաշտուողաբար կը վերաբերին կրօնքին հանդէպ, անտարբերութեամբ կը դիտեն թէ ինչպէս իրենց ընտանիքին անդամները, աշխատանքի ընկերները կը մասնակցին կրօնական ծէսերու» եւայլն :

Թերթը «ցաւով» եւ «վրդովումով» կը յիշատակէ մկրտութեան, եկեղեցի երթալու փաստերը ու կ'եզրակացնէ .— «Կուսակցական, կոմերիտական, արհեստակցական միութիւններու կազմակերպութիւնները, գաղափարական բոլոր հիմնարկութիւններուն գործն է՝ յարատեւ եւ նպատակասլաց կերպով մղել գիտա - անաստուածական քարոզչութիւնը, համբերութեամբ եւ համոզիչ կերպով պարզաբանել կրօնական հաւատալիքներուն սնանկութիւնը» :

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ՝ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Դատարանի որոշումով երեք անձեր՝ Սահակ Յովհաննէսեան, Վաչագան Բարսեղեան եւ Սեդրակ Վահանեան մահուան դատապարտուած են, պետական գումարներ եւ ինչքեր իւրացուցած ըլլալուն համար : Ուրիշներ ալ՝ մէկէն մինչեւ տասը տարուան բանտարկութեան :

ՄԻՇՏ ԱՆՈՐԱԿ

Լենինականի կօշիկի գործարանին արտադրութեան 60 երբեմն մինչեւ 70 տոկոսը պահեստներու մէջ կը մնայ, իբրեւ անորակ արտադրութիւն :

Շրջան մը, կը գրէ «Սով. Հայաստան»ի թղթակիցը՝ Ս. Գէորգեան, «առաջակուեցաւ բանուորներուն իրենց հաշուոյն արձակուրդի երթալ» :

ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Կարիքներ խորագրին տակ «Սով. Հայաստան» կը ներկայացնէ բազմաթիւ բողոքագիրներ . Նալբանդ գիւղի հիւանդանոցը տարիներէ ի վեր ջուր չունի : Ղամշլուի հիւանդանոցը, որ կը սպասարկէ երեք գիւղերու բնակիչներուն, քանի մը ամիսէ ի վեր բժիշկ չունի :

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի պատկան մարմինները ընկալեալ սովորութեամբ կը սահմանեն այս կամ այն մարզին արտադրութեան «նորմ»երը :

Գիւղատնտեսութեան մարզին այս տարուան արտադրութիւնը հետեւեալ ձեւով սահմանուած է: Հացահատիկ՝ 279·000 թոն, բամպակ՝ 30·000, ծխախոտ՝ 13·700, ճակնդեղ՝ 108·000, խաղող՝ 151·000, զանազան պտուղներ՝ 32·600, բանջարեղէններ՝ 121·000, գետնախնձոր՝ 87·000, միս՝ 42·500, կաթ՝ 223·000, բուրդ՝ 3·240 թոն, իսկ հաւկիթ՝ 63·8 միլիոն հատ:

«ՀԱՅԿԱՒԱՆ» ԳԻՆԻ

Հայաստանի այգեգործութեան, խաղողագործութեան եւ գինեգործութեան հիմնարկութեան մշակած նոր գինին, «Հայկաւան» կը կոչուի :

Ասիկա, ծանօթ մատերա գինիին մէկ տեսակն է, որ մասնագէտներուն կարծիքով աւելի համով է, հոտով եւ որակով գերազանց :

Այս տարի այս գինիին արտադրութիւնը պիտի հասնի չորս հարիւր հազար լիթրի :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

«ՀԻՒՍԻՍԱՓԱՅԼ»

Մեծ է «Հիւսիսափայլ» ամսաթերթին դերը հայկական իրականութեան մէջ : Անցեալ դարու 60ական թուականներուն ոչ մէկ հայ պարբերաթերթ այնքան մեծ դեր կատարած է, որքան այս ամսագիրը: Եւ այս՝ շնորհիւ այն հանգամանքին, որ անոր խմբագիրն էր ականաւոր հրապարակախօս՝ Ստեփանոս Նազարեան եւ գլխաւոր խմբագիրը՝ Միքայէլ Նալբանդեան :

«Հիւսիսափայլ» կը կոչուէր «Օրագիր ընդհանուր ազգային լուսաւորութեան եւ դաստիարակութեան»: Աբովեան, Նազարեան լուսաւորութիւն ըսելով կը հասկընային ոչ միայն մշակութային կեանքին յեղաշրջումը, այլեւ մտաւոր կեանքինը, քաղաքականինը, եւն.: Նազարեան կ'երազէր ունենալ ուսումնարաններ տղաքներու եւ աղջիկներու համար, բարեկարգ տպարաններ, պատշաճ գրականութիւն: Ամսագիրը հետեւողական ձեւով կը պայքարէր աշխարհաբար լեզուին եւ հայ աշխարհիկ գրականութեան համար :

Սակայն «Հիւսիսափայլ»ի ողնաշարը անոր հրապարակախօսութիւնն էր: Նալբանդեանի եւ Նազարեանի գրչով ամսագիրը կը պայքարէր յետադիմութեան դէմ:

քելու եւ չարունակելու Հայագիտական այս կարեւոր գործը, որ երեսուն տարիէ ի վեր ընդհատուած է Ֆրանսայի մէջ : Բարեբախտաբար Հայաստանի Ակադեմիան վերջին ժամանակներս կ'ընթանայ օրինակելի քայլերով, ուրեմն կարելի է փոխադարձ լրացման ձգտիլ: Միայն Հայաստանի հրատարակութիւններու տեղեկագրութիւնները պիտի զբաղեցնէին ամբողջ խմբագրական խմբակ մը : Եւ մենք պարտաւոր ենք գոնէ այս ուղղութեամբ Եւրոպայի մէջ ծանօթացնելու Հայաստանի մտաւոր վաստակը, որ անծանօթ կը մնայ մեծ մասով: Եւ դեռ անյոյս չէ որ նոր աշխատակիցներ, իրենց հետազօտութիւններով ճոխացնեն հայագիտութիւնը՝ եթէ չպակսի քաջալերանքը նիւթապէս եւ բարոյապէս :

Միանգամայն այն հաւատքը ունինք, որ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը քաջալերական վերաբերում պիտի ունենայ աշխատակցող օտար եւ հայ մտաւորականներուն հանդէպ, եւ ըստ դարուս պահանջներուն, սկզբունքով պիտի վճարուին բոլոր աշխատակիցները: Օտար աշխատակիցներուն համար արդէն հասկնալի է այս, բայց նոյնքան կարեւոր է հայ աշխատակիցներու յօդուածներուն վճարումը, որպէսզի հայ մտաւորականներն ալ քաջալերութիւն տեսնեն եւ ըստ այնմ իրենց ջանքը բազմապատկեն : Նաեւ այս տեսակէտէն հարկ է օրինակ առնել Հայաստանի Ակադեմիայէն: Այնտեղ մտքի աշխատաւորը լաւագոյնս կը վարձատրուի, նախ՝ ռոճիկով, երկրորդ՝ իր գրած յօդուածին (կամ գրքին) նկատմամբ: Ի՛նչ խօսք որ այս սկզբունքին համար Գրիգոր Արծրունի աւելի մօտ հարիւր տարի առաջ իր նշանաւոր «փոխադարձութիւն» յօդուածը գրեց եւ անձամբ գործադրեց աշխատակցի վճարումը եւ հայկական գրականութեան համար, շատերու կարծիքին, Րաֆֆի մը շահեցաւ :

Յուսանք, մաղթենք եւ անհամբերութեամբ սպասենք, որ վերահրատարակութեան վաղորդայնին եղող «Ռըվիւ»ն արդարացնէ մեծ մշակոյթի մը՝ իրմէ ակնկալած մեծ վաստակը :

ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ինչո՞ւ պիտի մերժէիք, հարցուց Վռամշապուհ զարմացկոտ դէմքով մը :

— Որովհետեւ ես կը նախընտրեմ գործը քան թէ խօսքը, պատասխանեց Քրիստափոր :

— Բայց ինչո՞ւ այդպէս կը խորհիք, Պարոն Քրիստափոր, միթէ անկարեւո՞ր է Ժընեւի Խորհուրդը :

— Խիստ կարեւոր է, յարեց Քրիստափոր, բայց, ինչպէս կ'երեւի, ես չյաջողեցայ արտայայտել միտքս. ես քեզի ըսի թէ՝ գործը կը նախընտրեմ ես քան թէ խօսքը, ըսել ուզեցի թէ՝ ես այս գործին փարած եմ հոգեւին, այնպէս որ, ասկէ դուրս, ամէն պարապում անօգուտ կը նըկատեմ, ինծի համար պատուի հարց մըն է ասիկա. գիտե՞ս, Վռամ, ահա չորս ամիս կայ, գրեթէ ամէն օր կ'աշխատիմ կատարելագործել ծանօթութիւններս, բազմապատկել փորձառութիւններս, ամէն օր նոր գիւտ մը կ'ընեմ, այսօր կըրնամ քեզի յայտարարել թէ՝ գործը շատ յառաջացած է :

— Ի՞նչպէս հարցուց Վռամ անձկանօք, կ'աղաչեմ, պատմէ, ծարաւի եմ խօսքերուդ :

— Մտիկ ըրէ, Վռամ, շարունակեց Քրիստափոր, փորձերը չսպասուած յաջողութիւններ ունեցան, այսօր վերջին փորձ մըն ալ պիտի ընեմ, ուրախ եմ որ դուն ներկայ պիտի ըլլաս :

— Իրա՞ւ կ'ըսես, գոչեց Վռամ խընդումէն, պիտի կրնա՞մ արդեօք ներկայ գտնուիլ փորձերուդ, գիտե՞ս, կ'աճապարեմ, այսօր միայն հիւր պիտի մնամ քեզի, վաղը կանուխ պիտի մեկնիմ :

— Հոս չես մնար, յարեց Քրիստափոր, անշուշտ պիտի մեկնիս, բայց պէտք է մէկ քանի օր մնաս, աչքովդ տեսնես ձեռք բերուած արդիւնքը. մի վախնար, չես ուշանար, տակաւին ժամանակ կայ, Խորհուրդին ներկայացուցիչներէն շատերը դեռ չեն հասած, բացականերուն թիւը մեծամասնութիւն մը կը կազմէ :

— Բայց ես պէտք է ժամանակին գըտնուիմ հոն, պարոն Քրիստափոր, Վիշապի գործերը շատ փափուկ են, գիտես, գիս շուտով ճամբու դիր, երթամ, շուտով վերադառնամ, եւ քեզի հետ միասին մտնենք Պոլիս :

— Հապա ե՞ս, միջամտեց Ռուբինեան, պարոն Վռամ, ես պիտի չընկերանա՞մ ձեզի :

— Անտարակոյս, ըսաւ Վռամշապուհ, Սամուէլ Փաշայի մէկ հատիկ աղջիկը չե՞ս դուն, հայրդ ուր՝ դուն հոն ...

— Բայց տակաւին ատեն ունինք, պարոն Վռամ, թախանձեց օրիորդը, գոնէ շաբաթ մը Սօֆիա կեցիր, պիտի տեսնես որքան յաջող են փորձերը, հաւատա, աներեւակայելի դիւրութիւններ ձեռք բերուած են, պուլկար յեղափոխական ընկերները կ'ապշին կը մնան, երբ կը տեսնեն մեր ռումբերուն այնքան կանոնաւոր արագութեամբ պայթումը, գիտե՞ս, ինչ ահագին դժուարութիւններ հարթուեցան :

— Մտիկ ըրէ, Վռամ, յարեց Քրիստափոր, մեկնելու խօսքը մոռցիր առ այժմ, դուն հոս պիտի մնաս մէկ շաբաթ, պիտի ներկայ ըլլաս փորձերուս, ռումբ մըն ալ դուն պիտի պայթեցնես քու ձեռքովդ, բաց աչքովդ պիտի տեսնես ուժանակին հրաշքները ... :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Պենոն Պախչէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պախչէճեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Պախչէճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Պաղտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արուսեակ Թորոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արաքսի Բազումեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարուհի Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Էճիտեան, Այրի Տիկին Ազնիւ Մանուկեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԱԽՉԷՃԵԱՆ
(Ծնեալ Էճիտեան)

Յուղարկաւորութիւնը այսօր, Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արսէն Տէր-Յակոբեանց եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ
ԵՒ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ
ԵՒ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կը բանախօսէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գունաւոր պատկերներու
Լուսարձակումով

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ ԺԱՄԸ 21

SALLE CHOPIN - PLEYEL
252, Faubourg Saint-Honoré

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նորոգ հանգուցեալ՝

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ ՎՐԴ.

Հասարակութիւնը անխտիր կը հրաւիրուի յարգելու հոգելոյս Կաթողիկոսին յիշատակը:

ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Refugié d'Origine Arménienne)

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը (Օֆփրա) կը ծանուցանէ թէ գաղթականի քարթերու նորոգութիւնը պարտաւորիչ է բոլորին համար եւ պէտք է կատարուի պայմանաժամը լրանալէն առաջ: Նոր եւ խիստ կարգադրութիւններու հետեւանքով, տուգանքի պիտի ենթարկուին բոլոր անոնք որոնց քառթերուն պայմանաժամը վերջացած է:

Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ (բացի Շաբաթէն) ժամը 9էն 12,

23, Rue La Perouse, Paris 16ͤ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ:

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՌԻԻ

հոգւոյն համար:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Պոլսոյ հայ համայնքին ներկայ վերաբերումը իր բարեսիրական կազմակերպութիւններուն հանդէպ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի Մարտ 28, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կը տօնէ Փետրուար 18ի տարեդարձը խնջոյքով, այս Կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3ին դպրոցի սրահին մէջ:

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Առաջին առաքումով հասած լաթակազմ թէ թղթակազմ օրինակները սպառած ըլլալով, կը խնդրուի ապսպրանք ընողներէն որ քիչ մը սպասեն: Քանի մը օրէն ընթացք կը տրուի իրենց դիմումին:

Կարելի է այժմէն ապսպրել թղթակազմ կամ լաթակազմ օրինակներ, դիմելով՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Դրօ խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհաջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 17ին, ի[…] դպրոցին սրահը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քատ[…] Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

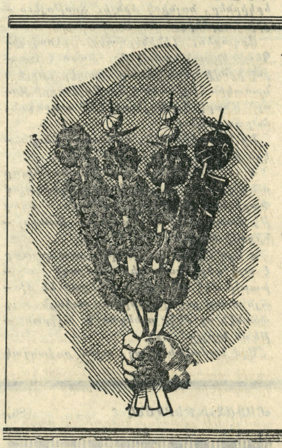
Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն:

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան:

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8ᵉ
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Աճառեան խումբի կողմէ:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Խօսք՝ Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

Արտասանութիւններ, հայկական պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի պարախումբի կողմէ, երգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Փ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Փ. ՍԷՋԵԱՆԻ: Նուագ՝ Առնուվիլի Նոր Սերունդի գործիաւոր երգեակը: Զաւեշտ մը «ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»:

ՊԱՐ — ՊԻՒՖԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ:

Մանրամասնութիւնները յետագային: — ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅ[…]
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0.25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 24 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9564

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ)

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը զարթօնքի շրջան մը կը բանար արեւմտահայութեան համար :

Ազատութեան ու եղբայրութեան հովեր կը փչէին Վոսփորի գեղածիծաղ ափերուն վրայ :

Լեզուներն ու գրիչները կաշկանդող կապանքներն ու շղթաները կը քանդուէին մէկ օրէն միւսը : Մտաւորականներ — Կովկասէն ու Եւրոպայէն — կ՚ողողէին ոսկեթաններու մայրաքաղաքը :

Այդ երանելի օրերուն երիտասարդ, հայրենասէր գրողներ կը խմբուէին՝ գաղափարական դրօշի վրայ, եւ հիմը կը դնէին պարբերականներու, որոնց էջերէն թարմ շունչ մը կը ծորէր, նոր ոգի մը ի յայտ կուգար, հակապատկեր մը կազմելով մինչ այդ հրապարակը ողողող կաշկանդեալ գրականութեան հետ :

Այժմ պատմական դարձած այդ շրջանին հայ գրականութեան անդաստանին մէջ մուտք կը գործէր նոր դէմք մը՝ Յակոբ Քիւփէճեան, գիւղական անծանօթ ուսուցիչ մը, որ Ազատամարտ գրական շաբաթաթերթին մէջ կուտար իրապաշտ պատմուածքներ գիւղի կեանքէն :

Առաջին օրերէն իսկ աչքի կը զարնէին իր գրութիւնները : Հետզհետէ իր ստորագրութիւնը սկսաւ երեւնալ գրական այլ թերթերու մէջ — Շանթ, Հայ գրականութիւն, հուսկ ուրեմն Մեհեան, որուն հաստատիմ աշխատակիցն էր :

Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ճողոպրող սակաւաթիւ մտաւորականներէն մէկն եղաւ :

Զինադադարին Քիւփէճեանը դարձաւ Օշական եւ այդ նուիրագործուած անունով ալ ճանչցուեցաւ մինչեւ իր մահը (1948ին Հալէպի մէջ) եւ կը ճանչցուի այսօր :

Համեստ ընտանիքի զաւակ Յակոբ Օշական համեստ կրթութիւն մը ստացած էր Պրուսայի ազգային վարժարանին մէջ, տարի մը միայն հետեւելով Արմաշի դպրեվանքի դասերուն :

Շնորհիւ իր բնածին տաղանդին եւ յամառ ինքնաշխատութեան, Օշական ամբարած էր մեծ պաշար : Երիտասարդ տարիքէն ընդգրկած ուսուցչական ասպարէզը, հաւատարիմ մնաց մինչեւ վերջ իր կոչումին : Համրանք չունին իր հասցուցած աշակերտները Պրուսայէն ու Մարմարճըգէն սկսեալ մինչեւ Պոլիս, Կիպրոս ու Երուսաղէմ :

Բազմատաղանդ մտաւորական, գրականութեան բոլոր ճիւղերն ալ մշակած է, 1921էն սկսեալ յաջորդաբար լոյս ընծայելով զանազան հատորներ, վէպ, պատմուածք, արձակ բանաստեղծութիւն, թատերգութիւն, քննադատական վերլուծումներ, «Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան», Գարեգին Կաթող. Յովսէփեան, եւայլն :

Բազմաթիւ յօդուածներ գրած է թերթերու, պարբերականներու, տարեգիրքերու մէջ, զանազան նիւթերու շուրջ :

Ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց իր «Հարճեր»ներու շարքը : Իր սուր գրիչէն շատ անխնայ քննադատութեան ենթարկուեցան բազմաթիւ գրողներ, որոնց շարքին նաեւ իրական տաղանդներ :

Ինքնատիպ ոճ ունէր, դժուար հասկնալի արագ ընթերցանութեան վարժ մարդոց համար : Այդ պատճառաւ ալ իր գրականութիւնը մատչելի չէր բոլոր մահկանացուներուն :

Հայ գրականութեան երկնակամարին փայլուն աստղերէն մէկն եղաւ Յակոբ Օշական, որուն կէս դարու վաստակը յաւէտ անմոռանալի պիտի մնայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Զինուորական Ատեանը մահուան դատապարտած է (20 տարի բերդարգելութեան վերածուած) Տիկին Շուլա Քոհէն որ լրտեսական ցանց մը կազմակերպած էր Լիբանանի մէջ, ի շահ՝ Իսրայէլի : Տիկինին ամուսինն ու գործակիցներն ալ տաժանակիր աշխատանքի զանազան պատիժներ կրած են :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեծ հանդիսութիւններ կը պատրաստուին արքայական տոհմին հարիւրամեակին առթիւ, հիմնուած Գէորգ Ա.ի կողմէ :

ՍԷՈՒՏ Թագաւորը հերքեց թէ մահափորձի վերապրած ըլլայ իր օդանաւին ջախջախուիլը :

ՕՌԱՆԻ 10 շարժանկարի սրահներ ազգայնացուեցան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործադուլի շարժումները կը շարունակուին : Ուրբաթ առաւօտ ելեկտրականութիւնն ու կազը միացան ածխային հանքագործներուն որոնց գործադուլին 24րդ օրն է : Մէսի մէջ Լոռենցի մեթալօները ցոյց մը կատարեցին «Փոմփիտու, Տէ սո՛ւ, տը կօլ՝ Թանգաբան» պոռալով :

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարար—Մեսմէր յայտարարեց թէ Ֆրանսա պիտի շարունակէ իր հիւլէական անհրաժեշտ փորձերը՝ Սահարա կամ ուրիշ տեղ :

ԻՐԱՔ.— Սուրիա - Եգիպտոս դաշնակցութիւնը որոշ նահանջ մը պարտադրած է Նասրի քաղաքականութեան, որ անդրադառնալով թէ այլեւս չի կրնար արաբական աշխարհի ղեկավարութիւնը ստանձնել առանձին, սկսաւ հաւասարէ հաւասար խօսիլ Սուրիոյ եւ Իրաքի հետ : Այլապէս Ռայիսը զգացած է թէ արաբական միութիւնը կրնայ ըլլալ առանց իրեն եւ ի հարկին իրեն դէմ :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութեան բանբերը յայտնեց թէ ներման օրէնքը կարդինալ Մինծենթիին չի վերաբերիր : Հռոմի համաձայնաւար պաշտօնաթերթը՝ Ունիթա կը գրէ սակայն թէ Կարդինալին ճակատագիրը պիտի լուծուի յառաջիկայ ամիս, առնուազն Զատկէն առաջ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահը Ճէլալ Պայառ որուն մահապատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուած էր, վեց ամսուան համար ազատ արձակուեցաւ իր առողջական վիճակին պատճառաւ : Աղջիկը եւ 500 հոգի կը սպասէին Գայսերիի բանտին դրան առջեւ :

ՖՐԱՆՍԱ անսովոր ցուրտի մը ազդեցութեան տակ է գարնան առաջին օրէն ի վեր : Մարտ 23ին, ջերմաչափը 0էն վար՝ 3 էր Փարիզի մէջ եւ ձիւն կը տեղար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանաստեղծութեան «անառակ որդին» Եւտուշենկօ ջնջեց այն դասախօսութիւնը զոր պիտի տար Իտալիոյ Թորինօ քաղաքը : Պաշտօնական բացատրութիւնը այն է թէ բանաստեղծը հիւանդ է, բայց կը կարծուի թէ Խրուշչեւ դժգոհ է իր բանաստեղծին արտասահման ըրած կարգ մը յայտարարութիւններէն եւ ետ կանչած է : Խրուշչեւի վերջին արտայայտութիւնները այս մասին, ծանօթ են :

1962Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ տասնըութ հազար պաշտօնեաներ պաշտօնանկ եղած են Ղազախստանի Հանրապետութեան մէջ, գողութեան, մսխումի կամ անկարողութեան պատճառաւ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԼԻՕԹԷԻ աճիւնները վերջնականապէս ամփոփուեցան Էնվալիտ Նափոլէոնի եւ Հռոմի Թագաւորին մէջտեղ : Դամբարանին վրայ կան մառեշալին սա խօսքերը (Ֆրանսերէն եւ արաբերէն) .— «Ըլլալ անոնցմէ որոնց մարդիկ կը հաւատան, որոնց աչքերուն մէջ կը փնտռեն կարգը, որոնց ձայնով ճամբաներ կը բացուին, երկիրներ կը չէննան գաղութներ կը ցցուին» :

Յակոբ Օշական

Ամէնէն հաշակաւոր գրագէտը Սփիւռքի :

Հռչակաւոր՝ իր գործերով. յարձակողական իր խառնուածքով. ուրացումներով. փլցնելու, քայքայելու իր ախորժակով : Հռչակաւոր՝ կեանքի իր տարօրինակութեամբ ալ, իր գրականութեան դղրդալից սկիզբով եւ վերջալուսային փայլատակումներով :

Բայց, հեռու պատրանքներէ : Օշական ամէնէն անծանօթն է միանգամայն մեր գրողներէն. « հռչակաւոր անծանօթ » եթէ կ՚ուզէք :

Սխալած չէք ըլլար, որովհետեւ, ո՛վ գիտեր դեռ մինչեւ քանի մը ամիս առաջ, — այսօր իսկ, այնքան հանդիսութիւններէ ետքը — թէ ո՛ւր ծնած է Օշական եւ ո՛ւր մեծցած. ո՛ւր առած է իր կրթութիւնը. քանի՛ վկայական ունի, եթէ ունի գոնէ հատ մը : Իր կեանքը ծանօթ՝ արտաքին քանի մը գիծերով, բայց անծանօթ է նոյնիսկ իր հարազատներուն համար :

Փակ են պատուհանները իր վրայ, եւ «քաղհանքի» մէջ նոր գրուած կենսագրականն իսկ «երկու խօսք» է միայն, ոչ աւելի : Լուռ մարդ մըն է Օշական, հակառակ իր յարուցած աղմուկին, քառասուն տարիէ ի վեր : Մունչ գրեթէ եւ անտարբեր մարդ մը, հակառակ իր շուրջ բարձրացած ժխորին, աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր : Կեանքով ալեկոծ մարդ մը, թէեւ անդորր երեւութապէս :

Քանի՞ հոգի գիտէ թէ այս գիւղացին, որ յանդուգն, գրեթէ անողոք, գրեթէ կոպիտ յարձակումներով մուտք գործեց հայ գրականութենէն ներս, որ իր մեծազօրդ գրուածքներով կուտայ այն տպաւորութիւնը՝ թէ դաժան է, անգութ նոյնիսկ, վայրի մը չափ, հայ գիւղացիի մը խոնարհութիւնն ունի, մանուկի մը միամտութիւն ու... հեզութիւնը :

Եւ ո՞վ չի գիտեր իր շրջապատէն, թէ հակասութիւններու, զարտուղութիւններու, չեղումներու մարդն է Օշական, որ սակայն, մէկէն ներդաշնակութեան կը հասնի. կրնայ հասնիլ, առնուազն :

Գիւղացի է Օշական, եւ չնայելով որ մեծ քաղաքներու մէջ ապրած է, գիւղացի մնացած է : Գիւղացի իր բարքերուն, իր շարժումներուն, իր նիստ ու կացին, խօսքին ու վերաբերումին մէջ. պարզութեան մէջ բարդ ու բարդութեան մէջ՝ պարզ :

Զգաք յանկարծակիի սակայն :

Ան դեռ հանդիստ կերպով կրնայ ձեզ հետ «ծօ՛»ով խօսիլ եւ «աղջի՛» ըսել նազելաշուք օրիորդի մը. «կնիկ» պոռալ անզուսպ տիկնոջ մը, կամ «սատկե՛լի՛ք» բացագանչել փաղաքշանքով անոնց, ընդհանուր ապշութեան մէջ : Բայց մի՛ զարմանաք, երբ աչքերուն մէջ բարի ծիծաղով, շրթունքները ամփոփած, ամենայն քաղաքավարութեամբ, ամչնալով, կարմրելով գրեթէ, շնորհով ալ բարեւէ... տիկին մը կամ պարոն մը : Մի զարմանաք, դարձեալ, եթէ «յիմա՛ր» պոռայ յանկարծ ձեր երեսին, պաշտօնական շրջանակի մը մէջ, նոյնիսկ դեռ նոր ծանօթացուած անձի մը, բայց, նաեւ, գուրգուրալից շրջապատէ ձեզ, այդ բառն իսկ դարձնելով սիրոյ ու խանդաղատանքի ջերմ արտայայտութիւն :

... Գիտէ՞ք սակայն, թէ այս գրագէտը, որ դէմ է ժողովրդականութեան՝ գրական մարզէն ներս, կը տառապի ժողովրդին անընտելութենէն իր գրականութեան հանդէպ : Բայց գիտէ սփոփուիլ ալ, վիճակագրութիւնն ընելով օտար չատ մը գործերուն ժողովրդականութեան :

Հեռու է ժողովուրդէն, անոր ճաշակներէն, անոր առօրեայ կեանքէն ու գործերէն, թէեւ ժողովրդական է իր ապրած քաղաքին մէջ, ինչպէս դպրոցներուն ու մամուլին մէջ, իր պարզ ու ժողովրդական արտայայտութեամբ, խօսքով, վարմունքով, հագուածքով :

Դէմ է վարժապետութեան, առհասարակ, թէեւ վարժապետ մըն է ամբողջապէս, իր ձեւերուն ու բառերուն մէջ : Դէմ՝ այսպէս կոչուած «մանկավարժական» բոլոր տեսութիւններուն, ուրանալու աստիճան, գրեթէ, բայց գնահատուած ու փնտռուած ուսուցիչ մըն է եթէ մանկավարժութեան գերագոյն նպատակը՝ աշակերտի մը կարողութիւններով յայտնաբերումն է եւ դաս մը պարզ ու սիրելի դարձնելն է :

Աւելի քան քսանըհինգ տարի է կը ճանչնամ զինք, անձնապէս. աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր՝ իր գրականութիւնը : Իրեն հետ գրեթէ միշտ հաստատելով, հաւատալով կամ դատապարտելով. հաւնելով ու գնահատելով, բայց յաճախ վիճելով, հիանալով ալ, բայց ժխտելով ալ, սակայն միշտ իրեն հետ, բարեկամ իր անձին, գրականութեան ու կեանքին :

Աւելցուցէք.

Հակառակ այս ամէնուն, «անծանօթ» մըն ալ ինծի, որովհետեւ իր բարեկամութեան մէջ սովորութիւն չունի խօսելու իր մասին : Լռակեաց մըն է, թէեւ գրականութեան մէջ 700 էջնոց գիրք մը գրած ըլլայ... իր մասին :

Առաջին հանդիպումս իրեն՝ քառորդ դար մը առաջ վերջինը երկու ամիս առաջ : Նոյն մարդը Օշական, այս անգամ առատ ձիւն թափած գլխուն :

1919ի օրերուն էր :

Առաւօտ մը, Ճակատամարտի «վարի» խմբագրատունը կը մտնեմ (Ղալաթիա) ու Միրունիին նստած կը գտնեմ սեղանին առջեւ, իսկ աջին, աջին, երկար բազմոցին՝ մէկը, աղ-պղպեղ մազերով, արթուն դէմքով անծանօթ մը, որ աչքերը իրր թէ թերթի մը յառած, կը կարդայ, երկու թեւերով լայն մը բացած, ինչպէս կ՚ընէ դեռ այսօր ալ...

— Յակոբ Օշակա՛ն, կ՚ըսէ Միրունի ակնոցները չտկելով.

— Օշակա՞ն, կը հարցնեմ, վարանքի մէջ, ձեռք տալով, երբ Միրունի կ՚աւելցնէ խկոյն .— Քիւփէճեանը, Յակոբ Քիւփէճեանը :

Քիւփէճեան եւ ... Օշական :

... Ուրիշներու կարգին կը դառնամ ու կը մնամ բարեկամ իր անձին ու իր գրականութեան, քաջալերանքովը Շ. Միսաքեանի, որ իր անվրէպ աչքով ու թափանցումով, առաջին գնահատողներէն եղած է Օշականը, եւ Պոլսէն գիւղ կապ պահած հետը, թերթ ու գիրք ղրկելով շարունակ, դեռ 908էն առաջ :

Իր կեա՞նքը — ով կը հետաքրքրուի սակայն ուրիշներով, երբ ողջ են անոնք ու առողջ, երբ ամենօրեայ հանդիպումներով՝ գերագոյն ծանօթութիւնը ունինք դէմքերու, խօսքերու ձգտումներու :

.

Օշական, ազգային դարձած գրագէտ մը, իր գործովն ու ոգիով, պարզուած դրօշակ մը պիտի մնայ հայ գրականութեան մէջ : Հրաւէր մը՝ դէպի յանդուգն վերելքներ, կոչ մը՝ նոր, երիտասարդ գրողներուն՝ դէպի նոր հորիզոններ, առանց ետեւ նայելու :

Դէպի առաջ նայող գրագէտն է ինք, իր սերունդին եւ կը թուի թէ այդպէս ալ պիտի մնայ դեռ քանի մը սերունդ :

Պիտի մնայ, մինչեւ իսկ եթէ ուրանան զինք :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

(Քառորդ Դար Գրականութիւն)

ՕՇԱԿԱՆԸ

Ճառագայթ մը բազմանչոյլ: Ճառագայթը կը թաղուի՞: Ահա տեսէք վերջալոյսը բոցավառ, որ կը խորասուզուի հորիզոնին վրայ: Կը թաղուի՞:

Օշական տակաւին ի վիճակի էր ստեղծագործելու, երբ դաւադիր երակ մը պայթեցուց իր սիրտը:

Եւ ի՛նչ եղերական զուգադիպութիւն:

Ինկաւ ճիշդ այն ճամբուն վրայ որուն սարսափները պատմելու ձեռնարկած էր, « Մնացորդաց »ի վերջին չարքը, «Արեան ճանապարհով »:

Այն ճամբուն վրայ ուր ամբողջ ժողովուրդ մը փոխւեցաւ Ակնունիներով, Զարդարեաններով, Խաժակներով, Բժ. Տաղաւարեաններով, Ս. Մինասեաններով, Ճանկիւլեաններով: Ապա եւ Զօհրապներով ու Վարդգէսներով:

Ինք հրաշքով փրկուած էր հայաջինջ սպանդէն, եւ ահաւասիկ իր տեղը կը գտնէ նոյն ճամբուն վրայ:

Ատով իսկ Նորաբաց փոսը կը դառնայ խորհրդանշան մը այս գերեզմանատան մէջ.— Հողվրտիք՝ մեր իմաստուն ժողովուրդին բառով:

Օշական պէտք է մնայ այստեղ, յիշեցնելու համար թէ իր երկունքը կանդ առաւ, իր չունչը սպառեցաւ նոյն երազով:

Իր մահը, խորապէս կսկծալի, կը դառնայ կատարեալ ողբերգութիւն մը, ճիշդ անոր համար որ չկրցաւ լրացնել «Արեան ճանապարհով »ը: Այն ինչ որ սկսած էր « Մնացորդաց»ով, կը կազմէ ամէնէն վճռական վկայութիւնը ծրագրուած գործին մեծութեան, խորութեան:

Մնաց որ, ո՞վ պիտի փորձէր չափել խորութիւնը Օշականի մշակած գրականութեան: Մանաւանդ այս զորչ օրերուն, ուր որեւէ դպիր կամ չինովնիկ, յետին թշուառականը, կրնայ ճակատ եւ արժէք մրոտել:

Ուսուցիչ՝ յետամնաց գիւղի մը մէջ, Օշական զգուշութեամբ մտաւ գրական անդաստանը, հէքեաթներ հիւսելով:

Բայց, առաջին օրէն իսկ օտար յառաջապահ գրականութեան ընթերցումը դարձաւ տեսակ մը մոլութիւն՝ իրեն համար: Շաբաթը առնուազն մէկ անգամ Պրուսայէն Պոլիս կ'իջնէր հեւ ի հեւ, Փարիզեան գիրքեր, մասնաւորապէս Mercure de France եւ անոր հրատարակութիւնները փոխ առնելու եւ վերադարձնելու համար:

Երբ հետզհետէ տիրական դիրք մը բռնեց հրապարակին վրայ, կը խոստովանէր թէ երկու հազար հատոր կարդացած է արդէն:

Անշուշտ այդ է մէկ պատճառը, եթէ, տարիներու ընթացքին, դարձաւ զարտուղի դէմք մը, ե՛ւ արտադրութեամբ ե՛ւ լեզուով: Այլ մանաւանդ լեզուով, որ մինչեւ վերջը մնաց խորթ եւ խրթին: Միայն երեւութապէս անմատչելի:

Ափսո՜ս որ առիթ չեղաւ մեր աշխարհաբարին վերածելու նմոյշ մը «Մնացորդաց»ի հոյակապ էջերէն: Առանց ստորակէտ փոխելու, որպէսզի տեսնէինք թէ ի՛նչ պիտի ըլլար իր տպաւորութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, այդ լեզուն եթէ կը դժուարացնէ ընթերցումը, ոչինչ կը պակսեցնէ իր ստեղծագործութեանց հիմնական արժէքէն:

Հեղումը — իր բառով — այնքան յորդ եւ սրընթաց, թերեւս թոյլ չէր տար ոճի նրբութիւններով զբաղելու: Ապացոյց՝ իր բարի, երբեմն սկեպտիկ ժպիտը, մեր դիտողութեանց առթիւ:

Պահ մը աչքի առջեւ բերէք իր անընդհատ երկունքը՝ հէքեաթներէն մինչեւ «Մնացորդաց»ի երկու հազար էջերը — միայն տպագրուած մասը: Յետոյ այն հազարաւոր էջերը որ կը մնան անտիպ: Եւ դեռ այն միւս հազարները զոր պիտի լեցնէր:

Այս աննման դէգին քով շարեցէք իր քննադատական տեսութիւնները, սկսելով այլեւս պատմական « Հարթենք »ներէն, եւ ապա լեռնակուտակ ուսումնասիրութիւնները, մենագրութիւնները, վերլուծումները, թատերախաղերը — տպագիր թէ անտիպ:

Ու վերջապէս իր « Համապատկեր » , որուն 12 հատորներէն միայն մէկը լոյս տեսած է: Թերեւս ալ ուրիշ աշխատութիւններ ու ծրագիրներ:

Աչքի առջեւ բերէք այս աննախընթաց, այս հոծ եւ յարաճուն վաստակը, եւ դուք վճռեցէք թէ ո՛ր բարձունքին վրայ թառած պիտի ըլլար Յակոբ Օշական, որեւէ օտար գրականութեան մէջ:

Եւ այս բոլորը՝ ի շահ գալոց սերունդներու: Անսպառ գանձ մը՝ յաւիտենական հայրենիքին համար, որուն այսօրուան ոժգոյն մանրանկարը այնքան տմարդի գիրք մը բռնեց իրեն հանդէպ, շնորհիւ օտարոտի կարգուսարքի մը:

Ոչինչ: Այն յորդահոսան, անհամար բազմութիւնը որ հետեւեցաւ իր յուղարկաւորութեան, Հալէպի եկեղեցիէն մինչեւ ազգային գերեզմանատունը, այն արցունքները որ հոսեցան իր հողաթումբին վրայ, այն կրակոտ երիտասարդութիւնը որ դագաղը կրեց իր ուսերուն վրայ, — այս իրողութիւնները եւ նոյնքան պերճախօս երեւոյթներ, հարիւրապատիկ աւելի կ'արժեն քան ամէնէն շռայլաբան վկայութիւնները աղանդաւոր, հատուածամոլ Երեւանէն եւ անոր գոյնզգոյն բանբերներէն:

Ամբողջ քաղաք մը ոտքի, խորապէս յուզուած եւ երկիւղած:

Ահա թէ ինչպէս թաղեցինք այս բացառիկ դէմքը, Յակոբ Օշական, որ սերունդներու երախտագիտութիւնը շահեցաւ: Իբրեւ գրագէտ - քննադատ՝ իր հոծ եւ մշտահոս գրիչով, եւ իբրեւ ուսուցիչ իր վերանորոգիչ շունչով:

Ճառագայթ մը՝ արեան ճամբուն վրայ: Գերագոյն սփոփանքը մտքի հերոսի մը համար, որ նոյնպէս արիւն քամեց, անդադար պեղելու, քրքրելու, վերլուծելու համար հալածական ժողովուրդի հոգեկան խորութիւններն ու բարձունքները:

Պիտի կրնայի՞ք ցուցնել յիշատակարան մը աւելի թանկագին քան արձանագրութիւնը իր ստեղծագործութեանց: Իր մշտանորոգ երկունքին ու վաստակին: Անօրինակ՝ նոյնիսկ իրենց հակասութիւններով:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Հալէպ, 1948

ՇԱՒԱՐՇԸ

ԽՄԲ. — 1948 Փետրուար 14ին, իր մահէն չորս օր առաջ, Յակոբ Օշական հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէր Շ. Միսաքեանը՝ երեկոյի մը ընթացքին որ նուիրուած էր Յառաջի խմբագրապետին, Հալէպի մէջ:

... Կը մեղադրեն զիս, թէ ինչո՞ւ իմ գրքին մէջ տեղ չեմ տուած Շաւարշին: — Իմ գործը գրականութեան պատմութիւն մը չէր, այլ դասագիրք մը՝ ուր, բոլոր հանգամանաւոր գրողները միայն կրնայի ներկայացնել: Շաւարշը իմ բարեկամն ու բարերարն էր, զիս այս ճամբաներուն քշող: Պէտք էր անոր տալ իր տեղը: Այն ատեն պիտի ըսէին սակայն ինծի: Ո՞ւր են մեր բոլոր հրապարակագիրները:

Իմ պարտքս հոս չի կատարուիր: Հոգեկան միութիւնը կայ, — մտքի միութիւն մը դժուար է ստեղծել: Ութ տարիէ ի վեր կը խօսիմ, եւ գիտեմ թէ ինչ կը նշանակէ ոչ - գրողներու գրողներ ներկայացնել: Չեմ կրնար գրական վերլուծում մը տալ ձեզի, երբ եկած էք մարդը եւ իր ապրումները առնելու: Եւ սակայն, ես կ'առնեմ միջինը հիմա: Քառասուն տարին :— Վրան պիտի նայիմ եւ խօսիմ:

Շ. Միսաքեան մեր գրականութեան մէջ կ'անցնի: Իբրեւ գրող ալ կ'անցնի: Խօսքիս ծանրութիւնը պիտի դնեմ անոր վրայ: Ողբերգութիւնը այն է, որ եթէ գրող Շաւարշը հարիւր էջեր պիտի ունենայ ազդին, հրապարակագիրը 40 տարիներու վաստակով պիտի ներկայանայ: 40 տարուան հրապարակագիրը պատմութեան չանցնիր, բայց իր հարիւր էջերով կ'անցնի գրականութեան, այն ձեւով որ Օշականը կ'ուզէ որ ըլլայ:

Շաւարշ Միսաքեան գրագէտ է, նախ, ստեղծագործական էջերով: Ես առենօք կարդացեր եմ առոնք, երբ իր բանտի եւ տառապանքի յուշերը գրեց «Ճակատամարտ»ի մէջ, փրկուելէ վերջ: Այդ ապրումները բարձրօրակ ապրումներ են: Եւ սակայն, ան տուաւ զանոնք խմբագրականի մը հեւքին հետ: Ըսի այն ատեն.— « Շաւարշ, ի՞նչ կ'ընես. այս գոհարները ինչո՞ւ այս ձեւով կուտաս»: Այն ատեն ըսաւ ինծի. «յիմար»:

Շաւարշ գրագէտ է, էր մանաւանդ, երբ մտաւ 1909ին գրական կեանքի մէջ: Իր ընկերներէն Գեղամի, Վահրամ Թաթուլի եւ ուրիշներու հետ, «Ազդակ» շաբաթօրեակը հրատարակեցին: Շաւարշ, իր մանուածապատ ոճով (այն մեղքով՝ որով կ'ամբաստանէ զիս այսօր), մեզի կուտար կեանքը: Մտածում կամ գրականութիւն չէին առոնք. բայց երկուքն ալ էին:

Շաւարշ Միսաքեան կ'ընէ լրագրութեան այն ժանրը որմէ գրագէտը պիտի չամչնար:

Շաւարշ Միսաքեան գրագէտ է դարձեալ իր էջերուն մէջ, որոնցմով մեր մամուլը հարստացուց:

Բայց գրագէտ մը իր գրչով չէ միայն, որ արժանի է յարգանքի: Ան տուած է մեր գրականութեան՝ Մնձուրին, Նարդունին, Շուշանեանը, Շահնուրը, Մխիթարեանը: Ան իր բերած մարդերով ալ կ'արժէ:

Իմ առաջին գրածները ընդունողը Շաւարշն էր: Գիւղէն պատկեր մը գրած եմ: Նայած է, կարդացած: Կրնար զամբիւղը նետել: Բայց տպած է:

Մեր գիւղը մօտ էր Պոլսոյ: Կուտար ինծի հրատարակուած բոլոր նոր գործերը, հայերէն թէ ֆրանսերէն: Կը կարդայի ու կը վերադարձնէի: Երբ «Ազատամարտ» յաւելուած ունեցաւ, հոն ալ լայն բացաւ ինծի իր էջերը:

Հոգիի կապ եւ պարտք ունիմ իրեն հանդէպ:

Միսաքեանի հրապարակագրութիւնը ուրիշ կշիռ եւ գեղեցկութիւն ունի: Այս մարդը ոչ մէկ հանգամանք եւ պատրաստութիւն ունէր լրագրող ըլլալու: Եւ սակայն, հանդիսացաւ տինեիթէ, արժանապատուութիւն, կիրք, կորով եւ հեռահայեաց հորիզոն ունեցող տղան, որ հիմը կը դնէր արդար հրապարակագրութեան: Երբեմն անտանելի, երբեմն տանելի պայմաններու, ան անկարելին ըրաւ: Իր վարպետը՝ Զարդարեան, «Ռազմիկ»ի եւ «Ազատամարտ»ի մէջ գրեց: Կորսնցուց հետքը: Վահան Թէքէեան թերթ վարեց — հետքը չկայ: Անոնց մէջ Շաւարշ կը ներկայանայ ինծի տիրական յաջողութեամբ մը: Անկաշառ մարդ:

1921 - 1922ին Պոլիս ենք: «Ճակատամարտ » կը վարէ: Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ մը վէպ մը հրատարակեց: Թերթին գրական քննադատն էր: Հա գրկուեցաւ ինծի: Գրեցի :— Աղ խրարանցում, ընդվզում: Բողոք բողո վրայ: Շաւարշ հրաւիրուեցաւ առեն Ըսեր է. « Այս գրուածքը կը տպուի անոր պատասխանն ալ կը տպուի»: տպուեցան գրախօսականն ու իր պատա խանը: Ասիկա փաստն է մտքի ձեւի մը որուն պակասէն կը տառապի այս ժող վուրդը: Միսաքեան պահեց իր ողջմտ ութիւնը, 40 տարի իր հրապարակա գրութեան ընթացքին: Փարիզի մեծ ղաները զինք Գրողներու Վարչութեն դուրս ձգեցին, որովհետեւ Օշականի բ բելեանը կ'ուզէր: — Գլխարկը դրաւ, հաճոյքով դուրս ելաւ:

Շաւարշ Միսաքեան նաեւ իմաստ մարդ է: Խորհեցէք, չեմ կրնար բանալ վիճակը: Պակաս զգայարանքներով հա րիւր մարդու չըրածը ըրաւ: Իր քաղաքա կան սանսը սուր է: Լրագրողի պաշ աշխատանքով, ան գտաւ ժամանակ կար դալու, քանի մը լեզու սորվելու եւ ա ռանձին թերթ մը լեցնելու: Իր ժաման կը երբ կը գործածէ այսքան հերոսու թեամբ, իրաւ մարդ մըն է:

Երբ Շաւարշ Միսաքեանի նման մէկ կը հաւատայ իր ըրածին, այն ատե կ'ունենանք աւելի սրտառուչ պատկ մը: Իր կուսակցական կողմերուն չ կրնար ծանրանալ. իրաւունք եւ ժամա նակ չունիմ: Բայց վաթսուն հազար հա յութիւն մը Հայ պահելու տաղնապը հոգիին ամէնէն խորունկ իրականութի նըն էր: Եթէ այսօր Ֆրանսայի մէ թերթ, գրողներ եւ հայ բազմութիւն կան, այդ՝ Շաւարշին կը պարտինք:

Հրապարակագիրը պարկեշտ, կորով անկաշառ եւ խելացի մարդ պէտք է ըլ լայ: Ատոնք կ'ընդունինք: Բայց ինչ ձեր մտքէն դուրս է, այն ալ յուսահա դարի մը մէջ (որ Սփիւռքն էր) իր մի նակ ըլլալու իրողութիւնն է, — իր գոր ծին գլուխը, չարունակելու համար որ սկսած էր իր երիտասարդութեան րերուն: Ատիկա հայ լեզուի քիւլթն է փերփէթիւասիոնն է, մշակումը:

Շաւարշ Միսաքեանի հրապարակա գրութիւնը երբ ուզեմ տանիլ մեր գրա կանութեան, ոչ ոք կայ անոր մօտի գրուելիք:

Մենք մեր գրականութեան մէջ ունի չքեղ սերունդ մը: Հրանտ, Բաշալեան, Զօպանեան, Զօհրապ: Կ'առնեմ Սիպիլ ալ, Հրանտ Ասատուրն ալ: Ատոնք հրա պարակագիր եւ գրող էին: Շաւարշ, Էքօլին չարունակութիւնն է: Այսօրուա խմբագիրներուն մեր մեղադրանքը՝ նոնց օրէ օր ապրելուն մէջ է: Շաւար խմբագրականները լեզուի եւ ընթերցա նութեան նիւթ եղան: Իր հակառակորդ ներն իսկ չեն կրնար չկարդալ: Եւրո պական լրագրութեան մէջ, ան կրնա ըլլալ ամէնէն մշակուած հրապարակա գիրներէն մէկը:

Սրտէս կուգայ, բայց կը վախնամ ըս լու: Այսքան սրտառուչ հաւատարմու թիւն իր գաղափարին՝ այս ժողովուրդը պար տաւոր է վճարել: Կուսակցութիւնը կ խահաս կը նկատէ այս վճարում պարտքը: Բայց ես կը խօսիմ որպէս ա կախ հայ մտաւորական մը: — պարտա ւոր է իր յոբելեանը ընելու:

Եւ դուն, Շաւարշ, տղաս, գիտցիր գիտեմ որ չկրցայ վճարել պարտքս. Գիտեմ որ պիտի երթաս, եւ չեմ կարծ որ անգամ մըն ալ ունենանք բախտը րարու պատահելու: Թէեւ միայն լեռն ըը իրարու չեն հանդիպիր, բայց ես ալ չեմ հաւատար՝ որ մարդիկ կարեն միշտ հանդիպիլ իրարու: Գոհացիր եղ ծով եւ հատուցում մը նկատէ իմ կողմէ սա քանի մը անկապ խօսքերը: Յոբել եանդ կատարելու առաջարկս ալ, համե տութիւնդ վիրաւորելու բնոյթ չունի Գոնէ քու մամուլդ պէտք է ունենա Բաներ կան, որ չեն ըսուիր:

.

Սեւ ցանկին վրայ եկող առաջին նունն ես: Ուրախ եմ, որ ուրիշներ քովդ: Նշտրակը ձեռքդ, դուն չարունա քու ամենօրեայ հալածանքդ՝ հայ լեզ փղշտացիներուն դէմ:

Պատիւ, յարգանք աշխատանքիդ, աղուոր բարեկամս:

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ԺԵ· ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հիմա որ տասնըհինգ տարի անցած է իր մահէն ասդին, ահա նորէն այցի կու գայ մեզի, իր ալեւոյթին մէջ ամբափակ, հին «մեհենական»ը — ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ :

Վերջին անգամ տեսայ զինք Սուրբ քաղաքին մէջ, ճիշդ տասնըվեց տարի առաջ, 1947 Յունիսին: Վանքի իր խուցը «վեհարան» մըն էր իրեն համար, մինչ, իրականին մէջ, պարզ ճգնարան մըն էր միայն, արբա Մարկոսի վայել խցիկ մը, ուր թիապարտի պէս կը մտնէր ամէն առտու, ժամը վեցէն ութ, թուղթին յանձնելու համար ինչ որ կ'երկնէր ան — հանդարտ, որոնող ու տենդագրգիռ իր միտքը:

Տեսայ ձեռագրերուն դէզը, անփութօրէն նետուած հոս ու հոն, փոշիներու տակ, կորսուելու կամ տեղ մը մոռցուելու վտանգին ենթակայ :

— Չե՞ս վախնար, որ կրնան կորսուիլ, — հարցուցի օր մը, աւելի մտահոգ, քան ինք՝ իր իսկ ձեռագրերուն ճակատագրով :

— Ի՞նչ ընեմ, արդէն կորսուած են, — պատասխանեց խոր դառնութեամբ :

Տեղն է հիմա ըսելու, թէ այս դառնութեամբ ապրեցաւ ու մեռաւ Օշական :

Ուրիշ օր մը, իբրեւ արտայայտութիւն հասարակաց կարծիքին, դիտել տուի, թէ առհասարակ դժուարիմաց գրագէտը կը նկատեն զինք իր ծանր ծխաշունչ լեզուին ու մթաքող ոճին համար: Յօնքերը վեր քաշեց եւ գրեթէ պոռաց .

— Այդ առասպե՞լը ուրկէ կը հանեն, պէ ճանըմ: Ես ամէնէն յստակ գրողն եմ մեր մէջ. ասիկա թող գիտնան :

Վստահ եմ, որ Օշական կը հաւատար իր ըսածին... Դարձեալ նոյն դառնութիւնն էր, որ ըսել կուտար իրեն, «ամէնէն յստակ գրողն» է ինք մեր մէջ :

Մահէն առաջ ձեռնարկած էր նոր գործի մը, որ իր «Կարապի երգը» պիտի ըլլար եւ ասպարէզին հետ պիտի փակէր նաեւ իր կեանքը: Վէպ մըն էր տալիքը, «Կեանքի պէս» խորագրին տակ, «Մնացորդաց»ի շունչով ու լայնքով: Պիտի բաղկանար շուրջ տասնեւհինգ հատորներէ, իւրաքանչիւրը 300 – 350 էջ:

— Խենդեցա՞ր դուն, Օշական, — ըսի՝ իրապէս զարմացած: — Արդի վէպը, եթէ չեմ սխալիր, 250 – 300 էջէն անդին չանցնիր: Տասնըհինգ հատոր վէպ կը գրուի՞ հիմա, իսկ գրուելէ ետքն ալ կը կարդացուի՞:

— Արդի վէպը, տղա՛ս, — հայրաբար ուզեց սրբագրել զիս Օշական, — կ'ընթանայ դէպի ծաւալը : 250 էջնոց վէպ մը կեանքէն մասնիկ մըն է միայն, բայց ամբողջ կեանքը չէ: Իմ ուզածս է իր լիութեանը մէջ տալ որոշ շրջանի մը կեանքը : Մի՛ մոռնար «Ժան Քրիստոֆ»ը: Մի՛ մոռնար Փրուստը :

«Կեանքին պէս»ը, — աւելցուց ապա, — «Մնացորդաց»ին շարունակութիւնն է: Հերոսը նոյն մարդն է, որ կ'անցնի յաջորդական մթնոլորտներէ : Փորձ մըն է սեւեռելու մեր ժողովուրդին կեանքը 1880էն մինչեւ մեր օրերը, ինչպէս տեսած ու ապրած եմ ես: Այս վէպը կը գրեմ, բոլորովին մոռցած աշխարհը : Հոն՝ ուր հեղինակը կ'իյնայ, հոն կը վերջանայ վէպը :

Երկրորդ հատորը հազիւ աւարտած՝ ինկաւ հեղինակը, եւ վերջացաւ վէպն ալ:

Անձնապէս տեսած եւ հաստատած եմ, որ Օշական չէր սրբագրեր իր գրածը. ոչ բառ մը կ'աւելցնէր, ո՛չ ալ բառ մը կը ջնջէր. բայց կը վերամշակէր ու կ'ընդլայնէր: Կ'ըսեն, թէ Թոլսթոյ տասը անգամ գրած է «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն»: Օշական կը հետեւէր Թոլսթոյի մեթոտին. ո՛չ թէ կ'ընդօրինակէր, այլ կրկին կը գրէր, հետզհետէ ընդարձակելով նախագիծը : «Մակ – Պատուկ»ը, օրինակ, մէկուկէս էջնոց ուրուագիծ մըն էր. ընդարձակուելով — ընդարձակուելով, այսինքն՝ վերստին գրուելով քանի մը անգամ, դարձած եղած էր հինգ հարիւր էջնոց վէպ մը : «Եթէ, — կ'աւելցնէր Օշական, — անգամ մը եւս գրէի, 500ը կրնար վերածուիլ 700ի կամ 800ի:

Իր գործը կը նմանէր եգիպտական մեհենագրութեան. աւելի շատ կը գուշակուէր, քան կը կարդացուէր: Այս պատճառով ալ իր գործերուն մէջ տպագրական վրիպակները անթիւ էին ու անհամար: Միայն «Մակ Պատուկ»ին մէջ հարիւր յիսունէ աւելի վրիպակ հաշուած էր ինք :

— Միեւնոյնն է, — կ'ըսէր կամաւոր համակերպութեամբ, — վրիպակով կամ առանց վրիպակի, կարդացողը արդէն բան չի հասկնար :

Մխիթարա՞նք մըն էր ասիկա թէ արդարացում մը. թերեւս երկուքն ալ :

Խօսելով իր կոթողական գործին՝ «Համապատկեր»ի մասին (10 հատոր), Օշական կ'ըսէր . «Իմ Համապատկերը քննադատական ձեռնարկ մը չէ, ո՛չ ալ գրականութեան ուղղափառ յայսմաւուրք մըն է: Անիկա իմ ժողովուրդիս մէկ դարու կեանքէն քանի մը շատ հիմնական, շատ ընդարձակ ապրումներու ներելի խտացումն է, այդ կեանքին ա՛յնքան բազմազան արտայայտութեանց մէջէն մէկ քանի երեսներու ուրուային արտադրումը, եթէ կ'ուզէք: Այդ դարը վերլուծելու, վերակազմելու, խտացնելու շատ ձեւեր գոյութիւն ունին »:

Շահեկան պիտի ըլլար անշուշտ խօսեցնել Օշականը... Օշականի մասին: Այդ փորձը — ինքնադատումի փորձ — բրած է արդէն մենագրութեամբ (800 էջ), որ կը մնայ իր անտիպ ձեռագրերուն մէջ :

Կէօթէ իր ժամանակին կ'ըսէր Մեֆիսթոֆելէսի բերնով. « Ես այն ոգին եմ, որ միշտ կը հերքէ »:

Օշական մօտաւորապէս կը յիշեցնէր այս «ոգի»ն, թէեւ միշտ չէր հերքեր, երբեմն նաեւ կը հաստատէր: Հաւատաքննիչ մը չէր՝ այս բառին հին, միջնադարեան իմաստով, քանի որ իր ուրացումներուն համար ունէր «օրէնք»ի պաշտպանութիւնը : «Օէնքը», իր մէջ, գեղեցիկին պաշտամունքն էր եւ տգեղին խորշանքը: Անսանձ ու անխնայ եղաւ իր պայքարը գրականութեան մակաբոյծներուն դէմ: Բայց իր խստադատութիւնը արժէքներ քանդելու նախատրամադրութիւն մը չէր, այլ արժանիքներ ճշդելու, չափանիշներ հաստատելու հետամուտ մըն էր :

Բացարձակ հիացումի մարդը չէր, այո, բայց չէր նաեւ բացարձակ ուրացումի մարդը: Ունէր վերապահումներ, սակայն ունէր նաեւ հաստատումներ : Առողջ դժգոհութիւն մըն էր զինք վարողը : Անհաւանական չէ, որ առողջ մարդիկ երբեմն չհիւանդանան : Օշականի առողջ դժգոհութիւնն ալ այդ մարդոց կը նմանէր . ատեն – ատեն «կը հիւանդանար»: Հաւանաբար նման պահու մըն էր, որ «անբանաստեղծ» կոչեց մինչեւ իսկ Եղիշէ Չարենցը ...

Յամենայն դէպս՝ խոր գուրգուրանք ունէր արժէքներու հանդէպ. ինչպէս եւ խոր արհամարհանք՝ ապարժէքներու նկատմամբ: Երբեմն թերեւս քաղաքավարութեան համար — ափ մը ոսկեփոշի կը նետէր անժառանգներու անունին, ինչպէս համբաւին վրայ: Ի՞նչ ընենք, Շէյքսփիրի հանճարը ուրացող մեծ գրագէտներ չենք տեսած :

Կրնանք անվարան ըսել, թէ Օշական սանձարձակ էր իր ուրացումներուն մէջ, բայց զուսպ ու ժլատ էր իր հիացումներուն մէջ: Ասիկա, ապահովաբար, արդիւնք չէր մասնաւոր դիտումի մը, այլ պարզապէս արտայայտութիւնն էր իր խառնուածքին, յաճախ հերքող. երբեմն միայն հաստատող իր մեֆիսթոֆելեան ոգիին :

Իր ձգտումն էր ոչ թէ նուաճել քանակը, այլ նուաճել ժամանակը : Կ'ուզէր ո՛չ թէ շատ կարդացուիլ, այլ՝ վերստին կարդացուիլ: « Ես ընտրանիին գրագէտն եմ », հաւանաբար կ'ըսէր կամ կը մտածէր Օշական: Ապագան միայն ցոյց պիտի տայ, թէ շատ չկարդացուող այս գրագէտը վերստին պիտի կարդացուի՞ օր մը :

Օշական, այս հին «մեհենական»ը, մեր գրականութեան բերաւ դատելու նոր մեթոտ ու նոր չափեր, սրատես աչք եւ ... հարթող գլան մը: Աւելի շատ տրամադրութեան մարդ էր, քան սառն տրամաբանութեան: Կուռքեր չունէր, բայց կռապաշտ էր: Իր մէջ տիրապետող գիծն էր յանդգնութիւնը, — մտածելու, ըսելու, դատելու յանդգնութիւնը :

Քննադատի իր մախաղին մէջ կարելի էր գտնել հռոմէական փառասիրութիւնը յատկանշող սա պատգամը. « Տապալել գոռոզները»: Ու տապալեց առանց խնայելու: Գոռոզներուն հետ երբեմն ոչ–գոռոզներն ալ տապալեց :

Ինչ որ ըսուի իրեն համար, թէր կամ դէմ, սակայն անվիճելի է իր դրոշմը ժամանակին վրայ, որուն մէջ ապրեցաւ, եւ ժամանակակիցներուն վրայ, որոնց հետ ապրեցաւ: «Մենաւոր» ճամբորդն էր կեանքի ու գրականութեան մէջ: Չէր կրնար «ուղեկից» ըլլալ. չէր կրնար «պոչ» ըլլալ: Առաջնորդ մըն էր: Պետ մը: Աւելի շատ՝ ճամբայ բացող մը, քան բացուած ճամբաներէ քալող մը: Ա՞յս է արդեօք պատճառը, որ գրեթէ դժուար էր միշտ համաձայն ըլլալ իրեն, ինչպէս գրեթէ դժուար էր, որ ինք ալ միշտ համաձայն ըլլար ուրիշներուն :

Շեշտուած անհատականութիւն մը ունէր, հակառակ իր մեղմ բնաւորութեան, եւ շեշտուած « հակառակութեան ոգի » մը, հակառակ իր բարի դիտաւորութիւններուն: Կը կարծեմ՝ ճնշումին տակն էր իր խառնուածքին: Եւ աւելորդ է ըսել, թէ խառնուածքը տէր չի ճանչնար, վասնզի ինքն է տէրն ու տիրողը ամէն բանի մէջ :

Յաճախ կը մեղադրեն Օշականը այն բանով, որ իր ներկայացուցած կերպարներուն հարազատութիւնը կը զոհէ իր իսկ անհատականութեան, կամ թէ իր գեղացիները բարձր են գեղի մակարդակէն: Այս պարագային կը պատշաճի Անտրէ Ժիտի այն խօսքը, թէ վէպին ձգտումն է տալ ոչ այնքան իրականը, որքան կարելին :

Չենք կրնար ըսել, թէ Օշական կարելին տուաւ եւ իրականը անտեսեց : Չենք կրնար ըսել նաեւ, թէ իրականը տուաւ եւ կարելին անտեսեց : Իր վէպերը, մանաւանդ «Խոնարհներ»ու շարքը, համադրութիւնն են այս երկուքին, — իրականին եւ կարելիին :

Ուղիղ գծի գեղեցկութենէն վեր՝ կայ կոր գծի գեղեցկութիւնը, ինչպէս կ'ըսէր Զօհրապ եւ ինչպէս կը հաստատէր Եղիա: Օշական կոր գծի գեղեցկութիւն մըն էր: Իր կանոնը կ'առնեմ իր խառնուածքէն, եւ որովհետեւ խառնուածքը բացառութիւն մըն էր, բացառութիւն մը պիտի ըլլար նաեւ ... կանոնը :

Հին «դպիր»ներուն պէս, որոնք, մագաղաթի վրայ հակած, անքուն գիշերներ կը լուսցնէին, Օշական եւս անվերջ տքնեցաւ իբրեւ նոր օրերու «դպիր» : Այդ տքնութեան արդիւնքը պատկառելի բեռն է հիմա իր ապրած տարիներուն համրանքով հատորներու, որոնք կը մնան ցանուցիր, զուցէ կորսուելու վտանգին ենթակայ :

Այս «դպիր»ը ձայն մըն էր, լեռնաձագանգ կանչ մը, որ արթուն կը պահէր մեզ եւ թոյլ չէր տար, որ ծռած ողնայարով ու վայրահակ անցնէինք Կեսլերի գլխարկին առջեւէն :

Այսօր չկայ այդ ձայնը: Չկայ նաեւ արթնութեան հրաւիրող կանչը: Եւ վախ ունինք, որ Կեսլերի գլխարկը նորէն իշխէ հրապարակներուն վրայ ...:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

Եւ դուն, սիրելի բարեկամս Օշական, որ կը հաւատայիր հոգիի անմահութեան, — պիտի անմահանաս: Եւ հայ ժողովուրդը որ յարգած է իր բոլոր հերոսները, պիտի յարգէ նաեւ քեզ: Հանգիստ քու ոսկորներուդ :

ԶԱՐԵՀ ԵԳԻՍ·

1948

ՓՇՐԱՆՔ ՄԸ ՕՇԱԿԱՆԷՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

Վերջալոյսը սենեակ է եկած: Բազմոցին անկիւնէն, գլուխ գլխի իմ ցաւիս հետ, կը տեսնեմ տխրութիւնը օդին, որ քիչ քիչ կը մեռնի, քաշուող հոգիի մը պէս :

Խաղաղ է ներսը: Պատին վրայ, պատուհանէն ինկած է լոյսի քառանկիւն մը, կարմիրի զարնող ու գրեթէ հեւքի մը մէջ :

Յամառ, կը նայիմ անոր: Կարմիրի մօտ դեղին մըն է: Հետզհետէ նուաղումը կը փախչի, կարմիրը կը հօծնայ, դառնալով յստակ ու բոցանուտ :

Պատին վառող այս ծիրանիէն թեթեւ անդրադարձ մը կը լայննայ, ու առարկաները, որոնք կ'իյնան լոյսի այդ կտորին մէջ, կ'անրջանան, կը փոխուին:

Ու տխուր է պահը: Բան մը կը մեռնի երկինքին մէջ ուր չեմ նայիր, բան մը կը մեռնի հոս, սենեակին մէջ ուր արցունքներ կը թափին հինաւուրց զորդին :

×

Յանկարծ ոտքեր կ'արթննան դուրսէն: Կամաց է անոնց զարկը: Մենաւորը քաղաքներուն մէջն իսկ ճգնաւոր մըն է: Ան գիտէ գաղտնիքը բոլոր հեւքերուն ու քիչ անգամ կը սխալի ծեծքերուն իսկ հասկացողութեանը մէջ: Սուզումը սովորական վիճակն է անոր: Մեռած աւազանի մը պէս ան կը զգայ լոյսերուն գիծէն ու շուքերուն շղարշէն :

Սենեակ բերող նրբանցքին մէջ կեանքի թեթեւ բարախում մը, ու անմիջապէս՝ անոր մուտքը սենեակէն ներս :

Ինչ սրտառուչ բան կայ սպասումէն յոգնած երազողին համար այդ անբարբառ մուտքին մէջ :

Ան, ներս մտնողը, կը բերէ երիտասարդութիւն, կը բերէ ժպիտով խառնըւած ազնուական թախծութիւն, կը բերէ մանաւանդ մոգութիւնն իր իգութեան :

Ու անով կը լեցուի միջոցը :

×

Վերջալոյսը կայ ու կայ սենեակին մէջ: Հիմա լոյսը հասած է գոյնի զմայլելի մաքրութեան մը — կարծես հեղուկցող սուտակներէն թորուած կարմիր մը, որ թողած է հատնումին բոլոր բացութիւնը ու արիւնին հծութիւնը :

Նոր երանգ մըն է ան, զոր տեսեր եմ արհեստական քանի մը վարդերու վրայ :

Լոյսը կը տպաւորէ մտնողը: Կը նայի ան, յոգնած ժպիտով :

Անոր դէմքն ու իրանը կը թաթխուին այդ ծիրանիին մէջ: Երեսին վրայ պարոյրը կայ ժպիտին ու անոր կաթը կը սարսռայ այդ արիւնին տակ :

Մազերը կը վառին, կը բռնկին, բոցը կը սահի անոնց հիւսքերէն ու աչքերուն կապոյտը անոր պատեանովը կը քօղուի:

Ու տեսիլքին առջեւ իմ նայուածքս կը տարտամնայ այնքան որ դուրս կ'ելլեմ ինձմէ: Ձեռքս կ'երկնցնեմ բռնելու համար այդ ճառագայթումը :

Բայց ան կը չեղի, թեթեւ՝ ինչպէս երազի մը պարիկը, կը փախչի արեւին ու ալ չերեւար :

×

Իրուկուն: Տխուր վերջալոյս մը այս անգամ : Կը յիշենք միաժամանակ հրաշալի օրը :

— Այնպէս վերջալոյս ե՞րբ կուգայ :

— Այդ վերջալոյսը չի գար : Համոզուեցէք ատոր :

×

Չեմ գիտեր, կը զգա՞յ արդեօք անհուն այն լքումը, որ իր պզտիկ պարբերութենէն կը քակուի ու կը թափի իմ մէջ :

Վերջալոյսը կուգայ. վստահ եմ ատոր, թերեւս աւելի հարուստ քանի որ երկինքին քմայքը աղբիւր ու ծով չունի իր ետեւէն: Վերջալոյսը կուգայ, բայց դուն չես գար անոր լոյսին մէջ:

Ինչո՞ւ զլանալ իմ տարաբախտ աչքերուս բոցով ու արիւնով բռնկած քու դէմքիդ երազը, երբ ան կրնայ լուսինի մը պէս ցայտել ինձմէ ներս, թանձրացող մութին վրայ :

Այդ վերջալոյսը, քու վերջալոյսդ չի գար: Դուն կ'ըսես: Բայց թող գայ անիկա: Թող գայ ան երբ տակաւին երեսներուդ վրայ ինկող լոյսերը չեն մոռցած խնդալը : Ու մանաւանդ երբ այդ ողողումը պիտի խնայուի աշխարհին :

Մահուան հետ այսքան ընտանեցած տղան թող դերեզմանին մէջ տանի վերջալոյսէն աղջիկ մը գոնէ :

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(«Խորհուրդներուն Մեհեան»էն)

ԼԱՍԻՈԹԱ.— Այրի Տիկին Ադամեան եւ զաւակները Եղիսաբէթ, Փերուզ, Մեսրոպ, Պ. Նուպար Ադամեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Թասլաքեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Քէչիչեան եւ զաւակները (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Խաչեր Ղազերեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան ընտանիք (Պորտօ), Այրի Տիկին Մալվինէ Անտոնեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Անտոնեան եւ զաւակները (Ռոման), Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Դարբինեան ընտանիք (Մարսէյլ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԷՆ ԱԴԱՄԵԱՆ

(58 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ, Մարտ 19ին, իր բնակարանը (19 Րիւ Փիռոտի, Լասիոթա):

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վեր-նայարկը:

Կը խօսի՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Պոլսոյ հայ համայնքին ներկայ վերաբերումը իր բարեսիրական կազմակերպութիւններուն հանդէպ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« ՅԱՌԱՋ »

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի Մարտ 28, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝

CABINET TCHAKARIAN

Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

SOURENE EXERJEAN

40, La Canebière — MARSEILLE

Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ
ԵՒ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ
ԵՒ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կը բանախօսէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գունաւոր պատկերներու
Լուսարձակումով

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ ԺԱՄԸ 21

SALLE CHOPIN - PLEYEL
252, Faubourg Saint-Honoré

ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Refugié d'Origine Arménienne)

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը (Օֆփրա) կը ծանուցանէ թէ գաղթականի քառթերու նորոգումը պարտաւորիչ է բոլորին համար եւ պէտք է կատարուի պայմանաժամը լրանալէն առաջ: Նոր եւ խիստ կարգադրութիւններու հետեւանքով, տուգանքի պիտի ենթարկուին բոլոր անոնք որոնց քառթերուն պայմանաժամը վերջացած է:

Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ (բացի Շաբաթէն) ժամը 9էն 12,

23, Rue La Perouse, Paris 16°

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քատէ: Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնջոյք – պարահանդէսը՝ 1963, Ապրիլ 7ին, Մշակոյթի զոյգ սրահներուն մէջ:

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Առաջին առաքումով հասած լաթակազմ թէ թղթակազմ օրինակները սպառած ըլլալով, կը խնդրուի ապսպրանք ընողներէն որ քիչ մը սպասեն: Քանի մը օրէն ընթացք կը տրուի իրենց դիմումին:

Կարելի է այժմէն ապսպրել թղթակազմ կամ լաթակազմ օրինակներ, դիմելով՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ որ Լիլիայի մէջ հայերէնի դասընթացք մը բացած է որ տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14 – 17, էֆօլ Սէն Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (Ֆր. եկեղեցիին քով) Մեթրօ Մեռի տը Լիլա:

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՖԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի « ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն:

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ:

Մանրամասնութիւնները յետագային: ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

FOIRE Internationale de Lyon

du Dimanche 31 Mars au Lundi 8 Avril 1963

en même temps que :

Salon International de la Quincaillerie «SIQUEM»

EXPOBOIS Salon International de la Machine à Bois

Marché des Professionnels du Luminaire et de l'Eclairage

●

Pour tous renseignements s'adresser :
FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
LYON (6e) PALAIS DES CONGRÈS; Tél. 24-29-61
PARIS (8e) Bd. Haussmann Tél. WAC. 68-50

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պօսֆորի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «փանիյլ», չոքոլա, «նուպաղէթ», «լոգում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակօղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ֆարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ

MARDI 26 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9565

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9565

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Յեղափոխութեան աղմկալի օրերէն վերջ խաղաղ կեանքը վերահաստատուած է Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ :

Մինչ զինուորականները « յեղափոխական խորհուրդ»ները երկրէն ներս նոր կառավարութեանց դիրքը ամրապնդելու աշխատանքին են լծուած, պետական պատասխանատու դէմքեր արտաքին ճակատին վրայ նոր կռուաններ կը փնտռեն « Համարաբական Միութիւն »ը իրագործելու համար :

Սպասողական վիճակ կը տիրէ ներկայիս :

Գահիրէն դարձած է ուխտավայր մը, ուր երկու չաբաթ տենդագին խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան ղեկավարութեամբ նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասըրի : Բոլորն ալ կը յուսային որ լոյսը պիտի ծագի փարաւոններու վաղեմի երկրէն՝, դարաւոր բուրգերու կատարէն :

Պաղեստինի 1948ի դժբախտ պատերազմէն ետք զարթօնքի նոր շրջան մը բացուեցաւ արաբական աշխարհին մէջ : Առաջին ազդանշանը տրուեցաւ Նեղոսի ափերէն :

Տասնեւհինգ տարիէ ի վեր մտքերու մէջ որոշ յեղաշրջում առաջ եկաւ : Համարաբական Միութեան գաղափարը դարձաւ վերջնական նպատակ Մերձաւոր Արեւելքի նորագատ ժողովուրդներուն համար :

Սակայն միւս կողմէ տեղական հայրենասիրութիւնը աւելի ուժգնութեամբ կ'արտայայտուի այդ երկիրներուն մէջ :

Ասոր օրինակները տեսանք Իրաքի մէջ 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն վերջ, երբ զօրավար Քասըմ փոխանակ մտնելու Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հովանիին տակ, նախընտրեց ինքնագլուխ կառավարել երկիրը, բոլորովին անկախ Եգիպտոսէն :

Նոյնը՝ Սուրիոյ մէջ, երբ երեքուկէս տարուան փորձէն վերջ այդ երկիրը բաժնուեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն եւ վերականգնեց իր անկախութիւնը :

Իրաքի եւ Սուրիոյ զոյգ յեղափոխութիւնները մէկ ամսուան մէջ՝ այն տպաւորութիւնը գործեցին, որ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը պիտի վերակենդանանայ այս երկու երկիրներու միացումով :

Խօսուեցաւ նաեւ Եմէնի եւ Ալժերիոյ մասին, «արաբական ազատագրուած երկիրներ»ու համադաշնակցութիւն մը կազմելու համար՝ Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Սուրիոյ հետ :

Այս հինգ երկիրներու պատասխանատու վարիչներուն միջեւ խորհրդաժողով մը անհրաժեշտ կը նկատուի, թիւրիմացութիւնները փարատելու եւ վերջնական ձեւ մը տալու համար իրենց գործակցութեան :

Գահիրէի վերջին խօսակցութիւնները հաւ քաջալերական չէին սակայն համաարաբական Միութիւնը մօտիկ ապագային իրագործելու համար : Այն տպաւորութիւնը կը ստացուէր, որ ամէն երկիր կ'ուզէ պահել իր անկախութիւնը : Լաւագոյն պարագային «ազատագրուած արաբական հինգ երկիրները»՝ Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք, Եմէն եւ Ալժերիա սերտ գործակցութիւն պիտի հաստատեն իրարու հետ, պաշտպանողական զինակցութիւն պիտի կնքեն՝ միացեալ ճակատով դիմագրաւելու համար արտաքին հաւանական յարձակումները :

Ազգայնական ձգտումներուն հետ միաժամանակ արաբական երկիրներուն մէջ կը զարգանայ ընկերվարական գաղափարախօսութիւնը, ոչ իբրեւ վարդապետութիւն, այլ իբրեւ գործնական քաղաքականութիւն : Այսինքն ընչազուրկ դասակարգի վիճակի բարւոքումը, անոր ապրուստի մակարդակի բարձրացումը, հողերու բաշխում գիւղացիներուն, ազգայնացում ճարտարարուեստի, եւայլն :

Այս ուղղութեամբ փորձեր կատարուեցան արդէն Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ : Դիւրին պիտի չըլլայ լրիւ իրագործել այս ծրագիրը այն երկիրներուն մէջ, ուր մտքերը բոլորովին հասունցած չեն դեռ :

Աշխարհ կը կերպարանափոխուի ամէն օր աստիճան մը աւելի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՆ

Երկուշաբթի օր սկսաւ ածխային հանքագործներու գործադուլին չորրորդ շաբաթը : Բանթողները աւելի քան երբեք վճռական են : Կիրակի օր, ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները բացարձակապէս մերժեցին յաւելման այն առաջարկները զորս ածխահանքերու տնօրէնութիւնը ըրաւ : Արդարեւ հանքագործներուն կ'առաջարկուէր 7.40 առ հարիւր յաւելում մը տասը ամսուան վրայ բաժնուած :

Նման առաջարկ մը որեւէ ձեւով չէր կրնար գոհացնել բանուորները որոնք նման յաւելում մը կը պահանջեն անմիջապէս : Երբ ընկերակցութեան ներկայացուցիչները լսեցին իրենց եղած առաջարկները, այնքան վրդովեցան որ քրիստոնեայ հանքագործներու ղեկավարը կը պոռար «խելագարութիւն է, ա՛լ կը բաւէ որքան ատեն է ազգին աղքատախնամի դրամենեակը կը դտնուինք » :

Բանուորական Ուժի պարագլուխն ալ կը յայտարարէր թէ կացութիւնը շատ ծանր է : Նոյնն է, անշուշտ Աշխատանքի Դաշնակցութեան դիրքը :

Ներկայիս ուրեմն բանակցութիւնները խզուած են եւ անմիջական ոչ մէկ յոյս կայ լուծում մը գտնելու :

«Խելօքներու» յանձնախումբին աշխատանքներն ու պատրաստած տեղեկագիրը, ցարդ, ապարդիւն մնաց : Ասոնց յանձնուած էր ուսումնասիրել վերջին տարիներու յաւելումներու համեմատութիւնները պետական եւ անհատական շրջագծերուն մէջ :

Այս ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ որ 1958 Սեպտեմբերէն 1963 Յունուար 1, ոչ պետական գործերու մէջ, թոշակներու յաւելումը եղած է ժամական՝ 38,8 առ հարիւր : Այս համեմատութիւնը առնելով իբրեւ հիմ, ածխային բանուորները 7,4 առ հարիւրի յապաղում մը ունին :

Ամէն պարագայի մէջ, գործադուլի այս չորրորդ շաբաթը ծանր կացութիւն մը կը ստեղծէ նաեւ երկրին տնտեսական կեանքին մէջ :

Իւմանիթէ ուղղակի տը Կոլը պատասխանատու կը նկատէ, առանձին խմբագրական մըն ալ նուիրելով որու խորագիրն է «Պատասխանատուն» :

Պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ ածխային հանքերու բանուորներուն գործադուլը ամէնէն ժողովրդական գործադուլն է որ եղած է Ֆրանսայի մէջ :

Կը սպասուի ելեկտրականութեան եւ կազի ամսաթոշակներու կարգադրութեանց : Թէեւ ուղեւարներն, կազի ու ելեկտրականութեան բանուորները ի յառաջագունէ դէմ են «խելօքներու» եզրակացութեանց :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ամերիկաներու քաղաքական կեանքին ժամանակակից զգալի վերիվայրումները, անակնկալ կարեւորութեան գծի վրայ կը դնեն՝ աշխարհի այդ մասին մէկ կամ միւս աշխարհագրական կէտը : Անոնցմէ է այսօր, Փանամայի Հանրապետութիւնը, իր միջովկիական ջրանցքին բերմամբ :

Կեդրոնական Ամերիկայի հարաւային ծայրամասը, Փանամայի պարանոցը ունի 74.474 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, մօտ 1.100.000 բնակչութիւն :

Փանամայի պարանոցը գտած էր Քրիստափոր Քոլոմպոս, դէպի Ամերիկաները կատարած իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին (1502) : Այսուհանդերձ, այդ հողամասին արժէքն ու անունը աշխարհի յայտնուեցան սպանացի ասպատակներու արշաւանքներով : Եւ այդ օրէն սկսեալ, դժբախտութիւններու դուռը լայն պիտի բացուէր երկրին բնիկներուն համար, որոնք դարերով չարչարուեցան օտար լուծի տակ : Փետրօ Արիասէն մինչեւ Ֆրանչիսկո Փիզարօ ասպատակեցին Փանաման, յանուն Քասթիլիօ Թագաւորին :

Հազիւ իր անկախութեան տիրացած, 1821ին, թէեւ ազգայնական տարրը ընդդիմացաւ, երկրին օրուան պետերուն կարգադրութեամբ պարանոցը միացաւ Քոլոմպիայի Հանրապետութեան : Այս որոշումին դէմ ընդվզողները չհրաժարեցան երկրին անկախութեան համար իրենց մղած պայքարէն : Հակառակ անոր որ իրաց այդ անկայուն կացութեան առջեւ Քոլոմպիոյ Հանրապետութիւնը ստիպուեցաւ ներքին ինքնավարութիւն շնորհել (1855), բացարձակ անկախութեան ձգտումը՝ միշտ վառ ու գործօն, պատեհ առիթին կը սպասէր պայթելու համար : Այս պատմական առիթը եւ օրը ներկայացաւ 1903ին : Այդ տարին, Նոյեմբեր 3ին, ներքին ծաւալուն ապստամբութիւն մը՝ անկախ հռչակեց Փանամայի Հանրապետութիւնը :

Այնուհետեւ, բազմաթիւ կողմերով նըպաստաւոր երկրին աշխարհագրական դիրքը՝ ԺԹ. դարէն սկսեալ, իր վրայ հրաւիրեց Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու ուշադրութիւնը, որոնք սկսան մրցիլ, իրարմէ խլելու համար Փանաման : Ի վերջոյ յաղթեցին Ամերիկացիները, որոնք հաստատեցին իրենց գերիշխանութիւնը Ջրանցքի շրջանին վրայ, որ ունի 1,432 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն :

Փանամայի Ջրանցքը, որ Ատլանտեան ովկիանոսը անմիջական հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ Խաղաղականին հետ, անհամեմատ կերպով կրճատած է արեւմտեան Եւրոպայի ափերը Ծայրագոյն Արեւելքի միացնող ծովային ճամբան : Անոր գաղափարը շատ հին է : Արդէն ԺԶ. դարու սկիզբները, փորթուկալցի Անթոնիօ Կալվան այն ջրանցքին առաջարկը ներկայացուցած էր Կարոլոս Ե. կայսեր :

Սպասումի դարերը իրարու յաջորդեցին, մինչեւ որ Սուէզի ջրանցքով արդէն իսկ համբաւաւոր Ֆերտինան տը Լըսէփսի ալ վաւերացուցած ծրագրին գործադրութեամբ, ջրանցքին երկար ու ծանր աշխատանքները աւարտեցան 1914ին : Նոյն տարուան Օգոստոս 15ին, այդ ջրանցքն պաշտօնապէս իր դռները բացաւ միջազգային նաւարկութեան, ի շահ Ա. աշխարհամարտի յաղթական զինակից պետութիւններու, եւ այնուհետեւ ի սպաս միջազգային առեւտուրին :

Ջրանցքը ունի 81 քիլոմեթր երկարութիւն, 91 մեթր լայնք եւ նուազագոյն խորութիւն՝ 12.50 մեթր :

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի ջրանցքին շրջանը : Բացի իր տնտեսական կարեւորութենէն, Փանամայի Ջրանցքը ունի նաեւ ռազմագիտական մեծ նշանակութիւն : Միայն 1959ին, Փանամայի Ջրանցքէն՝ Ատլանտեան Ովկիանոսէն դէպի Խաղաղական անցած են 9718 նաւեր՝ մօտ 51 միլիոն թոն տարողութեամբ :

Ջրանցքի ընկերութեան շահը կը հասնի տարեկան հարիւր միլիոն տոլարի, որուն մէկ մասը իբրեւ վարձք կը վճարուի Փանամայի կառավարութեան :

Ջրանցքին ապագան՝ ծովերու ճակատագրին տէր Նեպտունի ձեռքով պիտի գրուի, եթէ մարդիկ չփորձեն գրուածն ու գրուելիքը խաթարել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ քիւրտ ազգայնական շրջանակներու համաձայն Քիւրտերու եւ Իրաքցիներու բանակցութիւնները անելի յանգած են : Արդարեւ քանի մը օր է Պարզանի եւ քիւրտ ըմբոստութեան սպայակոյտը ժողովի նստած են Քէրքիւքէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու : Այս հաւաքոյթին բուն նպատակն է համաձայնագիր մը պատրաստել «ապակեդրոնացած» վարչակարգի մը սահմանները ճշդելու համար : Կ'ըսուի թէ Յեղափոխական խորհուրդը չէ ընդունած Պարզանիի առաջարկները որոնք են.— Քրտական բանակի մը կազմութիւնը, իրաքեան Քիւրտիստանի սահմանումը որ պէտք է իր մէջ ունենայ Մուսուլի եւ Քէրքիւքի գաւառները : Վերջապէս Քիւրտերու տրամադրութեան դրուի քարիւղներու եկամուտներուն 70 առ հարիւրը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ գեղչեցին Յորդանանի տուած իրենց օժանդակութիւնը 1963 – 1964ի համար : Այդ օժանդակութիւնը որ 35 միլիոն տոլար պիտի ըլլայ այդ շրջանին համար, պիտի նուազի ամէն տարի մինչեւ 1970 եւ այն ատեն Յորդանան ձեռք ձգած պիտի ըլլայ իր «ելմտական անկախութիւնը » :

ՀՈՒՆԳԱՐ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ կարդինալ Մինծենթի կրնայ ներում ստանալ եթէ դիմում ընէ : Կարդինալը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր 1949ին «բարձր դաւաճանութեան » համար : Ուրեմն եթէ ներում խնդրէ կրնայ այլեւս ապրիլ Հունգարիա իբրեւ ուեւէ սովորական քաղաքացի, այլ խօսքով չի կրնար շարունակել իր առաքելութիւնը : Հաւանական չէ որ կարդինալ Մինծենթի նման դիմում մը ընէ նկատի առնելով որ միշտ եղած է քաջ հովիւը իր ժողովուրդին :

ՆԱՍԸՐ ընդունած է ալժերական պատուիրակութիւն մը, նախքան «երեքներու» (Իրաք – Եգիպտոս – Սուրիա) խօսակցութեանց վերսկսումը : Նասըր չուզեր շատ ճնշում բանեցնել Ալժերացիներուն վրայ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի թէ Ալժերիոյ անդամակցութիւնը նման դաշնակցութիւն մը ինչ դժուարութիւններ կրնայ ստեղծել արաբական մեծ Մաղրէպին համար :

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Պէյրութէն կը հաղորդեն որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տեղապահ՝ Խորէն Արք. լեղուցքի վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած է Պէյրութի Ամերիկեան հիւանդանոցը, Հինգշաբթի օր :

Գործողութիւնը յաջող անցած է եւ Խորէն Արք. ապաքինման մէջ է :

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅ ԳԻՒՂԵՐԸ

Դաշտային Կիլիկիան կը սկսի Փայա – սէն եւ կ'երկարի մինչեւ Կորիկոս՝ չորս հարիւր յիսուն քիլոմեթր երկարութեան վրայ :

Այս երկարութիւնը ծովեզերեայ մասն է, իսկ դաշտային մասը կ'երկարի Մի – ջերկրականի ափէն մինչեւ Տաւրոսեան լեռներու ստորոտը եւ նեղ շերտ մը կը ներկայացնէ : Ամէնէն լայն տեղը, Միխի – սի ծովափէն մինչեւ Սիս, հարիւր քսան քիլոմեթր երկարութիւն ունի, իսկ տեղ տեղ հազիւ հազ քսանէն յիսուն քիլո – մեթր :

« Լեռնային Կիլիկիա»ն Տաւրոսեան լեռնաշղթային տրուած անուն մըն է : Տաւրոսեան լեռները կը սկսին Սիլիֆ – քիայէն, կ'երկարին հիւսիս արեւելք, ի – րենց մէջ առնելով Լամբրոն, Կուկլըլաք, Հաճին, Զոմանտա, Կոկիսոն լեռնաքա – ղաքները, մինչեւ Զէյթունի Պերիթ, Էն – կիզաք ու Բերդուս աւանները ու բարձ – րաբերձ լեռները : Այս լեռնային մասը ունի դաշտագետիններ, ամէն տեսակի ցանքերու յատուկ, ընդարձակ մշակելի հողամասեր, ծառ ու ծառաստաններով լեռնոտ տափարակ տարածութիւններ, որոնք աւելիով իսկ կը բաւարարեն բը – նակչութեան կարիքները :

Կիլիկիոյ արեւելեան սահմանը կը կազմեն Ամանոսեան լեռները, որոնք մեր պատմութեան մէջ Սեւ լեռներ անունով ծանօթ են : Ամանոսեան լեռները ծնունդ կ'առնեն Քեսապէն եւ շեշտակի դէպի հիւսիս կ'առաջանան, մինչեւ Մարաշի մօտերը, ուր Ջահան գետը իր սրընթաց վազքով երկու լեռները՝ Տաւրոսն ու Ա – մանոսեանը իրարմէ կը բաժնէ :

Բնական այս կազմուածքով Կիլիկեան ունի քառասուն հազար քառակուսի քիլո – մեթր տարածութիւն :

Կիլիկիոյ բնակչութեան թիւի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն չունինք, բայց բերդերու, ամրոցներու, քաղաքներու, վանքերու, վանականներու եւ գիւղա – ցիութեան հոծ բազմութեան ներկայու – թիւնը եւ հայկական բանակներու գոյու – թիւնը նկատի առնելով, կրնանք գաղա – փար մը կազմել բնակչութեան թիւի մա – սին, որ մօտ մէկ միլիոն կրնայ եղած ըլ – լալ : Բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմէր Հայութիւնը, բայց կը գտնուէին Յոյներ, Ասորիներ եւ, մանաւանդ արե – ւելեան մասին մէջ, արամայեցիներ, նա – եւ Սելճուք Թուրքեր, եւ խաչակիր Ֆը – րանքներ : Քիւրտերու մասին յիշատա – կութիւն չկայ :

Կիլիկիոյ քաղաքներէն մեզի ծանօթ է Սիս մայրաքաղաքը, Մոպսուեսթիա — Միսիս, Ատանա եւ Տարսոն, իսկ բերդե – րուն շուրջ կը գտնուէին զուտ հայկական բնակիչ ունեցող քաղաքներ, ինչպէս Ա – նաւարզա, Վահկայ, Լամբրոն, Բարձր Բերդ, Պապիռոն, Ճանճիկ, Կապան եւ – այլն : Կրնանք որոշապէս ըսել, թէ հայ գիւղացիները ճորտերն էին բերդատէրե – րուն, որոնց կամքէն կախում ունէր ի – րենց գոյութիւնը՝ նոյն հողերուն վրայ աշխատելու ու ապրելու համար : Երբ բերդատէրը գերի կ'իյնար թշնամիին ձեռքը կամ երբ բերդը գրաւուէր, գիւ – ղացիութիւնը կ'ենթարկուէր զրկանքի ու տանջանքի, որով ստիպուած կը գաղթէր աւելի ապահով վայրեր, ուր թշնամին չէր կրնար հասնիլ :

Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ ունէինք չորս բերդեր, որոնցմէ ամէնէն ամրակուռն էր Անարզաբայի բերդը, Լեւոնկլան ու Նուր Տաղը — արդի Թոփրաք գալէն · միւս բերդերը լեռնային անցքերու, « անառիկ ու անմատոյց» վայրերու վրայ շինուած էին եւ գիւղացիութիւնը ցանցառ թիւ մը կը կազմէր այդ շրջաններուն մէջ :

Դժբախտաբար, Կիլիկեան պատմու – թեան մէջ գիւղերու որոշ անուններու չենք հանդիպիր եւ արդէն այս ցոյց կու տայ բերդատէրերու սեփականութիւնը գիւղացիներուն վրայ, որոնք հողագոր – ծութեամբ կամ խաշնարածութեամբ կը զբաղէին իբրեւ ճորտերը այն բերդատէ – րերուն, որոնց հողերուն վրայ, բերդին շրջակայքի տարածութեան մէջ հաստատ – ուած էին :

Հայկական Կիլիկիոյ Թագաւորութեան անկումէն ետք, դաշտային հողամասին վրայ գտնուող հայ գիւղացիութիւնը, ասպատակող հորդաներուն հալածանքէն փախչելով, ապաստանեցաւ լեռներու ա – նառիկ դիրքերու մէջ կամ մութ անտառ – ներու ամայի առանձնութեանց, քողածա – ծուկ հովիտ ու սարերու վրայ, որով քա – նի մը դար ետք իսկ՝ մենք ունեցած չենք հայ գիւղացիութիւն դաշտային կոչուած կիլիկեան հողամասին մէջ :

Կիլիկիոյ Հայութեան վերջին արտա – գաղթէն առաջ, ինչպէս ծանօթ է, հայ գիւղեր չունինք եւ չենք ունեցած դաշ – տային մասին մէջ : Փայասի եւ Արսուզի մօտերը կային քանի մը հայկական գիւ – ղաքաղաքներ ու գիւղեր, որոնք Տէօրթ – եօլ — Էրզին—Էօզէրլի, Նաճարլը, Զոք – մարզուան անունով ծանօթ են : Բայց կարծես այս տեղերուն բնակիչները, ո – րոնք նորահաստատ Հայութեան բեկոր – ներ եղած են Սասունէն, Տիգրանակերտէն ու Խարբերդէն եւ այլ տեղերէն, մասնա – ւորաբար Թրքախօս քաղաքներէ հաւաք – ուած են :

Կիլիկեան պատմութեան մէջ այս վայ – րերուն կը տրուի Ճկեր անունը, այս բա – ռըն իսկ հայկական հնչում չունի :

Մեր յիշած այս գիւղերուն բնակչու – թիւնը Թրքախօս եղած է, ինչ որ փաստ մըն է, որ անոնք կիլիկեան շրջանին գո – յութիւն չեն ունեցած, մինչ քիչ անդին, Ամանոսեան լեռներուն վրայ գտնուող հայկական գիւղերը հայախօս են, ինչ – պէս Պելան եւ Աթըրք հայկական գիւղե – րը, որոնք ունին իրենց գաւառաբարբա – ռը :

Ուրեմն, դաշտային Կիլիկիոյ մէջ հայ – կական Ռուբինեանց Թագաւորութեան անկումէն ետք, բացի Տէօրթեոլի շրջա – կայքէն, մենք հայկական գիւղեր ունե – ցած չենք : Նոյնն է պարագան Յոյներու, Ասորիներու, ու Արամայեցիներու հա – մար : Այդ տեղերը գրաւուած են Թիւրք – մէններէ ու Ալեւի Ֆելլահներէ : Ատա – նայի եւ Տարսոնի գիւղացիներուն մեծա – մասնութիւնը Ալեւիներ են, իսկ Միսիսի ու Անաւարզայի շրջակայքը նոյնպէս զարսի Թիւրքմէններ են : Միակ բացա – ռութիւնը կը կազմէ Տարսոնէն վեց ժամ հեռաւորութեան վրայ, Տաւրոսեան լեռ – ներու լանջին գտնուող զուտ հայկական գիւղ մը՝ Գոզոլուք անունով, իսկ Տար – սոնէն կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ յունական գիւղ մը՝ խսկիլին, հոյակապ եկեղեցիով եւ գեղեցիկ շէնքերով :

Հայ գիւղացիները Կիլիկիոյ դաշտային հողամասէն հեռացած, անառիկ դիրքե – րու, անտառներու եւ ձորերու անմատ – չելի ծերպերուն վրայ իրենց բոյնը դը – րած են, հեռու մնալու համար հալա – ծանքներէ, Զէյթուն, Հաճին, Վահկայ, Կապան ու Անտեռուն եւ շրջակայքը հայ գիւղացիներով բնակուած են եւ ունե – ցած են իրենց յատուկ գաւառաբարբառ – ները, վանքերը, աղօթատեղիները : Ան – վախ կեանք մը վարելու ներքին ապաստ բնազդէն մղուած, ընտրած են այդ մե – կուսի վայրերը, գէթ պահելու համար ի – րենց կիսանկախ գոյութիւնը :

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«MISSION TECHNIQUE EN ARMÉNIE»

Հայ ճարտարապետութեան մասին ընդհանուր ու միեւնոյն ատեն կարդ մը մասնայատուկ ծանօթութիւններ տանալ փափաքողներուն գիրքն է այս, հրա – տարակուած՝ Լը Մոնտ Սուբըրէն հրա – տարակչականին կողմէ : Հեղինակն է՝ Եղուարդ Իւթիւճեան, ծանօթ մասնա – գէտը ստորերկրեայ ճարտարապետու – թեան :

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկու – կութեան յանձնարարութեամբ, 1957ին, եւ յաջորդ երկու տարիներուն, մասնաւոր առաքելութեամբ մեկնած է Հայաստան, անձամբ զբաղելու Էջմիածնի տաճարի վերանորոգութեան գործով : Պատեհ ա – ռիթներ՝ որպէսզի այցելէ եւ ուսումնա – սիրէ մեր պատմական հարիւրաւոր յու – շարձանները ու վերադառնայ՝ նիւթերու եւ նկարներու հարուստ պաշարով մը :

Հարիւր քառասուն լայնածաւալ դեղե – ցիկ էջերու վրայ փռուած՝ հարիւրաւոր յուշարձաններու նկարները կամ կաղիծները, գեղատիպ նկարներու (ալպոմի) մը տպաւորութիւնը կը ... հատորը թղթատողներուն վրայ :

Հեղինակը՝ վեց տարբեր ... տակ, նախ կը ներկայացնէ Հայաստանն ու Հայը, երկիրը եւ քաղաքակրթու – թիւնը : Հասկնալի է թէ ինչո՛ւ : Անհրաժեշտ է որ օտար ընթերցողը — գիրքը գրուած է ֆրանսերէն լեզուով — ծանօթանայ առաջ հայկական դարամեայ ճարտարա – պետութեան, անոր առանձնայատկու – թիւններուն, կրած եւ թողած ազդեցու – թիւններուն, ծանօթանայ մեր երկրին, մեր ժողովուրդին եթէ ոչ լրիւ, ... նուազն սեղմ այլ հիմնական գիծերուն :

Այս իմաստով շահեկան են բազմաթիւ հատուածները՝ որոնք կու տան հայ ժո – ղովուրդի պատմութեան հանգրուանները, Հայաստանի եւ Արեւմուտքի յարա – բերութիւնները ու յատկապէս հայկական մշակոյթի զանազան մարզերուն նուիր – ուած գլուխները՝ գիտութիւն, լեզու, գրականութիւն, երաժշտութիւն, ճար – տարապետութիւն, արձանագործութիւն, մանր արուեստներ, ձեռագիրներ, նկա – րազարդութիւն, ոսկերչութիւն, եւայլն, ուր ընդհանուր գիծերով ներկայացուած են իւրաքանչիւրին պատմութիւնը, յատ – կանիշերը :

Բաժինը ամբողջական դարձնելու ... տումով, Իւթիւճեան կը խօսի նաեւ ... եւ արդի Հայաստանի աշխարհագրու – թեան եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հա – յութեան մասին : Հայ կեանքին ընդհա – րապէս եւ Հայոց պատմութեան յատկա – պէս անծանօթ օտար ընթերցողը բաւա – կան լայն ծանօթութիւններ պիտի ստա – նայ, անտարակոյս, այս գիրքը կարդա – լով : Արդարեւ, կան գլուխներ, ինչպէս Հայերը Ֆրանսայի մէջ, որոնք լի ... մանրամասնութիւններով եւ տեղեկու – թիւններով :

Տասը ենթաբաժիններով, հեղինակը ... ներկայացնէ հայկական ճարտարապե – տութիւնը, որուն գլուխ գործոցները ինչպէս գիտել կու տայ ինք եւս, ու մա – նաւորապէս եկեղեցական ճարտարապե – տութեան մաս կազմող կոթողները ... զուրս կուգան փոքր ժողովուրդի մը ... սահմաններէն եւ կը դառնան միջազգա – յին հետաքրքրութեան առարկայ :

Այս վարկածը հաստատելու համար հեղինակը կը ներկայացնէ կարգ մը ... բածանօթ օտար դէմքերու հիացիկ վկա – յութիւնները : Այսպէս, վկայութեան կանչած է անգլիացի ճանապարհորդ Լինչ, ֆրանսացի արձանագործ Պա – տել, բիւզանդագէտ Շառլ Տիլ, պատմա – գրական Ժաք տը Մորկան եւ դեռ ուրիշ – ներ : Հուսկ ուրեմն, հեղինակը կը ... հայկական ճարտարապետութեան ... առանձնայատկութիւններուն մասին ... «ճարտարապետական բոլոր յօրինումնե – րը՝ կամարներէն մինչեւ գմբէթները ամէնէն վարպետ յղացումները, ...

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Երկու ընտանիքներու ապրուստը կա – խում ունէր միայն ու միայն ուղեղէ մը եւ գրիչէ մը, վասնզի Հիւկօ իր փա – խուստի միջոցին ոչինչ կրցած էր առնել իր հետը : Բարեբախտաբար արդասաւոր էր իր գրիչը, չըսելու համար անսպառ : Շուտով հրապարակ կ'ելլեն իր վրէժխընդիր գրութիւնները «Փոքրիկ Նափոլէոն»ը տիտղոսով եւ իր «Պատիժներ» հոյակապ քերթուածներու շարքը, որոնք կը ծախ – ուին Ֆրանսայի մէջ ձեռքի տակէ, ինչ – պէս նաեւ արտասահման :

Բայց շուտով կը ստիպուի թողուլ կղզին, ուրկէ կը վտարուի իր հանրապե – տական գաղափարներուն պատճառով : Ա – զատական Անգլիացիներ բազմաթիւ ցոյ – ցեր կազմակերպելով բողոքի ձայն կը բարձրացնեն, բայց եւ այնպէս անգլիա – կան կառավարութեան վճիռը կը մնայ անփոփոխ :

Ընտանեօք կ'երթայ ապաստանիլ Ման – շի մէջ գտնուող Գերնեսի անգլիական կղզին, ուր կը սկսի պարապիլ իր գրական աշխատանքներով, որոնց ար – դիւնքը պիտի ապահովէր իր եւ իրեննե – րուն ապրուստը :

Այդտեղ է որ վերջնականապէս ձեւ կ'առնեն իր երկու համբաւաւոր գործե – րը՝ «Դարերու Էէֆեաթը» եւ «Թշուառ – ները» :

1868 Դեկտեմբեր 27ին, Ատել Հիւկօ, բանաստեղծին առաջին կինը եւ առաջին սէրը կը մահանայ սրտի կաթուածի մը հետեւանքով, խոր սուգի մատնելով ազ – նուականը :

Շուտով, սակայն, վերջ պիտի գտնէր իր հայրենիքէն հեռու տարագիր վիճա – կը :

Արդարեւ, 1870 Սեպտեմբեր 3ին, Նա – փոլէոն Գ. տեղի տալով Գերմանացինե – րու առջեւ, կը հռչակուի Հանրապետու – թիւնը :

Երկու օր ետք, Պրիւսէլի կայարանին մէջ, Վիկտոր Հիւկօ ղողղողացող ձայ – նով մը կ'ըսէ տոմսակավաճառին :

— Տոմսակ մը Փարիզի համար :

Կը գտնէ կայարանին խուռն ժամա – ցոյցը, ուր սլաքները ցոյց կու տային իր աքսորական կեանքին վերջաւորութիւ – նը, եւ դառնալով իր կողքին կանգնած երիտասարդ զրող Ժիւլ Քլարէթին, կ'ը – սէ .

— Տասնըինը տարիներէ ի վեր կը սպա – սեմ այս պահին ...

Փարիզի մէջ անօրինակ ու խանդավառ ընդունելութեամբ մը կը դիմաւորեն զինքը : « Կեցցէ՛ Հիւկօ» աղաղակները կը թնդացնեն օդը եւ մարդիկ կը սկսին ար – տասանել իր համբաւաւոր « Պատիժներ » քերթուածաշարքէն կտորներ : Ամբոխը կ'ուզէ զինքը ուսամբարձ առաջնորդել դէպի քաղաքապետարան :

— Ոչ, քաղաքացիներ, կը բացագան – չէ բանաստեղծը, յուզուած, ոչ, եկած չեմ հոս խանգարելու համար նորահաս – տատ Հանրապետութիւնը, այլ եկած եմ թիկունք կանգնելու անոր :

×

Այս շրջանին Վիկտոր Հիւկօ թեւակո – խած էր արդէն եօթանասուն տարեկանը, սակայն իր երիտասարդական խանդն ու աւիւնը մնացած էին նոյն հրաբորբոք սա – տիճանաչափին վրայ : Իր հակումն ու սէ – րը դէպի կիները ոչինչով տեղի տուած էր իր նկարագրին մէջ :

Օտէօն թատրոնին մէջ տեղի կ'ունենայ «Ռուի Պլազ»ի ներկայացումը, որուն մէջ նորահաս դերասանուհի մը՝ Սառա Պեր – նար կը ստանձնէ նոյն այն դերը զոր ա – տենօք պիտի խաղար տարաբախտ Ժիւ – լիէթ Տրուէն, որ սակայն, Տիկին Հիւ – կոյի միջամտութեամբ ետ առնուած էր Ժիւլիէթէն եւ տրուած ուրիշի մը :

Կ'ըսուի թէ այս նոյն Սառա Պերնար բազմացուցած է ցանկը Վիկտոր Հիւկոյի պատկանած կիներուն, եւ աւելին, լեզուներ կը հաւաստեն թէ դերասանուհին զաւակ մըն ալ ունեցած է մեծանուն բանաստեղծէն ...

Իր կեանքին վերջին օրերուն, երբ ... դէն եօթանասունը անցած կին մըն էր Ժիւլիէթ Տրուէ, միշտ հաւատարիմ մեծ սիրոյն, չարաչար կը տանջուի, ... մէն օր ականատես ըլլալով իր ծերունի սիրեցեալին սիրային նորանոր արկածախնդրութիւններուն : Խեղճ կինը կը ... ռապէր աւաւոր կերպով նաեւ անոր ... մար, որ բժիշկներուն կարծիքով Վիկտոր Հիւկօ իր այդ յառաջացեալ ... րիքին ինքզինքը երիտասարդ մը կարծե – լով չարունակէր իր յարաբերութիւնները տարիքով իրմէն անհամեմատ երիտասարդ կիներու հետ, օր մը, ... կարծակի կրնար մահը գրկել այդ ... րու բազուկներուն մէջ ...

Արդարեւ 1878 Յունիս 27ի գիշերը, ընթրիքէ մը ետք — միշտ անսպառ խորժակ ունէր — Վիկտոր Հիւկօ ... նայ ուղեղային թեթեւ ... Զինքը խնամող բժիշկները կը ... բարեն որ հրաժարի ... հաճոյքներէ, բան մը որ կրնար ... բեր վախճանի մը յանգիլ :

(9 Շար.)

դժուար ճարտարապետական խնդիրները լուծուած են ճարտար արուեստով, մեծ ժուժկալութեամբ, գեղեցիկ ճաշակով եւ անբաղդատելի գիտութեամբ »:

Նախահայկական շրջանէն սկսելով եւ դարերու մէջէն ընթանալով, Իւթիւճեան մէկ առ մէկ կը ներկայացնէ մեր ճարտարապետութեան հրաշալիքները կազմող վանքերն ու եկեղեցիները, բերդերը եւ կամուրջները, անշուշտ, միշտ զուսպ եւ սեղմ գիծերով :

Այսուհանդերձ, կարգ մը պատմական կարեւոր յուշարձաններ՝ Գայիանէ, Էրերուք, Հովիւներու եկեղեցին, Քասախի (Ապարան) մայր տաճարը, Էջմիածին, Տեկոր, Եղիվարդ եւայլն, ներկայացուած են աւելի լայն գիծերով, պատմական, ճարտարապետական ուշագրաւ ծանօթագրութիւններով:

Հայաստան, իր աշխարհագրական դիրքին իսկ բերումով, ճանչցած է բազմաթիւ ժողովուրդներու մշակոյթը: Բնիկ երկրացիներէն զատ՝ Հուրի - Միտանի, Հիթիթ, Նայիրի, Հայասա եւ Ուրարտու, — յաջորդաբար ճաշակած է փռիւգիացիներու, Ասորեստանի, Պարսկաստանի, Յունաստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի եւ վերջապէս Արաբներու եւ Թուրքերու տիրապետութիւնը: Բնականաբար «բազմազան ասպատակութիւնները եւ յաճախակի շփումները, որոնք յաջորդեցին, ունեցան մեծ ազդեցութիւն հայ ժողովուրդի կազմութեան ու ասոր հիման վրայ, նաեւ հայ ճարտարապետութեան վրայ »:

Հայ ճարտարապետութիւնը, սակայն, ինքնատիպ եւ ինքնուրոյն դիմագիծ մը ունի եւ միեւնոյն ատեն՝ լայնօրէն ազդած է ռոման, կոթիկ եւ այլ ճարտարապետութիւններուն վրայ, մինչեւ Իրլանտա եւ սկանտինաւեան երկիրներ :

Հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւններ կը նշմարուին մինչեւ իսկ Ֆրանսայի մէջ: «Սիւլլիէն 13 քիլոմեթր, Սէն Պընուայէն հինգ քիլոմեթր անդին, Օրլէանի շրջանին մէջ կը գտնուի Ժեռմինի - տէ - Փրէ եկեղեցին, որ Ֆրանսայի ամէնէն հին եկեղեցիներէն մէկն է», շինուած՝ 806 – 811ին: Այս եկեղեցին, որուն ճարտարապետը եղած է հայազգի Օտօ լը Մեսին, կը կրէ հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը: Յիշատակուած են նաեւ ուրիշ օրինակներ :

Այս շահեկան եւ հետաքրքրական հատորը կը վերջանայ մատենագիտական հարուստ ցանկով մը: Բարեխիղճ աշխատանքով, Եղուարդ Իւթիւճեան օտար ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնէ ֆրանսերէն, անգլիերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, հայերէն գիրքերու ցանկ մը Հայոց պատմութեան, ճարտարապետութեան եւ ընդհանրապէս հայ արուեստի մասին խօսող :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՍՆՈՒՆԴԸ

Ֆրանսայի մէջ՝ ձմրան խիստ օրերէն գարնան համեմատաբար տաք եղանակին մուտքը, սովորաբար, տեղի չունենար յանկարծակի: Այսպէս, օդին ջերմութեան եւ խոնաւութեան աստիճանները կ'ենթարկուին վերիվայրումներու, որոնք կը նպաստեն կարգ մը հիւանդութիւններու երեւան գալուն ամէն տարիքի մարդոց եւ յատկապէս երախաներուն մօտ :

Տարուան այս եղանակին, այդ իրողութեան վրայ կ'աւելնայ նաեւ այն պարագան, որ մարդիկ ձմրան եղանակին յատուկ սննդական պակասներու հետեւանքով, կը ներկայանան կենսանիւթերու պաշարի նուազումով :

Երախաները աւելի հակամէտ են ենթարկուելու այս պակասներու հետեւանքներուն, քանի որ անոնց կազմը աւելի դժուար կը յարմարի ստեղծուած նոր պայմաններուն, իսկ մարմինը աւելի շատ ջերմութիւն կը կորսնցնէ, որովհետեւ անոնց մարմնին մակերեսը շատ մեծ է՝ բաղդատմամբ մարմնին ծանրութեան :

Այս չի նշանակեր թէ երախաները պէտք է հագուեցնել այնքան շատ, որ պատճառ դառնայ քրտնելու, մսելու եւ արգիլելու, որ անոնց մորթային շնչառութիւնը կատարուի բնականոն կերպով :

Պէտք է զգուշանալ երախաները պահելէ ապականած օդի մէջ, բայց սենեակին օդը փոխած ատեն պէտք է ուշադիր ըլլալ որ օդի հոսանք չստեղծուի :

Այս եղանակին, երախաներուն սնունդը պէտք է բացառապէս հարուստ ըլլայ եւ օգնէ անոնց աճին եւ ուժեղացման (միս, հաւկիթ, կաթ, կաթնեղէններ եւ անուշեղէն): Կենսանիւթ Սէ եւ Ա (ձկան իւղի տեղ) շատ կարեւոր են : Եթէ երախան կը մեծնայ արագ կամ կը նշմարուի քալսիումի պակաս ակռաներու բուսած ատեն, այդ պակասը կարելի է փոխարինել քալսիումով հարուստ ընդեղէններով եւ Տէ 2 կենսանիւթով :

Ձմրան եւ գարնան եղանակներուն, օգտակար է երախաները ենթարկել նաեւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու, որոնք կ'օգնեն անոնց աճումին եւ մահացու են կարգ մը մանրէներու համար :

Ամէնէն աւելի յանձնարարելի են բնական կենսանիւթերը թարմ վիճակի մէջ, որոնք կը գտնուին թարմ ուտեստեղէններու մէջ, մինչ պահածոները աղքատ են կենսանիւթերէ :

Անհրաժեշտ է ժամանակին դարմանել, շնչառութեան գուռներու (քիթ, բերան) թերութիւնները, ինչպէս նաեւ նշաբորբը (ամիկտալ): Զգուշանալ երախաները պահելէ շարունակական առանձնութեան մէջ եւ հեռու՝ ուրիշ երախաներէ, ինչ որ ջղային վիճակ կը ստեղծէ անոնց համար: Անոնք պէտք է ունենան իրենց ընկերները, հոգ տանելով սակայն, որ այդ ընկերները վարակիչ հիւանդութիւններ չունենան :

ԲԺԻՇԿ ԳՐ. Բ.

ԱՆՆԱ ԱՍԼԱՆԻ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

112 տարեկան ցնդած բժիշկ մը սկսած է բանախօսութիւններ տալ, իսկ 116ամեայ Մարկոսը շատ գոհ է իր վիճակէն :

Մեծ անուն հանեց հայ Փրոֆ. Աննա Ասլան, որ Պուքրէշի մէջ, շնորհիւ իր երիտասարդացման մեթոտին, բազմաթիւ սպառած ծերունիներուն երիտասարդութիւն եւ աւիւն տուաւ :

Վերջերս, Պոլսոյ «Ագշամ» թերթի թղթակիցը Պուքրէշի մէջ այցելած է Աննա Ասլանի բուժարանը եւ իր թերթին գրած է հետեւեալը .

Դէպքը տեղի կ'ունենար Պուքրէշի երիտասարդացման հաստատութեան մէջ : Այս անգամ մեր դէմը կը գտնուէր Մարկոսեան Բարսեղ անուն 116ամեայ ծերունի մը: Մարկոսեան Երեւան ծնած էր եւ թրքերէն գիտէր : «Ինչպէս էք» հարցումին «Փառք Աստուծոյ» պատասխանեց : Աղջիկը կը կարծէ եղեր որ մեռած է հայրը որ երիտասարդութեանը բանտապահութիւն կ'ընէր: Բժշկական հանդէսին մէջ ի տես հօրը լուսանկարին խելայեղօրէն ուրախացեր է : 116ամեայ ծերունին շատ գոհ է կեանքէն :

Մարկոսեան որ հինգ քիլոնոց գաւազանը ի ձեռին կը շրջագայի, տասը տարիէ ի վեր երիտասարդացման հաստատութիւնը կը մնայ: Ձեռքի կնճիռները անհետացեր են: Մազեր բուսնիլ սկսած են գլխուն վրայ: 112 ՏԱՐԵԿԱՆ :

Այս անգամ 112ամեայ բժիշկի մը հետ կը ծանօթանանք: Քառասուն տարի բժշկութիւն ըրեր է: Ութ տարիէ ի վեր դարմանումի տակ է եղեր: Եղերական վիճակի մէջ հոս եկեր է: Ձեռքը դողալուն ոչ կրնայ գրել, ոչ ալ կրնայ խօսիլ եղեր: Լուչիա Կալին անուն այս բժշկուհին հիմա բանախօսութիւններ կուտայ, սահուն կերպով կը գրէ ու նոյնիսկ հիւանդանոցին մէջ կարգ մը հիւանդներ կը դարմանէ :

Կը ծանօթանանք հիմնադրին՝ Փրոֆ. Աննա Ասլանի: Հոս ներկայիս 265 հիւանդ կը դարմանուին: Փրոֆ. Ասլան 65 տարեկան է: Երիտասարդացման մեթոտը իր վրայ ալ կիրարկած ըլլալու է որ աշխատելու վճռականութենէն ոչինչ կորսնցուցած է: Ծերութեան ոչ մէկ նշան կը կրէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Արամ Խաչատուրեան Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ: Անուանումի առաջարկը ներկայացուած էր ութ անուանի ակադեմիկոսներու կողմէ :

Նշենք նաեւ, որ ականաւոր հայ երգահանը վերջերս Մոսկուա վերադարձաւ Ճափոնի մէջ համերգային երկար շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք: Այս առթիւ, ճափոնական թերթերը եւ արուեստի շրջանակները մեծ գովեստով դրուատեցին Արամ Խաչատուրեանի երաժշտական յօրինումները եւ իր խմբավարական շնորհքը :

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ՝ Փրոֆ. Վիկտոր Համբարձումեան, օդի ճամբով Երեւանէն Մոսկուա մեկնած է եւ շուտով, խորհրդային խումբ մը աստղագէտներու հետ Աւստրալիա պիտի մեկնի, մասնակցելու համար Աստղագէտներու Միջազգային Համագումարին :

Աւստրալիոյ համագումարէն ետք, պիտի մեկնի Ինտոնեզիա, աստղաբաշխական ուրիշ համագումարի մը մասնակցելու համար :

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐ

Պարսկաստանէն Հայաստան ժամանած է ներգաղթողներու նոր խումբ մը : Հայրենադարձներու այս խումբը տեղաւորուած է Լենինական: Խումբին անդամներուն թիւը չէ ճշդուած :

ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Մարտ 9էն մինչեւ Մարտ 14, Հայաստանի երգահաններու Միութիւնը գումարած է իր «պլենումը» (լիակատար նիստ), որու ընթացքին քննարկուած են առաջին անգամ ըլլալով մանկական երաժշտութեան զարգացման եւ մատաղ սերունդի գեղարուեստական դաստիարակութեան հարցերը :

Նիստերու ընթացքին ունկնդրուած են մանուկներու համար գրուած 150 կտորներ :

Ոստիկանը երկու դատարկապորտներ բռնելով՝ հարցաքննութեան կ'ենթարկէ :

— Դուն ո՞ւր կը բնակիս :

— Ուր որ ըլլայ, պարոն ոստիկան :

— Իսկ դո՞ւն ...

— Ես անոր դրացին եմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Վռամշապուհ կը ցանկար ներկայ ըլլալ Քրիստափորի համբաւաւոր փորձերուն, սակայն, իր պատկանած Պատասխանատու Մարմինին պատուէրը միշտ մտքին մէջ էր, կ'արգիլէր իրեն Սոֆիա մնալու մէկ օրէ աւելի. եւ այդ մէկ օրուան մէջ պիտի պատրաստէր իր տեղեկագիրը Սոֆիայի պատրաստութիւններուն ու փորձերուն վրայ. սակայն, միւս կողմէ, կը մտածէր թէ ինչպէս պիտի կրնար գաղափար մը կազմել այդ ամէնուն վրայ, առանց մօտէն տեսնելու :

— Պարոն Քրիստափոր, ըսաւ, կ'աղաչեմ, ես ստիպուած եմ վաղը մեկնիլ, ուստի, կը խնդրեմ որ, եթէ կարելի է, այսօր իսկ փորձ մը կատարէք, ես կը փափաքիմ ներկայ ըլլալ :

— Շատ աղէկ, յարեց Քրիստափոր, այսօր կ'երթանք կատարելու, արդէն մտադրած էի :

— Ուրիշ ո՞վ ներկայ պիտի գտնուի մենէ զատ, հարցուց Վռամշապուհ :

— Մէկ քանի մակեդոնացի ընկերներ, պատասխանեց Քրիստափոր, ազնիւ, պատուական ընկերներ, անոնք ալ շատ կը փափաքին տեսնել, մէկէ աւելի անգամներ թախանձեցին :

— Ե՞րբ պիտի կատարես, հարցուց Վռամ անհամբեր շարժուձեւով մը :

— Այսօր, պատասխանեց Քրիստափոր, եթէ կ'ուզես, մէկ ժամէն կը մեկնինք :

— Ո՞ւր, հարցուց Վռամ, շատ հեռու է :

— Ոչ, պատասխանեց Քրիստափոր, մայրաքաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռաւորութեան մը մէջ, Պալիէֆէնսի անուն գիւղ մը կայ, Քնեաժօվա կոչուած բլուրին գագաթը պիտի ելլենք, ապահով, անկասկածելի, ամէն յարմարութիւն ունեցող տեղ մըն է, ոչ ոք պիտի տեսնէ, ոչ ոք պիտի լսէ. հոն պիտի երթանք, պիտի տեսնես, ինչ հրաշքներ պիտի գործուին, մեր օրհնեալ պայթուցիկներուն շնորհիւ :

Վռամշապուհ կը խայտար :

Կէս ժամ ետքը, Քրիստափորի սենեակը նոր դէմքերով լեցուեցաւ, որոնց ամէնուն ալ ներկայացուեցաւ Վռամշապուհ: Կէս ժամուան միջոց մըն ալ խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ եւ յետոյ, Քրիստափոր, Ռուպինա, Վռամշապուհ ոտքի ելան: Հոն գտնուող մակեդոնացի հիւրերն ալ, որոնք ներքին կազմակերպութեան գլխաւոր անդամներէն էին, — Եորկանճէֆ, Բանայօթ, Բայչէֆ, Պորիս Բուլի, Քիէն Լիապօֆ, — նոյնպէս պուլկար յեղափոխականներէն երկու հռչակաւոր գործիչներ, անոնք ալ պատրաստուեցան ընկերանալու փորձարար Քրիստափորի, մոռցանք ըսելու, բացի վերեւ յիշուածներէն, կին հիւրեր ալ կը գտնուէին, Տիկին Սոֆի Արաչօ եւ Նատէժտա Աթալեան :

Թանձր ամպերու մէջէն արեւը կը ճառագայթէր, երբ Քրիստափոր իր հիւրերով դուրս ելաւ սենեակէն:

Խօսակցելով վար իջան սանդուխներէն եւ խմբովին ուղղուեցան մօտակայ սրճարանը, ուր սովորաբար կը յաճախէր Քրիստափոր, Սոֆիա ոտք կոխած թուականէն ի վեր: Իր հիւրերուն հետ, այդ սրճարանին մէջ ուզեց ընել նախաճաշը:

Դեռ ուրիշ յաճախորդներու հետքը չէր նշմարուեր: Սպասեակը բերաւ թէյի ըսպասները եւ սեղանին վրայ շարեց, նոյնպէս Պալքանեան ընտիր կարագ ու պանիր:

Շատ զուարթ էր Քրիստափոր, կը խօսէր, կը խնդար, կը կատակէր հիւրերուն հետ, մասնաւորապէս մեծ հաճոյք մը կը զգար Վռամշապուհ Քէնտիրեանի ներկայութենէն :

Սեղանին վրայ խօսակցութեան միեւնոյն նիւթը. պուլկար, մակեդոնացի եւ հայ յեղափոխականներու այս հաւաքոյթին մէջ սրտաշարժ բան մը կար. դժբախտութեան ու հալածանքի եղբայրակցութիւնը. բոլոր սիրտերը նոյն սեղանին շուրջը, միեւնոյն զգացումով կը բաբախէին: Դիտելու կարեւոր բան մը կար հոն, բոլոր ներկաներուն աչքերը սեւեռած էին Քրիստափորի, որ նոյն պահուն Յեղափոխութեան անձնաւորումը, մարմնացումը կը թուէր :

Խանդավառ խօսակցութիւն մը կը շարունակուէր տակաւին անոնց միջեւ, մինչ դուրսը տարերքները կը մարտնչէին, շառաչաձայն տեղատարափ մը, մըրրիկ մը :

Ընկերներ, ըսաւ Քրիստափոր, եթէ այս օդը շարունակէ, չեմ կարծեր թէ կարենանք փորձեր կատարել այսօր :

— Մարտի օդ է, դիտել տուաւ Վռամշապուհ, երկու վայրկեան ետքը կը բացուի. կարելի չէ վստահութիւն ընել. չէ՞ք գիտեր, յարափոփոխ օդով սկսաւ, նոյն ձեւով պիտի վերջանայ այս ամիսը:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Ս · ՅՈՎՀ · – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ :

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան, իրենց սիրեցեալ զաւկի Վարդան Աւտոյեանի կսկծալի մահուան Տարելիցի առթիւ 30 ֆր · նուիրած են Պուլվառ Օտտոյի Ս · Յակոբ եկեղեցիի շինութեան համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ · Կիրակոս Կիւմիւշեան, զաւակները և ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց երախտագիտական զգացումները կը յայտնեն Համախարբ · Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ բոլոր անոնց որ անձնապէս հեռագրով կամ ծաղկեպսակով իրենց թանկագին համակրանքը արտայայտեցին, մասնակցելով իրենց անսահման վշտին ,

ԷԼԻԶ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Անէմեան)
զառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազք · Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ է · Կիրակոս Կիւմիւշեանէ 25 ֆր · իր կնոջ մահուան առթիւ : Նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ · Պ · Զարմայր Ալիքսանեանէ, Յակոբ Փափազեանէ եւ Մարտիկէ 10ական ֆր · :

Իսկ ողբացեալ Պ · Տաճատ Խաչիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացաւ Դաւիթեան եղբայրներէ քսան, Պ · Պ · Ճիւան Ալթունեանէ, Յակոբ Փափազեանէ, Մարտիկէ, Մելքոն Պօղոսեանէ եւ Յարութիւն Ալթունեանէ 10ական ֆրանք :

Այս տխուր առթիւ վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Կիւմիւշեան եւ Խաչիկեան ընտանիքներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ · Հայր · Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր · վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերու անունով իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Մարսէյլի մասնաճիւղի նախագահ հայրենակից Կ · Կիւմիւշեանի, իր զաւակներուն, Աճէմեան եւ Թաշճեան ընտանիքներուն, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին

ԷԼԻԶ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Անէմեան)
կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Համախարբ · Հայր · Միութեան Կեդր · վարչութիւնը Ֆրանսայի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու անունով իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Վալանսի մասնաճիւղի զոհաբերող անդամներէն՝ Պ · Պ · Ճերանեան եղբայրներուն եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ մօր ԱԶՆԻՒ ՃԵՐԱՆԵԱՆԻ կըսկըծալի մահուան առթիւ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ · ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝

Հ · ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն · Ֆ ·

Առաքումով՝ 4 Ն · Ֆ ·

Դիմել՝

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ · ժողովը՝ այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ, գաւաթ մը թէյի շուրջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը :

Կը խօսի՝ Պ · ԳԱՌՆԻԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Պոլսոյ հայ համայնքին ներկայ վերաբերումը իր բարեսիրական կազմակերպութիւններուն հանդէպ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Refugié d'Origine Arménienne)

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը (Օֆփրա) *կը ծանուցանէ թէ գաղթականի* քառթերու *նորոգութիւնը պարտաւորիչ է բոլորին համար եւ պէտք է կատարուի պայմանաժամը լրանալէն* առաջ : *Նոր եւ խիստ կարգադրութիւններու հետեւանքով, տուգանքի պիտի ենթարկուին բոլոր անոնք որոնց* քառթերուն *պայմանաժամը վերջացած է :*

Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ (բացի Շաբաթէն) ժամը 9էն 12 ,

23, Rue La Perouse, Paris 16°

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ · ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք · Ընկերակցութեան ընդհ · ժողովը՝ Հինգշաբթի Մարտ 28, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Արգելք ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քատէ : *Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :*

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ · Միութեան : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ֆ · ԿԱՊ · ԽԱՉԻ խնջոյք – պարահանդէսը՝ 1963 , Ապրիլ 7*ին, Մշակոյթի զոյգ սրահներուն մէջ :*

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Առաջին առաքումով հասած լաթակազմ թէ թղթակազմ օրինակները սպառած ըլլալով, կը խնդրուի ապսպրանք ընողներէն որ քիչ մը սպասեն : Քանի մը օրէն ընթացք կը տրուի իրենց դիմումին :

Կարելի է այժմէն ապսպրել թղթակազմ կամ լաթակազմ օրինակներ, դիմելով՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ֆ · Կապ · Խաչի Շրջ · վարչութիւնը կը յայտնէ որ Լիլլայի մէջ հայերէնի դասընթացք մը բացած է որ տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14 – 17, էքօլ Սէն Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (*Ֆր · եկեղեցիին քով*) Մեթրօ Մեռի տը Լիլա :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ · Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին ,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ · ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր · Ն · ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ · Վ · ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն) :

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով :

Պ · Ա · Գրիգորեան եւ *Պ · Պ ·* Թէրզեան *կը ներկայացնեն տեսարան մը* Յակոբ Պարոնեանի « *ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ* » *Թատերախաղէն :*

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ · Պասմաճեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մարտ 30

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ · Յ · Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յետագային : *ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԷԻՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ

MERCREDI 27 MARS 1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9566

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9566

«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»

Արտասահմանեան թէ տեղական հայ թերթերու մէջ՝ լայն տեղ կը գրաւեն մահազդ յայտարարութիւնները եւ «փոխան ծաղկեպսակի» նուիրատուութիւնները:

Օր չանցնիր առանց սուգի. անպայման լոյս մը կը շիջի Հայ Տուներու մէջ:

Երէց սերունդն է առաւելապէս, որ, «լի աւուրք» — քառասուն կամ յիսուն տարի հոգի ու մարմին մաշեցնելէ ետք հայրենական հորիզոնէն հեռու, — կ'անհետի խորշակահար:

Քիչ չեն, տարաբախտօրէն, անժամանակ մահերն ալ:

Անկախ անխուսափելի տերեւաթափէն, առօրեայ տառապանքն ու հեւասպառ վազքն ալ դեր ունին վաղաժամ կորուստներու մէջ:

Ոչ ոք կ'անտեսէ այն ղառն իրողութիւնը, որ հին ու «տարբեր» սերունդ մը կը նօսրանայ այս ձեւով, իրեն հետ նաեւ մեղմէ բան մը տանելով «անյայտ»ին...

Կ'անցնին, արդարեւ, ոչ միայն իրենք, այլեւ կ'աղօտին կամ կը խամրին հին բարքերը, հին սէրերը. յաճախ՝ հին արժանիքներ եւ աւանդութիւն:

Քանի կ'աւելնան սուգերը, ա'յնքան կը նուազին կարգ մը արժանիքներ:

Կէս դար ու աւելի՝ «ազգին սիրով» տոչորելէ եւ ընտանեկան բոյն մը շէնցնելէ ետք, հայրերն ու մայրերը կը փակեն իրենց աչքերը, յաճախ կէս ճամբուն վրայ իրենց կարօտներուն ու մուրազներուն...

Աւելի առարկայապաշտ, նուազ երազատես են մեր զաւակները. ամուր՝ զարգացումով: Հետեւաբար՝ սրընթաց ներկան ապրելով, անոնք կը խիզախեն դէպի ապագայ: Ժամանակ չունին ետեւ նայելու...

Բայց մենք, այսօր, տարբեր բան ըսելու համար ճամբայ ինկած ենք:

Կ'ուզենք խօսիլ անխուսափելի տերեւաթափին առիթով պարզուող կարգ մը երեւոյթներու մասին՝ որովհետեւ կը հաւատանք, թէ մեր ժողովուրդը չուզեր «Ջուրին տալ» կարեւոր կարգ մը յումարներ՝ որոնցմով իր սէրն ու յարգանքը կ'ուզէ արտայայտել, մեռնողի գործին կամ յիշատակին հանդէպ:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է, թէ վշտի եւ ուրախութեան օրերու մէջ՝ ընթացիկ օրերէ շատ աւելի սրտաբուխ ու անկեղծ է մեր կեցուածքը, անդարձ մեկնողներու, անոնց պարագաներուն, ինչպէս նաեւ՝ ուրախ առիթներով ալ՝ մեր սիրելիներուն ու բարեկամներուն հանդէպ:

Ծանրանալով յատկապէս մահուան պարագաներու վրայ, սխալած չենք ըլլար հաստատելով՝ որ, ամէնէն «անշուք» թաղումներու առթիւ իսկ, սգակիր ու բարեկամ՝ չեն մոռնար ո'չ միայն յարգանքի բարոյական տուրքը, այլեւ նիւթական հաստատութիւնները, որոնց ի նպաստ նուիրատուութիւններ կը կատարեն, անշուշտ այն խոր համոզումով՝ որ, փոխանակ թարշամ քանի մը ծաղիկի փոխարէն, կրնան ուրիշ մը արցունքը սրբել կամ ընդհանրական գործի մը նպաստել:

Ամէն նուիրատու գիտէ՝ իմաստը իր շարժումին: կ'անդրադառնայ, առանց որ տասնորդ կուտայ մարդասիրական, կրթական կամ հանրային հաստատութեան մը:

Սակայն չի գիտեր, չի կրնար ճշդել թէ ինչ է տարողութիւնը այն գումարներուն, որոնք աննիւ այդ չարաձեւով կը գոյանան եւ միանուագ կը յատկացուին հասարակական նպատակներու:

Կաթիլ – կաթիլ գոյացող այդ գումարներով՝ փրկարար դեր կը կատարեն ազգային թէ կազմակերպական մարմիններ, յաճախ բախտորոշ նպաստ ընծայելով մարդասիրական թէ կրթական նախաձեռնութիւններու:

Անշուշտ նոյնքան տեսանելի կամ շօշափելի չեն, նուիրատուին համար, այս կամ այն միութեան, այս կամ այն նպատակին յատկացուած գումարներու գործածութեան եղանակները:

Երբ նպաստընկալը այսինչ կամ այնինչ ուսանողն է՝ նուիրատուն կամ բարերարը կրնան տեղեկանալ անոր ե'ւ անունին եւ հասցէին. սակայն երբ նպաստընկալը այսինչ կամ այնինչ չքաւորն է՝ նուիրատու թէ հանրութիւն կը լսեն նպաստը, սակայն չեն տեսներ անձը...

Եւ ըմբռնելի է, անշուշտ, թէ ինչու:

Մեր ժողովուրդը գիտակցած ու փափկանկատ է ընդհանրապէս՝ նպաստընկալին խնայելու համար կարգ մը հոգեկան տրամադրութիւններ, որոնք արժանապատուութեան վիրաւորանք կ'ենթադրեն, կամ՝ առնուազն՝ բեկում ու տխրութիւն: Եւ երբ կ'ըսուի իրեն, թէ նպաստընկալը «չքաւոր» մըն է, դժբախտ մը կամ թշուառ մը, — ինքնաբերաբար կը լռէ արդէն: Իրեն համար, այս պարագային անունը չէ կարեւոր. այլ, ենթակային ցաւը կամ կարօտութիւնը՝ զոր սփոփելու համար սակարկութիւն չընդունիր, գոհարերութեան իր զգացումին մէջ..

Ո՞վ պիտի «տէր» կանգնած ըլլար տարասփիւռ մեր բեկորներուն, եթէ Հայկ. Արտասահմանի մէկ ափէն միւսը «յուսոյ ծիծառ»ներ նետած չըլլար հայ ժողովուրդը, բարեսիրական կամ հանրանպաստ միութիւններով:

Նոյնիսկ ազգային կարեւոր նախաձեռնութիւններ ձախողանքի մատնուած կըրնային ըլլալ, եթէ պակսէր բոլորանուէր գործակցութիւնը ցիրուցան համրանքին:

Եթէ «Լուսաւորչի կանթեղներ» կը պլպլան հոս ու հոն, կամ գթութեան յարկեր ապաստան կը դառնան հիւանդներու եւ անկարներու՝ հայ ժողովուրդն է, որ կանգուն կը պահէ զանոնք իր «կաթիլ»ներով...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՒՏԱՅ

Տեղեկատուութեան նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է առջի իրիկուն, ձայն – պատկերասփիւռէն, կարգ մը յաւելեալ մանրամասնութիւններ տալով ընկերային տագնապին մասին:

Նախարարը տրամաբանական գտած է որ այլեւս մարդ բան չհասկնայ կացութենէն, որովհետեւ ամսականներու հարցը միշտ բարդ եղած է:

Կառավարութեան առաջարկները հետեւեալներն են. — Անցեալ Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր, կառավարութիւնը 2.25 առ հարիւր յաւելում տուած է հանքագործներուն: Յունուար 1էն՝ 3.02 առ հարիւր ինչ որ կ'ընէ 5,27 առ հարիւր: Ապագայի համար, կառավարութիւնը նկատի առած է Մասէ յանձնախումբին տեղեկագիրը որ քննելով վերջին հինգ տարիներու կացութիւնը զանազան շրջագօտիներու մէջ, անհատական եւ պետական, յանգած է ութ առ հարիւր թիւին: Այս յաւելումին հասնելու համար, կառավարութիւնը բարդ երեւոյթ ունեցող առաջարկներ ըրած է: Բայց ասոնք կարելի է պարզ ձեւով ներկայացնել: Այս առաջարկները կը կայանան 6.5 առ հարիւր յաւելման մը մէջ հանքագործներուն Ապրիլ 1էն սկսեալ, այս 6.50 առ հարիւրը 7,25 առ հարիւրի պիտի բարձրանայ Յուլիս մէկէն սկսեալ եւ ութ առ հարիւրի Հոկտեմբեր մէկին: Ուրեմն հանքագործները աշնան իրենց ուզածը պիտի ունենան:

Նախարարը բացատրեց նաեւ թէ մամուլին հրատարակած թիւերը տարբեր տպաւորութիւն ձգած են, բայց Փէյրըֆիթ կը բացատրէ թէ իրականին մէջ եղածը նոյնն է, բայց միայն ներկայացնելու ձեւն է որ կը տարբերի:

Երբ պատկերասփիւռի խօսնակը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ այսքան դժուար է գոհացում տալ բանթողներուն երբ կ'ըսուի թէ պետութեան գանձը լեցուն է, տեղեկատուութեան նախարարը կը պատասխանէ թէ պետական գանձին դրամը կառավարութեան չի պատկանիր:

Եզրակացութեան մէջ, նախարարը յայտնած է թէ կառավարութիւնը կը գտնէ որ իր առաջարկները բանաւոր են եւ յուսախաբ եղած է տեսնելով ընկերակցութեանց հակազդեցութիւնը: Կը վստահի սակայն հանքագործներուն, անոնց իմաստութեան, հայրենասիրութեան որ պէտքի երկիրը չառաջնորդեն դէպի տնտեսական քաոս մը որ անխուսափելի է եթէ գործադուլը շարունակուի:

× Չորեքշաբթի օր երկաթուղիի ամբողջ ցանցին վրայ նոր խանգարումներ պիտի ըլլան երկու ժամ տեւող:

Մոլըպախի մէջ, գործադուլի կեդրոնական կոմիտէն յայտարարեց թէ որեւէ ձեւով աշխատանքը վերսկսելու հարց չի կրնար ըլլալ ցորչափ հանքագործներու ամբողջական պահանջներուն գոհացում չի տրուիր: Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը քաղաքական բնոյթ ալ ունի, իր վերջին մասին մէջ:

Կոմիտէն կը դատապարտէ Իի էն ԷՌի նահանգային դիւանին հակաբանուորական բնոյթ ունեցող յայտարարութիւնները: Բանուորները պատասխանեցին ծերակուտական Պուշի հանրաքուէի առաջարկին աշխատանքի չներկայանալով Մարտ 25ին:

× Կարելի չէ անշուշտ ճշգրիտ ձեւով յայտնել թէ ինչի կը նստի այս գործադուլը: Բայց կարելի է ճշդել այն կորուստը որ հետեւանքն է ածուխի արտադրութեան դադարին: Ֆրանսա շաբաթը մէկ միլիոն թոն ածուխ կ'արտադրէ, ինչ որ չորս միլիոն թոն կ'ընէ մէկ ամսուան գործադուլի համար այլ խօսքով՝ չորս հարիւր միլիոն ֆրանքի կորուստ մը: Ասոր փոխարէն սակայն, երկու հարիւր հազար բանուորներու ամսականները չեն վճարուիր, ինչ որ 150 միլիոն կը հաշուուի մօտաւոր ձեւով: Ուրեմն մէկ ամսուան համար երկու հարիւրէն 240 միլիոն ֆրանք է բուն կորուստը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱ կրկին դժուարութեանց մէջ է: Պաասի պարագլուխը Աֆլաք սկսած է ակռայ ցոյց տալ Նասըրի դէմ մինչ Սուրիա միշտ Նասըրի համակիր տարրեր ունի: Իրաց այս կացութեան մէջ, Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդը հրովարտակ մը հռչակեց ըստ որուն օրէնսդրական օրէնքները պէտք է ստորագրուին Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին նախագահին կողմէ: Այս ձեւով Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդի նախագահը կրնայ վարչապետը եւ նախարարները նշանակել: Այլ խօսքով՝ Ազգ. Խորհուրդը գործադիր իշխանութիւնը իր ձեռքը առած է:

ՕԿՍՖՈՐՏ շաբաթաթերթին մէջ, վիպասան Լեւ Նիկուլին մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ մառեշալ Թուխաչեւսկիի գնդակահարման մասին: Գերմանական եւ բրիտանական աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, Նիկուլին կը գրէ թէ բուն պատասխանատուները Հիթլերն ու անոր խորհրդատուներ՝ Հէյտրիխ, Պերենս եւ Նաույոքսն են, որոնք կեղծ փաստաթուղթերու տակ Թուխաչեւսկիի ստորագրութիւնը կեղծած են հաստատելու համար թէ մառեշալը դաւաճան է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Ճելալ Պայար յաղթական մուտք մը գործեց Անգարա: Ծանօթ է որ վեց ամսուան համար ազատ է, առողջական պատճառներով:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահը՝ Լոփէզ Մաթէոս եւ կինը պաշտօնական հիւրերն են Ֆրանսայի: Այս այցելութեան գլխաւոր ղրդապատճառը տնտեսական է, նկատի առնելով որ Լատին Ամերիկա խիստ մը տահող է եւրոպական Հասարակաց Շուկային: Մեքսիքա սուրճ, բամպակ եւ երկաթ արտածող երկիր մըն է:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ գնդ. Պումետիէն խանդավառութեամբ ընդունեցաւ: Ալժերիոյ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց եգիպտական մամուլին թէ արաբական երկիրներու մէջ անցած – դարձածը մօտէն կամ հեռուէն կապ ունին Ալժերիոյ կացութեան հետ եւ եկած է աւելի մօտէն ուսումնասիրելու համար այդ դէպքերը որպէսզի կարենան կարծիք յայտնել քանի որ Ալժերիա արաբական ամբողջականութեան մաս կը կազմէ:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Սուրիոյ Յեղափոխական Խորհուրդը քաղաքացիական եւ քաղաքական իրաւունքներէ զրկած է 74 անձնաւորութիւններ, ինչ որ մեծ յուզում յառաջ բերած է: Այս առթիւ կը յիշուի թէ 1961 Սեպտեմբեր 28ի անջատողական շարժումին ատեն ալ, Նասըր նման բան մը ըրած է, 360 անձնաւորութիւններ չնորհազրկելով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվեստիա»ն Հրեաներէ նամակներ կը հրատարակէ, որոնք կը յայտնեն թէ հակահրէական հալածանք չկայ Խորհ. Միութեան մէջ եւ թէ ինչ որ ունին, իրենց երջանկութիւնը, խորհրդային իշխանութենէն ստացած են:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ օրաթերթերու գրաշարները ի վերջոյ որոշեցին աշխատիլ, 107 օր գործադուլէ ետք:

ՏԷՅՎԻ ՄՈՒՌ որ գլայագիրկ ինկած էր առջի օր ռինկին վրայ, պոքսի ախոյենական հանդիպումի մը ընթացքին, մեռաւ: Կոփամարտի 217րդ զոհն է: 29 տարեկան էր եւ հինգ զաւկի հայր: Պապը խիստ յայտարարութիւն մը ըրած է այս առթիւ եւ հաւանական կը նկատուի որ Վատիկան արգիլէ կոփամարտը:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ, Խորհ. Միութեան Պաշտպանութեան նախարարը ճաքարթա հասաւ: Տասը օրուան այցելութիւն մը պիտի կատարէ Ինտոնեզիա փոխարինելու համար իր պաշտօնակիցին ճամբորդութիւնը՝ Խորհ. Միութիւն սակէ երկու տարի առաջ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ համայնավարներու ձերբակալութիւնը կը շարունակուի: Պասրայի կազմին ղեկավարները ձերբակալուած են եւ կարեւոր փաստաթուղթեր գրաւուած:

ՄՈՍԿՈՒԱ լուծած է, կ'ըսուի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Իրաքի համայնավար կուսակցութեանց կեդրոնական կոմիտէները որոնք կը մեղադրուին իբրեւ սթալինական:

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Այն օրէն ի վեր, երբ Խրուշչեւի ճառը Ստալինի դէմ դարձաւ հանրածանօթ, համայնավար երկիրներու մէջ բերաններ քիչ մը բացուեցան, եւ արտօնուեցաւ, որ լեզուները քիչ մը քակուին :

Անոնք, որ չգիտցան օգտուիլ պատեհութենէն՝ առանց արտօնուած սահմաններէն դուրս ելլելու, տուժեցին : Մանաւանդ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ պատկառելի է թիւը նմաններու :

Սակայն բազմաթիւներ յաջողեցան կրկնակի արուեստին մէջ : Թէ ըսել—գէթ մասամբ — ինչ որ կ'ուզէին ըսել եւ թէ ըսել այնպէս, որ ոչ իրենց ազատութիւնը եւ ոչ ալ գլուխը վրայ տան :

Մեզ կը հետաքրքրէ ոչ միայն այն, որ ըսուեցաւ, այլեւ այն, որ չըսուեցաւ :

Սակայն նախ՝ փակագիծ մը:

«Թաս»ի վերջին մէկ հաղորդագրութենէն կը տեղեկանանք, թէ անցեալ Մարտ 7 – 8ին, դռնփակ նիստի մը մէջ, Խրուշչեւ խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է արուեստագէտներուն ու գրողներուն եւ պատգամած, որ անոնց ստեղծագործութիւնը պէտք չէ հեռանայ « սոցիալիստական իրապաշտութենէն » :

Ըստ բոլոր տուեալներուն, պատահական հանդիպումի մը ընթացքին չէ, որ տրուած է այս ազդարարութիւնը :

Անցեալ Դեկտեմբեր 17ին, Խրուշչեւ գրողներուն հետ հանդիպում մը ունեցած էր, շատ աւելի անպաշտօն առիթով մը եւ դատապարտած էր վերացական եւ արդիական արուեստը :

Այդ թուականէն ասդին Կոմունիստ կուսակցութիւնը տենդագին պատրաստութեան մէջ էր գրողներու հանդիսաւոր համագումարի մը համար : Քանի մը անգամ նման համագումարի մը համար թուական ճշդուեցաւ, ապա՝ յետաձգուեցաւ :

Այս համագումարն է, որ ի վերջոյ տեղի ունեցած է:

Արդարեւ, Մարտ 7ին բացուածը ամէնէն պատկառելի ժողովն է, որ անցեալ քանի մը տարիներուն տեղի ունեցած է:

Միշտ ըստ «Թաս»ի, ներկայ եղած են ոչ միայն ամբողջական կազմը Կոմկուսի նախագահութեան, ոչ միայն՝ կուսակցական ու կառավարական բոլոր առաջնորդները, այլեւ եօթը հարիւրէ աւելի մտաւորականներ :

Եւ Խրուշչեւ արուեստագէտներուն եւ գրողներուն բացատրեր է, թէ իրենց պարտականութիւնն է «զարգացնել իրապաշտութիւնը՝ արուեստի եւ գրականութեան մէջ, այնպիսի պայմաններու մէջ, ուր ամբողջական թափով համայնավար հասարակութիւն մը կառուցուի» :

Արուեստագէտներն ու գրողները ի՞նչ ըսած են, ի՞նչ հարցուցած են, ի՞նչ պատասխանած են՝ չենք գիտեր :

Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ ի՞նչ առարկած են՝ նմանապէս չենք գիտեր :

Գիտենք սակայն, քանի որ «Թաս» յատկապէս կը շեշտէ այս պարագան, որ համագումարին մէջ երեւան եկեր է, ստեղծագործութեան զանազան մարզերու ներկայացուցիչներու բացարձակ միաձայնութիւն » :

Խ. Միութեան մէջ կայ ու կը մնայ ամենազէտ ու ամենակարող մէկ անհատ, որուն խօսքն ու թելադրութիւնը անվիճելի, անվերաքննելի եւ անառարկելի են — Խրուշչեւ :

Խ. Միութեան մէջ կայ ու կը մնայ չարափուշակ այն իրողութիւնը, որ երբ այդ մէկ անհատը իր վճիռը կ'արձակէ որեւէ հարցի շուրջ, ապա բոլոր ենթակաները (թէկուզ ի սրտէ եւ ամբողջ էութեամբ հակառակ ըլլան վճռին), այնուամենայնիւ, անոր համամիտ են բացարձակ միաձայնութեամբ :

Սակայն, անշուշտ, Խրուշչեւ Ստալին չէ՛ ...

Իր շահերը տակաւին կը պահանջեն, որ, խորհրդային սահմաններէն թէ՛ ներս եւ թէ դուրս, իր մասին տիրէ այն կարծիքը, թէ ինք անհամեմատ աւելի «ազատական » է, քան իր նախորդը, թէ ինք անոր ոճրային նկարագիրը չունի, թէ բոլոր պարագաներուն եւ պայմաններուն մէջ, ինք կը մնայ երկու չարեաց փոքրագոյնը :

Համայնավարութիւնը սակայն իր ներքին անխախտելի կանոնը ունի : Այն, որ եթէ հնարաւոր է սահմանափակ ու ժամանակաւոր « ազատականութիւն » մը չահագործել իշխանութեան կատարին հասնելու համար,— ապա, հասնելէ ե՛տք, կատարին տեղաւորուելէ ետք, հոն մնալը միշտ աւելի ու աւելի դժուար կը դարձնէ «ազատականութիւն»ը :

Եղան բազմաթիւ շրջաններ, Ստալինի կեանքին մէջ, երբ թուեցաւ, թէ ան «փոխուած» է, թէ իսկապէս տրամադիր է «զիջումներ» ընելու, թէ կը պատրաստուի խորհրդային իրականութեան մէջ « բարեփոխութիւններ» մտցնելու, թէ խորքին մէջ իրապէս որ «իմաստուն» եւ « հեռատես » առաջնորդ է, թէ Ստալինի մէջ ալ «մարդկային»ը վերջնապէս մեռած չի կրնար ըլլալ : Այս ու նման անթիւ ածականներ մենք քաղեցինք Արեւմուտքի « սովետագէտ » գրիչներէն :

Իրողութիւնը սակայն եղաւ այն, որ քանի տարիները անցան, Ստալին — ո՞վ գիտէ, թերեւս նոյնիսկ հակառակ իր կամքին, բայց հարկադրաբար — ստիպուած եղաւ մտածելու եւ մտահոգուելու առաջին հերթին իր մենատիրութեան պահպանման մասին : Մտասեւեռում մը դարձաւ, թէ կրնայ մէկը զինք տապալել, հալածախտէ վարակուեցաւ մենակալը, որովհետեւ կը վախնար, որ զինք կրնան փոխարինել : Ամբողջ մնացեալը միայն հետեւանքն էր այս իրողութեան :

Խրուշչեւ հալածախտէ բռնուած չէ ...

Դառնանք մեր նիւթին սակայն :

Ըսինք, որ մեզ կը հետաքրքրէ ոչ միայն այն, որ ըսուեցաւ անցեալ համեմատաբար ազատ տարիներուն, այլեւ այն, որ չըսուեցաւ :

Զըսուածին տարողութիւնը ըմբռնելու համար, անհրաժեշտ է գէթ քանի մը քաղուածքներ ընել ըսուածէն :

Մենք քաղուածքները պիտի ընենք ոչ թէ Հայաստանի, այլ Արեւելեան Եւրոպայի եւ ռուս գրողներէ :

Երկու լեհ գրողներ, «հակաստալինեան » շրջանը սկսելէ ետք, ձեռնարկեցին գրական նոր պարբերաթերթի մը հրատարակութեան՝ «Եւրոպա» անունով : « Եւրոպա»յի կեանքը շատ կարճատեւ եղաւ սակայն, իսկ երկու գրողները՝ անգամ համայնավար կուսակցութեան՝ տըւին իրենց հրաժարականը, ապա նետուեցան բանտ :

Ինչո՞ւ արդեօք :

Այս երկուքէն գլխաւորը՝ Ադամ Վազիկ « Բանաստեղծութիւն՝ երէցներու » համար կտորի մը մէջ, վկայելէ ետք, որ մարդիկ.—

« Ծովի ջուր կը խմեն, սակայն այնպէս կը ձեւացնեն, որ խմուածը օշարակ է, ապա տուն կ'երթան եւ իրենց խմածը կը փսխեն»,

Եւ հաստատելէ ետք, որ այսօր.

« Լեհաստանի մէջ կան խնձորներ, սակայն անմատչելի՝ լեհ մանուկներուն համար :

« Կան հիւանդ երախաներ, սակայն անտեսուած ոճրային բժիշկներու կողմէ,

« Կան տղաք եւ աղջիկներ, որոնց կը պարտադրուի ստել ,

« Կան արդարութեան սպասող մարդիկ, որոնք շա՜տ երկար են սպասեր » :

(Եւ ամբողջ շարք մը նման «կան»երու)

Իր կտորը կ'աւարտէ սրտաճմլիկ կոչով մը ·

« Կոչ կ'ընենք յանուն այն մարդոց , որ այլեւս յոգնեցան աշխատելէ ·

« Որ յստակօրէն զանազանուին խօսքն ու գործը ,

« Որ հնարաւոր դառնան ճառագայթը՝ ճշմարտութեան եւ հասկը՝ ազատութեան,

« Եւ այս կոչը կ'ուղղենք Պարտիայի միջոցով» :

Պարտիայի պատասխանը սակայն , ինչպէս ըսինք, եղաւ փակել նման կտորներ հրատարակող պարբերականը եւ անոր գլխաւոր երկու խմբագիրները բանտ նետել :

Ուրիշ լեհ գրող մը՝ Մարէք Հլասքօ « Ծամբայ կ'ելլենք դէպի երկինք» խորագրով իր նորավէպին մէջ, լոյս տեսած 1956ին, դարձեալ Լեհաստանի մէջ տիրող պայմաններուն անդրադառնալէ ետք, տեղ մը հերոսին բերնով կը վկայէ ·

« Եթէ դոնէ չգիտնայի, թէ ինչպէս էին պայմանները ասկէ առաջ : Այն ատեն պիտի մտածէի, որ այժմ դժոխքի մէջ կը գտնուինք : Ես դժոխքին չեմ հաւատար, սակայն եթէ ըլլար նման տեղ մը՝ մեր ներկայ կեանքը աւելի գէշ է, քան նոյնիսկ դժոխքը » :

Այլեւս ազատ քաղաքացի չէ այս տողերուն հեղինակը :

Անշուշտ նաեւ բուն Մոսկուայի մէջ արտայայտուողներ եղան :

« Լիտերատուռնայա Մոսկուա» պարբերականի 1956 Դեկտեմբերի թիւին մէջ լոյս տեսաւ Ալեքսանդր Եաշին անունով երիտասարդ գրողի «Ցենակները» խորագրով մէկ պատմուածքը, որուն մէջ Պիտեր Կուզմիչ անունով կոլխոզի անդամ գիւղացի մը անվարան կը քննադատէ Կոմկուսի լիազօրը եւ տեղ մը կը բացագանչէ ·

« Կը կարծէ, որ կուսակցութեան հեղինակութիւնը պիտի պակսի, եթէ ժողովուրդին հետ խօսի մարդու պէս, շիտակ : Կարծես թէ չի գիտեր, որ այս կոլխոզին մէջ օրավարձքը 100 կրամ է. կը կրկնէ ու կը կրկնէ, թէ «օրավարձքը ամէն տարի կը բարձրանայ, բարգաւաճումը անվերջ կը զարգանայ» : Կարծես լուր չունի, որ կոլխոզին մէջ մէկ հատ կով չմնաց , եւ կը շարունակէ նոյն յանկերգը, թէ «կը բարձրանայ նախիրին թիւը կոլխոզին մէջ ամէն տարի, կը բազմապատկուի նախիրը միշտ» : Ինչո՞ւ չըսեր պարզ ու շիտակ · «Գիտենք, ձեր պայմանները լաւ չեն, բայց ... աւելի լաւ պիտի ըլլան» : Թող ըսէ այս, այն ատեն ժողովուրդը թերեւս աւելի սրտով երթայ գործի » :

ԷՕԺԷՆ ՏԸԼԱՔՐՈՒԱ

(1798 - 1863)

Ծնած 1798 Ապրիլ 26ին, Էօժէն Տըլաքրուա, որ կ'ենթադրուի թէ համբաւոր Թալէրանի ապօրինի զաւակն է, երիտասարդ տարիքէն ցոյց տուած է ուժեղ անհատականութիւն մը եւ բացառիկ ուշիմութիւն մը : Մատղաշ տարիքէն իսկ, իր բնական հրայրքը զինք կը մղէ դէպի երաժշտութիւն, որուն ան կը նուիրուի իր ամբողջ խանդով : Աւելի ուշ միայն, անոր ուշադրութիւնը պիտի ուղղուի դէպի նկարչութիւն : Տիրանալէ ետք դասական դաստիարակութեան, Էօժէն կը մտնէ գեղարուեստից վարժարանը եւ նկարիչ Կերէնի աշխատանոցը : Իր դասաւորական ուղղութիւնը եւ ըմբռնումները շատ քիչ կը հրապուրեն, սակայն, երիտասարդ Էօժէնը : Այդ թուականներուն, ապագայ մեծ նկարիչը կը սկսի աշխատիլ Լուվրի թանգարանը, ընդօրինակութիւններ ընելով հին վարպետներու գործերէն : Անոր հանդիպումները երիտասարդ Ժերիքոյի հետ, որ նոր շունչ մը կը բերէր նկարչութեան մէջ, կ'ըլլան վճռական ազդակներ Տըլաքրուայի ապագայ գործունէութեան համար : Օժտուած կրքոտ եւ բուռն նկարագրով, Տըլաքրուա այդ թուականներուն իսկ կը սկսի գտնել իր ուրոյն ճամբան :

Իր հարուստ երեւակայութիւնը եւ յախուռն բնաւորութիւնը անոր ընտրել կու տան կռիւներու, պատերազմներու, որսորդութիւններու եւ ջարդերու նիւթեր, ուր ամէն բան շարժման մէջ է շարունակ եւ ուր մարդիկ կը տառապին թէ ֆիզիքապէս եւ թէ բարոյապէս, ծառացած իրարու դէմ :

1822 թուականը կ'ըլլայ անոր գեղարուեստական ճշմարիտ սկզբնաւորութեան տարին, երբ ան կ'արձանագրէ յաջողութիւններ, բայց նաեւ կը լսէ բուռն քննադատութիւններ : Անոր «Տանթէ եւ Վիրգիլիոս ...» նկարը (1822), յանդուգն եւ «զայթակղեցուցիչ» արուեստի արգիւնք նկատուեցաւ : Եւ այդ օրերէն իսկ ցոյց կու տայ հիմնական տարբերութիւնը, որ կար իր եւ նկարիչ Տավիտի ըմբռնումներուն միջեւ : Իր առաջին յաջողութիւններէն մինչեւ 1832, Տըլաքրուայի ներշնչման աղբիւր կը հանդիսանան պատմական եւ գրական նիւթերը : 1831ի Ֆրանսայի պատմութեան մէջ տեղի ունեցող իրադարձութիւնները, որոնց ներ...

Եաշին իր այս գրութեան համար ամէն կողմէ նախ խիստ կերպով քննադատուեցաւ ոչ միայն կուսակցական պարտիայի գրագատներուն, այլեւ նոյնինքն Խրուշչեւի կողմէ :

ԲԷԳԼԱՐ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

(1 Շար)

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Սիրային ու սեռային զուսպ կեանքի բժշկական ազդարարութեան, Հիւկօ ըղձալելի միամտութեամբ մը, կը պատասխանէ .—

— Բայց, բժիշկ, վստահ եղէք, բնութիւնը կը տեղեկացնէ ինծի պատահելիքը ...

1881ին, ազգային ձեւով կը տօնուի բանաստեղծին ութսունամեակը :

Ցաղթական կամար մը կը կանգնեն էյլոյի պողոտային վրայ, ուր կը բնակէր այդ շրջանին, եւ որ շուտով իր հին անունը թողլով պիտի կոչուէր «Վիկտոր Հիւկոյի պողոտայ» : Բազմահազար նամակներ կը սկսին հասնիլ, պահարանին վրայ հետեւեալ պարզ մակագրութեամբ ·

— Պարոն Վիկտոր Հիւկոյի, իր պողոտային մէջ ...» : Փարիզի ժողովուրդը կը հրաւիրուի տողանցել բանաստեղծին տան պատուհաններուն տակ ...

Այդ պահուն, վերը, պատուհանին առջեւ կեցած իր երկու թոռնիկներուն՝ Ժաննի եւ Ժորժի միջեւ, առանց կարեւորութիւն ընծայելու ձմեռնային խիստ եղանակին, Վիկտոր Հիւկօ ամբողջ օրը կը դիտէր վեց հարիւր հազարէ աւելի իր հիացողներուն տողանցքը, արդար հըպարտութեան մը ժպիտը դէմքին :

Անողոք հարուած մը եւս կուգայ պահ մը մթագնել ծերունի բանաստեղծին ուրախ երկինքը :

1883 Մայիս 11ին, Ժիւլիէթ Տրուէ կը մահանայ , 77 տարեկանին :

Խեղճ կնոջ մահէն քանի մը ամիսներ առաջ, Հիւկօ, յաւերժացնելու համար իրենց բարեկամութեան յիշատակը, Ժիւլիէթին նուիրած էր իր լուսանկարը՝ հետեւեալ մակագրութեամբ՝ «Ցիսուն տարիներու սէրը, ամէնէն չքնաղ ամուսնութիւնն է ...» :

Արդարեւ, այս մակագրութիւնը միակ վարձատրութիւնը կ'ըլլայ տարաբախտ Ժիւլիէթին, որ խռովայոյզ կեանքի մը ընթացքին կու տայ ամենացայտուն օրինակը անկեղծ ու անվերապահ սիրոյ մը :

×

Իր կեանքին վերջին օրերուն, Վիկտոր Հիւկօ ինքզինքը բոլորովին կը նուիրէ բարի գործերու : Կը միջամտէ ի նպաստ բազմաթիւ դատապարտեալներու, անոնց պատիժները մեղմացնելու համար : Կ'ընդդիմանայ Հրեաներու դէմ ծրագրուած «բոկրոմ»ներու : Վերջապէս կը ներկայանայ իբրեւ «պահապանը մարդկային հսկայ հօտերու ...» :

Զարաշուք արկածը կը պատահի 1885 Մայիս 18ին :

Թոքատապ մը կը գգետնէ զինքը : Վերջին պահուն, սակայն, ճակատագրական պահուն, կը յօրինէ հետեւեալ կատարեալ տողերը, որոնք կը պատկերացնեն իր կեանքը, բոլոր մարդոց կեանքերը :

« Հոս է որ կը սկսի պատերազմը՝ ցերեկին եւ գիշերին ...» :

Կը մեռնի Մայիս 22ին : «Փոթորիկ մը, կայծակ եւ կարկուտ Փարիզի երկնակամարին վրայ կ'իջնեն նոյն պահուն, երբ ծերունի աստուածը հոգեվարքի մէջ էր» :

Մայիս 31ի գիշերը մահաշուք յաղթական թափօրը կ'ընկերանայ բանաստեղծին աճիւններուն, Էթուալէն մինչեւ Պանթէօն :

Դագաղը՝ համաձայն հանգուցեալի փափաքին, զետեղուած էր պարզ, խեղճ նարհներու յատուկ մեռելակառքի մէջ :

Երկու միլիոն Ֆրանսացիներ կը հետեւին կառքին ...

Մարդկային պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ժողովուրդ մը մատուցանէր իր բանաստեղծին այնպիսի յարգանք մը, որ մինչեւ այդ ատեն վերապահուած էր միայն վեհապետներու եւ զինուորական պետերու :

(10 եւ վերջ)

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՍՈՒՂ ԿԻՆԵՐԸ

կիները այսօ՞ր աւելի սուղի ապրանք կ'ըլլան այրերուն, թէ անցեալին աւելի սուղ կ'արժէին: Սուղ ըսելով՝ պէտք է հասկնալ՝ ժամանակ, անձկութիւն, դըրամ, արիւն եւ յաճախ՝ շատ աւելին ալ: Մեր դարուն, կին մը ի՞նչ կ'արժէ մեզի:

Հազարաւոր դարեր առաջ, Միջերկրականի մէջ, ծովահարսերը (սիրէն) մահուան կ'առաջնորդէին նաւորդները, անոնց նաւերը ժայռերուն վրայ զրկելով: Հին Հելլէններուն, հազարաւոր կեանքեր եւ անպատմելի կործանումներ արժեց Հեղինէն (Էլէն):

Բայց, մեր օրերուն ալ, աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդիկը, իրենց ասպարէզը եւ նոյնիսկ իրենց հարստութիւնը կը զոհեն Զա – Զա Կապորի կամ Քիմ Նովաքի պէս կախարդուհիի մը համար: Կղէոպատրայի շուայտ հաճոյքները, ամբողջ հարստութիւն մը կ'արժէին: Բայց, դեռ այսօր ալ կան կիներ, որ առաջին հարստութիւն ունին եւ իրենց մէկ քմայքին համար հսկայական գումարներ կրնան ծախսել: Ամերիկայի քառասունըհինգ միլիառատէրերուն մէջ ինը կիներ կան: Դրամատուներու մէջ պահ դրուած գումարներու մեծագոյն մասը տկար սեռին կը պատկանի:

Հետեւաբար, այսօր ալ կիները սուղի ապրանք կ'ըլլան այրերուն: Կան շատ մը կիներ որոնք տնտեսական սնանկութեան կ'առաջնորդեն իրենց ամուսինները, ամուսնալուծումէ վերջ անոնց հարստութենէն մեծ բաժին պահանջելով:

Ուրեմն, այսօր որո՞նք են ամէնէն սուղ կիները:

ՈՒԻՆՏՍԸՐԻ ԴՔՍՈՒՀԻՆ

Առաջին գծի վրայ կուգայ Ուինտսըրի դքսուհին, որ 1936ին, Անգլիոյ այն ատենուան թագաւորին՝ Էտուըրտ Ը.ին ստիպեց գահը զոհել իր սիրոյն: Անգլիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ, թագաւոր մը իր գահէն կը հրաժարէր, ամուսնանալու համար ամերիկուհի Ուոլլիս Սիմփսընի հետ, որ 2 անգամ ամուսնալուծուած էր: Այս հովուերգութիւնը իրեն արժեց՝ իր թագաւորական ստացուածքները որոնց արժէքը 47 միլիոն տոլար էր, իր ընտանիքին թշնամանքը, երկրագունդի մէկ չորրորդէն բաղկացած կայսրութեան մը վրայ իր թագաւորութեան իրաւունքները: 42 տարեկանին, Էտուըրտ այս բոլորէն հրաժարեցաւ՝ կնոջ մը համար:

ՊԵԿՈՒՄԸ

Իսլամներու հոգեւոր պետ Աղա Խանի այրին, որ այսօր 56 տարեկան է, 1930ին, «միս Ֆրանսա» ընտրուած էր: Իր բուն անունը Իվէթ Լապրուս էր: 1944ին ամուսնացաւ Աղա Խանի հետ, որ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը կը նկատուէր: Ըստ կարգի, անոր չորրորդ կինն էր: Անոր մահէն ետք, ժառանգեց անոր հարստութիւնը: Պեկումը ներկայիս ունի թանկագին քարերու ամէնէն մեծարժէք հաւաքածոն: 1949ին, գողերը իր ապարանքէն գողցան մէկ քանի ադամանդներ, որոնց արժէքը 850 հազար տոլար էր: Աղա Խանի իրական հարստութիւնը անկարելի է գիտնալ:

ՏՈՐԻՍ ՏԻՒՔ

« Ոսկեղէն աղջիկը» կը կոչուի : 1925ին ժառանգեց հսկայ հարստութիւն մը եւ « աշխարհի ամէնէն հարուստ աղջիկը » տիտղոսը: Երբ այդ աղջնակը ճամբորդէր, կառաշարին մէջ իր առանձին վակոնը կ'ունենար: Այսօր, իր հարստութիւնը կը հաշուուի երկու հարիւր միլիոն տոլար: Ութ բազմայարկ շէնքեր ունի Նիւ – Եորքի, Հավայեան կղզիներուն եւ Հոլիւուտի մէջ: Քմայքի համար գնեց Պեվըրլի Հիլսի մէջ գտնուող Ռոտոլֆ Վալենթինոյի ապարանքը: Տորիս Տիւք աշխարհի ամէնէն ճոխ հանդերձարանը ունի եւ իր զգեստները կ'ընտրէ իր տրամադրութեան տակ գտնուող լուսաւոր ցանկի մը հիման վրայ: Բնականաբար, չի կրնար յիշել իր բոլոր զգեստները: Տորիս Տիւք հակառակ իր հսկայական հարստութեան՝ երջանիկ չեղաւ: Երկու անգամ ամուսնացաւ եւ ամուսնալուծուեցաւ:

ՊՈՊՕ ՌՈՔՖԵԼԼԸՐ

Ուինթրոփ Ռոքֆելլըրի կինը: Իր բուն անունը Պարպարա Սիրըս էր: Երբ «միս Ամերիքա» ընտրուեցաւ՝ Ռոքֆելլըր սիրահարեցաւ եւ հետը ամուսնացաւ: Հինգ տարուան ամուսնական կեանքէ վերջ, 1954ին, բաժնուեցաւ անկէ: Վեց միլիոն տոլար վճարեց եւ ստիպուեցաւ հարստութեան մէկ մասն ալ անկէ ունեցած զաւկին տալ:

Պոպօ ամուսնալուծման վճռի արձակումէն ետք ըսած էր. «Ապրելու համար, երկու միլիոնը կը բաւէ ինծի: Բայց, աւելի ուզեցի՝ զաւկիս Փոլին համար »:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՍՈՒՐԱՅԵԱ

Պարսկաստանի Շահին կինը եղաւ եօթը տարի եւ գահին վրայ իր իրաւունքները կորսնցուց՝ որովհետեւ, չկրցաւ գահաժառանգ մը տալ: Սորայա շատ սուղի ապրանք եղաւ Շահին: Թեհրանի մէջ տեղի ունեցած իրենց ամուսնութեան հրաւիրուած էին երկու հազար հոգի: Արքայական Ամոլը, մայրաքաղաքի փողոցները ճեղքեց ոսկեզրուած կառքով: Շահին մայրը, իբրեւ նուէր, ժողովուրդին մարգարիտներ եւ զարդեղէններ բաժնեց: Երբ Սորայեա չկրցաւ զաւակ ունենալ, 1958ին բաժնուեցաւ: Բայց, մինչեւ այսօր, Շահը տարեկան վաթսուն հազար տոլար կը վճարէ իշխանուհիին ապրուստին համար:

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԹԷՅԼԸՐ

Երբ Հռոմի մէջ օԿլէոպատրա» ժապաւէնի նկարահանումը վերջացաւ, «Ֆոքս» ընկերութեան նախորդ նախագահ Պ. Սքուրաս յայտարարած էր. «Մարքօ Անթոնիօ եւ Կեսար այնքան տաղտուկ չունեցան Կղէոպատրայի հետ, որքան ես ունեցայ Էլիզապէթ Թէյլըրի հետ»: Ժապաւէնը արժեց մօտաւորապէս ութ միլիոն տոլար: Թէյլըր ընկերութեան արժեց երկու միլիոն 250 հազար տոլար: Ուրիշ ոչ մէկ աստղ սինեմայի դերասանուհի մը, միայն մէկ ժապաւէնով այս դրամը արժած է: Այս գումարին մէջ չեն Թէյլըրի հիւանդութեան ատեն ընկերութեան վճարած ծախքերը:

Քաղեց՝ Վէն

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Մարտ 3ին, նախաձեռնութեամբ Իրաքի Ազգ. Թեմական Խորհուրդի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ, նորոգ հանգուցեալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յիշատակին: Նոյն օրը նըման պաշտօններ կատարուած են Մուսուլի, Քէրքիւքի եւ Պասրայի մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ծանօթ ազգայիններէն՝ Աքսոր Գասարճեան, Պուրճ Համուտի նոր Սիս թաղի առաջարկին վրայ յանձն առած է հոգալ ազգային Լուսինեան վարժարանի մանկապարտէզի շինութեան ամբողջ ծախքը: Առ ի գնահատութիւն, Թեմին ազգ. վարչութիւնը որոշած է վարժարանը վերակոչել՝ Ազգային Աքսոր Գասարճեան վարժարան:

դէպ անտարբեր չէր, առիթ կուտան նըկարիչին՝ ստեղծելու իր ամէնէն յատկանշական գործերէն ոմանք:

Այդ տարիներուն ան առիթ կ'ունենայ այցելելու Մարոք, ուրկէ կը վերադառնայ նոր շունչով եւ փաստական հարուստ պաշարով մը: Այսպէս, իր ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ առօրեայ մարդը, իր արուեստը կեդրոնացնելով անոր հոյակապ եւ ազնիւ երեւոյթին, կեանքին եւ շրջապատին վրայ՝ առանց շեղելու իր վրձինի ժուժկալութենէն: Եղան քննադատներ, որոնք յայտարարեցին թէ Տըլաքրուայի նկարները աւելի շատ արդիւնք են անոր երեւակայութեան, քան իրականութեան:

1863ին, անոր մահէն յետոյ միայն, երբ քննուեցան անոր ձգած թուղթերը եւ գործերը, երեւան եկաւ այն մեծ «պայքարը», զոր Տըլաքրուա մղած էր ինքզինքին դէմ՝ իրագործելու համար իր գեղարուեստական իտէալը:

Ան, իր կեանքի ընթացքին վարձատրուեցաւ, անդամ ընտրուելով Ֆրանսայի Գեղարուեստից Ակադեմիային, իսկ մահէն վերջ դասուեցաւ ԺԸ. դարու նըկարչական ամէնէն լուսաւոր դէմքերէն մէկը:

ԱԼԻՍ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՇՈՒՂ ԱՒԱՍԻ

Երեւանի յայտնի երաժիշտ, (Երաժշտանոցի ուսուցիչ) եւ երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեան մի շատ արժէքաւոր նոր աշխատութիւն պատրաստած է Աշուղ Աւասի զուսանի կեանքի եւ գործունէութեան մասին:

Այդ առթիւ կարդում ենք աշուղների դերը Հայաստանի անցեալին մէջ և հաստատելի է դառնում, Հայերի բարձր ու խոր ընդունակութիւնները երաժշտապէս եւ այլապէս: Թէ ինչ աշխատանք, պատրաստութիւն էր պէտք այդ օժտուած մարդկանց մինչեւ աշուղի տիտղոս հասնելը, այդ հիանալի կերպով ներկայացնում է հեղինակը: Այդ պատրաստութիւնը տեւում է շատ տարիներ — քննութիւններ, բացատրութիւններ, անընդհատ աշխատութիւններ՝ մինչեւ վայելելու աշուղի բարձր տիտղոսը, ոչ միայն զուարճացնելու այլեւ զարգացնելու համար ժողովուրդը: Նրանք թէ նուագում (սազ, թառ), թէ երգում, թէ խօսում, թէ անցեալ դարերի պատմութիւնը անում են:

Աշուղ Աւասին երեք տարեկան հասակին շատ լուրջ հիւանդանում, կուրանում է: Զափազանց ընդունակ, խելացի եւ տաղանդաւոր լինելով, զարգանում է: Ռ. Աթայեան մանրամասն նկարագրում է նրա կեանքը, թէ որչափ սիրուած է նա ժողովուրդի կողմից մինչեւ այսօր, սազ ու թառ նուագելով, երգելով, ասելով դիմացել է իր խորին ֆիզիքական դժբախտութեանը:

Այդ գրքոյկին մէջ ընթերցողը կը տեսնի Աշուղի լուսանկարները մենակ եւ Աւետիք Իսահակեանի հետ եւ մի շարք իր երգերի եւ իր բանաստեղծութիւնների:

Շատ արժէքաւոր աշխատանք, որ ռուսերէն է գրուած: Երեւի այժմս թարգմանուած է հայերէն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Վռամ, յարեց օրիորդ Ռուպինա, դուն այսօր հոս պիտի մնաս, տեսնենք ի՞նչպէս պիտի անցնենք օրը, վաղն ալ պիտի մնաս հոս, լաւ գիտեմ, այս փոփոխական օդերով կարծեմ թէ քիչ մը դժուար է ճամբորդութիւնը:

— Օ՜, օ՜, օ՜, ձայնարկեց Վռամշապուհ, կը ներես, օրիորդ, մէկ բոպէ չեմ կրնար սպասել, այս քաղաքին մէջ, կ'աճապարեմ, գիտէք, պէտք է շուտով հասնիմ ու միանամ ընկերներուս, որոնք պէտք է մինչեւ հիմա հասած ըլլան արդէն:

— Ոչ, ոչ, Վռամ, չեշտեց Քրիստափոր, սպասէ, տեսնենք, ինչպէս կը դառնայ օդը. եթէ տեղատարափը դադրի եւ ամպերը փարատին, այսօր իսկ կ'ընենք փորձը:

Յաճախորդները ներս կը խուժէին, շատերը թրջուած, յորդ անձրեւէն կը փախչէին ու կ'ապաստանէին սրճարանին մէջ, որուն կեդրոնը կը վառէր խոշոր, հսկայ վառարան մը:

Մէկ ժամէն աւելի տեւեց խառնակ օդը, բուք, անձրեւ, ձիւն, կարկուտ, փոթորիկ, եւ յեղափոխականներուն խումբը փակուած մնաց հոն, սրճարանին անկիւնը, իր վրայ հրաւիրելով միւս յաճախորդներուն հետաքրքրութիւնը:

Քրիստափոր Միքայէլեան, չորս ամիսներէ ի վեր հաստատուած Պուլկարիոյ մէջ, գրեթէ կը ճանչնար բոլոր կարեւոր դէմքերը, պետական թէ քաղաքային եւ թէ զինուորական շրջանակներուն մէջ, կը սիրուէր, կը յարգուէր, կը պաշտպանուէր գրեթէ բոլոր դասակարգերէն, որոնք իրմով կը ճանչնային հայկական յեղափոխութիւնը, եւ իր մէջ մարմնացած կը կարծէին բովանդակ հայ ցեղին ծառացած վրէժը, դեռ անպատիժ, արիւներանգ գահին վրայ սոնքացող աննման(?) դահիճին դէմ:

— Պարոն Քրիստափոր, ըսաւ Եորկանճէֆ, կ'երեւայ այսօր պիտի չկրնանք կատարել փորձերը, չէ՞:

— Տեսնենք, յարեց Քրիստափոր, վայրկեանէ վայրկեան կրնայ բացուիլ, տեղատարափը չափազանց տեւեց, կը յուսամ թէ պայծառ, գեղեցիկ երկինք մը պիտի յաջորդէ այս տարերքներու խառնակութիւններուն:

— Այնպէս է, յարեց Վռամշապուհ, ես ալ կը յուսամ թէ շուտով պիտի բացուի օրը, Մարտը չի գիտեր թէ ճամբորդ եմ ես եւ թէ՝ վայրկեան մը չեմ կրնար սպասել:

Ներկաները, որոնք թէյի սեղանին շուրջը հաւաքուած էին, միահամուռ խնդացին:

— Վռամ, ըսաւ Ռուպինա, Մարտին հոգը հասեր էր, ճամբորդութի՞ւնդ պիտի մտածէր:

— Կը տեսնե՞ս, յարեց Քէնտիրեան, հիմա պիտի բացուի:

Նոյն պահուն երկինքը, զոռաց, ուժգին տեղատարափ մը, սրճարանը խուժեցին ուրիշ նոր յաճախորդներ, գրեթէ զիրար կոխկռտելով, շատերը՝ առանց անձրեւանոցի:

— Տեսա՞ր, Վռամ, ծաղրեց Ռուպինա, ինչպէս բացուեցաւ օդը:

Վռամշապուհի սիրտը կը սեղմուէր, կը մտածէր թէ ինք պիտի չկրնար շարունակել ճամբորդութիւնը, եթէ օդերը չփոխուէին: Կամաց կամաց կը համակերպէր սակայն, կը խոնարհէր հարկին առջեւ, որ կը ներկայանար, կապելով զինք այսպէս Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր յատկապէս եկած էր արդէն մօտէն տեղեկանալու համար գործերու վիճակին: Սակայն, միւս կողմէ, կը խորհէր, եթէ պիտի ստիպուէր օրերով արգիլուած փակուած մնալ, գոնէ պէտք էր Ժընեւ հեռագրէր եւ բացատրէր իր յապաղումին պարագաները:

— Պարոն Քրիստափոր, ըսաւ, ես այս քաղաքին ձմեռը չեմ տեսած, արդեօք երկար պիտի տեւէ՞ն այս անբարեխառնութիւնները:

— Ինչո՞ւ այդքան կը մտահոգուիս, Վռամ, կշտամբեց Քրիստափոր, այսօր չեմ յուսար թէ բացուի օդը, հետեւաբար, փորձերը վաղուան կը ձգենք, հոգ չէ, այս գիշեր ինծի հիւր պիտի մնաս, վաղը պտոյտի կ'ելլենք ընկերներով եւ փորձ մը կը կատարենք, կը տեսնես, որքան յառաջդիմած է գործը ...

Սեղանին շուրջը բոլորուած, ժամերով կը խօսակցէին այսպէս, սպասելով որ տեղատարափը դադրէր եւ իրենք դուրս նետուէին սրճարանէն, ուր ապականուած էր մթնոլորտը մարդկային արտաշնչումներէն ու գարշահոտ բուրումներէն:

Սակայն օդը խառնակ էր, բարւոքուելու ոեւէ յոյս չկար դեռ. պահ մը կը դադրէր անձրեւը, կը լռէր քամին ու կը հանդարտէր փոթորիկը, բայց քիչ յետոյ, դարձեալ կը սկսէր աւելի կատաղի, աւելի ուժգին, այնպէս որ ոչ ոք կրնար ոտքը սրճարանէն դուրս նետել:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Տիկին Երջանիկ Ուզունեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճ – ման համար իր մօր՝ Տիկին Բերուզ Ճըն–կըտըրկանի յիշատակին :

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը–նամակալութիւնը խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր բարերարին

ԶԱՐԵՀ ՓԻՒՐԿԻՒԼԵԱՆ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի առա – ւօտ, ժամը 5ին : –

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ու–նենայ Չորեքշաբթի (Մարտ 27), կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն : Նախագահութեամբ Հայրապե – տական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲէ ԱՐՔ·Ի :

Խնամակալութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամուհիներէն, ծնողքներէն, բարե – կամներէն եւ սանուհիներէն որպէսզի ներկայ ըլլան այս յուղարկաւորութեան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հ. Պայրամեան երեսուն ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգափոխու – թեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Հ. Պահչէճեանի մահուան առթիւ (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Խմբագրութեան մօտ, Անգլիայէն նամակ ունի Պ. Եդ – ուարդ Արապեան :

Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբ–թի օր ժամը 18·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունե–նայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ քարոզ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ ողբ. Տիկին Լուսիա Պօ – ղոսեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –– Պ. Համբարձում Պետրոսեանէ քսան ֆր., նաեւ 30 պատարագի գդեստի : Պ. Շառլէ 10 :

× Ողբ. Տիկին Էլիզ Կիւմիւշեանի յու–ղարկաւորութեան առիթով՝ իր ամուսի–նը Պ. Կիրակոս Կիւմիւշեան նուիրած է 25 ֆր. : Նոյն առիթով փոխան ծաղկե – պսակի, Պ. Ռուբէն Տէր–Խաչատուրեան 20, Պ. Մարտիկ 10 :

× Ողբ. Տաճատ Խաչիկեանի յուղար – կաւորութեան առիթով՝ Պ. Վարուժան Պօղաճեան փոխան ծաղկեպսակի 100, Պ. Պ. Գալփաքեան եւ Օննիկ Սինանեան 25ա–կան, Պ. Պ. Զենոբ Սիրմէճեան, Ալպէռ Փրոֆեթեան եւ Պոտիկեան 10ական :

× Կը խնդրուի նկատի ունենալ Ապրիլ 21 Թուականը : Կաթող. Պատուիրակ Գեր. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի ըն–դունելութիւն, Լա Փլաժի մէջ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐ–ՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« ՅԱՌԱՋ »

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կըընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ, դաւաթ մը թէյի շուրջ : Կարեւոր օրա – կարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայու–թիւնը անհրաժեշտ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեք–շաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քառէի վեր – նայարկը :

Կը խօսի՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Պոլսոյ հայ համայնքին ներկայ վերաբերումը իր բարեսիրական կազմա–կերպութիւններուն հանդէպ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի Մարտ 28, ժամը 20·30ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ : Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Արգելք ունեցողները ընտրութեանց կը–նան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քատէ : Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կի–րակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միու – թեան : Մանրամասնութիւնները յետա – գային :

×

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնջոյք – պարահան – դէսը՝ 1963, Ապրիլ 7ին, Մշակոյթի զոյգ սրահներուն մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատ–րաստուի տօնելու Յաղթական Հերոսա – մարտի 48րդ տօնակատարութիւնը : Սալ Մազընոյի մէջ, Մայիս 12ին, Կիրակի : Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Առաջին առաքումով հասած լաթակազմ թէ թղթակազմ օրինակները սպառած ըլ–լալով, կը խնդրուի ապսպրանք ընողնե – րէն որ քիչ մը սպասեն : Քանի մը օրէն ընթացք կը տրուի իրենց դիմումին :

Կարելի է այժմէն ապսպրել թղթա – կազմ կամ լաթակազմ օրինակներ, դի – մելով՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ որ Լիլլայի մէջ հայերէնի դա – սընթացք մը բացած է որ տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14 – 17, Էքօլ Սէն Լուի, 11 Ռիւ Անրի Պարպիւս (Ֆր. եկեղեցիին քով) Մեթրօ Մեռի տէ Լիլա :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակ–ցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Վ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասա–նութիւն) :

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով :

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի « ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն :

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Երգ, նուագ, հայկական պարեր եւ ներկայացում :

Կը ներկայացուի ՄԱԼԽԱՍԻ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Խմբական արտասանութիւն.— Ռուբէն Զարդարեանի՝ «Բագինի փառաբանմբը» : ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), կ'ընկերանայ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Հայկ. մեծ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երիտասարդաց ուժերու կողմէ խնամեալ պատրաստութեամբ

Կը բեմադրուի

« ԲԱՐԱԲԲԱ »

Սրբազան թատերգութիւն 4 արար, առաջին անգամ ըլլալով հայերէն լեզուով

ՎԱԼԱՆՍ, Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Մինիսիփալի սրա – հին մէջ :

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Ապրիլ 5, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին, «Սինէմա Ռուայալ»ի սրահին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլ 6, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլ 13, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին, Թէաթր Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպաներ :

ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 20, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, 6րդ Թաղապետարանին սրահին մէջ : Ռիւ տը Սէզ :

Մուտքի տոմսերու գիներն են 3 եւ 5 ֆր.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակուելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՐՏ
JEUDI 28 MARS
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9567 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9567

ՎՆԱՍՈՒՑ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ

Ուաշինկթընէն պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը կը ծանուցանեն, թէ նախագահ Քենըտի ստորագրած է «պատերազմական պահանջ»ներու նախագիծ մը, որ յանձնուած է այդ նպատակով կազմուած յատուկ յանձնաժողովի մը, առ ի գործադրութիւն :

Ըստ «Հայրենիքի», պատերազմական պահանջներու վերաբերեալ այդ օրէնքը չորս տեսակ պահանջներ կը նշէ. Ա.— Այն կորուստները, որոնք առաջ եկած են Եւրոպայի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ մասնաւոր սեփականութիւններուն փճացումով: զինուորական գործողութիւններու կամ այդ սեփականութիւններու դէմ ձեռք առնուած մասնաւոր միջոցներու պատճառով. Բ.— Այն կորուստները, որոնք առաջ եկած են նաւերու կամ նաւաբեռներու վնասներէն, զինուորական գործողութիւններուն իբրեւ հետեւանք : Գ.— Անոնք, որ պատերազմի պատճառով իրենց ապահովութիւնը կորսնցուցած են՝ նաւերու մասին եւ Դ.— Անոնք, որ մեռած են կամ անկարողութեան մատնուած եւ գոյքեր կորսնցուցած են նաւերու մէջ, բաց ծովու վրայ :

Այս վնասները պիտի հատուցուին ամերիկեան քաղաքացիներուն «Պատերազմական հատուցումներու հիմնադրամէն», որ գոյացած է Ամերիկայի մէջ գտնուող ճափոնական եւ գերմանական գրաւուած ստացուածքներու վաճառումէն :

Խնդրոյ առարկայ օրէնքը թոյլ կուտայ պահանջներու ծրագիր մը կազմել, աչքի առջեւ ունենալով Գերմանիան, Ալպանիան, Աւստրիան, Չեխոսլովաքիան, Լիթվանիան, Լեհաստանը, Եուկոսլաւիան, Ջինաստանը, Հոնկ–Քոնկը, Պուրման, Ինտոնեզիան եւ Հնդկաչինը :

Մինչ այդ պատերազմական կորուստներու հատուցման ծրագիրներ կազմուած են արդէն Եուկոսլաւիոյ, Փանամայի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Խորհ. Միութեան դէմ :

Խնդրոյ առարկայ պահանջները կը վերաբերին Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին ամերիկեան քաղաքացիներուն եւ հաստատութեանց կրած վնասներուն :

Ինչ որ կը պահանջուի վերոյիշեալ օրէնքով, արդար է որ հատուցանեն այն բոլոր պետութիւնները, որոնք նախայարձակ եղան, տեղի տուին պատերազմի, պատճառ դառնալով անսահման արիւնահեղութեան եւ աւերումներու :

Խնդիր է թէ Միացեալ Նահանգները ի՞նչ չափով ի վիճակի պիտի ըլլան գանձելու նախատեսուած գումարները այն թշնամի երկիրներէն, որոնք վնասի ենթարկեցին ամերիկեան քաղաքացիները :

Շուրջ քսան տարի անցաւ Բ. Աշխարհամարտէն եւ այդ ուղղութեամբ գործնապէս ոչինչ կատարուեցաւ յօգուտ աղէտեալներուն եւ վնասի ենթարկուողներուն :

Կեանքը պիտի գայ ցոյց տալու, թէ նախագահ Քենըտիի ստորագրած նոր օրէնքը միայն թուղթի վրա՞յ պիտի մնայ, թէ պիտի ունենայ գործնական, դրական հետեւանքներ :

Կարգ մը երկիրներ, մասնաւորաբար Արեւմտեան Գերմանիա, ինքնաբերաբար փորձեցին դարմանել նացի վարչակարգին պատճառած վնասները, միլիոններ յատկացնելով պետական պիւտճէէն :

Ինչ որ ըրաւ ու կ՚ընէ Դաշնակցային Գերմանիան՝ արդարութեան տուրք մըն է եւ անհրաժեշտ է, որ զայն օրինակեն բոլոր այն պետութիւնները, որոնք այս կամ այն երկրին, այս կամ այն ժողովուրդին, անհատապէս կամ հաւաքաբար չարիք հասցուցին, պատճառելով մարդկային զոհեր եւ նիւթական աւերածութիւն :

Ինչպէս կը տեսնուի Քենըտիի օրէնքին մէջ, պարտատէր ժողովուրդներու ցուցակին մէջ չի յիշատակուիր Թուրքիոյ անունը, որովհետեւ ան կը գտնուի Ա. Աշխարհամարտի չարագործներուն եւ յանցագործներուն շարքին մէջ :

Բայց եթէ արդարութիւնն է, որ կը փորձուի գործադրել, արդարութեան փիծը ժամանցումի ենթակայ չէ ու չի՛ կրնար ըլլալ, բարոյականի տարրական սկզբունքներէ զուրկ չեղող ոեւէ անհատի եւ պետութեան համար :

Թուրքիա Ա. Աշխարհամարտի այն յանցագործներէն է, որուն գործած չարիքները եւ նիւթական վնասարարութիւնները աննախընթաց են ամբողջ մարդկային պատմութեան մէջ :

Ան աւերակի վերածեց ամբողջ Հայաստանը եւ բնաջնջեց մէկուկէս միլիոն Հայեր ամէնէն վայրագ, ամէնէն անմարդկային եղանակով :

Ան չպատժուեցաւ, օրուան յաղթականներուն ներքին վէճերուն եւ շահախնդրական ոգիին հետեւանքով :

Ան ոչ միայն չպատժուեցաւ, այլեւ տեւաբար վարձատրուեցաւ ու պաշտպանուեցաւ այս կամ այն դաշնակից պետութեան կողմէ, ինչպէս Խորհ. Միութեան, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ եւ աւելի ուշ՝ Բ. Աշխարհամարտէն ասդին, նաեւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, որ միլիոններ հոսեցուց Թուրքիոյ անյատակ գանձարանը՝ քաղաքական սխալ կամ շիտակ նկատումներու եւ ենթադրեալ շահերու հետեւանքով :

Որքան ալ իրական կամ անիրական ըլլան այդ հաշիւները, քաղաքակիրթ ժողովուրդներու պարտքն է ամէն շահախնդրութենէ վեր դասել արդարութիւնը, որ չգործադրուեցաւ Ա. Աշխարհամարտի մեծ նահատակին՝ Հայաստանի եւ Հայութեան նկատմամբ :

Բոլոր անոնք, որ դեռ չափով մը հաւատք ունին արդարութեան յաղթանակին եւ անոր անունով խօսող պետութեանց վրայ, կը սպասեն որ այդ արդարութիւնը ամէն բանէ առաջ գործադրուի Հայաստանի ու Հայութեան համար, որ, հակառակ ամէն բանի, կը շարունակէ յուսալ եւ սպասել ...:

ԱՐՄԵՆԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՅՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Ընկերային տագնապը կը շարունակուի նոյն ձեւով: Զորեքշաբթի օր, ուղեւորները երկու ժամ գործադուլ յայտարարած էին ամէն սպասարկութեան սկիզմը, ինչ որ խանգարումներ յառաջ կը բերէր 24 ժամուան համար:

Միւս կողմէ կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները «գործունէութեան» շաբաթ մը կը սկսին: Ինչ որ կը նշանակէ թէ որեւէ ժամու եւ որեւէ տեւողութեամբ ելեկտրականութիւնը կրնայ կտրուիլ եւ այս Մարտ 28էն Ապրիլ 4: Այս նոյն շրջանին կազը պիտի պակսի : Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով կառավարութեան «անորակելի ընթացքը»:

Ընկերային տագնապին առընչութեամբ յիշենք որ Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը վէճ մը կազմակերպած էր. Իւ էն էՌ – Իւ Տէ Թէ երեսփոխան՝ Վալոնի եւ ընկերվարական երեսփոխան ու Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Կաստոն Տէֆէռի միջեւ :

Վալոն յայտնեց թէ հանքագործներու գործադուլը «բարգաւաճման գործադուլ է եւ ոչ՝ թշուառութեան», ինչ որ սաստիկ ջղայնացուց ընկերվարական պարագլուխը:

Վալոն ընդունեցաւ սակայն թէ պարտադիր աշխատանքի հրովարտակը զոր Տը Կոլ ստորագրեց Քոլոմպէի մէջ, սխալ մըն էր եւ կառավարութիւնն ալ անդրադարձաւ ատոր: Կոլիստ երեսփոխանին համար գործադուլը այլեւս քաղաքական բնոյթ ստացած է եւ կը շահագործուի համայնավարներու կողմէ : Տէֆէռ համաձայն չէ եւ կը զարմանայ թէ կառավարութիւնը ստիպուած եղած է «խելօք»ներու յանձնախումբ մը ստեղծել որպէսզի ուսումնասիրեն թոշակներու վիճակը: Այս կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը իր գործը չէ ըրած եւ պէտք ունի յատուկ յանձնախումբի մը որպէսզի իրեն տեղեկացնէ ինչ որ պէտք է գիտնար ...: Տէֆէռ պատասխանելով իր խօսակիցին մէկ հարցումին յայտնեց թէ Հանրապետութեան նախագահ ըլլալու որեւէ տրամադրութիւն չունի եւ ընդդիմութեան թեկնածուն չէ այդ պաշտօնին:

ՅՈՅՑԵՐ

Փարիզի եւ գաւառի զանազան շրջաններու մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուեցան ի յիշատակ Ուի տ՚Իսլիի զոհերուն: Ծանօթ է որ 1962 Մարտ 26ին, ցոյցեր տեղի կ՚ունենային Ալժէի եւրոպական թաղամասը եւ յանկարծ կրակ կը բացուէր, առանց կարենալ ճշդելու թէ ո՞վ սկսած էր, բայց ի վերջոյ քաղաքային զոհերու թիւը կը բարձրանար : Այդ սուգի օրուան տարեդարձը կ՚ոգեկոչուէր նախաձեռնութեամբ Ալժերիայէն գաղթած Եւրոպացիներու զանազան կազմակերպութեանց :

Փարիզի Մատլէնի Մայր Տաճարին մէջ, երկու հազար հոգի հաւաքուած էին, ներկայ ըլլալու համար այն հոգեհանգստեան պատարագին զոր մատոյց Ալժէի Մուսթաֆա հիւանդանոցին նախկին մատրանապետը :

Եկեղեցիին մուտքին կար Ուի տ՚Իսլիի զոհերուն երկար ցանկը: Քարոզին մէջ, քահանան իբրեւ բնաբան առած էր «աւելի քրիստոնեայ ըլլանք քան երբեք, ըլլանք այնքան աւելի ազնիւ որքան ժամանակները դէշ են» :

Պատարագէն ետք, խումբեր կազմուեցան եկեղեցւոյ դրան առջեւ եւ «Ափրիկէցիներուն երգը» եւ Մարսէյեէզը լըսուեցան : Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները առանց միջադէպի: Փոքր միջադէպ մըն ալ պատահած է Սէն Լազարի կայարանը երբ երիտասարդներ փորձած են ծաղկեպսակ մը դնել յուշարձանին վրայ: Նման ցոյցեր կատարուեցան Իրաւաբանական համալսարանին առջեւ եւ Մարսէյլ, Թուլուզ, Կրընոպլը, Փերփինեան եւ Մոնփելիէ :

Թուլուզի մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են: Բազմաթիւ կիներ, ազատ, ճերմակ մեխակներով ներկայացած են յուշարձանին առջեւ զոր կը պահէին ոստիկանական մեծ ուժեր : Սէ ԷՌ ԷՍ (Ապահովութեան Հանրապետական Խումբեր) սկսած են ցրուել եւ ցաւալի տեսարաններ պարզուած են որոնց ընթացքին կիներ եւ 5 – 6 տարեկան երախաներ քանակոծուած են :

5000 ցուցարարներ տողանցած են Մարսէյլի փողոցներուն մէջ եւ «գրաւած» են «հին – նաւահանգիստը»:

× Փարիզի Նոթր – Տամի Մայր Տաճարին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուած է Ժան – Մարի Պասթիէն – Թիրիի յիշատակին: Հազար հոգի ներկայ եղած են արարողութեան (Քոմպա կը գրէ աւելի քան երկու հազար): Ներկայ եղած են նաեւ գնդակահարուած երիտասարդին այրին ու երկու զաւակները :

× Ժորժ Պիտօ կեղծ անցագրով մը Լիզպոն հասած է առջի օր : Կը թուի թէ նախկին վարչապետը չէր կրցած կամ ուզած ընդունիլ Պաւարիոյ ներքին նախարարութեան պայմանները եւ հրաժարիլ քաղաքական գործունէութենէ :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Պիտոյի համար Փորթուկալը կրնայ միայն հանգրուան մը ըլլալ դէպի Հարաւային Ամերիկա :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին հետեւեալ հեռագիրը ստացած է էջմիածնէն .—

« Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ, Կիրակի, Մարտ 31ին, էջմիածնայ Մայր Տաճարին մէջ, պիտի մատուցուի Սուրբ Պատարագ, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն Կիլիկիոյ աթոռակալ երջանկայիշատակ Զարեհ սրբազանի վախճանումի քառասունքին առթիւ:

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔ.

×

Այս Կիրակի Փարիզի եկեղեցւոյ մէջ եւս պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, նախագահութեամբ Հայր. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք.ի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ մթնոլորտը շատ տաք է Ճէլալ Պայարի ազատ արձակման հետեւանքով: Ցոյցեր եւ հակա – ցոյցեր կը կատարուին Պոլիս, Իզմիր որոնք յաճախ եղբայրասպան կռիւներու բնոյթ կը ստանան, եթէ զինեալ ուժերը չկարենան միջամտել հարկ եղած ատեն :

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահը Ադթէկ Արծիւի Մեծ Շքանշանը տուաւ Տը Կոլի որու փոխարէն նախագահը Պատուոյ Լէգէոնի մեծ – խաչը տուած է: Առջի գիշեր երկու հազար հոգի ներկայ եղած են էլիզէի ընդունելութեան, որ տրուած էր նախագահ Մաթէոսի ի պատիւ :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ եւ Թունուզեան կառավարութեան միջեւ բանակցութիւնները տեղի կ՚ունենան կանոնաւորելու համար երկու պետութեանց յարաբերութիւնները :

ԿԻՆԷԻ նախագահը Սեքու Թուրէ կը փափաքի ու Տը Կոլ այցելութեան երթայ Կինէ :

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը Ամերիկա հասաւ առջի օր : 11 օր պիտի մնայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուած է Խորհ. Միութեան գրագէտներու միութեան տնօրէն կոմիտէին ժողովը: Ներկայ եղած է Լէոնիտ Իլիչեւ որ կեդրոնական կոմիտէին քարտուղարն է եւ նոյն կոմիտէին «գաղափարական յանձնախումբին» նախագահը :

ԺԱՆ ՊՐԻԽՍ, ծանօթ գրագէտը որ 200 քիլոմեթր ժամական արագութեամբ կը վարէր իր ծակուառը, բեռնատար կառքի մը զարնուելով, տեղն ու տեղը մեռաւ : Հեղինակն էր նշանաւոր «Օ ԷՍ ԷՍ 117»ի:

ՊԱԼԻԻ հրաբուխին հետեւանքով 11 հազար հոգի մեռած է եւ երեսուն հազար բնակիչներ որոնք սպառնալիքի տակ են չեն կրցած տակաւին պատսպարուիլ :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ յայտնեց թէ արշաւ մը պիտի սկսի Ալժերիոյ մէջ պայքարելու համար տգիտութեան դէմ եւ զարկ տալու համար շինարարութեան: Չորս միլիոն չափահաս կայ որ գրել – կարդալ չեն գիտեր :

«ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԿՕ ՀՈՄ» պոռացած են 7000 անգործներ Լոնտոնի մէջ :

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՅՈՒԶԻՋ ՈՒ ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՎԵՐՋԱԲԱՆ

2000է ԱՒԵԼԻ ՀԱՅԵՐ ԿԱՆ ՍԱՍՆՈՅ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՈՂԲԱԼԻ Է, ԱՂՔԱՏ ԵՆ ԲԱՅՑ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ ՉՈՒՆԻՆ

Շաւարշ քահանայ Պալըմեան մօտ երեք ամիս Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ պտոյտներ կատարելէ եւ մեր ցիր ու ցան բազմահազար հայրենակիցներուն հոգեկան մխիթարութիւն տալէ վերջ, վերադարձած է Պոլիս եւ հետեւեալ յուզիչ վերջաբանը գրած է.—

Եւ ես եկայ ...

Տրտում է հոգիս՝ մահու չափ, թէեւ հարազատներուս ու բարեկամներուս մըտերմութեանը մէջ, ուրախ պէտք է ըլլամ: Սակայն հոն՝ Արեւելքի մէջ, մեր եղբայրներուն վէրքերը ծուռ... Սրտերը կոտրած, մամիկները կսկծալի ... «Ծոյ նորէն մեր տուն քանդուաւ» կ՚ուլան:

Հասկնալ գաւառացիին հոգին, թափանցել անոր հոգեբանութեան ծալքերուն, նոյնանալ անոր հետ՝ հազար երանութիւն կ՚արժէ: Իսկական մարդու չափանիշը առնական շինականին քովն է ... Ազատ բնութեան ծոցին մէջ ծնած. հոգին պայծառ, դէմքը զուարթ, բնաւորութիւնը անխարդախ, դուռը բաց, սեղանը ճոխ... եւ եթէ հիւր մըն ալ կ՚ունենայ, աշխարհի ամէնէն երջանիկ անձը կ՚ըլլայ ան:

Իր նահապետական ճրագը վառ կը մընայ միշտ: Միայն հաւատքի պաշտօնեան երբ կը բացակայի, ան կը տխրի ... ցաւը սրտին կանթեղի պատրոյգին դէմ թախծոտ սրտով ու թաց աչքերով կը խաչակնքէ: Հարսն ու հանին, ծերն ու երիտասարդը անմխիթար չթողլու համար, սրտիս կէսը հոն թաղած՝ եւ ես եկայ ...

Երեք ամիսներ եղնիկի նման սար ու ձորերէն անցայ, արծուի պէս բարձր լեռներու կատարներէն սաւառնեցայ ... խրճիթներու մէջ հիւրընկալուեցայ, Հայ քրիստոնեան աղօթքի մրմունջներով կըշտացուցի ... Սրբալոյս միւռոնով նորածիններու ճակատները դրոշմեցի ... գաւառացի եղբայրներու ողջոյնները ձեզի, եւ ես բերի ...

Հողեւորականը գաւառի մէջ, միայն աղօթասաց մը, լոկ ծիսակատար մը չէ: Ան միեւնոյն ատեն, թէ առաջնորդ, թէ ուսուցիչ է: Ուստի անոր պատասխանատուութիւնը ծանր է: Սակայն գաւառացին պատասխանատուութեան այդ ծանրութիւնը՝ իր խոհեմ արտայայտութիւնը քահանային քաջալերութիւն մը կ՚ըլլայ: Ահա այս քաջալերութիւնը իմ մէկ ամսուայ առաքելութիւնս ակամայ երեք ամիսներու երկարեց:

Գիշերային հաւաքոյթները՝ շատ հաճելի ու օգտակար կ՚ըլլային. լամբարի աղօտ լոյսով լուսաւորուած սենեակին չորս կողմերը բարձեր շարուած են: Հիւրերը կարգաւ իրենց տեղերը կը բազմին ... բարի գալուստի եւ աջահամբոյրի արարողութենէն վերջ ճաշի սեղանը մէջտեղ կուգայ:

Տէր պապան սեղանը կը խաչակնքէ ... եւ կը սկսի ճաշը: Այրերէն վերջ, կիներն ալ ուրիշ սենեակի մը մէջ զատ կը ճաշեն: Սուրճերը խմելէ վերջ, բոլորին նայուածքները տէր հօր կ՚ուղղուին: Տէր հայրը՝ օրհնէքի, կրօնքի ու բարոյականի մասին պէտք է խօսի: Եւ եթէ ան իր խօսքերը ազգային աւանդութիւններով համեմէ, ալ անոնց ուրախութիւնը չափ ու սահման չունենար:

Ամէն գիշեր երկար ժամեր ես խօսելէ կը յոգնէի, անոնք մտիկ ընելէ չէին ձանձրանար: Ջոր պտուղներով լեցուն ափսէ մը կուգայ ... Այս ալ հաւաքոյթին վերջացած ըլլալուն ազդարարութիւնն է: Այս երանելի պահերէն անմոռանալի յիշատակներու փունջ մը ձեզի, եւ ես բերի ...

Գաւառի կենցաղն ու ապրելակերպը նախնական են գրեթէ: Շատ տեղեր հանգստաւէտ պայմաններէ զուրկ են... Տեղեր կան ուր սանին մէջ կ՚եփեն եւ կափարիչին մէջ կ՚ուտեն: Մայրեր իրենց երախաները օրօրոցի փոխարէն, շալակնին կը մեծցնեն: Մանկիկը կռնակը, կուժը ուսը, ոտքը բոպիկ տաքին ու պաղին՝ լուռ համակերպութեամբ կ՚աշխատին:

Այրեր լեռներու արահետներէն, կիրճերու խորերէն լուսնի լոյսով՝ գիշերուան լռութեան գիրկը, այրող արեւուն տակ օրն ի բուն անդուլ անդադար կ՚աշխատին: Շատ անգամ իրենց կերածը թոնիրի հացով թան է: Անոնց ճորտերուն գլուխները բաց, ոտքերը մերկ, բայց սրտերնին ուրախ, երեսնին խնդում, նահապետական փառքերու պահապաններ կը մնան ... Ահա այս հին նահապետական օճախներէն սիրոյ եւ կարօտի ողջոյններ չեզի եւ ես բերի ...:

Մեր ժողովուրդը երգը կը սիրէ: Մինչեւ այսօր գաւառի Հայութիւնը Շարական երգելը մոռցեր է: Շատ տեղեր հայերէն ու թուրքերէն ալ չեն գիտեր, միայն քրտերէն կը խօսին... խաչակնքելը չեն մոռցեր սակայն:

Լեռը ծնած, լեռը մեծցած հայ երիտասարդներ երբ կ՚իմանան, թէ հայ քահանայ մըն է եկեր սարեր կը մանին, եւ.

— Երթանք տեսնենք, մեր քահանան ի՞նչպէս է, ըսելով քովս կուգային:

Անոնց հետ ժամերով նստայ եւ խօսեցայ ու խօսեցուցի ... լացի ու լացուցի: Այսօր Սասնոյ լեռները հարիւր տուն Հայութիւն կայ, իւրաքանչիւր տուն 15 – 30 անդամ ունի, հարսներով ու թոռներով իրենց սեփական կալուածներուն մէջ կ՚ապրին:

Ասորի քահանաները տարին երկու անգամ, մէյ մը իւղի ու պանիրի եղանակին, մէյ մըն ալ կալի միջոցին կ՚երթան այն բարի քրիստոնեաներու ժամուցները կը հաւաքեն: Յաճախ ինքզինքնին հայ կը ձեւացնեն, եւ Հայոց հիւրասիրութենէն մեծապէս կը նպաստաւորուին: Բայց երբ հայ քահանայ մը այցելէ իրենց, Աստուծոյ բարութիւնով տուներնին լեցուած կը նկատեն: Ահա այս լեռնցի եղբայրներու ողջոյնները ձեզի, եւ ես բերի:

Լեռներու կատարները, ձորերու մէջ, աղբիւրներու քով՝ փլած վանքի մը պարիսպին, եկեղեցիի մը պատին մնացորդները ուխտաւորները կը հիւրընկալեն ..: Հայ հաւատացեալը կիրակի օրերը կ՚երթայ այդ պատերուն տակ կը ծնրադրէ, վերջն ալ աղբիւրին մօտ կը նստի իր ծըրարը կը բանայ ու կը ճաշէ: Ծեր ծառին շուքին կը պառկի, այդտեղի պահապան սուրբը օգնութեան կանչելով հին օրերու փառքերը կ՚երազէ:

Օրն ի բուն դեղձուկը մենաւոր պատին տակ կ՚աղօթէ ... աղբիւրէն կը զովանայ, ծառին տակ կը հանգչի... եւ ապա անցեալէն մնացած այս բեկորը, հոգէն քշուած տերեւի մը պէս տարուբեր, եւ ան կ՚երթայ ...

Այսօր ես ալ լեռներու կատարները, ձորերու գիրկը, քարայրներու ու անտառներու մէջ աղօթող սուրբերու օրհնութիւնները ձեզի, եւ ես բերի ...:

Գաւառացին աղենականէն աւելի, անդենականին արժէք կուտայ: Ննջեցեալներու քառասունքին անպատճառ պատարագ մատուցանել կուտայ:

Օրեր առաջ կուգան, խորհրդարանը արձանագրել կուտան եւ իրենց ժամուցինուէրները կը մատուցանեն: Պատարագի օրը, պատարագիչ քահանան քարոզի միջոցին, անունները եւ ըրած նուէրները ընդհանուրին կը ծանուցանէ ...:

Առաջին անգամ այս ցուցակներուն մէջ պարագայ մը ուշադրութիւնս գրաւեց: Աղքատներուն տրուած բաժինը ամէնէն աւելին էր, եւ գաւառացին ալ աւելի սիրեցի:

Այսօր իսկապէս գաւառի մէջ աղքատներ ունինք, սակայն մուրացկաններ չունինք:

Այսօր գաւառի եկեղեցւոյ մատակարարութիւնը, եւ կամ թէ հարուստները, նախ կ՚երթան աղքատին ճրագը կը վառեն, եւ ապա իրենց տուները կը լուսաւորեն: Աղքատասէր գաւառացի եղբայրներուն ողջոյնը ձեզի, եւ ես բերի:

Ուր որ գացի, անխտիր հաւատացեալներու զուրգուրանքին ու համակրանքին առարկայ եղայ, այսօր ալ այդ մաքուր հաւատացեալ ժողովուրդին սէրն ու երախտագիտութիւնը ձեզի, եւ ես բերի ...:

Գաւառի մէջ կան այնպիսի Հայեր, որոնք իրենց անձնական շահերը կ՚անտեսեն, հանդիստը կը զոհեն... Եկեղեցւոյ եւ համայնքին օգտին համար կ՚աշխատին:

Անոնք համայնքին արժանապատուութիւնը արատաւորող նիւթապաշտ այլասերածներու երեսին անէծք ու նզովք կ՚որոտան: Այս ազնիւ ու նուիրուած գիներու համակրանքը ձեզի, եւ ես բերի ...:

Գաւառացին իր եկեղեցականին փառքն ու պատիւը բարձր բռնելու նախանձախնդիր է: Ան միշտ իր քահանային կենցաղով մօտէն կը շահագրգռուի ... Անոր հանգիստը ապահովելու միջոցներ կը խորհի, եւ պայմաններ կ՚ապահովէ:

Գաւառացին անբանի տեղ դնողը չարաչար կը սխալի ... զայն «գաղան» որակող թշուառականը, անոր առատ սեղաններն ու հիւրասիրութիւնները ուրացող ապերախտները թող չկարծեն, որ գաւառացին բան չի գիտեր ... Ան իր արժանապատուութիւնը խորհելով, ամէն բան իր ակնոցով տեսնող ողորմելիներուն տխճանը իջնել չուզեր: Այս պատճառաւ իրեն եղած անարդանքներուն դէմ լռել նախընտրէ ...:

Արժանապատուութիւնը վիրաւորուած սիրտը խոցուած գաւառացի Հայուն վիրաւոր հանձն սիրտը ձեզի, եւ ես բերի ...:

Հազած հագուստս հայ քահանայի անվայել տեսնող Տիգրանակերտցիներ իրարու հետ խորհրդակցելով ինծի նոր հագուստ մը կարել տուին, այնպէս ալ ուղարկեցին:

Այս բանիմաց ու պատուախնդիր հայ ժողովուրդին համբոյրներով եւ ես վերադարձայ:

Մեծ սուրբին Մծբնայ Ս. Յակոբ Հայրապետի դարաւոր մենաստանէն հին օրերու օրհնութիւնները ձեզի, եւ ես բերի ...:

Սիրելի ընթերցողներ, ձեզ գաւառի կեանքէն հաղորդակից պահելու համար «Գաւառական Նամականի»ի շարքով ձեզ դարձեալ գաւառ պիտի տանիմ:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Գրագէտ Մարք Թուէն սեղանակից կնոջ մը իւրայատուկ կատակով փսփսաց

— Ինչքա՞ն գեղեցիկ էք:

Տիան կինը պատասխանեց:

— Կը ցաւիմ որ ես ալ նոյնը չեմ կրնար ըսել ձեզի:

Մարք Թուէն կը ժպտի:

— Ինծի պէս ըրէք, սիրելիս, սուտ խօսեցէք, սուտ:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

«ՏՈՒՄԱՆ»Ը

Արտակարգ ուժով, զորշ, թանձր ամպի գոյնով ցուլ մըն էր Մէնգէրենց Տումանը:

Այս անունը առած էր, նախ՝ իր գոյնին համար: Սակայն, մեր գեղացիները կ՚ուզէին հաւատալ նաեւ թէ՝ ան երկինքէն ինկած կամ իջած կապարագոյն ամպի մը կտորէն ծնունդ առած էակ մըն էր...:

Մասնաւորապէս մենք՝ մանուկներս կը հաւատայինք աներկրայօրէն անոր գերբնական ծնունդին:

Մեր գեղը շատ էր արտադրեր ուժեղ ու արքենի ցուլեր, ինճուղներ: Բայց այս մէկը բացառիկ էր, անզուգական էր: Մեր ու շրջաններու գիւղերուն մէջ չկար նմանը, հաւասարը: Ան մեր գեղին փառքն էր ու պարծանքը, մեծին ու պզտիկին պաշտելին: Ոչ մեր գեղին, ոչ ալ շրջաններուն մէջ կար եզ մը, ցուլ մը անոր վիզը ճկող, անոր դէմ գլուխ բռնող: Ահա թէ ինչու ան մեզի համար էր նաեւ առասպելական՝ ու մենք մեր երազներուն մէջ ալ կը տեսնէինք յաճախ, որ ան երկինքէն կը թռչէր զորշ ու թանձր ամպերուն մէջէն ...:

Տումանի բառաչն անգամ սարսուռ եւ սարսափ կ՚ազդէր լսողներուն, ըլլային անոնք աստուն թէ անասուն, երբ առաջին անգամ կը լսէին անոր չանթահարող ձայնը:

Անոր կոկորդը մսեղէն չէր կարծէք, այլ շինուած՝ ազնիւ մետաղով մը: Ու երբ եռհարուածեան բառաչը արձակէր, շանթ էր ու կայծակ, կը թնդացնէր, կը փոթորկէր լեռ ու սար, հրեղէն լեզուակներու պէս կը ճեղքէր, կը սուրար օդին մէջէն, կ՚անցնէր հովիտներէն ու կը հասնէր գեղ: Այն ատեն, մեծ ու պզտիկ, բոլորը մէկ ուրախութեամբ ձայն կուտային իրարու:

— Տումանը կուգա՜յ կու ...

Իր արքենի հասակը, խոշոր գլուխը պողպատահանդոյն ու մահիկաձեւ չափաւոր եղջիւրներովը, հաստաբեստ յետոյքին գետինն աւլող առատամազ պոչովը, լայնանիստ որովայնը, աչուըները՝ որոնք մուգ – կապարագոյն խորունկ լըճակներու էին նման, եզերուած երկար թարթիչ եղէգներով: Վերջապէս, իր թանձր ու ծալ ծալ ուսն ու նուսը, մարմինին ամէն անդամներն ալ շատ ձեւաւոր ստեղծագործած էր բնութիւնը:

Ու երբ իր սուր ու երեք հարուածեան բառաչէն ետք քայլքը կը շարունակէր շնորհալիօրէն, անցնելով գեղին փողոցներէն, ամէն մարդ չէր կշտանար զայն դիտելէ:

Մէնգէրենք մեր գեղին բարեկեցիք ընտանիքներէն չէին: Սակայն, տարօրինակ էր, որ Տումանը չէին կոտէր, չէին լծէր արօրին, կամին: Մինչ անոր տարեկիցները վաղուց արդէն վաստըկաւոր էին դարձեր լուծերու տակ մտնելով, երինջներ հալածելէ դադրելով...:

Ամէն անգամ երբ հրեղէն ցուլին արծաթահնչուն ձայնը լսէր, կ՚ըսէր Մէնգէրենց Հաճ – Գեւամուն.

— Խմմէն հեղու, օր, Տումանիս ձանը կու լսիմ, սիրտս եղ կու կապէ ...:

Դժբախտ Գեւամու — ան հաշմանդամ էր սրունքներէն —, «սիրտս եղ կու կապէ» կ՚ըսէր, սակայն, իրենց ստամոքսին, տնտեսութեանը ոչ մէկ օգտակարութիւն ունէր «հովարտա» ցուլը:

Գեւամուն օղիի վաճառութեամբ կը զբաղէր գեղին մէջ, որ իրենց ապրուստին գլխաւոր միջոցներէն մէկն էր կը կարծեմ: Ու ամէն հեղ իր օղիին գովքն հիւսելով կ՚ըսէր յաճախորդներուն, զանոնք լիաբերան խնդացնելով.

— Գացէ՛ք Սըլմպոլ, գացէ՛ք, Մսըր, ինչոք Հալպու քաղաք, թա՛խ Պաղտատ, իմ արաղիս պէս արաղ չէք կրնար գըտներ: Արաղ չէ, արքայութեան ջուր է...:

— Ատ ինտո՞ր կ՚ըլլայ հաճ – Գեւամու: Ըս արաղը վէ՞րտեղէն բերել տաս, օր, նմանը չիկայ կ՚ըսես կու:

— Տումանս կուտայ կու ...: Տումանս նէս հանիմ կու ...: Տումանիս հատ մըն ալ կ՚այ, օր, արաղս ալ ըլլայ:

×

— Մօ՛, մօ՛, մօ՛...

Հրեղէն ցուլն է՝ Տումանը:

Անոր սովորութիւնն էր՝ երբ նախ գեղին մօտենար, կը բաժնուէր, կը կանգ ունէր անոնցմէն ու քանի մը հանդրուաններու վրայ — վերջինը կ՚ըլլար գեղին մուտքը — կ՚արձակէր իր եռհարուածեան բառաչները ու կը մտնէր գեղ:

Գեղին որ մասերէն ալ անցնէր, ճամբուն երկու դիերու տանիքներէն անդամ կը դիտուէր անոր փառաւոր անցքը: Ծերերն անգամ իրենց չոկուր բերերնին կռթնած կ՚առաջանային, կը մօտենային դէպի կտուրները, հեղ մըն ալ տեսնելու, դիտելու հրեղէն ցուլը:

Գեղին բնակիչներուն մէջ էն հետաքրքիրները մանուկներս էինք ու կ՚եփէինք որքան կարելի է զայն շատ մօտիկէն դիտելու համար:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿ

(1 Շար.)

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Խիստ ուշագրաւ է «Ի՞նչ է ընկերվա–րութիւնը» խորագրով գրութիւն մը, որուն հեղինակը լեհ երիտասարդ մըն է, Լեժէք Կոլակովսկի անունով։ Կտորը գրուած է «Հակասթալինեան» շրջանի ազատ պայմաններուն մէջ՝ 1957ին։ Սակայն հրատարակուած չէ, որովհետեւ կայն պարբերականը, որուն մէջ լոյս պիտի տեսնէր, արդէն փակուած էր։ Կերպով մը գրութիւնը անցած է Երկաթեայ Վարագոյրի սահմանը եւ հրատարակուած Ազատ Աշխարհի մէջ։

Երբ ընթերցողը կարդայ մեր կատարած մէջբերումը, պիտի հաստատէ, որ նման գրութիւն, նոյնիսկ Խրուշչեւեան ազատութեան մէջ՝ անհնար է հրատարակել։

Հեղինակը կը սկսի այսպէս.

«Ձեզի պիտի ըսենք, թէ ընկերվարութիւնը ինչ է։ Սակայն անհրաժեշտ է, որ անկէ առաջ ըսենք, թէ ընկերվարութիւնը ինչ չէ։ Ասիկա հարց մըն է, որուն մասին ատեն մը կատարելապէս տարբեր կարծիք ենք ունեցած մեր ներկայ կարծիքէն։

«Ուրեմն, ընկերվարութիւնը չէ.

«Հասարակութիւն մը, ուր անհատ մը, որ որեւէ յանցանք գործած չէ, տունը նստած ոստիկանութեան կը սպասէ։

«Հասարակութիւն մը, ուր կարգ մը մարդիկ ապերջանիկ են, որովհետեւ չեն ըսեր ինչ որ իսկապէս կը մտածեն, իսկ կարգ մը մարդիկ երջանիկ են, որովհետեւ կ'ըսեն այն, ինչ որ իսկապէս չեն մտածեր։

«Պետութիւն մը, ուր պաշտօնատարներուն թիւը կ'աճի աւելի արագ, քան բանուորներուն թիւը։

«Պետութիւն մը, ուր մարդ կը պարտաւորուի գող դառնալու։

«Պետութիւն մը, ուր մարդ կը պարտաւորուի ոճրագործ դառնալու։

«Պետութիւն մը, ուր վատերը կ'ապրին աւելի լաւ, քան արիները։

«Պետութիւն մը, ուր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը զԱստուած կ'ուրանէ, պարզապէս իր թշուառութեան համար մխիթարութիւն մը գտնելու մտահոգութեամբ։

«Ազգ մը, որ այլ ազգեր կը ճնշէ։

«Ազգ մը, որ ճնշուած է այլ ազգէ։

«Պետութիւն մը, որ կը դաշնակցի ոճիրին եւ ապա իր գաղափարաբանութիւնը կը պատշաճեցնէ այդ դաշինքին։

«Պետութիւն մը, որ անկարող է սորկատիրութիւնը ազատագրութենէն զանազանելու։

«Պետութիւն մը, ուր ընտրութեանց արդիւնքները նախապէս ծանօթ են միշտ։

«Պետութիւն մը, որ հիմնուած է այն հաւատքին վրայ, թէ միայն ինք կրնայ փրկել մարդկութիւնը»։

Այս շարքը դեռ կարելի է երկարել։ Սակայն չատանանք այսքանով։ Նման քանի մը էջ «չէ»եր բանաձեւելէ ետք, Կոլակովսկի վերջապէս կուգայ ճշդելու, թէ ինչ է ընկերվարութիւնը եւ կ'եզրակացնէ.

«Ասիկա առաջին մասն էր։ Այժմ ուշադրութեամբ մտիկ ըրէք, որովհետեւ ձեզի պիտի ըսենք, թէ ինչ է ընկերվարութիւնը։— Եթէ այս ամէնը չէ, ապա լա՛ւ բան է ընկերվարութիւնը»։

Կը տարակուսինք, որ հնարաւոր է հաստատել, թէ Կոլակովսկի ուր է հիմա։

Նման գրութեանց անծայր շարքին մէջ սակայն ամենասրտաճմլիկը, մարդկային արժանապատուութիւնն ու հոգին ամենասուր կերպով խոցողը Մ. Պրուք անունով տասնըութ տարեկան պատանիի մը մէկ նամակն է, լոյս տեսած Վարշաւայի մէջ հրատարակուող «Նովա կուլտուրա»յի 1956 Ապրիլ22ի թիւին մէջ։

ԲԷԳԼԱՐ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

(2 Շար.)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԹԱԳԻ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Այս հարցազրոյցը տեղի ունեցած է Երեւան ճատրակի ախոյեանութեան տիտղոսի համար Պետրոսեան – Պոտվիննիկ «ճակատամարտէն» քանի մը օր առաջ։ Հանդիպումը սկսաւ անցեալ շաբաթ, Մոսկուայի մէջ, ինչպէս արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ Փարիզի «Լը Մոնտ» օրաթերթը։

Այս օրերին, երբ մինչեւ ճատրակի թագի համար մղուելիք ճակատամարտը մնացել են հաշուուած օրեր, ամենաճարպիկ լրագրողի համար անգամ համարեայ անհնար է որեւէ խօսք վերցնել՝ ինչպէս ճատրակի աշխարհի ախոյեան Միխայիլ Պովիննիկից, այնպէս էլ այդ տիտղոսը նուաճելու ձգտող Տիգրան Պետրոսեանից։

Մեծ ճակատամարտից առաջ ամենալարուած օրերն են։ Վերջին նախապատրաստութիւնների ժամանակ չի կարելի ոչ մի անօգուտ քայլ կորցնել։ Չէ՞ որ անգամ հանգստի համար ժամանակ է պէտք։

Սակայն, արտասահմանեան երկրների հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան աշխատակից Անուշաւան Սարգսեանին յաջողուեց գտնել Տիգրանի «սրտի բանալին»։

Ինչպէս ամէն մարդիկ, Տիգրան Պետրոսեանն էլ ունի իր «թուլութիւնները»։

«Սիրելի Տիգրան,— գրուած էր Երեւանից Մոսկուա ուղարկուած նամակում,— լաւ իմանալով, որ չափազանց զբաղուած ես, այնուամենայնիւ, համարձակւում եմ քո թանկագին ժամանակից խլել մի քանի րոպէ։

Ինքդ էլ, ի հարկէ, գիտես, որ ոչ միայն ամէն մի ճատրակ սիրող անձ, այլեւ պարզապէս ամէն մի հայ ջերմօրէն, ամբողջ էութեամբ ցանկանալու է քո յաղթանակը։ Նորից մենք նստելու ենք ձայնասփիւռների առաջ, մենք նորից զանգահարելու ենք խմբագրութիւնները՝ րոպէ առաջ քո հերթական մենամարտի ելքն իմանալու համար։ Վստահ ենք, որ մենք աւելի շատ, աւելի յաճախ ուրախալի լուրեր, շնորհաւորական խօսքեր ենք լսելու, վստահ ենք, որ մեր յուզումներն ու ապրումները վարձատրուելու են յաղթանակի ցնծութեամբ։

Այս յուզումները բաժանելու են նաեւ արտասահմանի տասնեակ երկրներում ցրուած մեր բազմահազար հայրենակիցները, որոնց մէջ դու շատ անձնական ծանօթներ ունես եւ հարիւրաւոր երկրպագուներ։ Ահա, յատկապէս նրանց անունից, դիմում եմ քեզ՝ խնդրելով պատասխանել մի քանի հարցերի։ Այս նամակը, հարցերը եւ քո պատասխանները կ'ուղարկուեն սփիւռքահայ թերթերին, որոնք ուրիշ ժամանակներ առիթ են ունեցել գրելու քո մասին, քո յաղթանակների ուրախ լուրերը հաղորդելու տարագիր հայ ընթերցողներին»։

Այնուհետեւ շարադրւում էին հարցերը։

Նամակը վերջանում էր շուտափոյթ պատասխան ստանալու յոյսով։ Անցան օրեր եւ անցնող իւրաքանչիւր օր իր հետ բերում էր եւ յոյս, եւ կասկած։

Եւ սակայն ստացուեց անհամբերութեամբ սպասուող պատասխանը։

«Սիրելի Անուշաւան,— գրում էր Տիգրանը, նամակդ Մոսկուայում ձեռքս հասաւ միանգամայն պատահականօրէն։ Յունուարի սկզբից գտնւում էի մերձՄոսկուեան հանգստի տներից մէկում, մի քանի օրով տուն էի եկել եւ ահա վաղը կրկին մեկնում եմ։ Շատ քիչ ժամանակ է մնացել, հարկաւոր է հանգստանալ։

Դու իրաւացի ես. դժուարին օրեր են սկսուելու ճատրակ սիրողների համար։ Սակայն ինձ համար եւս յառաջիկայ քննութիւնը չափազանց պատասխանատու է։ Չէ՞ որ ես պէտք է խաղամ Բոտվիննիկի հետ ... Տեսնենք ինչպէս կը ծաւալուի պայքարը։

Սիրով պատասխանում եմ հարցերիդ։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Յուսով եմ, որ քաջառողջ ես։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Առողջութիւնիցս չեմ գանգատւում։ Ինձ լաւ եմ զգում։

— Ի՞նչպէս է Բոտվիննիկի առողջութիւնը։

= Բոտվիննիկը միշտ աչքի է ընկել ամուր առողջութեամբ։

— Կատարե՞լ ես արդեօք լաւ նախապատրաստուելու համար ծրագրած աշխատանքը։

= Նախապատրաստման ծրագիրը կատարել եմ։ Իսկ թէ որքանով է այն ճիշդ ու բաւարար եղել, ցոյց կը տայ կեանքը։

— Ի՞նչպէս է նախապատրաստուել Բոտվիննիկը։

= Բոտվիննիկը յայտնի է որպէս լաւ նախապատրաստուելու չգերազանցուած վարպետ։ Կարծում եմ, որ այս անգամ էլ նա արել է այն ամէնը, ինչ անհրաժեշտ է համարում յաջողութեան հասնելու համար։ Սակայն այդ մասին ես, ի հարկէ, տեղեկութիւններ չունեմ։ Դա իւրայատուկ «ռազմական գաղտնիք է»։

— Ճատրակի պատմութեան մէջ ուրիշ ինչ երկու ճատրակ խաղացողների մենամարտ կարելի է համեմատել ձեր հանդիպման հետ։

= Ամենայաջող համեմատութիւնը, թերեւս, Բոտվիննիկի հանդիպումներն են Սմիսլովի հետ։

— Գո՞հ ես հանդիպման համար սահմանուած պայմաններից։ Ի՞նչ տարբերութիւններ կան այդ պայմանների մէջ՝ նախորդ մրցումների համեմատութեամբ։

= Աշխարհի առաջնութեան մրցումները անցկացնելու կանոնները հաստատել է Ճատրակի միջազգային Դաշնակցութիւնը։ Միակ տարբերութիւնը նախորդ հանդիպումներից այն է, որ այս մենամարտը մի փոքր ուշ է սկսուելու՝ Մարտ 23ին։ Դա եղաւ իմ պահանջով։ Ինձ համար մարտ ամիսը, առհասարակ, լաւ չէ։ Նախատեսուած էր սկսել Մարտ 14ին։

— Հանդիպման ընթացքում ո՞վ է լինելու քո օգնականը։ Ինչո՞վ է արտայայտուելու նրա օգնութիւնը։

= Իմ օգնական մարտավկան կը լինի Բոլեսլաւսկին։ Նա ինձ կ'օգնի հերթական խաղերին նախապատրաստուելու, ինչպէս նաեւ յետաձգուած դիրքերը վերլուծելու մէջ եւայլն։

— Իսկ Մոտվիննիկին ո՞վ է օգնելու։

= Յայտնի չէ։

— Ո՞վ է լինելու գլխաւոր դատաւորը։ Քո կարծիքը նրա մասին։

= Հանդիպման գլխաւոր դատաւոր ոորոշուած է չուէտացի Շտարպերգ։ Բազմաթիւ անգամներ դատել է աշխարհի առաջնութեան մրցումները։ Նրա անաչառութիւնը հանրայայտ է։

— Քանի՞ օր կը տեւի հանդիպումը։

= Եթէ բոլոր 24 խաղերը տեղի ունենան, հանդիպումը կը տեւի մինչեւ Մայիս 15, մօտ երկու ամիս։ Կը հանգստանամ ընդմիջումների ժամանակ։

— Պարտուելու դէպքում Բոտվիննիկը հակադարձելու իրաւունք ունի՞ թէ ոչ։

= Վերցուած է այդ օրէնքը։

— Ի՞նչպէս է փոքրիկ Վարդանը եւ ի՞նչ է մտածում Տիգրան Մեծի յառաջիկայ ճակատամարտի մասին։

= Վարդանիկը իր էութեամբ լաւատես է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Այս վիճակը տեւեց երկու ժամէն աւելի, յանկարծ դադրեցաւ անձրեւը, լռեցին քամիները, մեղմացաւ փոթորիկին թափը։

Ցածախորդներէն շատերը, գործի տէրեր, ակամայ բանտարկուած ժամերէ ի վեր, հապճեպով դուրս կը վազէին, եւ սրճարանը տակաւ կը պարպուէր եւ մըթնոլորտը կը մաքրուէր շոգիներէն։

Կը մնար դեռ Քրիստափոր իր ընկերներուն ու հիւրերուն հետ, սպասելով որ բոլորովին բացուէր օդը։

Հիւրերը հետզհետէ մեկնեցան եւ սեղանին շուրջը մնացին միայն Քրիստափոր, Վռամշապուհ եւ Ռուպինա։

Վռամշապուհ, ճամբորդութեան յոգնութենէն քիչ մը տկարացած կը զգար ինքզինք, թէյ մըն ալ ուզեց։

— Կառսօն, կանչեց Քրիստափոր, մեզի երեք թէյ ալ բեր։

Եւ սպասեակը նորոգեց գաւաթները։

Խօսակցութիւնը թէյին հետ նորոգուեցաւ։

— Վռամ, ըսաւ Քրիստափոր, իր արդէն լուրջ դէմքին տալով աւելի լուրջ արտայայտութիւն մը, չիտակը պիտի խօսիս, քեզի բան մը պիտի հարցնեմ։

Յետոյ, դառնալով օրիորդ Ռուպինային.

— Կը լսե՞ս, Ռուպինա, ըսաւ շեշտելով, այս խօսակցութիւնը պէտք է գաղտնի պահուի, մտերմական հանգամանքէն պէտք չէ դուրս ելլէ։

— Պարոն Քրիստափոր, բողոքեց Ռուպինա, ջղայնոտ շարժումով մը, մինչեւ հիմա իմացած էք թէ Ռուպինայի բերնէն գաղտնիք մը դուրս ելած ըլլայ։

— Մի նեղանար, աղջիկս, դիտել տուաւ Քրիստափոր, գաղտնապահութիւնը, մանաւանդ, դաւադրական գործողութիւններու մէջ, ինչպէս է մերինը, անհրաժեշտ, էական պայման մըն է յաջողութեան։

— Իրաւունք ունի պարոն Քրիստափորը, օրիորդ, յարեց Քէնտիրեան, առանց գաղտնիքի ոչ մէկ կազմակերպութիւն կրնայ ապրիլ ու պահել իր վարկը։

— Հետեւաբար, շարունակեց Քրիստափոր, ինչպէս ըսի, մեր միջեւ գաղտնի մնալու պայմանաւ, քեզի բան մը պիտի հարցնեմ, Վռամ։

— Հարցուր, պարոն Քրիստափոր, յարեց Վռամշապուհ, եթէ գիտեմ, պատրաստ եմ գոհացնել հետաքրքրութիւնդ։

— Պէտք է գիտնաս, շարունակեց Քրիստափոր, որովհետեւ Վիշապի Պատասխանատու Մարմինին կը վերաբերի, զուտ ներքին խնդիր մը։

— Խօսէ, պարոն Քրիստափոր, խնդրեց Վռամշապուհ։

— Դաշնակցութեան Խորհուրդին հրաւիրագիրը ստացաք, չէ՞։

— Այո, ստացանք, պատասխանեց Քէնտիրեան, եւ այդ հրաւիրագրին պատասխանը պատրաստելու նպատակով ժողով մը գումարեցինք. Սաֆօն կարդաց նամակը, նոյնպէս ուրիշ նամակներ ալ։

— Ուրիշ ի՞նչ նամակներ, ընդմիջեց Քրիստափոր։

— Բարեկամներէ, ընկերներէ, պատասխանեց Քէնտիրեան, արտասահմանի զանազան կեդրոններէն։

— Շատ լաւ, յարեց Քրիստափոր, յետոյ կ'անդրադառնանք այդ նամակներուն, Արեւմտեան Բիւրօն ինծի համար ի՞նչ գրած էր, արդեօք կրնա՞մ իմանալ։

— Ինչո՞ւ չէ, յարեց Վռամշապուհ, չէ՞ որ անդամ ես, իրաւունք ունիս գիտնալու, չէ՞։

— Ոչ, ընդմիջեց Քրիստափոր, իբրեւ անդամ չէ որ կը փափաքիմ գիտնալ նամակին պարունակութիւնը, այլ իբրեւ պարզ ընկեր մը։

— Բիւրօն, շարունակեց Քէնտիրեան, Դաշնակցութեան Խորհուրդին մօտալուտ գումարումը ծանուցանելէ յետոյ, յանձնարարած էր մեր կողմէն ներկայացուցիչ մը կարգել, միեւնոյն ժամանակ թելադրած էր այդ ընտրութիւնը կատարել քու անձիդ վրայ։

— Կը յիշե՞ս այդ վերջին հատուածը, հարցուց Քրիստափոր, ի՞նչ առիթով կամ ի՞նչ պարագաներու տակ իմ անունս առաջարկած էր Բիւրօն։

— Ներկայացուցիչի բոլոր հանգամանքները կրող, միակ արժանաւոր անձնաւորութիւնը կը ներկայացնէր զքեզ, եւ կը յորդորէր որ քեզ ընտրէինք, պատասխանեց Քէնտիրեան, որովհետեւ, կը գրէր Բիւրօն, Քրիստափոր արտասահմանի մէջ կը գտնուի արդէն, դիւրին է անոր փոխադրութիւնը Ժընեւ, եւն.։

— Շատ լաւ, հարցուց Քրիստափոր, շահագրգիռ դէմքով մը, Բիւրոյին այդ թելադրանքին հանդէպ ինչ վերաբերում ցոյց տուաւ Վիշապի Պատասխանատու Մարմինը։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, պիտի երգուի վերջին ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ, տեղւոյն Դպրաց Դասին եւ Հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ:

Բարեպաշտ հաւատացեալները կը հրաւիրուին վայելելու այս սրբազան արարողութիւնը:

Պիտի քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը Տ. Պարգեւ քհնյ.: Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ՝ 10ին, քարոզ եւ Արեւագալ՝ ժամը 11ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ս. Ադամեան եւ զաւակները, եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկ. Ուզունեանէ յիսուն ֆր. իր մօր Տիկին Բերուզ Ծրնկրտրեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

«ՅԱՌԱՋ»

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուին Եղիսաբէթ Խանճեան եւ իր երեք զաւակները, Մարգարիտ, Գրիգոր եւ Յովհաննէս: Հէքիմեանցի, մօր անուն Զարդար, հօր անուն Թորոս Աւետեան: 1934 թուականին կը մնային Ֆրանսա, հետեւեալ հասցէին՝

COTE DES CHAPELIERS No 2
VALENCE, DROME (FRANCE)

Վերադրեալ թուականին մտադիր էին Հայաստան երթալ, անկէ ի վեր յայտնի չէ իրենց ուր ըլլալը: Փնտռողն է իր մօրեղբայրը Սիմ. Պետրոսեան, Նիւ Եորքէն: Ինք կամ զաւակները կամ կամ ուր ըլլալը գիտցողները թող հաճին իմացնել հետեւեալ հասցէին:

SIMON BEDROSIAN
c/o S. MINASIAN
865 E. 181 ST. STREET
BRONX 60, N. Y. (U. S. A.)
APT. 12

Կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քատէ: *Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:*

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ *փաստրմա.*— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսփորի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուգաէթ», «լոգում», «սադըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), *համեմներ* մահլէպ, սալէպ, *ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս»,* *հարիսա,* սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տեւեւ եւայլն:*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, ուրկէ առաջնակարգ միսերը գոհացում կու տան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Զ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան *կը ներկայացնեն տեսարան մը* Յակոբ Պարոնեանի «*ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ*» *թատերախաղէն:*

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ:

Կը նախագահէ7 Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Երգ, նուագ, հայկական պարեր եւ ներկայացում:

Կը ներկայացուի ՄԱԼԽԱՍԻ
ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Խմբական արտասանութիւն.— Ռուբէն Զարդարեանի՝ «Բագինի փառաբանքը»: *ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), կ'ընկերանայ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ*

Հայկ. մեծ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երիտասարդաց ուժերու կողմէ խնամեալ պատրաստութեամբ

Կը բեմադրուի

«ԲԱՐԱԲԲԱ»

Սրբազան թատերգութիւն 4 արար, առաջին անգամ ըլլալով հայերէն լեզուով

ՎԱԼԱՆՍ, Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Մինիսիփալի սրահին մէջ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Ապրիլ 5, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին, «Սինէմա Ռուայալ»*ի սրահին մէջ:*

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլ 6, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլ 13, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին, Թէաթր Մագէնոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպաներ:

ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 20, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, 6րդ Թաղապետարանին սրահին մէջ: Րիւ տը Սէզ:

Մուտքի տոմսերու գիներն են 3 եւ 5 Ֆր.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Լոխում հէլվա Թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE · MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ — VENDREDI 29 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9568
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9568

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՐՈՒ ՄԻՍ Կ'ՈՒՏԵՆ

Իսմէթ Ինէօնիւի կառավարութիւնը չկրցաւ խաղաղեցնել երկիրը, որ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր խռովայոյզ վիճակ մը կը ներկայացնէ :

Քանի մը տասնեակ երիտասարդ զին–ւորականներ քանի մը ժամուան մէջ յաջողեր էին առանց արիւնահեղութեան տապալել Ճէլալ Պայար – Մենտէրէսի Դեմոկրատ կառավարութիւնը, որ 1950էն ի վեր ամբողջ տասը տարի սանձարձակ գործած էր Թուրքիոյ մէջ, ոտնակոխ ընելով «դեմոկրատական» բոլոր սկըզ–բունքները:

Մուսթաֆա Քեմալի հիմնած Հալք կուսակցութենէն բաժնուած դժգոհ տարրեր էին, որ կազմեր էին դեմոկրատ կու–սակցութիւնը: Հալքը Աթաթիւրքէն վերջ Իսմէթ Ինէօնիւի օրով 27 տարի իր ձեռ–քին մէջ պահած էր իշխանութիւնը, եր–կար ատեն չհանդուրժելով ուրիշ կու–սակցութեանց կազմութեան :

Երկրորդ աշխ. պատերազմէն վերջ մի–այն, երբ Ամերիկացիները սկսան Թու–րքիոյ դառնալ Թուրքիոյ եւ տոլար–ները հոսեցան Անգարայի դանձերուն տա–կառին մէջ, Թուրքերը ուզեցին իրենց քաղաքակրթութեան ապացուցանելու ցոյց տալ իրենց նոր բարերարներուն եւ անոնց աչքին փոշի փչելու համար թոյլ տուին, որ ուրիշ կուսակցութիւններ ալ կազմուին, ժողովրդավարական սկըզ–բունքներով :

Աւելի քան քառորդ դար Հալքի ան–հանդուրժելի վարչաձեւէն զզուած մար–դիկ Դեմոկրատներու թեկնածուներուն տուին իրենց քուէները 1950ի ընտրու–թեանց ատեն, յուսալով որ բարւոքում մը պիտի մտնէր իրենց կեանքին մէջ :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը առաջին օրերու խանդավառութենէն վերջ հետ–զհետէ չփացաւ եւ Հալքի պէս մենատի–րական վարչաձեւով սկսաւ կառավարել երկիրը, ժողովուրդի մէկ մասին մէջ դժգոհութիւն առաջ բերելով :

Ինչպէս որ դեմոկրատները տասը տար–ուան մէջ չէին կրցած արմատախիլ ընել Հալքը, որ ուժեղ կազմակերպութիւն մը ունէր Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, այն–պէս ալ Մայիս 27ի յեղափոխութեան հե–ղինակներն ու երեք տարիէ ի վեր իրա–րու յաջորդող կառավարութիւնները չկրցան մոռնել տալ դեմոկրատները :

Հալքի կուսակցապետ Իսմէթ Ինէօ–նիւի խառն դահլիճները չկրցան միաս–նականութիւն հաստատել Ներքին ճակա–տին վրայ :

Ատալէթ կուսակցութիւնը առաջին օ–րէն իսկ չծածկեց թէ Դեմոկրատներու գաղափարականին դրօշակիրն էր: Իսմէ–թի առաջին խառն դահլիճէն քաշուելով դարձաւ ընդդիմադիր եւ ուժեղ պայքար մղեց ծեր աղուէսի քաղաքականութեան դէմ խորհրդարանին եւ ամբողջ երկրին մէջ:

Սկիզբէն ի վեր ծառացաւ Եասըը Ատա–յի դատավարութեան դէմ եւ դատա–պարտեալ հարիւրաւոր ականաւոր դէմ–քերու ազատ արձակումը պահանջեց : «Ընդհանուր ներում»ը դարձուց իր կար–գախօսը եւ յաջողեցաւ անցնել Հոկտեմ–բերին որոշ թիւով բանտարկեալներ ազա–տել տալ բանտէն :

Կեսարիոյ բանտին մէջ մնաց Հանրա–պետութեան նախկին նախագահ Ճէլալ Պայար, որ կը մերժէր խնդրագիր ներ–կայացնել «ներում»ի համար:«Ներում» կը խնդրուի գործուած յանցանքի մը հա–մար: Պայար չէր ընդունէր որ յանցաւոր էր: Կը պահանջէր պարզապէս բեկանել եւ չեղեալ նկատել իրեն դէմ արձակուած վճիռը: Իսմէթ կ'ընդդիմանար եւ ծերու–նի նախագահը կը հիւանդանար բանտին մէջ:

Անցած շաբաթ Պայար ժամանակաւոր կերպով ազատ կ'արձակուէր բանտէն :

Ատալէթ կուսակցութիւնը այս «յաղ–թանակ»ը տօնելու համար շարժման մէջ կը դնէր իր ամբողջ մեքենան: Կեսարիոյ եւ Անգարայի մէջ ժողովրդական արտա–կարգ ցոյցերու առարկայ կը դառնար նախկին նախագահը, որուն մեծադիր նկարները կը զարդարէին կարգ մը թեր–թերու առաջին էջերը: Հարիւր ինքնա–շարժերու թափօր մը կը դիմաւորէր զայն մայրաքաղաքի պողոտաներուն վրայ :

Համակրական այս արտայայտութիւն–ներուն հակազդելու համար օրուան իշ–խանութեան կողմնակից տասը հազար ուսանողներ, մասնաւորաբար Հալքեան տարրեր Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ցոյ–ցեր կատարած են Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ, բողոքելու համար Պայարի ազատ արձակման դէմ, «ներում չենք ուզեր մարդասպաններուն համար» պոռալով : Յարձակած են Ատալէթի թերթերուն՝ « Սոն Հավատիս»ի եւ «Եէնի Իսթանպուլ»ի խմբագրատուներուն վրայ եւ ջարդու–փշուր ըրած ապակիները: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան երկուստեք:

Ազգային ժողովին մէջ ընդդիմադիր ե–րեսփոխանները խստիւ քննադատած են կառավարութիւնը, որ նեղ դրութեան մատնուած՝ արտակարգ նիստի հրաւի–րած է Ազգային Ապահովութեան մար–մինը :

Վարչապետ Ինէօնիւ այս միջոցին դի–մած է, տեսնելով որ «վտանգուած է երկրին ապահովութիւնը»:

Ընդդիմադիրներու օր ըստ օրէ ուժե–ղացումն ու սպառնական դիրք բռնելը մե–ծապէս կը մտահոգէ Մայիս 27ին Ազգա–յին Միասնականութեան Կոմիտէի ան–դամները, որոնց աքսորեալ 14 ընկերնե–րը վերջերս Թուրքիա վերադառնալով ի–րարու հետ հաշտուած են եւ վճռած միացեալ ճակատ կազմել «յեղափոխու–թեան ոգին» եւ «ազգային միութիւն»ը անխախտ պահելու համար :

Այսպէս , երկու հակամարտ ճակատ–ներու բաժնուած, Թուրքերը իրարու միս կ'ուտեն :

Այս պայմաններուն տակ անխուսափելի կը նկատուի նոր յեղափոխութիւն մը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԵՒՏՈՒՇԵՆԿՕ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ ԵՒ ԻՆՔՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՆԷ

Գրած էինք թէ Մոսկուայի մէջ, առջի օր բացուած է Խորհրդային Գրողներու Միութեան համագումարը որ մասնաւոր շահեկանութիւն կը ներկայացնէ , յա–ջորդելով Խրուշչեւի «ամբաստանագիր–ճառին »:

Համագումարը չորս օր պիտի տե–ւէ: Բազմաթիւ ճառեր կը խօսուին որոնք յաջորդաբար կը հրատարակուին Փրաւ–տայի մէջ: Առաջին խօսքն առնողը եղած է, խորհրդային գրականութեան վեթե–րանը՝ Ֆետին, որ Սթալինի մրցանակին արժանացած է անցեալին: Շարքային չէ, ըլլալով հանդերձ միութեան Ա. քարտու–ղարը: Իր խօսքերը կարեւորութիւն ու–նէին մանաւանդ անոր համար որ հրապա–րակային ելոյթ չէր ունեցած անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր երբ նոր հոսանքի դէմ շարժումը կը սկսէր: Շեշտեց գըլ–խաւորաբար «կենսական հակասութիւնը որ կայ աշխարհի մը մէջ բաժնուած եր–կու հակամարտ ճակատներու»: Ֆետին դատապարտած է վերացապաշտութիւնը եւ հրաւիրած է իր ընկերները որ դիրք ճշդեն գաղափարական տարակարծու–թեանց շուրջ զորս ունին իրենց օտար խօ–սակիցներուն հետ: Ընդհանուր կերպով իր ճառը չափաւոր նկատուած է: Արդա–րեւ կոչ ըրաւ գրական քննադատութեան որպէսզի մէկ ծայրայեղութենէն միւսը չերթան, չանցնին մեծ գովասանքներէն վճռական դատապարտութեան: Ըստ ի–րեն արտայայտութեանց նոր ձեւերու փնտռտուքը բնական երեւոյթ մըն է մա–նաւանդ երիտասարդներու մօտ .— «Ա–ռանց այս փնտռտուքներուն անցեալի հանճարեղ գրագէտները չէին կրնար ձը–գած ըլլալ իրենց ետին այն ժառանգը զոր ունինք այսօր »: Ֆետին ոչ մէկ ա–նուն տուած է ուրիշներուն ձգելով ծա–ղիկներ կամ հարուածներ տալու առանձ–նաշնորհումը : Կուսակցական գիծը կը չեշտուի երբ խօսք կ'առնէ Թիխոնով , միութեան ուրիշ մէկ քարտուղարը որ կը ձաղկէ «Արեւմուտքի սարսափելի եւ մութ աշխարհը»: Դէմ է գաղափարական որեւէ համակեցութեան եւ մանաւանդ դէմ է մտաւորականներու համաշխարհա–յին միութեան մը զոր օտար գոյապաշտ գրագէտ մը (կ'ակնարկէ Ժան – Փօլ Սար–թրի) թելադրած է: Լենինկրատի միու–թեան քարտուղարը՝ Փրոքօֆիէւ շատ խիստ է երիտասարդներուն հանդէպ : Անուններ կուտայ՝ Եւտուշենկօ, Վոզնե–սենսկի, Ախմատուլինա, Ռոճեսվենսկի ու նաեւ զանոնք պաշտպանողները՝ Նովի Միր պարբերաթերթը եւ Զիփաչեւ: Ինչ որ կապ ունի այս երիտասարդ գրողնե–րուն հետ դայթակղութեան նիւթ է, ըս–կըսելով իրենց համեստութեան պակա–սէն, իրենց ամբարտաւանութենէն, ար–տասահման իրենց յաջողութենէն, մա–մուլի տեսակցութիւններէն են.: Նոյն–իսկ իրենց հեղինակութեանց տպաքանա–կը շատ է :

Քանի մը օր առաջ ալ Կարնակերեան(?) անուն մէկը, կը գրէ Լը Մոնտ, «Գրական Ռուսաստան» շաբաթաթերթին մէջ յայտ–նած է թէ բանաստեղծի մը յաջողութիւ–նը չի չափուիր իր ունկնդիրներու քանա–կէն, բայց կարեւոր է նաեւ այդ ունկն–դիրներուն «որակում»:

Այս ամբողջը օրուան նոր նշանաբանն է: Եւտուշենկօ կը քննադատուի մանա–ւանդ Փարիզ կատարած յայտարարու–թիւններուն համար եւ Էքսփրէս շաբա–թաթերթին տուած տեսակցութեան : Համաձայն է եւ կը կատարէ իր «աստոք–րիթիքան»:

Յիշենք թէ նոյն նոր եւ շատ հին հո–սանքին արդիւնքն է Դաշտենցի եւ Սար–մէնի կարգ մը բանաստեղծութեանց քըն–նադատութիւնը, որ կը կրկնուի «Գրա–կան Թերթի» Մարտ 22ի թիւին մէջ ուր երկար յօդուած մը (Պարտիականութիւն եւ ժողովրդայնութեան Դրօշմով), կը խօսի կուսակցական անդամներու եւ մը–տաւորականներու վերջին հանդիպման մասին ուր եւ յատկանշական ճառ մը խօ–սած էր Խրուշչեւ :

ԶԱՐԷՀ Ա. ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Այս Կիրակի Էջմիածնէն սկսեալ Հա–յաստանեայց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Զարեհ Ա. հոգելոյս Կաթողիկոսին յիշա–տակին, իր վախճանման քառասունքին առթիւ:

Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ մա–նաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի ո–րուն կը նախագահէ Երուսաղէմի պատ–րիարք՝ Եղիշէ Արք.:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի նաեւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10.30ին, նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի :

Փարիզի հայ գաղութը իր խուռներամ ներկայութեամբ, պիտի փութայ իր յար–գանքը մատուցանելու երջանկայիշատակ կաթողիկոսին յիշատակին :

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ինչպէս գրած էինք, Կիլիկիոյ կաթո–ղիկոսական տեղապահ՝ Խորէն Արք. վի–րաբուժական գործողութեան ենթար–կուած է առջի Հինգշաբթի օր, Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը : Գործողու–թիւնը կատարած է Տոքթ. Ուիլըր: Ներկայ եղած են բժիշկներ՝ Յ. Ենի–գոմշեան, Վ. Կիւրեղեան, Յ. Եաղուպ–եան եւ Յ. Գասապեան :

Տեղապահին ապաքինումը բնականոն ընթացքի մէջ է :

×

Զարեհ Կաթողիկոսի յուշարձանին շի–նութեան ֆոնտին համար եղած նուիրա–տուութեանց գումարը հասած էր 19565 լի–բանանեան ոսկիի անցեալ Երկուշաբթի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ 16 հոգիներ վիրաւոր–ուած են Ատալէթի դէմ եղած ցոյցի մը ատեն: Ճէլալ Պայարի ազատ արձակումը թեր ու դէմ շատ ցոյցերու տեղի կու–տայ: Կացութիւնը վտանգաւոր կը նը–կատուի: Կը խօսուէր նոյնիսկ բանակին ըմբոստական մէկ նոր շարժումին մասին, Հինգշաբթի առաւօտ: Ամէն պարագայի մէջ, հագիւ ազատած, Հանրապետու–թեան նախագահ Ճէլալ Պայառ զինու զօ–րութեամբ հիւանդանոց տարուած է թա–ղապետական պաշտօնեաներու եւ պահա–կազօրքի սպաներու կողմէ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը հրաժարե–ցուց կառավարութիւնը որու վարչապե–տը ծանօթ էր իբրեւ հականասրական :

ԼԻՏԻԱ ՏՈՒՐՆՈՎՕ

Հայաստանի մէջ Յունուար 7ին մեռած է Լիտիա Ալեքսանտրովնա Տուրնովօ: Լուրը տխրութեամբ համակեց անոնք, որ կը ճանչնային Լիտիա Տուրնովոյի բերած մեծ նպաստը հայ միջնադարեան արուեստի ուսումնասիրութեան ու մանաւանդ հայկ. անդերազանցելի մանրանկարչութեան ուսումնասիրութեան (*):

Լիտիա Տուրնովօ 26 տարիէ ի վեր հաստատուած էր Հայաստան, ուր դարձած էր անոր սիրելին՝ արուեստի իր հազարաւոր յուշարձաններով, բայց նաեւ այն մարդոցմով, որոնք զինքը ընդունեցան մեծ գիտնականի վայել սիրով ու յարգանքով: Կ'ուզեմ անոր յիշատակին ընծայել խորին յարգանք մը, ներկայացնելով անոր կատարած գիտական գործունէութիւնը հայ արուեստի բնագաւառին մէջ, ինքնատիպ գեղարուեստական ստեղծագործութեամբ հարուստ ու մեծ արուեստ մը՝ դեռ հին Հայաստանի ժամանակաշրջանէն: Չեմ ուզեր, որ այս տողերը նկատուին մահագիր մը, որովհետեւ Լիտիա Տուրնովօ պիտի շարունակէ ներկայ ըլլալ մեր մէջ իր գործերով, որոնք կ'արտայայտեն հիացմունք հայ արուեստին հանդէպ:

Հայկական կերպարուեստի մէջ Լիտիա Տուրնովոյին զբաղեցնողը միջնադարեան հայակերտ նկարչութիւնն է, ինչպէս նաեւ մանրանկարչութիւնը, որոնց ուսումնասիրութեան գործին մէջ ան ունի շատ մեծ արժանիքներ: Անոր ունեցած գիտական մեծ հմտութիւնը հայ մանրանկարչութեան բնագաւառին մէջ, զոր անդադար ուսումնասիրեց եւ որուն լուսաբանութեան համար կը ղեկավարէր ընդօրինակողներու խումբ մը, ի յայտ եկաւ կարեւոր աշխատութեան մը մէջ՝ որ ամենուրեք յառաջ բերաւ մեծ հիացում ու գնահատանք: Խօսքը «Հին հայկական մանրանկարչութեան» մասին է, տպուած 1952ին, Երեւան, Հայպետհրատի կողմէ հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, եւ որ կը բովանդակէ 60 գեղեցիկ նկարներ:

Ուրիշ սքանչելի հատոր մը, որուն մէջ մեզի կը ներկայացնէ ուսումնասիրութիւն մը հին Հայաստանի մանրանկարչութեան մասին եւ ձեռնհասութեամբ ու գիտական հմտութեամբ կը բացատրէ մանրանկարուած հայ ձեռագիրներէն իր կողմէ ընտրուած նկարները, հրատարակուեցաւ նաեւ Փարիզի մէջ ֆրանսերէն, եւ Իտալիոյ մէջ՝ իտալերէն լեզուներով:

Պէտք է յիշեմ Լիտիա Տուրնովոյի ուրիշ աշխատութիւններն ալ, ինչպէս օրինակ «Հայաստանի հին որմանկարներ», «Ուրուագծեր Հայաստանի արուեստի պատմութենէն», Մոսկուա 1939, յետոյ անոր 1952ի ուսումնասիրութիւնը՝ «Արուճի որմանկարչութիւնը» կամ նոյնպէս ռուսերէն հրատարակուած՝ «Հին հայկական նկարչութեան համառօտ պատմութիւնը», Երեւան 1957, այս ամէնը շատ արժէքաւոր ճշդումներ կը բերեն հայ արուեստին կապակցութեամբ: Դեռ չէ տպագրուած անոր վերջին աշխատութիւնը՝ «Ակնարկներ հայ կերպարուեստի պատմութեան»: Վերոյիշեալ աշխատութիւնները Լ. Տուրնովօն կը դասեն միջնադարեան հայ նկարչութեան լաւագոյն ճանչցողներու շարքին:

Հայ մանրանկարչութեան այս հետազօտողը կարգի դրաւ եւրոպական աշխատութիւններու մէջ շրջան ընող կարգ մը ակնյայտնի սխալները, որոնք կը վերաբերէին ինքնուրոյն հայ արուեստի մը ուշ երեւալուն եւ որ իր շատ մը կողմերով իբրեւ թէ կախում ունեցած ըլլար ասորական կամ բիւզանդական արուեստէն: Այսպէս, օրինակ, Թէպէտ Ստրշիկովսկի այնպիսի հետազօտող մըն էր, որ շատ գնահատեց հայ արուեստը, այնուամենայնիւ, իր «Փոքր Ասիա, արուեստի մէջ նոր բնագաւառ մը» աշխատութեան մէջ (1903, էջ 175) ան կը յայտնէր, թէ մինչեւ Դ. դար Հայերը չունեցան ազգային արուեստ մը, Դ. դարէն յետոյ երկար ժամանակ հետեւեցան հռոմէական ու բիւզանդական ճարտարապետութեան նմոյշներուն: Ապա, նկատի առնելով ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերու մանրանկարչութեան կատարելագործումը, շնորհիւ Կիլիկեան դպրոցի, նոյնպէս վճռականօրէն յայտնուեցաւ թէ հայկական մանրանկարչութիւնը սկսաւ միայն Ժ. դարուն, ինչ որ մեծ սխալ մըն է: Լիտիա Տուրնովօ մէկն էր հայ արուեստի այն հետազօտողներէն, որոնք պաշտպանեցին այն տեսակէտը, թէ Ե.–Զ. դարերուն գոյութիւն ունէր հայ մանրանկարչութիւն մը: Ան կը բերէ անուղղակի փաստեր, յիշելով Դ. կամ Ե. դարերուն գոյութիւն ունեցող հին որմանկարչութիւն մը, որուն հետքերը պահուած են Տեկորի, Երերուքի, Քասախի մայր եկեղեցիներուն մէջ, կամ յետագայ դարերուն, երբ ան աւելի յաճախադէպ է Արուճի մէջ, որու մասին կը խօսի հետազօտողուհին իր ուսումնասիրութեան մէջ: Լ. Տուրնովօ վճռական փաստեր կը բերէ հայ մանրանկարչութեան հնութեան մասին, յիշելով այն իրողութիւնը, թէ Էջմիածնի 989ի աւետարանին մէջ աւելցուած քանի մը թերթեր կան, որոնք կը ներկայացնեն Ե. կամ Զ. դարու մանրանկարներ: Ուրիշ անուղղակի փաստ մը, որ զօրաւոր է, բերուած է իր կողմէ Մլքէ թագուհիի 902 թուականի աւետարանի մանրանկարներով, որոնք գեղարուեստական տեսակէտով այնքան կատարեալ են, որ պէտք է ընդունիլ թէ մինչեւ այս կատարելութիւնը, անցած են մանրանկարչական արուեստի դարեր (որոնց մասին դժբախտաբար կորսուած են ապացոյցները, տասնեակ հազար ձեռագիրներու ոչնչացումով, Հայաստանի ներխուժողներու կողմէ):

Լիտիա Տուրնովօ հպարտութեամբ կը գրէ հայ արուեստի մասին, դարերու ընթացքին, ցոյց տալով, թէ ան հրաշալի է շատ մը բնագաւառներու մէջ, ճառագայթելով իր շուրջը եւ ազդելով նոյնիսկ ուրիշ ժողովուրդներու արուեստին վրայ, առանց ջնջելու անոնց ազգային առանձնայատկութիւնը:

Լիտիա Տուրնովօ ուշադրութեամբ եւ անկողմնակալ կերպով հետազօտած է Հայաստանի որմանկարչութեան հնութիւնը, հին ժամանակի որմանկարները: Ան ցոյց տուաւ, որ հայ ժողովուրդը կազմած է իր սեփական արուեստը, զարգացուցած տարբեր ճիւղերու մէջ արուեստ մը, որ իր արմատները խորապէս մխրճուած է հայկական բարձրաւանդակի ժողովուրդներու հին արուեստին մէջ, արուեստ մը, որ կը գտնենք նաեւ առաջին հազարամեակի ուրարտական որմանկարներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Գառնիի խճանկարներուն մէջ, ակնյայտնի դարձնելով հելլենական ազդեցութիւնը, սակայն այս՝ հայ արուեստագէտներու ստեղծագործութիւնն է: Ասիկա զարմանալի չէ: Արդարեւ մինչեւ իսկ Դ. եւ Ե. դարերու Քասախի, Երերուքի, Սխտակաւորի (Աշտարակի մօտ), Տեկորի, Մանազկերտի եւ Դուինի մայր եկեղեցիներուն մէջ գոյութիւն ունին որմանկարչութեան հետքեր: Զարմանալի չէ այն իրողութիւնը, որ սկսած Է. դարէն շատ մը եկեղեցիներու մէջ կը գտնենք որմանկարներ, որոնք արդէն կը ներկայացնեն ինքնատիպ անկախ արուեստի նմոյշներ, կատարուած հայ արուեստագէտներու կողմէ, որոնք կը փնտռէին արտայայտութեան սեփական միջոցներ, թէպէտեւ կարելի չէ ժխտել Փոքր Ասիոյ քրիստոնեայ բոլոր ժողովուրդներու յատուկ գիծ մը, որ կրնար շփոթութեան մատնել նուազ ձեռնհասները: Է. դարու որմնանկարներէն են Լմբատավանքի, Թալինի, Գօշի, Արուճի, Արթիկի, Զօրավարի եւ այլ որմանկարները: Է. դարուն Արուճի եւ Լմբատավանքի որմանկարչութեան արտայայտած արուեստը համարելով ինքնատիպ, նման այն արուեստին, զոր կ'արտայայտեն Էջմիածնի աւետարանին վրայ՝ աւելցուած չորս մանրանկարները, արդարացի կը համարենք կարծիքը Լիտիա Տուրնովոյի, որ գիտական փաստերով կը պայքարէր այնքան վաղ ժամանակի այս մանրանկարներուն զուտ հայկական բնոյթը փաստելու համար, հայկական բնոյթ, որ կը զարգանար Է. դարու հայ որմանկարչութեան զուգընթաց, ունենալով միեւնոյն բնորոշ գիծերը: Կը յիշեմ նաեւ Գնդեվանքի մէջ գտնուող եւ Աստուածամայրը ներկայացնող որմանկարը, որ թէպէտեւ 914էն է (ուրեմն աւելի ուշ), սակայն այնքան կատարեալ է, որ կարելի չէ հաւատալ, թէ այդ դարուն կը պատկանի: Այս որմանկարը, որ բնաւ բան մը չունի բիւզանդական ընդարմացածութենէն, այլ ունի իտալական վերածնունդի Մատոննաներու ձեւերու կատարելութիւնը եւ անուշութիւնը, որ արդէն ցոյց կուտայ թէ որքան շատ զարգացած էր հայ արուեստը այս դարաշրջանին եւ թէ որքան ինքնատիպ էր ան:

Լիտիա Տուրնովօ գիտական փաստերով կը հիմնաւորէր իր արտայայտած տեսակէտները:

Այսպէս, անոր գրութիւններուն մէջ կը գտնենք հայ արուեստի շատ խնդիրներ վերջնականապէս ու գիտականօրէն ճշդուած: Առ այս՝ Լիտիա Տուրնովօն պէտք է դասել հայ արուեստի մեծ մասնագէտներու՝ Ժ. Ստրշիկովսկիի (իր այն բոլոր սխալներով, որոնք սակայն չեն նուազեցներ իր յարգանքը հայ մեծ արուեստին հանդէպ), Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանի, Ֆր. Մաքլերի, Ա. Կրապարի, Ռ. Դրամպեանի եւ ուրիշներու կողքին:

ԿԼԻՍ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(*) Տես Յառաջ, 20 Ա. 1963:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ: պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ: Կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական: Թիւ 1, Յունուար 1963, Անթիլիաս, (Լիբանան):

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԱԼՊՈՄ, պատրաստեց Յակոբ Թ. Նազարեանց, Ա. հատոր, Թիւ 1 եւ Թիւ 2: Պէյրութ, (Լիբանան):

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Պրուք կը գրէ.
« Մարդ քանի՞ ցնցումի կրնայ տոկալ:
Քանի՞ անգամ կրնայ փոխել իր աշխար-
հահայեացքը: Որքա՞ն ատեն կրնայ ապ-
րիլ հոգին կրծող թերահաւատութեամբ:
Խնդրեմ, պատասխանեցէք դուք՝ լրա-
գրողներդ, գրողներդ, մարդկային հո-
գիի մասնագէտներդ:
« Ես տասնըութ տարեկան եմ: 1944-
ին, միայն վեց տարեկանիս, եղբայր
մեռաւ: Շատ հպարտ էի իրմով եւ դըպ-
րոցին մէջ բոլորին առջեւ կը յոխորտայ
եղբօրս մասին, քանի որ տասնեօթը տա-
րեկանին ան ինկեր էր՝ գաղափարի մը
համար կռուելով:
« Եւ սակայն տասը տարեկանիս ինծի
սկսան սորվեցնել, որ պատճառ մը չու-
նէի եղբայրս հպարտութեամբ յիշելու:
Ան փուճ դատի մը համար կռուած էր,
Լոնտոնի լեհ տարագիր կառավարութեան
համար, ըսին: Ոչ թէ բուն Լեհաստանի,
ըսին: Միշտ կարծած էի, որ կայ մէկ Լե-
հաստան, մինչ դուրս կուգար որ կան
քանի մը հատ:
« Նախ՝ ծնողքներուս Լեհաստանը: Ա-
պա՝ դպրոցին մէջ պատմուած Լեհաս-
տանը: Եւ տակաւին՝ միշտ ընդվզող
դժգոհ հօրաքոյրներուս Լեհաստանը:
Տասը տարեկանիս ես հրաժարեցայ մէ-
ու միակ Հայրենիքի մը հանդէպ ունե-
ցած պաշտամունքէս: Սրբազան բառ
եղած էր միշտ, սակայն անհնար էր ա-
եւս գիտնալ, թէ որն է ԻՄ Հայրենիքը:
« Տակաւին կը մնար՝ Աստուած:
« Տասնըհինգ տարեկանիս անկէ ալ հը-
րաժարեցայ, քանի որ կը հաստատէին
թէ Ա՛ն էր բոլոր թշուառութեանց պատ-
ճառը: Հոգիս կը տուայտէր: Մէկ՝
սպաննայի Աստուծոյ, մէկ ալ՝ կը պա-
ղատէի: Կը լեցուէի ատելութեամբ իրեն
հանդէպ, միաժամանակ՝ իրեն հանդէպ
կը զգայի անսահման սէր:
« Սակայն, ի վերջոյ, եկաւ նաեւ այ
օրը, երբ Խաչը վերածուեցաւ կտոր
փայտի, Քրիստոս՝ խամաճիկի, սուր
պատարագն ալ՝ պարապ ծիսակատարու-
թեան:
« Այդ շրջանին էր, որ ինծի օգնու-
թեան եկաւ ինձմէ հինգ տարիով մե
դասընկեր մը, որ համայնավար էր: Զ
պատրաստեց այն գաղափարաբանու-
թեան, որ մինչ այդ եղած էր դասախօ-
սութեանց չոր նիւթ:
« Գաղափարաբանութիւնը ինծի վեր
դարձուց հաւատքս աշխարհի, կեանքի
անոնց իմաստին հանդէպ: Կը հաւատա
յի Իռէժլին եւ դայն կերտողներուն:
« Անցան երեք տարիներ: Այժմ
տասնըութ տարեկան եմ:
« Եւ ահա կը պարզուի, որ այս ամբո
շրջանին հօրաքոյրներս է, որ իրաւու

ՀԱՅՐԵՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

«ՏՈՒՄԱՆ»Ը

Կը մտնէինք, կը թմռուէինք անցքին վրայի անկիւնները, անտես վայրերը ու շնչասպառ, լարուած թէեւ խիստ վախվխելով — սեւեռաբիր ու անհաղօրէն կը դիտէինք իր վեհափառ անցքը, բարձր բոնած զրահապատ ու անպարտելի գլուխը:

Չէինք կշտանար զինքը դիտելէ օրը հարիւր հեղ ու կը սիրէինք պաշտամունքի աստիճան:

Երբ կորուէր մեր աչուըներէն, կը վազէինք հեւասպառ ու կը սահէինք տանիքէ տանիք, կտուրները ծեփուելով ու մեր թեւերը բանալով, երկարելով իրեն որպէս սիրոյ արտայայտութիւն ձայն կուտայինք փաղաքշօրէն, — Տումա՛ն, Տումա՛ն, օ՛ֆշ օ՛ֆշ ճանը՛մ …

Արեւմարէն ետքը երբ մեր գեղին բըլուրներն ու լեռները, ձորերը կը թաղուէին ստուերներուն մէջ, մինակ արքայաբար Ախուրեան կամրջը, գագաթը թեթեւօրէն բալազոյն ծաղած կ'ըլլար, հեռացող արեգակին շողերուն տակ: Այդ տեսնները գեղին նախիրը կը վերադառնար արօտավայրէն, բարձրահասակ նախրապան Արզենց բարի Լուսիկ (Յուսիկ) ամուին հետ:

Այդ օրը նախիրը կը վերադառնար Կըփուլի ճամբով: Երկու հարսներ, Մէնզէրենց Զարդիկն ու Օպէյենց Սողոմէն, կեցեր զրոյց կ'ընէին վարի Սանտեղերը, երբ յուեցաւ Տումանին չանթարձակ եւ դղրդացնող բառաչը եռահարուածեան:

— Մօ՛, մօ՛, մօ՛…

— Զանիդ խուրպան, ձանդ հազար կանչեց, ձայնեց հարս Զարդիկը, աւելցնելով — ախջի, մեր խենթ, խեղճի (չփացած) տղան կուգայ կու: Հիմակ ուր է, ուր չէ դրան էօջին կու բունի:

Տումանը իր սովորութեան համաձայն, Կփուլէն իջնող նախիրէն զատուեր՝ բառաչելով կը մօտենար գեղին առջեւէն հոսող գետակին:

— Զարդիկ, աղջի հընընուրնէ չե՞ս վախնար, երբ որ ախոռը կ'երթաս կապելու, կեր տալու:

— Ինչո՞ւ վախնամ, ախջի Սողոմէ: Ան զառան պէս է իմ քովս: Երբ որ ներս մտնիմ ու հեղ մի ձան տամ. «Տուման, տեղդ», խելօք մի կ'երթայ մսուրին էօջին՝ տեղը կու կենայ: Մանկուռը ճիտը կ'անցնեմ, թեւերս ալ հեղ մը շլէն կու պլլեմ, կու պագնեմ երեսուէն, աչուէն…

— Ախջի, մենք ընոր ձանէն կու վախնանք, դուն շլէն ալ կու գրկես, կու պագնես, ըսաւ հարս Սողոմէն, Զարդիկին խօսքը կիսատ ձգել տալով:

Երկու հարսներուն իրարմէ բաժնուելէն, մեկնելէն քանի մը վայրկեան նոյն տեղը՝ վարի Սանտեղեր ու մուտքին վրայ կը լսուէր ահա Տուման դղրդագին ու եռահարուածեան բառաչը

Մանուկներս նորէն իրարու ձայն տալով, մեր ուրախութենէն ցատկռտելով կանչուըռտուքներով կը վազենք հրեշ ցուլը դիտելու:

Ահ, եթէ մենք մէկն ու մէկը յանկարծակի զար Տումանին դէմ, բաց տեղ սրտաճագ կ'ըլլար, կամ՝ լեղին կը պայթէր: Որքան որ կը սիրէինք զայն, դիտելու խենթենայինք զայն տեսնելու, դիտելու համար, նոյնքան ալ կը վախնայինք՝ զայն ու կը հաւատայինք անոր գերբնական ծնունդին:

Առ հասարակ մեր վերջին դիտումը կ'ըլլար ժամուն կալը, ուրկէ ադին քովը մը քայլ էր՝ վարը, Մէնզէրենց դուռը ուրկէ ներս կը մտնէր բարձր բռնած աննուաճելի գլուխը:

Հաւաքուած՝ ծիծառներու պէս ծեփուած ենք դարձեալ ժամուն կալը, տուրին երկայնքին:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱ…

(2 Շար.)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐԻՉՆԵՐ

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՕՐ»Ը

Կեանքիս ամէնէն հաճելի անակնկալներէն մէկը եղաւ Լիբանան առաջին այցելութիւնս :

Մեր պանդոկը, Լիբանանի լեռներու կողին, մեկուսացած վայր մըն էր, ուր մեզի պէս այլ եգիպտահայեր եկած էին իրենց արձակուրդը անցընելու : Կային նաեւ Հայեր Լիբանանէն : Այս ձեւով փոքրիկ Հայաստան մը կերտած էինք :

Շաբաթ օր էր, երբ իրարանցում մը նշմարեցի պանդոկին մէջ : Զարմանքով մօտեցայ խումբին : Ընկերուհիներէս մէկը իմացուց, թէ ամէն տարի Այնճառ գիւղի Հայերը, Սեպտեմբեր ամսուն, մեծ խանդավառութեամբ կը տօնեն Մուսա Տաղի հերոսամարտին տարեդարձը :

Կարդացած էի արդէն Ֆրանց Վերֆէլի Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը նշանաւոր գիրքը եւ ծանօթ հոն նկարագրուած հայ ժողովուրդի մէկ արժանաւոր բեկորին հերոսական մարտնչումին՝ թրքական բանակին դէմ :

Պատանի հոգիս հիացած եւ խոնարհած էր անոնց հայրենասիրութեան եւ զոհողութեան առջեւ : Գիտէի նաեւ, թէ Մուսա Տաղի հերոսական ժողովուրդը ի վերջոյ, ինչ թշուառութիւններէ եւ տառապանքներէ ետք, եկած հաստատուած էր ազատ Լիբանանի մէջ, եւ Այնճառ գիւղը իրենց Հայու շինարար բազուկներով վերածած էին լուսաւոր բոյնի մը, ուրկէ Հայու ստեղծագործ հանճարը կը ճառագայթէր :

Ուրեմն, մեծ եղաւ հրճուանքս եւ մըտադրեցի աչքերովս տեսնել ու ճանչնալ զանոնք եւ հպարտանալ իրենց հերոսութեամբ :

Մեր պանդոկի Հայերը մտադրած էին արդէն երթալ եւ մասնակցիլ տօնակատարութեան : Մենք ալ միացանք անոնց :

Առտուն կանուխ ճամբայ ելանք : Ինծի համար Լիբանանի լեռները դարձան յիշատակելի բարձունքներ, անոնք, կանաչութիւններով ծածկուած կը հմայէին տափակ տարածութիւններու վարժուած աչքերս :

Գեղեցիկ էր արշալոյսը : Կը տեսնուէին արեւին ճառագայթները, որ կը բարձրանային լեռներուն ետեւ, ուսկէ շողերը կարծես ներկած էին լեռներուն գագաթները :

Ճամբան ընդհանրապէս ամայի էր, բայց վերջապէս կը տեսնուէին խումբ–խումբ Եռագոյն դրօշներով ծածկուած ինքնաշարժներ, որոնք կը սուրան քարքարոտ ճամբաներէ եւ կը միանան մեզի : Անոնց մէջէն կը լսուէին բացագանչութիւններ ու յեղափոխական երգեր : Հետզհետէ այնքան կը շատնան ինքնաշարժները, որ բնականաբար անկարելի կ'ըլլայ ազատօրէն առաջանալ. ստիպուած մերթ ընդ մերթ կանգ կ'առնենք իրարու ճամբայ տալու համար, բայց միշտ անհամբեր եւ ամէնքէն առաջ հասնելու հաստատակամութեամբ :

Ահա քիչ անդին կը տեսնուին տուները :

Այլեւս քարքարոտ ճամբաները վերջացան, կը նշմարուին ծառուղիները, նաեւ ժամացոյցը, զոր ազգային բարերար Պ. Ճորճ Մարտիկեան տարիներ առաջ նուիրած էր Այնճարցիներուն :

Կը լսուին Այնճարի եկեղեցիին զանգակին ղօղանջները : Դող մը կ'անցնի մարմինիս մէջէն :

Ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ եկեղեցիին առջեւ : Ինծի համար անկարելի է նկարագրել այն հոծ բազմութիւնը, զոր կը տեսնեմ հոն :

Կ'ըսեն, թէ շատեր հոն գիշերած են պատրաստութիւններ տեսնելու համար : Ակերուն մօտ, ծառերու տակ զետեղուած էին 12 կաթսաներ, որոնց մէջ կ'եփէր ուխտաւորներուն կողմէ նուիրուած տասներկու ոչխարներով աւանդական հարիսան, որով այնճարցիները ամէն տարի կը հիւրասիրեն իրենց հիւրերը :

Քիչ ետք կը հասնի Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Սրբազան Հայրը՝ Խորէն Արք. ընկերակցութեամբ Գարեգին վրդ.ի : Ներկայ էին նաեւ այլ կղերականներ :

Տպաւորիչ էր տեսարանը : Բոլորին աչքերուն մէջ ուրախութիւնը կը խայտար :

Եկեղեցական արարողութիւնը սկսաւ :

Խորանն ու եկեղեցին շատ փոքր էին, սակայն բազմութիւնը՝ մեծ : Գարեգին վրդ. Սարգիսեան խօսեցաւ հոգեշունչ քարոզ մը, ապա՝ սկսաւ օրուան տօնախմբութիւնը :

Օրհնուեցան կաթսաները, ապա ժողովուրդը շտապեց համտեսելու համադամ մատաղը եւ Անճառի հարիսան :

Սկսաւ խանդավառութիւնը, տաւուլն ու զուռնան : Ծերեր, կիներ, երիտասարդներ ու մանուկներ շուրջպար բռնած կ'երգէին : Մեզի համար նորութիւն եղաւ ծերերուն պարը, որոնք, մոռցած իրենց ճերմակ մազերն ու կնճռոտ այտերը, մանուկի ճկունութեամբ կը ցատկռտէին : Քիչ անդին, գինիի բաժակները վեր բռնած, խաղողի երգը կ'երգէին : Հայ ժողովուրդի կենացը բաժակներ կը պարպէին : Հայ երիտասարդներ հայկական երգեր կ'երգէին :

Հայ տիկիններ կրակարաններու շուրջ ոչխարներ կը խորովէին : Մանուկները կը զուարճանային ծառերէն կախուած օրօրոցներով :

Կէսօրէ ետք մեր խումբն ալ փափաքեցաւ կարճ պտոյտ մը ընել :

Ակը տեսնելէ ետք, գացինք Այնճարի մեծ եկեղեցին եւ դպրոցը՝ «ՅԱՌԱՋ» վարժարանը, որ երբեմն ակումբ ալ կը գործածուէր :

Հիւրասէր բնակիչները մեզ կը հրաւիրէին եւ կը հրամցնէին իրենց անուշահամ պտուղները :

Տուները միայարկ, կոկիկ, կողք–կողքի շարուած : Ամէն տեղ, ամէն քայլափոխի կը զգայինք անոնց մաքրութիւնն ու կոկիկութիւնը : Բոլորն ալ շրջապատուած էին պարտէզներով եւ որթատունկերով :

Մայրամուտ էր : Բոլորս յոգնած էինք, բայց չէինք ուզեր բաժնուիլ Այնճարէն : Կը մտածէի, թէ արդեօք ուրիշ անգամ առիթը պիտի ունենա՞մ այդ հայաշունչ մթնոլորտը վայելելու : Բայց, ափսո՜ս, ինքնաշարժները մեզի կը սպասէին :

Երբ ճամբայ ելանք, վստահ էի, թէ յաւէտ մտքիս մէջ պիտի մնայ Այնճարը :

Վերադարձն ալ հաճելի էր. կը նշմարուէր գեղջկուհիներուն արտէն վերադարձը : Հայ կիներ ու աղջիկներ : գիւղական տարազներով, կառքերու վրայ բեռցուցած ցորենի պարկեր, տուն կը վերադառնային : Ուրախ էին : Աշխատանքի պտուղն էր, որ քաղած էին : Իրենց կարմրած այտերուն վրայ ժպիտ կար :

Ո՜րքան կը զմայլէի Այնճարցիներու կամքին ու աշխատանքին վրայ : Յաղթահարելով բոլոր դժուարութիւնները, կըցած են կերտել փոքրիկ Հայաստան մը : Իրենց Հայու շինարար բազուկներով շէնցուցած են խոպան լեռները ու լքուած դաշտերը :

Հայը ո՞ւր չի շէնցներ, կ'ըսեմ մտովի. մինչ ինքնաշարժը հետզհետէ կ'առաջանայ, իր ետեւ ձգելով գիւղը :

Քիչ ետք Այնճար արդէն չերեւար : Բայց ոչ մէկ հեռաւորութիւն պիտի կարենայ բաժնել անոր պատկերը հոգիէս :

ՆԱԶԻԿ ԳՈՒԼԱՔԵԱՆ

Աղեքսանդրիա

էն ունեցեր : Իրաւունք են ունեցեր ըլնդելով, թէ մարդիկը կը յօշոտեն խոստովանութիւններ կորզելու համար, թէ երկիրը ցանցապատուած է գաղտնի լըրտեսներով, թէ Սթալինի իշխանութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ բռնատիրութիւն, թէ պատմութիւնը իսկապէս եղծուած ու խարդախուած է մեր երկրին մէջ :

« Եւ այժմ կը թելադրեն, որ ճազ նըւագենք, այն նո՛յն ճազը, զոր կը դատապարտէին իբրեւ Արեւմուտքի երաժըշտութիւն : Այժմ լուրջ դասախօսութիւններ կը տրուին Եուկոսլաւ երիտասարդութեան մասին, այն նոյն Եուկոսլաւիոյ, որ միայն երկու տարի առաջ ծաղրածանակի առարկայ էր :

« Իսկ ե՞ս :

« Ես չեմ գիտեր, թէ ի՞նչպէս կրնամ հոգիս չորրորդ անգամ փոխել առանց միաժամանակ զայն աղտոտ լաթի մը վերածած ըլլալու :

« Ես կ'ամչնամ ձեր բոլորէն եւ կ'ամըչնամ բոլորին տեղ : Սակայն ամէնէն աւելի՝ ես ինծմէ կ'ամչնամ : Չեմ գիտեր գլուխս ինչպէս բարձրացնել եւ շատ կը տարակուսիմ, որ երբեւէ կրկին կարենամ զայն բարձրացնել :

« Որովհետեւ մէջս այլեւս համոզումներ մնացած չեն, ոչինչ կայ, որուն հաւատամ : Եւ եթէ անհնար է վստահիլ մարդուն, ապա գաղափարը կը դառնայ փուչ » :

Մեր ընտրութիւնը եղաւ խիստ սահմանափակ : Միայն քանի մը կտոր առինք, երբ կան անհաշիւ նման կտորներ : Իւրաքանչիւրէն առինք միայն ուշագրաւը, երբ չափազանց ուշագրաւ է ամբողջութիւնը իւրաքանչիւրին :

Այս առաջին մասը սակայն գրի առինք մէկ նպատակով : Այս մէջբերումները ըրինք միայն մէկ բան նշելու :

Այն, որ ասիկա լոկ ըսուածն է : Այս ամէնը դեռ արտայայտուածն է :

ԲԷԳԼԱՐ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

(3 Տար.)

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

« ԱԶՆԱՒՈՒՐ 707 »

Աշխարհահռչակ հայազգի երգիչ – երգահան եւ դերասան Շարլ Ազնաւուր, ամսոյս վերջերը, Նիւ Եորքի Քարնէկի Հոլ սրահին մէջ պիտի տայ իր առաջին երգահանդէսը : Այս առթիւ, « Պօյինկ 707» սալ մը, որ պիտի կոչուի « Ազնաւուր 707» Մարտ 29ին, Փարիզի Օրլի օդակայանէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Նիւ Եորք, տանելով Փարիզէն 149 հանրածանօթ անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ պիտի ըլլան Ֆրանսուազ Սական, Ժան–Գլօտ Փասքալ, Ճոննի Հալլիտէյ, Ռոժէ Վատիմ, Ֆրանսուա Թրիւֆֆօ եւ ուրիշներ :

×

90 ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՒ

Վերջերս 90 տարեկան հասակին մէջ ամուսնացած է Ֆրանսայի հռչակաւոր վարչապետներէն Ժորժ Քլէմանսոյի զաւակը՝ Միշէլ Քլեմանսօ, Մատըլէն Տիւրանի հետ : Վկան եղած է Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Պ. Փօլ Ռէնօ : Քլեմանսօ ըսած է թէ, այս ամուսնութեամբ կեանքի տառապանքներուն մէջ կը մտնէ :

Պ. Փօլ Ռէնօ պատասխանած է թէ, « Քու տառապանքներդ ոչինչ են այն տառապանքներուն քով՝ զորս կրեց հռչակաւոր հայրդ : Սիրահարած էր աղջկան մը՝ զոր տեսած էր Նիւ Եորքի մէջ : Սակայն, աղջկան խնամակալը պահանջած էր որ, եկեղեցական պսակ ըլլայ եւ ոչ թէ քաղաքային ամուսնութիւն ինչպէս կը պահանջէր հայրդ : Հասկնալի է անշուշտ, թէ հայրդ չուտ մխիթարուեցաւ, որովհետեւ չսպասեց որ քեզի պէս 90 տարեկան ըլլայ՝ կեանքի տառապանքներուն մէջ մտնելու համար » :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԵՐԼՏՐՉԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Գիտես արդէն, պատասխանեց Քէնտիրեան, չորս անդամներ էինք, Սաֆօն, Աշոտը, Թորգոմ ու ես, նամակը նկատի առնուեցաւ բաւական երկար տեւող վիճաբանութենէ մը վերջ, պատգամաւորին ընտրութիւնը կատարուեցաւ, եւ գլխ ընտրեցին, իսկ ես իմ քուէս քեզի համար տուած էի :

Քրիստափոր Միքայէլեան լռեց, կը խոկար :

— Պարոն Քրիստափոր, յարեց Վռամշապուհ, որեւէ թաղուն գիտում կամ մըտածում մի ենթադրեր այս գործին մէջ, արդար ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիմ թէ՝ մեր ընկերներէն Աշոտ ու Թորգոմ կը փափաքէին Դաշնակցութեան Խորհուրդին զրկել Թրքահայ պատգամաւոր մը, եւ թէ՝ այդ փափաքին միացաւ նոյնիսկ Սաֆօն, ինք որ Ռուսահայ մըն է. երբեք մի կարծէք թէ քու անձիդ դէմ հակակրանք մը կամ որեւէ յոռի նկատում մը գոյութիւն ունեցած ըլլայ ընկերներուն մէջ, հաւատա, պարոն Քրիստափոր, քանի քանի անգամներ ողբացած ենք բացակայութիւնդ. գիտե՞ս, դժուար պարագաներու մէջ յաճախ յիշած ենք քեզ եւ քու ներկայութիւնդ միշտ փափաքուած է մեր ժողովներուն մէջ ...:

— Ես արդէն պիտի չընդունէի ժընեւ երթալ, եթէ նոյնիսկ իմ վրայ կայացած ըլլար ընտրութիւնը, յարեց Քրիստափոր, չես գիտեր, Վռամ, որքան փարած եմ այս գործին, քանի կրկնեմ փորձերը, այնքան կ'աւելնայ, կը բազմապատկուի սէրս դէպի ձեռնարկը, դէպի մահափորձը, միայն կը ցաւիմ որ իմ անձիս, իմ անուանս շուրջը չափազանց թափառած է Պատասխանատու Մարմինը. կրնայիք երկտողով մը խնդիրը հաղորդել ինծի եւ ես կը կարգադրէի վայրկենապէս, առանց ձեզի յոգնութիւն տալու :

— Մտածեցինք գրել քեզի, յարեց Քէնտիրեան, ընկերներէն Աշոտը նիստին մէջ յայտարարեց թէ՝ Բիւրօն պէտք էր Քրիստափորի գրէր, նախապէս ստանար անոր կամքը, եւ յետոյ ընէր այդ թելադրութիւնը Վիշապի Պատասխանատու Մարմինին.

— Հոգ չէ, հոգ չէ, կրկնեց Քրիստափոր գլուխը ճօճելով, ուրախ եմ որ քեզ ընտրեր են պատգամաւոր– Վռամ, ինչպէս ըսի, եթէ զիս ընտրէիք, պիտի մերժէի. իմ բոլոր մտասեւեռումս, իմ բոլոր մտատիպարս կեդրոնացուցած եմ Վիշապի Ձեռնարկին մէջ, կը հասկնաս թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ :

— Ախ, հառաչեց Վռամշապուհ, պիտի հասնի՞նք արդեօք այդ օրուան, պիտի տեսնե՞նք մեր աչքերով Դահիճը պատժուած ...:

— Վռամ, շարունակեց Քրիստափոր նոյն շեշտով, ձեռնարկը, վստահ եմ, պիտի պսակուի փառաւոր յաջողութեամբ մը, պիտի իրագործուի Գաղափարը, որ ինը տարիներէ ի վեր կը չարչարէ մեր բովանդակ էութիւնը, պիտի պատժուի Մեծ Մարդասպանը, սակայն, խնդիր չէ մեր կեանքը, եթէ մենք մեռնինք, ապագաները պիտի տեսնեն :

— Բայց ինչո՞ւ մեռնինք մենք, յարեց Վռամշապուհ :

— Վռամ, ըսաւ Քրիստափոր, անձը կարեւորութիւն չունի գաղափարին քով. մարդիկ կ'անցնին, գործը կը մնայ, անձերը կը մեռնին, գաղափարը կ'ապրի, չէ՞ :

— Անշուշտ, հաստատեց Վռամշապուհ, եթէ այդ հաւատքը չըլլայ, Յեղափոխութիւնը չի կրնար ապրիլ, ամէն անհատ, ամէն ցեղ, ամէն ազգ, ամէն ժողովուրդ, իր հաւատքով միայն կրնայ պահպանել իր գոյութիւնը. ի՞նչ են կրօնքները :

— Յեղափոխութիւնը կրօնք մը չէ՞, ընդմիջեց Քրիստափոր, Մարդկութեան վերջին կրօնքը, որուն հաւատացեալներուն թիւը պիտի բազմանայ եւ երկրագունդիս բոլոր մասերուն վրայ ճիւղեր պիտի արձակէ, Վռամ, երբեմն կը խորհիմ թէ՝ Ապտիւլ Համիտի գոյութիւնը հարկաւոր է մեր իսկ գոյութեան համար :

— Ի՞նչպէս ...

— Գիտե՞ս, շարունակեց Քրիստափոր, ինչի՞ կը նմանի այդ բռնաւորը :

— Ինչի՞...

— Հովահարի մը, պատասխանեց Քրիստափոր, եթէ յեղափոխութիւնը նըմանցնենք հրաշէկ ածուխին, Ապտիւլ Համիտ հովահարի դեր մը կը կատարէ, չէ՞, շարունակ հրահրելով կրակը, եւ վառ պահելով զայն, եթէ չըլլար իր բռնութիւնը, եթէ չըլլային իր բարբարոսութիւնները, պիտի չծնէր յեղափոխութիւնը, եւ, ծնելէ յետոյ, պիտի չկրնար ապրիլ :

— Ուրեմն, գիտել տուաւ Վռամշապուհ, ինչու այս պատրաստութիւնները, ինչո՞ւ մահափորձի ծրագիրը ...:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աշոտ Գույումճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն՝

ԱՇՈՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ Առուսեակ Մինասեանի մահուան Բ. տարեդարձին եւ Բիւզանդ Թէրզեանի յիշատակին, ինչպէս նաեւ Թէրզեան եւ Գույումճեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Յակոբ Էսկիճեանէ իր տղուն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան ֆրանք, Վասպուրականի Հայր. Միութենէն Սերովբէ Մկրտիչեանի մահուան առթիւ տասը, Տիկին Խոչեանի մահուան առթիւ Կ. Գամպիրեան տասը, Կ. Յարութիւնեան, Կ. Ճանիկեան 5ական, Յովհաննէս Գավալնեան իր կնոջ մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան ֆրանք:

×

Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացը շնորհակալութեամբ ստացած է 60 ֆր., Տիկին Նազելի Երանոսեանէ ի յիշատակ իր ամուսնոյն:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝

CABINET TCHAKARIAN

Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

SOURENE EXERJEAN

40, La Canebière — MARSEILLE

Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Ալֆորվիլի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 8ին, մինչեւ լոյս:

×

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քատէ: Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուին Եղիսաբէթ Խանճեան եւ իր երեք զաւակները, Մարգարիտ, Գրիգոր եւ Յովհաննէս: Հէքիմեանցի, մօր անուն Զարդար, հօր անուն Թորոս Աւետեան: 1934 թուականին կը մնային Ֆրանսա, հետեւեալ հասցէին՝

COTE DES CHAPELIERS No 2
VALENCE, DROME (FRANCE)

Վերոգրեալ թուականին մտադիր էին Հայաստան երթալ, անկէ ի վեր յայտնի չէ իրենց ուր ըլլալը: Փնտռողն է իր մօրեղբայրը Սիմ. Պետրոսեան, Նիւ Եորքէն: Ինք կամ զաւակները կամ կամ ուր ըլլալը գիտցողները թող հաճին իմացնել հետեւեալ հասցէին:

SIMON BEDROSIAN
c/o S. MINASIAN
865 E. 181 ST. STREET
BRONX 60, N. Y. (U. S. A.)
APT. 12

Կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել:

FOIRE Internationale de Lyon

du Dimanche 31 Mars au Lundi 8 Avril 1963

en même temps que :

Salon International de la Quincaillerie «SIQUEM»

EXPOBOIS Salon International de la Machine à Bois

Marché des Professionnels du Luminaire et de l'Eclairage

Pour tous renseignements s'adresser :

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON

LYON (6e) PALAIS DES CONGRÈS; Tél. 24-29-61

PARIS (8e) Bd. Haussmann Tél. WAG. 68-50

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, պիտի երգուի վերջին ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ, տեղւոյն Դպրաց Դասին եւ հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ:

Բարեպաշտ հաւատացեալները կը հրաւիրուին վայելելու այս սրբազան արարողութիւնը:

Պիտի քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը Տ. Պարգեւ քհնյ.: Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ՝ 10ին, քարոզ եւ Արեւագալ՝ ժամը 11ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ, դաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի եկեղեցաշէն Միութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լոնտոնի Առաջնորդ Թումայեան Եպիսկ.ի, որ Միութեանս նախագահ Պ. Կարպիս Ծընկըտըրեանի Լոնտոն այցելութեան առթիւ անվերապահ աջակցութիւն բերաւ տեղւոյս Նորակառոյց Ազգ. Տան եւ եկեղեցիին հանգանակութեան ձեռնարկին: Սրտագին շնորհակալութիւն նաեւ Լոնտոնի հայ գաղութի բարեսէր ազգայիններուն, իրենց սիրայօժար մասնակցութեան համար: Նուիրատուներուն ցանկը պիտի հրատարակուի առանձին:

×

Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Յով[illegible] Յարութիւնեանէ 500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Բերուզ Ծընկըտըրեանի մահուան առթիւ: Տիկին Ժօֆրէ Սերայտարեան, երեսուն ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Մարտիկ Համամճեանի մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի **ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Զ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» թատերախաղէն:

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ:

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Երգ, նուագ, հայկական պարեր եւ ներկայացում:

Կը ներկայացուի ՄԱԼԽԱՍԻ
ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Խմբական արտասանութիւն.— Ռուբէն Զարդարեանի՝ «Բագինի փառաբանանքը»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), կ'ընկերանայ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Հայկ. մեծ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երիտասարդաց ուժերու կողմէ խնամեալ պատրաստութեամբ

Կը բեմադրուի

« ԲԱՐԱԲԲԱ »

Սրբազան թատերգութիւն 4 արար, առաջին անգամ ըլլալով հայերէն լեզուով

ՎԱԼԱՆՍ, Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահին մէջ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Ապրիլ 5, Ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին, «Սինէմա Ռուայյալ»ի սրահին մէջ:

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլ 6, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլ 13, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին, Թէաթր Մայ[illegible] նոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 20, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ: Րիւ տը Սէզ:

Մուտքի տոմսերու գիներն են 3 եւ 5 ֆր.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ

SAMEDI 30 MARS 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9569

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9569

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ՕՐ»Ը

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը, մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն կը տօնէ իր «Օր»ը, վաղը՝ Կիրակի կէսօրէ վերջ Մէզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

Կազմակերպիչները կարելին ըրած են լաւ յայտագիր մը ներկայացնելու համար հանդիսականներուն:

Երեսունեւհինգ տարեկան է այսօր Ֆ. Կապ. Խաչը, որ կեանքի կոչուեցաւ ազգօգուտ դեր մը խաղալու համար մեր գաղութին մէջ:

Անիկա հաւատարիմ իր կոչումին՝ 1928էն ի վեր նուիրուած է ազգապահպանման սրբազան գործին:

Իր գուրգուրանքին առարկայ դարձուցած է մասնաւորապէս մեր մատաղ սերունդը, որ հոգածու ձեռքերու կը կարօտի իբրեւ հայ մեծնալու եւ այս համայնակուլ ովկիանոսին մէջ իբրեւ կաթիլ մը ջուր չկորսուելու համար:

Սերունդ մը փոխուած է 35 տարիէ ի վեր: Նորերը սկսած են այլեւս չհասկնալ հիներու լեզուն: Փոխուած են բարքերը: Փոխուած է մտայնութիւնը: Սպիտակ ջարդը կը սպառնայ աւերներ գործել՝ աւելի ահաւոր քան երբեմնի կարմիր ջարդը՝ եթէ երբեք չկարենանք սպառազինուիլ ժամանակին, դիմագրաւելու համար վերահաս վտանգը, որ դամոկլեան սուրի պէս կախուած է մեր գլխուն վերեւ:

Մեր զանազան կազմակերպութիւնները ինքնապաշտպանութեան կռիւ է, որ կը մղեն, համրանքը փրկելու համար:

Չունինք մանկապարտէզ ու նախակրթարան, ուր մեր զաւակները ստանային հայեցի կրթութիւն:

Հոսանքին դէմ թիավարելու եւ ովկիանոսին մէջ չխեղդուելու փորձ կը կատարեն բոլոր այն կազմակերպութիւնները, որոնք ազգային դպրոցներու պակասը մասամբ թեթեւցնելու համար հայերէնի դասընթացքներ են հաստատած:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը այդ ուղղութեամբ մեծ ճիգ կը կատարէ, Փարիզի, արուարձաններու եւ գաւառի մէջ: Ձեռնհաս ուսուցիչ — ուսուցչուհիներ անկարելին կ'ընեն մեր մատաղ սերունդին սորվեցնելու համար մեսրոպեան ոսկեղինիկ բարբառն ու Հայոց դարաւոր ու փառաւոր պատմութիւնը:

Ու ամէն տարի, ամառուան արձակուրդի երկու ամիսներուն հարիւր յիսուն փոքրիկներ, երկու սեռէ, հայաշունչ մթնոլորտի մէջ կ'ապրին, հայերէն կը բարբառին եւ ազգային երգեր կը դեղգեղեն, Հայութիւնը կը ճանչնան եւ հայ ծնած ըլլալու հպարտութեամբ կը տոգորուին:

Կապոյտ Խաչի այս մեծ ձեռնարկը արժանի է ամէն գնահատանքի: Գոհ են Պլէֆոնթէնի օդափոխութեան կայանի երախաները: Գոհ են մանաւանդ անոնց ծնողքները, խանդավառուած այն յոյսով, որ նորերը պիտի քալեն հիներու գծած ճամբով:

Նոր Տարուան առթիւ կազմակերպուած «Մանուկներու Օր»ը առիթ կուտայ գնահատելու կատարուած աշխատանքը՝ հայապահպանման մարզին մէջ:

Բազմակողմանի հոգեր բեռցուած են Կապոյտ Խաչի ուսերուն:

Լաւագոյնս կարենալ գործադրելու համար իր առաջադրած ծրագիրները, անիկա կը կարօտի նիւթական լայն միջոցներու:

Սահմանափակ են իր հասոյթի աղբիւրները: Ժողովուրդի լումաներով է, որ կը դարձնէ իր բազմածախս մեքենան:

Եւ ժողովուրդը երբեք չէ զլացած իր աջակցութիւնը կանացի այս մեծ կազմակերպութեան, որ արմատ ձգած է մեր գաղութին մէջ:

Ժողովուրդի լումաներով է, որ անիկա սեփականատէր դարձաւ օդափոխութեան կայանի շէնքին, Ժիւռայի դալարագեղ բարձունքին վրայ: Լումաներով է, որ հնարաւորութիւն կ'ունենայ շարունակելու հայերէնի իր դասընթացքները, ուսանողներ պահելու զանազան դպրոցներու մէջ եւ օգնելու կարօտեալներուն:

Աջակցի՛նք Կապոյտ Խաչին եւ քաջալերե՛նք իր ձեռնարկները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՍՏՈՅԳ ՎԻՃԱԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՄՏԱՀՈԳ Է

Թուրքիոյ կացութիւնը օրէ օր կը մտահոգէ իր Արեւմտեան բարեկամները: Արդարեւ Ճէլալ Պայարի ազատ արձակումը առիթ տուաւ որ ցոյցերը սկսին, ինչ որ ստիպեց կառավարութիւնը ետ առնել իր որոշումը եւ բռնի ուժով հիւանդանոց փոխադրել Հանրապետութեան նախկին նախագահը: Կ'ըսուի թէ նոր քննութիւն մը բացուած է Ճէլալ Պայարի դէմ որովհետեւ նախկին նախագահը մեղադրած է Եասը Ատայի դատարանը իբրեւ «ցած դատարան» եւ նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսը կոչած է «մարտիրոս»:

Քաղաքական գետնի վրայ ալ խըլըտումները պակաս չեն: Ատալէթի (Արդարութեան կուսակցութիւն, Մենտերէսեան նկատուած) մէջ ալ տարակարծութիւններ սկսած են եւ ժամէ ժամ կը սպասուէր որ տնօրէն կոմիտէին բոլոր անդամները հրաժարին: Արդարեւ կուսակցութեան անդամ երեսփոխանները ու ծերակուտականները մեղադրած են կուսակցութիւնը որ չէր նախատեսած Ճէլալ Պայարի ազատ արձակման հետեւանքները:

Բայց երկրին գլխաւոր մտահոգութիւնը՝ տնտեսական կը մնայ: Պիւտճէն 150 միլիոնի բաց մը ունի եւ չորս միլիոն անգործ կայ երկրին մէջ: Ինէօնիւի կացութիւնը շատ դժուար է, քաղաքացիական կռիւներու վտանգը բոլորովին չէ հեռացած եւ յոյս չկայ որ բանակը կարենայ որեւէ ապստամբական շարժումի առաջքն առնել, ի հարկին:

Ծանօթ է որ կարգ մը սպաներ շատ գոհ չեն 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն որ չէ տուած իրենց սպասած քեմալական վերածնունդը եւ ազգային իսկական վերանորոգում մը: Առիթի կը սպասեն կրկին գործի անցնելու համար:

Թուրքիոյ վճարումներու հաշուեկշիռը ամէն տարի 420էն 440 միլիոն տոլարի բաց կը ներկայացնէ:

Թուրքիոյ մէջ կան երկու միլիոն հողագործներ, ասոնց մէջ վաթսուն հազարը պուտ մը հող իսկ չունին, մինչ 300 ընտանիքներ հինգ հազար հեկտարէ աւելի տարածութիւն ունեցող 320 կալուածներու գլուխն են: Այս ամբողջը ցոյց կուտայ որ Թուրքիա միշտ նոյն Թուրքիան է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահը Փարիզեան իր վերջին օրը անցուց ներկայ ըլլալով Օփերայի կալային: Իր այցելութեան առթիւ հրատարակուած միացեալ գեկոյցը կը շեշտէ թէ գործակցութիւնը պէտք է ամրապնդուի լատին ծագում ու աւանդութիւն ունեցող բոլոր ազգերու միջեւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են խորհրդային բարձր հրամանատարութեան մէջ: Մառեշալ Զախարովի տեղ, սպայակոյտի պետ նշանակուած է մառեշալ Պիրիուզով:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Օսսեռվաթոռէ Տէլլա Տոմինիքա անդրադառնալով Անճուպէյի տուած այցելութեան Պապին կը գրէ «ինչպէս Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Էրքինի այցելութիւնը չի նշանակեր թէ Եկեղեցին իր դիրքը փոխածէ Իսլամի հանդէպ (ի դէպ Պապը չքանչան մըն ալ տուած էր Թուրքին), կարելի չէ կարծել թէ Անճուպէյի այցելութիւնն ալ կրնայ մեկնաբանուիլ իբրեւ եկեղեցւոյ դիրքին վերաքննութիւնը հանդէպ համայնավարութեան»:

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ եւ Թիւրքմենիստանի հանրապետութեանց մէջ փոփոխութիւնները կը շարունակուին նախարարական կազմին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՏՈԼՖՕ ԼՈՓԷԶ ՄԱԹԷՈՍ

Ֆրանսայի նոր հիւրը, Լոփէզ Մաթէոս չի նմանիր իր նախորդներուն: Քաղաքագէտէ աւելի մտաւորական մըն է: Մաս կը կազմէ սակայն փաստաբաններու այն փաղանգին որ 1910 — 17ի յեղափոխութեան զօրավարներուն յաջորդութիւնը առաւ:

Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին հասած է 1958 Դեկտեմբեր մէկին եւ իր շրջանին վերջաւորութեան կը հասնի քանի որ ըստ 1917ի Սահմանադրութեան նախագահական շրջանը վեց տարուան համար է եւ նորոգելի չէ:

53 տարեկան է, բարձր ճակատով եւ թակաւին սեւ մազերով: Այս ազնուական համալսարանականը չի խուսափիր ֆիզիքական ճիգերէ: Երբ իր ուսումը կը կատարէր Թոլուքա, կը պատահէր որ ոտքով վաթսուն քիլոմեթր քալէ, երթալ մայրը տեսնելու համար՝ Կիրակի օրերը:

Իբրեւ նախագահ ալ, մօտաւորապէս 80 աշխատանքի շրջապտոյտներ կատարած է զանազան գաւառներու մէջ, երկրի մը որ երեք անգամն է Ֆրանսայի: Խզելով աւանդութեան հետ, շատ ալ ճամբորդած է արտասահման: 1959ի վերջը պաշտօնական այցելութեան գացած է Միացեալ Նահանգները եւ Քանատա: 1960ին, Լատին Ամերիկայի հինգ երկիրները այցելած է (Վենեզուելա, Պրազիլ, Արժանթին, Չիլի եւ Փերու): 1962ին շրջապտոյտ մը ըրած է Ասիա: Այսօր, վերջապէս, Ֆրանսան առաջին հանգրուանն է ճամբորդական ծրագրի մը, որ զինքը պիտի տանի Պելճիքա, Հոլանտա, Դաշնակցային Գերմանիա եւ թերեւս Լեհաստան:

Քորթինէսի նախագահութեան ներքեւ, Լոփէզ Մաթէոս, որ աշխատանքի եւ ընկերային նախզգուշութեան նախարար էր, գտած էր կարգ մը կարեւոր տաղնապներու լուծումը, համերաշխութեան այս ոգիով է որ նախատեսած է Մեքսիքայի յարաբերութիւնները օտար երկիրներու հետ: Ուր որ գացած է երբեք չէ դադրած հռչակելէ որ մեքսիքացի ժողովուրդը խաղաղասէր ժողովուրդ մըն է, անկախութիւնը սիրող, իր եւ միւսներունը, որ մեքսիքական վարդապետութիւնը աւեղերական համերաշխութիւն կ'ուզէ եւ նուիրական կը նկատէ ինքնորոշման իրաւունքը: Այս սկզբունքները յայտնած է արդէն, մերժելով քուէարկել Քուպայի արտաքսումը Ամերիկեան Պետութեանց կազմակերպութենէն եւ խզել իր յարաբերութիւնները Հաւանայի հետ:

Պէտք է ըսել թէ յեղափոխութեան մարզին մէջ, Մեքսիքան քանի մը տասնեակներ առաջ կուգայ Քուպայէն: Մեքսիքեան յեղափոխութիւնը, որ վերջ դրաւ նաեւ Փորժիրօ Տիազի մենատիրութեան, շատ բան չի պարտիր Լենինի: Կարգ մը հեղինակներ նախագահ Քարտենասի (1934 — 1940) մէջ կը տեսնեն Ֆիտէլ Քասթրոյի նախակարապետը, որուն քաջ պաշտպանն է այսօր ալ: Ինք է որ ազգայնացնել տուաւ մեքսիքական քարիւղը եւ նոր թափ մը տուաւ գիւղատնտեսական բարենորոգման:

Այս դրութեան մէջ, Ատոլֆօ Լոփէզ Մաթէոս առանց վերիվայրումներու ասպարէզ մը ունեցաւ: Իրաւաբանութեան երիտասարդ ուսանող, ինքզինքը արդէն մեծապէս ցոյց տուած էր ճարտասանութեան մրցում մը շահելով զոր կազմակերպած էր մեծ օրաթերթ մը: 21 տարեկանին «Ազգային Յեղափոխական Կուսակցութեան» նախագահին քարտուղար կը դառնայ: Ապա կը մասնագիտանայ բանուորական օրէնսդրութեան մէջ եւ 1945ի ընտրութեանց կը սպասէ քաղաքական ասպարէզ նետուելու համար: Ծերակուտական կ'ըլլայ, ապա 1952ին Քորթինէսի կառավարութեան անդամ: 1957ի վերջ Յեղափոխական կուսակցութիւնը զինքը կ'ընտրէ յաջորդելու համար նախագահ Ռուիս Քորթինէսի եւ քանի մը ամիս ետք ընտրութիւնները կը շահէր աջ թեկնածուէն վեց անգամ աւելի ձայն ըստանալով:

Ատոլֆօ Լոփէզ Մաթէոս կը խորհրդանշէ միջին դասակարգի բարձրացումը: Իբրեւ նախագահ միշտ փորձած է պահպանել դժուար հաւասարակշռութիւն մը ծայրայեղութեանց միջեւ, կ'եզրակացնէ Լը Մոնտի քրոնիկագիրը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի յիշատակին:

Կը նախագահէ Սերովբէ Արք.: Փարիզի Հայութիւնը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ յարգել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հոգելոյս Կաթողիկոսին յիշատակը:

× Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին վախճանման քառասունքին առթիւ Յառաջի վաղուան թիւը ամբողջովին նուիրուած է Զարեհ Ա.ի:

ԿԵՆԱՑ ՓԱՅՏԷ ՄԱՍՈՒՆՔ ՄԸ ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք վերջերս գողցուած էր Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Ս. Խաչ կենաց փայտի մասունքը:

Երբ կողոպտիչները անյայտ մնացին եւ կարելի չեղաւ գտնել կորսուած կենաց փայտը, Շնորհք Պատրիարքի յանձնարարութեամբ Շահան Ծ. վրդ. չփման մէջ մտաւ Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արք.ի հետ որպէսզի կարելի ըլլայ կենաց փայտի մասունք մը բերել:

Եղիշէ Պատրիարք պատասխանած է այդ դիմումին ըսելով թէ, բացառաբար Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիին համար տրամադիր է տալ այդ մասունքէն:

Այդ մասունքը Երուսաղէմէն Պոլիս բերելու նպատակաւ Շահան Ծ. վրդ. Սվաճեան Զատիկի առթիւ Յունաստան այցելութենէն յետոյ պիտի անցնի Երուսաղէմ:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇ ՄԸ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

—o—

Ճիշդ յիսուն տարի առաջ էր:

Սիամանթօ էջմիածին ժամանեց 1913 թուին: Պոլիսէն Թիֆլիզ ուղեկցած էր Սիմոն Զաւարեանի աճիւններուն:

Ճեմարանի աշակերտներէս շատերը կարդացած էինք եւ նոյնիսկ գոց գիտէինք իր զգայացունց, ցասումով լի բանաստեղծութիւնները՝ ընդդէմ Հայոց անորակելի ոսոխին:

Գրականութեան պատմութեան մեր ուսուցիչը՝ Մանուկ Աբեղեան, մէկ բառ իսկ չէր խօսած անոր մասին: Սիամանթօն դեռ նորեկ էր մեր գրականութեան մէջ:

Այնուամենայնիւ, բանաստեղծը արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան:

Օր մը, մեր տեսուչը՝ Բագրատ Եպիսկոպոս, ինծի յանձնարարեց առաջնորդել Սիամանթօն, Օշական, Ս. Մեսրոպի գերեզմանը այցելելու:

Մեր սիրելի աւագ վերակացու Գ. Ցովսէփը ինծի յանձնեց նախաճաշի եւ ըմպելիքներու կապոցը եւ մենք երկուքս կառքին մէջ դէմ դիմաց նստած, գացինք Օշական:

Մօտ երկու ժամ տեւող ճանապարհին, հաճոյքն ունեցայ դիտելու բանաստեղծը եւ անոր դէմքին զարմանալի արտայայտութիւնը: Շարունակ հեռուն կը դիտէր, նայուածքը ուղղած Արագածին կամ հեռաւոր ամպերուն ու դաշտերուն:

Լուռ էր եւ ինքնամփոփ, խորասուզուած անթափանցելի խոկումներու մէջ: Ժպիտի ոչ մէկ նշոյլ տեսայ իր անշարժ երեսին, աչքերը երազկոտ էին եւ ամբողջապէս անհաղորդ այս աշխարհին:

Ի հարկէ, շատ չխօսեցաւ հետս, արդէն մանկամիտ եւ մանկական դէմքով համեստ տղեկ մըն էի: Զարմացաւ, որ ճեմարականներս իր բանաստեղծութիւններուն ծանօթ էինք:

— Այդ ի՞նչ լեզուով կը խօսիս, այդ արեւելահայերէն մաքուր լեզու չէ:

Պատասխանեցի թէ Գիւմրեցող, այսինքն Աւետիք Իսահակեանի լեզուով կը խօսիմ:

Ճանապարհին, ըստ մեր տեսուչի հրահանգին՝ կարճ տեղեկութիւններ կու տայի գիւղերու, մշակութիւններու, այգիներու մասին: Ցոյց տուի հինաւուրց բազմադարեան կամուրջը, որ հայկական ճարտարապետութեան կոթողներէն մէկն է, Օշական գիւղը, Ամատունի իշխանի մասին քանի մը խօսք ըսի: Զնայեցաւ. գիւղերու, տուներու եւ ծառաղարդ՝ հիանալի ոլորապտոյտ նեղ փողոցներուն աչք չնետեց: Բացակայ էր:

Հասանք Օշականի եկեղեցին: Թեթեւ մը վար ցատկեց կառքէն, մտանք եկեղեցի եւ բանաստեղծը առաջնորդեցի Ս. Մեսրոպի դամբարանը.— Ցածլիկ, մութ ու խոնաւ նկուղ մը, ձախ կողմը հազարամեայ տապանաքարը, հազիւ տեսանելի, խղոտ ու մրոտ:

Բանաստեղծը չունչը բռնած, սաստիկ յուզուած, գլուխը խոնարհած ներս մտաւ. ծունկի եկաւ եւ համբուրեց տապանաքարը, որու առջեւ երկար եւ անշարժ մնաց՝ խոկումներու մէջ սուզուած: Շատ յուզիչ էր տեսարանը: Ես, ջահել, մութէն սրտնեղած եւ լոյսի սիրահար երիտասարդ, անաղմուկ դուրս ելայ դամբարանէն, բանաստեղծին սիրտն ու Սուրբին հոգին՝ գլուխ գլխի ձգելով:

Բաւական երկար սպասեցի: Սիամանթօ դուրս ելաւ գունաթափ, այլայլած: Արագութեամբ մօտեցաւ ինծի եւ հաղուստէս պինդ բռնած գիս հրեց դամբարանէն ներս, առանց խօսք մը արտասանելու: Զիս տարաւ, մղեց դէպի տապանաքարը եւ հրամայեց:

— Ծունկի՛: Խոնարհէ՛ ծնրադիր սուրբ գերեզմանի առաջ, աղօթէ՛:

Այս ամէնը տեւեց շատ կարճ: Զարմացած, եւ քիչ մըն ալ վախցած, ծունկի եկայ, սակայն չաղօթեցի: Հոգեւոր ճեմարանի աշակերտներս հայրենասէր էինք, բայց աղօթել չէինք գիտեր. կրօնականութենէ շատ հեռու էինք, թէեւ Ս. Մեսրոպ մեր պաշտամունքի առարկան էր, ջինջ, տեւական ու գիտակից պաշտամունքի մը, զերծ ձեւականութիւններէ:

Գիւմրեցիներս տարօրինակ մարդիկ ենք: Մեծով ու պզտիկով գուարթ, կենսուրախ մարդիկ են, աղքատ երկրի զաւակներ, սակայն կայտառ, ծիծղուն եւ կատակաբան: Կեանքի բոլոր երեւոյթներուն առջեւ, եղեր են ուրախ, լուրջ թէ տխուր, ամէն բանի մէջ Գիւմրեցին ժպիտը կը փնտռէ, զաւեշտականը, ծիծաղելին: Գիւմրեցի ստահակ մը, թէեւ համեստ ու անմեղ տղայ, բնի կերպով ծունկի գալու պարտադրութիւնը վայրկենապէս ծիծաղս շարժեց: Գիւմրու սատանան մէջս մտաւ, անզուսպ ու սրտանց ծիծաղեցայ ու խնդացի, մոռցայ բանաստեղծը: Սուրբին գերեզմանին վրայ, այդ օրուան աղօթքս եղաւ՝ Գիւմրեցու անմեղ մանկական ծիծաղս:

Բանաստեղծն իսկոյն դուրս եկաւ: Դուրս եկայ նաեւ ես, ընկճուած ու չհասկցուած, ինչպէս Տոն Քիշոթի անմահ Սանչօն: Չէ՞ որ Տոն Քիշոթն ալ միշտ վերասլաց էր, խոէալիստ, անհպելի վեհ գաղափարով տարուած, բացարձակ արդարութիւն հաստատելու ցանկութեամբ. իսկ նիւթապաշտ Սանչօն՝ միշտ հողին ամուր կառչած, աչքերը լայն բացած առօրեային վրայ, իրական, նիւթեղէն կեանքով կ'ապրէր, սակայն կը պաշտէր իր երազներու մէջ սուզուած, գաղափարական իշխանաւորը, անմահ Տոն Քիշոթը, սպանացի ժողովուրդի սիրելի Սասունցի Դաւիթը:

Բանաստեղծը ծոցատետրը հանեց գրպանէն եւ անխօս մօտեցաւ ցանկապատին, երեսը դէպի Արարատը: Խորասուզուեցաւ մտքերու մէջ, աշխարհէն կտրուած, աչքերը կիսափակ, կրօնական երկիւղածութեամբ՝ գրիչը շարժեց եւ երկա՛ր գրեց, անդադար, առանց ուղղումներու:

Ես քարացայ կեցած տեղս, խորապէս ազդուած այս խորհրդաւոր պահէն, ստուերի նման աննշմար հեռացայ վարպետէն, հանդիստ ձգելու զինքը իր ստեղծագործութեան մէջ:

Բայց հետս բերած ներկերու արկղը. ինքնուս նկարիչի յաւակնութիւն ունէի եւ հապճեպով նկարեցի բանաստեղծին համար՝ մեր Արարատը իր դաշտով:

Երկար տեւեց բանաստեղծին ստեղծագործական խորհրդաւոր զրուցթիւնը:

Մօտեցայ կառքին, մեր նախաճաշի կապոցը առի եւ սփռոցը փռած յարդարեցի սեղանը: Երկար սպասումէ վերջ, երբ նկատեցի, որ տետրը փակեց եւ գրպանը դրաւ, որդիական երկիւղածութեամբ մօտեցայ եւ խնդրեցի ճաշի հրամմել:

— Կ'աղաչեմ, ոչինչ կրնամ ուտել, դուք կերէ՛ք:

Ձեռքի թեթեւ ու դանդաղ շարժումով գլխ հեռացուց եւ նորէն սկսաւ գրել, կիսափակ աչքերը ուղղելով մերթ դէպի Եկեղեցին՝ ուր իր հազարամեայ քունով պառկած էր Սուրբը մեր, մերթ զմայլած նայելով Արարատին եւ մերթ սուզուելով մտքերու մէջ:

Զմայլելի հայեցողական կեցուածքով, ամբողջովին միտք ու հոգի էր դարձած, նիւթէն, աշխարհէն բոլորովին հեռացած:

Երկար սպասեցի, նորէն խնդրեցի որ ճաշէ, իր ուժերը վերադառնէ, մերժեց կտրականօրէն:

Միամտաբար ուզեցի իր ներողամտութիւնը հայցել իմ անվայել արարքիս համար Սուրբի գերեզմանին առջեւ, սակայն համոզուեցայ, որ ան ինծմէ շատ հեռու էր, աշխարհը մոռցած, անոր միտքը եթերի մէջ կը ճախրէր:

Այնքան յուզուած էի, որ ես ալ հրաժարեցայ ճաշէն, եւ մեր կառապանը ճոխ ուտեստը եւ խմիչքները վայելեց Տոն Քիշոթի Սանչոյի նման եւ վերջին բաժակ գինին կուլ տալէն ետքը իր հաղուստին թեւով սրբեց բերանը եւ սկսաւ դիտել մեր զարմանալի բանաստեղծը:

— Ո՛վ ա, ընչացո՞ւ ա, փսփսաց ինծի կառապանը՝ աչքը ոլորելով դէպի բանաստեղծը:

— Բանաստեղծ է, գիրք գրող է:

Կառապանը բան չհասկնալով բանաստեղծի գործէն, ձեռքի բթամատը եւ ցուցամատը իրար շփելով, դրամի նշան ցոյց տալով, հարցուց.

— Ունի՞, հարո՞ւստ ա, կա՞յ.

Գլխուս շարժումով, լուռ, բացասական պատասխանս առնելով, կառապանը հարցը սպառած համարելով, ատամներու մէջէն լեզուով ուժգին թուքը գետնին ցայթեցնելով, մտրակն օդի մէջ շրխկացնելով, թափահարեց եւ ոտքի կանգնեցաւ:

Էջմիածնեցի կառապանին համար հայ բանաստեղծ Սիամանթոյի ստեղծագործութիւնը աննշան բան էր, սակայն ես ներկայ եղայ «Սուրբ Մեսրոպ»ի ստեղծագործութեան երկունքին:

Վերադարձանք, երբ ուշ երեկոյ էր: Բանաստեղծը միշտ լուռ էր ու անշարժ, կառքի մէջ նստած: Կառապանը եւ ձիերն ուրախ էին տուն վերադառնալու:

Ինծի կը թուէր, թէ բանաստեղծը միայն մարմնով էր դիմացս, իսկ հոգին կը սաւառնէր կայծկլտող աստղերու անհունին մէջ:

Իրմէ հրաժեշտ առնելով, կրկին իր ներողամտութիւնը խնդրեցի: Առաջին անգամ ըլլալով խնդաց եւ ձեռքն ուսիս դըրաւ ըսելով.—

— Մանչուկի մը ծիծաղէն սուրբերը չեն նեղուիր, արդէն Քրիստոս ալ զուարթ էութիւն էր, սիրոյ ժպիտը երեսին:

Այդ օրը՝ Սիամանթօ իմ ներկայութեան գրեց, իր «Սուրբ Մեսրոպ» քերթուածը:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ցարդ, ուրեմն, ինչ որ տեսանք լռ[...] ըսուածն է: Այդ ամէնը դեռ արտայայ[...] տուածն է:

Սակայն չէ՞ որ անդին կը մնայ չըսուա[...] ծը: Կը մնայ չարտայայտուածը:

Ի՞նչ է արժէքը այս չըսուածին, ո[...] քան մեծ է տարողութիւնը չարտայայ[...] տուածին, ի՞նչ դեր կը կատարէ լռու[...] թիւնը:

Տեսանք, որ վերոյիշեալ կտորներէն շատերուն հեղինակները կամ բանտ նետ[...] ուած են, կամ աքսորուած եւ կամ դըր[...] ուած այնպիսի պայմաններու մէջ, ո[...] այլեւս անկարող ըլլան արտայայտուե[...] լու:

Այս իրողութիւնը, բնականաբար, պատճառ եղաւ, որ անոնք, որ մտադի[...] էին դեռ թուղթին յանձնելու իրենց մը[...] քերը, հրաժարին այս մտադրութենէն: Անոնք, որ կը պատրաստուէին վաւերա[...] պէս ճիշդ խօսք մը ըսելու, զայն չըսեն: Անոնք, որոնց մէջ կ'եռար պահանջը ար[...] տայայտուելու, չարտայայտուին:

Եւ ուրեմն վերահաստատուեցաւ լռու[...] թիւնը:

Անշուշտ, օրն ի բուն կը վխտան թուղ[...] մրոտող «գրողներ», որոնք պարտիայի եւ համայնավար կարգերուն փառքը կը հիւսեն: Սակայն անոնք բոլորը իրապէս տաղանդաւորներ չեն եւ ասիկա գիտեն թէ իշխանաւորները եւ թէ ժողովուրդը: Անշուշտ, անհաշիւ «գրադէտ»ներ հրատարակութեան կուտան հատորներ, հաստատելու համար, որ միայն համայնավար վարչակարգի տակ մարդ երջանիկ է, ազատ, հաւասար: Սակայն ասոնցմէ շատերը շատ հեռու են վաւերական գրագէտ ըլլալէ եւ ասիկա գիտեն թէ իշխանաւորները եւ թէ ժողովուրդը:

Իրապէս տաղանդաւորները, վաւերապէս գրագէտ հանդիսացողները, կարծես խօսք մէկ ընելով, լռած են ընդհանրապէս:

Կ'ըսեն, որ յատկապէս Արեւելեան Եւրոպայի մէջ իշխանաւորներուն համար ոչինչ այնքան մտահոգիչ է, ոչինչ այնքան անհանդուրժելի եւ ուղղակի անհանգստացնող, որքան այս լռութիւնը:

Որովհետեւ անոնք գիտեն, թէ ինչպէս իրենք, այնպէս ալ բովանդակ ժողովուրդը տեղեակ է տիրող լռութեան:

Եւ ոչ միայն տեղեակ:

Այլեւ՝ ականջալուր է:

Որովհետեւ նման լռութիւն մը կը խօ[...] սի: Ան կը խօսի բազմաբառ ու պերճա[...] խօս կերպով: Ան կը խօսի արտայայ[...] տուելու ընդունակութեամբ, զոր չունին[...] որմէ զուրկ են կողք-կողքի շարուա[...] խօսքերը:

Ան ոչ միայն կը խօսի:

Այլ կը դատապարտէ՛:

Այլ կը բողոքէ՛:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

«ՏՈՒՄԱՆ»Ը

—o—

Կուգայ, կ'անցնի վարէն՝ մեր առջեւէն: Ամէն հեղ ալ մեզի կը թուէր թէ՝ ան գետինէն չէր որ կը քալէր: Այդ օրն ալ, երբ մեր լայնանիստ ու բարձր եկեղեցիին ետեւէն դուրս ելաւ, երեւցաւ, մեզի անանկ եկաւ թէ՝ օդէն, գորշ ամպի մը պէս սուրաց ու ակնթարթի մը պէս անյայտացաւ մեր աչուըներէն, մեր փաղաքշական ձայնարկութիւններն անգամ չլսելով ...:

Այդ պահուն միտք մը կը ծագի մէջս ու բոպէապէս անջատուելով ընկերներէս կը վազեմ դէպի Մէնդէրենց գարանքը: Այնտեղ, Հաճ-Գիւամուն փշրուած սըրուքները գետին երկարած ու կռնակը գարանքին՝ կը հանգչէր անթացուպերուն առընթեր:

Թուքս կուլ տալով ու խպնով կը մօտենամ ու կը բարբառեմ:

— Հաճ-Գեւամու ...

— Ի՞նչ է, զաւս: –

— Տումանը կապեցի՞ք ...

— Հա, կապեցինք: Ի՞չ պիտ ընես, ճանիկս:

— Օր (որ) քովը երթամ խս կու խօչէ՞ ...

— Հա, կու խօչէ: Կոտոշներուն վրայ կ'առնէ ինչոք Ախդախ կու նետէ...

— Օր, ինչոք Ախդախ նետէ կու մեռնի՞մ ...

— Կու մեռնիս ...:

Գլուխս կը ծռի տխրութեանս ծանրութենէն ու աչուիս կ'իյնան Հաճ-Գեւամուին փշրուած սրունքներուն վրայ, որոնք տարիներէ ի վեր իր մարմնին նեցուկ ըլլալէ դադրեր՝ անոնց տեղ երկու անթացուպեր կը կրէր անութներուն տակ:

Պահ մը մանուկ միտքէս կ'անցնի ըսելու թէ՝ «քե՞զ ալ Տումանը կոտոշներուն վրայ առաւ» ..., սակայն միտքէս անցածը չեմ ըսեր: Լուռ, աչուերս վեր կ'առնեմ, կը դառնամ Ախտըխու դին, որը ճիշդ մեր դէմ է հեռուն, իր արքայական կաժովն ու գագաթովը, խըրուած՝ վճիտ ու պայծառ մեր գեղին երկինքին մէջ:

Ցուսահատ հրեղէն ցուլը շատ մօտիկէն դիտելու փափաքէս, քիթս վեր քաշելով ու ձեռքիս կակուղ ճպոտով օդը հարուածելով կը փութամ ընկերներուս քով. կը պատմեմ.

— Հաճ-Գեւամուն ըսաւ թէ... ըս[...] թէ ...

— Ըսաւ թէ ինչոք Ախտա՞խ ...

— Հա՛, ինչոք Ախտըխու կաժը ...

— Մարե՛կ:

×

Կան յիշատակներ մանկութենէ, կապ[...] ուած՝ դէպքերու ու դէմքերու, որոնք[...] անմոռանալի կը մնան ու վառ, մինչ[...] մահ մեխուած, բեւեռուած երեւակա[...] յութեանդ, միտքիդ ու հոգիիդ մէջ:

Մանկութեան յիշատակներուս էն թա[...] կագիններէն մէկն է Տումանի գոյութի[...] նը երեւակայութեան հորիզոնին վրայ:

Այն օրերէն ասդին անցեր են բազմա[...] թիւ տասնամեակներ, դիզուելով գըրե[...] եղեր՝ շուրջ կէս դար:

Սակայն, հրեղէն ցուլին չնորհալի [...] առասպելական պատկերը քանդակուա[...] կը մնայ վառ երեւակայութեանս մէջ: Իր փոթորկաշունչ ձայնը կը լսեմ շա[...] րունակ, զոր կէս դարու խորէն [...] պէս սուրալով ու ճեղքելով ինծի կը հա[...] նի:

— Մօ՛, մօ՛՛, մօ՛՛՛ ...

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱ[...]

(3 եւ վերջ)

Այլ կ'ապստամբի՛ :

Եւ ասիկա շատ լաւ գիտէ ժողովուրդը : Իսկ իշխանութիւնը ոչ միայն գիտէ, այլեւ գիտէ, թէ ժողովուրդն ալ գիտէ : Եւ կասկածէ դուրս է, որ տագնապի մէջ է իշխանութիւնը :

Նոյնքան կասկածէ դուրս է, որ տագնապի մէջ է նաեւ գրողը :

Ու նաեւ մեր մինուճար ու պաշտելի Հայաստանի՛ գրողը :

Ան եւս, իր ընկերներուն հետ, դէթ անոնց, որոնց կրնայ կատարելապէս վստահիլ, կը տագնապի այն հարցերուն շուրջ, թէ ի՛նչ գրել, ո՛րքան գրել, ե՛րբ գրել, ի՛նչպէս գրել, ի՛նչ ըսել, ի՛նչ չըսել, որ բառը (ոչ թէ միտքը) յանձնել թուղթին եւ ի՛նչ պարունակութեամբ, ի՛նչ բանաձեւումով, ի՛նչ իմաստով :

Որովհետեւ վաւերապէս տաղանդաւոր գրողին համար գրչով կատարուած կեղծիքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ եղծումը իր սեփական հոգիին :

Երբ 18 տարեկան պատանի մը կը բացագանչէ. « Ես չեմ գիտեր, թէ ինչպէս կրնամ հոգիս չորրորդ անգամ փոխել տանց միաժամանակ գայն աղտոտ լաթի մը վերածած ըլլալու», այլեւս կարելի է պատկերացնել, թէ ինչ կը կատարուի այն անհատներուն մէջ, որոնք օժտուած են հանճարով, որոնց կեանքի նախապայմանն է անխարդախ ու անաղարտ պահպանումը իրենց այդ հանճարին :

Ո՛չ, կարելի չէ՛, անհնար է դատապարտել Կապուտիկեանն ու Կապուտիկեանները անձնապէս այս կամ այն անտեղի եւ անհեթեթ մէկ արտայայտութեան համար :

Կապուտիկեանն ու բոլոր Կապուտիկեանները իրենց ոչ թէ կեանքին, այլ հոգիին հետ է, որ կը խաղան :

Պարտաւոր են քալելու ձիգ պարանի վրայէն եւ միաժամանակ բարձր պահելու «ծանրութիւն» մը, որ իրենց տաղանդն է :

Առանց հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելու :

Առանց հոգեկան անկումի անդունդը գահավիժելու :

Չարենցէն եւ իր բախտակիցներէն ըսկսեալ մինչեւ մերօրեայ Հայաստանի գրողները, վաւերապէս տաղանդաւորները ե՛րբ որ կրցան, ե՛րբ որ նուազագոյն պատեհութիւնը ունեցան՝ մեզի պատգամեցին իրենց ճշմարիտ ու հարազատ խօսքը :

Պատգամեցին, թէ լծուած են աճաւոր ու անդուլ պայքարի, որպէսզի փրկուին Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը :

Այս պատգամը մեզի եւ պատմութեան փոխանցած ըլլալու «յանցանք»ին համար անթիւներ իրենց կեանքով տուժեցին :

Անկէ առաջ արդէն «Յուսաբեր» կատարելապէս արդարացիօրէն գիտել տըւած էր, որ մենք պարտաւոր ենք զանազանելու պաշտօնական Երեւանը՝ անպաշտօն Երեւանէն :

Պէտք է յարգենք մեր այս բարոյական պարտականութիւնը :

Այս պարտականութեան կողքին սակայն ունինք նաեւ երկրորդ եւ երբեք նուազ այլ պարտականութիւն մը՝ հանդէպ անպատմելի պայմաններու մէջ այնուամենայնիւ ազգային պայքարը շարունակող Հայաստանի ժողովուրդին :

Այն, որ մենք եւս տոկանք, դիմանանք ու չտկարանանք, քանի որ ոչ մէկ պատճառ ունինք չտոկալու, չդիմանալու եւ տկարանալու :

Այն, որ մենք եւս մնանք հոգիով ու սրտով, գործով ու նպատակով միացած, քանի որ չկայ եւ չի կրնար ըլլալ որեւէ պատճառ, որ արդարացնէ խախտումը միութեան :

Այն, որ մենք եւս մեր ձայնը լսելի դարձնենք, քանի որ կաշկանդուած չենք մենք եւ կապանքներ չկան մեր բերաններուն եւ գրիչներուն վրայ :

Լսելի դարձնենք մեր ձայնը ամէ՛ն կերպ, ամէ՛ն առեն, ամէ՛ն տեղ :

Ի վերջոյ աշխարհը չէ որ մեզի պիտի գայ. մենք է, որ պիտի երթանք անոր :

Երթանք մէ՛կ անգամ, երթանք տա՛սը անգամ, երթանք տասը հազար անգամ եւ պատմենք ու կրկնենք անվերջ, որ Հայը եւս ունի հազարամեակներէ մնացած իրաւունք, որ Հայը եւս ունի արդար ու սրբազան Դատ, որ Հայը եւս իր միացած, անխախտելի ու անքանդելի հաւաքական ուժով տէր է ազգային իր դատին :

Երկաթեայ վարագոյրի այնկողմ տիրող լռութեան միակ թարգմանները սարկացուածներու ներկայացուցիչներն են Ազատ Աշխարհի մէջ :

Արեւելեան Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդները ունին նման ներկայացուցիչներ, որոնք երբեք կանգ չառնող եւ միշտ աճող հսկայ աշխատանք կը տանին իրենց ազգային դատերը պաշտպանելու համար :

Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը կը սպասեն, որ մենք եւս կատարենք մեր պարտականութիւնը :

Զայն կատարենք՝ լրիւ եւ անթերի :

ԲԷԳԼԱՐ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԸ

Գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք որ երիտասարդներէ կազմուած Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնը նախաձեռնարկ կ'ըլլայ գիտակցութեան հրաւէր մը ընելու Փարիզի եւ ընդհանրապէս Ֆրանսայի Հայութեան, Ապրիլեան տարեդարձի առթիւ :

Առաջին անգամ անցեալ տարի էր, որ այս երիտասարդները կոչ կ'ընէին հայ վաճառականներուն որ փակեն իրենց խանութները համազգային սուգի այդ օրը : Խանութէ խանութ պտըտելով, միութեան անդամները դրութիւն մը կը ցրուէն եւ ցուցափեղկին վրայ դրուելիք ազդ մը որ ֆրանսերէն լեզուով կը բացատրէ անցորդին թէ այսօր Հայոց Սուգի օրն է :

Նոյնը կ'ընեն այս տարի ալ եւ այս անգամ ձեռնարկին իր հովանաւորութիւնը տուած է Սերովբէ Արք. : Ապրիլ 24ին, ժամը 16ին բաց պիտի ըլլայ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակին :

Համազգային սուգի օրը կ'ոգեկոչուի արդէն Հարաւային Ամերիկայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ, նման ձեւով : Անշուշտ աւելի տպաւորիչ է Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ ուր ամբողջ քաղաք մը սուգի կը մտնէ երբ Հայերը իրենց խանութը փակեն : Ֆրանսայի մէջ ցարդ միայն Լիոնն է որ միշտ յարգած է Ապրիլ 24ի յիշատակը եւ ուր բոլոր հայ խանութներն ու արհեստանոցները փակ կը մնան :

Վստահ ենք որ ամէն Հայ պիտի գիտակցի իր պարտականութեան : իր ատենին պիտի հրատարակենք «Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնին» կոչը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԾԱՌԱՏԵՍԱԿՆԵՐ

Բնութեան յուշարձաններ են նաեւ հազուագիւտ ծառի տեսակները եւ բոյսերը, որոնք մնացած են երրորդական դարաշրջանէն :

Հայաստանի բնութեան հազուագիւտ նմոյշներէն են չագանակենին, սօսին (չինարին), արջառխլենին, արեւելեան արմաւենին, արեւելեան հաճարենին, մըրտավարդը եւ այլ բոյսեր, որոնցմէ մէկ քանին պատմութեան անցած են :

Դարեր առաջ Հայաստանի մէջ եղած են չագանակենիի անտառներ : Դ. դարուն Յունաստանի մէջ ծանօթ էր հայկական չագանակը : Ներկայիս մնացած է չագանակի երեք ծառ միայն, որոնք կը գտնուին Շիկահողի (Ղափանի շրջան) անտառին մէջ :

Հին Հայաստանը հարուստ է եղած նաեւ սօսիի (չինարի) անտառներով : Չինարին շատ սիրուած ծառ մը եղած է Հայերուն համար, իբրեւ բարձրահասակ, ճիւղաշատ եւ գեղեցիկ ծառ :

Ներկայիս սօսիի պուրակ մը կայ Շիկահողի անտառին եւ Մթնաձորի կիրճին մէջ : Սօսի ծառի գեղեցիկ նմոյշներ կան Մեղրի, Խոսրովի անտառ, Դիլիջան, Ստեփանաւան եւ այլ վայրերու մէջ :

Մեղրիի զարդերէն մէկն է քաղաքի պարտէզին չինարին, որուն բունը չափելու համար եօթը մարդ թեւերը պարզած օղակ պէտք է կազմեն : Ասիկա ամենամեծ չինարի ծառն է ամբողջ Հայաստանի մէջ : Դաւիթ Բէկի ժամանակ այդ ծառը երկու հարիւր տարեկան էր :

Հայաստանի հազուագիւտ ծառատեսակներէն է արջառխլենին, որ հին ատենները բաւական տարածուած էր մեր երկրին մէջ : Այս ծառը կ'ապրի շուրջ երկու հարիւր տարի : Ներկայիս այդ ծառերուն կարելի է հանդիպիլ միայն բուսաբանական պարտէզներու մէջ :

Հայաստանի հազուագիւտ ծառերէն են արեւելեան արմաւենին եւ հաճարենին :

Բնութեան յուշարձան է նաեւ հին դարերէն մնացած կովկասեան մրտավարդը, որ մասամբ գետնատարած ճիւղերով մըշտադալար բոյս մըն է : Մրտավարդը ունի խոշոր, ճերմակ, երբեմն բաց վարդագոյն ծաղիկներ :

Հազուագիւտ ծառի տեսակներէն է կարմրածառը : Հայաստանի հիւսիսը, Դիլիջանի եւ Զանգեզուրի շրջաններուն մէջ կան մեծ տարածութեամբ կարմրածառի անտառներ : Այդ ծառերը ունին 30–50 մեթր բարձրութիւն, աւելի քան մէկ մեթր տրամագիծով : Կարմրածառը կ'ապրի հազար տարիէ աւելի : Հին դարերուն այդ ծառերուն բնափայտէն կը պատրաստուէին հայկեան լայնալիճ աղեղները :

Հետզհետէ պատմութեան կ'անցնին նաեւ տօճին եւ գիհին, որոնք այժմ աննշան տարածութիւններ կը գրաւեն հայրենի բնութեան մէջ :

ԾԱԳՈՒՄ

Աշխարհի մէջ կան բազմաթիւ ազնըւականներ, որոնք ազնուականի տիտղոսէն զատ ուրիշ ոչ մէկ բան ունեցած են :

Օրերէն օր մը, այդպիսի ազնուական մը կը ներկայանայ Ալեքսանդր Տիւմային եւ կը սկսի քաշկռտել :

— Ըսէք, պարոն Տիւմա, կարծեմ ձեր զօրավար հայրը խառնածին եղած է :

— Ճիշդ է, յարգելի պարոն, կը պատասխանէ Տիւմա :

— Իսկ ձեր մեծ հա՞յրը ...

— Օ՛հ, պարզ սեւամորթ մը :

— Ահ, ներեցէք, իսկ ձեր նախահա՞յրը :

— Ան կապիկ եղած է, կը տեսնէք սիրելիս, մեր տոհմը կը սկսի այնտեղէն, ուր կը վերջանայ ձերը :

×

— Ես կը սիրեմ ձեզ, ըսաւ հիւանդը հիւանդապահուհիին ու ես չեմ ուզեր առողջանալ :

— Մի վախնաք չէք առողջանար : Բըժիշկը տեսաւ մեր համբուրուիլը : Իսկ բժիշկը անտարբեր չէ ինծի հանդէպ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԵՐԼՏՐՃԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Վռամ, յարգելի Քրիստափոր, գիտես ինչո՞ւ, եթէ մէկ քանի տարի ալ տեւէ այս իրաւակարգը, համիտեան կառավարութեան կ'ակնարկեմ, եթէ մէկ քանի տարի ալ շարունակէ այս կանոնաւոր(?) վիճակը, հաւատա, մէկ հայ պիտի չըմնայ հայրենի հողին ծոցը. կը տեսնես, գունդագունդ կը գաղթեն արտասահման, ուր կ'այլասերին, կը կորսընցնեն իրենց աւանդութիւնները, լեզուն, պատմութիւնը, կրօնքը, կը կապկեն, կ'ընդօրինակեն ուրիշ ժողովուրդներու յոռի սովորոյթները, մէկ խօսքով, կը ձուլուին. ահա գաղթողներուն վիճակը. իսկ անոնք որ կը յամառին ապրիլ այն դժոխքին մէջ, որ Թուրքիա կը կոչուի, անոնք որ կը կառչին իրենց հայրենիքի լեռներուն, ժայռերուն, սրբազան աւերակներուն ու իրենց նախահայրերու գերեզմաններուն, պիտի փճանան, պիտի մէկիկ մէկիկ անհետանան, բնաջնջուին. արդ, Դաշնակցութեան նուիրական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մէջտեղէն վերցնել Զարիքը, նոր դարերու Ներոնը, Կարմիր Գազանը :

Քրիստափոր նոյն պահուն կը նմանէր ներշնչեալ առաքեալի մը, մարգարէի մը, որ ապագան կը քարոզէր յուսահատ ժողովուրդներուն, եւ լուծի տակ հեծողներուն կ'աւետէր նոր կեանքի մը Թագաւորութեան, Ազատութեան, Հաւասարութեան եւ Եղբայրութեան երրորդութիւնը, Արդարութեան Արեւին տակ ծաղկած ու բարգաւաճած ... :

ԻԲ.

Քէնտիրեան այն օրը Սօֆիա մնաց, Քրիստափորի հետ, գիշերը միասին անցուցին, որոշեցին յաջորդ օրը կատարել փորձը, եթէ օրը թոյլատրէր :

Արեւը ծագեցաւ, գարնանային գեղեցիկ արեւ մը, եռուզեռը սկսաւ Սօֆիայի փողոցներուն մէջ, գրօսասէր ընտանիքներ, ամիսներով բանտարկուած իրենց բնակարաններուն մէջ, դուրս կը հոսէին, կառքերը կը խաչաձեւէին զիրար :

Նորածագ արեւի մը գաղջ շողերուն տակ, կեանքը կը վերընձիւղէր :

Քրիստափոր ու Վռամշապուհ, ընթերցողներուն ծանօթ հիւրերուն եւ ընկերներուն հետ, նոյն օրը պատրաստուած էին երթալ Քնեաժօվա բլուրը, Պալի էֆէնտի գիւղին մօտ, ուր պիտի կատարէին ռումբի փորձը :

Շրջակայ դաշտերը, բլուրները ծածկուած էին ձիւնի վերմակով մը, տեղ տեղ միայն, ձորերուն մէջ ու լեռներու ստորոտները, սեւ բոլորակները կը տեսնուէին, սպիտակ շրջանակներով, ամխներէ ի վեր ձիւնին ներքեւ մնացած սեւ հողերը, որոնց շուրջը դեռահաս ձիւնը կը ժպտէր տակաւին :

Ճամբայ ելաւ յեղափոխականներուն թափօրը : Քրիստափոր՝ պայուսակի մը մէջ դրած էր քանի մը ռումբեր, ամէն մէկը տասը սանդիմեթր տրամագծով : Խմբովին դուրս ելան քաղաքէն եւ զըւարթ խօսակցութիւններով կը համառօտէին ճամբուն երկայնութիւնը :

Երբ մէկ երկու քիլոմեթր հեռացան մայրաքաղաքէն, ռազմաշունչ երգերով սկսան օդը թնդացնել, մանաւանդ Մակեդոնացիները, որոնք չափազանց խանդավառ կ'երեւային այդ օրը :

Հասան վերջապէս Քնեաժ Օվա բլուրին գագաթը, ուրկէ պիտի նետէին ռումբերը : Ճամբան, Քէնտիրեան կը թախանձէր ինք իր ձեռքով նետել ռումբերէն մէկը, բայց Քրիստափոր կ'ընդդիմանար առարկելով թէ՝ դեռ խակ էր ինք եւ անվարժ, նոյն թախանձանքը՝ Ռուպինայի կողմէն, որ, ինչպէս պիտի տեսնենք յառաջիկային, արտակեդրոն, ջղայնոտ, խիզախ աղջիկ մըն էր :

Տակաւին փորձին չէր ձեռնարկուած, երբ ներկաներուն միջեւ բանավէճ մը ծագեցաւ :

Ներկաներէն շատերը մասնակցեցան բանավէճին, որ շատ երկար տեւեց : Կոստան, ուրիշ անունով Արշակ, կովկասահայ ընկերներէն, նոյնպէս Ստեփան Այվազեան, Պետոյի (Պետրոս Սերէմճեան) հօրեղբայրը, պուլկարահայ ընկերներէն, եւ քանի մը մակեդոնացիներ, գրեթէ բոլորը հակառակ էին փորձին :

Ստեփան Այվազեան, խիստ վտանգաւոր կը գտնէր փորձը կատարել այդ բլուրին վրայ, տեղը շատ անյարմար է կ'ըսէր, ու կը պաղատէր :

— Պարոն Միքայէլեան, հրաժարէ այսօր այդ փորձէն, խնայէ կեանքիդ. մի գործեր այդ անխոհեմութիւնը :

— Կը խնդրեմ որ, կ'ըսէր Քրիստափոր սրդողած, չխառնուիք իմ գործիս, ես քննած ու փորձած եմ, պէտք չունիմ ուրիշի խորհուրդներուն :

— Բայց, կը պաղատէր Ստեփան Այվազեան : Տեղը շատ անյարմար է կ'ըսեմ :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, պիտի երգուի վերջին ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ, տեղւոյն Դպրաց Դասին եւ հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ:

Բարեպաշտ հաւատացեալները կը հրաւիրուին վայելելու այս սրբազան արարողութիւնը :

Պիտի քարոզէ տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւը Տ. Պարգեւ քհնյ. : Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ՝ 10ին, քարոզ եւ Արեւագալ՝ ժամը 11ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ճերանեան ընտանիքը իր բոլոր պարագաներով, խորապէս ազդուած, իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Մարզական միութեան կազմին, Խարբերդի Հայր. Միութեան, Դպրոցասէրի վարչութեան, եւ բոլոր բարեկամներու որոնք հեռագրով, նամակով, անձամբ ու ծաղկեփունջով մասնակցեցան իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ ԱՁՆԻՒ ՃԵՐԱՆԵԱՆԻ մահուան սուգին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ որ Լիլիայի մէջ հայերէնի դասընթացք մը բացած է որ տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14 – 17, էֆօլ Սէն Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (Ֆր. եկեղեցիին քով) Մեթրօ Մեռի տէ Լիլա :

ԾԱԽՈՒ Է

Ցարկարաժին մը, 5րդ յարկ, 55 քառակուսի մեթր — կազ, ելեկտրականութիւն եւ ուժ, ամէն յարմարութիւն, կրնայ ամէն արհեստ ալ ընել (ազատական ասպարէզ): Ներկայիս մէջը վարձակալ կայ :

Դիմել.— Տիկին Չէօտիւքեանի,

42, Rue Nouvelle

SEVRAN (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Շատ որակեալ բանուորուհիներ պատրաստ հագուստի (փրէթ ա փորթէ) համար :

Diane de Sèze RIC. 38-30

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Օրակարգ.— Շրջաբերականի ընթերցում : Ընթացիկ հարցեր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ, դաւաթ մը թէյի շուրջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Ալֆորվիլի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 8ին, մինչեւ լոյս :

×

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղին: Մայիս 4ին, Սալ Մազընոյի մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Սալ Քառէ: Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

×

Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնը Լիոնի մէջ կը կատարուի Ապրիլ 28, Կիրակի, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ խնճոյք – պարահանդէսը՝ 1963 , Ապրիլ 7ին, Մշակոյթի զոյգ սրահներուն մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական Հերոսամարտի 48րդ տօնակատարութիւնը : Սալ Մազընոյի մէջ, Մայիս 12ին, Կիրակի :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Մարտ 31ին, ժամը 15ին ,

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կը բանախօսէ ընկերուհի ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ (դաշնակ), Օր. Ն. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (մեներգ), Տիկ. Զ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը՝ Կովկասեան եւ Հայկական պարերով:

Պ. Ա. Գրիգորեան եւ Պ. Պ. Թէրզեան կը ներկայացնեն տեսարան մը Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ» Թատերախաղէն :

Խօսնակ՝ ընկերուհի Լ. Պասմաճեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին

Théâtre Verdi

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի բոլոր խումբերուն կողմէ :

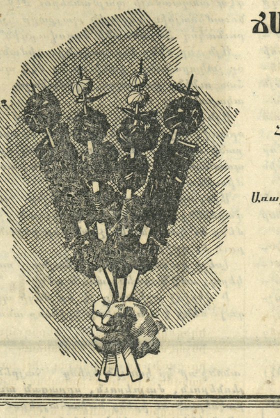
Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Երգ, նուագ, հայկական պարեր եւ ներկայացում :

Կը ներկայացուի ՄԱԼԽԱՍԻ
ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Խմբական արտասանութիւն.— Ռուբէն Զարդարեանի՝ «Բագինի փառաբանանքը»:
ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), կ'ընկերանայ՝ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Հայկ. մեծ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃԱՇԱՐԱՆ

Ե Ա Ր

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8[e]
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
31
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
31 MARS
1963

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9570

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9570

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

Ի՞նչ զարմանալի հեգնութիւն ճակատագրի։

Մինչ «Յառաջ»ի Փետրուար 20ի առաջին սիւնակները կը փառաբանէին Վեհափառ Զարեհ Ա.ը, իր ընտրութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, չեշտելով որ «ապառաժի վրայ կառուցուած» է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը՝ շնորհիւ երիտասարդ եւ իմաստուն Կաթողիկոսին եռանդուն գործունէութեան, քովի դոյդ սիւնակները սեւ գիծերու մէջ կը դուժէին Անոր անակնկալ ու անժամանակ վախճանումը։

Քառասուն օրէ ի վեր սեւ քօղը ծածկած է Անթիլիասի Մայր Տաճարին հայրապետական Աթոռը։ Քառասուն օրէ ի վեր անմխիթար խոր սուգի մատնուած է հայ ժողովուրդը անխտիր, իր բոլոր դաղութներով, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպա եւ զոյգ Ամերիկաները։ Ու նաեւ՝ մինչեւ Էջմիածին։

Անդարմանելի կորուստը կ'ողբան նոյնիսկ անոնք, որ եօթը տարիէ ի վեր չէին ուզած հասկնալ բարձր նկարագրի եւ ազնիւ հոգիի տէր այս մաքրամաքուր, վեհանձն եւ անձնուէր հոգեւորականը, որուն ամբողջ կեանքը նուիրուած էր եղած իր այնքան սիրած ազգին ու եկեղեցիին։

Վաթսուն հազար ամէն ազգի սգաւորներու արցունքոտ աչքերով մասնակցութիւնը իր յուղարկաւորական թափօրին ամէնէն պերճախօս ապացոյցն է այն միահամուռ ակնածանքին եւ համակրանքին, զոր կը վայելէր երջանկայիշատակ կաթողիկոսը ոչ միայն համայն Հայութեան, այլ եւ տեղական ժողովուրդին մէջ։

Տարօրինակ ճակատագիր մը վերապահուած էր իրեն։

Ծնած էր Մեծ Եղեռնի տարին, Մարաշ, համեստ ընտանիքի մը մէջ, մանկութեան տարիներուն ճաշակելով կեանքի բոլոր դառնութիւնները։

Շնորհիւ աշխատելու, յարատեւելու եւ տեղ մը հասնելու իր յամառ կամքին, առաքինական վերելք ունեցաւ։

Երիտասարդ տարիքէն կիլիկեան Աթոռի միաբանութեան փայլուն աստղը դարձաւ։ Հալէպի առաջնորդութիւնը վարեց տարիներով մեծ ձեռնհասութեամբ։ Սուրիոյ անցուցած փոթորկալի օրերուն՝ իբրեւ հովիւ քաջ պահպանեց իր հօտը եւ զայն սիրելի դարձուց պետական իշխանութեանց եւ տեղական ժողովուրդին։

Ու երբ 1956 Փետրուար 20ին վերջապէ՛ս հնչեց կաթողիկոսական ընտրութեան ժամը, բոլորին աչքերը յառեցան իր վրայ։

Եօթը տարուան իր գահակալութեան հրջանը ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի Կիլիկեան Աթոռի տարեգրութեանց մէջ։

Իր վեհանձն հոգին արհամարհեց ու անտեսեց իր անձին եւ աթոռին դէմ զանազան կողմերէ արձակուած անարդանքներն ու լուտանքները։ Անշեղ ու անվախ իր գործին լծուեցաւ եւ ամէն օր նորանոր նուաճումներ կատարեց։ Շնորհիւ Դպրեվանքին, այսօր ունինք նուիրեալ, հաւատաւոր եւ ուսեալ միաբաններու հոյլ մը, իր շունչով մեծցած։

Զարթեւահասակ ու պատկառելի Զարեհ Կաթողիկոս յաւէտ բաժնուած է մեզմէ, սակայն իր շունչն ու հոգին տեւապէս պիտի սաւառնին Անթիլիասի վեհարանին ու Դպրեվանքին վերեւ, անտառան պահելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԶԱՐԵՀ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
1915 – 1963

Եկեղեցին Հայկական

Եկեղեցին հայկական՝ ծնընդավա՛յրն է հոգւոյս ,
Ինչպէս ճապայր մ'ընդարձակ , պարզ ու խորո՛ւնկ , մութ ու լոյս ,
Իր գաւիթով հիւրընկալ , իր լայն բեմով ու հեռուն
Կանգնած իր լուռ խորանով՝ որ կարծես նա՛ւ մ'է ծըփուն ···:

Եկեղեցին հայկական ես աչքերս գո՛ց կը տեսնեմ
Ու կը շընչեմ , կը լըսեմ իր Յիսուսով մանկադէմ ,
Իր սեղանէն մըխացող գուլա՛յ – գուլա՛յ խունկերով
Եւ իր պատերը ցրնցող աղօթքներով ալեխռով ···:

Եկեղեցին հայկական՝ բարձր բերդն է հաւատքին
Իմ պապերուս , որ հողէն զայն ճա՛ր առ ճար հանեցին
Ու երկինքէն իջուցին զայն ցօ՛ղ առ ցօղ , ա՛մպ առ ամպ ,
Ու թաղուեցան անոր մէջ , հանդարտութեամբ , հեզութեամբ ···:

Եկեղեցին հայկական՝ մեծ վարագոյր մ'է բանուած ,
Որուն ետեւ , ըսկիհին մէջ կ'իջնէ ի՛նքը Աստուած ,
Որուն առջեւ , գլխահակ՝ կուգայ իմ ազգըս ամբողջ
Հաղորդըւիլ անցեալին հաց ու գինւով կենսառողջ ։

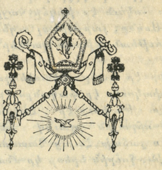
Եկեղեցին հայկական՝ ծովուն դիմաց ալեկոծ ,
Նաւահանգիստ մ'է խաղաղ , ցուրտ գիշերին՝ հո՛ւր եւ բոց ,
Ու տօթակէզ ցերեկին՝ անտառ մըն է ըստուերոտ ,
Ուր շուշաններ կը ծաղկին Շարականի ցետին մօտ ···:

Եկեղեցին հայկական՝ մէն մի ճարին տակ գետնի ,
Դէպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբայ մը ունի ···
Եկեղեցին հայկական՝ հայ հոգիին եւ մարմնոյն
Զըրահանդե՛րձն է փայլուն , մինչ իր խաչերն են դաշո՛յն

Եւ զանգակներն են բոմբի՛ւն եւ երգն է մի՛շտ յաղթութիւն ···

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԸՆԴ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ԻՄՈՒՄ

Յանուն Հօր, եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ։

Առաջի Աստուծոյ, եւ մեր պատուական ժողովուրդի ներկայութեան, կատարելէ ետք ուխտս կաթողիկոսութեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, առաջին արտայայտութիւնս պիտի ըլլայ Աստուած, որպէսզի իմ այս նոր պաշտօնիս մէջ ինծի տա՛յ անսահման համբերութիւն, որովհետեւ մեզմէ՝ մարդոցմէ աւելի, Ինքը տեղեակ է այն դժուարութեանց, որոնք իր հօտին առաջնորդութեան առթիւ մեզն են։

Ամենագէտ Աստուած, Դուն որ ամէնէն աւելի գիտես սրտին խորերը քննել, Դուն որ ամէնէն աւելի կը հասկնաս մեր տկարութիւնները, տուր ինծի ուժ, համբերութիւն եւ զօրութիւն, որպէսզի կարենամ անսայթաք կատարել հովուապետութիւնը, զոր ազգը վստահեցաւ ինծի, դժուարին պայմաններու մէջ, — պայմաններ, որոնց յաղթահարել՝ մարդկայնօրէն անկարելի է։

Ով Տէր, առաջին աղօթքս քեզի է. բռնէ ձեռքէս եւ առաջնորդէ զիս ուղիղ ճամբու մէջ, որպէսզի կարենամ, իմ կարգիս, առաջնորդել Հայց. եկեղեցւոյ զաւակները։

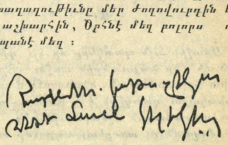
··· Երկրորդ խօսքս քեզի է, Հայ ժողովուրդ, Հայց. եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներ, — նոյն ապագային սահմանեալ զաւակներ։ Պաշտօնական այս առթիւ, Աստուծոյ յանձնելէ ետք զիս եւ քեզ, իմ պատուէրս եւ մաղթանքս է քեզի, սիրել եւ հասկնալ զիրար Հայց. Եկեղեցւոյ նո՛յն միւռոնով մկրտուած բոլոր զաւակներ, — ՍԻՐԵՑԷՔ ԶԻՐԱՐ, որովհետեւ առանց Քրիստոնէական ըմբռնումի եւ քրիստոնէական գործնական կեանքի, մեր ապրումները թերի են, մեր կեանքը՝ դժուար, ու մեր ապագան՝ մութ։

Եկեղեցւոյ, քրիստոնէութեան եւ մարդկութեան կեանքի ըմբռնումը հիմնուած է ՍԻՐՈՅ վրայ։ ՍԻՐԵՑԷՔ ԶԻՐԱՐ, յանուն մեր նահատակներուն եւ հայրապետներուն։ Ոչինչ կը բաժնէ մեզ իրարմէ։ Մտածողութեանց տարբերութիւններ կրնան ըլլալ, սակայն մեր անցեալը, ներկան եւ ապագան նոյնն են։

Այս Աթոռը պիտի պահպանենք իբրեւ սրբազան աւանդ, իբրեւ հոգեշահ եւ բարոյական անկապտելի ժառանգութիւն, — անխա՛խտ եւ միշտ բարձր։

Սրտագին կոչ՝ բոլորին, որպէսզի մոռնան անցեալը, տարակարծութիւնները, թիւրիմացութիւնները ու մանաւանդ անձնականութիւնները, եւ գան իրենց հոգեկան տունը, հոն խաղաղ եւ հանդարտ սրտով ապրելու համար։

Աղօթքս է առ Աստուած՝ որպէսզի տայ իր խաղաղութիւնը մեր ժողովուրդին եւ այս աշխարհին, Ծրհնէ մեզ բոլորս ու պահպանէ մեզ։

ԲԱԶՈՒՄՔ ԵՆ ԿՈՉԵՑԵԱԼՔ ԵՒ ՍԱԿԱՒՔ ԸՆՏՐԵԱԼՔ

Այն օրերուն երբ Անթիլիասի միաբանութիւնը երկարակեցութեան մրցանիշը կը շահէր՝ իննսունամեայ կաթողիկոսով, ալեւոր եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու շարքով, պատերուն թանձր շուքին մէջ պահուըտած պլպլացող դըպրեվանքով, դրսեցիներու աչքին՝ թմբիրի մշուշներու մէջ ընկղմանած անշարժութիւն մը կը թուէր ըլլալ: Մինչդեռ, հիւծած ու փլատակ մարմնով կաթողիկոսի հոգին՝ թուրքի ընդունակ էր դեռ եւս եւ հսկում էր խիղճը հայրապետական: Ասոնք, չարչարեալ ուղեղի մէջ իմաստութեան խիղախ կայծեր կ'արձակէին:

Ծանր էր պահը: Կիսակենդան էջմիածինը փակուէր էր փականքուէր՝ դագաղի մը պէս: Թափուր էր Հայրապետական գահը՝ ոճրային դաւով ամայացած: Ինչպէս յաճախ Հայոց Պատմութեան ընթացքին, ջուրին երեսը կը մնար առանձին Կիլիկիոյ փրկարար Աթոռը՝ տապանական: Բայց այս ներկան չէր նմաներ անցեալներէն եւ ոչ մէկուն: Ազգային գոյութիւնը, մայրենական ծոցին մէջ ամփոփուած երկիւղած սպասում մը չէր այլեւս: Ոչ ալ ազգապահպանումը, աւանդական թաքուն գանձերու վրայ, հայրենական խունկին օրհնութեամբ բուրվառուած՝ հսկում: Տարբեր էր ժողովուրդն իսկ որ երբեմնի գիւղերուն տոհմիկ խաւարէն դուրս քշուած, այժմ օտարութեան քարաշէն քաղաքներու մէջ տարտղնած, քաղաքացիի իր նոր դիմագիծը կ'իւրացնէր արագօրէն: Մնացորդացը կը բազմապատկուէր գանգուածօրէն, երկրագունդի վրայ հայ գաղթաշխարհի մը տարածուն նոր քարտէսը կը գծագրուէր: Երէկուան Հայը մերկ ու անճար՝ ցորենի հատիկի մը պէս օտար հողի խորշին մէջ ինկած, այսօր ցորեանի ծփուն դաշտ մը կապած էր շուրջը, որ կը ծովանար հետզհետէ: Եւ նոյնպէս Կիլիկիոյ Աթոռի շուքին կը ծաղկէին վանք, եկեղեցի, միաբանութիւն, դպրեվանք: Նօսրացող շարքերը լեցնելու մասին պէտք էր խորհիլ: Սակայն մտահոգութիւնը աւելի հեռու կ'երթար: Դարեր ամբողջ հայ կղերը եղած էր գրի եւ գիրքի պահակը եւ հայ մտքի լոյսը անմար պահած էր իր կանթեղի ձէթով: Բայց այժմ ամէն կողմ հասնող ուսումնական, ճեմարանական, համալսարանական սերունդներու ճաճանչումին դէմ, այդ կանթեղին լոյսը կորսնցուցած էր իր ցոլքը: Վա՜յ այն հովիւին որուն հօտը իրմէ առաջ կը քալէ: Պէտք էր կերտել հոգեւորականի նոր նկարագիր մը, ուսեալ մտքով, զինեալ հոգիով, կայտառ, իմաստուն, լուսամիտ եւ խիզախ: Այսպէս, Կիլիկիոյ Աթոռը առաւ իր գոյութեան մէջ աննախընթաց որոշումը՝ սաներէն մէկը ճամբել Եւրոպա ուսանելու: Խոհեմութի՞ւն էր մարտիկ մը ճամբել կռուի դաշտ առանց զրահի: Անթիլիաս առաւ ուրեմն իր երկրորդ յանդուգն քայլը: Թեկնածուն, վարդապետ ձեռնադրեց պայմանական տարիքէն առաջ՝ բացառաբար... որովհետեւ ժամանակը անձարանք կը պարտադրէր, գործը կը սպասէր, Աստուած, միաբանութիւնը եւ ժողովուրդը «անձինք նուիրեալներու» կարիքէն կը տառապէին: Եւ այս «բացառաբար»էն սկսած, հապճեպին բոլոր յիշուած բառերը այլեւս, շքախումբի մը պէս, մշտականօրէն կապուած պիտի մնային նորընծայ Զարեհ վարդապետի, Զարեհ Սրբազանի, Զարեհ Կաթողիկոսի անձին՝ կեանքին եւ մահուան ընդմէջէն:

Անթիլիասը ճամբեց իր առաջին պատգամաւորը այնպէս, ինչպէս Նոյ Նահապետ իր մութ տապանի նեղ պատուհանէն արձակած էր վերջին յոյսի աղաւնին: Ան վերադարձաւ իրեն տրամադրուած ժամանակէն իսկ առաջ, առանց վկայագիրներու ձեւական լրացումի պատճառով ուշանալու: Բերաւ փորձի յաջողութեան այնպիսի փայլուն հաստատում, որ այլեւս Անթիլիասէն Եւրոպայի գիտութեան ոստանները, ճամբաները մէկ մէկ, ճառագայթներու նման արձակուիլ սկսան:

Հանդող սերունդի մը վերջին պահուն առած սթափումի տատամսոտ քայլը, յարաճուն զարթօնքի մը հաստատ վերելքի վերածելու կոչումը առին իրենց վրայ՝ Զարեհներու եւ Խորէններու հոգեւոր սերունդը: Թիկնեղ ասպետներու նման յառաջացան անոնք հսկայաքայլ, փրկարար բացառութիւնը, վերածելով բարեբեր օրէնքի:

Պատահեցաւ որ դուրսէն եւ ներսէն վըտանգուի Բերիոյ Թեմը: Առաջնորդ մը պէտք էր քաջ եւ ողջամիտ: Ժամանակը յապաղում թոյլ չէր տար: Եւ դեռ վարդապետութենէն չյագեցած Զարեհը, օծուեցաւ եպիսկոպոս, տարիքէն առաջ, բացառաբար: Հրաշագործ առաջնորդ մը եղաւ ան, քակեց թնջուկները, ամրապնդեց հաստատութիւնները, հասցուց վարժարանները եւ սիրասուն Քարէն Եփփէ Ճեմարանը իրենց առաւելագոյն բարձրացման: Շինարար մըն էր ան նկարագրով եւ մշակ մը հաւատամքով եւ նուիրումով: Նոյն հրաշքը պիտի իրագործէր յետագային Անթիլիասի դպրեվանքի մէջ:

Սովորական պատճառներէն եւ պատճառաբանութիւններէն ոչ մէկը կրնային համոզել այս հովիւը որ բաժնուէր իր թեմական հօտէն: Սակայն խուլ յորձանքներէն ժայթքած ընտրական փոթորիկ մը ահաւոր կերպարանք ստացաւ մէկէն: Վտանգուած էր Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը որ փարոսն էր համատարած հայ գաղթաշխարհի: Վտանգուած էր ժողովուրդ մը, որուն վէրքերն հազիւ էին սպիացած: Սարսափէ կամ կիրքէ բռնուած խելակորոյս բազմութիւններ մէկէն խուժեցան, նման այն ամբոխին որ պահանջած էր իր զոհը եւ անէծք առ անէծք առաջնորդած էր զայն Գողգոթան ի վեր: Ետքէն, արցունք առ արցունք, ծունկերուն վրայ գետնաքարշ, իջնելու համար վար հոնկէ, առանց դեռ մինչեւ օրս հասած ըլլալու իր զղջումի, աղերսի սպասումին: Փրկող մը պէտք էր: Ժամանակը չէր ներեր ոչ մէկ թերացում: Զարեհ սրբազան կանչուեցաւ: Լուռ եւ տժգոյն բռնեց ան չարչարանքի ճամբան՝ յօժարակամ խաչելութեան ենթարկուելու: Օծուեցաւ կաթողիկոս տարիքէն առաջ՝ բացառաբար, որ վեհ հասակով կանգնի ան, որպէս շանթարգել միաբանութեան եւ Հայութեան վերեւ: Անէծքին ու հայհոյանքին պատասխանեց ինքնամփոփ աղօթքով կամ համատարած օրհնութեամբ: Ատելավառ ոխին պատասխանեց հաշտութեան կոչով: Գործեց բոլորանուէր եռանդով ի փառս Աստուծոյ, Միաբանութեան եւ հայ ժողովուրդին: Այլեւս աւելի ի՞նչ կրնար ընծայել զգաստութեան բերելու համար մտքերը, խիղճերը եւ սիրտերը, վերջ տալու համար այս մոլորած կիրքերու, ջլատիչ պառակտումին: Մա՞հը թերեւս, հարուածին ներքեւ, կարենար բերել այդ սթափումը: Սակայն ե՞րբ: Եւ ժամանակը մէկէն, սովորութեան համաձայն մերժեց սպասել, կաղնիի մը պէս տապալեցաւ ան շանթահար՝ տարիքէն առաջ:

Բիւրաւոր ժողովուրդ մը ողբ ու կոծով նոյնացաւ անոր սուգին մէջ: Բազմահազար ժողովուրդ մը, քաւութեան խաչի մը պէս, ուսամբարձ կրեց անոր դագաղը չարչարանաց լեռն ի վեր: Քառասուն օրեր առաջ էր այս. միայն ք... ռասուն: Բայց արդէն դարշելին, ... տեղ, իր երբեմնի կաղկանձը կը փոր... վերարձակել: Եւ ակամայ, ցաւ ի սի... հարց կուտանք մենք մեզի:

— Արդեօ՞ք զգաստութեան եկան ... նոնք որ արցունք թափեցին նոյն աղմ... կով որ լուտանք թափած էին եւ որո... համար ուրացումը խիղճերու առուտ... րին շահարաժինն ըլլալ կը թուի:

Արդեօ՞ք մահուան զարկին տակ պի... սթափին մոլորուածները եւ պիտի վեր... գտնեն իրենց մարդկութիւնն ու Հայու... թիւնը թէ պատմութեան առջեւ պիտի ... թարկուին արդարութեան յաւերժակ... անէծքին:

Արդեօ՞ք, այս աղմուկը որ կը լ... ժամանակէն առաջ, պատասխա՞ն է ար... դէն թէ ուշացած արձագանգ մը միա... հինէն մնացած, ժամանակավրէպ:

Արդեօ՞ք ...

ՀՈՒՐԻ ԻՓՋԵ...

ԹԵՐԵՒՍ, ԹԵՐԵՒՍ...

Տխրամած՝ կը մտածեմ երիտա... Կաթողիկոսին մասին: Անոր վաղաժա... եղերական մահուան: Ու խռովքը ... ցնցէ հոգիս: Դեռ չեմ հաշտուած, կը ... րունակեմ դեռ չհաւատալ, ընդվզիլ ... ճակուած անողոք վճիռին դէմ:

Մտածումներս կը ծաւալին անձկա... կը դարնուին բանականութեան ... խարակներուն: Կը փշրուին անոնց դէմ. Կը փշրուին բայց չեն մեռնիր: Կը վեր... դառնան աւելի կատաղի: Եւ ես դարձ... կը յանձնուիմ տագնապներու փոթորկ... ծովուն:

Կը չարչարուիմ, կը պայքարիմ: ... ջանամ տրամաբանել: Ելք մը կը փնտ... ռեմ, կռուան մը: Մասնակիէն կ'անցն... ընդհանրականին: Ծրջանը կ'ընեմ դէ... ցածներուս, ուրիշներու ըսածներուն... Բացատրութիւն մը կը փնտռեմ: ... գտներ: Չկա՛յ:

Ու կուգամ կը հասնիմ միշտ նոյն կէ... տին: Ինքզինքս կը գտնեմ ողբերգութեան մը դիմաց: Մե՛ր ողբերգութեան: ... որ կ'ապրինք մենք մեր ժողովուրդ... հետ, դարերէ ի վեր, ժամանակին միջոցին մէջ:

Ահաւոր է ան, կառուցուած մեր շա... փին: Հսկայ բեմը կ'ընդգրկէ թատր... երկրագունդին անծայրածիր սահման... րը, ծովէ ծով, երկրէ երկիր, արեւել... արեւմուտք ու բեւեռէ ի բեւեռ:

Իսկ նի՞ւթը այդ ողբերգութեան...

Օ՜, այդ ահեղ բանը, որ մեր կեան...

ԿԻՍՈՒԱԾ ՆՇԽԱՐԸ...

ՀՈՂԻՆ ծանրութեան տակ ալ հանդարտօրէն կը հանգչի ինք, մինչ խռովքը իր մահուան դեռ ալիք – ալիք ցնցումներով կը յուզէ մեր զգացումներու եւ մտածումներու ողջ աշխարհը:

Քառասուն օրերէ ի վեր հողը վերստին իր մէջ է առած այն որ իրեն կը պատկանէր եւ զոր փոխ էր տուած հոգիին:

Քառասուն օրերէ ի վեր հոգին իր պանդխտութիւնը աւարտած՝ իր հարազատ աշխարհն է վերադարձած:

Բայց ինք միշտ կը մնայ անբաժան մեզմէ: Քառասուն օրերու արեւին ամէնէն կիզիչ ճառագայթներն անգամ մնացին անզօր ցամքեցնելու համար իր դեբեզմանի հողին խառնուած արցունքը հազարաւոր իր զաւակներուն:

Քառասունքի այս օրերուն, մեր սիրտերու վերստին ալեկոծումէն առաջ, երբ միտքը ա՛լ կ'արթննայ իր սկզբնական ցնցումէն եւ մեր հայեացքը հանդարտօրէն կը սեւեռի իր վրայ, իր անձը կը բացուի մեր աչքերուն առջեւ բիւրեղային յստակութեամբ —

Ա.

Առաջին այն պատկերը որ կը դիմագծուի մեր նայուածքին առջեւ «Ճշմարիտ Քրիստոնեայ»ի, «Հաւատքի մարդ»ու անաղարտ պատկերն է: Աստուածային, աւետարանական ճշմարտութեանց խոր համոզումն ու առօրեայ ապրումը ունեցող մարդն էր Ինք գերազանցապէս: Աստուած բառ չէր իր շրթներուն վրայ: Աղօթքի ճամբով ներշնչող ուժն էր Ան իր կեանքին եւ գործունէութեան: Քրիստոնէական սուրբ կրօնի ապրումը իր մորթին գոյնն էր եւ ոչ՝ արտաքին հանդերձանք: Աւետարանի սկզբունքներուն էր կառչած ամենաբուռն ու անկեղծագոյն հաւատքով: Աւետարանի քարոզութեան իր բառերը սրտի խորերէն արտաբխող բառեր էին միշտ: Իր ապրած կեանքն ամբողջ ուրիշ բան չեղաւ, վերջին հաշուով, եթէ ոչ պերճախօս վկայութիւն մը քրիստոնէական բարոյական սկզբունքներու ճշմարտութեան եւ գերագոյն արժէքի մասին: Մէկ խօսքով՝ քրիստոնէական կրօնը, Ս. Աւետարանով, եղաւ մայր ջիղը իր կեանքին:

Ասով կը բացատրուի անհուն, անտաբազելի եւ յաճախ չարութեամբ լեցուն այս աշխարհին մէջ անհասկնալի թուող իր բարութիւնը՝ ազնիւ խօսքի, բարի ժպիտի, բարեկամական ջերմ վերաբերումի, անյիշաչարութեան տիրական զգացումին մէջէն արտայայտուող: Իր սիրտը չէր կրնար տանիլ չար զգացում: Միտքը անհաղորդ էր չարակամ մտածումներու: Հոգին վանողական ուժ մը ունէր վատին հանդէպ: Ամէն ինչ իր հոգիէն ներս սիրոյ ու բարութեան ճառագայթում էր որ իր խօսքին ու գործքին մէջէն կը տարածուէր իր շուրջը, բարիներուն թէ չարերուն վրայ անխտրաբար:

Բ.

Քրիստոնէական այդ խոր հաւատքին ու անսահման բարութեան ապրումը իր մէջ շաղախուած էր Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ աւանդութեանց եւ արժէքներուն հարազատագոյն տարրերովը: Հայց. Եկեղեցին իրեն համար գերագոյն իրականութիւնն էր աշխարհի, «ամէն ինչ»ը, «ամէն բանէ վեր»ը: Ս. Լուսաւորչի անմար կանթեղին ցոլքը իր կենսատու աղբիւրն էր: Իր պաշտամունքը մեր եկեղեցւոյ էութեան, մինչեւ անոր աւանդութեանց ամենավերջին մանրամասնութիւնները, իր հոգիին ամէնէն հարազատ ու գեղեցիկ ապրումն էր: Կը հաւատար Հայց. Եկեղեցւոյ միութեան, միասնական ամբողջութեան: Կ'ապրէր այդ միութիւնը: Կը գործէր անոր ուղղութեան մէջ եւ ողի ի բռին կը պայքարէր անոր կրօնական ու ազգային անաղարտ պատկերին մէջ պղտոր ջուր խառնել փորձողներուն դէմ: Անտեղիտալի զօրութեամբ կը պահուէր իր բարի հոգին, նախանձախնդրութեան բուռն կրակով կը հրահրուէր իր ողջ էութիւնը ամէն անգամ երբ Ս. կրօնին ու Հայց. Եկեղեցւոյ մաքուր եւ վճիտ ակունքը հակակրօնական ու ապազգային հոսանքներով աղարտել փորձէին չար մարդիկ: Կիլիկեան Աթոռի քաջարի պաշտպանը եղաւ իր հոգիին ամբողջ ուժովը եւ իր ֆիզիքական տոկունութեան վերջին ասւիճանովը: Կիլիկեան Աթոռի իր նուի... րումը երբեք այլամերժ նկարագիր ... նեցաւ: Ոչ մէկ ատեն մտքէն ու ... անցան այն մտածումն ու զգացումը ... Կիլիկեան Աթոռին իր ամբողջական ... ռայութիւնը կրնար տկարացնել ... նուիրապետական Աթոռ մը մեր Եկեղեցւոյ կառուցուածքին մէջ: Իր ... ռայութիւնը զգաց, ըմբռնեց ու գործ... դրեց որպէս Հայց. Եկեղեցւոյ ընդհա... նուր սպասաւորութեան մէկ կենսակա... լրացուցիչ մասը: Այնքան նուիրակա... իրեն համար Հայց. եկեղեցին, որ իր ... գին ոչինչով այնքան հրճուեցաւ որք... խունկովը հայ աղօթքին, շեշտերովը ... շարականին, տեսիլքովը հայկական ... մարներուն, սուրբ սեղանին եւ խոր... դալից խորանին:

Գ.

Կրօնական, բարոյական, եկեղեցակ... այս գեղեցկագոյն գիծերուն շարքի... առանձնապէս տեղ ունէր եւ վառ ... ազգային ապրումը հայրենիքի, հայ ... ուի, հայ մշակոյթի եւ հայ պատմու... թեան եւ ազգային – քաղաքական ... ներու գիտակցական խոր պաշտամուն... Հայկական կրօնական ու ազգային ... դութեանց հանդէպ ամենաջերմ ... րանքով լեցուած՝ կը հաւատար որ ... անփոփոխ պահպանումը կոչուած է ... սփիւռքահայ կեանքին: Միջին Ար... եւ յատկապէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի ... Հայկական կեանքի պատմութեան ... ոսկեղէն ամէնէն ընտիր, Մեծար... երկաթագիր, տառերով ... պիտի գրուին այն էջերը որոնք

«Հաւատք պէտք է ունենալ մեր Ազգի մասին, որ ազնուագոյններէն է բոլոր ժողովուրդներուն մէջ: Եւ ես հաւատք ունիմ որ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց՝ կ'արժէ ու պէտք է ծառայել անոր»:

«Հայց. Եկեղեցւոյ նուիրապետական այս Աթոռին վրայ, դուք մէկ ուժ միայն տուիք ինծի՝ բարոյական ուժը: Մէկ զէնք միայն տուիք ինծի՝ Ս. Աւետարանը»:

«Իմ սրտագին ողջոյնի խօսքս կ'ուղղեմ Էջմիածնայ նախամեծար Մայր Աթոռին, անոր Արժանընտիր Գահակալ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, այն հաստատ համոզումով եւ գիտակցութեամբ՝ որ նախամեծար Մայր Աթոռը եւ Կիլիկեան այս Աթոռը, լծակիցներ եւ գործակիցներ են, նոյն ժողովուրդին ու Աւետարանին ծառայող Աթոռներ: ՄերԱթոռին կապը պիտի մնայ անքակտելի՝ Էջմիածնայ հետ, հակառակ անոր՝ որ պիտի գտնուին այդ կապը թուլցնել ուզողներ: Անխախտ եւ ամուր պիտի պահենք այդ կապը՝ որովհետեւ անո՛վ միայն անայլայլ պիտի պահենք ազգային եւ եկեղեցական դիմագծութիւնը Հայութեան»:

«Նուիրապետական այս Աթոռը՝ իր Միաբանութեան երէցներով ու կրտսերներով՝ ինքզինք մատաղ է ըրած Հայ ժողովուրդին եւ Հայ Եկեղեցւոյ»:

ԶԱՐԵՀ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

1956

ՍՐԲԱԶՆԱԿԱՏԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

Զամբեաց ինձ լեղի
Եւ արբոյց զիս դառնութեամբ:

Արցունքը, երբեմն այնքա՛ն սփոփարար, քարացաւ մեր կոպերուն տակ ու սարսուռը պատեց մեզ ամէնքս, երբ չարաշուք հեռագիրը կը հաղորդէր ազգային նոր դժբախտութեան մը գոյժը:

— Վեհափառ Զարեհ Կաթողիկոսի կեանքը իր վախճանին յանգեցաւ...

Երբ ծանր հիւանդութիւն մը, ամիսներով, տարիներով սպառնայ երիտասարդի մը կեանքին կամ յամենայն յոգնասպառ ծերունիի մը մարմնոյն վրայ, մարդիկ, ընդհանրապէս, պատրաստուած կ'ըլլան ենթակային մահուան մօտալուտ ժամանումին համար:

Բայց, երբ անկարեկիր հարուածը — վերջնագոյնն ու անդարմանելին — իջնէ, այսպէս, անսպասելի կերպով եւ շանթերու արագութեամբ, գոյժին պատճառած զարհուրանքը կը շշմեցնէ անվերադարձ մեկնողին սիրելիները:

Հոգին կը բզքտուի, միտքը, պահ մը, կը կորսնցնէ իր թռիչքն ու կը թմրի եւ արցունքը, յանկարծ, կը ցամքի աչքերուն խորը:

Այս պարագային, վշտահարը ո՛չ միայն անհետացող Առաքելատիպար հոգեւորականին անմիջական շրջապատն է, այլեւ բովանդակ հայ ժողովուրդը:

×

Ոչ, այլեւս մեզի հետ չէ Զարեհ Կաթողիկոսը, որ եղաւ ափսո՛ս, շատ կարճատեւ ժամանակի մը համար միայն, արժանընտիր գահակալը պատմական Աթոռին: Եւ իրական ու վաւերական վեհափառութիւն մը:

Մեր նորագոյն պատմութեան ճանապարհին վրայ կանգնած, ըսէք, ո՞վ Զարեհ Կաթողիկոսէն աւելի արժանի էր՝ ընդմիշտ մնալու այն բարձունքին վրայ, ուր տարաւ բազմեցուց զինք՝ մեր ժողովուրդը:

Մեր եկեղեցիին երիտասարդ Իշխաններու շարքին, ո՞վ Զարեհ Կաթողիկոսէն աւելի քաջութեամբ ինքզինք պահեց իր կոչումին համապատասխան կատարի մը վրայ ու անտարակուսելի նուիրումով ուխտեց ծառայել հայ ժողովուրդին, անոր Եկեղեցիին ուղիով, արհամարհելով աշխարհիկ կեանքի անբովանդակ երանութիւնները:

Մեր աղօթքներէն մէկուն մէջ «սրբազնակատար» տիտղոսը կուտանք օրուան Հայրապետին:

Ըսէք, ո՞վ Զարեհ Կաթողիկոսէն աւելի արժանի էր այդ որակումին: Աստուծո՛յ օրհնութեամբ արժանի:

×

— Ի ճանապարհս պատուիրանաց քոց ընթացայ, զի անդորր արարեր սրտի իմոյ...

Այո՛, Զարեհ Կաթողիկոս, առաքինակրօն Հայրապետը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, քալեց այն ճամբէն, որ ճշմարտութեան ճամբան է:

Միակը՝ անարատ ու անապական հոգիով օժտուած զինուորեալին համար:

Միակը՝ մանաւանդ, հայ հոգեւորականին համար, որ — տարօրինակ երեւոյթ — մեր այսօրուան աստանդական կեանքին մէջ ալ, կրնայ տակաւին, որոշ դեր կատարել, եթէ ունենայ անհրաժեշտ պայծառատեսութիւնն ու զայն լրացնող

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

է, անպատմելի այդ պատմութիւնը մեր կեանքին...:

Մէկ չէ ողբերգութիւնը: Ամբողջ շարք մըն է: Ո՛չ սկիզբ կայ, ո՛չ վախճան: Ո՛չ դադար, ո՛չ ընդմիջում: Մէկը չլրացած, միւսը կը սկսի արդէն: Վարագոյրը երբեք չի գոցուիր:

Ու հո՛ն, ժամանակ չկայ շունչ քաշելու: Հոն ժամանակ չկա՛յ ապրելու:

Ու անպայման որ հանճարեղ է Արուեստագէտը, որ զանոնք կը յղանայ: Տեսէ՛ք, ինչ վարպետութեամբ Ան կ'ընտրէ նախ իր նիւթերը:

Յետո՛յ, ի՛նչ տիրական արուեստով կը զարգացնէ, կը կառուցանէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը:

Հապա իր հերոսնե՞րը:

Մէյ մէկ գլուխ գործոցներ, անկրկնելի: Գծուած հանճարեղ վրձինով, անսխալ թէքնիքով, *յատուկ մանրամասնութեամբ: Կենդանի, բաբախուն, իրական: Միս ու ոսկոր, ջիղ ու արիւն: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը լուսաւորուած՝ հոգեկանին ու մարմնականին հրաշալի կարկառներով:*

Այսպէս է որ կը տեսնեմ ահա՛, Զարեհ յուղիչ կաթողիկոսը: Կը տեսնեմ հոն, բեմին վրայ, մեզի ընծայուած վերջին ողբերգութեան եղերական հերոսը:

Ամբողջ կեանքը դրուած է հոն: Յարաբերաբար կարճ, բայց պայծառացունց դրուագներով հարուստ կեանք մը: Լեցուն: Լոյսի ու մութի հրաշալի խաղեր:

Ու յաղթական երթն անոր դէպի բարձունք, նեղ ու դժուարին արահետներէ: Դէպի լոյս, դէպի բարութիւն ու մեծութիւն, դէպի սրբանուէր գեղեցկութիւն:

1915, *Փետրուար* 14...

Քանի մը ամսու երախայ է հազիւ, երբ կը սկսի համատարած ողբերգութիւնը: Բռնագաղթ, սուգ եւ արիւն, ոճիր ու մահ... Զո՛րս տարի, մարդոց ստեղծած դժոխքին կրակներուն մէջ...:

Ազատագրում՝ հրաշքով: Վերադարձ: Կրկին աքսոր, ցաւ, տառապանք: Խոհուն, անժպիտ մանկութիւն: Ուսումնատենչ պատանեկութիւն եւ երիտասարդութիւն: Լայն, վայրահակ ճակատ, խոշոր, նշադեղ աչքեր: Արտաքնապէս զուարթ, կենսուրախ: Ներքին, անհուն տխրութիւն մը սակայն ժպիտին ետին: Մաքրութեան, սրբութեան սէր ու տենչ: Կուսակրօն կեանք, Անթիլիաս, Եւրոպա: Վարդապետ, առաջնորդ, եպիսկոպոս: Ուսանելով միշտ, ուսումնարան հիմնելով: Առաջնորդելով իր աքսորական ժողովուրդը զգաստութեան ճամբաներէն: Եւ ինք առաջնորդուած միայն երկնային լոյսով ու իր ժողովուրդին սիրով: Ու այդ նոյն ժողովուրդը զայն կը բարձրացնէ Կաթողիկոսական գահը: Կիլիկիոյ դարաւոր գահին վրայ կը բազմեցնէ իր ամէնէն մաքուր զաւակը:

Սուրբ մը՝ սրբազան գահի մը վրայ:

Բայց ամէն սրբութենէ պարպուած մեր ամբարիշտ դարուն կարելի՞ է բազմիլ գահի մը վրայ:

Ու կը լարուին աղեղները: Թունաւոր նետերը կը գետեղուին հոն, օտարներու նենգաւոր ձեռքերով: Զանոնք արձակողները սակայն, աւա՛ղ, Հայեր են:

Ու կ'արիւնի սիրտը Սուրբին: Առաքինի, միշտ հեզ ու խոհուն, կը ջանայ սանձահարել շղթայազերծուած ազգակործան պայքարը: Կը ժպտի միշտ, տխուր, կը յորդորէ, կ'աղաչէ: Անօգուտ:

Ու յանկարծ ահա՛, կ'իյնայ ան բեմին վրայ, սրտէն զարնուած:

1963, *Փետրուար* 18...

Բայց մարդ տեղէն չի շարժիր: Վարագոյրը չէ գոցուած, չէ աւարտած ներկայացումը: Ինչո՞ւ այս անսովոր ընդմիջումը ուրեմն: Տարօրինա՛կ է, միւս պատմութիւններուն բնաւ չի նմանիր այս մէկը: Գործողութիւնը կիսատ մնաց: Ի՞նչ տեսակ ողբերգութիւն է այս, բա՛ն չհասկցանք:

Արդեօք խորհրդանշական իմա՞ստ մը ունէր ան, որ կը խուսափի մեր հասկացողութենէն: Թերե՛ւս:

Արդեօք Հերոսը, ի՛նչ որ ի՛ր կեանքով, իր խօսքով չկրցաւ ըսել, չկրցաւ բացատրել մեզի, իր մահո՞վ ուզեց հասկցնել...

Թերե՛ւս, թերե՛ւս...:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

պատկերացնեն իր գործունէութիւնը մանաւորաբար ազգային ու կրթական ուղղութիւններու վրայ: Սուրիահայ ամէն երիտասարդ անհատ իր հոգիին մէջ հայերէն լեզուի քաղցրութեան զգացումին խառնուած պիտի զգայ երախտագիտութեան զգացում մը հանդէպ այսօրուան Մեծ Ննջողին՝ մեր կրթանուէր *Հայրապետին:* Ճեմարանական ու Դպրեվանքեան *ամբողջ սերունդ մը իրենց սրտերու բաբախումներուն մէջ պիտի զգան անդադար իր զոհողութեան ու տառապանքի անհունօրէն խոր սկիհէն կաթիլ մը արիւն: Մօտաւոր անցեալի մեր ազգային կեանքի յաճախ խառնակ ու խռովայոյց կացութեան մէջ ո՞վ կրնայ մոռնալ* իր իմաստութեան, ողջամիտ դատողութեան, լայնսիրտ համբերութեան, հանդարտ ու լայնամիտ խորհողութեան ու վճռական կեցուածքի *սխրագործութիւնները: Ու դեռ որքա՛ն պիտի զգանք բացուած վիհին խորութիւնը իր անսպասելի ու վաղաժամ այս անհետացումով, որով մեր* ազգային կեանքի *ու ժողովա*կանութեան *լծակն է որ սարսեցաւ:*

Դ..

Ու երբ մեր հայեացքը երկարենք աւելի հեռուն, մեր ազգային ու եկեղեցական շրջանակէն անդին՝ մեզ հիւրընկալող բարեկամ արաբ պետութեանց եւ մեզի դրացի ազնուական արաբ ժողովուրդի հետ իր մշակած յարաբերութեանց կալուածին վրայ՝ *այն ատեն կը* [illegible]*նք թէ ինչ ահաւոր կորուստ է իր նախորդին մահով մեր կրած կորուստը: Որքան ցաւ ու արցունք գոյացան զինք մօտէն ճանչցող օտար եկեղեցական ու պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու սիրտերուն մէջ: Քաղցրօրէն տիրող դէմք էր բոլոր օտար շրջանակներու մէջ ու անբացատրելիօրէն գրաւիչ ուժով մը օտարը առաջին իսկ տեսակցութեան աւարտին ինքզինք ալ օտար չէր զգար իր մօտ...: Սուրիոյ ու Լիբանանի պատմութեան մէջ մնայուն հետք մը թողուց մեր սիրելի Հայրապետը ի պատիւ իր ժողովուրդին եւ իր եկեղեցիին: Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիրքը միջազգային ու միջեկեղեցական կեանքի մէջ բարձր տեղ գրաւեց եւ մնայուն ներկայութիւն մը եղաւ:*

Յստակ, վճռական բառերով պէտք է ըսուի որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ընդհանուր պատմութեան շրջագիծին մէջ դիտուած՝ անկիւնադարձ *մը եղաւ իր եօթնամեայ Կաթողիկոսութիւնը: «Զարեհեան շրջան» ոսկի բառերով պիտի բացուի օր մը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատմութեան կենսական մէկ գլուխը: Դեռ այսօր չենք զգար տարողութիւնը իր* գործին *որովհետեւ իր* անձը *գրաւած է մեր ողջ էութիւնը՝ զգալու եւ դատելու մեր ամբողջ ուժը իր անմոռանալի անձին սերտօրէն կապուած ըլլալով: Վաղը աւելի պիտի յստականայ մեր միտքը կարենալ ըմբռնելու համար մեծութիւնը իր գործին...:*

×

Բայց... — ու այս «բայց»ը կը պատռէ արդէն իմ սիրտը այս պահուն — այս բոլոր արժանիքներով, հարուստ հոգիով այս աննման հոգեւորական մարդը մենք չկրցանք վայելել իր լիութեանը *մէջ:* Նշխար *մըն էր ու մենք հաղորդուեցանք* կիսովը *միայն ու միւս կէսը ահա հոգին յանձնեցինք:*

Համակ սէր էր:

Բայց եղան մարդիկ որոնք ատեցին զինք, որովհետեւ իրենց ապրումները սիրոյ ըմխունք չէին:

Համակ լոյս էր:

Բայց եղան մարդիկ որոնք արհամարհեցին զինք, որովհետեւ իրենց գործերը խաւար էին:

Համակ բարութիւն էր:

Բայց եղան մարդիկ որոնք անգոսնեցին զինք, որովհետեւ իրենց ծրագիրները չար էին:

Բոլորին պատասխանեց սիրոյ եւ ներողամտութեան զգացումներով: Չէր կրնար ուրիշ պատասխան տալ, եւ տուաւ այն ինչ որ իր քրիստոնեայի եւ Հայու մեծ սիրտը կը պարունակէր:

Իր արեան ճերմակ ու կարմիր գնդիկներն էին կարծէք քրիստոնէական մաքուր սէր եւ հայկական հարազատ ապրում: *Ատոնք էին իր զէնքերը եւ միայն ատոնցմով պայքարեցաւ: Ու յաղթեց: Իր մահը եղաւ իր յաղթանակի երգը, որուն շեշտով եւ կշռոյթով բիւրաւոր հայ մարդիկ հետեւեցան իրեն դէպի յաղթութեան կամարը, որ իր դերեզմանը եղաւ այնքան կանուխ բացուած Անթիլիասի հողին սիրտին վրայ:*

×

Հիմա, երբ իր դերեզմանը որպէս նոր ուխտատեղի՝ ներշնչման աղբիւրի մըն է փոխակերպուած,

Հիմա, երբ երկնքի անհամար աստղերուն մէջ մեր Հայրերու համաստեղութեան մէջ պայծառապէս կը փայլի իր հոգին,

Հիմա, երբ երկնայնացած աչքերով վար կը նայի մեր վրայ ու կը հետեւի մեր քայլերուն, կը լսէ մեր խօսքերուն, կը դատէ մեր մտածումները,

Հիմա, մենք նայինք իր դերեզմանէն անդին դէպի բացուող ապագային հորիզոնները Կիլիկեան մեր Աթոռին եւ Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ: Հանգրուան *մըն է իր գերեզմանը մեր կեանքին մէջ: Բայց ո՛չ* վերջակէտ: *Եթէ ըլլար վերջակէտ՝ այն ատեն իսկապէս պիտի տառապէր իր հոգին անդարմանելի տագնապով:*

Պիտի քալէ այս Կաթողիկոսութիւնը իր ծառայութեան դարաւոր ճամբէն: Ինք երկինքէն լուսապայծառ աստղի նման պիտի առաջնորդէ մեր քայլերը: Հայց. Եկեղեցւոյ բոլոր անկեղծ ու նախանձախնդիր զաւակներ առաւել սիրով պիտի նուիրուին այս Աթոռի պայծառութեան վսեմական ու կենսական գործին, որուն համար իր անձն ընծայեց որպէս կամաւոր զոհ Երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս:

Պիտի յաւէտ ապրի, լոյսո՛վ, ապրի, փառքո՛վ ապրի: Եւ... ալ մեզմո՛վ պիտի ապրի:

Գիտակցինք այս ճշմարտութեան ու երթանք դէպի... ԳՈՐԾ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Քառասունքի առիթով
Անթիլիաս

Փետրուար 23ին՝ վերջին օծումէն ետք, Պէյրութի Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ խորանին վրայ, բարձրաստիճան հոգեւորականներուն վերջին համբոյրը երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ճակտին: Ծռած դիրքով, Հալէպի Առաջնորդը՝ Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան, յետոյ՝ Գամըշլըի առաջնորդական փոխանորդ՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Տաճարին լուսարարապետ՝ Սուրէն Արք. Քէմհաճեան եւ Թեհրանի Առաջնորդ՝ Արտակ արք. Մանուկեան:

(*Լուսանկար Փարամաունթ*)

Ալեկոծեցանք եւ փոթորկեցանք, բայց տակաւին չխաղաղեցանք: Կոչ կ'ընեմ ձեզի, Հայց. Եկեղեցւոյ եւ Հայ Ազգի գաղափարին արժանի ըլլալու, որպէսզի կարենանք մեր անհատական եւ հաւաքական պատասխանատուութիւնները արժանաւորապէս գործի վերածել:

×

Յարգա՛նք Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անձին ու գործին, եւ օրհնութի՛ւն մեր գրի սպասարկուներէն անոնց, որոնք իրենց գրիչը ի սպաս դրած են մեր ժողովուրդի Միութեան եւ եղբայրութեան ի նըպաստ, եւ սիրոյ տարածիչ կը դառնան մեր սուրբ գիրերու միջոցաւ:
1962 13/Ե.

×

Իմ վերջին ու մշտական խրատս է ձեզի, հոս ու ամէն տեղ, ապրիլ սիրով, համերաշխութեամբ ու գործակցութեան ոգիով, որովհետեւ բոլորդ ալ հարազատ եղբայրներ էք իրարու: Որպէսզի այս ձեւով, ամէն Ապրիլ 24ի սգալով, խունկ ու մոմ վառելով հանդերձ մեր ննջեցեալներուն հոգիներուն համար, արթուն ըլլանք տեսնելու մեզի սպառնացող նոր վտանգները:

ԶԱՐԵՀ Ա.

Անթիլիաս, 1961, 24/Դ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՊԱԼՓԵԹՐԷ, ծանօթ դերասանը, մեռաւ առջի օր 65 տարեկանին Թօքերու խլիրդէ: Գրաւման Հրջանի Ֆիլիփ Անրիոյէն քերթուածներ արտասանած ըլլալով ձայնասփիւռէն, Քոմէտի Ֆրանսէզը մերժեց զինքը ետ առնել, 10 տարուան ընթացքին Պալփեթրէ բոլոր դատերը շահեցաւ եւ պետութենէն եւս վնասուց հատուցման դատապարտուեցաւ, Քոմէտի Ֆրանսէզը տեղի չտուաւ: Դերասանը շատ տառապած է տակէ, բայց փայլուն ասպարէզ մը ունեցաւ չարժարուեստի մէջ:

ԵՒՏՈՒՆՇԷՆԿՕ գոհացում չտուաւ իր ինքնաքննադատութեամբ: Արդարեւ Փրաւտա կը գրէ թէ անոր ճառին կարգ մասերը ցոյց կուտան թէ չէ ընդունած իր սխալներուն արմատները թէ իր ինքնակենսագրութեան մէջ եւ թէ իր քերթուածներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նաւ մը յարձակումի ենթարկուած է քուպական Միկ օդնաւերու կողմէ: Քասթրօ անմիջապէս ցաւ յայտնած է այս առթիւ:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Եգիպտոս ռազմական հրթիռներ ունի:

ՓԵՇԱՅԻ մէջ ազատ արձակուած Իսթվան Պիպօ որ նախկին պարագլուխ է գիւղացիական կուսակցութեան եւ կարեւոր դեր խաղացած էր 1956ի ապստամբական շարժումին առեն:

ԱՆՐԻ ՊՈՐՏՕ ֆրանսացի ծանօթ գրագէտը, անդամ Ֆրանսական Ակադեմիայի, մեռաւ առջի օր: 93 տարեկան վիպասանը ծնած էր Թոնոն (Սավուա) Իր գլխաւոր վէպերն են.— Ապրելու վախը, Ջիւնը Քայլերուն վրայ, Բուրդէ հագուստը, Ճամբաներու Քառուղի, 91 տարեկանին հրատարակեց իր 71րդ վէպը:

ԱՐԿՈՒ չէ պատասխանած իրեն եղած հարցումներուն, առարկելով թէ Միւնիխ կը բնակի թէ ոչ Փարիզ կը գտնուի եւ ցորչափ գերմանական ոստիկանութիւն չկարենայ լուսաբանել իր առեւանգման պարագաները, կը մերժէ բացատրութիւն տալ: Պիտոյի մեկնումը դէպի Պրազիլ անմիջական կը նկատուի: Գերմանիա մերժած է զինքը կրկին ընդունիլ:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ անակնկալ գործադուլները զգալապէս խանգարեցին երկրին կեանքը: Երթեւեկն ալ մեծ խանգարումներու տեղի տուաւ Փարիզի մէջ ուր ազդարարիչ հանրային լոյսերը չէին գործեր: Հանքագործներու գործադուլը շարունակուի երեսուն օր է:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահը Պելկրատ մեկնեցաւ, Փարիզի իր այցելութեան վերջաւորութեան:

ԶԱՏԿԱԿԱՆ արձակուրդներու առաջին մեկնումները սկսան Շաբաթ օր:

ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ դաշինքը մէկ ժողովուրդի դէմ է, պատասխանեց Պոնի կառավարութիւնը Մոսկուայի բողոքին: Կը շեշտէ նաեւ թէ Պոն այդ դաշինքը ստորագրած է յանուն գերման բովանդակ ժողովուրդին:

տառաքինութիւնները:

Հոգելոյս Հայրապետը, անտարակոյս, ունէր այդ տուեալները: Եւ պողպատակուռ նկարագիր մը, որ ուրիշներու անխափանակ ելոյթներուն դէմն ալ երբեք չնահանջեց, չպարտուեցաւ եւ մնաց ասպետարար վեհանձն ու արքայաբար ազնուական:

Արդարեւ, անժխտելի իրողութիւն է որ 1956ի տխուր դէպքերուն ընթացքին, երբ դատապարտելի մարզանքներ տեղի կ'ունենային Վեհարանին բոլորտիքը, ի վերուստ եւ ի հեռուստ արձակուած պատուէրներով, հոգելոյս Հայրապետը ի յայտ կը բերէր իր նկարագրին վեհութիւնը՝ իր ամբողջական կերպարանքով:

Ո՛չ մէկ աւելավար խօսք իր շրթունքներէն: Ոչ մէկ քինախնդիր ակնարկութիւն: Ու վրիժառու ոչ մէկ տրամադրութիւն իր կուրծքին տակ:

Ընդհակառակն, միշտ, քրիստոնէավայել անյիշաչարութիւն եւ հայրական յորդոր՝ իր հօտին: Եւ սիրոյ ու բարեկամութեան անկեղծ հաւաստիք իր աջը չհամբուրողներուն իսկ:

Ցիշեցէք քաջարի ու ազնուազարմ հոգեւորականի իր բարեւագիրը՝ էջմիածնական Աթոռին:

— Իմ սրտագին ողջոյնի խօսքս կ'ուղղեմ էջմիածնայ նախամեծար Մայր Աթոռին, անոր արժանընտիր գահակալին, Վազգէն Կաթողիկոսին ...

Եւ այս մեծահոգի — եւ իմաստուն — ողջոյնը՝ իր անձին դէմ արձակուած ժահրալից սլաքներէն ետք:

×

Բայց, ինչո՞ւ չխոստովանիլ, այսօր երբ ողբերգութիւնը պատահած է — ինք պիտի ըսէր՝ ուրիշի մը համար — կամօքն Աստուծոյ:

— *Իր թեկնածութեան — ու յետագային ալ իր ընտրութեան — առթիւ չյթայղերծուած եպերելի խաչակրութիւնը, ճանկեց ու խոցոտեց իր հոգին ու որոշ չափով մըն ալ քայքայեց իր առողջութիւնը:*

Ինքն իր մէջ տառապեցաւ, որովհետեւ կեանքը,

— Զամբեաց ինձ լեղի եւ արբոյց զիս դառնութեամբ ...

×

Սրբազնակատար Հայրապետը, իր մտքի բազմատառ պաշարին պանծացումին համար չէ որ իր տեղը պիտի ունենայ, այսուհետեւ, Հայոց պատմութեան ոսկեմատեանին մէջ: Ո՛չ:

Այլ, իր հոգիին անարատութեան ու իր նկարագրին չուշանափայլ մաքրութեան համար:

Անկասկած, վշտահար հայ ժողովուրդին համար չկայ աւելի մեծ մխիթարութիւն, քան տեսնել իր սիրելի Հայրապետը Հայոց պատմութեան Պանթէոնին մէջ, այս վերջին առաքինութիւններով գեղազարդ ու ճակատը ատաղերուն, որոնց Արարչին ծառայեց, այս երկրագունդին վրայ, իր պաշտած ժողովուր-

դին հետ:

Տակաւին շատ երիտասարդ էր, իր ուսերուն վրայ ծանրաբեռնուած պարտականութեանց խորապէս գիտակից ու մա-

Դագաղը ուսամբարձ դուրս կը հանուի Ս. Նշան Մայր Եկեղեցիէն: Դագաղակիրներու շարքին՝ Լիբանանահայ չորս պետական երեսփոխանները:

(*Լուսանկար Փարամաունթ*)

նաւանդ, դիւցազնաբար ընդունակ նուիրումի եւ զոհաբերութեան:

Բնականաբար, մեր ժողովուրդը ունէր շատ մեծ ակնկալութիւններ իր անզուգական Կաթողիկոսէն:

Պիտի մնար իր Օգոստափառ գահուն վրայ մինչեւ ի խոր ծերութիւն ու պիտի ծառայէր ե՛ւ Եկեղեցիին, ե՛ւ ազգին:

Եւ սակայն, ճակատագիրը — մե՛ր ճակատագիրը — տարբեր տնօրինութիւն ըրած էր:

Հիմա, երբ անոր սիրտը այլեւս կանգ առած է եւ անյագուրդ հողը իր ընդերքին մէջ պիտի լուծէ անոր հողեղէն յօրինուածքը, մեր ջերմ մաղթանքն է որ, բարեկրօն ու առաքինազարդ, խոնարհաբարոյ ու մաքրակենցաղ Հայրապետը իր կեանքին վախճանէն ետքն ալ, կեանքի մէջ իր անձնուէրած առաքինութիւններով, տեսպաշ հանդիսանայ իր վերապրող եղբայրակիցներուն:

Որպէսզի անոնք եւս զրահուին այդ բարիքներով եւ ընթանան այն լուսափայլ ճանապարհէն, զոր իրենց համար բացաւ հոգեհանճար Հայրապետը:

Ուրիշ ճար, ուրիշ ճամբայ չկայ մեր բարձրաստիճան եկեղեցականներուն, մանաւանդ, օտար աղբիւրներէ կուժ լեցնողներուն համար, եթէ կ'ուզեն իրենց կոչումն ու առաքելութիւնը լիովին արդարացնել եւ անայլայլ հաւատարմութեամբ ծառայել՝ ի փառս եւ ի պարծանս հայ ժողովուրդին:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Զարեհ Եպիսկոպոսները կրնան մեռնիլ: Բայց ինծի պիտի յաջորդեն նոր Զարեհ Եպիսկոպոսներ: Ինծի պիտի յաջորդէ ուրիշ սերունդ մը: Անոնք ալ իրենց արիւնը պիտի թափեն: Եւ սակայն, կանք ու պիտի մնանք որպէս արի ժողովուրդ: Որպէս Հայ եւ *տղամարդ*:
1949 ԶԱՐԵՀ ԵՊՍ.

Յուղարկաւորներու թափօրը — շուրջ 60.000 հոգի — ողողած է Պէյրութի Պուրճի ընդարձակ հրապարակը եւ կ'երկարի աւելի քան մէկ քիլոմեթր երկարութեան վրայ:

(*Լուսանկար Վէնիւ...*)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)